ION RAŢIU
Jurnal
VOLUMUL 2
Printre spioni şi trădători de ţară (1955 – 1962)

Colecţie coordonată de DORU DUMITRESCU
ION RAŢIU
Jurnal
VOLUMUL 2
Printre spioni şi trădători de ţară (1955 – 1962)
Prefaţă de Nicolae C. Raţiu Studiu introductiv, note şi ediţie de Stejărel Olaru

ION RAŢIU (1917 – 2000) s-a născut la Turda. În primăvara anului 1940, la iniţiativa unchiului său, Viorel V. Tilea, a plecat la Londra devenind cancelar diurnist la Legaţia României. După instaurarea regimului Antonescu şi-a dat demisia de la legaţie şi a rămas în Marea Britanie unde şi-a continuat studiile ca bursier la Cambridge. A devenit unul dintre liderii emigraţiei româneşti. S-a remarcat în cadrul Central European Student and Youth Society, Free Romanian Movement, a fost corespondent al mai multor ziare, agenţii de presă şi posturi de radio din Occident Din anul 1984, a înfiinţat şi condus Uniunea Mondială a Românilor Liberi. În ianuarie 1990 s-a întors în România şi a candidat la Preşedinţie. A fost deputat în Parlamentul României, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, respectiv reprezentant al României la North Atlantic Parlamentary Council (NATO). În 1991 a fondat ziarul *Cotidianul*. A scris, printre altele: *Policyfor the* West (1957), *România de astăzi*. *Comunism sau independenţă*? (1977), *Moscova sfidează lumea* (1990), *Cine mă cunoaşte în ţară aşa cum sunt*? (1991), *Politica pentru Occident* (1992), *Clive şi Anna*: *piesă în două acte* (1995).

Redactare: Flori Bălănescu Tehnoredactare

computerizată: Mihaela Ciufu Design coperta: Dan Mihalache

Ilustraţie copertă: Portret al lui Ion Raţiu din anii 1960. e Fundaţia Caritabilă Familia Raţiu din Londra.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978 – 606 – 793 – 211 – 9

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României RAŢIU, ION

Jurnal / Ion Raţiu; pref. de Nicolae C. Raţiu; studiu introd., note şi ed. de Stejărel Olaru.

— Bucureşti: Corint Books, 2017 – vol.

ISBN 978 – 606 – 793 – 116 – 7

Voi. 2.: Printre spioni şi trădători de ţară: (1955 – 1962). – 2017.

— ISBN 978 – 606 – 793 – 211 – 9

I. Raţiu, Nicolae C. Pref.)

II. Olaru, Stejărel (pref; note; ed.)

821.135.1

Această carte a apărut cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc. Conţinutul volumului nu reprezintă obligatoriu poziţia oficială a Institutului.

THE RATIU FAMILY CHARITABLE FOUNDATION

Această carte a apărut cu sprijinul Fundaţiei Caritabile Familia Raţiu din Londra.

Prefaţă

Să noteze în jurnal a devenit o practică obişnuită pentru Ion Raţiu. Aşa cum menţiona el însuşi în prima prefaţă, sfatul cel mai înţelept este acela pe care ţi-l dai singur. Cu toate acestea, foarte mult material fără legătură cu România a trebuit să cadă sub tăişul sabiei editorului, altfel volumele ar fi fost cu cel puţin o treime mai lungi. Pe de altă parte, în această perioadă activitatea politică a lui

Ion Raţiu a cunoscut o expansiune, dar şi o mai largă recunoaştere şi apreciere, devenind demnă de consemnare. Reputaţia lui a crescut, nu doar în rândurile diasporei politice româneşti, ci şi în acelea ale politicienilor britanici, redactorilor de ziar, oamenilor de radio şi de televiziune şi jurnaliştilor, în general.

În 1955, multe se scriseseră despre cei cinci tineri refugiaţi români care ocupau sediul Legaţiei României la Berna. Cu toate că Ion Raţiu a încercat să dea unitate modului în care diaspora română a gestionat incidentul, manevrele pentru obţinerea statutului de lider par, încă o dată, mai importante decât găsirea unei soluţii şi decât potenţialul utilizării acestui incident pe plan internaţional, în scopul de-a atrage atenţia asupra condiţiilor grele din România. Totuşi, implicarea lui Ion Raţiu l-a adus clar în atenţia Securităţii, reţeaua acesteia în rândurile diasporei fiind, fără îndoială, deja activă în semănarea discordiei. Din 1955, raporturile Securităţii nu l-au mai menţionat drept „un anume Ion Raţiu”.

În 1956, Ion Raţiu a lansat *Presa Română Liberă*, un buletin de ştiri bilunar, dedicat evenimentelor din România sau din blocul sovietic, cu relevanţă pentru România. A finanţat el însuşi apariţia acestui buletin, de îndată ce afacerile i-au permis un atare efort. Întreaga operaţiune beneficia de un buget atât de mic, încât îmi amintesc că mergeam la biroul lui, sâmbătă dimineaţa, dădeam eu însumi drumul la maşina de duplicat Gestetner şi sortam paginile care trebuiau expediate. Securitatea era, bineînţeles, foarte îngrijorată de existenţa publicaţiei, care era trimisă tuturor ambasadelor occidentale şi politicienilor din capitalele Europei şi din întreaga lume. Au încercat cu disperare să afle cum şi de unde ne parveneau ştirile din România.

Cartea lui Ion Raţiu, *Policy for the West*, a fost publicată în 1956, fiind extrem de bine primită, cu numeroase recenzii şi cu recomandarea ca lectură obligatorie pentru analiştii politici. Lansarea acestui volum

şi larga recunoaştere de care s-a bucurat i-au adus o enormă satisfacţie lui Ion Raţiu, în special la primirea unui mesaj codat de la tatăl său, aflat în România, care îl felicita pentru „lucrare”.

În octombrie 1958, ca reacţie la o remarcă a lui György Marosan, fostul viceprim-ministru al Ungariei, precum că „despre socialism nu ar trebui să se glumească niciodată”, Ion Raţiu şi Josef Josten, co-fondatori ai IFFJ (International Federation of Free Journalists), au lansat expoziţia internaţională de caricatură politică, intitulată „The Great Challenge”. Inaugurată în Marea Britanie de fostul prim-ministru, Sir Clement Attlee, în Washington, în 1959, de vicepreşedintele Richard Nixon, iar la New York, de senatorul Hubert Humphrey, expoziţia făcea ca Ion Raţiu să nu mai poată fi ignorat de Gheorghiu-Dej şi de regimul de la Bucureşti. Cel mai militant dintre grupurile de exilaţi români le părea, acum, a fi cel din Londra şi, în consecinţă, s-a stabilit necesitatea luării unor contra-măsuri.

În ianuarie 1960, cu sprijinul English Speaking Union, lui Ion Raţiu i s-a oferit prilejul unui turneu american de prelegeri, de 90 de zile. Acolo a vorbit, în aproximativ 40 de state, despre pericolul răspândirii regimurilor comuniste la nivel mondial. Mesajul lui a fost bine primit de un segment al publicului american şi, cu siguranţă, remarcat de autorităţile comuniste.

Ion Raţiu consemnează în jurnalul său numeroase întâlniri şi conversaţii cu tot felul de oameni, interesanţi, importanţi, utili, şi buni, şi răi. Un exemplu din această din urmă categorie este Silviu Crăciunaş, a cărui fugă din România, în 1957, şi intrarea ulterioară în Anglia fuseseră susţinute financiar de Ion Raţiu, care i-a asigurat şi un editor pentru lucrarea intitulată *The Lost Footsteps*. Silviu Crăciunaş şi alţii, precum Ion Murgu, Gicu Pop sau Nicolae Oprean, raportau în detaliu Securităţii despre Ion Raţiu şi activităţile sale, fără ştirea acestuia şi chiar fără să ştie unii de ceilalţi, în ciuda acuzaţiilor reciproce că sunt

informatori ai Securităţii, Raţiu a continuat să aibă încredere în aceşti oameni, punându-le ocazional la încercare onestitatea şi caracterul, însă fără să creadă vreodată, cu adevărat, că erau informatori. Poate că i se părea inacceptabil să creadă aşa ceva. Pentru el, faptul că oamenii aceştia păreau să îl ajute era suficient. Ar fi fost şocat şi s-ar fi întristat dacă le-ar fi descoperit adevărata natură, aşa cum transpare ea din acest volum, care oferă, în premieră, un studiu detaliat al dosarelor Securităţii.

Îmi amintesc foarte bine de Crăciunaş, fiindcă era adesea în preajma familiei noastre. În biroul tatii, acasă la noi, invitat la cină, de multe ori în compania nevroticei lui soţii, Sanda, alături de noi la ieşiri în familie. Era un personaj în egală măsură dezgustător şi servil, şi îmi amintesc că mie şi fratelui meu, Indrei, ne displăcea profund insistenţa cu care ţinea să urce în dormitorul nostru şi să ne sărute de noapte-bună. Dar cum se mai pricepea să vorbească! iar el şi tata stăteau de vorbă până târziu în noapte. Era înalt, slab, cu ochelari groşi şi vorbă domoală. Nu îmi plăcea deloc. Pe ceilalţi obişnuiţi ai familiei, despre care s-a dovedit ulterior că fuseseră informatori, nu i-am văzut prea des şi nici nu i-am cunoscut prea bine. Oricum, nu înţelegeam româneşte, aşa că, după eventuala cină, mă refugiam la etaj şi citeam o carte, ocupaţie infinit mai interesantă pentru un copil de zece ani, decât interminabilele discuţii aride despre politica românească, ce nu păreau să ducă nicăieri.

Mult mai simpatici erau alţi doi vechi prieteni ai lui Ion Raţiu, Dinu Daponte şi George Serdici. Veneau la noi la cină, cu sau fără superbele lor soţii, şi rămâneau apoi să joace dame cu tata, ore în şir, bând cantităţi apreciabile de vin şi brandy. Conversaţiile lor erau presărate cu glume şi hohote de râs. Prietenia cu Daponte a durat toată viaţa şi mi-l amintesc pe Dinu, în ianuarie 2000, scriind în cartea de condoleanţe a Patriarhiei câteva cuvinte simple, dar grăitoare: „Goodbye old chum – Dinu” [*La revedere, prieten vechi*]. Cu Serdici a fost altă poveste, un om care,

în ultimă instanţă, l-a trădat pe tata din pură gelozie şi frustrare. În 1990, când, fiind bolnav şi imobilizat la pat, nu a putut, aşa cum visase, să se întoarcă în România, a decis să ruineze şansele la un viitor politic ale fostului său prieten, ponegrindu-l pe nedrept în faţa unora precum Emil Ghilezan sau Corneliu Coposu, şi în faţa oricui stătea să îl asculte din PNŢCD.

Viaţa lui Ion Raţiu a fost plină de astfel de trădări, din partea unor prieteni, aşa-zişi prieteni, colegi, membri ai propriului său partid. Poate, din pricina faptului că ţinea să cultive un cerc atât de larg de cunoştinţe; cred, totuşi, că mai degrabă din pricina geloziei, fiindcă toate păreau să îi vină atât de uşor: succesul financiar, succesul la femei, succesul în sport, în cercurile jurnalistice şi politice. Dacă acest tip de resentimente constituie o trăsătură specific românească sau ţine, în general, de natura umană, e dificil de spus. Însă, Ion Raţiu s-a considerat întotdeauna, în ciuda tuturor greutăţilor şi trădărilor, un om foarte norocos.

După toate câte s-au întâmplat de-a lungul vieţii sale, au rămas mulţi oameni care l-au iubit, l-au respectat şi l-au sprijinit.

Nicolae C. Raţiu

Pe urmele lui Tony

21 octombrie 1955. O zi obişnuită de toamnă. Aflat în Londra, Ion Raţiu a petrecut câteva ore la birou, apoi în anturajul prietenilor săi şi al familiei. împlinise deja 38 de ani şi trecuseră 15 ani de când s-a stabilit în Anglia. În 1945 s-a căsătorit cu Elizabeth, care provenea dintr-o familie aristocrată respectabilă şi tânărul cuplu avea deja doi copii, Indrei şi Nicolae. Ion Raţiu învăţase limba engleză cu entuziasm, scria, cocheta cu jurnalismul, una din pasiunile lui, se gândea că e momentul să-şi pornească propria afacere şi îşi construia relaţii cu importanţi politicieni englezi, pentru că mariajul cu Elizabeth i-a deschis şi mai larg uşa politicii mari de la Londra. Prietenii din România îl alintau Iancu, iar cei englezi John. Ion

Raţiu, la doar 38 de ani, trăia povestea sa de succes aşa cum puţini exilaţi reuşiseră la vârsta lui.

În aceeaşi zi, 21 octombrie, Raţiu nu s-a gândit vreo clipă că Direcţia de Informaţii Externe (DIE) a Securităţii a hotărât deschiderea unui dosar individual de urmărire informativă pe numele lui. Venise şi acest moment, pentru că ofiţerii DIE îi întâlniseră prea des numele în ultimii ani în misiunile lor. În motivare s-a menţionat, printre altele, că „numitul Raţiu Ioan, zis Iancu, […] a scris o serie de articole calomnioase la adresa regimului nostru [şi] este unul din susţinătorii şi animatorii Mişcării de Rezistenţă din apus" 1.l-a fost desemnat numele conspirativ de obiectiv *Tony1*.[1]

Decizia luată pe 21 octombrie s-a justificat pe concluziile muncii de informaţii depuse în ultimele luni. La 8 mai 1955, Securitatea din regiunea Cluj a adunat cu greu informaţii pentru un raport nesemnat, relativ amplu ca dimensiuni, dedicat lui Ion Raţiu şi familiei sale din ţară. Este o fişă personală în care sunt prezentate datele biografice şi informaţii fragmentare referitoare la activitatea sa de la Londra. Documentul a fost făcut în pripă, facil, lipsit de profunzime şi profesionalism, pentru că cea mai mare parte a informaţiilor sunt eronate. Sunt menţionate ca surse de informare scrisorile şi cărţile poştale prin intermediul cărora Raţiu trimitea veşti familiei sale din Turda, interceptate şi fotocopiate de Securitate. Raportul, aşa superficial redactat, a fost adnotat cu o rezoluţie din partea proaspătului director-adjunct al Direcţiei I-a Informaţii Externe, Nicolae Doicaru, la mai bine de o lună, pe 24 iunie 1955, care îndemna la continuarea verificărilor: „Tov. Oprescu1: cunoaşte emigraţia[2]ceva despre el?

---

1 între 1955 şi 1989 lui Ion Raţiu i-au fost desemnate mai multe nume conspirative, precum Tony, Relu Ioany Răducanu şi Codruţ. Practica

2a cordării unui nume conspirativ nu este specifică doar informatorilor sau agenţilor, ci şi „obiectivelor" - persoane sau organizaţii care fac obiectul unei urmăriri informative cu scopul conspirării acţiunii. De asemenea, la anumite intervale de timp este luată măsura schimbării

Dar rezidenţa1 noastră? Se pare că nu este un caz de care noi ne ocupăm. În cercurile ziaristice putem pătrunde”[34].

Doicaru avea dreptate, Raţiu încă nu era „un caz” pentru rezidenţa DIE de la Londra, care atunci, în vara anului 1955, nu desfăşură o activitate intensă în Anglia. Ofiţerii de Securitate de la Cluj au muncit însă cu mai multă râvnă decât colegii lor din Londra şi au recitit corespondenţa dintre Ion Raţiu şi tatăl său în căutarea de noi date, mai ales că la 15 august 1955 generalul Vasile Vâlcu, şeful Direcţiei I-a Informaţii Externe, a semnat ordinul 11.150 / ÎI în urma căruia se accelera strângerea cât mai multor informaţii relevante despre Raţiu şi familia sa. În săptămânile următoare, subordonaţii colonelului Mihail Nedelcu[5], şeful Direcţiei Regionale MAI Cluj, vor elabora două rapoarte, la 21 august şi la 10 octombrie. În primul raport, deşi de această dată sunt transmise mai multe informaţii, Nedelcu i-a menţionat lui Vâlcu faptul că „până în prezent, familia Dr. Raţiu Augustin din Turda nu a fost încadrată informativ. Începând din luna iulie a.c., Serviciul Raional MAI Turda a trecut la studierea anturajului de prietenie a familiei Dr. Raţiu cu scopul

numelor conspirative tot în sensul asigurării clandestinităţii, însă în cazul lui Raţiu s-a folosit cu predilecţie numele conspirativ Tony până în 1989.

3 Termenul rezidenţă denumeşte oficial filialele Direcţiei de Informaţii Externe a Securităţii din străinătate. Ofiţerul DIE care are rolul de şef al rezidenţei trebuie să coordoneze munca celorlalţi ofiţeri membri ai rezidenţei, să le asigure condiţii de muncă, să protejeze secretul asupra informaţiilor culese de aceştia, informaţii care sunt predate ofiţerilor din unităţile centrale. De asemenea, şeful rezidenţei coordonează şi reţeaua informatorilor, a agenţilor externi recrutaţi în funcţie de planul de măsuri şi de indicaţiile primite de la unităţile centrale.

4 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 2.

5 Mihail Nedelcu (nume real: Nedelcu Mihailov), ofiţer de Securitate de naţionalitate bulgară. A condus Direcţia Regională Cluj în perioada 1951-1957 (vezi detalii biografice în Liviu Pleşa, „Cadrele de conducere din Direcţia Regională de Securitate Cluj. Date biografice (I)” în Caietele CNSASy anul II, nr. 1 (3), 2009, Editura CNSAS, Bucureşti, 2010, pp. 119-123).

încadrării lor informative, prin recrutare sau prin dirijarea unui informator calificat”[6].

Al doilea raport de la Cluj, cel din octombrie, a fost mult mai bine structurat, chiar dacă a preluat o parte din erorile anterioare. Informaţiile biografice ale membrilor familiei Raţiu sunt mai numeroase, cu accent pe Augustin Raţiu1, tatăl lui Ion Raţiu, considerat „element înrăit” şi „un duşman de moarte al comunismului”. Nedelcu s-a plâns într-un mod voalat şi umil de faptul că nu mai poate desfăşura acţiuni de interceptare a corespondenţei familiei Raţiu, ceea ce îi suprima principala sursă de informaţii, menţionând că „din august a.c. nu am mai interceptat nicio scrisoare întrucât toată acţiunea a fost predată Direcţiei I-a şi probabil au fost interceptate scrisorile de către Direcţia [I-a]. În cazul când se poate vă rugăm a se trimite câte o copie din scrisorile către Iancu Raţiu sau părinţii acestuia pentru a putea urmări în continuare acţiunea”[78].

Documentul a primit din nou rezoluţia apăsată a lui Doicaru: „În termen de 10 zile să se dea răspuns-indicaţii despre felul cum să procedeze în viitor în această cauză”[9], referindu-se la felul în care vor fi implicate în operaţiune regionala Securităţii din Cluj şi Serviciul F, ultimul având atribuţii privind controlul corespondenţei. Răspunsul cu indicaţii a sosit pe 21 octombrie, semnat chiar de Vasile Vâlcu, care i-a transmis lui Nedelcu că va primi copiile dorite ale scrisorilor interceptate, precizându-i totodată că

---

6 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 7.

7 Augustin Raţiu (1884-1970), tatăl lui Ion Raţiu. Descendent al familiei Raţiu de Nagylak din Turda, Augustin Raţiu a fost avocat, obţinând titlul de doctor în drept la Cluj şi Budapesta. A participat la Primul Război Mondial şi în 1918 a fost numit comisar al oraşului Turda pentru a organiza gărzile naţionale. Decan al Baroului de avocaţi şi primar al oraşului Turda, în 1950 i-a fost confiscată moşia, a fost arestat şi internat în lagărul din Bucureşti-Ghencea, unde a executat o pedeapsă administrativă de un an. După câteva luni a fost eliberat, i-a fost retrasă pensia, iar familia sa a fost evacuată din locuinţă.

8 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 15.

9 îbidem, f. 11.

regionala pe care o conducea trebuie să muncească mai mult, nu doar să citească telegrame şi scrisori: „este necesar să treceţi de urgenţă la încadrarea informativă a lui Raţiu Augustin prin recrutarea sau dirijarea, în acest caz, a unui informator calificat” 1. Din acel moment, etapele birocratice fiind încheiate, Ion Raţiu a devenit un „caz”, un obiectiv informativ al DIE.

Aşa a pornit totul. În fiecare zi, lună, an, s-a construit, rodat şi perfecţionat un mecanism complicat de urmărire informativă a lui Ion Raţiu, care s-a oprit brusc, ca un velier în mijlocul mării, într-o zi fără vânt, abia pe 4 ianuarie 1990, când Raţiu împlinise 72 de ani şi se pregătea să se întoarcă acasă. Atunci s-a făcut propunerea de „închidere a dosarului personal Tony” şi de clasare a materialelor în arhivă pentru că, subit, „nu mai prezintă interes”[1011], în această perioadă de aproape 35 de ani, Securitatea l-a urmărit pe Ion Raţiu la Londra sau în toată lumea, precum şi familia sa din România. Au fost recrutaţi informatori special pentru „problema Raţiu”, prieteni sau colegi de şcoală din copilăria petrecută la Turda sau rude, prieteni şi colaboratori aflaţi în anturajul său la Londra. Au fost trimişi agenţi să se împrietenească cu el, să-l mintă sau să-l descurajeze, alţii să-i sustragă materiale din birou, au fost pregătite cu grijă operaţiuni în care emisari ai Securităţii urmau să-l întâlnească în străinătate sub diverse legende, s-au organizat mijloace complexe de influenţare a sa de către Serviciul D[12] şi, probabil, s-au pregătit acţiuni de anihilare fizică. Toate acestea au necesitat implicarea mai multor departamente ale serviciului secret comunist şi a generaţii de ofiţeri de Securitate, a unei reţele de informatori care s-a dezvoltat în timp, cheltuirea a sute de mii de dolari şi scrierea a mii de note informative, fişe, interceptări şi rapoarte. Desigur,

10 Ibidemy f. 19.

11 Ibidemy dosar 30978, ff. 168-169.

12 Serviciul D - dezinformarea serviciilor de spionaj străine, unitate specială în cadrul Securităţii.

Securitatea nu a privit niciodată *problema Tony* din această perspectivă. Oricât de vaste ar fi fost resursele implicate şi oricât de întinse în timp, ele au fost considerate necesare şi niciodată destule. Iar justificarea alocării şi cheltuirii acestor resurse a realizat-o tot Securitatea, pentru că Raţiu, dacă la început, în 1955, a fost un simplu „fugar" şi „trădător de ţară", la scurt timp a devenit „agent", „spion" şi, în 1961, „terorist" Iar pe urmele lui *Tony*, pe urmele unui terorist, se stă o viaţă, nu doar 35 de ani.

De fapt, cine erau combatanţii acestui front nevăzut care s-a întins pe mai mult de trei decenii? Pe de o parte, Securitatea, cum numim generic serviciul secret represiv al regimului comunist din România. La Bucureşti, Direcţia de Informaţii Externe a Securităţii a fost structura centrală care s-a ocupat de Ion Raţiu, în special prin intermediul Serviciul I care pe atunci desfăşură activitate operativ-informativă în rândul emigraţiei române din străinătate. Serviciul I avea în componenţă trei Birouri, în funcţie de aria geografică distribuită, iar Biroul II acoperea activitatea românilor aflaţi în exil în mai multe ţări, printre care şi Anglia. Câţiva ani mai târziu, a fost implicat în operaţiunile de influenţare a lui Ion Raţiu şi Biroul III, care s-a ocupat de activitatea informativă în cadrul bisericilor române din străinătate1. În „problema Raţiu", vârful de lance al DIE a fost rezidenţa de la Londra. O echipă mică, formată în 1955 din cinci ofiţeri de Securitate, care aveau legenda[13] că simt diplomaţi ai ambasadei, angajaţi ai Agenţiei Economice a României de la Londra sau ai biroului TAROM. Sub coordonarea şefului rezidenţei, un rol vital urma să-l joace reţeaua de informatori de la Londra, atât de importantă în munca de informaţii.

În România, alături de DIE sau *centralay* cum o mai

13 Vezi o descriere a structurii Securităţii în Florian Banu, Liviu Ţăranu (coord.), Securitatea 1948-1989; voi 1. Monografiey Editura Cetatea de Scaun, Targovişte, 2016. Menţionăm că, odată cu trecerea anilor, Securitatea a trecut prin numeroase reorganizări, iar denumirile departamentelor, serviciilor şi birourilor au fost schimbate.

numeau ofiţerii rezidenţei, au fost implicate alte direcţii centrale sau teritoriale ale Securităţii, în funcţie de natura operaţiunilor informative care s-au derulat împotriva lui Raţiu. Printre acestea, Direcţia a II-a (Contraspionaj), Direcţia a III-a (Informaţii interne), Direcţia Regională Cluj şi Serviciul raional Turda, care i-au urmărit permanent pe membrii familiei Raţiu din Turda, recrutând informatori din cercul lor de prieteni. Aceeaşi sarcină a avut-o şi Direcţia Regională Timişoara pentru că fratele lui, inginerul Mircea Raţiu, s-a mutat la Timişoara, sau Direcţia Regională Ploieşti pentru că sora lui, Maria Raţiu, obţinuse un post de inginer la Institutul Petrochim Ploieşti. Au mai fost implicate Direcţia de Filaj şi cea de Anchete, Serviciul independent F (controlul corespondenţei), Serviciul independent T (tehnic-operativ), Serviciul D (Dezinformare) etc.

De cealaltă parte a frontului s-a aflat Ion Raţiu, zugrăvit de Securitate în documentele secrete cu adjectivele menţionate mai sus, şi care, în realitate, nu însemnau altceva decât faptul că era anticomunist şi se manifesta ca atare, având drept scop final ruinarea regimului politic din ţara sa. Obiectiv mult prea ambiţios, putem spune, dar care tânăr, aflat în libertate, independent din punct de vedere financiar şi cu dragoste de patrie nu şi-ar fi dorit, în naivitatea lui, să facă acest lucru pentru ţara sa îngenuncheată de teroare?

Desigur, confruntarea nu a fost atât de inegală, cum pare la prima vedere. Alături de Raţiu au stat familia, unii dintre prieteni, români, englezi, americani sau de alte naţionalităţi, mulţi dintre ei având de suferit şi devenind obiective ale Securităţii pentru simplul motiv că Raţiu i-a menţionat, nevinovat, într-o discuţie sau într-o scrisoare interceptată. Pe aceştia îi vom descoperi în jurnalul său. Unii au fost politicieni englezi influenţi, cei mai mulţi parlamentari, membri ai guvernului sau diplomaţi, cu care Raţiu a dezvoltat relaţii de stimă reciprocă, de obicei durabile. Printre ei, neîndoielnic, ofiţeri ai diferitelor

structuri de informaţii din Marea Britanie, precum Scotland Yard, Special Branch sau Military Intelligence, Section 5 (MI5). Despre aceştia, oare a ştiut Ion Raţiu care le este apartenenţa reală? Le-a cunoscut activitatea adevărată? De fapt, urmând firul încâlcit al raţionamentului Securităţii, întrebarea care contează ar trebui să fie aceasta: a fost sau nu Ion Raţiu „spion" al acestor servicii de informaţii?

În primul rând, trebuie spus că în anul 1955 Securitatea se juca prea uşor cu astfel de calificative. Orice inamic politic, orice persoană incomodă care se dorea eliminată putea fi acuzată că a făcut „spionaj în slujba imperialismului anglo-american", iar dovezile în acest sens ori erau inexistente, ori ridicole. Şi totuşi, stăruim în găsirea unei explicaţii: cât de „justă" a fost gândirea, cât de temeinic a fost raţionamentul Securităţii când a decis apartenenţa lui Ion Raţiu la spionajul englez?

Să spunem şi faptul că, la 21 octombrie 1955, când i s-a deschis dosarul de urmărire informativă, în hotărârea care justifica măsura luată nu s-a menţionat că acesta este spion. În acel moment, vina lui Raţiu era doar aceea că este „corespondent al unui ziar englez", că „scrie articole calomnioase" şi este „susţinător şi animator al Mişcării de Rezistenţă din apus". Desigur, aşa cum am arătat, dosarul s-a alcătuit în grabă, cu informaţii luate din corespondenţa dintre Ion Raţiu şi tatăl său în condiţiile în care încă nu existau informatori recrutaţi în anturajul lui Augustin Raţiu la Turda şi nici în cercul de prieteni ai lui Ion Raţiu la Londra. Aceste informaţii au fost luate parţial din scrisorile interceptate. Altele, printre care cea referitoare la faptul că susţine şi animă mişcarea de rezistenţă, dintr-o declaraţie dată de episcopul Vasile Leu, în timpul unei anchete, la 6 iulie 1955:

Referitor la Iancu Raţiu cunosc următoarele: original din Turda, este nepotul lui Tilea şi a făcut studiile în Kambridge unde l-a prins războiul şi n-a mai revenit în ţară. S-a căsătorit cu fiica unul dintre cei mai mari

fabricanţi de sticlă din Anglia, are doi copii. […] Având o situaţie materială foarte bună, este unul din susţinătorii întregii vieţi româneşti nu numai din Anglia ci şi din alte ţări. A scos o revistă în 1950, nu mai cunosc titlul, însă caracterul acestei reviste este de propagandă anticomunistă. […] Raţiu ţinea în mod onorific anumite conferinţe la BBC. Circula foarte mult prin capitalele europene şi era unul din animatorii mişcării de rezistenţă din Apus. Este foarte mândru şi-i place să fie tratat ca mare domn, cea ce mă îndreptăţeşte să cred că nu era un agent al IS1 însă cred că era un colaborator cu misiuni vremelnice şi excepţionale al politicii engleze şi IS[14][15].

Aşadar, cronologic, primul care menţionează faptul că Ion Raţiu ar putea fi colaboratorul structurilor de informaţii din Anglia, desigur, vremelnic şi în mod excepţional, nu este un ofiţer de Securitate al rezidenţei de la Londra sau un informator, ci un deţinut politic, fost militant împotriva comunismului. Episcopul Vasile Leu[16] fugise din România în 1948 şi s-a stabilit în Anglia, însă în 1952 a fost răpit de sovietici din Austria şi anchetat la Moscova şi la Bucureşti, fiind iniţial condamnat la moarte, apoi eliberat în 1964. Raţiu l-a cunoscut pe părintele Leu pe 20 iunie 1949, la Londra, notând în jurnalul său această întâlnire: „Frumos, cu barbă căruntă, cu crucea ortodoxă abia întrezărită sub haina preoţească, are o faţă senină şi liniştită. O frumoasă figură de preot”[17]. În următorii ani, până în 1952, Ion Raţiu s-a întâlnit cu Vasile Leu de mai

14 Intelligence Service, denumire frecvent folosită în perioada anilor 1950- 1960 a serviciilor de informaţii din Anglia, termenul fiind specific pentru Military Intelligence, Section 6 (MI6), serviciul de informaţii externe britanic.

15 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 10.

16 Vasile Leu (1903-1978), absolvent al Facultăţii de Teologie, episcop al Episcopiei Autonome din Europa Apuseană. Răpit de sovietici, condamnat la moarte în 1954, este eliberat în 1964. Moare în 1978 la Cemica şi este îmormântat în cimitirul mănăstirii (n. coord.).

17 Ion Raţiu, JumaL Volumul 1. începuturile unui exil îndelungat (1940-1954), Editura Corint, Bucureşti, 2017, p. 418.

multe ori, consemnând discuţiile lor în jurnal. În timpul anchetelor de la Bucureşti, Vasile Leu a fost constrâns să dea declaraţii despre toţi românii pe care i-a cunoscut în exil, declaraţii bătute la maşina de scris de dactilografele puţin ştiutoare de carte ale Securităţii, care oricum scăpau nesancţionate pentru că şefii lor erau la fel de inculţi. Una dintre declaraţiile lui Leu, cea referitoare la Raţiu şi din care am citat mai sus, a fost folosită de Securitate pentru a fundamenta hotărârea de deschidere a dosarului de urmărire informativă a lui Raţiu.

Totuşi, Securitatea a preluat din declaraţia preotului răpit doar informaţia despre activitatea lui Raţiu în cadrul *mişcării de rezistenţă*, lăsând la o parte sugestia că este un fel de spion cu jumătate de normă. În perioada 1955 – 1956, Raţiu a rămas consemnat în documentele Securităţii drept „fugar”, „element reacţionar” sau o persoană care desfăşoară „activitate contrarevoluţionară”. Spre sfârşitul anului 1956, însă, DIE are în sfârşit primul informator recrutat care se întâlneşte destul de frecvent cu Raţiu, Ion Murgu. De la acesta a plecat prima informaţie care a atras atenţia Securităţii că statutul de spion al lui Raţiu merită să prindă contur. La începutul lui noiembrie 1956, Murgu a semnalat rezidenţei că Raţiu i-a declarat că „are o legătură serioasă în ţară” de la care primeşte informaţii despre situaţia politică internă, dar şi despre unităţile militare din Banat, unde sunt localizate şi care sunt comandanţii lor. Acelaşi informator, la 22 noiembrie 1956, a întărit opinia iniţială spunând că „nu e exclus ca Raţiu să aibă mult mai multe contacte în ţară, judecând aceasta după diversitatea ştirilor cu caracter de exclusivitate senzaţională pe care se complace să le publice în fiţuica sa”[1819].

Informaţia a alarmat rezidenţa, care a alertat centrala DIE. La rândul ei, DIE (Direcţia I-a) a diseminat informaţia către Direcţia a II-a (Contraspionaj), cea care avea atribuţiile de a demara verificările necesare în ţară,

18 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 48.

19 Ibidem, f. 96.

precum şi către Direcţia Regională Cluj, care trebuia să verifice cu multă atenţie eventualele informaţii criptate transmise prin intermediul scrisorilor dintre Raţiu şi membrii familiei sau prietenii din Turda[20]. Desigur, Ion Raţiu a exagerat, nu avea o astfel de „legătură serioasă" care să-i transmită informaţii cu caracter militar sau dacă a avut-o ea nu se regăseşte în dosarul de urmărire informativă şi nici nu a fost menţionată în jurnal. Dar pentru Securitate a fost destul încât să se frământe şi să-l considere pe Raţiu drept o posibilă rotiţă dintr-un mecanism mai mare, serviciul de spionaj britanic sau *Intelligence Service*, cum mai era intitulat în epocă.

Un an mai târziu, pe 26 noiembrie 1957, afirmaţiile lui Ion Murgu au fost întrecute cu zel exagerat de un alt informator. Este vorba de Silviu Crăciunaş care, în primul său raport după ce a ajuns la Viena în luna martie a aceluiaşi an cu sprijinul financiar al lui Raţiu, a inventat fapte şi a transformat realitatea în scenariul de care avea nevoie, cu spioni englezi, americani, francezi, şi în care el trebuia să joace rolul principal, acela de agent secret dublu, loial doar României comuniste. Raportul lui este o combinaţie între ficţiune şi realitate, plăsmuind grosolan, pe alocuri, acolo unde bănuia că DIE nu poate verifica din alte surse. Referitor la Raţiu, Crăciunaş a afirmat că era un „paravan" al Intelligence Service şi că este implicat în acţiunile subversive ale spionajului englez menite să înlăture comuniştii de la putere: „Ei se pregătesc acum ca să dezlănţuie asemenea acţiuni mai bine organizate decât în Ungaria şi simultan în cât mai multe ţări pentru că nutresc speranţa că în asemenea împrejurări forţele armatei sovietice vor fi dispersate şi nu vor fi în stare să facă faţă simultan şi peste tot loviturilor pregătite de ei" 1. În al doilea raport, realizat la 1 martie 1958, Crăciunaş a relatat o presupusă discuţie, pe care ar fi avut-o cu Raţiu, în care acesta i-a mărturisit adevărata sa activitate de la Londra:

20 Ibideniy ff. 57-58.

Iancu Raţiu mi-a spus că în toamna [anului] 1957, Intelligence Service l-a ajutat să-şi deschidă biroul personal de transporturi, punându-i la dispoziţie camerele respective în chiar centrul Londrei, Regent Street, colţ cu Piccadilly Circus. Mi-a arătat biroul său, care are două intrări şi ieşiri cu totul separate, special ales pentru a putea servi ca loc de întâlnire fără ca cineva care intră să mai poată fi văzut când iese afară. Mi-a spus că scopul Intelligence Service-ului (şi al său) este de a deveni mare om de afaceri şi mare politician român, astfel ca după eliberarea ţării să poată juca un rol politic şi economic principal în România, având de la spate sprijinul Intelligence Service[2122].

În acelaşi raport, pentru a întări afirmaţia că Raţiu era un instrument al spionajului din Anglia, Crăciunaş a oferit câteva exemple ale acţiunilor subversive în care a fost implicat Raţiu. Printre ele, fuga atletului român Ion Opriş, extrem de mediatizată la acea vreme, care a reuşit să rămână în Anglia în 1956 cu sprijinul lui Raţiu în timp ce participa la un concurs internaţional: „Iancu Raţiu este cel care a atras pe fostul ofiţer RPR – Opriş – să ceară azil politic în Anglia tot pe linia planurilor Intelligence Service-ului de a da o lovitură politică prestigiului RPR" 1.

Exemplele lui Crăciunaş continuă, însă ele sunt exagerate şi pot fi demontate uşor. Firma de transporturi s-a înfiinţat cu sprijinul financiar primit de la baroneasa Gabrielle Bentinck şi nu de la serviciile secrete, aşa cum Raţiu a notat în jurnalul său la începutul lui septembrie 1957:

Cu Gaby la Klosters. Accept un împrumut de 10.000 din partea ei. Am nevoie de aceşti bani pentru a cumpăra societatea Julius Rudert, Ltd., pe care am creat-o eu, dar care aparţine societăţii Pall Mall Deposit & Forwarding Co. Ltd. Gaby a vrut să-mi dăruiască aceşti bani. N-am putut să accept. Oferta ei este însă foarte importantă pentru

21 Ibidem, dosar 638, voi. 63, ff. 3,43.

22 Ibidem, ff. 54-55.

mine, pentru că cu puţin noroc aş putea să creez o bază serioasă financiară pentru a susţine o activitate politică românească sănătoasă şi serioasă. Să dea Bunul Dumnezeu!

Iar în ceea ce priveşte fuga lui Opriş, este adevărat că Raţiu a semnalat în prealabil Scotland Yard-ului intenţia de a-l sprijini pe sportiv, însă poliţiştii, potrivit însemnărilor din jurnal, nu l-au încurajat şi nici nu l-au susţinut din punct de vedere operativ[23][24]. Dimpotrivă, la 6 decembrie 1956, aflăm din jurnal, a fost în mod formal avertizat ca pe viitor să nu mai organizeze astfel de evadări:

Tite de la Scotland Yard îmi cere să-mi vorbească. Vine cu asistentul său. Vorbim diverse chestiuni de interes general. Pe urmă îmi dă avertismentul de care-mi vorbise Jeffcote acum două zile. Mi-l citeşte cu grijă dintr-un carnet şi-mi spune că vine din partea subsecretarului de stat de la Interne. Rolul meu în afacerea Opriş i-a plictisit pentru că le-a forţat mâna să-l accepte prin publicitatea ce i s-a dat, chiar înainte de a fi avut ocazia să-l verifice. Mi-a cerut să mă abţin de la astfel de acţiuni în viitor. Foarte politicos şi prietenește.

Crăciunaş a avut dreptate doar atunci când a spus că scopul lui Raţiu „este de a deveni mare om de afaceri şi mare politician român, astfel ca după eliberarea ţării să poată juca un rol politic şi economic principal în România”, obiectiv onorabil pentru orice exilat care îşi pregătea momentul întoarcerii acasă. Analizând retrospectiv această afirmaţie am putea spune că informatorul DIE, măcar în această privinţă, a fost vizionar. Şi, având în vedere că a murit în 1998, a trăit să vadă cu ochii lui cum i s-a împlinit propria profeţie. Altfel, entuziasmul cu care a raportat permanent relaţia directă şi apropiată dintre Ion Raţiu şi

23 Ibidem, f. 55.

24 Vezi notiţa din jurnal (16 iulie 1956) care cuprinde detalii despre episodul fugii lui Ion Opriş, rolul lui Ion Raţiu şi implicarea poliţiei metropolitane.

Intelligence Service a pus Securitatea în situaţia de a-l considera spion, şi observăm acest lucru şi în documentele interne ale Securităţii. Deja, prin vara anului 1958, Raţiu este numit „trădător de patrie” 1, iar de aici către statutul de spion mai era un singur pas.

Oliviu Beldeanu, coordonatorul grupului care a atacat Legaţia României de la Berna în februarie 1955, l-a cunoscut şi el pe Ion Raţiu. Prima dată în Elveţia, când Raţiu s-a dus la procesul acestuia. De altfel, primele însemnări din acest jurnal se referă la evenimentul de la Berna şi la eforturile pe care Raţiu le-a făcut pentru a mobiliza personalităţile exilului cu scopul de a fi alături, într-o acţiune politică unitară, de membrii grupului Beldeanu. Cei doi s-au revăzut în toamna anului 1957, când Beldeanu a fost eliberat, şi în ianuarie 1958, când „eroul de la Berna” a vizitat Londra. Câteva luni mai târziu, în august, a fost răpit de Securitate într-o acţiune desfăşurată în colaborare cu Stasi în Berlinul de Est, iar în 1960 a fost executat la Jilava. În timpul anchetelor, ofiţerii de Securitate au făcut cu Beldeanu ceea ce făcuseră înainte şi cu alţi români răpiţi din Occident, precum Vasile Leu sau Aurel De cei: l-au obligat să scrie declaraţii despre românii din exil pe care i-a cunoscut. Unele s-au referit la Raţiu despre care, în aprilie 1959, printre altele, a spus: „Dacă lucrează cu vreun serviciu de spionaj concret nu ştiu nimica, dar cred că lucrează cu cel englez. Opriş îmi spunea ceva în legătură cu fuga lui şi cu Raţiu, şi de aici bănuiesc că Raţiu lucra cu ceva serviciu, aceasta era şi părerea lui Opriş” 1.

Cineva, unul dintre anchetatori, a subliniat cu un creion aceste rânduri şi le-a semnalat cu o săgeată pentru a scoate în evidenţă importanţa mărturisirii arestatului. Aşadar, o altă sursă, Beldeanu, şi el considerat agent anglo-franco-american, confirma teoria deja acceptată că Raţiu lucrează cu servicii secrete inamice şi, la fel de important, conferea un plus de încredere informaţiilor trimise în trecut de Crăciunaş, ceea ce i-a oferit acestuia

din urmă mai multă autoritate în relaţia cu Securitatea.

Lucrurile însă pot fi explicate uşor, cu ajutorul jurnalului pe care cititorul îl are acum în mână. În ceea ce îl priveşte pe Opriş, aflăm că Raţiu s-a dus personal cu el la Ministerul de Interne pentru a-i netezi procedurile de obţinere a statutului de refugiat, după ce vizita i-a fost aranjată, tot la rugămintea lui Raţiu, de inspectori ai Scotland Yard. Opriş, emoţionat, speriat de ceea ce i se întâmpla şi de atenţia care i se acorda, a tras propriile sale concluzii privind relaţiile lui Raţiu, concluzii pe care le-a transmis mai departe. Explicaţii găsim şi în ceea ce priveşte afirmaţia lui Oliviu Beldeanu din timpul anchetei de la Bucureşti. În februarie 1958, pe când se afla la Londra la invitaţia lui Raţiu, Beldeanu s-a întâlnit cu un reprezentant al Scotland Yard, iar întâlnirea a fost aranjată de Raţiu, la rugămintea poliţiştilor londonezi, chiar în biroul său:

Întrebările au fost standard. Nimic interesant. Doreau doar să ştie dacă n-a venit aici în Anglia să facă o organizaţie clandestină subversivă pentru Liga Românilor Liberi. Beldeanu a râs şi le-a răspuns foarte clar că n-are absolut nicio intenţie să facă aşa ceva.

Dar Securitatea nu avea jurnalul lui Raţiu la îndemână. Dacă l-ar fi avut, ar fi aflat că Raţiu însuşi conştientizase că are o astfel de problemă pentru că şi românii respectabili, nu doar informatorii, făceau astfel de afirmaţii pe seama lui: „Joi, 26 mai 1960. Cina la Noël Bernard1. […] Noël chiar mi-a indicat că, foarte probabil, se suspectează că eu lucrez pentru vreunul dintre Serviciile Secrete Apusene, probabil cel englez. L-am asigurat că n-am avut niciodată ceva de a face cu astfel de servicii”.

Începând cu anii 1958 – 1959 nu au mai existat îndoieli că „fugarul” român de la Londra este, în realitate, spion. În documente, referindu-se la el, ofiţerii de Securitate au început să menţioneze mai des că Raţiu acţionează „sub îndrumarea serviciilor de informaţii englez

şi american”[2526], iar în anii 1970 nimeni din Securitate nu mai putea să susţină contrariul pentru că verdictul era categoric: „recrutat mai întâi de către englezi, iar din 1963 lucrează şi pentru CIA”[27]. Această afirmaţie a serviciului secret comunist, după cum se vede, a fost construită în aşa fel încât nu mai admite nicio contrazicere. Totuşi, întrebarea de la care am plecat credem că încă nu şi-a primit răspunsul corect.

Trebuie spus că însuşi Ion Raţiu, voit sau nu, a încurajat formarea acestei opinii de către cei din jurul său pentru că, uneori, în discuţii politice cu prieteni sau cunoscuţi, precum Opriş sau Beldeanu, s-a referit adesea la englezi şi, mai târziu, la americani, despre care a spus că-i sunt apropiaţi şi buni sfătuitori. Fără să explice exact cine simt aceştia, practic el singur sugera că are legături directe cu serviciile secrete din Occident, amănunt observat şi de informatorii DIE, care spuneau că Raţiu este sprijinit de englezi şi americani „cu care se laudă că este intim prieten” 1. Astfel de afirmaţii au fost făcute de Raţiu de-a lungul timpului, chiar până în 1989, fiind recunoscute atât de prietenii care i-au fost în preajmă, cât şi de unii agenţi ai DIE în notele lor secrete.

Jurnalul său ne confirmă că, în fond, Raţiu nu a minţit Dincolo de faptul că vina de a fi considerat spion de Securitate este parţial şi a lui, prin maniera sibilinică de a povesti despre legăturile cu „prietenii” englezi sau americani, în realitate Raţiu a avut astfel de relaţii pe care le-a menţionat şi în jurnal. Prima referire a fost făcută pe 14 februarie 1956, când a notat că „Margaret Feeney îmi spune că Jeffcote de la Serviciul Secret ar vrea să mă cunoască însă n-a putut să vină în ultimul moment. Va aranja însă o întrunire”. După două zile, la 16 februarie,

25 Noël (Bercovici) Bernard (1925-1981), jurnalist şi analist politic. A lucrat la BBC şi Radio Europa Liberă, unde a fost numit directorul serviciului românesc între 1955-1958 şi 1965-1981.

26 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 189.

27 Ibidem, f. 289.

Raţiu a consemnat noi informaţii interesante despre inspectorul Jeffcote:

Margaret Feeney mă duce la Jeffcote la Scotland Yard. Vrea să ştie mai mult despre cel care a pretins că este refugiat român în căutarea unui ajutor catolic şi care a dispărut de îndată ce a auzit că vor să-l pună în contact cu mine. E un tip înalt, cu cărare foarte joasă la stânga, păr castaniu, englezească perfectă. Teoria lui Jeffcote e că a dorit doar să verifice dacă organizaţiile catolice sunt în stare să ajute pe refugiaţi şi dacă pot să aibă legătură directă cu România. Tot îl mai caută. M-a prezentat apoi unui oarecare E.R. Tite, care se ocupă de români. M-a întrebat de toate. I-am spus foarte clar că nu vreau să fiu informator (Gâldău, „aşa-zisul preot" – ca să citez cuvintele întrebuinţate de Jeffcote – a fost unul), dar că sunt gata să-i ajut oricând vor să mă contacteze. În felul acesta am pus capăt sugestiei lor de a le da informaţii. Sunt printre români oameni care ar crea dificultăţi la venirea lui Bulganin şi Hruşciov? Care e situaţia procesului de la Berna?

De ce iau eu atitudine personală? Ştiu de atitudinea celorlalţi români faţă de mine? Ce face Tilea? Voi pleda la proces? Vom avea avocaţi britanici? Le-am răspuns absolut deschis, fără înconjur, strictul adevăr.

Cei doi inspectori Scotland Yard, Special Branch, Jeffcote şi Tite, au găsit un pretext rezonabil, cel referitor la refugiatul român, pentru a organiza o întâlnire cu Ion Raţiu pe care probabil îl aveau în vedere de ceva vreme. Din acel moment, din februarie 1956, Raţiu, Jeffcote şi Tite, la care se adaugă şi inspectorii Gibson, Hobbs sau detectivul Williams, se vor mai întâlni, dar nu ştim exact care a fost frecvenţa acestor întâlniri. Cunoaştem doar ceea ce Raţiu a încredinţat jurnalului său, pe care îl ţinea încuiat într-un seif, şi putem înţelege de ce, mai ales că şi Securitatea aflase de el, iar pe la începutul anilor 1960 a început să-l caute. În jurnal, Jeffcote apare mai rar, ultima menţiune despre acesta fiind făcută în martie 1958. Însă

E.R. Tite, care şi-a declinat identitatea de inspector şi coordonator al unui birou din cadrul Scotland Yard, Special Branch, care avea atribuţii de supraveghere a comunităţii de români, a fost mai activ decât Jeffcote, cel puţin aşa reiese din jurnal, ultima întâlnire cu Tite fiind înregistrată în iunie 1962. Atât Jeffcote, cât şi Tite au afirmat că sunt reprezentanţi ai Scotland Yard, aspect asupra căruia putem doar specula[28].

Inspectorul Tite atrage atenţia cititorului acestui jurnal în momentul când face o primă încercare de recrutare a lui Raţiu, care a consemnat acest lucru:

Luni, 8 octombrie 1956. Tite mă întreabă din nou dacă am lucrat sau colaborat vreodată cu serviciile secrete (MI5). Când am confirmat că n-am făcut-o niciodată, mi-a spus: „Don't you want to? I am sure we'd be glad to have you work, with us"[29].l-am răspuns foarte clar: le stau întotdeauna la dispoziţie. Sunt gata să-mi pună orice fel de întrebări. Sunt dispus să răspund cât mai exact posibil. Eu însă nu pot să mă angajez să lucrez pentru ei şi nu doresc, în niciun fel, să devin informator. Rostul meu, după cum îl văd eu, este să iau o atitudine deschisă, publică, împotriva comunismului.

---

28 Scotland Yard, sau Poliţia metropolitană din Londra, are în componenţă un departament special, numit Special Branch, care din punct de vedere operaţional este însărcinat cu investigarea şi arestarea persoanelor care reprezintă o ameninţare la adresa securităţii statului, în această categorie intrând şi agenţii secreţi din ţări inamice, ofiţerii acestui departament având dreptul să facă arestări. Operaţiunile Special Branch simt desfăşurate în colaborare cu ofiţerii Millitary Intelligence, Section 5 (MI5), serviciul de informaţii intern, cunoscut şi sub denumirea de Security Service. De regulă, ofiţerii MI5 sunt cei care produc şi furnizează probe colegilor de la Scotland Yard, Special Branch, pentru că nu au competenţa de a face arestări. Deşi există o astfel de delimitare a atribuţiilor, în realitate inspectorii Special Branch, chiar dacă lucrează în cadrul poliţiei metropolitane, sunt coordonaţi de MI5. Trebuie menţionat şi faptul că ofiţerii celor două servicii de informaţii (MI5 şi MI6) uneori foloseau nume fictive în contactele lor cu publicul, mai ales cu străinii.

29 „Nu vrei? Sunt sigur că am fi încântaţi să lucrezi cu noi!" (în lb. engl.) (n. red.).

După cum menţionează Raţiu, Tite l-a întrebat despre colaborarea cu MI5 *din nou*. Apoi, Tite a avansat propunerea de colaborare din partea MI5, şi nu a Scotland Yard, unde a spus că lucrează, ceea ce poate fi un indiciu că Tite ar fi fost în realitate ofiţer acoperit al MI5 sau că ar fi fost intermediarul acestui serviciu de informaţii.

Nu ştim cu exactitate câte întâlniri şi convorbiri telefonice au fost între ei din februarie 1956, când s-au cunoscut, până în octombrie când a fost făcută atât de direct propunerea de colaborare, element important în analiză, care ne-ar fi indicat la ce nivel de încredere se găsea relaţia dintre cei doi. Însă din moment ce Tite a găsit că este timpul să-i vorbească deschis despre acest lucru probabil a simţit că toate condiţiile necesare sunt îndeplinite, inclusiv cele legate de seriozitatea şi cinstea lui Raţiu. Tite însă a greşit. Cele aproape opt luni care trecuseră de când s-au cunoscut erau totuşi prea puţin. În plus, probabil nu i-a construit profilul psihologic în mod temeinic, etapă esenţială într-o procedură de recrutare. Raţiu era exact aşa cum l-a descris părintele Leu în anchetele Securităţii, *mândru*, şi îi plăcea *să fie tratat ca un mare domn*. Adică avea o personalitate puternică şi complexă şi nu era interesat ca prin intermediul MI5 să-şi găsească un rost în viaţă. Un ofiţer de informaţii colaborează cu o astfel de personalitate prin exploatare în orb[30], nu prin subordonare. Tite, de asemenea, nu a înţeles că lui Raţiu îi lipseau prea puţine lucruri, nu avea nevoi sau necesităţi nerealizabile, iar perspectivele carierei sale se arătau atunci extrem de favorabile. În plus, Raţiu iubea prea mult libertatea, iar angajamentul său de colaborator într-o reţea de informatori a MI5 l-ar fi pus în situaţia de a o pierde.

Totuşi, ceva îi lipsea lui Raţiu. Ceva ce îşi dorea mult: informaţia secretă, analiza profesionistă şi confidenţială despre scena politică locală şi internaţională, în special

30 Metoda practicată de un ofiţer sau agent de a culege informaţii folosind o identitate falsă.

despre regimul comunist din România, iar faptul că MI5 putea să-i ofere aşa ceva l-a determinat să-i dea lui Tite un refuz politicos, pe de o parte, dar care cuprindea opţiunea unei relaţii de colaborare de la egal la egal, nu de subordonare. Ceea ce i-a permis lui Raţiu să rămână independent, nu „sub îndrumarea” MI5, cum considera Securitatea că este.

Alte discuţii dintre Raţiu şi inspectorii Scotland Yard, Special Branch sunt descrise în jurnal şi lăsăm cititorul să le descopere. Faptul că Tite nu a mai fost menţionat în jurnal începând cu anul 1963 nu înseamnă altceva decât că acesta a ieşit la pensie. În locul lui vor apărea alţi inspectori, dar despre ei vorbim în volumul al treilea al jurnalului. Indiferent cum au preferat să se recomande, ca fiind angajaţi ai Scotland Yard, Special Branch sau MI5, de un lucru suntem siguri: serviciile de informaţii engleze erau prezente în joc. Raţiu, în tabăra lui, nu a fost singur.

Odată începută urmărirea informativă, ea s-a construit în principal pe două planuri de acţiune: Londra şi Turda. Pe de o parte, la Turda, membrii familiei urmau să fie încercuiţi din punct de vedere informativ, astfel încât nicio informaţie relevantă despre Ion Raţiu să nu scape Securităţii. Însă în perioada 1955 – 1957, ofiţerii de Securitate din Cluj şi Turda care trebuiau să îndeplinească această misiune păreau că sunt actorii unei opere dramatice, regizată într-un mod ridicol chiar de şeful lor, colonelul Mihail Nedelcu, care nu a fost vreun maestru al contraspionajului. În acelaşi timp, Augustin Raţiu, care interpreta rolul personajului principal al piesei, dar fără să ştie acest lucru, parcă se încăpăţâna să joace un alt scenariu decât cel pregătit în laboratoarele Securităţii din Cluj.

Bătrânul Raţiu a fost o persoană precaută, care şi-a manifestat „nemulţumirea lui faţă de regimul de democraţie populară numai în cercuri restrânse” 1. După eliberarea din arest a avut „aceeaşi atitudine faţă de

regimul nostru însă a devenit foarte prudent”[3132], înţelegând ce consecinţe grave pentru libertatea sa pot avea câteva cuvinte nepotrivite rostite în public. Astfel că încercările repetate de a se infiltra un informator în mijlocul familiei Raţiu au eşuat, pe de o parte din cauza conduitei extrem de circumspecte a lui Augustin Raţiu, iar pe de altă parte pentru că informatorii aleşi nu se ridicau la nivelul intelectual al lui Augustin Raţiu, fiind persoane pe care acesta abia dacă le tolera în jurul său. Descendent al familiei Raţiu de Nagylak din Turda, Augustin Raţiu a fost avocat şi avea o reputaţie ireproşabilă în regiune. Obţinuse titlul de doctor în drept la Cluj şi Budapesta, participase la Primul Război Mondial şi, în 1918, a fost numit comisar al oraşului pentru a organiza gărzile naţionale. A fost şi primar al oraşului Turda, deci o personalitate locală care ar fi trebuit studiată cu atenţie de Securitate înainte de a construi un plan de muncă operativă în privinţa ei.

Familia Raţiu locuia în centrul oraşului, în Piaţa Stalin nr. 1, dar averea familiei nu mai era în proprietatea ei. În 1950 au fost confiscate şi moşia şi casa, membrii familiei având voie să locuiască doar într-un spaţiu extrem de mic al fostei lor case, transformată între timp într-un fel de depozit de autorităţile locale. Piaţa Stalin nr. 1 din Turda devenise probabil cel mai monitorizat perimetru al localităţii, iar Augustin Raţiu trebuie să se fi simţit că un prizonier chiar dacă nu se mai afla în închisoare. Doar că se încăpăţâna să trăiască izolat, pentru că puţini oameni aveau permisiunea familiei să le calce pragul casei. Astfel se explică de ce, în martie 1956, şeful Securităţii din Cluj încă mai căuta scuze pentru lipsa rezultatelor în muncă: „Este de menţionat că, aşa cum am arătat şi în rapoartele noastre anterioare, Dr. Raţiu Augustin din Turda este un element foarte prudent, precaut, evită întâlnirile cu foşti politicieni şi în special discuţiile politice cu diferite

31 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 8.

32 Ibidem, f. 20.

persoane, ceea ce a îngreunat încadrarea familiei cu informatori” 1. Dar, mai spune Mihail Nedelcu în raportul său, prima penetrare informativă a familiei a avut totuşi loc prin intermediul unei rude mai îndepărtate a lui Raţiu, informatorul *Porcilă Ioan*, croitor la o cooperativă din Turda. *Porcilă*, recrutat de Securitate în 1949, angajat în Miliţie şi apoi dat afară, abandonat şi din reţeaua informativă la un moment dat, a fost considerat de Nedelcu prima armă secretă a Securităţii, fiind trimis să bată pe neaşteptate în poarta lui Augustin Raţiu. Dar numai calitatea de rudenie nu i-a oferit lui *Porcilă* rata de succes pe care şeful Securităţii s-a aşteptat să o aibă, Nedelcu recunoscând în raport că „familia nu are suficientă încredere în informator”[3334], unul dintre motive fiind acela că *Porcilă* era un mare beţiv. Informatorul a putut totuşi să observe şi să raporteze care sunt persoanele care îl vizitează pe Augustin Raţiu şi cu ce frecvenţă, astfel încât ofiţerii de Securitate din Turda au lărgit cercul de suspecţi, au înţeles care sunt persoanele de încredere din anturajul său şi au demarat, mai târziu, recrutarea ca informatori a unora dintre aceştia.

Superiorii de la Bucureşti n-au fost niciodată mulţumiţi de Nedelcu şi nu doar în ceea ce priveşte felul în care s-a ocupat de cazul familiei Raţiu. Cu puţin timp în urmă, în iunie 1953, colonelul de Securitate fusese criticat pentru „comoditate, lipsă de exigenţă şi împăciuitorism faţă de lipsuri”, iar în 1955 pentru că „a încurajat împăciuitorismul faţă de neexecutarea ordinelor”, având o „atitudine dulceagă, de automulţumire”[35]. Probabil că între colonelul Nedelcu, şeful Securităţii din Cluj, şi croitorul *Porcilă,* informatorul lui, singura diferenţă era faptul că primul purta uniformă. Nedelcu a fost cizmar şi „băiat de casă”, dar a avut calitatea de a fi ilegalist, ceea ce l-a propulsat în diverse poziţii în cadrul Ministerului

33 Ibidem, f. 26.

34 Ibidem.

35 Liviu Pleşa, Cadrele de conducere..., p. 122.

Afacerilor Interne începând cu anul 1945, fără să fi absolvit vreo şcoală sau curs de pregătire în domeniu. Chiar şi subordonaţii lui l-au luat uneori peste picior, cum a fost cazul maiorului Gruia Manea, şeful Serviciului Anchete, care, „cunoscând faptul că acesta nu citeşte lucrările prezentate la semnat, a completat un mandat de arestare pe numele lui Nedelcu Mihail, pe care apoi l-a introdus în corespondenţă, fiind semnat” 1.

Aşadar, Nedelcu nu dădea randament, se complăcea în atitudinea sa „dulceagă”, iar DIE a simţit nevoia să-i trimită un avertisment, în noiembrie 1956, sub forma unui raport de informare, având la final următoarea concluzie, care suna mai mult a somaţie: „este absolut necesar să daţi o atenţie deosebită familiei Raţiu din Turda şi legăturilor acestei familii deoarece aceştia pot fi folosiţi cu uşurinţă de către fugarul Raţiu Ion în scopuri informative”[3637]. Şi pentru ca Nedelcu să înţeleagă cât de important este cazul Raţiu, şeful DIE i-a explicat în documentul expediat „personal tov. Director” care este activitatea lui Raţiu la Londra şi de ce este necesar ca cei din Cluj şi Turda să fie extrem de vigilenţi în muncă. După mai bine de două săptămâni, Nedelcu a răspuns. *Porcilă* dispăruse din câmpul tactic, acum era folosit informatorul *Pastor Ioany* tot o rudă mai îndepărtată a familiei Raţiu. Povestea însă părea că se repetă: „Cu tatăl fugarului, anume cu Raţiu Augustin, nu prea are posibilitate de a discuta, acesta este oarecum retras, nu-şi manifestă atitudinea deschis în legătură cu evenimentele din interiorul ţării şi în legătură cu problemele externe. De asemenea, îl desconsideră pe agent, fiind inferior din punct de vedere politic şi cultural faţă de el” 1. Dar, mai spunea Nedelcu, informatorul s-a apropiat de Radu, fratele lui Ion Raţiu, cu care a avut mai multe discuţii şi o bună perspectivă de exploatare. În plus, Nedelcu a menţionat faptul că „a fost aprobat de conducerea regiunii recrutarea

36 Ibidem.

37 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, f. 56.

de doi agenţi”[38] din Turda care urmau să fie dirijaţi către familia Raţiu, ceea ce trebuie să fi iritat şi mai mult conducerea DIE. Aşadar, după ce aruncase în luptă doi informatori nepotriviţi, unul beţiv şi altul prost, Nedelcu informa centrala că a mai aprobat recrutarea a încă două persoane. DIE însă nu mai avea răbdare. Deja soseau informaţii de la Londra despre Ion Raţiu, precum cea referitoare la o aşa-zisă legătură a sa din România care îi transmite informaţii cu caracter politic şi militar din ţară şi avea nevoie de sprijin informativ de la Turda, sprijin care nu mai venea.

Să fi fost Augustin Raţiu şi familia lui impenetrabile pentru Securitate? Evident, nu. La sfârşitul anului 1958 lucrurile s-au schimbat fundamental. Rapoarte despre ceea ce face, ce discută şi ce planuri are Augustin Raţiu au început să curgă dinspre Cluj către Bucureşti, iar informatori eficienţi au reuşit să pătrundă în anturajul familiei Raţiu. Din acel moment, puţine informaţii au mai scăpat ca necunoscute de ofiţerii de Securitate. Doar că în 1958, Direcţia Regională din Cluj a Securităţii nu mai era condusă de Nedelcu.

În toată această perioadă, ce s-a întâmplat în cel de-al doilea plan de acţiune operativ, cel de la Londra? Desigur, lucrurile nu au fost atât de simple pentru DIE. în vara anului 1955, la debutul urmăririi informative a lui Raţiu, rezidenţa DIE Londra era amorţită şi confuză, iar în aceeaşi situaţie s-au aflat nu doar Londra sau alte importante rezidenţe europene, ci DIE însăşi. Cu câteva luni înainte, în februarie 1955, avusese loc atacul asupra Legaţiei României de la Berna organizat de grupul Beldeanu, iar în toamna anului 1955 DIE încă nu ştia, dincolo de orice îndoială, dacă atacul de la Berna s-a realizat din iniţiativa unui grup de români sau din iniţiativa unor servicii de informaţii occidentale care i-au folosit pe români. Şeful DIE, generalul Vasile Vâlcu, a fost schimbat din funcţie la sfârşitul anului 1955. Nu a fost o pierdere

38 Ibidem, f. 85.

pentru munca de informaţii externe a României comuniste, pentru că Vâlcu sau „Bulgarul”, poreclit astfel din cauza accentului slav puternic, avea doar 7 clase primare şi nimic de-a face cu activitatea de spionaj. Dar, pe lângă faptul că a oprit ascensiunea lui Vâlcu în Securitate, afacerea Berna a scos în evidenţă incapacitatea DIE în a preveni astfel de acţiuni. În consecinţă, s-au luat primele măsuri. Lt.-col. Nicolae Doicaru şi col. Aurel Moiş au fost transferaţi pe poziţia de adjuncţi ai şefului DIE, iar Vâlcu, agent sovietic la origine, a fost schimbat cu un alt agent sovietic, Mihai Gavriliuc, care a condus DIE până în iulie 1959. Într-un fel, se poate spune că anul 1955 a fost anul în care DIE s-a transformat în mod esenţial, în special în privinţa abordării problemei „emigraţiei ostile”, iar venirea celor doi adjuncţi şi a lui Gavriliuc şi-a pus amprenta în activitatea instituţiei trezind-o la viaţă.

Primele măsuri ample ale DIE după afacerea Berna au fost luate chiar în privinţa românilor din exil, cei vinovaţi de situaţia ruşinoasă în care a fost pusă la Berna şi care urmau să-şi primească răsplata în curând. În octombrie 1955, Ion Raţiu nu a fost singurul exilat căruia i s-a deschis un dosar informativ. Doar cu câteva zile în urmă, la 10 octombrie, DIE a mai deschis un dosar de obiectiv, nume conspirativ „Făgăraş”, al „coloniei române din Anglia” pentru că „fugarii români aflaţi în Anglia desfăşoară o activitate duşmănoasă împotriva ţării noastre”. În aceeaşi zi s-a luat hotărârea de deschidere a dosarului de obiectiv „Govora” pentru „Asociaţia Românilor din S-V Germaniei” după ce, la 20 iulie, s-a deschis un dosar de obiectiv pentru „Institutul Românesc” din München. La 15 octombrie s-a deschis dosarul de obiectiv „Ceahlăul” pentru „Asociaţia Românilor Liberi din Austria”, iar în februarie 1956 aceeaşi măsură a fost luată şi faţă de Misiunea Catolică din Germania Occidentală care, sprijinită de Vatican, ducea „activitate duşmănoasă” şi care a primit numele conspirativ

„Innsburg” 1. Aceste exemple ilustrează asaltul

asupra exilului care a debutat în vara anului 1955, ele fiind parte dintr-un ansamblu de măsuri ale DIE care urmau să regândească lupta împotriva românilor fugiţi din ţară. Despre acestea găsim referiri într-un raport al DIE realizat în anul 1955 în care se spune, printre altele, că „au fost luate în evidenţa operativă cca. 30.000 de elemente duşmănoase, s-au întocmit dosare de urmărire individuale şi de grup şi s-au luat în evidenţă organizaţiile duşmănoase ce activează împotriva RPR”[3940].

În acest ansamblu care se construia mult mai fundamentat, rezidenţa DIE de la Londra, care oricum nu excelase în activitate până atunci, a primit obiective clare de îndeplinit: liderii importanţi ai exilului din Anglia şi organizaţiile politice ale acestora care existau în acel moment, inclusiv secţia română a postului de radio BBC, trebuiau puse sub supraveghere.

Pentru cei cinci ofiţeri ai rezidenţei, această avalanşă de dosare de urmărire informativă trebuie să fi fost o adevărată povară, mai ales că nu toţi dintre ei aveau atribuţii pe linia emigraţiei, ci doar o parte. Aşadar, din punct de vedere numeric, erau doar o mână de oameni. Compartimentarea activităţii ofiţerilor rezidenţei era gândită pentru că se dorea protejarea informaţiei, dar şi pentru că aveau de îndeplinit misiuni nu doar în ceea ce priveşte exilul, ci trebuiau să culeagă informaţii şi în domeniul militar, politic, economic, tehnico-ştiinţific, precum şi despre activitatea serviciilor de informaţii ale ţării în care se aflau. Apoi, având în vedere legenda lor de diplomaţi, le lipsea spaţiul de manevră pe care îl aveau colegii lor din ţară, liberi să acţioneze în orice condiţii şi încălcând toate drepturile fundamentale ale celor urmăriţi. La Londra, activitatea de culegere de informaţii trebuia să fie extrem de discretă, să nu atragă atenţia autorităţilor

39 Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu (ed.), Securitatea. Structuri - cadre. Obiective şi metode, voi. 1 (1948-1967), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006, pp. 371-411.

40 Ibidem, p. 382.

britanice pentru a nu se deconspira.

Nu în ultimul rând, ţintele lor deveniseră dintr-odată prea multe pentru că Ion Raţiu nu era nici singurul şi nici cel mai important român din Londra. Viorel Tilea, de exemplu, fostul ambasador al României la Londra şi unchiul lui Ion Raţiu, stabilit şi el în Anglia, era urmărit de serviciile secrete româneşti încă din 1940.

Pentru a realiza planul de muncă primit, rezidenţa de la Londra a început să-şi construiască instrumentele necesare: informatorii. Până în 1955, reţeaua de informatori a DIE la Londra a fost vrednică de compătimit. Chiar DIE a recunoscut, în propriul raport de evaluare a activităţii pe anul 1955, pe care l-am amintit deja, că situaţia agenturii rezidenţelor în general era deplorabilă, în 1955, se menţionează în document, „lt. -maj. Chirilescu Ilie, lucrător operativ la rezidenţa din Londra, timp de 4 ani nu a făcut nicio recrutare, iar cu agenţii care i s-au predat a folosit procedee nepermise, punându-i în situaţia de a-şi pierde orice încredere în organele noastre. Exemplu: unui agent, la întrebarea pusă de a-i recomanda de ce probleme să se intereseze a le rezolva, îi răspunde «să aducă formula prin care s-ar putea înlătura ceaţa de deasupra Londrei»” 1.

În aceste condiţii, în 1955, rezidenţa a început să fie mai activă în a-i identifica pe românii care ar fi putut fi recrutaţi informatori de către DIE pe linia emigraţiei. Metodele de recrutare au fost diverse, în funcţie de profilul psihologic al candidatului. Unii au cedat pentru că aveau nevoie de sprijin financiar, Londra fiind apăsătoare pentru cei care nu aveau resurse, sau îşi doreau să dezvolte afaceri cu noul regim politic. Alţii, puţini, e drept, pentru că simţeau că au fost nedreptăţiţi din punct de vedere politic până în 1945 şi credeau că acum au o nouă şansă. Cei mai mulţi, pentru că au cedat presiunii psihice, DIE folosind într-un mod diabolic arma şantajului. În comparaţie cu alte servicii de informaţii externe din ţările democratice, DIE a fost avantajată pentru că adesea a

putut să recruteze informatori în urma ameninţărilor potrivit cărora familiile lor rămase în ţară vor avea de suferit dacă aceştia nu acceptau relaţia de colaborare.

În ceea ce-l priveşte pe Ion Raţiu, la sfârşitul anului 1955 încă nu exista un informator recrutat în anturajul său. Nici nu era simplu. Ca şi tatăl său, Raţiu nu accepta în cercul de prieteni pe oricine. Apoi, tânăra familie Raţiu nu locuia într-un subsol al fostei lor case din Piaţa Stalin nr. 1 în care urmau să fie instalate microfoane, ci în reşedinţa din Downsland, o mică fortăreaţă de nepătruns pentru ofiţerii rezidenţei DIE, care nici măcar nu se puteau apropia de ea. În plus, Ion Raţiu urma să-şi deschidă biroul de afaceri în centrul Londrei, pe Regent Street, iar această adresă era la fel de inaccesibilă pentru ei.

Însă lucrurile s-au schimbat destul de repede, primul informator cu posibilităţi de relaţionare cu Raţiu apărând în 1956, cel de-al doilea în 1957, al treilea în 1961 şi tot aşa. În perioada 1955 – 1962, cea asupra căreia se opreşte volumul al doilea al jurnalului, au existat trei informatori importanţi în anturajul lui Ion Raţiu. Numele lor sunt Ion Murgu, Silviu Crăciunaş şi George Pop. Pe lângă aceştia, au mai fost şi alţi informatori, precum doctorul Nicolae Oprean, trimis din ţară sub legenda că este bolnav şi, din când în când, statul român îi permite să meargă în Occident pentru a se trata, sau alţii de mai mică importanţă pe care, în măsura în care i-am identificat, i-am menţionat în notele de subsol.

Ion Murgu a fost singurul informator important al DIE pe care Ion Raţiu nu l-a plăcut. A lipsit chimia dintre ei, cum se spune, chiar dacă Murgu a făcut eforturi să-i câştige bunăvoinţa, măgulindu-l cu laude exagerate. Chiar şi în aceste condiţii, adesea flatat de agentul Securităţii, Raţiu n-a cedat şi nu a avut încredere în el, ceea ce i-a îngreunat şi mai mult activitatea lui Murgu. De altfel, Raţiu s-a referit la el numindu-l *măgarul cu nume de cal* Nu i-a plăcut caracterul său, iar mai târziu l-a suspectat că ar putea fi chiar agent DIE, notând acest lucru în jurnal la

14 februarie 1964: „Curios cum întotdeauna am cu omul acesta un sentiment de jenă şi de suspiciune profundă. Nu m-ar mira deloc dacă într-o bună zi aş auzi că este agent comunist”. Dar nici nu i-a închis uşa biroului său. Raţiu l-a primit şi a discutat cu el de fiecare dată când Murgu a apărut pe neaşteptate, pentru că avea obiceiul să-l viziteze fără să se anunţe în prealabil, gest pe care Raţiu îl considera profund nepoliticos.

Cu toate acestea, Murgu a fost un agent eficient şi, oricum, a fost primul dintre agenţii importanţi ai DIE în rândul membrilor exilului londonez, ceea ce i-a dat importanţa cuvenită în reţea. Născut în 1900, deci mai în vârstă decât Raţiu, cei doi s-au cunoscut în 1940 când Ion Raţiu a ajuns la Londra şi s-a angajat la legaţie. Murgu, jurnalist şi corespondent la Londra al ziarelor *Patria* şi *Timpul* a fost şi el angajat în cadrul legaţiei române între 1940 – 1941 ca secretar de presă, însă cei doi nu aparţineau aceleiaşi generaţii şi nu aveau activităţi comune. După război, în 1945, s-a întors acasă, s-a angajat la Ministerul Afacerilor Străine, iar în martie 1946 a fost trimis din nou la Londra ca secretar cultural. Fără a insista asupra activităţii sale din timpul războiului[41], să mai spunem că plecarea la Londra în primăvara anului 1946 s-a făcut după ce a fost recrutat de Serviciul Special de Informaţii (SSI) ca informator, lucrând pentru acest serviciu secret aproximativ doi ani. În 1948 a fost destituit de la legaţie, a refuzat să se întoarcă în România, iar în 1952 a plecat în Canada, revenind la Londra abia pe 28 februarie 1956.

Ofiţerii rezidenţei l-au căutat prin capitala Angliei încă din 1954, crezând că s-a angajat ospătar la un restaurant, ceea ce i-a pus în situaţia să mănânce mai des acolo. Planul era ca aceştia să vorbească româneşte atunci când Murgu se apropia de ei, astfel încât să găsească un

41 Vezi alte detalii biografice ale lui Ion Murgu în Stejărel Olaru, „Ion Raţiu, o poveste încă nespusă”, în Ion Raţiu, Jurnal Volumul 1. începuturile unui exil îndelungat (1940-1954), Editura Corint, Bucureşti, 2017, precum şi în notele de subsol din prezentul volum.

motiv de dialog dacă acesta va reacţiona pozitiv auzind vorbindu-se limba lui maternă: „am mai fost o dată la restaurantul unde lucrează el. Şi de data aceasta s-a învârtit în jurul mesei noastre, fără a intra în discuţii cu noi. Credem că s-ar putea trece la contactarea lui pentru a vedea ce poziţie ia” 1. Doar că, în timpul celei de-a treia mese servite acolo, ofiţerii DIE au aflat că ospătarul vânat nu era românul Ion Murgu, ci un elveţian, şi nu era ospătar, ci chiar patronul restaurantului.

Anii au trecut, iar Murgu a fost uitat de rezidenţă. Nu mică le-a fost surpriza ofiţerilor DIE când, pe 25 mai 1956, au primit la ambasadă o scrisoare din partea lui Murgu, întors la Londra de aproape trei luni: „Scrie că a primit 3 numere din *Glasul Patriei*, l-a interesat şi a fost foarte bucuros”[42][43]. Bucuroşi au fost şi membrii rezidenţei care au organizat imediat o întâlnire cu el, în aceeaşi lună. În timpul celei de-a doua întâlniri, pe 5 iunie, Murgu a fost deja recrutat Vechea prietenie dintre acesta şi intelligence-ul românesc se reînnodase.

Cu siguranţă, rezidenţa – la indicaţiile centralei – s-a grăbit cu Murgu, preferând să renunţe la o mare parte a măsurilor de verificare prealabilă pentru că acesta fusese în trecut agentul SSI-ului, deci al precursoarei DIE. Credem însă că a contat şi faptul că reţeaua rezidenţei era aproape inexistentă şi avea nevoie să reînvie, chiar şi cu o „sculă” mai veche. Iar vechiul şi noul agent deopotrivă, cu acelaşi nume conspirativ, *Răzvan*, a fost repede luat la întrebări despre activitatea lui din anii care trecuseră, instruit şi aruncat în luptă. Raţiu a primit vizita lui Murgu câteva săptămâni mai târziu, pe 27 iulie, după-amiaza. Din jurnal aflăm că şi el a fost surprins şi circumspect de apariţia lui Murgu şi, în prealabil, a apelat la sprijinul inspectorului Tite:

Vineri, 27 iulie 1956. La orele 11 dimineaţa vine inspectorul Tite de la Branşa Specială a Scotland Yard-ului

42 ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 1, f. 79.

43 Ibidemy f. 92.

la mine la birou.

[…] îmi dă apoi relaţii despre Ion Murgu. O face la cererea mea pentru că Murgu, pe neaşteptate, şi după o tăcere de 15 ani, intră în legătură cu mine ca şi cum am fi fost foarte buni prieteni. M-a invitat la masă pentru astăzi. Tite îmi confirmă cele ce ştiam. Fost în Canada după ce fusese scos de la serviciul de presă al Ambasadei RPR de sub conducerea lui Franasovici. Locuieşte acum la Bournemouth. Să fiu cu grijă, dar să-l văd. După câte ştiu ei, Murgu nu e agent comunist.

Scotland Yard nu a ştiut că Murgu a lucrat pentru SSI în trecut şi începuse să lucreze acum şi pentru Securitate, şi probabil nu a aflat niciodată. Şi nici Ion Raţiu.

Securitatea a avut planuri mari cu agentul său, dorind să-l transforme într-un lider al exilului şi să-l infiltreze la vârful organizaţiei Liga Românilor Liberi, în calitate de vicepreşedinte şi reprezentant al acesteia la Londra. De asemenea, a vrut să-l strecoare, în calitate de acţionar, în cadrul Free Romanian Press, publicaţia lui Ion Raţiu înfiinţată în primăvara anului 1956, dar Raţiu a fost inspirat şi i-a refuzat propunerea, chiar dacă acesta l-a ademenit cu o sumă de bani, evident, provenită din bugetul Securităţii. Aceste acţiuni au eşuat, dar Murgu a continuat să facă rapoarte despre Raţiu şi alţi români din Londra. Aşa cum am amintit, Murgu a fost primul informator care a sugerat că Raţiu este spion al britanicilor, fără însă a avea vreo dovadă în acest sens. Rapoartele lui au fost scrise într-un stil analitic, dar răutăcios, denigrator, în contradicţie cu atitudinea măgulitoare pe care a afişat-o faţă de cei despre care raporta. De altfel, chiar alţi informatori ai DIE îl caracterizau ca fiind „un ticălos şi un murdar cum nu ai să mai găseşti altul în Anglia” 1.

Murgu a încercat să se pripăşească pe lângă Raţiu, ca un câine fără stăpân. Desigur, stăpân a avut, dar în exil nu şi-a găsit niciun rost, nu şi-a construit o carieră, alta decât cea ascunsă. Iar banii pe care i-a primit de la DIE nu

au fost niciodată destui. Spre sfârşitul vieţii, bătrân şi bolnav, Murgu încă mai lucra pentru Securitate căci avea în continuare „posibilităţi”. În 1975, ofiţerul DIE se întâlnea cu agentul său acasă, uneori chiar şi în prezenţa soţiei, pentru că se deplasa greu. În toamna anului 1978, însă, a fost abandonat chiar dacă Murgu, cu ceva vreme în urmă, a scris ofiţerilor DIE „exprimându-şi, în repetate rânduri, dorinţa de a nu fi abandonat acum din cauza vârstei înaintate” 1. Nu ştim când a murit, probabil în anii 1980. Raţiu îl aminteşte în jurnal pentru ultima dată pe 24 iulie 1982, când a dat din întâmplare peste corespondenţa dintre Murgu şi Pamfil Şeicaru: „Minunea minunilor, dau exact peste corespondenţa cu Ion Murgu de la Londra. Acolo, în legaţie, în 1939 – 40, i se spunea «măgarul cu nume de cal». Dar Murgu nu era om rău. Avea şi oarecare talent. Se socotea mare epigramist Semna I. Brăileanu, căci e din Brăila. Trăieşte şi acuma, la Bournemouth. Dar trebuie să aibă aproape 90 ani”.

Raţiu nu a ştiut niciodată cât de dăunătoare a fost relaţia cu fostul lui coleg de la legaţie şi cât de eficient a fost acesta în acţiunea DIE de combatere a proiectelor sale politice. Ultimele cuvinte ale acestor rânduri despre Murgu ne-am gândit că trebuie să fie chiar ale agentului DIE, redând integral unul dintre rapoartele despre Ion Raţiu, scris la 26 iulie 1960 şi semnat cu numele conspirativ *Dragoş*:

I. Raţiu este „urgent” interesat în biografia şi trecutul politic al sus-numitului Gh. Bujor. Cerându-mi cu multă insistenţă asemenea detalii mi-a afirmat că nu-l cunoaşte personal şi nici nu ştie dacă se găseşte în ţară sau este refugiat în exil. Raţiu mi-a mai spus textual: „Am nevoie urgentă de detalii amănunţite asupra activităţii lui politice din trecut şi orice alte date biografice pentru că mi s-a cerut să fac un raport cu asemenea date strict autentice. Eu nu-l cunosc personal şi nici nu am auzit de numele lui niciodată însă se pare că ar fi fost foarte activ politiceşte în trecut, mai ales în cercurile socialist

sindicaliste. I-am scris lui Zissu şi lui Eftimie Gherman cerându-le date precise”.

În ce mă priveşte, natural că m-am abţinut de a [i da lui Raţiu asemenea detalii asupra bătrânului Bujor deoarece, în primul rând, în cazul de faţă nu ştiam dacă este vorba de bătrânul Bujor sau de fiul său sau altă rudă cu acelaşi nume. Afirmaţia lui Raţiu că nu-l cunoaşte pe acest Bujor este plauzibilă pentru că în timpul când Bujor era celebru Raţiu încă sugea la biberon. Totuşi, pentru a menţine conversaţia vie i-am sugerat lui Raţiu că persoana cea mai indicată să-i furnizeze asemenea detalii în mod rapid este Şerban Voinea.

Această accidentală sugeraţie a avut darul însă să releve subsemnatului anumite indicaţii care, în legătură cu o specifică remarcă din partea lui Troianos (tovarăşul de afaceri a lui Raţiu), pune într-o lumină diferită toată concepţia avută până în prezent faţă de adevărata activitate a lui Raţiu sub camuflajul actualului birou de „afaceri comerciale” de care dispune în Regent Street. La sugestia subsemnatului referitor la Şerban Voinea (Gaston Boeuve[44]), Raţiu l-a chemat imediat pe Troianos care are birou separat într-o cameră alăturată, cerându-i să-i aducă „dosarul” lui Şerban Voinea. A studiat un moment „dosarul” explicându-i lui Troianos pentru ce Şerban Voinea are două nume (unul românesc şi unul franţuzesc) şi l-a rugat să scrie imediat lui Şerban Voinea la Paris o scrisoare similară cu aceea lui Zissu şi E. Gherman.

De la început, alertat de cuvântul „dosar” am urmărit prin uşa întredeschisă mişcările lui Troianos şi l-am văzut că a selecţionat acest dosar dintr-un fişier de fier, model „fishet” din camera în care lucrează de obicei secretara lor dactilografa (o englezoaică tânără). Am verificat cu atenţie camera în care îşi are biroul Raţiu şi am constatat că în afară de o bibliotecă imensă de-a lungul peretelui, în acea cameră nu există fişiere similare sau orice altă mobilă care

44 Şerban Voinea (1894-1969), francez de origine, avocat şi om politic, lider social-democrat. Pseudonimul lui Gaston Boeuve.

ar putea conţine „dosare” de afaceri comerciale. Făcându-mi de vorbă cu Troianos care bătea la maşină scrisoarea către Voinea am verificat că în această cameră principală în afară de două birouri şi o masă de scris la maşină la care lucrează obişnuit secretara dactilografa există numai un singur fişier de fier şi un aparat Teleprinter de comunicaţie directă cu aşa-zise firme comerciale cu care lucrează Raţiu pe continent Acest fişier de fier este acelaşi din care Troianos a scos dosarul lui Voinea. Are patru compartimente ce se închid cu cheie „yale” şi în afară de primul compartiment pe care nu există nicio indicaţie, celelalte compartimente poartă exterior notiţe alfabetice de exemplu, respectiv A-F, G-M, N-S şi T-Z. Dosarul lui Voinea a fost scos şi pus îndărăt în cel din urmă compartiment al fişierului de fier.

În biroul său personal Troianos nu are decât un birou de scris, telefon pe birou şi două scaune. Aceasta este a treia cameră, în camera patru nu este decât o masă mare, rotundă, cu 8 scaune împrejur, iar pe uşa de intrare de pe coridor se poate citi nr. 17 şi inscripţia Federaţia Ziariştilor Liberi.

Aşadar, [pentru] afacerile sale comerciale, Raţiu nu posedă decât un compartiment într-un fişier cu alte 3 compartimente rezervate în mod vădit pentru clasarea alfabetică a unor „DOSARE” şi nu au nimic comun cu genul de afaceri ce pretinde că practică pentru a-şi câştiga existenţa. Pe de altă parte, punându-i lui Troianos întrebarea de rutină: „cum merg afacerile?”, răspunsul lui a fost: „afaceri? n-am mai făcut vreuna de 6 luni de zile”.

Este inutil să subliniez că în imobilul în care sunt instalate birourile de afaceri ale lui Troianos chiria anuală trebuie să fie de peste 3.000 de lire cel puţin. Instalaţia luxoasă şi aparatele tehnice cu care este înzestrat acest oficiu plus decoraţii, lumină, telefon, rechizite de birou, salariul dactilografei şi a lui Troianos etc. cred că dublează suma de mai sus. Nu mai vorbesc de absenţele dese şi prelungite ale lui Raţiu, voiaje cu avionul în America şi pe

continent.

Dacă întreprinderea lui comercială, cum mi-a afirmat Troianos, n-a făcut nici o singură afacere în şase luni de zile, de unde atunci provin fondurile necesare pentru acoperirea acestor cheltuieli inevitabile? Soţia lui Raţiu ar fi putut să-l ajute cu fonduri iniţiale de instalare! Este imposibil ca ea să subvenţioneze regulat o asemenea ficţiune necomercială.

După părerea personală a subsemnatului, adevărul este că toată şandramaua comercială a lui Raţiu nu este decât un camuflaj în spatele căruia Raţiu se ocupă cu altfel de „afaceri" decât acelea ce pretinde oficial că întreprinde şi că toate cheltuielile necesare menţinerii unui asemenea „front" sunt acoperite de americani cu care se laudă că este intim prieten. Nu este exclus ca „prietenii" englezi să contribuie şi ei.

În consecinţă, activitatea lui Raţiu este mult mai adâncă decât aparenţele înşelătoare de la suprafaţă, şi poate chiar mult mai periculoasă decât apreciată sumar până în prezent Voi căuta să-l văd cât mai des şi pătrunde în intimitatea lui cât mai adânc. *Dragoş1*.

Silviu Crăciunaş, din punct de vedere cronologic, a fost al doilea informator important plasat în anturajul lui Raţiu. Acest lucru pur şi simplu s-a întâmplat, nu a fost obiectivul iniţial al Securităţii, ci mai degrabă o oportunitate. În martie 1957, când a ajuns la Viena, Crăciunaş avea de urmat alte planuri[4546].

Născut în 1914, Crăciunaş s-a intersectat cu Raţiu pe vremea când au fost studenţi în Cluj, însă fără a se lega

---

45 ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, ff. 202-205.

46 Despre viaţa şi activitatea lui Silviu Crăciunaş vezi Marius Oprea, Şase feluri de a muri, Editura Polirom, Iaşi, 2009, Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre, Iulia Moldovan, Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crâciunaşy Institutul Naţional petru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008, precum şi ACNSAS, fond SIE, dosar 638. Detalii despre activitatea de agent secret al Securităţii în timpul cât s-a aflat la Londra se regăsesc şi în notele din subsolul acestui volum.

vreo relaţie amicală între ei. Pe atunci, Raţiu avea simpatii politice pentru ţărănişti în timp ce Crăciunaş era legionar, motiv pentru care a şi fost arestat prima dată în 1938. În 1948 a fost arestat a doua oară şi a fost recrutat informator de Securitate, prin precursorul său pe linie externă, Serviciul Special de Informaţii, iar în 1949 a fost trimis în misiune la Paris cu scopul de a se infiltra în organizaţiile româneşti din exil şi de a relaţiona cu serviciile secrete din Occident. În 1950 s-a întors în România, unde a fost arestat din nou, fiind acuzat că a trădat interesele regimului comunist După patru ani de detenţie, perioadă în care Securitatea a realizat că suspiciunile asupra lui sunt nefondate, a fost eliberat şi pregătit pentru a doua sa misiune în exterior, iar în 1957 a părăsit din nou România.

Pe scurt, aceasta este povestea lui Crăciunaş până în 1957, anul când ajunge la Viena pentru a începe a doua sa misiune în străinătate. Însă viaţa şi activitatea de agent secret a lui Crăciunaş au fost atât de complicate încât doar analiza dosarului său din arhiva Securităţii nu este suficientă pentru a le înţelege. De fapt, dacă ar mai fi trăit, Crăciunaş ar fi singurul în stare să aducă lumina în aceste cotloane în care istoricii încă se mai împiedică.

În primăvara anului 1957, la Viena, Crăciunaş a acţionat după instrucţiuni precise. Considerându-se, pe bună dreptate, că va fi verificat, Securitatea a decis să nu organizeze întâlniri cu el în primele luni. În această perioadă, numită „perioada legalizării”, trebuiau evitate gesturile care ar fi trezit vreo suspiciune în privinţa sa. Pentru a avea însă informaţii despre el, DIE l-a instruit să scrie acasă, în fiecare lună, o scrisoare în care să folosească un cod secret şi din care centrala să înţeleagă care era, de fapt, situaţia lui: dacă era liber, dacă era blocat în oraş, dacă era filat, dacă era supus unei anchete etc.

Apoi au început rapoartele, trimise prin metoda microfilmării. Lungi, scrise sârguincios, organizate din

punct de vedere tematic într-un stil propriu, rapoarte în care Raţiu a fost una dintre primele victime, descris ca fiind agentul Intelligence Service-ului. Crăciunaş s-a întâlnit cu Raţiu la Viena, în 1957, pentru că acesta din urmă a fost persoana care i-a trimis 2000 de dolari în România pentru a-i finanţa aşa-zisa plecare ilegală din ţară. Din jurnal aflăm care a fost sursa banilor, discuţiile dintre Raţiu şi liderii Comitetului Naţional Român în prealabil, întâlnirile pe care cei doi le-au avut la Viena în aşteptarea vizei pentru Anglia sau demersurile lui Raţiu pentru ca editura Collins să accepte publicarea unei cărţi despre viaţa lui Crăciunaş. Tot Raţiu a fost cel care l-a ajutat să se stabilească la Londra şi l-a introdus în cercurile politice londoneze pentru ca acesta, cu sprijinul „binefăcătorului" său, să-şi construiască un nume. Pentru că astfel se referea Crăciunaş la Raţiu în scrisorile către prietena lui, Sanda Stătescu: „Binefăcătorului meu, care ţi-a dat banii de drum, îi stau la dispoziţie cu absolut tot ce va dori. Nu voi uita ce suflet mare a avut pentru un simplu necunoscut, cum eram eu pentru el. Recunoştinţa mea va fi până dincolo de marginile cerului".

Însă marginile cerului trebuie să fi fost doar la o aruncătură de băţ pentru Crăciunaş. Ajuns în sfârşit la Londra, agentul Securităţii a profitat din plin de orice oportunitate, înşelându-i încrederea lui Raţiu şi căutând să-i minimalizeze rolul. În cartea sa, lansată pe 17 ianuarie 1961, Crăciunaş a subapreciat efortul financiar al lui Ion Raţiu, minţind în ceea ce priveşte sumele de bani oferite de acesta. Apoi nu i-a mai dat posibilitatea lui Raţiu să scrie o Introducere volumului, iar în final, nici măcar nu i-a dedicat cartea, aşa cum ar fi fost firesc. A preferat să i-o dedice ministrului de Interne, conservatorul R.A. Butler, cu scopul de a proba într-un fel, acasă, la Bucureşti, legăturile sale înalte de la Londra.

Aceste insatisfacţii au săpat la baza încrederii pe care Raţiu a avut-o iniţial în Crăciunaş, dar nu atât de mult încât să distrugă relaţia dintre ei. Oricum, nu l-a suspectat

că ar fi agent DIE, notând adesea în jurnal acest lucru. L-a bănuit în schimb că a exagerat sau a ascuns informaţii importante din trecutul său, căutând să afle care sunt acestea. Cu timpul, după numai cinci ani, Raţiu şi-a pierdut respectul faţă de Crăciunaş despre care consemna, la 4 iulie 1962, că „după părerea mea, nu este agent comunist, dar este un om slab de înger, tentat de posibilitatea realizării succesului său *cu orice preţ*. Prietenia şi eforturile mele pentru el au fost date la o parte de el fără nicio jenă”.

Crăciunaş a fost, însă, aşa cum va spune chiar Raţiu, un mare „artist”. A ştiut să disimuleze atât de bine încât nimeni, poate cu excepţia serviciilor de informaţii din SUA şi Anglia, nu l-a suspectat că este „agent comunist” Unul dintre puţinii care nu au avut încredere în el a fost colonelul Edwin George Boxshall, ofiţer de informaţii britanic născut în Bucureşti, care a afirmat că volumul autobiografic publicat de Crăciunaş în Anglia conţine multe „invenţii”, ceea ce era adevărat iar pe 15 noiembrie 1962, când Raţiu căuta mijloace pentru a face verificări în ceea ce priveşte trecutul lui Crăciunaş, şi nu găsea soluţii, Boxshall i-a răspuns: „nu poate să mă ajute să-l verific pe Silviu Crăciunaş. Îmi dă însă să înţeleg că sunt anumite nedumeriri asupra lui. De ce l-au arestat francezii, de exemplu? I-am spus că dacă Silviu ar fi agent comunist ar trebui să fie un mare artist. Au mai fost şi alţii, mi-a răspuns zâmbind”.

Între 1957 – 1962, perioadă acoperită de acest volum, activitatea de agent a lui Crăciunaş a fost productivă. De fapt, a fost perioada febrilă, aşa cum reiese şi din rapoartele sale, pentru că la începutul anilor 1960 DIE avea deja primele îndoieli în ceea ce priveşte veridicitatea informaţiilor trimise de Crăciunaş. Referitor la Raţiu, informatorul Securităţii a scris permanent acasă că este agentul Intelligence Service, iar activităţile sale politice au susţinerea materială şi morală a serviciului de informaţii britanic ceea ce a fost cel puţin o exagerare.

Spre deosebire de Murgu, Raţiu l-a respectat şi admirat pe Crăciunaş, în primii ani ai colaborării sale, când încă nu-i descoperise cu adevărat caracterul. Crăciunaş a fost la fel de făţarnic ca Murgu, dar mult mai inventiv. A denaturat în mod intenţionat adevărul, născocind informaţii în rapoartele sale, unele într-o manieră fabuloasă, ceea ce Murgu nu a făcut. Iar atunci când informaţiile erau adevărate, de regulă indica drept sursă ofiţeri superiori ai MI5 sau MI6 cu care s-ar fi aflat în contact permanent, când în realitate aceste informaţii proveneau de la Ion Raţiu, Viorel Tilea sau alţi români aflaţi în exil.

Crăciunaş nu s-a mai întors niciodată în România. Obsedat că Securitatea vrea să-l răpească, a trăit retras. Nici măcar după

1989 nu a intenţionat să-şi viziteze ţara. Credea în continuare că este în pericol. A murit în 1998. Cu câţiva ani în urmă, cu ocazia Crăciunului din 1994, în stilul lui aparte, i-a scris o scrisoare lui Raţiu care se afla în România şi care urma să se pregătească pentru o nouă campanie electorală. A menţionat-o în jurnal, notând că acesta i-a scris „aşa cum e el, conspiratorial. Îmi spune că el ştie cum putem să câştigăm alegerile viitoare. Dar nu-mi poate trimite o astfel de scrisoare în România!?”

George Pop a fost cel mai longeviv informator al DIE la Londra. Recrutat la începutul anului 1958, a fost dirijat iniţial către Viorel Tilea, iar începând cu anul 1961 a primit ordin să se infiltreze profund şi în anturajul lui Raţiu, de unde nu a mai plecat până la sfârşitul vieţii sale. Pop apare în jurnalul lui Raţiu începând cu anul 1950, dar sporadic, nefiind un personaj important în acel moment. Însă, odată cu anul 1961 îl întâlnim din ce în ce mai des ceea ce înseamnă că Raţiu începe să-i acorde un rol important, cei doi împrietenindu-se şi menţinând această relaţie până la moartea lui Pop, la începutul anilor 1990.

În mai 1961 rezidenţa DIE din Londra a informat centrala că Pop îşi construieşte încet, dar sigur, relaţia de

prietenie cu Raţiu, explicând şi contextul pregătit de ofiţerii DIE pentru a-şi sprijini agentul în realizarea obiectivului său: „În ce priveşte relaţiile lui *Sandu* cu Raţiu I. menţionăm că în ultimul timp au devenit mai apropiate. Dirijat de noi, l-a recomandat pe Raţiu I. unor firme care i-au dat posibilitate să facă unele afaceri comerciale (*Sandu* nu le putea finanţa) care în scurt timp o să-i aducă unele beneficii. Pe această bază Raţiu I. a început să-l aprecieze pe *Sandu* ca un element cu relaţii şi posibilităţi şi deci corespunzător pentru a menţine relaţii bune cu el" 1. Într-adevăr, Raţiu a început să-l aprecieze pe Pop, mai târziu folosindu-l chiar ca intermediar în unele situaţii în care Raţiu a avut nevoie să transmită sau să primească mesaje către sau din partea regimului comunist. Raţiu a ştiut că

Pop are legături sigure cu regimul de la Bucureşti, pentru că Pop a devenit cu timpul un prosper om de afaceri şi reprezentant al unor mari companii britanice în România, precum British Aerospace Company sau Rolls Royce, dar nu a crezut că acesta este un informator obişnuit De fapt, Raţiu s-a amăgit singur crezând că prietenia la vedere dintre el şi Pop are o greutate mai mare decât relaţia ascunsă dintre Pop şi România comunistă.

În realitate, agentul DIE a transmis informaţii despre Raţiu într-o cantitate imensă, fiind înşelător şi periculos totodată, dispus să accepte orice misiune şi orice riscuri atâta vreme cât exista un profit material Pop, de exemplu, a fost primul agent al Securităţii trimis să sustragă documente din casele sau birourile românilor aflaţi în exil la Londra. A început cu maiorul Gheorghe Iliescu, fostul adjunct al ataşatului militar la Londra, apoi a trecut la Tilea, fostul ambasador, iar în 1961 Securitatea l-a „dirijat pentru a cultiva relaţiile cu Raţiu I. şi câştiga cât mai mult încrederea acestuia. […] S-a comunicat rezidenţei ca munca lui *Sandu* să fie canalizată în această direcţie întrucât urmărim să pătrundem la arhiva lui Raţiu Iancu" 1. Ceea ce Pop a făcut. Prima dată în august 1958, când a

sustras „documentele originale” ale Asociaţiei Femeilor Ortodoxe Române din Anglia aflate în casa văduvei maiorului Iliescu. După ce au fost studiate în centrală, rezidenţa DIE a fost informată că materialele „sunt interesante prin faptul că putem urmări evoluţia Adunării Parohiale de pe lângă sus-numita biserică pe de o parte, iar pe de altă parte a folosit la întocmirea lucrării de bază, atât de necesară pentru deschiderea dosarului de obiectiv al «Comitetului Femeilor Ortodoxe Române din Anglia»”[47][48].

În noiembrie 1958 Securitatea a primit prin curier primele „materiale sustrase de *Sotir* din arhiva lui Tilea Viorel”[49], diferite scrisori ale acestuia cu membrii grupului Beldeanu sau cu miniştrii şi politicienii britanici. Câteva zile mai târziu, încurajaţi de succesul lui Pop, ofiţerii rezidenţei au avut o întâlnire cu acesta în care s-a discutat „problema sustragerii documentelor lui Tilea pentru exploatare. El a acceptat însă s-a interesat dacă în cazul că ne va putea ajuta va fi recompensat corespunzător sau nu. I s-a răspuns afirmativ. *Sotir* spunea că sunt foarte multe materiale şi el crede că materialele respective se referă la activitatea multilaterală a lui Tilea în diverse probleme, precum şi la diverse elemente aflate în alte ţări. Tilea păstrează materialele în fişetul de la biroul din Victoria Street, precum şi la biroul său de acasă. *Sotir* spune că are acces la ambele birouri. El are multe manifestări de teamă de a nu fi prins asupra faptelor şi să aibă consecinţe. A cerut să avem răbdare pentru a putea găsi momentul potrivit pentru scoaterea în mod eşalonat al materialului. Se duce muncă de lămurire cu el pentru a-i spulbera teama, dându-i îndrumări practice, de felul cum trebuie să procedeze” 1. În lunile care au urmat, Pop a fotografiat mii de pagini din arhiva lui Tilea, spre satisfacţia Securităţii, care a constatat că multe dintre acestea au interes

47 Ibidem, dosar 106, voi. 1, f. 218.

48 Ibidem, dosar 53927, voi. 1, ff. 257-258.

49 Ibidemy f. 262.

operativ, fiind apoi trimis să facă acelaşi lucru şi cu arhiva lui Ion Raţiu.

Câţiva ani mai târziu, când Pop şi-a răcit relaţiile cu Tilea, Raţiu a început să-l considere o persoană interesantă fiind manipulat în acest sens de către DIE. Practic, începând cu anul 1961, Pop a fost permanent în anturajul lui Raţiu. DIE l-a suspectat mai târziu că este agent britanic, ceea ce a complicat parcursul agentului. Dar Pop nu l-a părăsit niciodată pe Ion Raţiu, obiectivul său cel mai important. În septembrie 1978, Direcţia de Informaţii Externe a realizat un raport privind activitatea agentului din care extragem câteva concluzii relevante:

Ca urmare a dirijării sale pe lângă elementele din rândul emigraţiei reacţionare stabilite în Anglia şi alte state Occidentale, s-au obţinut un număr însemnat de informaţii şi materiale privind activitatea şi legăturile acestora, unele preocupări şi intenţii cu privire la ţara noastră. Asemenea date au constituit, de fapt, ponderea principală a aportului său informativ. O bună parte a informaţiilor de această natură au fost exploatate în buletine speciale, iar cele cu caracter operativ au fost folosite în colaborare cu organele interne. Cele mai multe din informaţiile sale s-au referit la activitatea desfăşurată de I. Raţiu, exponentul emigraţiei reacţionare din Anglia, şi relaţiile lui cu alţi emigranţi reacţionari din străinătate […], preocupările de reorganizare a emigraţiei prin înfiinţarea „Asociaţiei culturale a românilor din Anglia”. De asemenea, Pop George a facilitat (cu consimţământul organelor noastre) intrarea lui I. Raţiu în legătură cu elemente din fostele partide burgheze din ţara noastră, în special după punerea lor în libertate în 1964, ca urmare a amnistierii acestora1.

Neîndoielnic, eficienţa lui George Pop nu a fost egalată de niciun alt informator de la Londra. Spre deosebire de ceilalţi, Pop a participat la acţiuni operative mai importante, fiind angrenat în diverse misiuni, inclusiv ale Serviciului de Dezinformare, nu doar pe linia

emigraţiei. Pop s-a întors în România după 1989, câteva din urmele sale putând fi regăsite tot în jurnalul lui Ion Raţiu. Astfel, aflăm că în 1990 a fondat la Bucureşti societatea Anglo-Romanian Corporation, că a fost bun prieten şi partener de afaceri cu fostul general Victor Atanasie Stănculescu, degradat în anul 2007. Pop a devenit „foarte influent”, cum nota Raţiu, în mediul politic bucureştean, la începutul anilor 1990 fiind apropiat şi de gruparea „Un viitor pentru România”. Probabil a murit în 1993. Este anul din care Raţiu nu mai are nicio notiţă despre acesta în jurnal.

Pop, Murgu, Crăciunaş sau alţi agenţi ai DIE, identificaţi şi menţionaţi în notele de subsol ale jurnalului, au fost instrumentele prin intermediul cărora Securitatea şi-a atins obiectivul în ceea ce priveşte urmărirea informativă a lui *Tony*. Toate, absolut toate planurile politice clădite de Raţiu au fost cunoscute din timp la Bucureşti astfel încât, în laboratoarele DIE, s-au putut construi şi implementa măsuri destinate să le deturneze ori să le blocheze. Fără să realizeze cine ridică aceste obstacole, Raţiu şi-a continuat activitatea cu ambiţie, reîncepută de fiecare dată când un proiect politic se prăbuşea. Într-un fel, Securitatea l-a condamnat pe Ion Raţiu să împingă permanent în exil o stâncă a lui Sisif deşi nu era vinovat de nicio crimă.

Stejărel Olaru

1955

Joi, 3 februarie 1955

Cina la Manya Harari[50]. Flora e şi ea acolo, şi soţii Yadin. Yadin1 e un tip extraordinar. Geolog de profesie, ajunsese comandantul suprem al forţelor israeliene în cursul războiului pentru independenţă, 1947 – 1948. L-am întrebat ce crede despre pactul dintre Turcia şi Irak şi dacă distruge unitatea lumii arabe. Mi-a răspuns că

50 Manya Harari (1905-1969), traducătoare de literatură rusă şi editoare. Co-proprietară a editurii Harvill Press împreună cu Marjorie Villiers. A devenit cunoscută pentru traducerea romanului scris de Boris Pasternak, Doctor Jivago.

unitatea lumii arabe este un mit în timpul luptelor de lângă Tel Aviv forţele israeliene s-au găsit, la un moment dat, complet împresurate de armatele aliate arabe. Bătălia crâncenă se dădea la sudul perimetrului cu egiptenii. Forţele Siriei şi Irakului ar fi putut să atace. N-au făcut-o însă şi au lăsat pe egipteni să fie bătuţi sadea de israelieni. Cu toate acestea, doi ani mai târziu reprezentantul Irakului la Naţiunile Unite declara că forţele Irakului au avansat până la mare, n-au întâmpinat nicio rezistenţă şi s-au retras. Şi comentariul lui Yadin este foarte semnificativ: „Se vede că şeful forţelor Irakului a raportat guvernului său că a înaintat, dar a preferat să stea pe loc şi să lase pe egipteni să fie decimaţi”.

Joi, 10 februarie 1955

Bunty McNaughton1 e minunată. A reuşit să-mi dea din nou încredere în forţa mea creatoare ca scriitor politic. Mai mult, ea, scriitoare consacrată, afirmă sus şi tare că eu sunt un scriitor mult mai bun şi mai puternic decât ea. Accept aceste consideraţii cu multă rezervă şi sinceră modestie. Sunt fericit însă să ştiu că un alt scriitor insistă ca eu să continui să scriu. Voi revizui acum, cât mai curând posibil, manuscrisul meu despre comunism.

Marţi, 15 februarie 1955

Dimineaţa întreagă presa e plină de ocuparea legaţiei române de la Berna de către români exilaţi anticomunişti[5152]. Josten[53] (ceh) îmi telefonează şi-mi cere

51 Bunty (Howard) McNaughton (pseudonim, Jane Cobb), actriţă şi scriitoare.

52 în noaptea de 14/15 februarie 1955, cinci tineri care au fugit din România după instaurarea regimului comunist au atacat şi ocupat Legaţia României din Elveţia cu scopul de a protesta împotriva regimului de la Bucureşti şi de a demonstra că misiunile diplomatice ale României, precum cea de la Berna, sunt oficii de spionaj ale sovieticilor. Cei cinci se numeau Ioan Chirilă, Stan Codrescu, Dumitru Ochiu, Teodor Ciochină şi Oliviu Beldeanu. Aceştia au format Grupul Beldeanu, după numele conducătorului lor, sau gruptd terorist, cum a fost numit în presa comunistă de la Bucureşti (vezi detalii în Stejărel Olaru, Cei cinci care au speriat Estul, Editura Polirom, Iaşi, 2003).

53e ditat un buletin pe care îl distribuia în mai multe ţări. S-a asociat

detalii îi dau ce ştiu şi ce pot afla. Îmi telefonează din nou şi-mi cere un articol pentru *Daily Express* pentru mâine.

Miercuri, 16 februarie 1955

Josten îmi telefonează din nou şi-mi cere să mă duc la *Daily Express*. După ce sosesc, mă ia în primire un oarecare Crawfield, redactorul de serviciu al ştirilor. Mi se pune la dispoziţie un tânăr reporter Lambert şi apoi încercăm împreună să intrăm în legătură cu românii „asediaţi" în Legaţia de la Berna. E imposibil. Vorbesc însă de patru ori cu comuniştii. Alăturat conţinutul conversaţiilor:

16 februarie 1955

CONVERSAŢIE ÎNTRE ION RAŢIU ŞI LEGAŢIA ROMÂNIEI LA BERNA.

2.30 Ora Londrei. 3.30 Ora Elveţiei.

Î.: Cine sunteţi şi de ce aţi ocupat Legaţia?

R.: Steagul României este mai presus de orice. Pentru el, suntem gata să sacrificăm totul.

Î.: îmi veţi răspunde la întrebare, astfel încât să afle întreaga lume de ce aţi făcut asta? Mă voi îngriji ca răspunsul să fie publicat în presa britanică.

R.: Da, însă mai întâi daţi-mi toate întrebările. Mă voi consulta cu prietenii mei şi vă voi da răspunsurile noastre.

Î.: (S-a înmânat lista cu 22 de întrebări). Suntem mai cu seamă interesaţi de fata cu care am vorbit acum o jumătate de oră, când v-am sunat prima oară. Cine este? Este angajată a Legaţiei şi o ţineţi cu voi sau e membră a grupului vostru?

R.: Nu, e membră a grupului nostru. E colaboratoarea noastră.

Î.: Atunci, de ce nu vorbeşte româneşte? Nu este românca?

R.: Vă vom da răspunsul la această întrebare odată cu restul. Pentru moment, nu vă pot răspunde. Trebuie să ne consultăm. Am vorbit deja cu tovarăşii mei, însă

---

cu Ion Raţiu în proiectul editării şi distribuirii buletinului Free Rumanian Press.

deocamdată nu am luat o hotărâre. Vă rog să mă sunaţi din nou, peste 20 de minute. Între timp vom discuta problema şi vă vom da tot Sfârşitul conversaţiei

A TREIA CONVERSAŢIE. 3.30 Ora Londrei 4.30 Ora Elveţiei Î.: îţi aştept răspunsurile.

R.: Prietene, pe moment nu pot Tare mi-ar plăcea să ţi le dau, însă nu pot. Revino peste o jumătate de oră.

Î.: Nu pricep ce te reţine. Ai şansa unică de-a explica ce anume speri să obţii prin atitudinea ta.

R.: Deşi îmi doresc asta foarte mult, este vorba de o situaţie pe care nu ţi-o pot explica acum.

Î.: Ai jurat să nu faci nicio declaraţie publică?

R.: Nu. Vom face împreună declaraţia, pentru ca întreaga lume să înţeleagă ce anume dorim.

Î.: Este adevărat că trei dintre voi au şi părăsit Legaţia? Ai rămas singur acolo?

R.: Nu. Suntem împreună – toţi. Te rog să mă suni din nou peste o jumătate de oră.

A PATRA CONVERSAŢIE. 4 p.m. Ora Londrei 5 p.m. Ora

Elveţiei

L: Aţi pregătit răspunsurile?

R.: Legaţia este acum liberă. Bandiţii au fost arestaţi şi luaţi de poliţie. Am eliberat Legaţia. Şi dumneata eşti un bandit, î.: Cine sunteţi?

R.: Un membru al Legaţiei, î.: Sunteţi comunist?

R.: Da.

Î.: Cum vă numiţi?

R.: Nu e treaba dumitale.

Vocea era a unui român educat în cursul ultimei conversaţii, vorbitorul râdea cinic şi a părut încântat de sine, afirmând că este persoana care „a eliberat” Legaţia!

Seara, cocktail party la Zaturof. Tablourile lui Berea[54]

54 La Bucureşti, Securitatea a fost informată cu privire la discuţiile telefonice avute cu Ion Raţiu în felul următor: „în timpul cât Legaţia RPR din Berna era ocupată de bandiţi s-a primit un telefon din Londra la Agenţia Economică pe numărul de interior care trece prin centrala telefonică a Legaţiei (Agenţia nu a fost ocupată de bandiţi). La telefon

sunt expuse. Fac cunoştinţa lui Anne Gyrsting. Mme Devaux e prezentă. Viorel[55] îi vorbeşte foarte mult N-am ascultat conversaţia, însă el îmi spune că a avertizat-o de greşeala de a-l păstra pe Lazăr[56] în apropierea regelui.

Şi-a adus aminte de mine şi a descris părintelui Gâldău1 în faţ-l mea ce flori frumoase a primit de la mine, dar n-am lăsat niciodată adresă! I-am spus că am făcut-o doar ca omagiu dragostei şi prieteniei ce a arătat întotdeauna pentru familia regală română, pentru România şi pentru poporul român în general. N-am lăsat adresa pentru că n-am ţinut ca să mi se mulţumească. Eu am fost acela care am mulţumit. I-a plăcut!!

Vineri, 18 februarie 1955

Josten îmi spune că Viorel va da un interviu la *Daily Sketch* în legătură cu fondul pentru apărarea românilor de la Berna, fond pe care l-am pornit eu. Ideea a fost în

---

s-a prezentat un oarecare Raţiu Ion spunând că el este cel care vorbeşte la Radio Londra şi lucrează la ziarul englez «Daily Express». La telefonul Agenţiei a răspuns toy. Baicu Virgil, radiotelegrafistul Legaţiei, care însă nu şi-a declinat calitatea că lucrează la Legaţie. Crezând că se adresează şefului bandiţilor, Raţiu a arătat că el a convins ziarul să publice material despre acţiunea lor şi roagă ca să i se răspundă la întrebările ce le va pune [...]. Neprimind răspuns revine la telefon la ora 16.50 adre- sându-se «prietene, dă-mi răspunsul cât mai urgent». Tov. Baicu i-a spus că nu poate datorită împrejurărilor. Raţiu a început să se jure pe numele lui Dumnezeu şi al naţiunii române că face rău că pierde această ocazie (se ruga foarte insistent şi se jura mereu). Raţiu a continuat «Să spun ca să se ştie adevărat în lumea liberă, ca să nu fie falsificat actul vostru de patriotism, că în presa din lume circulă ştiri false că voi aţi atacat ca bandiţi şi că este vorba de o acţiune banditească, noi trebuie să ştergem urma aceasta şi să arătăm adevărul» [...]. A telefonat din nou la ora 17.20 însă de data aceasta tov. Baicu i-a spus că Legaţia a fost eliberată, iar bandiţii arestaţi Mirat, a întrebat cine este acolo, comuniştii? Apoi a spus: «Ce ştii tu, nu ştii nimic», continuând: «Vasăzică, ai umblat toată după-masa cu prostii». A mai vrut să spună ceva, dar tov. Baicu a închis telefonul" (Stejărel Olaru, Cei cinci..., p. 76).

55 Viorel Virgil Tilea (1896-1972), ambasador al României la Londra între 1939-1940, unchiul lui Ion Raţiu.

56 Constantin Petre Lazăr (1896-1980), adjutant regal. A părăsit România împreună cu regele Mihai I.

întregime a mea[57][58]. Josten a publicat-o în buletinul lui de ştiri şi Cane de la *Times* a scris un scurt articol azi-dimineaţă. Îi spun lui Viorel la telefon că face o greşeală. Că, din moment ce eu am avut această idee, eu cred că n-ar trebui să facă nicio declaraţie presei fără ca să mă consulte. Furios pe mine. Ce cred eu, că el e copil? Trebuie el să-mi ceară permisia să facă declaraţii presei? etc. Îi atrag atenţia că toată chestiunea fondului de apărare a fost pornită de mine, că el a fost pus în legătură cu *Daily Sketch* numai după ce Josten, neputând obţine niciun detaliu de la mine, s-a dus la el, la Viorel. El are deci obligaţia morală să se consulte cu mine. Foarte furios trânteşte telefonul. Mă urc într-un taxi imediat Abia sosit la el acasă, Viorel strigă la mine acuzându-mă de ambiţie, îl las până se calmează apoi îi explic că eu caut să obţin *unitatea* naţională măcar asupra acestei chestiuni a apărării. *Dacă fondul* apare în presă legat numai de numele Tilea, toţi ceilalţi se vor lepăda de el. Tot ce vreau eu, pentru moment este ca nicio ştire despre fond să nu apară în ziare până când nu sunt convins că nu se poate face nimic cu Comitetul Naţional Român1. Vişoianu[59] va

57 Florian (Florea) Gâldău (1903-1991), preot. A fugit din România şi s-a stabilit la New York.

58 Iniţial, Ion Raţiu a vrut să abandoneze acţiunile de sprijin pentru grupul Beldeanu deoarece nu a obţinut sprijinul lui Constantin Vişoianu. Pentru că românii din exil erau divizaţi între susţinători ai Comitetului Naţional Român şi cei ai Ligii Românilor Liberi, o acţiune unitară a întregului exil în cazul grupului Beldeanu a fost imposibilă. Raţiu a continuat totuşi demersurile pentru organizarea apărării celor arestaţi şi s-a ocupat în special de latura politică a procesului. A propus înfiinţarea unui fond pentru apărarea arestaţilor şi a apelat la cunoscuţi şi prieteni care dispuneau de importante resurse financiare. Strategia lui Raţiu, Fărcăşanu, Niculescu şi Tilea urmărea colectarea sumelor necesare într-un fond de apărare special, prin donaţii publice din partea oricui, nu doar a emigranţilor români. Sumele adunate în acest fond trebuiau folosite pentru angajarea celei mai renumite firme de avocaţi din Elveţia.

59 Comitetul Naţional Român (CNR), organizaţie politică care s-a dorit a fi un guvern al României în exil. CNR s-a format la 6 aprilie 1949 sub preşedinţia generalului Nicolae Rădescu, ultimul prim-ministru aflat în

veni la Londra foarte curând. Am vorbit cu Braun care pentru moment nu este contra. Trebuie să încercăm să prezentăm un front unit al tuturor românilor în faţa străinătăţii. Eu nu discut chestiunea ambiţiei mele; nu vrea el să accepte, măcar în parte, că fac acest pas din patriotism.

S-a calmat de tot. A telefonat la *Daily Sketch*. Era târziu. Redactorul de serviciu îi spune că nu mai poate tăia liniile deja culese. Viorel insistă şi ameninţă să-i vorbească lordului Rothermere, [proprietarul trustului de presă]. Redactorul acceptă. Ne despărţim prieteni cu Viorel.

Duminică, 20 februarie 1955

Articolul meu apare în *Sunday Chronicle* foarte tăiat şi schimonosit. Din fericire, nu e semnat de mine şi nici nu-mi dă numele, în *Observer* apare un articol foarte violent, care atribuie raidul de la Berna legionarilor. Autorul este fostul român evreu Norman Daniel. Sunt furios. Vorbesc cu deputatul Patrick Maitland la el acasă despre: 1. Articolul din *Observer*. îl înduplec să pună o întrebare în Camera Comunelor pentru ca să stabilim în mod oficial că nu este vorba de o acţiune fascistă, ci de o acţiune generoasă patriotică. 2. *Fond*. El acceptă să-mi dea sprijinul în principiu. Mă sfătuieşte însă să contactez pe Charles Fletcher-Cooke1 căci el este cel mai potrivit. El are o reputaţie serioasă în problemele anticomuniste. Îi spun că Julian Amery este gata să-mi dea sprijinul în a aduna bani, dar că nu poate să semneze un apel public pentru fonduri. La fel John Tuney.

Vorbesc cu Ghiţă[6061]. El e de acord cu acţiunea ce am

---

fruntea unui guvern democratic român, şi cuprindea reprezentanţi politici ai partidelor istorice din România refugiaţi în exil. Conform statutului, regele Mihai a aprobat structura de conducere, iar la 10 mai 1949 a anunţat oficial crearea comitetului. Misiunea CNR era aceea de a apăra interesele naţiunii române până la restabilirea democraţiei în ţară.

60 Sir Charles Fletcher-Cooke (1914-2001), om politic britanic, membru al parlamentului.

61 Ghiţă Ionescu (1913-1996), diplomat, jurnalist şi politolog.

luat. Atât în ce priveşte fondul, cât şi în ce priveşte întrebarea în parlament ce am iniţiat. Îi spun că Cornel Bianu[62] este de părere că am greşit.

Marţi, 22 februarie 1955

Interviu cu Geoffrey de Freitas[63] la Camera Comunelor. Tip cu foarte mare viitor.

Miercuri, 23 februarie 1955

Charles Fletcher-Cooke mă primeşte la Camera Comunelor. E de acord să ne ajute la organizarea apărării românilor de la Berna. Sunt foarte mulţumit. Sir Hartley Shawcross este cel mai indicat apărător. Vorbesc cu Podea[64] şi Gou Constantinescu[65]. Podea crede că ideea este bună de a organiza apărarea, dar numai după ce se ştia că Hartley Shawcross nu va refuza. Gou Constantinescu crede că ar fi o greşeală, deşi o spune foarte înconjurat şi diplomatic?!

Vineri, 25 februarie 1955

Un jurnalist de la *Daily Telegraph* îmi telefonează şi-mi cere confirmarea faptului că am oferit să apăr pe românii de la Berna. J.H. Horrocks de la *Daily Sketch* vine să mă vadă aici la birou pentru acelaşi lucru.

Sâmbătă, 26 februarie 1955

Daily Telegraph publică confirmarea pe care am dat-o ieri. *Daily Sketch*, nu. Dr. Owen, la BBC, îmi dă să înţeleg că aş putea să am neplăceri pentru că „numele meu este legat public de incidentele de la Berna”. Îi spun că aş regreta mult să-mi pierd postul de la BBC, dar cred că este mai important ca să fac ceea ce-mi dictează conştiinţa. O ţară nu se liberează fără ca oamenii care doresc libertatea

---

62 Cornel Bianu (1892-1966), avocat, om politic ţărănist, reprezentant al lui Iuliu Maniu la Londra în timpul războiului.

63 Sir Geoffrey Stanley de Freitas (1913-1982), om politic britanic. A câştigat mai multe mandate de parlamentar, iar între 1966-1969 a fost preşedinte al Consiliului Europei.

64 Ion O. Podea (1911-1977), istoric şi ziarist la BBC, secţia română.

65 Grigore Gr. (Gou) Constantinescu (1896-1980), diplomat şi om politic liberal. A fost trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Teheran (1935)

să aibă curajul să o spună pe faţă. Marigold Hoare şi MacDonald au fost şi ei de faţă la această altercaţie.

Ieri, la 5.30, m-am dus la Hohler, şeful Northern Dept., Foreign Office. Sugestia de a-l vedea vine de la Jack Ward, subsecretar de stat permanent la Foreign Office. Nimic interesant. Voia doar să ştie cât mai mult despre ce s-a petrecut la Berna fără ca să-şi exprime vreun punct de vedere personal sau semioficial. Foreign Office nu este interesat în mod direct. Ei sunt însă încântaţi dacă voi continua să vin să vorbesc cu el, Hohler, ori de câte ori doresc să o fac. L-am informat de intenţia noastră de a organiza apărarea românilor. Şi mi-am exprimat speranţa că Foreign Office nu are nimic împotrivă.

Foreign Office nu ia o atitudine în această privinţă însă el, Hohler, crede că ar fi mai uşor dacă apărarea va fi organizată acolo, în Elveţia, de avocaţi elveţieni: „Dar cine sunteţi dv?" I-am răspuns că toţi românii, indiferent de culoare politică, atât Comitetul şi la Londra (1946 – 1947).

Naţional Român, cât şi Liga Românilor Liberi1, cred eu, aprobă acest act patriotic. „Noi suntem cei care credem că nu trebuie să stăm cu mâinile în sân în faţa evenimentelor istorice pe care le trăim! Noi credem că România va veni în primul rând, prin acţiunea noastră, dacă circumstanţele politicii internaţionale vor fi propice"[6667].

---

66 Liga Românilor Liberi (LRL), organizaţie politică a românilor din exil, înfiinţată de generalul Nicolae Rădescu în 1951. LRL s-a aflat în conflict cu cealaltă organizaţie reprezentativă, Comitetul Naţional Român. Drept urmare, Rădescu a urmărit să atragă în LRL alte asociaţii româneşti din exil pentru a slăbi influenţa CNR.

67 H.A.F. Hohler, şeful Departamentului Nordic din Foreign Office, a consemnat şi el întâlnirea cu Ion Raţiu: „Domnul Raţiu, care mai devreme a cerut să-l vadă pe domnul Ward, m-a căutat astăzi. Am avut o conversaţie lipsită de rezultate pentru că scopul vizitei sale era acela de a obţine informaţii despre atacul asupra Legaţiei Române de la Berna. I-am spus că eu nu eram pregătit să intru într-o problemă care privea guvernul Elveţiei şi nu ministerul de Externe. Replica sa a fost că el şi prietenii lui români din exil sunt nerăbdători să profite de acest incident pentru a discredita regimul comunist din România. M-a întrebat

Duminică, 27 februarie 1955

Dinu[68] la noi toată ziua. E de acord să contribuie la crearea fondurilor de apărare a românilor de la Berna. *Sunday Express* publică un nou articol stupid (Garda de Fier etc.) despre

Berna. *Observer* publică scrisoarea lui Viorel, care este bună. N-o publică însă pe a mea.

Marţi, 1 martie 1955

Deschiderea expoziţiei de la galena lui Godfrey1. Vorbesc cu Voal. E pictor bun. Mişu[69] îmi telefonează şi-mi cere să-l contactez pe Vişoianu. Îi promit să o fac „căci eu nu fac o chestiune de mândrie personală".

Miercuri, 2 martie 1955

După-masă, la Bunty McNaughton unde fac cunoştinţa lui Ivan Tanner, care a fost cu „ei" în Singapore.

Nu pot să mă duc la Vişoianu pentru că am pană la maşină. E, de altfel, un lucru bun pentru că tocmai acum am primit o veste din partea lui Freddy Keller1: elveţienii, în principiu, vor decide *de la caz la caz* dacă să accepte avocaţi străini sau nu.

Vineri, 4 martie 1955

La Stafford Hotel la Vişoianu. După preliminariile

---

dacă mi se pare că este o idee bună să trimită un avocat englez la Berna. Am răspuns că nu ştiu care sunt regulile baroului elveţian în această privinţă, dar că în cele mai multe ţări avocaţilor care nu fac parte din barou nu li se permite să pledeze. Dacă legea elveţiană se aseamănă cu legea franceză, avocaţii apărării vor avea destule oportunităţi să justifice cu argumente politice acţiunea inculpaţilor. Părerea mea personală este că apărarea va fi mai eficientă în Elveţia dacă vă fi susţinută de un avocat elveţian. Am folosit această ocazie pentru a-1 avertiza pe domnul Raţiu că este de nedorit ca emigranţii politici din Marea Britanie să se angajeze în activităţi politice. Domnul Raţiu m-a întrebat dacă ştiam că doi membri ai Legaţiei României de la Londra sunt implicaţi în activităţi de spionaj. I-am răspuns că nu". Pe marginea raportului, Hohler a mai adăugat cu pixul: „Domnul Raţiu era în mod evident în căutare de informaţii. Asta arată ce tip viclean este" (Stejărel Olani, Cei cinci...y p. 80).

68 Dinu Daponte, om de afaceri român, prieten al lui Ion Raţiu.

69 Godfrey Pilkington (1918-2007), frate mai mare al Elisabethei Raţiu, proprietar al galeriei de artă Piccadilly Gallery.

obişnuite, intrăm în materie. îl întreb ce crede despre incidentul de la Berna. Spre marea mea surprindere, având în vedere reacţia lui Bianu şi a lui Gou Constantinescu, Vişoianu adoptă exact aceeaşi atitudine ca şi mine. E un gest patriotic, care trebuie susţinut; nu crede că sunt gardişti pentru că este ilogic ca ei să nu ceară eliberarea niciunui gardist. Se opune însă încercărilor de a monopoliza acest act patriotic pentru binele exclusiv al vreunui grup sau grupuleţ din exil. Fărcăşanu[70]şi Niculescu[71] fac tocmai acest lucru.

Cel mai important lucru, i-am spus eu, este ca acest act de bravură să fie utilizat din plin pentru binele României aşa cum, fără îndoială, doresc cei care l-au făcut. Apoi să căutăm să-i apărăm pe aceşti români curajoşi cât mai bine posibil. În scopul acesta este nevoie să organizăm apărarea lor în condiţii optime. După părerea mea, cinci elemente sunt necesare:

1. Suport politic. Toţi conducătorii români democraţi de oarecare însemnătate ar trebui să susţină *public* apărarea acestor români. Este o ocazie unică să se facă un act de solidaritate a întregului exil românesc. E nevoie apoi, din moment ce vom lansa „fondul apărării" aici în Anglia, de câţiva oameni de suprafaţă din parlamentul britanic. Am vorbit deja cu oamenii cei mai indicaţi şi am convingerea că vom putea obţine acest sprijin (mă gândeam la Fletcher-Cooke şi Geoffrey de Freitas, deşi n-am pomenit numele lor). Vişoianu este de acord ca să se facă acest lucru. El nu crede că ar trebui ca organizaţiile

70 Friedrich Keller, jurnalist, corespondentul ziarului Basler Nachrichten la Londra.

71 I -a determinat să „renunţe la ideile sale conservatoare" şi l-a convins să susţină operativ „unele acţiuni favorabile ţării noastre". A fost folosit de DIE în mai multe operaţiuni prin care s-a urmărit influenţarea mediului politic american în favoarea regimului Ceauşescu (ACNSAS, fond SIE, dosar 1055, voi. 1, f. 230). în cercul de prieteni al lui Ion Raţiu a fost şi Barbu Mihai Niculescu pe care Securitatea l-a confundat adesea cu Barbu Gh. Niculescu (vezi Ion Raţiu, Jurnal. Volumul 1. Inceputurile...9 p. 65).

românești să sprijine organizarea apărării, ci şi indivizii. În cuvintele lui: „Eu aş semna ca Vişoianu, căci nu cred că e bine ca acest act să apară creaţia Comitetului Naţional”. Este tocmai ceea ce am dorit eu ca el să spună.

2. Sprijin financiar. I-am comunicat că eu am încrederea că voi putea strânge cu uşurinţă cca. 10.000 (zece mii de lire sterline).

3. Apărarea exemplară. Apărarea să fie plasată în mâinile unor avocaţi capabili elveţieni, care să invite apoi pentru pledoarie şi avocaţi străini. I-am spus că am fost deja sfătuit foarte bine în această direcţie şi că s-a menţionat numele avocaţilor „Gmür S. & Co” din Zürich. I-am povestit apoi cum eu mi-am oferit serviciile pe ziua de 18 februarie, fapt dat şi de către ziarul *Daily Telegraph* (25.2.1955). Oferta mea a fost lăsată în discuţie de către guvernul elveţian (Consiliul Federal) ceea ce este exact scopul urmărit de mine, căci astfel se va putea lua o hotărâre, dacă e bine sau nu să se accepte avocaţi străini. I-am spus apoi de comunicarea pe care am avut-o alaltăieri de la Keller. Se pare deci că va fi posibil să se introducă avocaţi străini. În cazul acesta vom căuta serviciile lui Sir Hartley Shawcross şi, din câte ştiu eu, după cum mi-a confirmat Horrocks de la *Daily Sketch*, Shawcross nu va refuza. Evident, nu puteam să mă duc la Shawcross înainte de a şti precis cum stăm.

4. Aprobarea tacită a Foreign Office. Din moment ce pornim această iniţiativă aici, în Anglia, ar fi bine ca Foreign Office să n-aibă nimic împotrivă. I-am spus că l-am văzut pe Hohler, şeful Departamentului de Nord, şi că acesta mi-a spus că este o problemă care nu priveşte Foreign Office.

5. Sprijinul presei. I-am povestit cum *Times* (mă gândeam la Cane şi la Peter Ryde) este gata să publice nu numai scrisoarea prin care vom lansa apelul public, dar şi un articol în care s-ar referi la această problemă. Cu alte cuvinte, avem toate elementele necesare succesului. Tot ce mai trebuie este aprobarea formală din partea Elveţiei. Am

fost sfătuit să scriu direct la Berna şi să reînnoiesc oferta mea de apărare. Îndată ce se va stabili posibilitatea noastră de a pleda, ar trebui să-i dau drumul. Este esenţial însă, după părerea mea, ca totul să fie prezentat ca un front unitar al românilor exilaţi.

A fost din nou cu totul de acord cu mine, cel puţin aşa mi-a spus. M-a rugat să aştept până ce se va întoarce de la Paris. Mă va contacta el imediat. L-am întrebat apoi de ce Cretzianu[72] s-a făcut american.

Şi Vintilă Brătianu şi alţii au luat cetăţenia britanică, lumea însă se leagă numai de Alex. Eu l-am sfătuit să nu o facă. El mi-a răspuns însă că n-are încotro căci este obosit de toate certurile, de toată zâzania din emigraţie. Ca american este liber să facă ce va putea pentru România fără ca cineva să-i mai pună la îndoială motivele.

Vişoianu vede situaţia internaţională în culori foarte sumbre. Churchill l-a convins pe Eisenhower să accepte coexistenţa1. Churchill are, bineînţeles, o serie de „gânduri ascunse”. Eisenhower însă, care este un om foarte mediocru, a luat-o de bună şi acum merge pe drumul coexistenţei fără nicio rezervă. Exilul deci se va prelungi fără termen. De o politică de eliberare nici nu se mai pomeneşte la Washington. Ea aparţine trecutului înmormântat cu multă grijă.

Seara, la Viorel. Mă cheamă să-l cunosc pe Ian Colvin de la *Sunday Express*. Este omul care a scris prostiile despre originea gardistă a raidului de la Berna. În conversaţia pe care am avut-o a reieşit că articolul lui a fost bazat pe nişte informaţii pe care le-a primit de la un polonez, Jaxa, care pretindea că organizează apărarea românilor. Acest Jaxa ar fi obţinut confirmarea că

72 Alexandru G. Cretzianu (1895-1979), diplomat. A fost secretar general al MAE în perioada 1939-1941 şi subsecretar de stat (1940), iar între 1943-1945 a fost şef al misiunii diplomatice a României în Turcia. S-a stabilit în SUA, fiind unul dintre liderii Comitetului Naţional Român (CNR). A fost depozitar al Fondului Naţional Român constituit de regimul Antonescu, dar felul în care a administrat banii depuşi la o bancă din Elveţia a creat nemulţumiri în cadrul CNR.

elveţienii-l caută pe Sima de la judecătorul de instrucţie elveţian. Versiune complet inventată? Uşurinţa cu care oamenii aceştia scriu năzbâtii este fantastică!

Vorbim apoi despre echipa de dansuri naţionale care n-a mai venit la Londra din cauza incidentelor de la Paris. I-am spus cum Peter Danbeney a pierdut vreo 3.000 din cauza asta. Vrea să scrie un articol, mai ales despre încercarea „blondei" de a fugi. I-am promis toate detaliile.

După cină tot la Viorel. Titinica[73] soseşte şi ea, şi pictorul Berea. Titinica e extrem de drăguţă faţă de mine. Vorbim mult. Aflu însă că, împotriva înţelegerii avute, ei au deschis un fond al apărării pentru cei de la Berna şi au publicat totul în *Făclia*[74]. M-au dat, de asemenea, ca apărător împreună cu Titinica şi Viorel. Ştiu însă precis că niciunul din ei n-au făcut o ofertă precisă la Berna. Aşa sunt ei, însă. Trebuie să tragă spuza pe turta lor fie că e adevărat, fie că nu. Titinica, la ea acasă, îmi vorbeşte mult de o împăcare cu Georges-Emile1. De ce?

Duminică, 6 martie 1955

I-am spus lui Viorel că dezaprob cele publicate în *Făclia* despre fond şi regret că nu mi-au spus dinainte că intenţionează să o facă. I-am spus, de asemenea, că ăsta este motivul principal care explică de ce n-au niciun prieten politic adevărat. Autodisciplina şi cooperarea adevărată sunt esenţiale pentru a putea obţine rezultate practice în politică. Fără o echipă bine sudată nu se poate crea nimic.

Luni, 7 martie 1955

Interviu cu deputatul conservator Ridsdale. Totul merge bine. Interesant, apoi, o lungă conversaţie despre Bevan[75] şi consecinţele atitudinii lui. Bevan, după părerea

---

73 Autorul se referă la principiul sovietic al coexistenţei paşnice care trebuia să stea la baza relaţiilor dintre statele aparţinând celor două sisteme sociale.

74 Făcliay publicaţie editată de fostul adjunct al ataşatului militar la Londra, maiorul Gheorghe Emil Iliescu. Publicaţia a fost tipărită sub egida Comitetului

75a nglo-român pentru ajutorarea refugiaţilor politici din România,

lui Ridsdale, a rostit o cuvântare extraordinar de frumoasă. Dispreţul cu care s-a referit la Attlee, însă, este aşa de profund încât partidul se va sparge, mai curând sau mai târziu. Rezultatul, în 7 – 8 ani va fi probabil o nouă aliniere de partid în ţara întreagă. Pe de o parte, aripa dreaptă a partidului laburist, sindicaliştii şi acei conservatori care cred în „statul social”, pe de alta, cei care se opun acestei metode etatiste de guvernământ – probabil că aceştia vor forma un nou *partid radical*

Socialismul în sine, ca doctrină politică, nu va mai avea decât un număr relativ restrâns de adepţi. Toată această desfăşurare însă va putea să existe numai *după* distrugerea partidului laburist.

Marţi, 8 martie 1955

Masa cu Peter Canetty, evreu din România, băiat foarte drăguţ. Lucrează în industria de ambalaje. E prieten cu Galia şi cu fraţii Mordler. După-masă merg cu secretarul nostru german Selbert la Freddy Keller, care îmi dă câteva sfaturi în legătură cu cererea pe care trebuie să o adresez la Schweizerishe Bundesanwaltschaft1. Este de părere că ciorna mea e bună, cu excepţia faptului că n-ar trebui să-l pomenesc pe Sir Hartley Shawcross pentru că astfel ar da impresia că avocaţii elveţieni nu sunt în stare să se ocupe de cazul românilor de la Berna în mod satisfăcător. Îi spun, de asemenea, că aş dori ca să se menţioneze în mod specific că eu sunt gata să mă dau la o parte pentru a face loc oricărui alt avocat ales de către români şi să-l susţinem din plin.

Viorel îmi telefonează să-mi spună că a vorbit cu Parisul şi că Fărcăşanu şi Niculescu sunt de acord să coordonăm apărarea românilor de la Berna. Se vor reţine de a face ceva până nu vor fi avut ocazia să stăm de vorbă aici la Londra săptămâna viitoare.

Joi, 10 martie 1955

Masa cu Bunty. Scene pline de emoţii! Ne împăcăm în

organizaţie înfiinţată în 1949 care şi-a propus să sprijine refugiaţii români aflaţi în Austria şi Germania, în teritoriile controlate de englezi şi americani

cele din urmă şi rămâne şi pe mai departe ca să lucrăm la piesa de teatru *Templeton*[76] împreună, toţi trei, şi nu numai eu şi cu Giles Playfair[77]. Dau lui Viorel adresa de la Berna a procurorului şi-l sfătuiesc să se înscrie pentru apărare. Cu cât mai mulţi, cu atât mai bine.

Sâmbătă cu Dodo Hankey, actriţa Irene Brown şi impresarul Toby Roland După plecarea celorlalţi, stau de vorbă cu Toby pană la 4 dimineaţa. Vorbim de toate. Îmi povesteşte viaţa lui şi apoi ne ocupăm pe îndelete de *Templeton*. El e hotărât să o prezinte publicului londonez. Ideile lui coincid cu ale mele în ceea ce priveşte scopul care trebuie urmărit în această piesă de teatru. Îmi place omul.

Luni, 14 martie 1955

Cina cu François Griffiths. Îmi povesteşte felul în care se fac afacerile la marea lor bancă Hambros1. Atmosferă de salon în birourile părtaşilor. E ca o baghetă fermecată, urmărită civilizat, dar cu dezinvoltură, de către câţiva prieteni care stau de vorbă într-o cafenea: rezultatul, fabrici, vapoare, clădiri etc. Se pare că începuturile averii fabuloase a familiei Hambro datează de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, când întâmplarea a făcut că un comerciant bogat din Copenhaga era fratele medicului curţii regale. Într-o bună zi, regele, mult iubit, al danezilor, se îmbolnăveşte subit şi medicul curţii îşi dă seama că nu mai are nicio şansă. Deşi ştirea a fost ţinută în secret, fratele său, comerciantul, a aflat de ea şi a cumpărat imediat toate stocurile disponibile de stofe, tafta, linţolii etc. negre. Regele moare peste două zile, poporul devotat intră în doliu şi comerciantul Hambro face o avere fabuloasă peste noapte.

Miercuri, 16 martie 1955

76 Procuratura federală din Elveţia.

77 Giles William Playfair (1910-1996), scriitor.

Primesc o scrisoare de la Dubois[7879], substitutul procurorului general de la Berna, în care mă invită să merg să-l văd imediat. Legaţia elveţiană, care primise ordin să nu acorde nicio viză niciunui român exilat, telefonează la Berna imediat şi apoi îmi dă viza.

Iau masa cu Viorel. Îi comunic invitaţia ce mi s-a făcut, îi repet că eu ţin foarte mult ca toţi românii să lucreze împreună în această chestiune. Viorel a scris în acest sens lui Ion Gheorghe care se găseşte la Paris şi este de părere că ar fi bine să trec pe la Paris la întoarcerea mea de la Berna.

Telefonez apoi lui Bevan care-mi doreşte succes, lui Ghiţă, pe care-l rog să-l informeze pe Vişoianu de plecarea mea, pe Georgescu de la agenţia *France Pressey* care şi el îmi doreşte tot succesul „în importanta misiune naţională pe care o am”, şi lui miss Berry1. Mişu Cârciog, pe care-l consult, este de părere că ar trebui să spun pe faţă că am fost invitat. La BBC, seara, comunic ştirea celor de faţă:

78 Hambros Bank, bancă londoneză înfiinţată de comerciantul Cari Joachim Hambro în anul 1839.

79 René Dubois, procuror al Confederaţiei Elveţiene, reprezentantul acuzării în procesul grupului Beldeanu.

Coca Davis[8081], Mircea şi Toto Stoe[82].

De asemenea, şi Ioanei Herescu1. Abia sosiţi acasă cu Elizabeth[8384], Jack Lewis de la *Daily Sketch* îşi face apariţia. Vrea să ştie despre plecarea mea la Berna. Confirm că am fost invitat pentru consultări ca apărător. Subliniez, de asemenea, că eu mă voi da la o parte în favoarea unui avocat de renume mondial. Am vorbit apoi mult despre Shawcross, deşi eu nu i-am pomenit numele

---

80 Doreen Marguerite Berry, şefa a secţiei române la BBC.

81 Ecaterina (Coca) Davis, născută Iliescu (1915-?), funcţionară în cadrul Ministerului de Externe. A părăsit România împreună cu soţul ei, sergentul englez Lawrence Davis, stabilindu-se în Marea Britanie. A activat în cadrul Uniunii Democrate a Românilor Liberi, organizaţie fondată de generalul Rădescu în 1948, în Comitetul Anglo-Român condus de Viorel Tilea şi în Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române (mulţumiri lui Claudiu Secaşiu pentru informaţiile biografice oferite). A lucrat la BBC, secţia română. Securitatea s-a interesat în mod special de ea, începând din anul 1963, cu scopul de a o recruta, „iar în iulie 1964 a fost contactată la domiciliu de lt. col. Florea A. folosindu-se ca pretext faptul că a cerut să se rezolve favorabil cererea sorei ei de a veni în vizită la Londra. Cu Laura s-au efectuat 4 întâlniri în cadrul cărora s-au obţinut unele date de studiu asupra ei şi cu privire la obiectivul BBC". Laura (numele conspirativ al Ecaterinei Davis), la o întâlnire din septembrie 1964 cu ofiţerul de Securitate Florea, „a avut o atitudine necorespunzătoare", iar legătura dintre cei doi s-a întrerupt la cererea ei (ACNSAS, fond SIE, dosar 9805, f. 8).

82 Mircea Stoe (1917-?), diplomat şi jurnalist la BBC, secţia română. A lucrat la Legaţia României din Berlin până în 1943, iar în 1946 a fost trimis secretar la Legaţia României de la Londra. A fost rechemat în ţară în 1947, dar a refuzat şi a demisionat, plecând din legaţie cu portretul regelui Mihai I în mână. După ce s-a angajat la BBC, Securitatea a început demersurile pentru a organiza recrutarea lui şi a soţiei, Victoria, pe care românii din Londra o alintau Toto. Stoe (cu numele conspirativ Rusu) a dus o viaţă plină de neajunsuri materiale, ceea ce l-a încurajat pe ofiţerul de Securitate, Domiţian Bălţei, legendat ca diplomat, să-l contacteze de mai multe ori. Stoe a manifestat „o anumită

83p rudenţă, care este acceptată şi de soţia sa, în sensul că să nu se ştie şi de alţii despre aceste legături pentru că «înseamnă că ne-am face rău unul altuia»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 935, voi. 1, ff. 38,72). Mai târziu, între 1957-1959, Stoe „a furnizat verbal - mai întâi prin exploatare în orb, ulterior el ştiind de aceasta - unele informaţii cu caracter operativ sau documentar" referitoare la secţia română de la

niciodată.

Joi, 17 martie 1955

Călătoria cu avionul la Zürich în compania tânărului Peter Tunnard. Simpatic, legături bune, mulţi prieteni în comun. E gata să întreprindă o călătorie în Africa, în doi ani, cu maşina. Fără nicio introducere, m-a invitat să-l însoţesc. I-am spus că ar fi bine să adâncim puţin cunoştinţa ca să vedem dacă vom putea suporta contactul continuu timp de două luni de zile.

La ieşirea din avion îl văd pe Jefferson de la Europa Liberă[85], îmi spune că lucrurile merg excelent la München. Sunt încântaţi de Bernard. L-am întrebat cine a făcut cuvântarea la radio despre Berna şi mi-a spus că Bernard, dar „after full consultation with us. It was definitely our policy as they might have been Iron Guardists" 1.i-am spus că din câte aud eu, această cuvântare rostită de vocea Europei Libere a cauzat consternaţie în România. El e de părere că atacurile împotriva cuvântării se datoresc elementelor totalitare de dreapta din exil şi că citatele date

---

BBC. în 1959 legătura cu Stoe s-a întrerupt pentru că Bălţei a fost chemat în centrală. La sfârşitul anului 1962 un alt ofiţer, Aurel Florea, l-a căutat acasă pentru a relua relaţia de colaborare cu Rusu (Ibidem, voi. 2, ff. 61-66). Stoe a continuat să fie rezervat din cauză că se temea ca autorităţile britanice să nu afle despre contactele sale cu Florea, ceea ce a dus la abandonarea lui în 1965. Dar în 1967 Stoe a depus actele pentru a putea călători în România, prilej pentru Florea de a redeschide vechiul caz Rusu.

84 Elisabeth Raţiu, născută Pilkington (1921-2016), soţia lui Ion Raţiu.

85 Autorul se referă la postul de radio american Europa Liberă, finanţat de Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă, organizaţie înfiinţată la 17 mai 1949 din iniţiativa Central Intelligence Agency (CIA). Postul de radio a fost gândit ca un instrument ce urma să fie pus la dispoziţia personalităţilor din exil care doreau să se adreseze popoarelor din Europa subjugate de regimurile

publicităţii „are out of contact”[8687]. Ne-am despărţit cu cuvintele:

tefferson: în orice caz, e clar că suntem eficace pentru că suntem atacaţi continuu de presa din RPR. Am început acum transmiterea unui program de o oră de la Lisabona.

Eu: Vă doresc toată reuşita şi nu uitaţi că atunci când sunteţi gata să lărgiţi secţia sunt foarte dispus să colaborez şi eu.

Jefferson: Deocamdată nu avem niciun plan precis.

A arătat multă surpriză când i-am spus că mă duc la Berna pentru cauza românilor arestaţi. Ajuns la Berna, telefonez lui Dubois, Der Substitut des Bundesanwalts[88], şi fixăm un interviu pentru mâine dimineaţă la 9.00.

Vineri, 18 martie 1955

Interviul decurge satisfăcător. Dubois este asistat de către comisarul Steiner şi inspectorul Maurer. Discutăm chestiunea apărării şi-mi spune, pe lângă chestiunile pe care le menţionez în informaţiile telefonate lui Josten la Londra, că RPR-ul se va constitui parte civilă. Îmi spune, de asemenea, că Şeţu[89] n-a fost înarmat Motivul crimei este obţinerea de informaţii şi documente.

Mă întreabă apoi asupra afirmaţiilor pe care le-aş fi

86c omuniste. Sediul central a fost stabilit la München, iar transmisiunile radio au început în vara anului 1950. în anul 1967 presa din SUA a publicat informaţii referitoare la faptul că Radio Europa Liberă este susţinută financiar de CIA prin intermediul acestui comitet, ceea ce a declanşat un scandal care a dus la oprirea finanţării din partea serviciului secret american.

87 Ion Raţiu se referă la faptul că, spre deosebire de BBC, Radio Europa Liberă a avut o primă reacţie editorială de condamnare a atacului de la Berna, Noël Bernard afirmând la microfon că membrii grupului Beldeanu ar fi legionari, iar gestul lor unul inacceptabil.

88 Locţntorul procurorului federal (germ.) (n. red.).

89 Aurel Şeţu, şoferul misiunii diplomatice de la Berna, omorât de Stan Codrescu în prima noapte a atacului, în timp ce se întorcea la legaţie cu sacii în care se afla curierul diplomatic. Despre Şeţu s-a afirmat în rândul românilor din exil că ar fi fost ofiţer de Securitate legendat ca şofer al misiunii diplomatice.

făcut lui Freddy Keller şi anume că: a. Şeţu nu este şofer, ci un important agent secret comunist – am răspuns că n-a fost decât o repetare a informaţiilor pe care le-am primit de la alţi români. Eu personal nu dispun de fapte precise. De altfel, sugestia ar fi putut să vină chiar de la Keller, căci mai târziu el a fost acela care mi-a comunicat că Şeţu, alias Petrescu, ar fi Damian. Totul a fost doar un schimb de vederi cu titlu informativ, ceea ce este foarte obişnuit între jurnalişti, b. Că o serie întreagă de importante documente ar fi fost sustrase de către români şi predate apoi americanilor şi că americanii ar fi fost aceia care ar fi organizat raidul. Aici am fost categoric. Am afirmat că eu n-am sugerat niciodată aşa ceva. Freddy a fost acela care m-a întrebat; eu i-am spus doar că *din câte aud* documente extrem de importante, care dezvăluiesc întreg sistemul de spionaj aici în Apus, au fost deja predate în mâna autorităţilor din Apus.

N-am pomenit niciodată pe americani pentru că eu sper – din motive patriotice româneşti – că toată afacerea nu are nici în clin, nici în mânecă cu americanii. Am insistat însă din nou asupra caracterului informativ al discuţiilor avute cu Freddy şi l-am rugat să-i scrie şi să obţină de la el confirmarea acestui fapt. I-am vorbit apoi de interviul dat de către Tilea la *Daily Mail* care confirmă acelaşi lucru. La despărţire mi-a spus că toate zvonurile asupra documentelor „dispărute” au originea în declaraţiile făcute de către Ligă în persoana lui Niculescu şi a lui Fărcăşanu.

Dubois e un om tânăr (40 de ani), evident extrem de eficace, cu o faţă deschisă, cinstită. Mi-a vorbit, de asemenea, de cele două firme de avocaţi însărcinaţi cu apărarea (nu mi-a dat numele). La rândul meu i-am pomenit de Gmiir, Hegeller şi de informaţia pe care o am că prinţul Nicolae a însărcinat deja o firmă de avocaţi de aici de la Berna. Telefonez imediat la Londra şi-i dau lui Josten toate detaliile acestui interviu.

Seara, sosit la Paris telefonez imediat generalului Ion

Gheorghe[90] şi lui Barbu Niculescu. Fixăm întâlniri pentru mâine dimineaţă. Scriu o lungă scrisoare lui Freddy Keller la Londra, informându-l de cele petrecute la Berna şi cerându-i confirmarea tonului discuţiilor noastre.

Sâmbătă, 19 martie 1955

La 9.30 a.m. la hotelul Oxford et Cambridge din 13, Rue d'Alger. Stau de vorbă cu gen. Ion Gheorghe până la 11 a.m. Gheorghe îmi confirmă că Viorel i-a scris în sensul coordonării apărării celor de la Berna recomandându-mă. Îi dau detaliile întrevederii mele de la Berna şi-i propun apoi:

1. Să se constituie un secretariat al apărării care să înmănuncheze toate eforturile românilor exilaţi, cât şi ale străinilor care sunt gata să ne ajute. Acest secretariat să aibă sediul la Londra, cu reprezentanţi la Paris şi New York.

2. Să se lanseze un fond al apărării, deschis subscripţiilor publicului, simultan în toate ţările democrate (Statele Unite, Franţa, Germania şi Anglia, eventual şi Italia). Casier onorific, un englez.

3. Procedura lansării să fie următoarea: o scrisoare adresată ziarului *Times* din Londra, semnată de către toţi conducătorii exilului românesc. Am pomenit numele lui Vişoianu, Gafencu, Fărcăşanu, Tilea, Bianu, Gheorghe Ion. Cu primele două puncte Ion a fost complet de acord. La acest punct şi-a exprimat neîncrederea în ce priveşte obţinerea semnăturii lui Vişoianu şi mi-a subliniat faptul că şi Gafencu cam stă la îndoială, deşi el va semna dacă toţi ceilalţi vor face-o. Mi-a sugerat apoi ca să-l includem şi pe Filderman, fostul şef al comunităţii evreieşti. El a vorbit deja cu Filderman, care este complet de acord să susţină apărarea în mod public.

4. Să se adreseze un document de solidarizare

90 Ion Gheorghe (1893-1957), general de brigadă al armatei române. A fost numit ataşat militar la Legaţia României din Germania între 1940-1943, iar în perioada 1943-1944 a fost trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Berlin. A rămas în exil, unde a activat în cadrul Ligii Românilor Liberi în calitate de vicepreşedinte.

autorităţilor elveţiene, probabil curţii competente, semnat de cât mai mulţi români

5. Să se adune cât mai multe semnături de avocaţi, gata să apere pe acuzaţi. I-am povestit procedeul întrebuinţat de memorandişti în 1894 când au obţinut sute de înscrieri pentru apărare din Slovacia, Boemia, Croaţia, Serbia, Franţa, Anglia etc. Să se facă o campanie extensivă pentru obţinerea unui sprijin cât mai impresionant. Mii de avocaţi ar trebui să se ofere, din toate ţările lumii.

6. Să se angajeze o firmă de avocaţi elveţiană de prim rang, care să aibă conducerea procesului. Aici Gheorghe mi-a spus că prinţul Nicolae, prin secretarul său, prinţul de Thum und Taxis, a luat deja legătura cu dl Rudolf Peter Walti din Zürich, Shlösslistr, 25, care l-a sfătuit să contacteze pe următorii trei avocaţi: a. Dr. Jr. Hans Matti, Rechtskonsulent des Bundesrates1; b. Dr. Jr. F.T. Rüssel, Oberauditor des Eidgenössische Armée[9192]; c. Dr. Jur. Konrad Jahr, expert în Ştrafsachen[93]. Toţi de la Berna. Aceşti domni ar fi fost deja consultaţi. Eu i-am atras atenţia că este extrem de important ca să fie doar una sau două firme de avocaţi şi nu o mulţime de avocaţi individuali necoordonaţi. De acord.

7. Să pregătim o broşură care să fie gata publicată la data procesului şi în care să dăm antecedentele celor cinci, a căror eliberare a fost cerută de către cei arestaţi la Berna. Să fie scrisă în aşa fel încât să reprezinte un adevărat rechizitoriu al regimului comunist din România.

8. Să se angajeze un avocat de renume mondial care să facă pledoaria principală la proces. L-am pomenit pe Sir Hartley Shawcross.

Am vorbit apoi de acţiunea de la Berna. Potrivit celor spuse de Ion Gheoighe lucrurile s-ar fi petrecut în felul următor: un grup de şapte români tineri, şase cu reşedinţa în Germania şi al 7-lea cu reşedinţa la Paris, au plănuit

91 Consultant juridic al Consiliului Federal (în lb. germ.) (n. red.).

92 Procurorul militar general din Elveţia (în lb. germ.) (n. red.).

93 Expert în drept penal (în lb. germ.) (n. red.).

raidul cu multă grijă. Şeful a fost Ovidiu Beldeanu, tânăr naţional-ţărănist de 31 ani. Toţi cei care l-au ajutat fac parte din aceeaşi grupare de rezistenţă din ţară, cunoscută sub numele de „Sumanele Negre”. La data plecării lor din ţară toţi trei erau în vârstă de 16 – 17 ani, băieţi de şcoală. Beldeanu şi Ion Chirilă lucrau la o societate comercială franceză din Tübingen. Dumitru Ochiu’ la o societate americană din Mannheim, iar Stan Codrescu în Franţa. Toţi au plecat din România în 1949, au trecut prin Iugoslavia, unde au fost arestaţi, şi au sosit în Occident via Trieste abia acum vreun an şi jumătate. Cei din Germania au fost plasaţi la lucru chiar de către asociaţia românilor din Germania de sub conducerea lui Gheoighe.

În preziua atacului s-au întâlnit cu toţii la Konstanz, pe lacul Léman. Cum spuneam, au fost la origine şapte. Unul dintre ei, însă, din motive personale, s-a retras din timp. Un al doilea i-a abandonat chiar în cursul drumului pentru a săvârşi misiunea ce şi-au fixat Ceilalţi au fost conduşi cu maşina de către Teodor Ciochină, care este proprietar părtaş al unui restaurant din München. Ciochină, originar din Nisporeni, Basarabia, a intrat voluntar în război la vârsta de 17 ani. Şi-a pierdut un picior pe front şi apoi l-a pierdut şi pe celălalt într-un accident în Germania, ceea ce i-a adus o sumă destul de importantă de bani în asigurări. Maşina lui era special amenajată ca să poată fi condusă numai cu mâna. Atât maşina, cât şi restaurantul sunt rezultatul banilor pe care i-a obţinut de la societatea de asigurări.

Stan Codrescu a fost acela care a ieşit din legaţie încărcat de documente. S-a predat de bunăvoie şi elveţiemi le-au avut în posesia lor timp de câteva ore, ceea ce le-a permis, fără îndoială, să le fotografieze. Gheorghe mi-a dat să înţeleg că el ştia de acest plan, fără însă să o afirme în mod explicit[94].

94 Există o serie de informaţii eronate în descrierea organizării atacului de la Berna făcută de Ion Gheorghe lui Ion Raţiu. în acelaşi timp, informaţia potrivit căreia generalul Gheorghe ar fi ştiut de organizarea atacului este adevărată, fiind mărturisită chiar de Oliviu

Ne-am despărţit, el dându-mi *mandat deplin* să-l semnez pe orice scrisoare prin care s-ar face apel publicului să creeze un fond al apărării. Vom rămâne în contact.

La 11.30 a.m. la hotelul de Paris, din 8, rue Madelaine, la Barbu Niculescu, fostul secretar al gen. Rădescu. Înainte de a-l vedea însă am telefonat lui Filderman şi am obţinut autorizaţia lui formală de a-i folosi numele pe scrisoarea de apel pentru fondul apărării. Filderman a fost extrem de laconic, dar foarte hotărât în a sprijini acţiunea noastră.

Am telefonat, de asemenea, lui Văleanu. L-am pus la curent cu cele întâmplate la Berna şi i-am cerut permisiunea de a-l indica drept corespondentul la Paris al secretariatului apărării. El a fost de acord şi mi-a indicat calificările lui excepţional de potrivite pentru acest rol, din moment ce a locuit în Elveţia ani de-a rândul, cunoaşte limba germană la perfecţie şi are legături foarte bune la Berna.

Barbu Niculescu mi-a făcut impresie bună. De vreo 40 de ani, faţă deschisă şi cam rotofeie, părul puţin încărunţit, pare foarte viguros, chiar robust. I-am povestit şi lui planul meu, ca şi lui Gheorghe Ion. A fost imediat de acord şi a subliniat faptul că noi, tinerii, ne înţelegem mult mai uşor decât bătrânii. Mi-a atras atenţia însă că, după informaţiile lui, Vişoianu s-a hotărât, în timpul şederii lui la Paris, să organizeze apărarea în numele Comitetului Naţional Român, şi că deci nu va semna scrisoarea propusă de mine (eu nu cred acest lucru, pentru că ar fi greşit, chiar din punct de vedere legal, ca şeful comitetului să se asocieze în mod oficial *ca şef al Comitetului* cu o crimă, chiar dacă este ea o crimă politică).

Pe lângă propunerile mele, pe care le-a acceptat fără excepţie, a avut şi el două propuneri excelente pe care le-am adoptat imediat 1. Ca pe lângă Hartley Shawcross să

Beldeanu în timpul anchetelor de la Bucureşti, recunoscând că i-a spus generalului Gheorghe despre intenţia de a organiza o astfel de operaţiune.

pledeze şi deputatul american Charles Kersten, care este avocat şi care are o reputaţie bine stabilită ca apărător al popoarelor de dincolo de Cortina de Fier. 2. Îndată după întoarcerea lor în America, la 29 martie, ei vor iniţia o mişcare a *tineretului american* de solidarizare cu suferinţele poporului român şi de simpatie pentru tinerii români închişi la Berna. E o idee splendidă pentru că acţiunea de la Berna este o acţiune tinerească ce ar fi bine să fie sprijinită de tineretul din Occident i-am spus că voi căuta să fac acelaşi lucru în Anglia, deşi englezii s-ar putea să se lase mai greu mişcaţi.

M-a împuternicit să semnez în numele lui Fărcăşanu şi în numele lui, a rămas însă să-i dau de ştire imediat ce voi fi vorbit cu Vişoianu. Dacă Vişoianu refuză, Liga Românilor Liberi este gata să meargă înainte, pentru că cei arestaţi sunt membri ai Ligii şi el crede chiar că cei arestaţi sunt atât de fanatici încât ei ar respinge apărarea Comitetului. Ei ar fi exprimat, în repetate rânduri, dezgustul lor faţă de politicianismul neeficace al aşa-zişilor conducători ai exilului. Mi-a promis în mod solemn însă că nu va face nimic înainte de a fi primit ştirile mele.

I-am vorbit de Văleanu. Mi-a spus că, deşi este bun prieten cu Văleanu, crede că Ştefan Racoceanu ar fi mult mai indicat pentru a face treabă bună la Paris. Racoceanu este căsătorit cu o franţuzoaică bogată, are legături foarte bune în Franţa şi este muncitor. Mi-a vorbit, de asemenea, despre Federaţia Avocaţilor Liberi cu sediul la Paris care s-ar asocia şi ea cu apărarea inculpaţilor. I-am spus că eu nu împărtăşesc atitudinea critică faţă de declaraţiile făcute de el şi Fărcăşanu la Geneva şi la Paris, căci eu aprob orice acţiune care produce o reacţie favorabilă a presei faţă de România şi poporul român. Mi-a întors complimentul spunându-mi că mi-a urmărit articolele din presa engleză şi română.

La 12.30 a.m. la Grand Hotel. Peter Stevens, corespondentul de la Paris al ziarului londonez *Daily Mirror*, îmi ia un interviu.

Ziarul e important pentru că e cumpărat de peste 4 milioane de oameni şi citit de cel puţin 10 milioane.

La 2.45 p.m., la Gafencu. Cam îmbătrânit E foarte viguros intelectualiceşte, deşi pare slăbit şi târăşte un picior. I-am povestit totul ca şi celorlalţi. Este complet de acord. A ridicat însă următoarele puncte: a. El nu crede că Vişoianu va semna alături de Gheorghe Ion. b. Scrisoarea pe care o facem să fie redactată cu multă grijă ca să nu se poată interpreta că noi susţinem o crimă, „în definitiv un om şi-a pierdut viaţa”. I-am promis o ciornă înainte de publicare, c. Când a venit vorba de broşură, a sugerat să se dea şi amănuntele vieţilor celor care au făcut atacul. Am fost de acord şi am sugerat ca introducerea să fie scrisă de el. I-a plăcut sugestia mea, a acceptat-o şi crede că ar fi chiar bine dacă s-ar publica articolul pe care tocmai l-a scris pentru *Neue Züricher Zeitung*, la care colaborează o dată pe lună. Articolul încă n-a fost publicat şi se întreabă de ce? N-o fi oare tocmai pentru că s-a referit în el la actele „sustrase”? (vezi convorbirea mea cu Dubois).

— Îmi pare bine, die Raţiu, că ai luat această iniţiativă, şi e bine să fie organizată de la Londra.

<L între cei de la Paris să semneze şi Gh. Răutu1, Veniamin[95] şi Herescu – (cred că ar fi prea mulţi). El a fost acela care a dus apoi conversaţia la reconstituirea Comitetului. Încă acum un an a refuzat propunerea lui Vişoianu de a „numi” un Consiliu al emigraţiei de 60 [de membri]. A respins o propunere similară şi săptămâna trecută şi a refuzat să intre în „comitetul de mediocrităţi”. Gherman1 a refuzat şi el. Veniamin a acceptat Vişoianu

95 Gheorghe Răutu/Răut (1890-?), jurist. A plecat în Franţa în 1936 ca delegat al Institutului de Cooperare Intelectuală, de unde nu s-a mai întors. A fost director al băncii Marmorosch-Blank, sucursala din Paris. A făcut parte din Consiliul Ligii Românilor Liberi şi din Delegaţia Permanentă a Comitetului Executiv al PNŢ în exil.

mai voia să-l includă şi pe Bunescu[9697], dar nu pe Mihai Răutu[98] şi nici pe Gheorghiţă Răutu. Vişoianu i-ar fi spus că dacă nu poate să-şi refacă Comitetul îşi va prezenta demisia – „dar acelaşi lucru mi i-a spus şi anul trecut”.

El, Gafencu, ar fi pentru un comitet lărgit şi un consiliu de 60 de oameni pe o bază oarecum electivă. Nu se poate să-i numeşti de sus pe toţi. E absolut necesar să se dea sentimentul emigraţiei că au un rol efectiv în lupta de eliberare a ţării. Şi el mi-a dat dreptul să-i utilizez numele, cu condiţia să-i arăt ciorna în prealabil.

La 5 p.m. la Grand Hotel cu [Nicolae] Herescu. Stăm împreună până la 6.45 p.m. Cred că prietenia noastră şi aprecierea reciprocă se adâncesc pe măsură ce trece timpul. I-am comunicat şi lui cele petrecute. De complet acord. El crede că este esenţial ca cei din jurul a 40 de ani să fie împinşi înainte. E nevoie de ei ca să ducă lupta mai departe. „Sunt prea tineri” spun bătrânii. „Dar bine, d-le, dta ce erai la 38 de ani? Subsecretar de Stat!”

Herescu şi-a exprimat îndoiala că ar fi bine să se dea detaliile vieţilor celor inculpaţi, căci ar putea să le strice. Răspunsul, evident, este că nu trebuie să se facă fără asentimentul lor. Celor închişi în România nu poate să le strice. A vorbit apoi mult despre

Radio Europa Liberă. El a fost chemat la München exact acum un an. Americanii i-au spus: „aici n-avem nevoie de generali, ci de soldaţi”. Cum era deja plictisit şi era evident că nu putea să obţină condiţiile în care ar fi intrat la München, el a răspuns: „Comparaţia e stupidă.

96p rivind activitatea de agent a lui Veniamin au fost făcute publice în Franţa (vezi cazul Veniamin tratat pe larg în Dinu Zamfirescu, Cârtiţele Securităţii. Agenţi de influenţă din exilul românesc, Editura Polirom, Iaşi, 2013).

97 Alexandru Bunescu (1895-1980), inginer, om politic ţărănist. A fost arestat în 1947 şi anchetat cu privire la activitatea partidului, iar după eliberare a reuşit să fugă din România.

98 Mihai Răutu (1888-?), avocat, om politic ţărănist. A fugit din ţară în 1948, stabilindu-se la Paris. A fost membru al Delegaţiei Permanente a PNŢ în exil.

Una mai aptă ar fi cu un spital de suflete. Viaţa lor fizică n-o putem apăra sau ajuta. Viaţa lor sufletească are nevoie de noi. Or, într-un spital înrolezi medicii şi chirurgn cei mai vestiţi căci numai astfel ajuţi bolnavilor. Reputaţia spitalului depinde de reputaţia şi îndemânarea medicilor".

I-am spus că eu, atunci când nu m-am putut înţelege cu americanii, i-am propus pe el şi pe Ghiţă Ionescu. Herescu este dezgustat de atitudinea luată de către Radio Europa Liberă faţă de cazul Berna. „Au dovedit o lipsă totală de înţelegere a reacţiei poporului nostru. La Radio Europa Liberă pentru fiecare exilat sunt 4 americani care-l plâng. În fond, Radio Europa Liberă este o organizaţie pentru ajutorarea americanilor care simpatizează cu soarta celor de dincolo de Cortina de Fier". E bine spus. Şi apoi, a adăugat: „Dacă continuă să facă astfel de boacăne, românii nu-i vor mai lua în serios".

Despre Bernard, îmi spune că Vişoianu afirmă că este ungur la origine. Vişoianu face totul pentru a-l băga acolo pe Ghiţă Ionescu. M-aş bucura dacă ar reuşi. Herescu vorbeşte la Radio Paris, emisiunea românească, în fiecare sâmbătă seara. Despre Vişoianu, pe care l-a văzut, spune: „Omul încearcă să-şi formeze un comitet. Condiţia de căpetenie este ca numele să se termine în „an": Vişoian, Cretzian, Bian, Crihan, Osan... Rămâne ca totdeauna, deştept, vioi, tânăr (n-are niciun fir de păr alb) şi bun român.

Duminică, 20 martie 1955

Îndată după sosire vorbesc la telefon cu Freddy Keller care îmi explică circumstanţele comunicărilor sale adresate biroului său (Depeschenagentur) din Elveţia. El, Keller, n-a făcut niciodată vreun raport lui Dubois, n-a auzit niciodată de existenţa lui şi este convins că Dubois a încercat doar să mă tragă de limbă.

După cină vorbesc pe rând cu Viorel, Ghiţă Ionescu şi Sanda Cârciog[99]. Viorel e complet de acord – îmi spune –

99 Alexandra (Sanda) Cârciog, soţia lui Mihai Cârciog şi fiica lui Nicolae (Nae) Rizescu-Brăneşti (om politic liberal refugiat în Franţa), mare

cu cele ce am făcut: „ăia de la Paris se tot învârt ca băşinan pantaloni. Tu măcar ai făcut ceva concret şi ai un plan precis de acţiune. Te felicit din toată inima”. I-am spus că în mare parte datorez ideile felului în care memorandiştii au pregătit procesul lor în 1894 „şi au obţinut un răsunet mondial într-o perioadă de perfectă stabilitate internaţională”. A rămas să ne punem de acord şi i-am promis că nu voi face nimic fără să-i dau de ştire. I-am comunicat că am predat oferta sa de apărător.

Ghiţă Ionescu mi-a răspuns că „în principiu” este de acord cu planul meu. I-am spus că doresc foarte mult să lucrăm împreună la această ocazie unică de a face treabă bună, constructivă. I-am atras atenţia că suntem depăşiţi de evenimente şi că chestiunile de excludere personală nu mai au loc astăzi. Mă refeream mai ales la ideea lui Ghiţă de a lăsa totul în mâna asociaţiei avocaţilor români din exil al cărei preşedinte este Veniamin. L-am rugat să-i scrie lui Veniamin şi să-i spună că eu aş dori ca el să fie acela care redactează actul de solidarizare cu inculpaţii, căci el este „mare” jurist şi profesor de drept la universitate. Ghiţă stă căţărat pe gard şi nu îndrăzneşte să sară jos dacă nu primeşte instrucţiuni precise de la Vişoianu. Mi-a spus apoi, văzând că Cârciog ar fi citit la radio ştirea că m-am dus la Berna pentru apărare, după emisiune: „Raţiu a intrat în istorie”. Am râs, bineînţeles, cu Ghiţă, dar am putut să discern puţină plictiseală în tonul lui. Sanda Cârciog îmi spune că lumea e cam împărţită la BBC. Ea însă este complet gata să mă ajute.

Lunit 21 martie 1955

Telefonez lui Vişoianu. Mă poate vedea abia mâine. Păcat că insistă să fac anticameră, dar nu-i dau nicio atenţie. Voi face tot ceea ce îmi stă în puteri să-i obţin aprobarea pentru linia de conduită ce mi-am trasat.

---

industriaş în domeniul textilelor în perioada interbelică. Alexandra şi Mihai Cârciog nu au avut o căsnicie reuşită, trăind separat Pe Sanda Cârciog Securitatea a considerat-o „o legionară înfocată, făcând o puternică propagandă împotriva regimului nostru” (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, voi. 1, f. 4).

La 3 p.m. la Camera Comunelor pentru interviul pe care-l iau domnului Percy Daines, deputat socialist. Vorbim după interviu despre şansele lui Bevan şi ale partidului. Interesant că el este convins că Bevan ar trebui scos din partid, acţiune care s-ar sconta cu un câştig de voturi pentru partidul laburist. Bevan însă nu va fi dat afară pentru că Attlee e un om slab. Rezultatul va fi o pierdere de circa 50 de mandate la alegerile viitoare – majoritatea lor, în orice caz, ar fi cei din aripa stânga, bevanistă, a partidului. Doi ani mai târziu sau chiar şi mai repede, Gartskill, care are tărie internă, va trece la conducere. Bevan e un om slab care, fiind mare orator, se îmbată în cuvintele sale proprii. Interesant cum opinia lui e diametral opusă de cea a lui Ridsdale. Eu cred că Daines greşeşte. Bevan este o pierdere pentru partid.

Marţi, 22 martie 1955

La 11.00 a.m. la hotelul Bailey, din Gloucester Road, unde stă Vişoianu. Îi fac un raport amănunţit asupra celor petrecute la Berna şi-i dau, apoi, în linii mari planul meu de acţiune. Abia am terminat cele ce aveam de spus că a sosit şi Cornel Bianu, care l-a salutat pe Vişoianu „d-le preşedinte”.

Vişoianu a vorbit foarte ritos şi cam agresiv. Mi-a ţinut, mai întâi, o lecţie „nu dtale, personal, d-le Raţiu pentru că, dacă aş crede că ţi se aplică, n-aş sta de vorbă cu dta”. Subiectul lecţiei: lipsa de patriotism; încercarea fiecăruia de a trage foloase personale de pe urma celor întâmplate la Berna; cum ar trebui să învăţăm să ne reţinem, cum o fac englezii, prin *„understatement”*[100] etc. S-a referit la dezminţirea dată de către acuzatorul public în Elveţia în ce priveşte vizita mea la Berna şi a implicat, deşi foarte delicat, că trebuie să ne reţinem tot timpul ca să nu fie lucrurile interpretate greşit.

Vişoianu este de părere că tot aspectul juridic trebuie să fie urmărit de către Veniamin care este preşedintele

100 Eufemisme; se referă la folosirea unor expresii vagi, care să nu implice (n. red.).

Asociaţiei Avocaţilor Români în Exil. Mi-a cerut să mă pun în legătură cu el de îndată. Apoi: „Să ştii, d-le Raţiu, că eu nu semnez alături de oricine”. Şi a continuat cu o ditirambă împotriva lui Niculescu şi a celorlalţi iresponsabili care au anunţat la conferinţa lor de presă că au 52 de organizaţii secrete de rezistenţă. „Ca săracul general Rădescu, care anunţase la New York – mi-a spus generalul Shyber – că dispune de zece divizii şi de aerodromuri secrete (ca şi cum le-am putea băga în buzunar). Aşa ne facem de râs”.

A vorbit mult apoi şi eu am ascultat. A vorbit şi Bianu, şi eu am continuat să ascult: despre unguri şi propaganda lor revizionistă plină de succes; despre ţigănia din exil; despre situaţia excepţional de proastă a României, pentru că pe noi ne vor în primul rând ruşii; despre Ana Pauker şi Dumnezeu mai ştie ce.

Au revenit la Berna. Le-am spus că am avut ocazia să citesc procesul-verbal al dezbaterilor procesului memorandiştilor. Le-am spus cum aceşti oameni au dat dovadă de patriotism adevărat; cum cele două facţiuni, Mocioni şi Bariţiu, s-au pus de acord şi au fost toţi uniţi; cum au pregătit procesul cu multă grijă; cum au obţinut semnătura a sute de avocaţi voluntari din toate ţările învecinate şi aparţinând tuturor popoarelor conlocuitoare, şi cum rezultatul a fost stârnirea interesului lumii pentru suferinţele românilor transilvăneni. Într-o perioadă de pace şi stabilitate au reuşit să organizeze întruniri de simpatie la Oxford, California, Londra etc.

De aici, Vişoianu, a pornit-o din nou pe o tangentă, explicând cum lumea astăzi este aşa de obişnuită să audă de atrocităţi încât nu mai dă nicio atenţie suferinţelor. Bianu, care spune multe prostii, a spus la un moment dat, de exemplu, că ungurii n-au decât trei „sovromuri”, pe când noi, românii, avem 17. La fel cu povestea din parlamentul român când un „mare” orator s-a referit la „cefereul francez”, l-a oprit şi a povestit scena la terminarea procesului Memorandului: Preşedintele

Jasinsky, polonez de origine, ar fi declarat: „Pe criminalii aceştia i-am pedepsit, dar procesul l-am pierdut şi aşa a fost, a încheiat Bianu, pentru că conştiinţa lumii a fost răsculată”. Trebuie să recunosc că la momentul acela i-am fost foarte recunoscător.

I-am atras atenţia lui Vişoianu că este absolut esenţial ca totul să se facă cu aprobarea conducătorilor români din exil. Cazul de la Berna ne dă ocazia să prezentăm un front unit. Toţi ceilalţi sunt gata să colaboreze (l-am citat, mai ales, pe Gafencu) şi aprobă iniţiativa de la Londra. Dacă însă el, Vişoianu, nu-şi dă concursul şi aprobarea, ocazia va fi pierdută. „Sper, d-le Vişoianu, că greşesc astăzi, dar convingerea mea este că dacă dta nu vei da sprijinul acestei iniţiative, fiecare-şi va face de cap. Veniamin va face el ceva; Niculescu şi Fărcăşanu vor organiza ei o apărare, şi aşa mai departe. Va fi ţigănie. Dta poţi astăzi să opreşti acest lucru: a. Eu cred că este esenţial ca toţi conducătorii mai bătrâni să semneze.

b. Eu cred că bucătăria, activitatea de secretariat, să se facă în mod unanim aşa ca nimeni să nu poată fi acuzat că încearcă să creeze o platformă politică personală. De aceea ţin foarte mult ca să lucrez împreună cu Ghiţă aici la Londra în complet anonimat.

c. Eu cred că este bine să se facă de la Londra pentru că prezintă o garanţie de seriozitate, cu casier englez etc. d. Sunt convins că vom obţine aportul voluntar anonim necesar organizării”.

— D-le Raţiu, nu încerca să mă convingi. Eu, alături de aceşti oameni (Niculescu, Fărcăşanu) nu semnez. Când Tătărăscu i-a trimis vorbă lui Maniu să organizeze un „Front Sacru”, Maniu i-a trimis vorbă, Bejan era de faţă, că cu el la braţ nici în rai nu se duce. Se poate însă găsi o soluţie pe care o accept. Înţelege-te cu Veniamin şi faceţi apelul public fără a semna niciun nume românesc, doar câteva semnături locale. Semnătura mea nu va aduce niciun ban şi nici a lui Niculescu.

Bianu: Dta pe ce lume trăieşti? Nu-ţi dai seama de realitate?

Eu: Eu trăiesc foarte mult în realitate, cred. Lucrez doar toată ziua (într-adevăr, cred că este foarte nedrept, ca să nu spun caraghios, ca să mă acuze pe mine de lipsă de realism, el care de 15 ani n-a făcut absolut nimic!).

Vişoianu: Puteţi să faceţi apelul în numele unei organizaţii juridice româneşti. O astfel de soluţie îmi este acceptabilă. Puneţi-vă de acord asupra felului în care ar putea să se organizeze întreagă apărare, şi eu vă voi da sprijinul şi aprobarea mea.

Am acceptat imediat şi i-am promis să-i scriu lui Veniamin fără întârziere. Şi el, Vişoianu, îi va scrie lui Veniamin în acelaşi sens. Am spus, de asemenea, că sunt gata să mă duc la Paris dacă este nevoie.

Seara la BBC. Abia sosit, Podea în faţa mai multor alţi români mi-a făcut o scenă fantastică. S-a făcut roşu la faţă, m-a acuzat de nesinceritatea pe care am dovedit-o prin faptul că am dus la Berna scrisoarea lui Viorel Tilea. Am rămas extrem de calm. I-am spus cât de mult regret că a avut o astfel de ieşire şi i-am arătat corespondenţa mea în această problemă a apărării fără niciun comentariu. Am părăsit apoi biroul nostru al românilor şi am intrat la miss Berry şi d-rul Owen. Curând după aceea a venit şi Graham. Le-am făcut un raport amănunţit asupra celor petrecute la Berna. Graham mi-a mulţumit, mi-a citit dintr-un raport sosit de la Legaţia Britanică din România, în care se afirmă că, potrivit zvonurilor care circulă în România, toţi cei cinci, a căror eliberare a fost cerută, sunt morţi. Apoi a plecat, lăsându-mă cu dr. Owen şi miss Berry. Le spun cât de rău îmi pare că unii din românii noştri de aici, de la Radio Londra, au interpretat acţiunea mea drept o dorinţă de a-mi crea o platformă personală, când eu am căutat doar să fac puţin bine pentru cauza noastră românească.

Berry găseşte că ceea ce am făcut e bine; se întreabă doar ce se va întâmpla dacă acuzaţii retractează apărarea lor pe baza cererii ca cei cinci din România să fie eliberaţi.

În cazul acesta nu s-ar mai putea face procesul de mare anvergură politică la care mă gândesc eu. În orice caz, planul meu e bun. I-am spus: *„Yes, but does onego on, even int means destroying oldfriendships” 1* (*gândindu-mă în special la Podea*). *Miss Berry mi-a răspuns*: *„Thatsforyou tojudge” 1. Iar dr. Owen*: *„Ofcourseyou must go on, whatever happens”*[101][102].

După emisiune ne întâlnim din nou cu toţii la cantină. Mă aşez la masa celorlalţi şi ascult conversaţia generală în tăcere. După vreo jumătate de oră, Podea îmi spune în faţa tuturor (Ioana Herescu, Mircea şi Toto Stoe, Coca Davis, Gheorghiu[103] şi Styrcea[104]): „Raţiule, îmi pare rău că am avut ieşirea violentă mai adineauri, dar am spus aceste lucruri de atâtea ori la spatele tău încât credeam că este esenţial să o fac pe faţă”. I-am spus că nu-i dau nicio importanţă şi că doar faptele concrete vor dovedi adevăratul sens al acţiunilor mele. Mi-a vorbit apoi mult despre greşeala pe care o fac atunci când nu activez doar în sânul partidului; aş realiza, astfel, mult mai mult. I-am confirmat că sunt membru al partidului, că m-am oferit, prin de Chastelain, să mă duc în ţară în 1946; că mi s-a răspuns prin Ionel Pop să stau pe loc; că, aici în exil, legătura mea cu partidul ar putea fi descrisă drept o dragoste unilaterală; că eu, deşi nu sunt cu totul de acord cu politica adoptată de conducătorii partidului, respect decizia lor, nu-i critic niciodată faţă de străini şi mă abţin de la orice acţiune ce n-ar fi aprobată de ei, în ciuda faptului că o atitudine de inactivitate este diametral opusă

---

101 „Da, omul mai insistă, chiar dacă înseamnă să strici o prietenie veche” (în lb. engl.).

102 „Desigur, trebuie să insistaţi, indiferent ce se întâmplă” (în lb. engl.).

103 Nicolae V. Gheorghiu (1905-?), economist, ziarist la BBC, secţia română.

104 Victor Styrcea (1905-1990), diplomat, jurnalist. în perioada interbelică a îndeplinit mai multe misiuni la legaţiile României din Geneva, Praga, Viena şi Londra. După război a rămas la Londra, unde s-a angajat la BBC, secţia română.

temperamentului şi caracterului meu.

M-a acuzat apoi, din nou, că fac pe ascuns politica lui V.V. Tilea. I-am răspuns că se înşală. Că niciodată n-am ascuns faptul că Viorel mi-e unchi şi că-l respect ca om, dar că nu suntem de acord în ceea ce priveşte atitudinea faţă de partid. I-am atras atenţia însă că Viorel este un mult mai bun patriot decât se crede şi am povestit incidentul cu comunicatul asupra fondului apărării dat de către el la *Daily Sketch*, pe care însă l-a retractat, la cererea mea, *pentru a facilita realizarea unei apărări unitare a tuturor elementelor democrate române aici în exil* Le-am explicat apoi totul în legătură cu Berna fără a ascunde nimic.

Miercuri, 23 martie 1955

Scriu lui Veniamin.

Sâmbătă, 26 martie 1955

La ţară, la Valence şi Ghiţă Ionescu. Discuţie lungă cu Ghiţă. Reiese din cele ce-mi spune că Nandriş1, Cristea[105] şi cu el au luat comunicatul de dezminţire dat de comun acord cu mine de către Dubois şi care a apărut în *La Suisse* drept scuză pentru a nu colabora cu mine. De aici toată agitaţia. I-am spus că atitudinea lor este ridicolă şi lipsită de orice patriotism. I-am atras atenţia că Vişoianu dovedeşte acelaşi lucru, căci el este cel ce torpilează toate iniţiativele; el este, după informaţia mea, cel care a dat interpretare tendenţioasă dezminţirii date în *La Suisse* şi că el este acela care nu doreşte să vadă nicio acţiune ce n-ar fi direct sub controlul său.

Ghiţă a fost furios cu mine pentru critica pe care am adus-o lui Vişoianu. Să-mi scot din cap că Vişoianu ar avea ceva împotriva mea (n-am spus-o niciodată! El este împotriva tuturor celor care nu acceptă slugarnic infailibilitatea judecăţii sale). Trebuie să accept dezbinarea exilului ca o realitate şi să nu mai încerc să o corectez. El

105 Grigore Nandriş (1895-1968), profesor universitar, deputat, scriitor. Aflat în Marea Britanie în mai 1940 cu familia, nu s-a mai putut întoarce în ţară.

însă, Ghiţă, n-ar putea să lucreze cu mine pentru că n-are timp destul şi apoi el este de părerea că n-ar trebui să se transforme procesul într-un *proces politic*; este o chestiune juridică ce ar fi mai bine dacă ar fi mânuită de către avocaţi (Asociaţia Avocaţilor Români din Exil) sub direcţia lui Veniamin.

I-am spus că eu nu mai intenţionez să iau o parte de conducere în această chestiune din moment ce atitudinea unitară de care am vorbit nu mai poate să fie realizată datorită refuzului lui Vişoianu de a semna apelul pentru fonduri alături de ceilalţi conducători ai exilului. Eu voi presta însă orice activitate concretă pentru a ajuta realizarea unei apărări cât mai eficace.

Ghiţă: Acum, nu te da la o parte. Vei vedea ce va spune Veniamin şi lucraţi împreună.

După cină, la Viorel. Îi spun că misiunea mea, aşa cum am conceput-o eu, a eşuat. Îi explic toate detaliile şi-i spun că acum este liber să facă ce va vrea şi cum va vrea. Eu îi voi da sprijinul însă în mod anonim pentru că eu sunt legat de ideea organizării unei apărări unitare româneşti. Este o chestiune de decenţă personală ca eu să mă retrag de pe primul plan atunci când ceea ce doream eu să fac, nu se mai poate realiza. Vor fi alţi buni români care vor organiza apărarea *fracţională*, ca să zic aşa, adică o apărare organizată din partea Ligii sau a unei părţi a exilului românesc.

Viorel îmi repetă că Liga Românilor Liberi susţine că cei acuzaţi vor repudia o apărare organizată de către Comitetul Naţional Român. Insistă apoi foarte mult ca eu să fac parte dintr-un comitet restrâns de trei: cu el şi cu Titinica Iliescu, formulă pe care a propus-o deja gen. Ion Gheorghe. Îi repet că nu pot să accept să mai joc un rol de frunte. Este bine ca fiecare om să se identifice cu o anumită atitudine. Dacă atitudinea sa nu este adoptată, atunci el trebuie să facă loc altora care au adoptat o atitudine diferită.

Viorel şi Manuela1 au insistat foarte mult ca să-mi

schimb părerea şi să accept să fac parte din acest Comitet. Viorel crede că mă retrag acum pentru că sunt decepţionat. Se înşală. O fac pentru singurul motiv că doar aşa, cred eu, pot să am o atitudine morală, consecventă, care îmi dă sentimentul de satisfacţie internă că fac ceea ce este drept. Ne despărţim, el insistând să mă mai gândesc şi să-i dau răspunsul peste vreo două-trei zile, eu promiţându-i tot sprijinul meu, *ca muncă*, dar nu ca membru al comitetului său.

Duminică, 27 martie 1955

Invit pentru o consfătuire pe Dinu Daponte, Sanda şi Mişu Cârciog, Ioana Herescu. Coca Davis şi soţii Stoe nu pot să vină pentru că sunt de serviciu la BBC. Le explic că i-am invitat pentru că ei, cu toţii, au sprijinit pe faţă şi în public iniţiativa mea. După un raport amănunţit le cer părerea în ce priveşte pasul de făcut acum. Toţi cred că ar fi bine să continui. Explic însă că eu am primit un mandat precis din partea celor pe care i-am văzut la Paris. Din moment ce nu mai pot îndeplini acest mandat, e bine, cred, să le scriu şi să le mulţumesc pentru încrederea ce mi-au arătat. Au fost cu toţii de acord că acest lucru este corect, mai ales Ioana. Toţi m-au sfătuit să nu mă dau înapoi, mai ales Dinu şi Mişu, care doresc ca acţiunea să fie continuată.

Luni, 28 martie 1955

Răspund scrisorii lui Vişoianu şi apoi scriu lui Gafencu, Niculescu, Gheorghe Ion şi Filderman în sensul celor hotărâte la consfătuirea de ieri. Ofer ajutorul şi sprijinul meu.

Luni, 4 aprilie 1955

Iau interviul lui Fletcher-Cooke (deputat conservator). Vorbim apoi despre apărarea celor de la Berna. Este gata să subscrie în public apelul nostru public pentru fonduri.

Manuela Monroe (fostă Gheorghiu), a doua soţie a lui Viorel Tilea.

Miercuri, 6 aprilie 1955

Galia1, la BBC, vrea să cunoască dedesubturile în legătură cu apărarea celor de la Berna. I-am dat toate faptele principale, fără însă de a ataca pe cineva.

Vineri, 8 aprilie 1955

Cina la Sir Harry Pilkington[106][107]. Copiii lui John, Jennifer şi Catherine de faţă. Harry tocmai a fost ales director al Băncii Angliei deşi perioada sa ca preşedinte al Federaţiei Industriilor Britanice ia sfârşit peste vreo câteva zile. Restul weekendului la socrii mei la St. Helens.

Marţi, 12 aprilie 1955

Bernard îmi telefonează şi mă invită să iau masa cu el la Mayfair Hotel. Voia să ştie dacă aş vrea să merg la München. I-am spus că mă duc, dar numai dacă mi se dă posibilitatea de a contribui în mod practic la formarea politicü postului nostru de radio. Altfel nu.

L-am felicitat de reuşita lui şi i-am dorit să-i meargă tot atât de bine şi în viitor. A dorit apoi să ştie ce s-a făcut în legătură cu Berna. I-am povestit, în linü mari, activitatea depusă până acum pentru organizarea apărării. Am aflat de la el: a. Gregorian[108] continuă să facă intrigi. Nu mai are însă absolut nicio şansă; nici măcar în calitatea de colaborator din afară. Şi-a mâncat singur pâinea, b. Chestiunea cu cele transcrise în legătură cu afacerea Berna îşi are originea tot la Gregorian, care, prin Emilian[109] („un om ce nu face nimic altceva decât bea şi aleargă după femei"), l-a atacat „fără însă a cita toată conferinţa". I-am povestit de întâlnirea mea cu Jefferson şi de scrisoarea ce i-am trimis. Bernard ştia deja. Am menţionat acelaşi punct de vedere şi Bernard a fost de

106 Adolf Clarence (Larry) Galia, reporter la BBC.

107 William Henry (Harry) Pilkington (1905-1983), om de afaceri, văr al Elisabethei Raţiu. A fost director general al întreprinderii Pilkington în domeniul sticlăriei.

108 Alexandru Gregorian (1909-1987), ziarist, poet şi scriitor. A lucrat la Radio Europa Liberă unde a fost numit directorul serviciului românesc (1950). Mai târziu s-a stabilit în SUA, apoi în Spania.

109 Ion Valeriu Emilian (1906-1985), avocat. A fondat şi a editat publicaţia lunară Stindardul.

acord. c. Sanda nu mai are nicio şansă, nici ea. „În definitiv ne-a dat în judecată”. d. Va angaja mai multe persoane. Au nevoie de doi redactori-scriitori. El vede organizarea nu pe bază de domeniu sau departament. Cu alte cuvinte, el nu vrea să numească un specialist care să fie şeful tuturor cuvântărilor de o anumită natură. După el e mai bine ca documentarea să fie dată de către „evaluation” şi apoi să existe cam patru scriitori-redactori care să dea mai multă animaţie celor transmise. „Noi vorbim, în definitiv, unui public convins. Trebuie să-i interesăm doar”. e. Vor mări programul de la 40 de minute de trei ori pe zi, la 60 minute de 4 ori pe zi. Cleo Sepianu[110] a venit să-l vadă.

Primesc o scrisoare de la Barbu Niculescu în legătură cu afacerea Berna. Îmi spune că Fărcăşanu va veni la Londra azi, sau mâine şi că va intra în legătură cu Viorel. Să mă ţin la curent pentru că vrea să mă vadă şi pe mine.

Miercuri, 13 aprilie 1955

Viorel îmi telefonează să-mi spună că Fărcăşanu vine la Londra azi după cină. La Viorel acasă. Fărcăşanu e un om în plină vigoare. Faţă distinsă, păr aproape alb şi mult, de talie mijlocie, bine făcut, dar nu gras. Vorbeşte cumpănit şi seamănă puţin cu Gafencu deşi nu admiră deloc „ezitările” acestuia.

Vorbeşte despre vizita sa recentă la Berna. A fost pur şi simplu arestat de către Dubois care a fost flancat de doi inspectori de poliţie. L-au interogat despre „acte”. I-au dat drumul a doua zi. S-a dus apoi la Thorberg[111] şi l-a văzut

110 Florica Cleopatra (Cleo) Sepianu (1909-?), profesoară, absolventă a Facultăţii de litere şi filosofie, Universitatea Bucureşti. în timpul războiului, aflată la Londra pentru studii doctorale, s-a angajat ca translatoare şi crainică la Radio Londra, iar apoi dactilografa. A fost contactată de ofiţeri de Securitate cu scopul de a o convinge să colaboreze, dar „a fost foarte rezervată în discuţii”, iar în mai 1955 „a refuzat categoric acest lucru” (ACNSAS, fond SIE, dosar 98, f. nenumerotată). La sfârşitul anului 1955 s-a propus de către rezidenţa din Londra abandonarea ei după ce s-a aflat că aceasta intenţionează să accepte să părăsească Anglia.

111 închisoare din Elveţia, în apropiere de Berna, unde membrii grupului Beldeanu au executat condamnările.

pe Beldeanu care e „cam chinuit” şi care vrea să ia toată responsabilitatea pe umerii lui. Stan Codrescu, cel care a tras, însă, pare să fie fără nicio grijă: „am făcut-o? am făcut-o! Trebuia să o facem”. Beldeanu s-a anunţat drept consilier al Ligii Românilor Liberi. Stan Codrescu cam ezită. Fărcăşanu: „I-am spus să declare pe faţă dacă este membru pentru că nu poate decât să-i folosească. Le-am pus apoi în vedere amândurora că nu trebuie să schimbe depoziţia lor”.

Georges-Émile şi Titinica de faţă. Titinica întreabă la intervale regulate: „Dar, dta, d-le Fărcăşanu, cum vezi apărarea?” Fărcăşanu nu are un plan. A venit aici tocmai ca să se consulte cu noi. Viorel a început să-şi exprime singur ideile: 1. Comitete locale în fiecare ţară. 2. Broşură în care să se adune opiniile unor jurişti eminenţi din diverse ţări. El a primit o scrisoare de la elveţieni în care este informat că se va accepta *un* avocat străin.

Fărcăşanu ne-a povestit apoi că a vorbit deja la Berna cu avocatul Mastronardi care ar fi fost angajat de către Şerbănescu de la Paris. El, Fărcăşanu, nu e încântat de Şerbănescu, care este un tip neserios, chiar puţin cam escroc. Întâmplarea face însă că avocatul pe care l-a angajat să fie foarte bine. Se pare, de asemenea, că Şerbănescu ar fi obţinut procură din partea a doi dintre cei acuzaţi.

Viorel intervine şi-i spune lui Fărcăşanu că este esenţial ca el să obţină o procură generală din partea tuturora. Fărcăşanu este de acord, va face-o la întoarcerea sa la Berna.

Fărcăşanu vorbeşte apoi – din nou la instigarea din partea lui Tilea – despre felul cum ar trebui să organizeze apărarea: „Nu este adevărat că l-am însărcinat pe generalul Gheorghe Ion cu acest lucru. Liga nu ţine neapărat să se facă o apărare exclusivă. Noi vrem ca toată lumea să o facă împreună. Sunt de acord cu ideile dv., d-le Tilea. Trebuie însă un secretariat care să coordoneze”.

Viorel: Deşi e de faţă, eu sunt de părere ca Iancu să

fie secretar. El are şi timp, şi bani, şi energia necesară succesului.

Fărcăşanu: Da, sunt absolut de acord. Dta, d-le Raţiu, ai fost în această chestiune de la început. Lumea ştie deja că te ocupi de ea. Ar fi bine să accepţi rolul de secretar.

Câteva ore mai înainte, în cursul conversaţiei şi la cererea lui Tilea, am dat toate amănuntele activităţii mele dintru tot începutul. Fără a mai repeta toate aceste detalii, am răspuns lui Fărcăşanu: „Trebuie să subliniez că întreaga activitate a mea se datorează speranţei mele de a putea realiza o atitudine unitară în exil. Din moment ce iniţiativa mea, pe care o cunoaşteţi, a eşuat datorită refuzului lui Vişoianu de a semna alături de ceilalţi, eu cred că este mai bine să las locul de secretar altcuiva". Atât Viorel, cât şi Fărcăşanu au insistat ca să accept pentru că este datoria mea patriotică:

Viorel: Nu poţi să te opreşti într-o acţiune bună pentru că cineva a fost împotriva ei.

Fărcăşanu: Dar se dă prea mare importanţă lui Vişoianu. Faptul că el nu este de acord n-are însemnătate. În America, nimeni nu mai e cu el. Chiar şi românii americani i-au abandonat[112].

Le-am mulţumit, dar am adăugat că nu pot să accept înainte de a mă consulta cu prietenii mei care m-au ajutat

112 Opinia lui Mihai Fărcăşanu era eronată, guvernele american şi britanic continuând, în fapt, să sprijine Comitetul Naţional Român. De altfel, cu numai o lună în urmă, într-o notă trimisă de la ambasada Marii Britanii din Washington către Foreign Office şi ambasada Marii Britanii din Bucureşti se sublinia fără echivoc acest lucru: „Liga Românilor Liberi, al cărei preşedinte este Fărcăşanu, este o organizaţie lipsită de importanţă, mai degrabă extremistă şi cu o proastă reputaţie. CIA nu o apreciază şi din informaţiile pe care le avem nu primeşte sprijin de la nici un organ al Guvernului Statelor Unite. De obicei se laudă cu independenţa lor, deşi uneori fac aluzii la faptul că au legături cu elemente extreme din Congresul Statelor Unite [...]. Este important ca această mică organizaţie să nu fie confundată cu Comitetul Naţional Român, care este moderat şi respectat, susţinut de CIA şi care face parte din sistemul pe care se bazează Radio Europa Liberă şi alte activităţi aprobate guvernamental în mod obişnuit" (Stejărel Olaru, Cei cinci...y p. 79).

de la început în această chestiune şi fără de care n-aş putea să îndeplinesc activitatea necesară (munca de birou).

S-a vorbit apoi de cartea lui Gheorghe Ion, care atacă foarte tare pe americani şi toţi au fost de acord că este o prostie. Ezitările lui Grigore Gafencu au fost condamnate şi puţin ridiculizate. Se pare că el ar fi schimbat atitudinea sa faţă de apărarea inculpaţilor datorită faptului că *Neue Züricher Zeitung* nu a publicat articolul pe care l-a scris asupra acestei probleme.

Sosit acasă, Elizabeth crede că ar fi mai bine dacă aş refuza secretariatul apărării. Să nu ascund însă că mi s-a făcut această ofertă. Are dreptate. Interesul naţional însă nu va fi servit în acest fel, deşi eu personal aş aduna avantaje indiscutabile.

Joi, 14 aprilie 1955

Telefonez lui Veniamin dis-de-dimineaţă. îl întreb cum merg lucrurile cu apărarea. Îmi spune că Şerbănescu a făcut un comitet, l-a pus pe Veniam preşedinte fără să-l întrebe măcar, dar că ei discută chestiunea acum; chiar aseară au avut o consfătuire. Vor să facă un comitet şi să mă invite şi pe mine să fac parte din el. Tilea, care are legături foarte bune în Anglia, şi Iliescu, să ia şi el parte.

I-am atras atenţia că este foarte important să demonstrăm autodisciplină în această problemă atât de importantă. I-am spus că Fărcăşanu e aici şi că el are asentimentul băieţilor de la Berna. Ar fi bine să se facă totul de comun acord cu el. Veniamin: „Da, eu sunt gata însă nici n-am ştiut când Fărcăşanu era la Paris căci nu mi-a dat niciun semn". A adăugat că totul trebuie subordonat interesului juridic al procesului. Am fost de acord. Am insistat, însă, asupra importanţei problemei politice şi felului în care procesul trebuie exploatat în felul în care am căutat să arăt în scrisoarea ce i-am trimis. I-am spus că Fărcăşanu şi cu ceilalţi mi-au făcut o propunere foarte măgulitoare în această direcţie pe care însă nu am acceptat-o încă pentru că ţin foarte mult să facem toată

apărarea împreună. Am continuat:

— D-le Veniamin, eu propun să ne înţelegem în felul următor. Dumneavoastră, la Paris, vă ocupaţi de întreg aspectul juridic al chestiunii. Nu faceţi însă nimic fără a ne da de ştire. Aspectul politic lăsaţi-l în mâna mea.

— Nu pot să-l las în mâna dumitale fără a ne consulta în prealabil.

— Bineînţeles. Vreau să spun doar că eu mă voi ocupa de formularea planurilor politice care apoi vor fi discutate împreună. Niciunul nu vom face nimic fără a-l informa pe celălalt.

— Complet de acord.

La 10.30 a.m. vine să mă vadă Gheorghe Cristoloveanu. E braşovean de origine. Fost locotenent de jandarmi, bătut în ţară de comunişti (l-au lăsat în noroi căci credeau că e mort), a servit şase ani în Legiunea Străină franceză. Mai bine de doi ani în lupte continue pe frontul din Indochina. Căsătorit cu cumnata lui Speckert. Familie foarte bună, de origine olandeză, stabiliţi aici în Anglia de două generaţii, foarte bogaţi. Vrea să intre în afaceri. Are reprezentanţa unor produse farmaceutice americane şi va lucra cu o firmă americană, Matko, din New York. De asemenea, are reprezentanţa unui producător francez de şampanie: Geismann Épernay. Voi căuta să-l ajut.

Vorbind de exil, este dezgustat de Vişoianu. „Dacă-l prind, eu îl bat. Trăieşte din banii ţării. Are 600.000 de dolari declaraţi ca avere personală şi Dumnezeu mai ştie cât în Elveţia”. Mi-a vorbit apoi de Augustin Popa[113]: „Cum a ajuns acest om să aibă poziţia pe care o are este de neînchipuit. E o nulitate”. Nu l-am încurajat, dar i-am atras atenţia că nu ei vor fi aceia care vor servi ţara. Sunt prea bătrâni şi prea înrăiţi. Nouă ne revine acest rol. Cristoloveanu are 35 ani, de talie mijlocie, brunet cu ochi albaştri, băiat frumos.

---

113 Augustin Popa (1893-1974), teolog, om politic ţărănist. în exil a fost membru în Consiliul Naţional Român.

Masa cu Fărcăşanu la L'Apetitif Grill în Jermyn Street. Vorbim despre problema de căpetenie actuală pentru noi, românii, adică posibilitatea retragerii trupelor ruseşti din România ca urmare a semnării unui pact cu Austria. E de acord cu mine că aici trebuie să depunem efortul principal. În ce priveşte activitatea noastră aici în exil suntem de aceeaşi părere. Trebuie mult mai multă coordonare şi activitate. Vişoianu va fi întotdeauna împotriva celor care vor să facă ceva.

Revenind la chestiunea Berna. El vrea să se facă comitete locale în fiecare ţară şi un secretariat. El, Fărcăşanu, ar activa ca un fel de legătură între diversele comitete locale şi se va ocupa şi de activitatea din America. La secretariat ar vrea ca eu să mă ocup de aici, de la Londra, dar ca sediul să fie la Paris. Acolo ar vrea să-l aibă pe Herescu. I-am spus că în principiu sunt de acord, dar că eu aş prefera ca şi Comitetul [Naţional Român] să fie asociat în mod intim şi important cu acţiunea de apărare. Veniamin arată că vrea să acţioneze. El ar trebui asociat şi aş prefera dacă ar fi însărcinat cu aspectul pur juridic al problemei, rămânând ca noi să ne ocupăm de aspectul politic.

Fărcăşanu ezită: „Să nu i se dea lui Veniamin un rol prea important. În definitiv, el s-a pronunţat împotriva actului de la Berna". După insistenţele mele însă Fărcăşanu a acceptat ca să căutăm să facem totul împreună cu Veniamin. El nu se va mai întoarce la Paris, dar voi putea eu să iau legătura cu Parisul. Am rămas înţeleşi ca imediat ce va fi obţinut procura generală din partea celor acuzaţi să-mi dea un telefon de la Berna ca să încep lucrul.

Vineri, 15 aprilie 1955

Dau numărul de telefon al regelui lui Fărcăşanu. Când îl văd ceva mai târziu îmi spune că n-a primit niciun răspuns. îl sfătuiesc ce să spună la conferinţa de presă. Îmi vorbeşte de organizarea unui consiliu al exilului cu 100 sau chiar 200 de membri.

La conferinţa de presă, organizată de noi pentru el (un mare succes în sine, pentru că toate ziarele londoneze sunt în grevă şi nu apar) a făcut un mic expozeu al psihozei celor care vin de dincolo de Cortina de Fier. Spiritul revoluţionar este astăzi împotriva bolşevismului şi nu viceversa. Cei care trec prin închisorile lui Tito şi apoi sosesc aici în Apus sunt gata să facă orice sacrificiu. Al doilea punct subliniat a fost faptul că aceşti oameni n-au nimic de a face cu Garda de Fier. Membri ai Ligii.

I s-au pus diverse întrebări în legătură cu procesul – a răspuns bine, dar n-are tehnica interviurilor de presă. E prea încet şi prea lung. Singura critică ce-i aduc este că s-a referit la Comitetul Naţional Român şi l-a criticat. Viorel a intervenit însă şi a schimbat atmosfera arătând că toate organizaţiile româneşti din exil dau sprijinul lor actului de la Berna. David Floyd de la *Daily Telegraph* a arătat că este unul din actele cele mai eficace şi ar trebui să ducă la realizarea necesităţii unei uniri a tuturor exilaţilor nu numai români, ci de toate naţiunile. *„You must make yourselves a nuisance" 1*. El crede însă că Tratatul cu Austria va fi semnat de către ruşi numai dacă apusenii abandonează ţările satelite din Europa răsăriteană. Gerald Fay de la *Manchester Guardian* voia să ştie care sunt capetele de acuzare. Cum Fărcăşanu nu le ştia, le-am dat eul. Lederer de la *Observer* a ridicat chestiunea fondurilor necesare. Fărcăşanu s-a referit la fondurile care au început să se adune deja de la românii din exil, ca de exemplu de către Iliescu (*Făclia*), şi Georges-Émile a completat că s-au adunat deja 70. Bregman de la ziarul polonez din Londra a spus că fondurile lor adunate pentru apărarea celor şapte marinari vor fi puse la dispoziţia românilor de la Berna şi că mai multe contribuţii voluntare au fost deja făcute. Lederer a completat cele spuse sugerând: *„You shouldget millions of dollars from the Free Europe because the Berna ajfair was more efective that all the «balloon» campaign and all the other Free Europe activity which*

cost millions of dollarsyT1. Are dreptate.[114]

După conferinţa de presă, Wilkinson1 a stat cu noi şi a sugerat ca să scrie o carte despre această afacere. El se gândea la ficţiune, un fel de roman bazat pe această idee. I-am spus că se înşală. Realitatea este mult mai interesantă şi mai dramatică decât un roman. A acceptat acest punct de vedere. S-au discutat mult detaliile. Urmează să fie publicată de către Collins, editura cea mai mare din Anglia, şi să apară la maximum o lună după proces. Cel puţin trei sferturi din carte trebuie să fie scrisă înainte de proces. Se va pune în legătură cu noi. I-am spus că simt sigur că o astfel de carte ar fi utilizată ca bază pentru un film. Josten a vorbit apoi cu Fărcăşanu, după plecarea lui Wilkinson, despre colaborarea lui la agenţia sa FCI. L-am sprijinit şi eu, şi Viorel. Fărcăşanu a acceptat.

Rămaşi împreună numai noi patru – Fărcăşanu, Viorel Tilea, Georges-Émile Iliescu şi cu mine am trecut în sala de mâncare. Ei au luat masa. Eu, fiind Vinerea Mare, am asistat doar. Discuţia n-a fost interesantă. Reminiscenţe de-ale lui Viorel care nu sunt niciodată *absolut exacte* şi explicaţii date de Fărcăşanu în ceea ce priveşte activitatea Comitetului Naţional Român (care este nulă de când cu încetarea publicării *Buletinului*) şi în ce priveşte rolul jucat de el. Viorel a vorbit mult de activitatea de la Paris din 1946 şi de formarea Comitetului Naţional la Geneva. Totul poate fi rezumat în cuvintele: cei care sunt activi sunt atacaţi de cei care preferă să stea cu mâinile în sân.

Mi-am exprimat nedumerirea în ce priveşte cramponarea aceasta de funcţii oficiale sau semioficiale, demonstrată de oamenii mai în vârstă. De ce, Vişoianu de exemplu, nu se dă la o parte? De cinci ani nu reuşeşte să lase pe alţii. Se pare că au fost noi certuri aici, în Anglia, recent. Veniamin şi Lazăr au fost acuzaţi de către Vişoianu

114 „Ar trebui să obţineţi milioane de dolari de la Europa Liberă, deoarece afacerea a fost mai eficientă la Berna decât toate campaniile «balon» şi toate celelalte activităţi ale Europei Libere, care costă milioane de dolari.” (în lb. engl.) (n. red.).

pentru pierderea procesului lui Mihai cu Carol Lambrino[115][116]. Lazăr l-ar prefera acum pe Veniamin ca „salvator” al cauzei româneşti. Veniamin ar fi moştenitorul lui Vişoianu. Tânărul Lambrino ar semăna leit cu tatăl său şi ar fi foarte bine. Viorel, vorbind de Gafencu, a zis: „Când se va scrie istoria acestor vremuri, perioada în care el a fost ministru de Externe va fi cea mai ruşinoasă din toată viaţa poporului nostru. Eu sunt prieten cu el, dar adevărul este că n-are coaie”.

Seara, la biserică. Vinerea Mare. Fărcăşanu a fost de faţă, iar după serviciu a stat de vorbă cu toată lumea, mai ales cu Coca Davis, Cârciog etc. Viorel şi Manuela şi Georges-Émile cu Titinica au fost şi ei la biserică. Fărcăşanu mi-a promis din nou confirmarea prin telegramă de îndată ce obţine procură generală.

Sâmbătă, 16 aprilie 1955

Ziarul *Manchester Guardian*, singurul care apare, din cauza grevei, a publicat cele date ieri la conferinţa de presă. Foarte satisfăcător. La înviere cu Indrei[117][118]. Lume multă. Cor foarte bun. Viorel şi Fărcăşanu, prezenţi.

Duminică, 17 aprilie 1955

Mircea şi Toto Stoe la noi la masă. Discutăm chestiunea plecării la München la Radio Europa Liberă. Bernard l-a invitat pe el, Stoe, pentru postul de comentator şi pe Toto ca secretară a lui particulară. Îmi spune că şi Podea a fost invitat. Stoe e evident foarte tentat şi pe drept cuvânt. Ar merge *dacă aş pleca şi eu cu ei*. L-am asigurat

---

115 Laurence Wilkison, jurnalist la Daily Mail. A scris o carte despre atacul de la Berna, intitulată No Fruit More Bitter, care a fost publicată în 1958 de Heinemann Publishing House.

116 Referire la procesul intentat de către Carol Mircea Lambrino regelui Mihai I pentru recunoaşterea originii sale regale. Carol Lambrino a fost

117p rimul fiu al lui Carol al II-lea, născut din căsătoria cu Ioana Valentina Lambrino, căsătorie care a fost anulată. Carol Lambrino a avut doi băieţi, Paul şi Alexandru.

118 Indrei Raţiu (n. 1946), primul băiat al lui Ion Raţiu, botezat Indrei în amintirea strămoşului omonim al lui Ion Raţiu.

că în condiţiile actuale, cu Bernard şef, nu mă interesează. M-aş duce cu dragă inimă însă dacă lucrurile ar sta altfel pentru că eu consider postul de radio drept instrumentul principal în lupta pentru eliberarea ţării. Eu sunt gata să lucrez cu Bernard, care poate să fie foarte util, din moment ce are încrederea americanilor, dar nu ca şef. Dacă-şi dă semna de acest lucru şi este gata să accepte un român neaoş drept şef al său atunci poate să conteze şi pe sprijinul meu. Stoe ar vrea să plece atât din motive de ordin financiar, cât şi pentru că Bernard i-a promis că va fi făcut subşeful secţiei româneşti de îndată ce secţia va fi mărită. El, Bernard, nu poate să garanteze acest lucru, însă şansele sunt foarte bune.

După-masă a venit Cleo, şi ea a fost invitată de Bernard să meargă ca traducătoare din româneşte în engleză. Cleo, săraca, e plină de confuzie. Ar vrea să meargă, dar nu îndrăzneşte. Am sfătuit-o să-şi ia mai întâi cetăţenia engleză căci astfel americanii nu vor îndrăzni să o neglijeze şi să o trateze cu uşurinţă. De asemenea, dacă va fi concediată vreodată va putea să revină în Londra.

Luni, 18 aprilie 1955

Masa cu Cristoloveanu. Îmi povesteşte păţaniile lui în Indochina. Soldaţii francezi îşi cumpără „neveste" cu „atâta" pe lună. De altfel, francezii acolo sunt detestaţi, acţionează cu o cruzime de nedescris (umplu gropile făcute dinadins pe şosele de către gherilă cu cadavrele localnicilor) şi dispreţ pentru viaţa umană.

Marţi, 19 aprilie 1955

Interviu cu Billy McLean (deputat conservator) la clubul său, Bucks. îl văd pe Billy Wallace, prietenul prinţesei Margaret, şi aranjăm să luăm masa împreună săptămâna viitoare. Vorbim cu Billy McLean despre alegerile viitoare. Este îngrijorat de efectul pe care l-ar putea avea izbucnirea unui conflict în Extremul Orient asupra şanselor Partidului Conservator. I-am spus cât de surprins am rămas când am văzut că guvernul conservator, încă înainte de demisia lui Churchill, a acceptat

posibilitatea utilizării bombei cu hidrogen. Iată argumentul: comuniştii dispun de o superioritate indiscutabilă zdrobitoare în ce priveşte armele convenţionale de război. Pentru a restabili balanţa de putere, Occidentul a anunţat că va utiliza bomba cu hidrogen împotriva unui atac comunist în Europa. Electoratul britanic este extrem de sentimental în aceste materii. Socialiştii exploatează deja revulsiunea naturală împotriva utilizării unei arme de distrugere atât de grozavă şi acuză pe conservatori că au acceptat anumite obligaţii „criminale" din cauza presiunilor americane. I-am atras atenţia lui Billy că s-a făcut o greşeală tactică. Americanii sunt, pentru moment, puterea care va trebui să se opună unui atac comunist. Ei trebuie să facă declaraţii în ce priveşte utilizarea bombei de hidrogen. Conservatorii nu trebuie să admită niciodată că occidentalii vor face vreodată uz de această armă teribilă decât numai dacă comuniştii vor utiliza-o ei prima dată. Acelaşi lucru se aplică şi în Extremul Orient. „Americanii nu vor utiliza arma cu hidrogen niciodată fără a se consulta, în prealabil, cu guvernul *conservator* britanic". Billy n-a primit sugestia mea cu braţele deschise, ca să zic aşa.

Vorbim apoi despre pactul cu Austria. Îi dezvolt teoria neutralizării întregii Europe Răsăritene. Sovietele vor acum să semneze un tratat cu Austria. Concesiile făcute de ei sunt reale, dar e clar că insistenţa lor asupra împiedicării unui „anschluss" 1 înseamnă că vor căuta o formulă care să le permită să-şi menţină trupele în ţările satelite, România şi Ungaria. De ce nu cer puterile apusene ca să se mărească zona neutră în aşa fel încât să cuprindă toată regiunea Europei Răsăritene?

Miercuri, 20 aprilie 1955

Îi spun lui Nicky Gheorghiu la BBC: „Orice ai auzi, să ştii de la mine că s-a pierdut o ocazie unică de a realiza o acţiune unitară aici în exil. Vişoianu a fost acel care a zădărnicit-o".

Ghiţă Ionescu m-a întrebat cum a mers conferinţa de

presă. I-am spus: „Foarte bine. Dacă ai fi fost prezent ai fi fost mândru”. El pleacă în America. I-am transmis salutări lui Vişoianu.

Joi, 21 aprilie 1955

Cina la noi acasă. Ronnie Burroughs[119] de la Foreign Office cu soţia şi Freddy Keller cu soţia. Seară extrem de plăcută. Discutăm politică până târziu. Din nou sugerez ideea neutralizării întregii

Europe Răsăritene. Ronnie Burroughs găseşte ideea foarte interesantă. Lucrează în Departamentul Problemelor Atomice, ataşat direct Secretariatului General al Ministerului de Externe. Apusul va mai avea o superioritate relativă încă vreo 2 – 3 ani. Se va ajunge apoi la „saturaţie” (adică fiecare din ţările majore va dispune de un stoc de bombe atomice suficient de mare pentru a distruge lumea întreagă) şi „paritate” (dacă nu o paritate absolută, o paritate prin implicaţie, rezultat al „saturaţiei”). Toate planurile, deci, sunt făcute ţinându-se seama de acest lucru. În condiţiile date, numai un nebun mai poate considera războiul drept instrument al politicii naţionale.

Sâmbătă, 23 aprilie 1955

Viorel îmi spune că a primit o scrisoare din partea lui Fărcăşanu de la Berna. Băieţii i-au dat procură generală. A angajat deja doi avocaţi şi vrea acum să se înceapă pregătirea apărării. Viorel se va duce la Paris şi-mi va da de ştire de îndată ce se va întoarce la Londra. Sunt consternat. Fărcăşanu mi-a promis în mod solemn să-mi dea de ştire, fie la telefon, fie prin telegramă de îndată ce va obţine procura generală. Eu intenţionam ca de îndată ce acest lucru este realizat să se facă o ultimă încercare de a aduce şi pe Veniamin în organizarea aspectului juridic al apărării. În loc să fi angajat avocaţii elveţieni de unul singur, Fărcăşanu ar fi trebuit să se consulte cu mine şi cu alţii şi apoi, *după consultări*, să se angajeze avocaţii şi să se delimiteze programul de activitate. Aşa cum stau

119 Anexare, conexiune (în lb. germ.) (n. red.).

lucrurile acum este exclus să se mai realizeze unitatea exilului. Apărarea va fi organizată de către Liga Românilor Liberi şi Liga va căuta să-şi creeze capital politic din această chestiune.

Iată păcatele noastre. Egoism, vanitate, lipsă de autodisciplină şi modestie, şi *prostie şi încăpăţânare* din partea lui Vişoianu. Dacă m-ar fi lăsat să organizez eu apărarea totul ar fi mers bine şi s-ar fi făcut în numele Comitetului, în primul rând, şi Liga n-ar fi fost pomenită nicăieri. Toţi românii, însă, ar fi fost pomeniţi ca susţinători ai acestei acţiuni. Impresia creată ar fi fost excelentă şi din punctul de vedere egoist al lui Vişoianu lucrurile ar fi fost satisfăcătoare. Din păcate, n-a fost în stare să-şi dea seama de situaţie în mod realist.

Miercuri, 4 mai 1955

Viorel s-a întors de la Paris acum o săptămână şi încă nu mi-a dat niciun semn de viaţă. Elizabeth crede că aş greşi foarte mult dacă m-aş amesteca acum în această chestiune. Fărcăşanu, evident, vrea să lucreze cu Viorel. Să-i las în pace. Să-mi văd de treabă.

Masa cu Billy Wallace la Bucks Club. Aseară a fost să vadă *Kismet* la Stoll Theatre cu prinţesa Margaret. Vorbim mult, până pe la 3 p.m., mai ales despre politică. îl întreb de ce nu intră în viaţa politică? îmi spune: „pentru bunul motiv că nu simt dorinţa sinceră de a o face. Poate mai târziu”. Îi spun că el este, în imaginaţia tineretului din Anglia, tipul contemporan al „dandy”-ului *care trebuie* să-şi câştige existenţa, în orice caz, care trebuie să muncească în mod regulat pe lângă frecventarea cercurilor familiei regale. Mă întreabă apoi de ce nu intru eu în politică? îi spun că nu sunt cetăţean britanic şi-mi atrage atenţia că, potrivit Constituţiei britanice, acest fapt nu constituie un impediment. Trebuie să mărturisesc că ideea m-ar atrage foarte mult.

Joi, 5 mai 1955

Întreb la Conservative Party, Central Office, dacă se poate să candidez. În cele din urmă, vorbesc cu un

oarecare Cohen de la departamentul de Cercetări, care îmi spune că este imposibil. ERSKINE MAY[120], la pag. 192, spune: „un *străin* nu poate să facă parte din niciuna din camerele parlamentului britanic”. Păcat!

Masa cu Speckert. Vorbim de toate şi de cumnatul său, Cristoloveanu, căruia se pare [că îi] merge foarte bine şi se înţelege cu soacră-sa în ciuda snobismului ei fantastic.

Vineri, 6 mai 1955

Cu Bunty la fortnum & mason. Îmi spune că e imposibil de lucrat cu Giles. El nu concepe decât ca el *singur* să fie autorul piesei de teatru *Templeton*. Sunt dezamăgit. Ar fi fost o ocazie foarte bună ca să utilizez cunoştinţele mele despre comunism. Se pare că Doris Palmer are exact aceeaşi părere despre Giles şi despre piesa de teatru. Ea crede, ca şi mine, că singura şansă de a o salva este vorbindu-i lui Giles absolut deschis şi punându-i în vedere că fără colaborarea lui Bunty şi a mea Toby Roland nu mai este interesat în piesa actuală.

Sâmbătă, 7 mai 1955

Vorbesc la radio despre semnificaţia lunii mai pentru noi, românii, şi mă refer la concentrarea zilelor de semnificaţie şi importanţă naţională tocmai în cursul acestei luni. Atât Stoe, cât şi Podea mă felicită.

Marţi, 10 mai 1955

La Mme Devaux, prietena reginei-mamă Elena. O mulţime de „aristocraţi” cam bătrâni, însă cu titluri impozante fiecare. Vorbesc cu mai mulţi din ei (doi unguri: Heressy şi Popp) şi mă plictisesc de moarte. Iau cina cu Alexandra Devaux şi stau apoi la ea acasă până târziu. Vorbim despre familia noastră regală şi-i atrag atenţia că popularitatea lui Mihai este în continuă şi importantă descreştere.

Spre surprinderea mea, Alexandra a fost complet de

120 Referire la Erskine Mays Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament, lucrare juridică în care sunt tratate procedurile parlamentare britanice.

acord cu mine. A acceptat punctul meu de vedere, că reşedinţa lui Mihai ar trebui să fie un loc de pelerinaj pentru toţi românii, şi mi-a dat următoarele informaţii surprinzătoare: Lazăr este cel care-l *distruge* pe Mihai. El este cel care îi opreşte pe români să-l vadă pe rege. Lazăr este sau fanatic, megalomaniac şi îngust la minte, sau este extrem de inteligent, jucând un rol distructiv, de mare importanţă pentru comunişti. Nimeni n-ar putea să facă ceea ce face el cu mai multă eficacitate. Un lucru e sigur, a adăugat Alexandra, Lazăr are paşaport românesc valabil şi poate să se întoarcă în România oricând doreşte să o facă. Toţi membrii familiei regale îl detestă. Ea, Alexandra, îl găseşte dezgustător: *„Hegives me the creeps" 1*. Mihai nu numai că-l detestă, dar probabil că-i e frică de el[121][122]. Lucrurile nu se vor schimba decât numai atunci când Lazăr va fi înlocuit înlocuirea lui poate deveni o realitate numai dacă s-ar putea găsi o alternativă acceptabilă. Mihai e extrem de influenţabil. Chiar influenţa lui Nan[123], tânăra regină, nu este tocmai bună. Nan, ca orice om care şi-a câştigat singur existenţa şi a trebuit să lupte în viaţă (în America şi în Africa de Nord în timpul războiului), crede că ştie totul mai bine decât oricine. Deşi îi place să fie regină, Nan n-are răbdare pentru toate formalităţile caracteristice acelei poziţii. În mare măsură, aceasta este cauza pentru care regina-mamă, care este o regină de şcoală veche din cap până-n picioare, şi Nan [nu se înţeleg]. Nan, adeseori, are dreptate şi e bine ca atât ea, cât şi Mihai să păstreze multă flexibilitate în lumea în care trăim, ea nu trebuie însă să-l influenţeze pe Mihai în detrimentul demnităţii regale.

Marţi, 24 mai 1955

Viorel îmi spune că Fărcăşanu încă tot nu i-a răspuns

---

121 „îmi dă fiori" (în lb. engl.) (n. red.).

122 Generalul Lazăr, deşi a fost aghiotant al regelui Mihai I, fiind şi profesor de educaţie fizică al acestuia, în realitate îşi desfăşură activitatea mai mult alături de regina Elena.

123 Numele de alint al reginei Ana, folosit de membrii familiei regale.

la cele *două* scrisori ale lui. Toată organizarea apărării însă este în mâna lui Fărcăşanu. El, Viorel, a început să lucreze cu Wilkinson la cartea despre incidentul de la Berna. Mi-a cerut să-i dau tăieturile din ziarele elveţiene.

Marţi dimineaţa, 31 mai 1955

Viorel îmi spune la telefon că nu se mai ocupă deloc de chestiunea românilor de la Berna. Fărcăşanu nu i-a răspuns deloc la primele două scrisori ale sale în care i-a cerut aprobarea în scris pentru cartea pe care Wilkinson vrea să o scrie. De asemenea, drepturi exclusive. Viorel însă, în baza înţelegerii avute aici la

Londra cu ocazia conferinţei de presă, şi a aprobării tacite a lui Fărcăşanu, a continuat discuţiile cu Wilkinson şi chiar a luat masa cu Collins (cea mai mare editură din Anglia) şi, în principiu, s-a căzut cu totul de acord asupra planurilor de a scoate această carte. Cum se temea însă de Fărcăşanu, a ţinut neapărat să aibă aprobarea lui în scris. I-a trimis deci o telegramă. Rezultatul a fost că Fărcăşanu a răspuns: aşteptaţi pentru că avem o ofertă mai bună din America. Natural, Viorel e acum într-o situaţie imposibilă. îl face pe Fărcăşanu cu ou şi oţet, îi spune „şarmeur, slăbănog, molatec, condus de Barbu Niculescu, care este un dobitoc”. Eu n-am spus prea multe. Curios cum Viorel nu-şi dă seama că şi el personal acţionează exact ca Fărcăşanu. Când Fărcăşanu a fost aici, Viorel nu s-a consultat cu nimeni, deşi eu l-am ţinut perfect informat de tot ceea ce făceam. A căutat să-l impresioneze pe Fărcăşanu (a reuşit, căci eu nu l-am contrazis şi nici dezamăgit) că el, Viorel, este acela care a organizat conferinţa de presă de la Normandie, că el este singurul care are legături informative aici în Anglia etc. S-a dus apoi în Franţa fără să se consulte cu mine în prealabil, deşi eu m-am consultat cu el înainte de plecarea mea la Berna. S-a întors de la Paris. Abia o săptămână după aceea mi-a dat mici informaţii la telefon. Că Gheorghiţă Răutu s-a supărat pe mine pentru că nu m-am dus să-l văd în timpul şederii mele la Paris. Astăzi însă, când mi se plânge de

atitudinea lui Fărcăşanu explică tăcerea lui îndelungată. Ea se datorează exclusiv alegerilor din Anglia!? Din păcate, Viorel e prea bătrân ca să se mai schimbe.

Sâmbătă, 18 iunie 1955

La Eton să-l vedem pe Gowan, profesorul viitor al lui Indrei. Foarte simpatic. Sper că-mi va accepta băieţii.

Marţi, 5 iulie 1955

Masa cu Ioana Tilea[124]. Îmi spune că Viorel e hărţuit de creditori şi că e posibil să fie declarat falimentar. I-am explicat că nu e prea grav aşa ceva în zilele noastre. În orice caz, pentru ei, copiii, e mai rău să fie lăsaţi cu o mulţime de datorii.

Luni, 11 iulie 1955

Dr. Gretton, şeful Secţiei Sud-Estului Europei de la BBC îmi telefonează şi mă roagă să amân interviul cu Denis Healey pentru că acesta a scris deja un comentariu asupra convorbirilor „la vârf" ale Celor Patru. Mă execut.

La plecare de la birou mă întâlnesc cu Lajos Lederer. Îmi spune că la Belgrad a stat de vorbă cu Tito şi cu ceilalţi corifei iugoslavi, ca şi cu mai mulţi dintre delegaţii sovietici. El e convins că ruşii încearcă să se dezangajeze în România, Ungaria şi Cehoslovacia. Nu în Polonia, din cauza complicaţiilor datorate problemei germane, şi probabil nici în Bulgaria, unde cred că dispun de suport popular. Explicaţia este că ruşii sunt gata să sacrifice acea parte a Europei dacă pot să convingă puterile apusene să nu meargă înainte cu reînarmarea Germaniei în cadrul Europei Apusene reconstituite şi în cadrul Pactului Atlantic. Lederer adaugă că deja mai mulţi conducători democraţi exilaţi din aceste ţări au fost contactaţi recent de legaţiile respective şi invitaţi să se întoarcă în ţările lor. M-a întrebat, apoi, dacă am fost şi eu contactat şi mi-a spus că-l va vedea pe Viorel mâine la masă. I-am spus să nu-şi piardă vremea că nu Viorel, şi nu oamenii de vârsta lui vor juca un rol important în Europa Răsăriteană de

124 Ioana Tilea (n. 1932), fiica mijlocie a lui Viorel Tilea, căsătorită cu Dan Ellerington.

mâine. „/ *quite agree*>n, mi-a răspuns el.

Masa cu Dinu la clubul meu (St. Jamess). Îmi spune că va fi ales în consiliul de administraţie al marii societăţi Dufay-Chronex. Cu alte cuvinte, succesul lui financiar este complet asigurat. Păcat că vine acum după ce Ruth s-a hotărât să-l părăsească. Dar, aşa e viaţa.

Îi desfăşor teoria mea, potrivit căreia nu trebuie să excludem posibilitatea întoarcerii în ţară, în grabă, pentru a lua parte laalegerile ce ar putea să fie organizate chiar de către regimul actual comunist. Eu sunt hotărât să mă întorc acasă. Toată viaţa mea s-a dezvoltat spre acest obiectiv. Boala mea în Elveţia mi-a dat posibilitatea să studiez serios problema comunismului şi chestiunile politice. Cearta mea cu Elizabeth m-a forţat să lucrez în comerţ şi transporturi şi astfel am verificat talentul meu de organizator şi administrator. Succesul pe care l-am realizat în crearea societăţii „Julius Rudert" însă nu mi-a schimbat atitudinea de bază. Activitatea cu scopuri lucrative nu mă interesează. Doresc, din toată inima, să mă dedic, cu totul, la prima ocazie, cauzei noastre naţionale. Vreau să mă întorc în ţară, să înfiinţez un ziar şi să intru pe faţă în viaţa politică.

Reacţia lui Dinu a fost aşa cum am sperat. Îmi va da sprijin complet, atât politic, cât şi financiar. Mai târziu se va întoarce şi el în ţară. A adăugat însă că ar fi important să discutăm, în amănunt, aspectul tactic al acţiunii. De acord. Mai curând sau mai târziu, marea aventură va începe.

Miercuri, 13 iulie 1955

La BBC cu miss Berry şi dr. Owen. Ofer lui miss Berry să scriu o conferinţă despre convorbirile „la vârf" ale Celor Patru la Geneva. Îi explic felul cum văd eu problema din punct de vedere strict românesc. M-a refuzat, sub pretext că acelaşi lucru a fost deja făcut de Ghiţă şi de Podea.

Vorbim apoi îndelungat despre tendinţele actuale ale politicii mondiale şi despre posibilitatea eliberării ţărilor

noastre. Reacţia şi gândirea lor sunt interesante. Discuţia a început printr-o expunere amănunţită din partea mea a vederilor lui Lederer. La caz că ruşii sunt hotărâţi să se replieze, ce trebuie să facem noi, exilaţii, care ne considerăm democraţi? Evident, trebuie să ne întoarcem în ţară. E foarte probabil însă că la Geneva şi la diverse alte conferinţe care vor urma, se va ajunge la alegeri „aşa-zise libere" organizate de către regimul comunist actual pentru a satisface cerinţele puterilor occidentale. Se va permite, de exemplu, anumitor foşti membri ai partidelor democrate să pretindă că ei reprezintă aceste partide şi să se realizeze o coaliţie fictivă tot sub conducere şi control comunist absolut.

În asemenea circumstanţe, singurul mijloc de a preveni instaurarea mai mult sau mai puţin permanentă a unui regim controlat de comuniştii de altă dată, *cu aprobarea* puterilor occidentale, ar fi întoarcerea în ţară şi participarea la alegeri a exilaţilor democraţi. Atât Berry, cât şi Owen au reacţionat în mod foarte caracteristic: „Tot ce veţi realiza, cei ce vă veţi întoarce, va fi să intraţi la închisoare sau dacă veţi participa la alegeri – dar rezultatele vor fi falsificate – atunci prezenţa voastră acolo va consfinţi alegerile, prin care comuniştii îşi vor consolida puterea, în ochii Occidentului".

Le-am atras atenţia că va fi datoria celor care profesează credinţa şi felul de viaţă democrat de a apăra pe cei ce se întorc. Şi dacă aceştia vor fi suficient de numeroşi, hotărâţi şi uniţi, atunci rezultatele nu vor putea fi falsificate fără ca adevărul să iasă la iveală. Dimpotrivă lipsa lor de la alegeri ar fi singurul mijloc de a ascunde realitatea. Au fost de acord cu mine cu condiţia ca cel puţin 50 de exilaţi să se întoarcă. I-am asigurat că cel puţin atâţia se vor găsi fără nicio dificultate.

Adevărata şansă de obţinere a independenţei, a spus miss Berry, rezultă numai dintr-o politică asemănătoare celei adoptate de Paasikivi în Finlanda. O politică bazată pe o identitate, în anumite domenii, cu Uniunea Sovietică.

Într-adevăr, este de neînchipuit ca URSS să accepte vreun guvern în imediata vecinătate a ei care să aibă o politică externă ostilă Rusiei. Deci, primul deziderat este o identitate a politicii externe. Apoi, natural, va trebui o coordonare economică, defensivă militară etc. în asemenea condiţii, Rusia ar putea să recunoască independenţa sau, mai bine zis, autonomie locală, şi nu va mai impune cu orice preţ o dictatură comunistă. Acesta este adevărat realism politic. Trebuie să recunoaşteţi că Rusia Sovietică este o mare putere, vecină vouă, care nu va tolera un regim ostil ei. Noi, englezii, am recunoscut după război realitatea forţei importante germane şi am procedat la integrarea poporului german, pe bază de egalitate, în însăşi structura politică a Occidentului. Am fost de acord, dar am adăugat că este incomparabil să fii realist şi generos atunci când eşti victorios, decât atunci când eşti învins şi ocupat.

Vineri, 15 iulie 1955

La şcoala copiilor. Directorul Cooper îmi spune că Indrei este deştept, talentat şi muncitor.

Vineri, 22 iulie 1955

Barbu Niculescu e aici. Vorbim îndelungat. Pare foarte plauzibil, calm şi interesant. Nu prea înţeleg de ce a ajuns la cuţite cu Vişoianu. I-am reproşat, în termeni foarte aleşi şi prietenoşi de altfel, felul în care Fărcăşanu nu s-a ţinut de cuvânt şi nu a pornit pregătirea apărării la timp. Mi-a răspuns că s-a făcut şi că materialul este adunat acum în America. Mi-am exprimat satisfacţia, dar rămân sceptic. Cred că am pierdut trenul. Păcat pentru tinerii care s-au sacrificat.

Seara, cina cu Niculescu, soţia sa americancă, Viorel, Manuela şi Titinica, la Ox on the Roof. După cină mergem la Don Juan, Elizabeth, Niculescu soţia şi cu mine. Discuţie politică nu prea multă. Suntem însă, cred, de acord în ce priveşte condiţiile principale ale unei activităţi în exil. Independenţă financiară, capacitate de muncă practică şi răbdare.

Marţi, 2 august 1955

La Chartwell Farm cu Sally să iau interviul lui Christopher Soames. Mă opresc întâi la Chartwell. Casă mare, austeră, rectangulară. Hall destul de frumos, deşi îngust. Pe „ladă" o pălărie mare albă de paie, semn sigur că Churchill e acasă. Sun. Sunt întâmpinat de faimosul poodle, culoarea ciocolatei, Rufus. îl mângâi, dar nu reuşesc să-i opresc lătratul. Butlerul [Majordomul] care apare îmi arată drumul la casa lui Soames. Chartwell Farm e o casă foarte frumoasă. Albă, salon mare cu ferestre până la pământ la sud şi o privelişte minunată. Mary Churchill pleacă cu copiii. Noi rămânem.

După interviu stau de vorbă cu Soames. Îmi vorbeşte de bomba cu hidrogen care pentru moment duce la o atitudine paşnică din partea comuniştilor. Mai târziu însă, când îşi vor da seama că Occidentul este cucerit pentru o politică de pace, faptul că bomba cu hidrogen planează deasupra omenirii îi va încuraja să înceapă din nou o acţiune de cucerire. Sunt complet de acord cu el. Dacă însă oamenii politici britanici îşi dau seama de acest lucru e foarte greu de înţeles politica britanică de astăzi. De ce fac toate aceste concesii? Vor să cumpere doar pace temporară din motive strict egoiste (pentru a-şi reface puterea economică a ţării?!) Altă explicaţie e greu de găsit. Perfidia Albionului?!

Luni, 8 august 1955

La BBC, Galia îmi spune că „toată lumea" este din nou împotriva mea. Pe chestia articolului meu din *Stindardul*[125] asupra Bernei şi pe chestia scrisorii mele din *Manchester Guardian*. Sunt criticat mai ales pentru

125 Stindardul, publicaţie fondată şi editată de Ion Emilian în Republica Federală Germană. După moartea lui Emilian, Stindardul a fost preluat de Ion Pantazi, colaborator al lui Emilian, care l-a rebotezat Stindardul Românilor. Pentru că Pantazi a fost recrutat de Securitate ca informator în România în 1969, cu numele conspirative Iancu Poenaru şi Pop Ionel, publicaţia condusă de el publica deseori articole în care erau atacaţi exilaţii români, aceştia fiind acuzaţi de Pantazi că sunt trădători de ţară.

această scrisoare care ar urmări „vinderea” ţării şi crearea unei platforme politice personale.

La cină invitaţi, cu Elizabeth, de Ghiţă şi Valence Ionescu. Ghiţă îmi spune că va fi numit secretar general al Comitetului Naţional Român. Mă bucur cu toată sinceritatea; el va fi activ, îşi exprimă apoi regretul că am scris articolul din *Stindardul*: „Un articol nesincer şi laş. Dacă ataci, de ce nu ataci cu numele?” I-am răspuns adevărul. Nu atac cu numele pentru că nu atac pe nimeni. Atacul meu este îndreptat împotriva unei atitudini. Oricine adoptă acea atitudine, după părerea mea, greşeşte.

— Atunci înseamnă că mă ataci şi pe mine pentru că şi eu ţi-am spus anumite lucruri relevate de tine în articol.

— În măsura în care ai făcut-o, da, te atacă şi pe tine.

— Iancule, tu eşti ca Dr. Jekyll şi Mr. Hyde, ai părţi foarte luminoase şi părţi foarte întunecate. Păcat că nu defineşti atitudinea ta şi nu mai dai naştere la atâta confuzie în ce te priveşte. Eu sunt aici în Anglia de ani de zile şi încă nu-l cunosc pe unchiul tău (V. V. Tilea). Am făcut-o înadins pentru că voiam să evit orice neînţelegere. Eu aş vrea ca să lucrăm cu tine însă superi atâta lume.

— Ghiţă dragă, exilul va dura mult. Cel puţin încă 5 ani. Eu sunt hotărât să spun numai ceea ce îmi dictează conştiinţa. Eu n-am nevoie de o acoladă din partea nimănuia. Dacă însă Vişoianu îmi cere să fac ceva precis, concret, pentru România, vei vedea că voi face tot ce-mi va sta în puteri în orice capacitate.

Ghiţă găseşte scrisoarea mea din *Manchester Guardian* excelentă. I-am spus că nu toţi românii din Anglia sunt de aceeaşi părere. Nu e surprins. I-am atras atenţia apoi asupra eforturilor ce trebuie depuse la toamnă şi mai târziu. Apoi concentrarea în a obţine eliberarea prizonierilor de război români care tot se mai află în Rusia. Activitatea ce ar putea fi depusă de Comitetul Naţional e enorm de vastă. Să se înceapă ceva, mai ales acum că Comitetul este recunoscut şi de americani.

Miercuri, 17 august 1955

Plec cu Romi Boilă[126] la Nottingham ca să luăm parte la Congresul Mondial al Intelectualilor Catolici „Pax Romana”. Pe drum, vorbim necontenit. Îmi dă din nou un tablou cu care sunt deja obişnuit. Romi e băiat de treabă, dar toţi cei cu care nu este de acord sunt făcuţi fărâme. Îmi vorbeşte de [Alexandru] Bunescu, care a fost acum inclus în Comitet numai pentru că este spionul americanilor (Radio Europa Liberă), dar că altfel el n-a fost niciodată adevărat membru al partidului. A colaborat chiar cu comuniştii. Mişu Răutu a fost inclus şi el, dar numai de formă. Altfel este complet gaga. Vişoianu e omul cu toate calităţile. El e cel care face totul şi face bine. Nu *prea* bine însă, căci odată ce i-am atras atenţia asupra lipsei de activitate a fost de acord că s-ar putea face mult mai mult. El e foarte entuziast de crearea unui nou ziar în limba română. Evident, tot Romi îl va edita. A făcut deja devizul şi Vişoianu e convins de necesitatea unui organ.

Am stat împreună trei zile. Încetul cu încetul, şi în diverse convorbiri, am precizat următoarele puncte: a. Partidul nostru nu are nicio vigoare, aici, în exil. Trebuie să ne întâlnim în şedinţă plenară, să discutăm problemele actuale şi să ne definim poziţia relativ la politica de partid din trecut, b. Noi n-am fost niciodată partidul privilegiaţilor. Noi nu trebuie să ne lăsăm ademeniţi în falsa noţiune că suntem la putere, c. Să terminăm tendinţa actuală de a identifica partidul cu o serie de personalităţi. Maniu întotdeauna a căutat să creeze un partid *ideologic* şi nu de personalităţi. d. Noi trebuie să rămânem un partid progresiv de stânga. Noi suntem cei care trebuie să propovăduim reforme de dragul tălpii ţării.

Vigoare, vigoare şi iar vigoare, asta este ceea ce ne trebuie. Şi numai prin discuţie am subliniat amândoi că acestea sunt adevăratele tradiţii ale partidului nostru. Şi tot timpul am căutat, în alegerea principiilor enumerate, să privim interesele neamului sub aspectul de lungă durată al

126 Romulus R. (Romiţi/Romi) Boilă (1909-1963), inginer, ziarist, om politic ţărănist, fiul fruntaşului ţărănist Romulus Boilă.

problemei. Am insistat fără întrerupere că exilul *promite* să fie foarte lung. Singurul fel în care putem să construim ceva viabil, puternic şi eficace este printr-o evaluare sobră a situaţiei şi o acceptare a realităţii. Trebuie să construim în acelaşi fel în care au contribuit înaintaşii noştri transilvăneni, care au creat ASTRA etc. Trebuie să începem o muncă migăloasă, monotonă şi lipsită, în aparenţă, de rezultate. Nimic nu trebuie să ne dezamăgească. Curajul nostru trebuie să se bazeze pe viaţa celor din ţară. Cum viaţa lor va continua, oricare ar fi circumstanţele, tot aşa şi activitatea noastră trebuie să continue în ciuda tuturor greutăţilor.

Joi, 1 decembrie 1955

Iau parte într-un program la radio cu Podea şi Cristea. Toţi mă felicită după program. Mulţumesc lui Podea că m-a ales şi pe mine.

1956

Miercuri, 25 ianuarie 1956

Masa cu Barbu Niculescu. Îmi vorbeşte mult de succesele lui comerciale prin vânzarea de brevete. În momentul de faţă negociază transferul unui brevet pentru un avion cu decolare verticală. Americanii sunt foarte interesaţi. El vrea 1 milion de dolari, bani peşin, şi participare de 50 la sută în societatea de exploatare a invenţiei. Dacă, într-adevăr, dispune de acest lucru, şi nu se laudă doar, e într-o situaţie extraordinară. De altfel, el ia atitudinea de „ales de soartă”. Aceste afaceri – opera providenţei – îi vor da posibilitatea să muncească, în mod activ, practic şi precis, pentru ţară.

Pentru Vişoianu – Comitetul Naţional Român Radio, Europa Liberă nu are decât absolut dispreţ. Îmi spune că atât el, cât şi Fărcăşanu, prin legăturile lor, arată americanilor că „gaşca” Comitetului n-are nicio valoare naţională şi nu se bucură de niciun respect în lumea exilată română. Denunţă, de asemenea, şi Organizaţia Naţiunilor Captive[127]. „Cutre, zice el, f... le mama-n e...!”

127 Adunarea Naţiunilor Europene Captive (ANEC), organizaţie care

Poate că are dreptate, dar atitudinea mea e diferită. De bine, de rău, Vişoianu este şeful Comitetului Naţional Român recunoscut semioficial de americani. Nu e bine ca acest Comitet să fie „lucrat” la americani de alţi români. Schimbarea lui ar trebui să fie făcută numai de români, între noi.

Îmi vorbeşte, apoi, de Berna. La proces, Viorel i-a cerut să pledeze în numele românilor, în nemţeşte. Elveţienii, în tot cazul, fac dificultăţi în ceea ce priveşte admiterea de avocaţi străini. De asemenea, nu vor să permită pledoarii în englezeşte, deşi, el, Niculescu, a oferit să instaleze microfoane şi căşti radiofonice pentru traducerea simultană. De altfel, i-au refuzat viza de intrare. Fărcăşanu se poate ocupa de români şi este acceptat de elveţieni numai pentru că a promis să nu-i atace în presă. Pregătirile pentru publicitate progresează bine. O echipă din mai multe ţări va merge la Berna. Din Anglia, Viorel şi cu mine. N-am indicat ce atitudine voi lua, dar eu voi căuta să merg la Berna, în tot cazul, ca reprezentant al BBC-ului. În America, Niculescu îmi spune că a convins deja pe United States Steel să producă o dramatizare a cazului Berna în programul lor de televiziune. În felul acesta audienţa va fi de circa 40 milioane de oameni. Cartea lui Wilkinson va fi filmată[128].

---

lupta pentru eliberarea ţărilor de sub regimurile comuniste şi care s-a înfiinţat la 20 septembrie 1954. ANEC a fost alcătuită din delegaţi numiţi de organizaţiile reprezentative şi naţionale ale exilaţilor din ţările comuniste din Europa (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România şi Ungaria) şi condusă de un Comitet general, format din preşedinţii fiecărei delegaţii.

128 Atacul de la Berna a inspirat şi alţi autori, dar şi scenariştii de televiziune, în SUA, National Broadcasting Company (NBC) a ecranizat „capturarea Legaţiei române de la Berna, la 15 februarie 1955, de către cinci români anticomunişti”. Scenariul a fost scris de Bemard Wolfe, iar difuzarea piesei în martie 1956 a fost aşteptată cu interes. Diplomaţii comunişti români de la legaţia din Washington au făcut şi ei publicitate acestui program atunci când au înaintat un protest conducerii companiei NBC din partea guvernului român, prin care s-a cerut anularea difuzării emisiunii. Piesa a fost transmisă la 20 martie 1956, iar Bartlett Wells, şeful legaţiei SUA din România, a fost chemat la

După-masă, duc versiunea completă a interviului meu cu Alffed Robens, cu recomandarea Elizabethei St Johnston, lui Latey, şeful conferinţelor de la Bush House. O arăt, de asemenea, lui Stephens, şeful serviciului în limba engleză. Latey îl aprobă, aşa că va fi circulat tuturor secţiilor. Sunt foarte încântat

Joi, 26 ianuarie 1956

Masa cu Victor Comea1. Îmi vorbeşte mult. Vrea să lucrăm împreună. Calităţile mele mă impun. Trebuie însă să mă debarasez de Tilea. Ceva trebuie făcut cu ocazia venirii lui Hruşciov şi Bulganin la Londra etc., grup românesc în Anglia, activitate, legătură cu parlamentarii… L-am asigurat că sunt cu totul independent. Partidul trebuie reorganizat Trebuie să fie activ. El, Cornea, e foarte jignit de nepăsarea şi nesocotirea cu care este tratat de Popa şi Bianu. N-o spune, însă, bineînţeles. I-am spus că eu de Viorel nu m-am dezasociat şi nu mă voi dezasocia. Nu lucrez cu el şi n-am intenţia să lucrez cu el nici în viitor. A rămas ca el să vorbească şi cu alţii – şi i-am spus că mă interesează în special Podea – şi apoi, dacă se poate găsi un grup omogen sunt gata să lucrez. Eu nu voi lua iniţiativă pentru simplul motiv că în felul acesta voi fi din nou acuzat că încerc să-mi creez o platformă politică personală.

La orele 2.00, la Grosvenor House. Niculescu mă roagă să-l prezint eu presei. Conferinţa de presă merge bine. Barbu face bună impresie. Laurence Wilkinson de la *Daily Mail* scrie cartea sa despre cazul Berna. Barbu atacă autorităţile elveţiene pentru că nu dau sprijin mai mult acuzaţilor şi că nu permit organizarea apărării în condiţiuni optime. Fac dificultăţi. De exemplu, insistă ca pledoaria să fie făcută sau în nemţeşte sau în franţuzeşte.

---

ministerul de Externe pentru explicaţii. El i-a comunicat ministrului Preoteasa „cu titlu personal, informai [...] că însărcinatul dvs. cu afaceri nu a procedat conform practicii diplomatice, adresându-se direct şi protestând la o firmă americană. Aceasta a dat apă la moară NBC-ului ca să facă publicitate în legătură cu acest fapt” (Stejărel Olani, Cei cinci..., p. 83).

Cunosc pe tânărul Hefter[129]de la revista *Diplomatist*.

Luni, 30 ianuarie 1956

Masa la Prunier cu Gaby Bentinck1 sosită la Londra pentru că Dolf, soţul ei, primeşte ceva medalie pentru activitatea depusă de Comisia Europeană pentru Regiunea Saarului. Gaby îmi dă diverse informaţii despre cartea mea, *Russian Corn. În Activ*. E clar acum că se poate publica. Un prieten al ei, d-rul Heinemann, este gata să finanţeze garantarea publicaţiei. În felul acesta, Vantage Press din Statele Unite vor să publice.

Primesc o scrisoare de acasă scrisă de mămica în limba germană, prin intermediul drei Johanna Otto, care a adus-o la Berlin din Turda. De acolo, cu poşta. Primesc detalii familiale şi mă felicită „pentru conferinţele mele inteligente”. Îmi face o bucurie nespusă. Comunic informaţia lui miss Berry, la BBC.

Marţi, 31 ianuarie 1956

Vorbesc cu Cornea la telefon, apoi ne vedem la BBC. Cădem de acord ca el să încerce să lucreze cu Josten ca să începem o agenţie de ştiri românească. Voi găsi eu finanţele. Important este ca el să lucreze. Îmi spune că e gata să o facă[130][131].

Miercuri, 1 februarie 1956

Josten la mine seara. Punem bazele agenţiei de presă. Bază strict comercială. Probabil vom forma o nouă societate. Deocamdată însă, eu insist ca să încerce să lucreze cu Cornea. Dacă va merge vom face totul aşa ca să fie corect. Cornea va fi plătit de mine, deocamdată, până

---

129 Victor Cornea (1901-1977), avocat, om politic ţărănist. A fost unul dintre reprezentanţii lui Iuliu Maniu la Londra în timpul războiului.

130 Baroneasa Gabrielle (Gaby) Wilhelmine Hedwige Mărie Thyssen (1915-?), membră a bogatei familii Thyssen. Titlul nobiliar l-a obţinut după ce s-a căsătorit cu baronul Adolf Willem Cărei Bentinck van Schoonheten, diplomat olandez dintr-o familie înrudită cu familiile regale din Olanda şi Anglia şi care a fost ambasador al Olandei în Franţa şi Anglia.

131 Referire la proiectul editării şi distribuirii buletinului Free Romanian Press iniţiat de Ion Raţiu şi Josef Josten.

când agenţia va câştiga destul ca să acopere cheltuielile în întregime.

Marţi, 7 februarie 1956

Interviu cu Lordul Hinchinghrooke. Dezastru. Omul nu înţelege nimic din problema pericolului comunist. Şi descrie conversaţia avută de el abia ieri seara cu ambasadorul sovietic. Mă întreb dacă voi reuşi să fac un interviu acceptabil din această conversaţie.

Seara, la St. Jamess Club, cu Martin Lindsay, deputatul conservator [care a fost] recent în RPR. Alătur raportul confidenţial făcut BBC-ului.

IR/SKB 8 februarie 1956

Strict Confidenţial

Aseară l-am cunoscut pe parlamentarul Martin Lindsay. A mai fost în România, cu afaceri. A vândut acolo 240 de maşini de teren şi importante cantităţi de produse chimice de diverse tipuri.

I s-au adus onoruri pretutindeni, a fost tratat cu extremă curtoazie şi mare amabilitate şi prietenie, nu doar la nivel oficial, ci şi în societate. Cu toate acestea, contactele lui sunt limitate la autorităţile cu care a trebuit să ia legătura pentru afacerea lui.

A fost dus şi de ministrul britanic la Bucureşti să îl cunoască pe actualul ministru de Externe român. Îmi spune că au început aproape imediat să discute, ministrul de Externe român l-a întrebat de ce Marea Britanie nu pune capăt propagandei insidioase trâmbiţate în România, de la Londra, prin intermediul serviciului în limba română al BBC. A ţinut în mod special să sublinieze că, din voci şi accente, se deduce clar că sunt români. Şi, în consecinţă, trădători de ţară, care nu ar trebui să primească niciun sprijin din partea Guvernului Britanic sau a altor organizaţii britanice, precum BBC, de vreme ce problemele create de ei în România sunt incompatibile cu relaţiile pe care RPR le are cu Regatul Unit.

Celelalte impresii adunate de Martin Lindsay în cursul şederii sale nu sunt de vreo importanţă deosebită.

Ele nu fac decât să confirme informaţiile pe care le-aţi primit deja. Oamenii de pe stradă sunt bine îmbrăcaţi şi încălţaţi, dar impresia generală e una de monotonie şi cenuşiu absolute. El insistă ca părerile lui despre recenta vizită în România să nu fie, sub nicio formă, date publicităţii, deoarece ar prejudicia relaţiile stabilite cu autorităţile române pentru interesele sale de afaceri.

Printre persoanele cu care s-a întâlnit se numără şi ministrul Sporturilor, care înţeleg că este fratele unuia dintre vice-miniştrii din Guvern. Nu am verificat încă lista actualului Guvern al României, deci mi-e teamă că nu îi pot da numele, însă informaţia poate să fie verificată. S-a întâlnit şi cu directorul Institutului Central de Chimie, şi cu alte oficialităţi.

I-a găsit pe toţi nişte persoane încântătoare, inteligente, şi a rămas cu impresia că sunt animaţi de un entuziasm tineresc pentru construcţia unei noi Românii, deşi, ca vârstă, s-ar încadra în eşalonul de mijloc. Martin Lindsay consideră cauza unei «Românii libere» drept fără speranţă. Faptele trebuie acceptate. Personal, nu vede cum ar putea fi eliberată România, nici în viitorul apropiat, nici în cel mai îndepărtat. Totuşi, a manifestat simpatie faţă de românii care şi-au pierdut proprietăţile”. (în lb. engl.)

Miercuri, 8 februarie 1956

Masa cu Serdici[132]. Ne înţelegem bine. Îmi spune că

132 Gheorghe (George) Serdici (1920-1994), avocat, om politic ţărănist şi om de afaceri stabilit în Marea Britanie. Membru al PNŢ în exil în cadrul căruia a fost secretar general (1982-1989). în 1990 a fost numit consilier pentru relaţii externe şi membru în Delegaţia Permanentă a PNŢCD. A fost „luat în lucru” de Securitate în martie 1967 cu scopul recrutării sale. în iunie 1967 a fost contactat de Securitate şi realizată prima întâlnire dintre Sărulescu (numele conspirativ al lui Serdici) şi ofiţerul Adrian Afrim, care se afla în misiune la Londra sub acoperirea de diplomat. „Datorită atitudinii sale favorabile faţă de ţara noastră, în perioada anilor 1968-1969 Sărulescu a constituit obiectivul preocupărilor noastre, reuşindu-se obţinerea unui număr însemnat de informaţii referitoare la activitatea unor căpetenii reacţionare ale emigraţiei. în anul 1969 a fost întreruptă legătura cu Sărulescu ca urmare a situaţiei informativ-operative din Anglia”, se menţionează într-

nu poate face nimic cu ceilalţi din Comitetul Naţional Român. E o gaşcă

Vişoianu – Veniamin. Popa merge cu ei fără nicio atitudine personală. „Veţi vedea voi odată” – spune întotdeauna Veniamin. Îi vorbesc de nevoia unui partid sănătos, activ. E de acord. Vorbim afaceri.

Joi, 9 februarie 1956

Betty îmi spune că vrea să se separe de Radu1. Calmez puţin apele tulburi. Sper că mă va asculta.

Marţi, 14 februarie 1956

Margaret Feeney îmi spune că Jeffcote[133] de la Serviciul Secret ar vrea să mă cunoască însă n-a putut să vină în ultimul moment. Va aranja însă o întrunire.

Josten îmi telefonează să-mi spună că Cornea n-a făcut absolut nimic. Vorbesc cu Cornea la telefon. Îmi spune că Josten i-a făcut o impresie foarte proastă. Aude că e escroc.

Lumea mă critică foarte aspru pentru legătura mea cu Viorel: „De ce nu faci un gest clar?” mă întreabă. Îi spun, din nou, că nu intenţionez să mă dezasociez de el. Cu

---

un raport din anul 1977 referitor la Serdici. „în urma analizei efectuate în ţară cu tov. Doljanu a rezultat că Sărulescu nu mai constituie un caz activ

133d at fiind faptul că acesta nu dispune de posibilităţi, este o persoană retrasă, nu participă la acţiunile realizate pe linia parohiei şi clubului”, concluzie care încheie raportul în totală contradicţie cu realitatea, pentru că Serdici a avut o activitate susţinută în timpul exilului său şi de interes pentru Securitate. Recrutarea lui Serdici nu a fost finalizată de Securitate, acesta fiind de fapt interesat să obţină acordul de ieşire din ţară a mamei şi sorei lui, ceea ce a realizat în anul 1967 (ACNSAS, fond SIE, dosar 6768, voi. 1, f. 221). în acelaşi timp, Serdici a dorit dezvoltarea unei relaţii de afaceri cu regimul de la Bucureşti. între George Serdici şi Ion Raţiu a existat o relaţie amicală la debutul ei, cei doi schimbând informaţii referitoare la întâlnirile pe care Serdici le-a avut cu Afrim, lucru despre care Securitatea a aflat mai târziu. Serdici a fost iniţial un partener al lui Ion Raţiu, acţionând împreună pentru materializarea unor planuri politice care vizau reorganizarea Comitetului Naţional Român şi a PNŢ în exil, însă, mai târziu aceştia s-au despărţit, iar Serdici a devenit unul dintre detractorii lui Raţiu.

un cuvânt, agenţia de ştiri pare născută – moartă! Mare păcat.

Joi, 16 februarie 1956

Margaret Feeney mă duce la Jeffcote, la Scotland Yard. Vrea să ştie mai mult despre cel care a pretins că este refugiat român în căutarea unui ajutor catolic şi care a dispărut de îndată ce a auzit că vor să-l pună în contact cu mine. E un tip înalt, cu cărare foarte joasă la stânga, păr castaniu, englezească perfectă.

Teoria lui Jeffcote e că a dorit doar să verifice dacă organizaţiile catolice sunt în stare să ajute pe refugiaţi şi dacă pot să aibă legătură directă cu România. Tot îl mai caută. M-a prezentat apoi unui oarecare E.R. Tite1, care se ocupă de români. M-a întrebat de toate. I-am spus foarte clar că nu vreau să fiu informator (Gâldău, „aşa-zisul preot" – ca să citez cuvintele întrebuinţate de Jeffcote – a fost unul), dar că sunt gata să-i ajut oricând vor să mă contacteze. În felul acesta am pus capăt sugestiei lor de a le da informaţii. Sunt printre români oameni care ar crea dificultăţi la venirea lui Bulganin şi Hruşciov?[134][135]

Care e situaţia procesului de la Berna? De ce iau eu atitudine personală? Ştiu de atitudinea celorlalţi români faţă de mine? Ce face Tilea? Voi pleda la proces? Vom avea avocaţi britanici? Le-am răspuns absolut deschis, fără înconjur, strictul adevăr.

Seara cu Bunty la Hyde Park Hotel. E mai normală acum. Sper că se va recupera.

Vineri, 17 februarie 1956

---

134 E. R. Tite, personaj neidentificat în alte surse. Potrivit lui Ion Raţiu, Tite a fost inspector Scotland Yard, Special Branch. Din jurnal mai aflăm că Tite ar fi fost persoana care a coordonat un birou românesc în cadrul Scotland Yard până la jumătatea anilor 1960. în această calitate, Raţiu şi Tite au ţinut legătura şi au avut mai multe întâlniri, menţionate în jurnal, cu scopul de a se sprijini reciproc. Acesta ar fi încercat să-l recruteze pe Raţiu în numele MI5, serviciul de informaţii intern, ceea ce poate fi un indiciu că Tite ar fi fost în realitate ofiţer al MI5, şi nu al Scotland Yard.

135 Referire la vizita oficială a delegaţiei sovietice condusă de prim-ministrul Nicolai Bulganin şi Nikita Hruşciov la Londra, în aprilie 1956.

Masa cu Jackie Rolo[136]. Ea tocmai a avut un interviu cu un oarecare Smith de la Editura Collins. Nu prea a mers bine. Vorbesc cu Josten la telefon. Îmi aduce aminte de ce mi-a spus marţea trecută în legătură cu intenţia noastră de a începe o agenţie de ştiri româneşti. Cornea i-a promis să colaboreze, să-i dea o pagină de ştiri, cel mai târziu până marţi dimineaţa.

Când mi-a telefonat, pe la 4.30 p.m., Josten tot nu primise încă nimic. Imediat ce am auzit acest lucru i-am telefonat lui Cornea. Mi-a răspuns că nu ştie ce să facă. În primul rând, Josten i-a făcut o impresie foarte proastă:

„Omul are nevoie de bani. Îi merge foarte greu şi eu nu vreau ca dta să-ţi cheltuieşti banii de pomană. Apoi, aud de la cehi că Josten e un escroc. Pe urmă, dumneata eşti criticat foarte aspru de ceilalţi români. Dumneata faci jocul lui Tilea. Am fost şi eu criticat foarte aspru că m-am dus la Coca Davis unde l-am întâlnit pe Barbu Niculescu. Ar trebui să faci un gest clar de dezasociere de Tilea”.

I-am spus pe loc că n-am nicio intenţie să o fac. Eu lucrez, în definitiv, din proprie iniţiativă. Exilul va dura, din nefericire, timp îndelungat. Dacă am răbdare, sper că românii îşi vor da seama că ceea ce fac izvorăşte numai din dorinţa mea de a servi pe cei din mijlocul cărora m-am născut.

Vorbesc astăzi din nou cu Cornea la telefon. Îşi exprimă încă o dată îndoielile. Îmi promite, însă, că va produce o pagină de ştiri pentru Josten până luni seara. Cam am îndoieli, dar… să vedem.

Joi, 23 februarie 1956

La baia de aburi cu Peter Ryde de la *Times*. Vorbim de toate, mai ales de politică. E interesant câtă influenţă şi autoritate are Times-ul. Ieri a publicat un articol de fond în care apostrofează pe ministrul Combustibililor şi Electricităţii, Aubrey Jones, şi dă dreptate unui domn

136 Jackie Rolo, prietenă a lui Ion Raţiu. Mai târziu şi-a dedicat activitatea în cadrul organizaţiei de binefacere catolice The Grail Society.

Randall, care a făcut un protest public în ce priveşte relaţiile dintre muncitorii din industriile naţionalizate şi Consiliul de direcţie al acestor „regii autonome”.

Seara, la BBC. Stau mult de vorbă cu Podea, Coca Davis, Ioana Herescu şi Victor Cornea. E clar din ce-mi spune Coca în mod confidenţial că reacţia la interviul meu cu Hinchinghrooke a fost dezastruoasă. În loc să-l condamne pe Hinchinghrooke, mă condamnă pe mine, ca şi cum eu aş fi responsabil pentru vederile lui.

În sfârşit! Sunt dezamăgit, bineînţeles, dar nu mă voi lăsa influenţat. Sunt convins că ceea ce fac e bine şi că aceste interviuri au un efect foarte bun în ţară. Voi continua să le fac atât timp cât voi putea convinge pe miss Berry şi Graham că e bine să le transmitem.

Cornea îmi spune că a trimis un articol lui Josten. Nu va face însă „pagina” de ştiri ce i-am cerut. N-are timp, îmi spune!? Adevărul este că nici nu vrea şi, cred, nici nu e capabil să o facă. Cornea e un om curios. Vrea să lucreze, e bun patriot, dar e foarte confuz şi plin de prejudecăţi.

Vorbim, mai ales cu Podea, de posibilitatea unei acţiuni în comun. Podea se opune, din principiu, oricărui comitet sau organizaţii. „Conducătorii noştri din exil nu sunt ideali. Dar ăştia sunt. Îi acceptăm căci nu avem alţii. Ăsta e Comitetul Naţional Român, astea sunt partidele cu şefii lor. Ăsta e regele nostru. Dacă începem să facem alte organizaţii creăm doar confuzii”. Sunt de acord cu el. Unde nu ne mai înţelegem este reacţia la această stare de lucruri. Evident că trebuie să acceptăm anumite principii de organizare. Dar nu trebuie să fim pasivi, cum este el, Podea. Noi trebuie să lucrăm împreună pentru a realiza puţinul ce putem. Nu trebuie să facem o organizaţie de concurenţa Comitetului. Dar trebuie să ne organizăm pentru a depune o activitate aici în exil.

Vineri, 24 februarie 1956

Facem înregistrarea la BBC a interviului cu Tom Fraser. Atât Barry, cât şi Graham îşi exprimă satisfacţia. Indiscutabil, e bun. Stau de vorbă mult cu Galia. Îmi spune

de toate acuzaţiile care mi se aduc de ceilalţi români din secţie: a. Caut să-mi fac platformă personală, de aceea îmi fac legăturile cu parlamentarii britanici, de aceea fac interviurile; b. Lucrez mână în mână cu Viorel Tilea, deci nu sunt decât un instrument al lui (?!); c. Virez spre o politică de înţelegere cu Rusia, căci eu concep o Românie cu o libertate internă, dar legată de Rusia în ce priveşte politica externă; articolul meu scrisoare din *Manchester Guardian* şi interviul meu cu lordul Hinchinghrooke dovedesc această atitudine.

I-am explicat lui Galia că toate aceste acuzaţii sunt absurde. Eu fac interviurile pentru că sunt convins că ele sunt foarte bune, pentru că în felul acesta cei din ţară îşi dau seama în mod practic că oamenii politici din Apus se interesează de soarta lor. Evident că-mi fac legături politice importante în felul acesta, dar adevărul este că n-aş fi putut să încep seria de interviuri dacă n-aş fi avut deja legături în Camera Comunelor înainte.

Judecata oamenilor e aşa de încâlcită de gelozii, ambiţii personale etc. Şi aşa de întunecată de problemele vieţii de toate zilele, încât pierd din vedere obiectivul final. Ei ar trebui să se întrebe doar un singur lucru: „E bine pentru ţară şi ne-am ceea ce fac sau nu?” Restul e chestie de amănunt. Faptul că eu fac aceste interviuri n-are nimic de-a face cu această problemă de căpetenie. Eu nu opresc pe nimenea să facă ceva asemănător. Dimpotrivă, eu ajut întotdeauna pe toţi cei ce activează pentru ţară.

În ce priveşte celelalte două acuzaţii, ele sunt lipsite de orice bază. Nu lucrez cu Tilea şi nu vreau să lucrez cu el. Articolul-scrisoare publicat de *Manchester Guardian* a fost scos din contextul său în mod intenţionat pentru a mă ataca. De asemenea, eu nu pot să fiu acuzat pentru punctul de vedere al lui Hinchinghrooke. Eu n-am insistat ca acest interviu să fie transmis. Mi-am exprimat doar convingerea că, deşi vederile lui Hinchinghrooke sunt proaste pentru noi, românii, seria întreagă de interviuri ar fi câştigat dacă ar fi fost transmise pentru că ascultătorii noştri nu sunt

dobitoci, nu sunt inculţi. Spiritul de obiectivitate pe care eu pretind că-l am în aceste interviuri ar fi fost întărit în mintea lor. De asemenea, ei şi-ar fi dat seama că într-adevăr noi prezentăm o oglindă fidelă a parlamentului britanic de astăzi.

I-am scris lui Ghiţă Ionescu la New York şi l-am sfătuit să facă ceva, în numele Comitetului Naţional Român, cu ocazia venirii lui Hruşciov şi Bulganin.

La Viorel. Îmi povesteşte săptămâna de intensă „activitate" politică de exilaţi petrecută recent la Paris. Iată ce au făcut: 1. Organizaţia exilului să fie bazată pe Uniunea parlamentărilor români. Sunt 33 de parlamentari în exil. 19 dintre ei au acceptat. Alţi şase sunt cetăţeni străini ca, de pildă, Nandriş, Caranfil[137] etc. Alţi patru nu s-au pronunţat. Mihai Răutu a spus că se va pronunţa după ce va vedea statutele. Au constituit Uniunea. Gafencu este preşedinte şi Gherman secretar pe trei luni. Vor scrie un memoriu de protest marilor puteri apusene şi nu vor ataca deloc Comitetul. Ideea de a nu ataca a fost a lui Viorel. 2. Din organizaţia parlamentară va porni iniţiativa constituirii unui Consiliu Naţional în care să ia parte şi oamenii mai tineri. Gafencu ţine foarte mult la acest lucru.

În ce priveşte Berna, lucrurile n-au prea avansat. Viorel e convins că Fărcăşanu n-are calităţile necesare de conducător. Racoceanu este un om foarte curios dacă nu dezechilibrat. În orice caz, organizarea apărării trebuie făcută cât mai curând. I-am sugerat lui Viorel ca să fie un avocat român de fiecare acuzat. Deci patru care să pledeze, apoi cât mai mulţi posibil care să se înscrie pentru apărare. Cred că i-a plăcut ideea foarte mult aşa că o va urmări acum mai departe. De asemenea, trebuie pregătite broşuri, memorii etc. Toate actele de la dosar

137 Nicolae Gh. Caranfil (1893-1978), inginer. A fost subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naţionale pentru Aer (1935) şi ministrul Aerului şi Marinei (1936). După ce a părăsit România în 1944 s-a stabilit în Anglia, apoi în SUA. A înfiinţat Comité dAssistance aux Roumains (CAROMAN) în 1947, cu sediul la Paris şi a fost membru în Comitetul Naţional Român.

trebuie multiplicate şi trimise tuturor celor interesaţi ca să pregătească apărarea *a fond*. Îmi spune că n-au bani. Barbu Niculescu vorbeşte multe şi se cam laudă. Eu sunt convins că aş putea aduna banii necesari.

Încolo, nimic prea interesant. Gafencu e foarte slăbit. Se vede şef al tuturor românilor din exil ales prin vot unanim, căci vremea trebuie să sosească când toţi românii vor veni la el să-l ungă. Radio Europa Liberă e cu totul de partea Comitetului Naţional Român. Când Gherman a refuzat să intre în Comitet i-au tăiat subvenţia de la *România Muncitoare*[138].

Joi, 29 martie 1956

Cartea mea *în Defence of Liberty* e gata. Duc două copii Manyei Harari. La masă, pe lângă Manya, e şi tânărul Max Hayward. Păcat. Aş fi vrut să vorbesc Manyei despre manuscris, însă Max fiind prezent a fost imposibil. Deşi spune enormităţi destul de des, ţine să vorbească întruna. El e de părere că repudierea lui Stalin de către Hruşciov înseamnă moartea comunismului ca forţă politică internaţională. Nu sunt deloc de acord. Forţa comunismului va creşte dacă Apusul nu ia acţiune hotărâtă împotriva lui.

Vineri, 6 aprilie 1956

Masa cu Jackie Rolo şi Chichi. Îmi spune că manuscrisul meu în *Defence of Liberty* e favorabil primit de Harvill Press. Seara, la Josten. Punem bazele Agenţiei Române de Presă. Cădem de acord pe toată linia. El ne va pune la dispoziţie organizaţia lui. Noi îi vom plăti o sumă de...[139] pe săptămână. Sunt gata să-l ajut pentru că ceea ce

---

138 România Muncitoare, revistă îngrijită de Eftimie Gherman, care a apărut la Paris începând cu anul 1952, lunar sau cu o frecvenţă neregulată, în 1958 s-a intitulat România Muncitoare în Exil din cauza faptului că marca a fost cumpărată de Constantin Amăriuţei şi nu a mai putut fi folosită (Florin Manolescu, Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989, Editura Compania, Bucureşti, 2010, p. 628).

139 Scris ilizibil. Mai târziu, Ion Raţiu aminteşte în jurnal că înţelegerea cu Josten prevedea să-l plătească pe acesta cu suma de £25 pe lună pentru sprijinul acordat în vederea publicării Free Roumanian Press.

face el e bine. E o activitate sănătoasă, chiar dacă nu este de o însemnătate covârşitoare.

Sâmbătă, 21 aprilie 1956

Călătoresc cu avionul până la Frankfurt. De acolo cu cântăreaţa Betty Boling până la Heidelberg. Ea e în turneu pentru armata americană. Dă o serie de concerte în Germania Apuseană. Mi-a vorbit apoi de un prieten al ei, Sterling Lord, care are o agenţie de reprezentanţe de autori. Îmi promite să mă pună în contact cu el. Betty Boling e o femeie extraordinară. Mare succes la televiziune. E paralitică. L-a cunoscut bine pe Roosevelt. E plină de vioiciune şi lumină.

Duminică, 22 aprilie 1956

La 9 dimineaţa mă duc la Sala Congresului. Mă primeşte secretarul organizaţiei germane, Dawill. Primise scrisoarea mea expresă de la Londra. M-a acceptat imediat Mi-a dat carnet de participare, toate broşurile etc. Şi mi-a oferit rambursarea biletului în Germania. Cum nu mai era nimic de făcut astăzi, am parcurs aşa-numita „Badische Winstrasse" cu autobuzul. Regiunea e minunată. Câmpia Rinului se întinde în depărtare, iar colinele care o despart de înălţimile Pădurii Negre sunt acoperite de vii. Fremersberg Klostergut, Neuweier şi atâtea alte faimoase vii, cunoscute mie doar de pe sticlele de vin consumate, au devenit realitate fizică. Atmosfera e plăcută. Producătorii de vinuri (Winzlern) sunt ţărani simpli.

Luni, 23 aprilie 1956

La Congres. Dawill e gata să ne primească. Aranjează chiar să ne fie rambursat costul biletului. Fac cunoştinţa lui Collis, reprezentantul din Statele Unite. La Congres vorbeşte mai întâi primarul oraşului Baden-Baden. Apoi dr. Giesler, preşedintele organizaţiei germane.

Joi, 26 aprilie 1956

Au plecat cu toţii la lacul Konstanz. Cum am însă mult de lucru (aranjamente cu Radio Europa Liberă la München, convorbiri cu Londra şi Paris şi München la telefon, telegrame la W., în New York şi raportul meu etc.,

am renunţat la această plăcere).

Miercuri, 25 aprilie 1956

Mult aşteptata încercare din partea comuniştilor (International Organisation of Journalist) se produce azi-dimineaţă. Am descris deja în notele luate chiar în cursul dezbaterii cum s-au petrecut lucrurile. Fapt este că eforturile noastre au fost încununate de un succes desăvârşit. Austriecii şi americanul Collis au vorbit tocmai în sensul sugerat de noi, iar von Kaenel, care a făcut intervenţia decisivă şi care a cerut nesocotirea completă a sugestiei organizaţiei comuniste IOJ, a fost complet pregătit de noi în ajunul dezbaterii. Trimit telegramă lui Josten la Londra.

Masa cu Racişski[140] la Merkur, deasupra Baden-Badenului. Vedere minunată.

Joi, 10 mai 1956

Îl întâlnesc pe Vişoianu pe coridorul BBC. A trimis un mesaj la radio de ziua naţională. La serbarea noastră românească de la Polish Hearth totul a mers foarte bine. Mi-a făcut mare plăcere să vorbesc. Lume multă şi generoasă în aprecieri. Vişoianu, deşi invitat, n-a venit.

Marţi, 15 mai 1956

Viorel dă un cocktail party în onoarea lui Tzincoca şi a d-nei Lipatti. Multă lume. Pe mine nu mă invită decât în ultimul moment la telefon. Îmi spune: „Iancule, între noi nu există secrete (!?). Nu v-am invitat pentru că Elizabeth nu ne-a invitat niciodată, deşi a fost la noi în casă în repetate rânduri. Tu însă te rog vino şi nu-i mai spune ei nimic”. N-am vrut să fac caz de copilăria lui şi m-am dus. Lume destul de interesantă. Dar, cum spunea Radu, „doar babalâci”… Vremea trece, vremea vine… neiertătoare!

Miercuri, 16 mai 1956

Primul număr al buletinului Agenţiei de Presă[141]

140 Zbigniew Edward Racişski (1906-1997), ziarist polonez. A fost directorul secţiei poloneze la Radio Europa Liberă.

141 Free Romanian Press (Presa Liberă Română), publicaţie hebdomadară înfiinţată de Ion Raţiu, sub formă dactilografiată, care conţinea informaţii despre România şi era distribuită instituţiilor media

lansate de mine a apărut. Sunt foarte mulţumit.

Interviu cu Ramsden. Tânăr, simpatic. Când am sosit la Camera Comunelor a venit imediat la noi. „I recognised you imediately because I heard you always come with a very beautiful secretary. I had mode my inquiries, you see”[1]

Miercuri, 23 mai 1956

Viorel îmi telefonează textul scrisorii primite de la Barbu Niculescu de la New York. El pleacă în Elveţia la începutul lui iunie. I s-a dat viza. Mişu Fărcăşanu e deja acolo.

Joi, 24 mai 1956

---

1. E vorba de Sally!

şi politicienilor britanici. Publicaţia a avut scopul de a informa cu privire la realităţile din România comunistă. Românii aflaţi în exil la Londra o denumeau şi „buletinul lui Raţiu”. Despre publicaţie, rezidenţa D1E din Londra a afirmat că este „o adevărată oficină de spionaj împotriva lagărului socialist, lucru ce rezultă şi din faptul că însăşi conţinutul unor date publicate în fiţuicile ei dovedesc că sunt obţinute pe alte căi decât cele prin care şi le procură celelalte agenţii de presă” (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, voi. 1, ff. 207-208). încercând să clarifice totuşi care sunt sursele de informare ale lui Raţiu, Securitatea l-a însărcinat pe agentul Ion Murgu, alias Răzvan, să facă o analiză despre Presa Liberă Românăy ceea ce acesta a făcut la 5 noiembrie 1956: „Urmărind îndeaproape şi observând cu deosebită atenţie în ultimele luni atât felul de redactare, cât şi varietatea şi originea sursei ştirilor pe care le publică Raţiu în buletinul său de presă [...] Răzvan trage următoarele concluzii: Acest buletin de presă publicat regulat pe o singură pagină este scris în limba engleză, redactat cu foartă multă abilitate profesională, subvenţionat sau mai bine zis suportat din punct de vedere financiar direct de Raţiu şi distribuit presei engleze, în special, şi unui mic număr de abonaţi particulari, în general, împreună cu buletinul de presă cehoslovac Feature and News from behind the Iron Curtain al cărui proprietar şi redactor este J. Josten care în acelaşi timp este şi redactorul lui RPA. [...] Studiind însă cu atenţie genul ştirilor publicate în acest buletin, cât şi sursa lor de provenienţă, se poate constata cu foarte mare uşurinţă că, aproape în mod regulat, acest buletin conţine: a), ştiri scurte de ordin general, semnalând evenimente diverse din România sau în legătură directă cu România care sunt redate corect şi cu un aer de imparţialitate şi care numai în foarte rare ocaziuni sunt completate cu foarte

Invitat la masă de Wierzbiański[142][143], Racişski, Rubel la Asociaţia foştilor combatanţi polonezi. Lis, preşedintele federaţiei polonezilor, şi Bregman de la *Polish Daily*, de asemenea, invitaţi. Wierzbiański e încântat de rezultatele obţinute de noi la Baden-Baden. Raportul meu a fost foarte apreciat. McHale, pe care l-am lăudat în raport, n-a pierdut nicio ocazie să demonstreze tuturor organizaţiilor americane cât de fructuoasă e colaborarea cu noi. Americanii sunt încântaţi şi doresc să mă utilizeze din nou.

Wierzbiański, care abia a sosit ieri de la New York şi e în drum spre Elveţia ca să ia parte la congresul Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi1, are autorizaţia să-mi facă următoarele propuneri: 1. Să mă duc la Bruxelles şi să iau contact cu Steijn pentru a asigura colaborarea noastră cu Federaţia Internaţională a Jurnaliştilor. 2. Să organizez o Expoziţie a Presei Exilaţilor aici la Londra.

Pentru executare nu trebuie decât să prezint o evaluare a costului şi totul va fi aprobat. Wierzbiański şi mai ales Racişski vor ca eu să fiu cooptat vicepreşedinte al Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi. În felul acesta aş avea o poziţie clară, reprezentativă. Wierzbiański mi-a vorbit apoi de planurile americanilor. Până acum noi am făcut greşeala de a insista în a crea o agenţie de presă.

142s curte comentarii sarcastice. [...] b). ştiri cu caracter sau implicaţii de ordin pur politic ce simt comentate, de la caz la caz, mult mai pe larg, cu vădită intenţie de a discredita regimul şi guvernul din ţară şi care au o confirmată aparenţă de senzaţională «exclusiviste». [...] în mod evident, aceste ştiri sunt canalizate din ţară pe diferite căi şi parvin în mâna lui Raţiu care le traduce şi le pasează asociatului său Josten pentru a fi şlefuite din punct de vedere prezentare şi redactare profesională, gazetărească, cu intenţia de a atrage atenţiunea presei locale" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, ff. 94-95).

143 Boleslaw (Bolek) Wierzbianski (1913-2003), jurnalist polonez. După război a fost ales preşedintele Uniunii Jurnaliştilor Polonezi din Exil şi preşedintele Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi. în 1956 s-a stabilit în SUA, unde a înfiinţat şi editat publicaţia Nowy Dziennik. în 1999 a fost decorat de către preşedintele Aleksander Kwasniewski cu Ordinul Vulturul Alb pentru activitatea sa din exil.

Ei, americanii, şi-au creat agenţia lor proprie, „Free Europe Agency”[144][145]. În consecinţă, nu doreau să ne ajute. Nagorski tocmai a fost la Montevideo. Raportul lui a fost excelent. Americanii au fost informaţi mai ales de argumentul lui convingător că nu americanii trebuie să lupte împotriva comuniştilor ci noi, cei care cunoşteam, din experienţă proprie, urgia comunistă. Activitatea americană în America de Sud va fi interpretată întotdeauna ca o penetrare a dolarului. Noi, exilaţii însă, nu vom fi niciodată acuzaţi de aşa ceva. Rezultatul este că americanii sunt acum gata să trimită echipa de doi oameni în diversele mari sectoare ale globului pentru a stabili contact cu ziarele de frunte din toate ţările. Wierzbiański m-a întrebat, apoi, dacă m-ar interesa să merg în Orientul Mijlociu. I-am spus că sunt gata să o fac. Ar însemna o călătorie bine pregătită în Turcia, Siria, Liban, Irak, Iran, Egipt, Arabia Saudită şi

Israel. Durata: o lună până la şase săptămâni. Wierzbiariski va face propunerea americanilor şi-mi va comunica rezultatul. Congresul nostru va putea fi organizat, dar americanii nu ne dau decât $5.000. Cam puţin. Ei sunt gata însă să ne dea $10.000 pentru călătoria noastră în Orientul Mijlociu.

Vineri, 25 mai 1956

Propun drului Owen, de la secţia românească a BBC, să mă trimită la Berna pentru procesul românilor. Îmi spune că nu există nicio şansă. S-a decis deja că nu e important.

Luni, 28 mai 1956

Scriu drului Gretton, Şeful Serviciilor Est-Europene, BBC, şi insist că e extrem de important să se trimită un

144 Federaţia Internaţională a Jurnaliştilor Liberi (FIJL), organizaţie a asociaţiilor de jurnalişti exilaţi din ţările ocupate de regimurile comuniste, înfiinţată în 1953, cu sediul central la New York, SUA. Ion Raţiu a condus filiala londoneză a FIJL între 1953-1985.

145 Autorul se referă la Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă, organizaţie înfiinţată la 17 mai 1949, care a finanţat o perioadă Radio Europa Liberă (REL).

corespondent special la Berna. Fără rezultat. E imposibil să-i conving.

Marţi, 29 mai 1956

Interviu cu George Brown. Relativ scund, negricios, inteligenţă vie, ochi pătrunzători, Brown e un om care calcă pe multe ochiuri de găină. Fără îndoială, însă, o personalitate ce nu poate fi ignorată. Anticomunist hotărât, e criticat foarte aspru de cei care vor coexistenţă cu Rusia. Interviu foarte interesant.

Miercuri, 30 mai 1956

La BBC, miss Berry mă întâmpină cu vorbele: „Îmi pare rău, dar interviul cu George Brown a fost respins de d-rul Gretton”. Am rămas de-a dreptul consternat. Nici prin minte nu mi-ar fi trecut că ar putea fi respins. Într-adevăr, este primul interviu din câte am avut până acum în ultimii doi ani în care un conducător recunoscut britanic s-a pronunţat categoric împotriva comunismului. Am protestat. Miss Berry a încercat să-mi demonstreze defectele mari ale interviului, să-mi arate „contrazicerile” *continue* ale lui Brown etc. Am respins toate aceste acuzaţii pentru că sunt într-adevăr fără nicio bază. Convinsă oarecum că ceea ce spuneam eu avea o bază serioasă, a sugerat să mergem împreună la Gretton. Gretton m-a ascultat, fără comentariu sau întrerupere. Argumentele mele au fost următoarele. Interviul lui Brown se învârte în jurul a două idei: a. Prăpastia de neînlăturat care există între metoda comunistă şi cea a partidului laburist britanic pentru atingerea statului socialist. Brown respinge categoric metoda statului poliţist, b. Eroarea comisă de Partidul Laburist atunci când a cerut eliberarea lui Traian Cercega se datorează exclusiv faptului că ruşii au creat Cortina de Fier care nu permite un schimb liber de informaţii[146]. Astăzi, când comuniştii în România

146 Autorul se referă la intervenţia făcută de liderul laburist Hugh Gaitskell pe lângă Nicolai Bulganin şi Nikita Hruşciov, care au vizitat Londra în aprilie 1956. în timpul unei întâlniri cu cei doi oficiali sovietici, Gaitskell a scos din buzunar o listă cu mai multe nume ale unor lideri şi activişti social-democraţi şi socialişti aflaţi în închisorile şi lagărele

exploatează această eroare din plin în încercarea de a face Partidul Laburist ridicol, explicaţia dată de George Brown, am susţinut eu, este extrem de bună.

Gretton a preferat să treacă cu vederea primul punct. În ce priveşte al doilea, el susţine că Brown dă un răspuns foarte slab.

În definitiv, e o eroare comisă de laburişti ce nu poate fi negată. E mai bine să tăcem din gură. De altfel, Brown se exprimă foarte prost. *„He is such an ass” 1*.

I-am atras atenţia că nu vede lucrurile în perspectiva lor adevărată. Aici, în Anglia, eroarea Partidului Laburist n-are nicio însemnătate. În România, însă, este utilizată pentru a discredita Partidul Laburist şi Marea Britanie, în general. Toate ziarele române vorbesc de ea, *Scânteia*[147] şi *Munca*? au publicat scrisoarea lui Cercega in extenso. Comentarii peste comentarii. La radio, adunări şi şedinţe, publicaţii. Nu putem, deci, să nu dăm un răspuns.

A fost imposibil să-l mişc, deşi miss Berry a fost de acord cu mine asupra ultimului punct. Repeta încontinuu: George Brown e un măgar. În orice caz, ar fi fost mai bine dacă aş fi luat interviul lui Gaitskell din moment ce scrisoarea lui Cercega a fost adresată lui. Gretton a

---

comuniste din ţările controlate de URSS. Deşi cu numai două luni înainte, în februarie 1956, Nikita Hruşciov a prezentat la Congresul al XX-lea al PCUS un raport în care a denunţat crimele staliniste, în faţa cererii lui Gaitskell a răspuns agresiv, spunând că nu poate interveni în politica internă a altor state. George Brown, la care se referă Ion Raţiu, s-a aflat la această întâlnire şi a reacţionat foarte critic la adresa celor doi lideri sovietici. în România, mulţi dintre social-democraţi au fost arestaţi în noaptea de 13 iunie 1949, printre ei aflându-se şi Traian Cercega, menţionat de Ion Raţiu, care a fost eliberat în 1955. Deţinuţii politici social-democraţi au fost eliberaţi în 1956, în urma eforturilor laburiştilor, dar şi după ce regimul de la Bucureşti a făcut presiuni asupra lui Constantin Titel Petrescu pentru a semna o scrisoare în care şi-a făcut autocritica în legătură cu poziţia pe care a avut-o în 1946 când a fost împotriva propunerii comuniştilor de a participa pe o listă comună la alegerile parlamentare. Scrisoarea a fost publicată în Scânteia şi Glasul Patriei în decembrie 1955, când Titel Petrescu a fost graţiat şi eliberat din închisoare.

147 „Este un măgar” (în lb. engl.) (n. red.).

încercat apoi să-l contacteze pe Gaitskell la telefon, dar, din păcate, acesta pleacă chiar azi după-masă cu avionul la Zürich şi nu se întoarce decât vineri. Va vorbi cu el la prima ocazie.

Interesant, de asemenea, că unul din argumentele lui Gretton era că nu mai există Cortina de Fier. „Noi" putem să ne ducem acolo când dorim. Chiar el, Gretton, şi Goldberg au fost invitaţi la Moscova unde au fost extrem de bine primiţi. Brown a fost în Polonia, Mallattien a fost în România etc. I-am atras atenţia că tocmai pe el, Gretton, şi pe ceilalţi englezi care decid ce este transmis la radio de aici din Apus caută comuniştii să-i convingă, chiar mai mult decât pe deputaţi.

După ce am plecat din biroul lui Gretton, am stat din nou de vorbă cu miss Berry în biroul ei. I-am cerut direct să spună în două cuvinte de ce e acest interviu rău. N-a fost în stare. Bătea câmpii. Am întrebat-o apoi: e, oare, vorba de o schimbare a politicii britanice? Vreţi acum coexistenţă? M-a asigurat că nici vorbă, era însă prea puţin convinsă.

Tragedia este că această politică apuseană de a te apropia de inamic şi de a-ţi nesocoti prietenii duce de-a dreptul la sinucidere. I-am scris lui Brown. Mi-am exprimat regretul şi am asumat completa responsabilitate, din moment ce mi se dă mână liberă, să plănuiesc interviurile mele aşa cum doresc.

Joi, 31 mai 1956

Manya Har ari îmi telefonează să-mi spună că ultima mea carte – *În Defence of Liberty* a fost acceptată pentru publicare imediată. Sunt încântat. Va fi prima mea carte publicată în Anglia, căci *Russian Comfmunisme*] *în Action* încă tot n-a fost publicată1.

Vorbesc cu Bunty McNaughton, care a citit manuscrisul. Îmi spune că nu e deloc surprinsă. Cum mi-a scris deja: *„I have her undying loyalty" 1*. Vorbesc cu Cang de la *Times*, care a trimis o recenzie foarte favorabilă cărţii mele editurii Harvill Press. Îi mulţumesc din nou şi-l invit

la masă. Din păcate, pleacă în vacanţă. Mi-a atras atenţia că ar fi bine „pentru viitorul meu” să adaug cifre şi tabele ca să substanţiez afirmaţiile pe care le fac. Altfel: „*Your book reads like a leader*) *Vh*.

Luni, 4 iunie 1956

Masa cu Betty. Îmi spune că vrea să se împace cu Radu. La 6 p.m. la Allied Circle. Întrunirea organizată de „Council for Political Asylum & Legal Aici”. Glenville-Brown şi Nandriş vorbesc bine în sprijinul românilor de la Berna.

După aceea, discuţie cu Nandriş, [Gou] Constantinescu şi Laurence Wilkinson. Laurence le cere să-i faciliteze o întrevedere cu regele Mihai: „*The King cannot stand aside*. *He must make* a *statement of support*. *If he keeps silent that will be commented upon unfavourable*” 1. Atât Nandriş, cât şi Gou s-au eschivat: „Regele trebuie să nu se amestece în aceste probleme!?” Laurence s-a plâns apoi că nu a primit niciun ajutor din partea nimănuia. „*Ive written the book* în *spiţe of* Air. *Fărcăşanu*, *who never*; *never answers my letters*. *What a pity that the whole defence was not properly organised*!”[148] Am afirmat foarte civilizat, dar categoric, că vina eşecului nostru de a organiza o apărare imitară se datorează exclusiv lui Vişoianu. Discuţie cu Gou.

Duminică, 17 iunie 1956

Abia sosit la Bordeaux, ieri după-masă pe la ora 2.00, m-am culcat şi am dormit, fără întrerupere, până la ora 10.00 azi-dimineaţă, adică 20 de ore. Cred că e comentariul cel mai elocvent asupra săptămânii petrecute la Berna în legătură cu procesul tinerilor care au ocupat legaţia RPR-istă în noaptea de 14/15 februarie 1955. Să încerc acum să fac o sinteză a impresiilor adunate.

Acuzaţii: Sunt toţi tineri, între 24 şi 32 ani. Beldeanu e tipul eroului legendar ardelean cu sabia într-o mână, cu

148 „Regele nu poate rămâne de-o parte. Trebuie să facă o declaraţie de susţinere. Dacă păstrează tăcerea, asta va atrage comentarii nefavorabile.” (în lb. engl.)

lancea în cealaltă. Exact de 1, 80 m, bine făcut, şi-a lăsat, din nefericire, să-i crească barba. Are o faţă lată, gură senzuală cu buze groase, ochi limpezi albaştri care te privesc direct, frunte lată datorită, în mare parte, unei chelii premature; are un nas regulat, cam roşu. Cum la închisoare nu li se dă vin, e clar că roşeaţa nasului se datorează unei funcţionări insuficient de bune a ficatului.

S-a spus că e voluntar şi dominator. Evident că da, dar în acelaşi timp e generos, gata de sacrificiu. S-a spus că-i place să joace rolul de şef. Evident că da, altfel n-ar fi putut să execute atât de bine planul lor la Berna, dar, după spusele directorului penitenciarului de la Thorberg, Werzen, Beldeanu e bun camarad, iar eu am fost prezent şi am văzut umilinţa sinceră pe care a dovedit-o Beldeanu atunci când a stat de vorbă cu Emil Ghilezan[149] şi cu Grigore Gafencu, după ce aceştia şi-au terminat depoziţia ca martori.

S-a spus apoi că joacă teatru şi că sentimentul său religios nu este real. Aceasta este o calomnie neruşinată, lipsită de orice bază. Inspectorul de poliţie Kessi, cât şi Werzen, pe care l-am pomenit deja, apoi italianul şef al org. YMCA din Trieste şi, în fine, toţi românii care l-au cunoscut personal, au confirmat calităţile reale ale lui Beldeanu: serios, religios, generos, bun prieten, săritor la lucru, patriot adevărat. Fanatism. Codrescu, Ochiu' şi Chirilă sunt toţi băieţi buni, dar de o importanţă cu totul secundară. Beldeanu e şeful, organizatorul şi creierul din spatele „afacerii" de la Berna.

Apărarea: Avocaţii angajaţi de Fărcăşanu, căci el a fost singurul care a avut procură de la băieţi, au fost Mastronardi, Robinchon, Wild, Brunschvig şi Maître Floriot de la Paris. Primii patru sunt toţi elveţieni. Brunschvig, care e evreu, şi-a depus mandatul înfricoşat de presiunile ce s-au făcut împotriva intenţiei lui „de a apăra

149 Emil Ghilezan (1911-1997), avocat şi om politic ţărănist. A activat alături de generalul Nicolae Rădescu în Comitetul Naţional Român, apoi în Liga Românilor Liberi.

nişte fascişti, antisemiţi”. Se pare că aceste zvonuri îşi au originea chiar în sânul Comitetului Naţional Român. În tot cazul, Brunschvig confirmă că, după ce renunţase la mandatul lui de apărare, Veniamin a venit să-l vadă în Elveţia şi i-a propus să organizeze apărarea în numele CNR!? Brunschvig i-ar fi spus imediat că îi este imposibil să accepte – chiar dacă băieţii ar fi gata să dea o nouă procură – căci în definitiv el a renunţat la calitatea de apărător tocmai pentru că CNR l-a făcut să creadă că băieţii sunt fascişti. În tot cazul* el nu vrea să se amestece în conflictele dintre românii exilaţi.

Apărarea a fost abil condusă. Critici însă, din nefericire, se pot face cu destulă justificare. Acuzaţii, cât şi martorii, n-au fost suficient de bine ajutaţi prin întrebări oportune. Ocazii s-au scăpat.

Stoffel[150] a scăpat uşor, deşi ar fi putut să fie pus într-o situaţie imposibilă etc. în tot cazul, ar fi fost esenţial ca să fie un avocat român *pledant* pe banca apărării. E adevărat că eu am îndeplinit această funcţie în timpul dezbaterilor. Dar eu n-am fost pregătit din timp. De fapt, m-am dus la Berna de unul singur, fără să fi fost chemat. Odată sosit acolo, Fărcăşanu mi-a cerut să asist la dezbateri pe banca apărării şi să fac legătura cu el şi apărătorii străini, pe de o parte, şi acuzaţii pe de alta. N-aveam însă dreptul de a interveni în dezbateri şi sugestiile mele trecute lui Robinchon, care stătea lângă mine, prea arareori au fost acceptate. Un avocat român, pledant, deci, trebuia inclus şi din informaţiile mele, care provin dintr-o sursă absolut sigură, eu ştiu că, dacă am fi insistat mai mult, acest lucru ar fi fost acceptat.

Floriot a fost cel care a cules laurii. E un avocat de mare talent. Publicitatea în Anglia ar fi fost mult mai mare dacă şi un avocat englez ar fi participat, şi un avocat englez capabil să pledeze în germană sau franceză s-ar fi

150 Emeric Stoffel (1913-?), însărcinat cu Afaceri al României în Elveţia în timpul atacului grupului Beldeanu. A fost rechemat în ţară şi numit redactor-şef al revistei Neue Literatur.

găsit. Americanii Pannch şi Warren McGee, ambii avocaţi cu renume mondial, n-au făcut prea multă treabă. A fost bine însă că au fost prezenţi. Pannch este fost subsecretar de stat la Externe şi McGee este fostul apărător al lui [Ernst von] Weizsäcker.

Martorii apărării: părintele Müller, Ghilezan, Gherman şi Gafencu au făcut o impresie excelentă. Ceilalţi mai puţin. Venetu n-a fost nici el rău. A fost impresionant însă că, în totalitatea lor, martorii au dat o oglindă fidelă a întregii vieţii româneşti:

Sălaj an – Plugar
Păr. Pârvulescu – Preot ortodox
Păr. Gherman – Preot unit
Păr. Müller – Preot romano-catolic
Adriana Georgescu – Tânără jurnalistă
— Evreu
Rubsel Stoicănescu Fărcăşanu B. Niculescu Scheiner
— Căpitan în armată
— Politician liberal activ
— Secretar al primului ministru
— Sas
Ciochină Eftimie Gherman

Până la depoziţia lui Ghilezan mai era oarecare îndoială în mintea judecătorilor. După aceea, şi mai ales [după] impresionanta depoziţie a lui Gafencu1, toată lumea a fost convinsă că e vorba de o crimă pur politică.

Echipa repezistă de 18 oameni a fost condusă de Ion

Maurer[151][152], unul din secretarii Partidului Muncitoresc Român. După şedinţa de joi, 14 iunie, Ghilezan, pe care l-am invitat să stea alături de mine pe banca apărării, i-a vorbit lui Maurer în momentul în care, inevitabil, a trebuit să treacă pe lângă noi.

— Dar ai cam îmbătrânit, mă!

— Ce să-i faci. Vezi, însă, că sunt sănătos. Voi spuneaţi că am fost împuşcat.

---

151 Grigore Gafencu a menţionat în jurnal impresiile create în urma audierii sale ca martor în procesul grupului Beldeanu: „Intervenţia mea în procesul de la Berna mi-a adus partizani de acolo de unde mă aşteptam mai puţin. Courrier Roumain, care până acum mă adăpa numai cu înjurături şi-mi atribuia cele mai negre planuri, a descoperit, în mod subit, talentul meu, elocinţa şi proclamă, spărgându-ne urechile, că mi-am răscumpărat, dintr-o singură lovitură, nenumăratele mele păcate. [...] Se pare că procesul de la Berna mi-a creat prietenii cam pretutindeni, dar nu şi în America. Nici Comitetul Naţional şi nici Naţiunile Captive n-au manifestat nici cel mai mic interes pentru proces". Grigore Gafencu, Jumal> voi. 6, p. 160, în manuscris, disponibil la adresa: http://www.iiccr.ro/pdf/ro/memoriile_lui_gafencu/BCUCLUJ_FCS_MS6972_006.pdf (accesat la 4 iulie 2017).

152f ost lăsaţi grupaţi şi ne-au plasat intercalaţi printre fugarii din ţară şi alte persoane străine [...]. Martorii apărării au venit în număr mare, deşi au fost străini de faptele concrete săvârşite de tâlhari, având în fruntea lor pe Grigore Gafencu, Fărcăşanu, Ghilezan, Eftimie Gherman şi alţii. Depoziţia acestora s-a transformat în scurt timp în tribună de invective politice, calomniind regimul nostru de democraţie populară. Mai mult, deşi li s-a permis să vorbească în limba română, au refuzat, depunând [mărturiile] în limbile germană şi franceză. A fost încă un prilej să ne convingem cât de «dragă» le este «patria iubită» acestor demagogi ai ideii naţionale. Au minţit cu neruşinare [spunând] că la noi, sub directivele comuniştilor, se duc copiii la biserică, unde agenţii comunişti se îmbracă în odăjdii (?!), care au grijă să le fure jucăriile din buzunar, ca după aceea învăţătorii să educe copiii să nu se mai ducă la biserică, pentru că preoţii sunt nişte hoţi şi încă o serie de calomnii la adresa noastră, aceasta bineînţeles în urma schimbării atitudinii preşedintelui. [...] Pe toată perioada procesului şi a şederii noastre la Berna [...] am avut tot concursul tovarăşilor jurişti, care ne-au informat asupra dezbaterilor procesului din punct de vedere legal procedural, noi necunoscând limba germană sau franceză. Călătoria şi cazarea noastră a fost bine organizată şi nu am avut de suferit nimic. Dacă am fi cunoscut limbile în care s-a dezbătut procesul, aspectele ar fi fost

— Nu tu, măi. Prietenul Lucreţiu1. Unde e el acum?

Maurer a schimbat conversaţia. S-a vorbit de d-na Sever Bocu, care a sosit la New York, de d-na Călinescu, care şi ea a primit viza de ieşire, de deschiderea largă a porţilor închisorii.

— Noi încercăm să reparăm greşelile trecutului. O revoluţie nu se poate face fără greşeli, a spus Maurer. Şi, apoi, încălzindu-se: Dar, e bine, oare, ce faceţi voi aici? Aruncaţi cu murdărie în noi.

Ponegriţi regimul, tocmai acum când oameni de treabă ies la suprafaţă, care vor să facă bine. Pot eu să mă întorc în ţară şi să nu spun ce aţi făcut aici? Voi ne îngreunaţi situaţia; voi împiedicaţi îmbunătăţirea atmosferei în România. Noi vrem să facem ce e drept şi bine. Vă vrem pe toţi acasă, liberi.

Eu, uitându-mă, calm, în ochii lui:

— Aş vrea să vă pot crede, d-le Maurer.

— Ce pot eu să spun. Îţi dau cuvântul meu că e adevărat.

N-am insistat, căci cuvântul comunist, atunci când e vorba de

„Inamicul de clasă”, n-are nicio valoare. Rămăsesem singuri în sala Curţii Federale. Procurorul se întoarce după nişte acte. Ne vede împreună:

— Vive la coexistencel ne strigă.

— *Coexistence competitive*, răspunde Ghilezan pe acelaşi ton glumeţ.

Al. Gregorian, de la Roma, care urmărea întreaga scenă de departe, strigă:

— Jamais[153]!

Ieşim toţi trei afară pe culoar. Vorbim de Ionel Pop (Maurer nu l-a văzut). De un alt conducător ardelean (numele îmi scapă) „care se plimbă pe străzile

redate mai documentar” (Cei cinci..., pp. 237-239).

1 Referire la Lucreţiu Pătrăşcanu (1900-1954), avocat, lider comunist, condamnat la moarte şi executat în 1954 la închisoarea Jilava.

153 „Trăiască coexistenţa.rf„Coexistenţa competitivă”/yyNiciodată\” (în lb. ff.) (n. red.).

Bucureştiului şi ne înjură în toate părţile; nu-i facem nimic!", spune Maurer. Suntem fotografiaţi din toate părţile. Cei 18 români comunişti se retrag, respectuos, la o parte. Stăm de vorbă şi ne înţelegem să nu dăm nimic presei. Nu mai spuneau însă nimic nou, nimic interesant. Maurer continua doar ideea lui a înaintării societăţii repeziste cu integrarea noastră, a exilaţilor.

A doua zi, *Gazette de Lausanne* publică o informaţie că Maurer a fi declarat lui Ghilezan că dacă acuzaţii nu sunt sever pedepsiţi *atmosfera coexistenţei va suferi o eclipsă*. Cum nu era un citat exact, am hotărât cu Ghilezan să dăm o dezminţire presei şi să scriem lui Maurer în acest sens. Ne-am gândit amândoi la greutăţile ce am putea crea celor din ţară dacă Maurer ar pleca cu impresia că nu ne-am ţinut cuvântul dat.

Cu Ghilezan şi Venetu m-am împrietenit imediat. Cu Romi Boilă am vorbit mult. Am încercat să-l conving că e datoria lui să nu lase partidul să lâncezească, să moară. Să ne întrunim cu toţii şi să începem să dezvoltăm o activitate sănătoasă. Noi nu putem să acceptăm responsabilitatea pentru greşelile lui Vişoianu. Şi el, Romi, îl critică pe Vişoianu. Cred însă că nu va avea curajul să facă ceva. El depinde de banii ce-i dă Vişoianu.

Am explicat lui Fekett, românul american care scoate ziarul *America*\ felul în care Vişoianu a torpilat apărarea *unitară* a acuzaţilor. Eram vreo zece la masă. Fekett a zis, după o lungă tăcere:

— Am aflat aici, la Berna, din gura calului, de la Beldeanu, adevărul. Acum ştiu cum stau lucrurile. Mă voi întoarce în America şi-i voi spune lui Vişoianu. Domnule, dumneata m-ai minţit!

După plecarea mea din Berna sunt informat, în scris, că, în timp ce eram acolo, fusesem urmărit de agenţi comunişti. Cu Fărcăşanu şi Barbu Niculescu m-am înţeles foarte bine. Am muncit enorm şi am cheltuit importante sume de bani.

Două conferinţe de presă au fost organizate. La

prima, înainte de începerea procesului, Fărcăşanu a dezavuat declaraţiile făcute de Racoceanu la Paris (care din nou a spus prostii în legătură cu importantele documente secrete care dezvăluie întreaga reţea de spionaj sovietic în Europa Apuseană). La a doua a vorbit Kersten, fostul deputat american, preşedinte al Comitetului de Cercetări asupra Crimelor Sovietice, şi Pannch, care s-a declarat consilier legal al Ligii Românilor Liberi. Kersten a vorbit de pericolul comunist care, dacă nu este oprit acum, va duce inevitabil la război. Pannch a citit telegrama pe care a primit-o din partea Senatului american, cerându-i să raporteze la Washington orice amănunt al procesului de la Berna ce ar putea să intereseze problema securităţii Statelor Unite.

La această a doua conferinţă de presă, Romi Boilă a făcut o mică murdărie. L-a montat pe tânărul corespondent al ziarului *Gazette de Lausanne* să întrebe de ce apărarea n-a fost făcută şi în numele Comitetului Naţional Român. A cerut apoi detalii despre numărul membrilor Ligii. Fărcăşanu şi-a pierdut bunul simţ, din nefericire, şi a tratat chestiunea foarte dictatorial, refuzând să dea vreun răspuns. Discuţii, certuri. Mare păcat.

Sâmbătă, 23 iunie 1956

Repet oferta mea de a transmite o cuvântare la radio BBC, atât doctorului Owen, cât şi lui miss Berry. Miss Berry îmi spune că e extrem de greu din moment ce ei se opun astăzi mişcării naţionaliste cipriote. Decizia a fost deja luată de dr. Gretton ca numai d-rul Owen să scrie un comentariu şi să nu se transmită nimic altceva, mai ales nu din partea unui român.

I-am spus că i-am dat un interviu lui Bernard pentru Radio Europa Liberă. Am adăugat că eu trebuie să insist cu oferta mea, chiar dacă va fi refuzată, pentru că socotesc de datoria mea să dau cât mai multă publicitate acestei fapte româneşti, importanţa căreia, pentru noi, nu poate fi exagerată.

Marţi, 26 iunie 1956

Manya Harari îmi telefonează. Îmi spune că F.T. Smith, şeful organizaţiei Collins, e încântat de cartea mea. O găseşte originală şi plină de forţă. Mă sfătuieşte să-i vorbesc la telefon.

Smith îmi vorbeşte în acelaşi sens, ca şi Manya, şi-mi promite că va face tot posibilul ca să apară cât mai curând. Va apărea, cel mai târziu, în ianuarie anul viitor. Jackie Rolo îmi vorbeşte de la Harvill Press, şi-mi subliniază importanţa, pentru mine personal şi pentru cartea mea, a interesului arătat de Smith: „Smith, pur şi simplu, nu face astfel de lucruri. E mult prea ocupat ca să telefoneze autorilor, mai ales când nu-i cunoaşte”.

Miercuri, 27 iunie 1956

Masa cu miss Berry şi D.M. Graham de la BBC. Graham mă întreabă tot felul de lucruri în legătură cu procesul de la Berna. Îi spun totul, fără înconjur şi reticenţe. E evident impresionat. Cu miss Berry vorbim despre situaţia din ţară. Îi spun că liberarea noastră va putea fi realizată numai atunci când Apusul va fi moraliceşte gata să ne dea sprijin. Dacă Apusul acceptă adevărul că lupta noastră împotriva comunismului este lupta lor de supravieţuire, situaţia propice va fi prezentă. Blocul comunist şi democraţiile, prin armamentul lor nuclear, vor fi faţă în faţă. Comuniştii nu vor mai îndrăzni să atace. Atunci, şi numai atunci, noi cei din Europa Răsăriteană trebuie să ne răsculăm. Apusul va insista ca Rusia să nu intervină în afacerile interne ale altor ţări „independente”. Noi, în situaţia aceasta, vom reuşi să răsturnăm guvernele comuniste. Condiţia de căpetenie, însă, este ca Apusul să informeze Moscova că dacă intervine în războiul civil care se va declanşa în ţările noastre, Rusia Sovietică însăşi va fi atacată cu arme nucleare chiar din America şi din bazele americane.

După-masă îl văd pe Cornea. Îmi spune de lansarea Comitetului Român Democrat Liber. A informat pe subsecretarul de stat de la externe printr-o scrisoare. Primirea ei, spune el, a fost deja confirmată. Cornea însă

nu-mi dă niciun nume. Deocamdată, doar el singur. L-am sfătuit să vorbească cu Bianu şi să-i ceară adeziunea, fără de care naţional-ţărăniştii nu pot să se înscrie în organizaţia lui. Părerea mea este că s-a pripit. Nu trebuia să o facă de unul singur (ar fi şi alţii, spune el, dar doresc să-şi păstreze anonimatul!?). I-am spus că ar fi fost mai bine să invite pe românii din Anglia şi Comitetul să fie format prin alegeri. „Nu vin, dacă-i inviţi" a fost răspunsul lui Cornea.

Sâmbătă, 30 iunie 1956

Josten vine la mine acasă. Îmi vorbeşte despre înfiinţarea grupului pentru război psihologic. Lordul Birdwood[154] este iniţiatorul;

Gordon-Walker, George Brown, (Gascoyne) etc. sunt ceilalţi deputaţi. Vor avea o întrunire la Camera Comunelor joia viitoare. Pentru polonezi s-a gândit la Bregman. Dintre români, la mine. Îmi cere să păstrez discreţie absolută.

Luni, 2 iulie 1956

Masa la Manya Harari. Michael de faţă. Manya vede eliberarea posibilă printr-o lovitură de stat ca cea încercată la 20 iulie 1944 în Germania. „Dacă ar fi reuşit, n-ar fi fost o soluţie ideală, dar o democratizare graduală ar fi fost posibilă". Ea crede că un eşalon al doilea de funcţionari înalţi în Uniunea Sovietică ar fi în stare să producă o revoluţie „de palat", să înlăture conducerea actuală şi să introducă reforme liberalizante. Eu cred că respingerea comunismului poate fi adusă numai printr-o revoluţie şi această revoluţie trebuie să înceapă în ţările din Europa răsăriteană. Apusul însă trebuie să fie gata moraliceşte să interzică, cu ameninţarea unui atac nuclear asupra Moscovei, orice intervenţie sovietică în Europa răsăriteană. Revoluţia noastră, odată reuşită, se va răspândi peste tot, inclusiv în Rusia.

Manya crede că riscul e prea mare. Se îngrozeşte la

154 cu lordul Birdwood şi cu soţia sa, Jane Birdwood, aceştia implicându-se constant în proiectele politice ale exilaţilor din ţările comuniste aflaţi la Londra.

ideea că un nou război, de data aceasta atomic, ar putea izbucni. Ideea distrugerii Moscovei o paralizează. Am asigurat-o că un astfel de război nu s-ar produce. Pentru că Sovietele nu-l vor risca. Rezultatul ar fi cel dorit. În faţa posibilităţii unui război nuclear, ruşii vor renunţa la intervenţie în afacerile interne ale ţărilor învecinate şi vor abandona ţările noastre sorţii lor. Va fi responsabilitatea noastră să-i înlăturăm pe comunişti şi pe venetici.

Manya îmi spune apoi de marea ei tentaţie de a se întoarce în Rusia. Poporul e minunat. Ea se poate „pierde" acolo de bunăvoie şi fără prea mare greutate. Când am sugerat că persecuţia religiei este un factor care contribuie la înlăturarea, în cele din urmă, a regimului ateu comunist, Manya, pe drept cuvânt, mi-a reamintit că ortodoxismul rus crede în redempţiune prin suferinţă. Suferinţa, deci, este tacit acceptată.

Vineri, 6 iulie 1956

Masa cu Viorel la LApéritif Grill. Nimic interesant. E cam obsedat de greutăţile lui financiare. Îmi spune că i-a scris Barbu Niculescu, care i-a cerut să-mi dea şi mie adresa lui.

Eu, după-masă, am luat ceaiul la Waldorf Hotel în Aldwych cu profesorul Nandriş. E un încuiat care pretinde faţă de sine însuşi, în primul rând, că este om „mare". El nu se opreşte la lucruri mărunte: „Dacă cineva vrea să facă ceva, să o facă, eu nu-l împiedic" etc. Din păcate pentru el, nu se păcăleşte decât pe sine însuşi. Când i-am pus întrebarea direct, n-a avut încotro şi a recunoscut că a condamnat iniţiativa mea de a organiza apărarea unitară a celor de la Berna. Pe urmă însă, vreo oră mai târziu, fără să-şi dea seama cum se condamnă, mi-a spus că i-a oferit lui Beldeanu în scris să facă el organizarea unitară a apărării. Beldeanu nici nu i-a răspuns. Nu l-am mai întrebat de ce iniţiativa mea a fost proastă, iar a sa bună!?

Sâmbătă, 7 iulie 1956

La Henley cu ai mei şi cu familia lui Godffey, cu ocazia Regatei anuale. Vreme frumoasă – una din plăcerile

cele mai autentice ale vieţii liniştite din Anglia. Imediat după masă plec singur la palatul regal Hampton Court, invitat fiind de prietenul meu Sam Clayton să iau parte la căsătoria lui cu nepoata reginei-mame, vară primară cu regina Elizabeta II (mama miresei, Lady Granville, e sora reginei-mame). Ceremonia a avut loc chiar în capela regală. Regina-mamă prezentă. Lume multă din adevărata, vechea aristocraţie a Angliei şi a capetelor încoronate – care mai rămân – din Europa. Stau mult de vorbă cu François de Saroux şi cu prinţul Axei al Danemarcei. Recepţie în frumoasa sală sobră de stejar (Oak Room). Întors la Henley stăm până noaptea târziu să privim jocurile de artificii. Multă animaţie. Copiii sunt încântaţi.

Marţi, 10 iulie 1956

Cu Sanda Stătescu-Longo[155] la Café Royal. Vorbim despre Radio Europa Liberă. Un alt postmortem. Ea vrea să mă convingă că ar fi trebuit să plec acolo la München să iau conducerea secţiei româneşti. Mă îndoiesc. Pe vremea aceea – acum doi ani – aş fi vrut să o fac, dar americanii n-au acceptat condiţiile mele. Să mă fi dat legat în mâinile lor, n-ar fi fost prea bine pentru mine.

Mă felicită pentru agenţia de presă *Free Romanian Press*. Toată lumea, îmi spune ea, e de acord că e un lucru foarte bun. Ar vrea să lucreze şi ea. Nu pot să-i ofer însă un post pentru că aranjamentele mele sunt deja făcute. Organizaţia e condusă de mine, Josten e redactor-şef şi Johnny Troiano[156] redactează ştirile ce-i dau eu. Sunt gata însă să o accept drept corespondent din Europa. Va fi remunerată potrivit succesului nostru în a vinde ştirile pregătite de ea. Masa cu familia Rolo.

Luni, 12 iulie 1956

Joi dimineaţă, 12.7.56, primesc o scrisoare de la

155 „Eşti un om liber, faci ce vrei. Nu vrem să ştim nimic despre asta. Dacă reuşeşti să-l contactezi pe Opriş, lasă-l să decidă ce vrea, fără să-l încurajezi să rămână” (în lb. engl.) (n. red.).

156 Sanda Viorica Crăciunaş (născută Stătescu şi căsătorită Longo) (1919-1999), inginer. Mai târziu a devenit a doua soţie a lui Silviu Crăciunaş.

părintele Gâldău din New York. Pe scurt, îmi cere să văd ce pot face pentru Ion Opriş[157], unul din atleţii care vor sosi din RPR pentru a participa la concursurile AAA de la White City Stadium. Alăturat îmi trimite o scrisoare de sprijin din partea unei doamne, Maria Gherghescu din Chicago, şi o scrisoare din partea lui Ion Patruţin, vărul lui Opriş, pentru a-i fi predată lui Opriş la White City Stadium.

Imediat ce am primit scrisoarea am telefonat lui Tite de la Special Branch, Scotland Yard, care se ocupă de problemele româneşti. I-am dat faptele şi i-am spus că, după părerea mea, telegrama lui Opriş nu poate să însemneze decât că vrea să rămână aici în Apus. Am adăugat că intenţionez să-l ajut să scape. Tite a ripostat: *„You are afree man, you cari de what you like. We dorit want to know anything about it. If you succeed în contacting Opriş, let him decide what he wants to do without encouraging him to stay* \ Am telefonat apoi lui Josten, care mă ajută la *Free Romanian Press*, şi i-am spus de planul meu. I-am cerut să obţină bilete de presă pentru concursul atletic.

A doua zi, vineri, 13 iulie, Josten şi cu mine ne-am dus la White City Stadium. Am intrat în legătură cu McWhirter de la BBC – Serviciul de Televiziune, care este gata să ne ajute. Mi-a obţinut o cocardă oficială de organizator, care-mi dă libertate de trecere pe stadion. Astfel înarmat, am trecut puntea care desparte stadionul propriu-zis de tribună. M-am amestecat printre concurenţi şi am studiat cu multă grijă pe toţi atleţii români şi, mai ales, pe cei doi oficiali români: Săvescu şi Hireş. De la

157 Ion Opriş, atlet român care a reuşit să rămână în Anglia, cu sprijinul lui Ion Raţiu, în timp ce participa la un concurs sportiv internaţional. Echipa de atleţi a României a sosit la Londra pe 13 iulie 1956, Opriş trebuind să concureze la proba de 110 metri garduri. Fuga lui Opriş a beneficiat de o mediatizare amplă în Occident, ceea ce a pus regimul de la Bucureşti în dificultate, în declaraţiile de presă oferite afirmând că a ales libertatea pentru că „viaţa nu mai este de trăit în România”. Mai târziu, pentru că s-a obişnuit greu cu viaţa din exil, Opriş şi-a manifestat dorinţa de a se întoarce în ţară, idee la care a renunţat după ce s-a calificat în meseria de mecanic.

început m-a frapat faptul că Săvescu şi Hireş vorbeau încontinuu ungureşte (pe urmă am aflat de la Opriş că Hireş e ungur din Ungaria, iar Săvescu ştie ungureşte pentru că este din Sibiu). Săvescu este conducătorul comunist al echipei, membru al comitetului de sport din ţară. Hireş e 1 antrenorul echipei. Săvescu, îndesat, negricios, cam 1, 75 m înălţime, nu mi-a făcut o impresie bună. Purta beretă-chipiu şi un trencicot verde închis. Hireş, slab, aproape blond, ceva mai mic decât Săvescu, era evident fără nicio putere de decizie. Săvescu era şeful şi-şi executa datoria de supraveghere cu multă grijă. Toată ziua de vineri n-am căutat să contactez pe nimeni.

Sâmbătă, 14 iulie 1956

Intru din nou pe stadion, tocmai înainte de începerea probei eliminatorii la 110 metri garduri. Opriş, pe care-l ştiam acum foarte bine, făcea alergări de antrenament. Mă duc spre el deşi Săvescu era în apropiere. Îi spun simplu:

— Opriş?

— Ja, Ich bin Opriş. Sprechen Sie Deutsch?!

— *Ja, ein wenig*[1] şi zâmbesc. Săvescu era deja destul de aproape ca să ne audă.

Continui:

— Wie zublen Sie sich? Gent es gut?[158][159]

— *Ja, danke*[160], îmi răspunde Opriş şi face aşa un gest de modestie din cap. N-am mai insistat. M-am îndepărtat (pe urmă am auzit de la Opriş că Săvescu l-a întrebat cine eram. Opriş i-a răspuns că nu ştie. „Probabil că e Toni Neff" ar fi spus Săvescu, Neff fiind un binecunoscut antrenor german).

Ploua. M-am dus spre proba de salt, înălţime. Am stat lângă Soeter mai mult timp. Hireş şi Săvescu făceau naveta între diverşii atleţi români, care cu toţii se pregăteau pentru probele respective.

---

158 „Da, sunt Opriş. Vorbiţi germana?" (în lb. germ.) (n. red.).

159 Probabil: „Wie fuhlen Sie sich?", în germ: „Cum vă simţiţi?", „Merge bine?" (n. red.).

160 „Da, mulţumesc" (în lb. germ.) (n. red.).

La 2.15 a început proba eliminatorie a lui Opriş. A câştigat-o cu uşurinţă. Cum Săvescu şi Hireş erau postaţi la finiş, eu am rămas la start. Opriş, bineînţeles, s-a reîntors acolo după cursă să se îmbrace cu treningul său. Eram singuri. Am stat de vorbă liniştiţi şi destul de mult. L-am întrebat ce vrea. Mi-a răspuns că vrea să rămână aici, în Apus. I-am dat scrisoarea de la Pătruţiu şi numele meu. Ne-am despărţit înaintea finalei cursei de garduri m-am dus din nou pe teren. Am vorbit cu Opriş. Mi-a spus că s-a decis să rămână şi că se gândeşte să o facă luni sau marţi. I-am atras atenţia că sau o face imediat sau n-o face deloc. Voia să ştie de [Stan] Luric. Unde e? Ce face? Cum îi merge? I-am spus că, de fapt, după câte ştiu eu îi merge greu, dar că altfel e bine. Tuturor exilaţilor le merge greu, mai ales la început. Opriş n-a fost impresionat. Ne-am înţeles să ne întâlnim îndată după cursă. I-am dat o schiţă pe care o pregătisem cu ieşirile din stadion, indicându-i unde o să mă găsească. Amănuntele le-am dat, toate, în diversele comunicate de presă şi în conferinţele făcute la radio.

Totul a mers apoi bine. Ajunşi la mine acasă, am telefonat la Scotland Yard. M-au pus direct în legătură cu inspectorul şef Gibson (interior 617). I-am comunicat că Opriş e la mine. Mi-a spus: „Keep him quiet Dorit contact anybody and be careful”. „I am afraid that’s not possible, because Ive already given the news to the Press. They are now interviewing him”. „Oh, dear, dear. You shouldn’t have done that. You should have waited for the political asylum to be granted first”. „I am afraid, I must assumfull responsability for that. It was my ideea”.» Well, you’ve put me before a „fait acompli”. „I apologize but I must confess that was my intention. If I did wrong I, of course, have to accept the conséquences” 1. N-a mai spus nimic, a râs

doar puţin. Şi apoi a adăugat: „You must be careful”[161][162]. Toată conversaţia a fost foarte plăcută.

După terminarea interviului ne-am dus cu toţii la *News of the World*. Am fost bine primiţi, prezentaţi redactorului-şef, redactorului paginii sporturilor, Doug Wilson, şi altora. Am luat apoi masa împreună cu Roger Hall şi cu Drew. Ne-am dus, apoi, la insistenţa mea să ridicăm bagajul lui Opriş de la Lancaster Court Hotel. Trebuia să o facem, oricare ar fi fost riscurile, pentru că altfel semnificaţia politică a fugii lui Opriş ar fi fost compromisă, căci el avea în sacoşa lui de la hotel 2000 de lame de ras Gillette. Le cumpărase aici şi avea intenţia să le vândă în ţară, la caz că n-ar fi fost contactat de nimeni. În mintea mea, situaţia era dară. Deţinerea de devize este o crimă în ţară, pedepsibilă cu până la 20 ani închisoare. Dacă lamele de ras ar fi fost găsite, Săvescu ar fi putut să pretindă că Opriş a fugit *după ce* s-a descoperit „crima” lui, adică a fugit ca să evite să fie dat în judecată pentru deţinere de devize (căti fără devize n-ar fi fost în stare să cumpere lamele aici în Anglia) şi pentru traficare la negru (vânzare pe ascuns de lame în România).

Ne-am dus, aşadar, la hotel. Eram pregătiţi pentru orice. Eu am intrat primul, Josten şi cu Opriş după mine. Cheile camerelor ocupate de români erau agăţate în cui. Evident, erau plecaţi. Am răsuflat uşurat. I-am trimis pe Opriş şi Josten sus şi eu am rămas în incinta hotelului ca să-i opresc în caz că ar veni în timp ce ai mei se găseau sus în cameră. Mi-am făcut, la repezeală, planul de a începe o

---

161 „Ai grijă să nu vorbească. Să nu iei legătura cu nimeni şi să fii cu băgare de seamă.” „Mă tem că nu e posibil, fiindcă am dat deja ştirea presei. Chiar în clipa asta îi iau un interviu.” „Vai de mine şi de mine. N-ar fi trebuit să faci una ca asta. Ar fi trebuit să aştepţi să i se acorde mai întâi azil politic.” „Mă tem că responsabilitatea îmi aparţine în întregime. A fost ideea mea.” „Mă rog, dacă m-ai pus în faţa faptului împlinit.” „Iartă-mă, dar trebuie să mărturisesc că asta mi-a fost intenţia. Dacă am procedat greşit, trebuie, fireşte, să accept consecinţele.” (în lb. engl.)

162 „Trebuie să fii cu băgare de seamă.” (în lb. engl.)

harţă cu ei şi de a cere ajutorul a doi englezi, cam de vârsta mea, care se găseau tolăniţi în fotolii citind ziare. Norocul însă a fost de partea noastră. Echipa era la dineul dat de *Evening Standard* şi, deşi erau orele 9.45 p. m „am terminat treaba la hotel fără ca să fi fost stingheriţi. Întorşi acasă la mine am vorbit la telefon cu Pătruţiu în Chicago. Pe urmă am stat de vorbă aproape toată noaptea. Opriş mi-a confirmat toate speranţele şi toate temerile mele. Viaţa în ţară e imposibilă şi românii sunt complet împotriva regimului comunist. Tinerii nu sunt afectaţi. Rezistenţa în munţi continuă.

Duminică, 15 iulie 1956

Sunt trezit dis-de-dimineaţă de un telefon de la Scotland Yard. Îmi spun să am toată grija pentru că, potrivit informaţiilor lor, comuniştii caută să-l găsească pe Opriş şi să-l reţină chiar cu forţa. Să nu părăsesc deloc casa şi, la caz de nevoie, să telefonez un anumit număr. Le-am mulţumit.

Pe la prânz a sosit Josten cu Laurence Wilkinson de la *Daily Mail*. Inspectorul şef Gibson îmi telefonează să-mi spună că ni s-a fixat orele 3.00 după-masă luni, ca să fim primiţi de şeful departamentului imigrării din Ministerul de Interne, Hayes. Rând pe rând, vin apoi următorii: Robson de la BBC televiziune. Fac un film la noi în grădină, arătându-l pe Opriş plimbându-se şi mirosind florile, care într-adevăr sunt frumoase; Dra Anne Robertson Conpor de la *Daily Express*. Robson face un film, tot în grădină, interviu cu Opriş şi cu mine, apoi un alt interviu pentru BBC Home Service. Laurence Wilkinson de la *Daily Mail* Tony Convers de la *Daily Mirror*, Tom Baistow de la *New Chronicle*; Senn & Frank Greaves de la *Daily Herald*, Guy Rais de la *Daily Telegraph*, Pitt de la *Daily Sketch*, Palmer de la *Evening Standard* şi alţii, ale căror nume nu le mai ştiu. Pe la 6.30 p.m. la părinţii soţiei lui Josten ca să vedem programul de televiziune. Opriş e dat la „Ştiri”. Foarte bine. Grădina noastră e toată în floare. Elizabeth şi copiii sosesc acasă de la Burnham on Cronch unde şi-au petrecut

weekendul făcând sport: yole. Din nou stăm de vorbă până târziu, noaptea.

Astăzi, luni, 16 iulie, extrem de ocupaţi. La prânz facem o înregistrare la Radio Europa Liberă. Stăm de vorbă cu Opper şi Denyer. Opriş dă motivele care l-au determinat să rămână în Apus. Eu descriu, fără nicio înfloritură sau comentariu, faptele escapadei. De acolo, la BBC, la masă. Vorbim cu Owen şi cu vreo câţiva români.

La orele 3 p.m. la Home Office în High Holborn. Suntem primiţi de Hayes, şeful Serviciului de Imigraţie, cu încă un domn care a preferat să-şi păstreze anonimatul. Era evident însă pentru mine că e vorba despre cineva de la Serviciul Secret al Armatei. Întrebări multe. Au încercat să-l încurce pe Opriş. N-au reuşit să o facă însă. M-a amuzat la un moment dat, când Hayes mi-a spus: *„But wasm it rather risky*?![163]” Era vorba de decizia mea de a ne duce la hotelul lui Opriş şi de a ridica valiza lui care conţinea 2000 de lame de ras (nu a fost vorbă de un curaj copilăresc – de o bravură – din partea mea. Era însă absolut esenţial ca natura strict politică a defecţiunii lui Opriş să nu fie compromisă. Dacă ceilalţi ar fi descoperit lamele de ras, ar fi putut pretinde că Opriş a fugit *după ce* au aflat că este infractor de drept comun. Pentru a cumpăra lame de ras, trebuia să aibă devize străine. Cum am explicat mai sus, deţinerea de devize este o infracţiune pedepsibilă până la 20 ani închisoare). La terminarea interviului, Hayes ne-a spus că cererea lui Opriş pentru azil va fi transmisă Ministerului de Interne în mod obişnuit. La tânărul reprezentant la Londra al postului de radio american ABC, Yale Newman. Facem un interviu foarte reuşit pentru consum intern în America. De acolo la BBC, Serviciul de televiziune. Tânărul Milne, care produce programul „Highlight”, ne-a invitat să luăm şi noi parte. A mers foarte bine. Cina cu Bunty McNaughton. Curios ce mare plăcere mi-a făcut să fiu cu ea tocmai astăzi. Nu e de mirare însă, dacă-mi aduc aminte, că ea a fost întotdeauna

163 „Dar nu a fost cam riscant?” (în lb. engl.) (n. red.).

convinsă că eu am calităţi adevărate de conducător.

Marţi, 17 iulie 1956

Înregistrare pe bandă la Radio Europa Liberă. Am vorbit cu Bernard la telefon şi i-am dat exact ce-i trebuia. O declaraţie a lui Opriş, în ce priveşte motivele care l-au determinat să rămână în Apus, şi o dare de seamă practică a felului în care s-au petrecut lucrurile şi cum am organizat fuga.

Miercuri, 18 iulie 1956

La 10 dimineaţa la ambasada americană. Cornea ia interviu lui Opriş. Nu e rău, dar nici prea bine, pentru că Cornea insistă să-i spuie dinainte ce ar trebui să declare. Mare greşeală. Discuţie, da, dar nu instruire amănunţită.

Cu Opriş la General Electric Company Sports Ground. Am fost recomandaţi de tânărul Shevrock, de la *Finchley Harriers*. îl vedem pe şeful de acolo, Fearer, şi Opriş e angajat să lucreze la un teren de tenis. La 6.30 la Dodo Hankey. Stăm de vorbă cu Cyril Ray de la *Sunday Times*, Katherine Ward, Françoise de la *Seroux*.

Joi, 19 iulie 1956

Masa cu Otto Prager la Sweetings în Mansion House. Tatăl lui, bun român, e foarte simpatic. După-masă cu Opriş, rând pe rând, la Viorel Tilea, Nandriş, Georges-Émile Iliescu, Cornel Bianu. Viorel, plin de şarm şi de idei „bune", ca de obicei. Nandriş pretindea că el l-a văzut pe Opriş deja anul trecut şi făcea pe misteriosul (Opriş nu-şi aduce deloc aminte). Titinica Iliescu produce o telegramă de la atletul Vasile Dumitru care a rămas în Franţa acum vreo câţiva ani. Cornel Bianu ne dă o telegramă sosită de la d-na Dorothy Harkeness, preşedinta organizaţiei româno-americane „Iuliu Maniu". Ea oferă „sponsorship" şi plata drumului în America. Tot la Bianu facem cunoştinţa profesorului de economie Rugină. Om înalt, puternic, cu voce de stentor. Părea cam absolut, chiar slăbuţ la minte, sau e vorba numai de limbuţie! În orice caz, vorbea de „cetatea" pe care trebuie să ne-o construim „aici" şi se bătea în piept, în dreptul inimii.

Vineri, 20 iulie 1956

Masa cu Gou Constantinescu. Extrem de afabil şi curtenitor. Plin de laudă la adresa mea. Se pare că la televiziune am avut mare succes. Altfel nimic interesant. Ne spune că Vergotti[164] ar vrea să ne vadă.

De la masă mergem drept la aerogară Waterloo unde-l găsim pe Vergotti. Opriş l-a cunoscut pe Jacques M. Vergotti în Elveţia, acum vreo câţiva ani. A acceptat de la el ceva bani pentru tatăl său vitreg, care e tot în România. Vergotti şi-a adus aminte de mine. De fapt, ne-am cunoscut când m-am dus să-l vizitez pe rege la Beau-Rivage, Lausanne, în 1948. Astăzi lucrează pentru o organizaţie americană producătoare de accesorii pentru avioane (Sangano Int. Inc.). Simpatic, ne-a spus că şi generalul Lazăr ar vrea să ne vadă.

Telefonez generalului Lazăr care ne invită să trecem pe la el, pe la 6 p.m. Sosim la Lexham Gardens Hotel şi ne reţine la cină. Îi las pe ei să vorbească. Lazăr voia să obţină cât mai multe informaţii despre ţară. Am rămas însă surprins să văd cum Lazăr şi-a schimbat atitudinea de când l-am văzut ultima oară, acum vreo 5 ani. Îi găseşte pe englezi înţelepţi şi pare să aibă încredere în ei. „Ce vă închipuiţi dv? Englezii ştiu prea bine unde stau cu Rusia”.

Curios cum se schimbă opinia. Acum vreo 5 ani, când îl vedeam regulat, fusesem impresionat de decalajul său optic: cum nu vedea deloc tăria poporului englez. Astăzi eu înclin să cred că guvernul Eden a făcut o serie de „prostii” mari în ultimul timp: Geneva asupra Indochinei, Geneva „Summit Meeting”, Egyptul, Ciprul şi acum Suezul. Şi tocmai acum generalul Lazăr îi găseşte înţelepţi pe englezi. Se prea poate însă să fim mult mai de acord asupra englezilor astăzi, că acum nici el nu-i mai condamnă în mod automat. Opriş i-a povestit despre rezistenţa din ţară şi despre popularitatea regelui Mihai.

---

164 Jacques M. Vergotti (1915-2000), maior. A fost ofiţer de ordonanţă al regelui Mihai I şi l-a însoţit în exil, în Elveţia. Mai târziu s-a stabilit în SUA.

Luni, 23 iulie 1956

La Opper, la Radio Europa Liberă. Ei vor să le obţin un fel de interogatorii pentru serviciul lor de informaţii1 asupra declaraţiilor lui Opriş. Treabă enormă. Nu i-am promis.

Vineri, 27 iulie 1956

La orele 11 dimineaţa vine inspectorul Tite de la Branşa Specială a Scotland Yard-ului la mine la birou. Vrea să ştie unde sunt foştii membri ai organizaţiei „Free România Movement”[165] din timpul războiului. Îmi dă apoi relaţii despre Ion Murgu. O face la cererea mea pentru că Murgu, pe neaşteptate, şi după o tăcere de 15 ani, intră în legătură cu mine ca şi cum am fi fost foarte buni prieteni. M-a invitat la masă pentru astăzi. Tite îmi confirmă cele ce ştiam. Fost în Canada după ce fusese scos de la serviciul de presă al Ambasadei RPR de sub conducerea lui Franasovici. Locuieşte acum la Boumemouth. Să fiu cu grijă, dar să-l văd. După câte ştiu ei, Murgu nu e agent comunist1.

Masa cu Murgu la Ley-Ons. Interesant cum omul ăsta

165 Autorul se referă la departamentul de ştiri al postului de radio.

nu s-a schimbat deloc[166][167]. Nu pare îmbătrânit nici măcar cu un singur an.

Voia să ia un interviu lui Opriş pentru publicaţia *America*. Mi-a vorbit despre colonelul Ivanovici1, cu care lucrează în strânsă colaborare, şi de Barbu Niculescu şi Mişu Fărcăşanu.

Seara la „Polish Hearth" pentru ca să dau impresiile mele despre procesul de la Berna. Foarte puţină lume. Zece persoane. Am rămas însă surprins că Gou Constantinescu a venit şi el. Altfel întrunirea a decurs foarte bine. Sâmbătă, duminică şi luni le petrecem la Burnham on Cronch lângă Harwich, pe Coasta de Est a Angliei. Copiii încearcă, ca de obicei, să iasă pe mare cu

166 Ion Murgu, (1900-?), ziarist şi corespondent la Londra al ziarelor Patria şi Timpul în anii 1930. între 1940-1941 a fost numit secretar de presă la Legaţia României de la Londra de către Ministerul Propagandei Naţionale. în timpul războiului s-a înrolat în armata britanică, fiind întrebuinţat în acţiuni de propagandă la posturile de radio clandestine care difuzau emisiuni în limba română de la Londra. La sfârşitul anului 1945 s-a întors în România şi a lucrat în Ministerul Afacerilor Străine ca secretar cultural, iar în martie 1946 a fost retrimis la Legaţia României de la Londra. A fost recrutat de Serviciul Special de Informaţii (SSI) ca informator şi între 1946-1948 a lucrat ca agent acoperit pentru SSI la Londra. în 1948 a fost destituit de la legaţie, dar a refuzat să se întoarcă în ţară şi, în 1952, a plecat în Canada. în 1956 s-a întors în Anglia unde prezenţa sa a fost imediat semnalată de ofiţerii de Securitate din ambasadă şi a fost din nou recrutat informator, de această dată pentru Direcţia de Informaţii Externe, în vara anului 1956. Ca agent a fost folosit cu scopul de a pătrunde în anturajul lui Viorel Tilea şi al lui Ion Raţiu pentru a monitoriza şi influenţa activitatea acestora. Despre Ion Murgu (alias Dragoş, Traian, Stanciu, Răzvan, Mihai sau Dan) un alt informator al Securităţii de la Londra spunea că „dacă ar lucra informativ, ar vinde şi pe unul şi pe altul, adică dacă eu l-aş angaja mi-ar vinde pe englezi şi la englezi m-ar vinde pe mine" (vezi detalii în ACNSAS, fond SIE, dosar 104).

167 Rezidenţa DIE din Londra a transmis la Bucureşti un raport de şase pagini cu informaţii oferite de Ion Murgu după această întâlnire. Menţionându-se că „vineri, 27 iulie a.c., Răzvan a avut o nouă întrevedere cu Ion Raţiu la Londra", raportul conţine date despre toate subiectele discutate şi se încheie cu aprecieri sau „chestiuni de ordin personal şi familiar", precum faptul că „socrul lui Raţiu se pare că este foarte bogat însă extrem de zgârcit", iar „Raţiu

yolele, dar e imposibil. Furtună mare. Vânt cu adevărat prigonitor. Ion Opriş e cu noi. Foarte simpatic. Bun băiat. Acum, că ne cunoaştem mai bine, ne împrietenim.

Miercuri, 15 august 1956

Opriş e chemat la Ministerul de Război. Nu i se spune de cine. E întrebat şi descusut în legătură cu spionajul făcut de atleţii români. I s-a cerut să nu-mi spună nici măcar mie ce s-a discutat. Cred că Opriş va păstra secretul celor discutate, dar i s-a cerut într-adevăr prea mult, spunându-i să nu vorbească nici măcar cu mine. Opriş îmi spune, de asemenea, că e plictisit pentru că nu i s-a dat încă azil politic. Îmi spune că nu va mai face nicio transmisie la radio deocamdată. Eu nu încerc să-l conving de contrariul.

Seara, cina cu Lionel Bloch[168][169]. Băiat deştept. Crescut în România din părinţi evrei austrieci, cred că aparţin unei mari case internaţionale de (diamante) pietre preţioase. Venit din ţară în 1949. Vorbeşte englezeşte foarte bine. Scrie adeseori „Scrisori pe adresa redacţiei”. În ultimul timp am remarcat că scrisorile lui au fost publicate de *Manchester Guardian*, *Times* şi *Observer*. Îmi spune că scrie regulat la *Birmingham Post*. De asemenea, din când în când la *Time* & *Tide*. Tip interesant (27 de ani), cam plin de pompozitate şi fără un simţ al umorului. Este extrem de preocupat de problema comunismului şi este de acord, în general, cu punctul meu de vedere.

Luni, 20 august 1956

Masa cu Mihai Luca. Romi Boilă mi l-a trimis. Îmi spune că a sosit din ţară în 1951 şi-mi povesteşte păţaniile sale. Fusese profesor la şcoala românească din Salonic. Pus în disponibilitate de guvernul comunist. Întors la Bucureşti să-şi ia banii pentru salariul ce-i datorau, a fost ţinut pe la Bucureşti în disponibilitate. În cele din urmă a

168t rebuie să lucreze din greu pe când familia nevestei este foarte confortabilă” (Ibidem, dosar 771, voi. 1, ff. 30-34).

169 Lionel Herbert Bloch (1928-1998), avocat originar din România, fiu al unui cunoscut negustor de diamante. împreună cu familia a părăsit România în 1948. A fost un colaborator apropiat al lui Ion Raţiu.

fost numit învăţător la o şcoală primară din Banat. Tocmai înainte de a fi arestat a fost informat de un prieten al său de la Miliţie. A fugit în Iugoslavia. Acum face comerţ. Vrea să colaborăm. Negricios, simpatic, cam ţigan!

Marţi, 21 august 1956

Fac cunoştinţa lui Ierunca1 la BBC. El lucrează la Radio Difusion Française, secţia românească. De asemenea, colaborează cu Eftimie Gherman la publicaţia *România Muncitoare*. El scoate, de asemenea, *Caiete de Dor*[170][171], *o* bună revistă literară. Un om foarte inteligent, pare plin de bun-simţ. Am vorbit mult de „fraternizarea" de la Paris cu ocazia vizitei teatrului românesc de la Bucureşti.

Marţi, 28 august 1956

Cu Opriş la Radio Europa Liberă. Transmite răspunsul lui la scrisoarea tatălui său care a apărut în *Scânteia Tineretului* din 25 iulie. Bine.

Miercuri, 29 august 1956

Masa cu Dinu. Vorbim de cartea mea. El crede că voi avea mare succes. Să sperăm că are dreptate.

Joi, 30 august 1956

Radu-Mircea Iliescu vine să mă vadă cu stetoscopul lui. Invenţia este extrem de bună. Masa cu Sir Marshall Warmington şi Frank Forster. Cădem de acord asupra formării societăţii pentru vânzarea de maşini.

Seara cu Elizabeth, Godfrey şi Eve, şi cu Ion Opriş la „Expoziţia de Bucate" de la Olympia (Ford Fair). La standul RPR vorbim româneşte. Evident, ne-au recunoscut După ce plecăm, ne opresc un tânăr şi o tânără. Ne spune că şi pe el îl cheamă Opriş (cu soţia sa). Sunt din Bucureşti, nu din Ardeal. Nimic interesant, doar că l-a invitat pe Opriş să vină din nou să guste nişte vinuri şi ţuică. A insinuat, de

170 Virgil Ierunca (Virgil Untaru, 1920-2006), critic literar, eseist, poet şi memorialist. La începutul anului 1947 a părăsit România cu o bursă a Institutului Francez din Bucureşti şi s-a stabilit la Paris.

171 Caete de Dor, revistă de cultură care publica literatura exilului românesc; a apărut în Franţa cu o frecvenţă neregulată, între 1951-1960 (Florin Manolescu, op. cit., pp. 111-113).

asemenea, că soţiei lui Opriş nu-i merge prea bine la Bucureşti. Abia mergem alţi 20 de paşi şi ne opreşte Molnar, din largu-Mureş. El a desemnat standul (care e foarte bine). Îi spune lui Opriş:

— Eu nu te-am înţeles. Puteai să mergi la Melbourne, la Olimpiadă. În sfârşit, problemele dumitale personale au importanţa lor.

— Desigur. Dar eu nu atac pe nimeni. Îmi văd de treabă. Muncesc, chiar mai mult decât în România, unde eram cam trântor. Munceam doar la sport.

— E chiar mai bine să nu ataci pe nimeni. Nu se ştie niciodată! a încheiat Molnar.

Sâmbătă, 8 septembrie 1956

Vergotti, care e în trecere prin Londra, îmi telefonează. Mergem împreună la Whites, la un „drink". Vorbim mult de problemele româneşti. Regele lucrează toată ziua. E fericit. Şi-a luat toate diplomele în aviaţie. I-am spus că eu sunt de părere că e bine ce face (şi-a luat un post la Boeing). Găsim amândoi că exploatarea neruşinată a fotografiei de la Hollywood (vezi *Curierul Românesc*[172]) e o porcărie (regele apare cu o actriţă de cinema, Rhondda Fleming, care e aproape goală, într-un fel de costum de baie. *Curierul Românesc* publică fotografia şi-i spune „Eroul de la Hollywood". Publică apoi, pe aceeaşi pagină, fotografia băieţilor şi-i spune „Eroii de la Berna").

Mi-a povestit apoi despre rolul frumos jucat de generalul Lazăr în timpul guvernului Groza. El a fost acela care s-a opus în Consiliu concesiilor faţă de ruşi. Vişoianu şi cu ceilalţi erau gata să le facă. De exemplu, cu ocazia sărbătorii zilei de 23 august 1945, Lazăr s-a opus apariţiei

172 Curierul Românesc (Le Courrier roumaine), publicaţie editată de Constantin Arsene în Franţa. în acea perioadă, publicaţia - pe care Grigore Gafencu o numea în memoriile sale infamul ziar de scandal - ducea o campanie împotriva regelui Mihai I. Alăturarea celor două fotografii în pagina de ziar menţionată de Ion Raţiu sugera că, în timp ce regele se distra cu divele vremii la Hollywood, poporul român suferea, iar membrii grupului Beldeanu care au atacat Legaţia României de la Berna, adevăraţii eroi, se aflau în închisoare.

regelui în public.

L-am întrebat pe Vergotti:

— De ce e Lazăr, atunci, aşa de mult în favoarea lui Vişoianu?

— Lazăr nu e pentru nimeni. El e pentru România şi pentru Coroană. Anul trecut a avut grave neînţelegeri cu Vişoianu. El a fost acela care l-a sprijinit atâta pe generalul Rădescu.

— Asta o ştiu prea bine, din conversaţiile pe care le-am avut cu Lazăr acum vreo cinci ani. I-am explicat apoi lui Vergotti felul în care gândim noi, cei care n-am jucat niciun rol politic în ţară. Noi vrem unitatea suflării româneşti în exil. Pe mine nu mă interesează „fondul”. Şi am adăugat: „Vişoianu nu va reuşi niciodată să unească exilul”.

Ne-am despărţit prieteni. Merge la Oslo cu afaceri (el reprezintă o mare societate americană de aparate de bord pentru avioane). Se va întoarce la Londra pe 20 octombrie.

Marţi, 11 septembrie 1956

Stau de vorbă la BBC cu Mişa Papimik şi comunic cererea lui Wierzbiański de a mă duce la Bruxelles să stau de vorbă cu Stijns în numele organizaţiei jurnaliştilor exilaţi (FIJL). Suntem de acord că Wierzbiański ar trebui să aranjeze o secretară permanentă aici la Londra. Altfel nu se poate face treabă bună. Ne plângem amândoi că Wierzbiański nu răspunde la scrisorile noastre. Ne interesează mai ales chestiunea Expoziţiei Presei Exilului. I-am spus lui Papirnik că mă voi duce la Bruxelles, dar că nu voi mai face astfel de călătorii în viitor dacă nu se organizează centrul londonez FIJL pe bază serioasă, permanentă. El e de acord.

Mă întreabă, apoi, cum merge colaborarea cu Josten. Îi spun că am avut oarecari dificultăţi, dar că ne descurcăm. Josten e foarte muncitor. Îmi povesteşte cum Josten în timpul războiului fusese subredactorul unui ziar militar ceh foarte prosovietic. Pe vremea aceea îl chema Josif Stein, căci e evreu de origine. Astăzi este finanţat de

[Jaromir] Smutny, urmaşul lui Beneš, care deţine chiar fondurile lui Bencă. Josten ar fi fost distrus de către ceilalţi cehoslovaci, dacă Smutny nu l-ar susţine. Are o reputaţie puţin savuroasă, îi plac banii prea mult şi doreşte publicitate personală *cu orice preţ* (în mare măsură este şi impresia ce mi-am format singur). Altfel, însă, ca „operator" este capabil şi poate fi utilizat. Papirnik m-a sfătuit apoi să nu mă amestec cu el câtuşi de puţin din punct de vedere politic. L-am asigurat că n-am absolut nicio intenţie să o fac. Josten lucrează pentru mine contra plată. Atât (băiatul lui Smutny lucrează în biroul lui Josten, FCI. Este condiţia impusă de Smutny, de aceea îl finanţează). Smutny, care este unul din conducătorii autentici cehi din exil, s-ar fi decis să-l susţină pe Josten numai după ce acesta din urmă a reuşit să-l atragă pe Lordul Birdwood (datorită soţiei sale englezoaice).

Cina la Jackie Rolo. Stau mult de vorbă, într-un colţ, cu Manya Harari. Îi dezvolt, din nou – dar de astă dată foarte precis –, teoria mea că nimic nu mai poate opri mersul comunismului decât a. O politică mondială democrată, pe linia celor dezvoltate de mine în cartea mea *Policyfor the West*, pe care o publică Harvill Press şi b. O spargere a unităţii ţărilor comuniste printr-o revoluţie reuşită. Marşul victorios al comunismului nu trebuie numai oprit, ci şi dat înapoi. Democraţia are nevoie de o victorie importantă anti-comunistă, capabilă să pună pe gânduri masele astăzi atrase de către comunism din ţările neutre ale lumii. Europa răsăriteană este locul cel mai potrivit. Odată ce se vor răscula, neutrii, astăzi atraşi de comunism, se vor întreba de ce popoarele din Răsăritul Europei doresc să părăsească „raiul" comunist.

Mi-a spus că totul e prematur. Situaţia nu este încă propice. O răscoală acolo ar duce doar la sinucidere. Nu trebuie să uit Berlin 1953, Poznan 1956. Ce s-a obţinut? Nimic. Poate chiar contrariul. Am fost de acord. I-am spus, de asemenea, că şi eu consideram deja de mult că o răscoală în Europa Răsăriteană ar avea o şansă de reuşită

numai dacă: a. S-ar ajunge la un „dead-lock” între Rusia şi America; b. Apusul democrat ar adopta o politică pozitivă vis-à-vis de comunism.

Situaţia aceasta, însă, e departe de a fi prezentă astăzi. Pe zi ce trece, însă, mă întreb tot mai mult dacă se va ajunge vreodată la o situaţie perfect propice lansării unei revoluţii. Întotdeauna vor exista necunoscute. În privinţa aceasta sunt de acord cu Lenin. Dificultăţile teoretice se rezolvă în acţiune. Dacă aşteptăm să se ivească situaţia perfectă, vom aştepta poate la infinit. La întoarcere acasă, am condus-o pe Marie-Lize Rolo, nevasta lui Cyril. O femeie foarte frumoasă. Blondă, înaltă, rece. Pare rece, în tot cazul.

Joi, 13 septembrie 1956

Sosesc la Paris. Vorbesc la telefon cu Niculae Rizescu. Avea pe masă un pachet adresat lui Casassovici la Bucureşti. Mi-a vorbit de artiştii români care au fost, recent, la Paris. Au făcut chefuri peste chefuri împreună. „Ce economie, ce economie, am face aici!” Se referea la ieftinătatea vinului bun la Paris. La

Bucureşti un litru de vin bun costă vreo 40 lei, adică vreo 3.500 fr. francezi. Toţi ar fi contra regimului. „Dacă n-am fi noi, ar fi alţii. Aşa măcar salvăm pe cei din jurul nostru”. Aceasta e linia adoptată.

Masa cu Luca. Descopăr, spre surprinderea mea, că se interesează foarte mult de teatru. Vorbim de iniţiativa mea, de vizita bucureştenilor. El, Luca, e diametral opus atitudinii „înţelegătoare” a lui Rizescu. „Au venit la Paris. S-au pupat pe bot oficial şi la conferinţele de presă au susţinut regimul şi «marile progrese realizate de la 6 martie 1945 încoace»”[173].

După-masă, la Romi Boilă. Îi comunic toate informaţiile relativ la buletinul de presă FRP. Mă felicită. îl

173 în iunie 1956 Teatrul Naţional din Bucureşti, pentru prima dată după război, a efectuat un turneu la Paris în cadrul festivalului internaţional „Teatrul Naţiunilor”. Gestul a fost gândit la Bucureşti ca parte a unui plan mai amplu de schimbare a imaginii regimului comunist în Occident.

găseşte excelent. Suntem de acord în ce priveşte Partidul Naţional Ţărănesc. Trebuie să activeze. Luca e şi el de acord. Romi îmi spune că voi fi invitat la primul congres al partidului în exil.

Trecem pe la CAROMAN. Fac cunoştinţa fostului ministru [Constantin Dinu] Hiott (cam încuiat!) şi a d-nei Brăescu.

Vineri, 14 septembrie 1956

Tânărul atlet Vasile Dumitru vine la mine la hotel să-mi vorbească mai ales de Opriş. Dumitru pare un om extrem de hotărât, foarte anticomunist. Îmi spune că a plecat din ţară pentru că nu mai putea suporta să fie evitat de lume ori de câte ori era îmbrăcat în uniforma Securităţii. Opriş avea reputaţie de flegmatic încă din ţară. Un alt atlet, discobol, Raica, semăna foarte mult cu regele. Şi acesta era tot în echipa Securităţii – „Dinamo". Scârbit, Raica a refuzat să mai poarte uniforma sau să devină membru al partidului. Nu se ştie ce face astăzi. La Paris, cu ocazia recentului match de atletism, Dumitru a stat de vorbă cu Savel Stoienescu şi Victor Pop, separat. Fiecare dintre aceştia îl aprobă pe Opriş.

Masa cu Romi Boilă la Sinaia[174] pe Rue St. Anne. Din nou vorbim de tradiţiile partidului nostru şi de datoria pe care o avem să le continuăm. Îmi vorbeşte de planul lui de a crea o reţea de legături prin scrisori între exilaţii pe care-i preocupă şi interesează problemele româneşti. Ar fi vorba de un secretariat, deocamdată la Paris, care ar primi o scrisoare din partea domnului „X", să zicem din Australia, care se interesează de problema latinităţii. Secretariatul ar duplica punctele principale ale acestei scrisori şi le va trimite în lumea mare. Din răspunsurile primite se va organiza un mic cerc de studiu asupra acelei probleme. Şi aşa mai departe, referitor la orice problemă. Peste o oarecare perioadă de timp se va şti care sunt problemele care interesează emigraţia şi cine sunt cei care participă activ la discuţii. I-am promis tot sprijinul meu.

174 Restaurant românesc (n. red.).

Cred, însă, că Vişoianu se va opune.

Romi îmi spune, de asemenea, că Guşti Popa şi Cornel Bianu se gândesc mult la problema continuităţii. Chiar şi americanii au pus această problemă şi le-au cerut să facă tot ce e necesar ca o continuitate să fie asigurată.

În toamna aceasta va avea loc primul Congres al Partidului Naţional Ţărănesc. Nu este vorba de o rebeliune împotriva celor mai în vârstă din partid. Este vorba de o înţelegere a rostului nostru în viaţa neamului românesc. O verificare critică neîntreruptă poate asigura îndeplinirea acestui rol. Nimic altceva.

Sâmbătă, 15 septembrie 1956

La Radio Difusion Française, 118, Champs-Élysées. Ierunca era prezent. Fac cunoştinţa lui [Constantin Virgil] Gheorghiu. Înalt, frumnos bărbat, pare inteligent. Interesant că Ierunca e foarte entuziast pentru Londra.

Curând, după 5 p.m., băieţii mei sosesc de la Plestin-les-Grèves la gara Montparnasse. Încântaţi să mă vadă. Indrei, spre marea mea mulţumire, vorbeşte franţuzeşte binişor. Luăm cina împreună.

Luni, 17 septembrie 1956

Masa la Manya Harari. Marjorie Villiers e şi ea de faţă. Am fost de acord să intre în legătură cu Editions Pion pentru Franţa şi să scrie (Harvill Press) direct [către] Thomas Verlag din Zürich în legătură cu cartea mea *Policyfor the West*.

După plecarea lui Marjorie, Manya îmi vorbeşte despre ideea mea de eliberare a Europei Răsăritene *prin revoluţie*. Îmi spune că s-a gândit foarte mult la această idee şi că o găseşte fundamental corectă, cu „condiţia ca să reuşească” Garantarea reuşitei, evident, nu poate fi obţinută dinainte, dar totul trebuie făcut pentru a elimina toate necunoscutele. Cu alte cuvinte, este absolută nevoie de o pregătire amănunţită, de lungă durată. Altfel nu se va reuşi, pentru că Apusul este crud şi nepăsător. Am fi abandonaţi cum au fost cei de la Berlin în 1953 şi cei din Poznan anul acesta. Mi-a spus apoi că ea crede că eu am

calităţile necesare pentru această sarcină şi că ea este gata să mă ajute până la sacrificiul total. *„I am 51. Yve done and known most things* în *my life. As you know my instincts urge me to go back to Russia and suffer there with the people. I think your obiective is much more worth while. You can count on me absolutely and completely n.*

Am discutat apoi punctele practice. Până după alegeri în America ar trebui să tatonăm terenul, să intrăm în legătură cu diversele agenţii apusene care se ocupă de astfel de activităţi secrete. E necesar doar să le informăm şi să obţinem o asigurare *verbală* (căci altfel de asigurare e imposibil de obţinut) că dacă reuşim să stabilim revoluţia nu vom fi abandonaţi. Responsabilitatea pentru iniţiativa, organizarea şi declanşarea revoluţiei ar fi în întregime a noastră, popoarele din Europa răsăriteană. Dacă nu reuşim, evident, vom fi eliminaţi de forţele de securitate şi de armatele sovietice şi satelite. Dacă reuşim să ne creăm o poziţie fermă în munţi, atunci Vestul trebuie să ne ajute.[175]

Manya voia să ştie de ce cred eu că aş putea contribui la organizarea unei asemenea revoluţii. I-am răspuns că nici nu mă simt „ales de Dumnezeu! şi nici însărcinat de istorie” Am sentimentul, însă, că din moment ce eu sunt gata să iau anumite riscuri – chiar sacrificiu total personal la nevoie – şi alţi români, polonezi etc. ar face acelaşi lucru. Faptul că avem acest sentiment, bine îngrădit şi calificat de un simţ practic, este în sine o justificare suficientă. Mi-a spus că mă va pune în legătură cu serviciile secrete britanice.

Joi, 20 septembrie 1956

Primesc un telefon de la miss Kerry de la Radio Europa Liberă. Îmi spune că un tânăr marinar român, care şi-a dat numele drept Ioniţă Vişan, vrea să rămână în Anglia. M-a rugat să mă duc să-l văd şi să văd dacă pot să-l

175 „Am 51 de ani. Am făcut şi-am cunoscut tot ce era de făcut şi cunoscut în viaţă. După cum ştii, instinctul îmi spune să mă întorc în Rusia şi să sufăr acolo, cu poporul. Cred că obiectivul tău e mai valoros. Poţi conta pe mine în mod absolut.” (în lb. engl.)

ajut. Credeau că e vorba de un alt român doritor de a fugi de sub pază comunistă. Am telefonat imediat inspectorului Tite de la Scotland Yard (Special Branch). N-a fost la birou, dar i-am lăsat un mesaj că mă voi duce la prăvălia Charles Peltz & Son, Ltd., 162, Lower Road, Surrey Docks.

Iau masa la Manya Harari cu dl Guy Liddell1. El este contactul lui Manya la serviciile secrete. Îi explic planul meu în mare. E foarte interesat, deşi, potrivit tehnicii engleze, primeşte totul cu rezervă aparentă. Doreşte să mă contacteze mai târziu.

Primesc confirmarea că Vişan poate fi contactat la orele 3 p.m. Mă duc în grabă, chiar de la masă. Vişan e incult, cam lăudăros, cam scurt de statură. Nu este vorba de a-l ajuta să scape de comunişti. El a fugit la 15 nov. 1951, împreună cu Tănase Gheorghe, de pe vasul românesc *Plehanov* (7.000 de tone), când se găsea la Copenhaga. Acolo a fost ajutat de autorităţi şi i s-au dat documente „Fremde Pass" 1. De meserie e măcelar, lucrează însă pe vaporul *Viron*, de sub drapel costarican, ca fochist. De origine, din Constanţa. Ca să verific toate spusele lui m-am dus pe vaporul *Viron* şi am stat de vorbă cu căpitanul leton, sosit din Scandinavia cu o încărcătură de lemne (cherestea).

Vişan îmi spune că vrea să rămână în Anglia. E sătul de mare. Vrea să se stabilească aici şi nu în Danemarca, pentru că acolo nu sunt români. Îmi povesteşte, cu lux de amănunte, felul în care s-a certat cu comuniştii înainte de a fugi de pe vasul „Plehanov". Cred că exagerează mult rolul său şi ceea ce a spus comisarul politic.[176] în tot cazul, îl cred când îmi spune că tatăl său a fost omorât de către comunişti şi că nu mai poate obţine nicio ştire din ţară. A scris, dar n-a primit niciun răspuns. Îmi cere să-l ajut să vorbească în România la radio. îl duc la BBC şi-l prezint drei Berry şi lui MacDonald; de asemenea, d-nei Elman. îl las acolo. Vorbesc apoi la telefon cu miss Kerry de la REL şi sugerez să-i iau un interviu pentru München. Îmi cere

176 Paşaport străin (în lb. germ.) (n. red.).

apoi să-l ajut să rămână aici, în Anglia. I-am spus că şansele de a primi dreptul de sejur în Anglia sunt foarte slabe. El are toate hârtiile în regulă în Danemarca, să rămână acolo. În orice caz, sfatul meu hotărât e să nu complice lucrurile. Să se întoarcă în Danemarca şi apoi să-şi facă cererea de intrare în Anglia, în mod regulat. Dacă e gata să lucreze muncă manuală ar putea să fie acceptat. Telefonez lui Tite şi-i spun că nu e vorba de a-l ajuta pe Vişan. Băiatul are hârtiile daneze în regulă. Tite îmi cere să-l văd, la el la birou, mâine dimineaţă la 10.30 a.m. Vrea să-mi vorbească de Ion Opriş.

Vineri, 21 septembrie 1956

La Scotland Yard. Mai întâi de toate Tite mă întreabă diverse chestiuni în legătură cu Ioniţă Vişan. Îi dau toate detaliile. Îi spun, mai ales, că nu e vorba de a-l ajuta pentru că are deja hârtii în regulă în Danemarca.

Trecem la Ion Opriş. Îmi cere tot felul de amănunte. Îi dau impresia mea despre el: foarte bună, om serios, ponderat, calm etc. Îmi spune că situaţia lui Opriş nu poate fi regularizată dacă toate circumstanţele în legătură cu mesajul pe care l-a trimis vărului său Pătruţiu în Chicago nu sunt complet elucidate. Vrea să ştie, în special, cum de a sosit această cerere de a-l ajuta pe Opriş tocmai la mine, de ce nu la un alt român. Îi răspund că nu vreau să fac speculaţii de genul acesta. Mă presează foarte mult îi dau adresa lui miss Kerry şi-l sfătuiesc să o întrebe pe ea direct. Continuă să insiste despre Opriş. Refuz şi-i spun că un alt român din America mi-a transmis scrisoarea lui Pătruţiu, cerându-mi în mod expres să nu dau numele său publicităţii. Nu pot să transmit această informaţie decât dacă am dezlegarea corespondentului meu. Îmi spune că ar fi bine să o obţin în interesul lui Opriş. El trebuie să facă un raport la Home Office şi dacă nu poate să lămurească toate aceste „mistere” decizia nu va fi favorabilă. În fine, vrea să afle ce a fost în spatele ciocnirii mele cu controlorul de paşapoarte din Franţa. I-am comunicat totul

Sosit la birou, scriu imediat părintelui Gâldău şi-i cer

dezlegarea necesară ca să comunic numele lui autorităţilor engleze.

Tot vineri, 21 septembrie, cu Barbu Niculescu la Whites Club. îl prezint pe Ludo Kennedy, bărbatul Moirei Shearer. Îmi vorbeşte mult şi direct. Vrea ca noi să pornim o organizaţie a românilor din Marea Britanie. Ca eu să iau conducerea ei activă. Viorel e deja de acord cu acest lucru. Femeile române sunt şi ele de acord. Important este să pornim. Nu este vorba de a ne afilia niciunei organizaţii, nici Comitetului şi nici Ligii. Important este ca să ne organizăm şi să ne afirmăm uniţi ca români, aici, pe tărâm britanic.

I-am răspuns cum era de aşteptat. În principiu, sunt complet de acord. Evident, atunci când vorbim în numele unei organizaţii avem mai multă greutate. Eu însă am pledat întotdeauna necesitatea unirii tuturor românilor. În consecinţă, deşi apreciez încrederea ce-mi arată ceilalţi români din Anglia, eu nu pot să particip activ la o astfel de organizaţie dacă nu toţi românii democraţi o susţin din plin. Bineînţeles, Barbu Niculescu a insistat să mă convingă de contrariul. Unitatea nu poate fi obţinută şi important e să existe o astfel de organizaţie. Îmi spune, apoi, că va vorbi din nou cu Viorel şi Georges-Émile Iliescu, la Viorel mâine după-masă.

Sâmbătă, 22 septembrie 1956

După-masă la Viorel. Barbu Niculescu şi Georges-Émile Iliescu. Barbu din nou explică ideea lui ca noi să lansăm o organizaţie. Arată că, din toate informaţiile pe care le are, noi trei adunaţi aici suntem cei capabili să o facem. Dacă noi o susţinem, va reuşi. Viorel vorbeşte apoi. Şi el e de aceeaşi părere şi precizează legăturile mele importante printre oamenii politici mai tineri din Anglia. Şi Georges-Émile spune cam acelaşi lucru. El poate să aducă suportul impresionant al membrilor români ai Asociaţiei Anglo-Române de refugiaţi[177]. El vrea reuşită şi nu succes

177e i", însă „membrii Comitetului se ceartă şi se bârfesc între ei, fapt care aduce prejudicii. [...] Englezii apreciază acest comitet de ajutorare

personal.

De altfel, a demonstrat această atitudine la Parohia Ortodoxă, unde s-a dat la o parte ca să fie ales Cârciog.

Ca şi ieri, când am vorbit cu Barbu Niculescu singur, am fost foarte circumspect. I-am mulţumit lui Georges-Émile, în special, pentru încrederea ce mi-a arătat. Georges-Émile a protestat de îndată. El a apreciat întotdeauna talentul, munca şi patriotismul meu. „Ce-am avut eu cu tine a fost pur şi simplu că n-ai venit să mă vezi când eram pe moarte”. Le-am spus, apoi, că am fost foarte adesea acuzat de ambiţie. Or, eu cred că fac ceea ce fac pentru că e o nevoie naturală pentru mine să mă afirm ca român. Altfel nu mă simt bine. Eu vreau să lucrez la o organizaţie românească în Anglia. Cred, însă, că ar trebui să fim cu toţii uniţi. Dacă toţi românii de valoare din Anglia sunt de acord, şi eu sunt gata să lucrez în orice post mi se atribuie. Dacă nu se unesc, atunci, însă, prefer să nu iau niciun post de frunte. Eu cred că ideea mea de unitate e justă. Atâta timp cât ideea mea e acceptată sunt gata să servesc. Altfel nu, căci dacă aş insista ca eu să fiu la conducere, fie că ideea mea e acceptată, fie că nu, abia atunci aş da dovadă că sunt ambiţios şi că doresc cu orice preţ să mă găsesc în treabă. Eu sunt gata să ajut, chiar şi din punct de vedere financiar, la orice caz, dar de participat *activ* voi face-o numai dacă suntem uniţi.

Nu m-am lăsat convins de contrariu, deşi toţi au protestat. Viorel a atras atenţia asupra faptului că „cetăţenii englezi” n-ar trebui să joace decât un rol onorific. Am fost de acord, ceea ce, evident, exclude pe Nandriş, Cristea, Gheorghiu etc. în fine, după discuţii destul de îndelungate, am acceptat să dau un răspuns în

---

[ca] fiind singura organizaţie a românilor fugari din Londra”. în raportul din 22 februarie 1952, DIE a descris şi modalitatea de lucru a organizaţiei: „Poliţia engleză, inclusiv Controlul Străinilor, informează pe Iliescu şi Gâldău de sosirea sau mişcarea românilor din Anglia. La fel, fiecare român este îndreptat de poliţia engleză la Iliescu şi Gâldău, care l-a rândul lor, cu sprijinul autorităţilor engleze, îl plasează în muncă” (ACNSAS, fond SIE, dosar 1215, ff. 2-6,9).

decurs de o lună, să zicem până la sfârşitul lui octombrie. Dacă reuşim să obţinem sprijin vast printre românii din Anglia, atunci ar fi bine să facem o serbare de 1 decembrie. S-ar putea arăta filmul celor de la Berna. Presa ar putea să fie invitată. S-ar putea după aceea lansa ideea organizaţiei. Eu vreau organizaţie, dar numai dacă e o organizaţie bună, sănătoasă, sprijinită de majoritatea covârşitoare a românilor din Anglia. Le-am povestit exemplul parohiei unite din Anglia. Atât Kirk, cât şi arhiepiscopul O'Hara au fost gata în diverse ocazii, să susţină formarea parohiei. Eu, însă, am fost acela care m-am opus pentru că n-am vrut să fiu acuzat de profetism.

Toţi au sărit pe mine, de ce nu fac parohia. El, Iliescu, care este ortodox, ar sprijini-o. La fel, Cârciog. S-a vorbit destul. A rămas ca Iliescu şi Cârciog să ceară episcopului Valerian Trifa de la New York să trimită un paroh ortodox aici la Londra. Dacă nu o vor face, atunci vor cere Vaticanului să o facă. Eu le-am spus că doresc serviciu divin în limba românească. Băiatul cel mare mi-e botezat ortodox; cel mic, unit. Nu m-am dus însă nicidecum la un „papistaş"!

Vineri, 28 septembrie 1956

Francis Bramford-Griffits vine să mă vadă la birou.

Masa cu Manya Harari şi Louis Fischer, americanul, specialist în problemele Rusiei, care abia s-a întors dintr-o vizită de 20 de zile la Moscova. Pare extrem de tânăr pentru cei 60 de ani ai săi. În Rusia nu e nimic de făcut. Populaţia e împotriva regimului, dar e complet pasivă. Nicio şansă de revoluţie. Ilia Ehrenburg e un farsor care vrea să impresioneze. Nu e sincer. Se schimbă după vânt. În ţările satelite situaţia pare să fie alta. Nici în Polonia însă nu e nicio şansă de revoluţie.

Manya ne povesteşte, în strictă confidenţă, cazul lui Pasternak, autorul care i-a trimis o carte pentru publicare aici, în Apus. Omul are un curaj de „dement". El prezentase cartea sa autorităţilor sovietice, care au refuzat-o. A scos-o acum din Rusia şi vrea să fie publicată1.

Nu vrea însă să fie scos din Rusia. Crede că în felul acesta poate să servească mai mult popoarelor sovietice. Fără îndoială!

Luni, 8 octombrie 1956

Inspectorul E.R. Tite şi detectivul R.F. Williams de la Special Branch, Scotland Yard, vin să mă vadă aici la birou. Le dau toate desluşirile în legătură cu Opriş şi mai ales le spun că părintele Gâldău, care m-a pus în legătură cu Pătruţiu, este acum de acord să-şi dezvăluiască identitatea, dar numai în mod confidenţial faţă de autorităţile britanice. Tite îmi spune că şi-a făcut deja raportul şi că Opriş va obţine acum drept deplin de a rămâne în Anglia.

Tite mă întreabă din nou dacă am lucrat sau colaborat vreodată cu serviciile secrete (MI5). Când am confirmat că n-am făcut-o niciodată, mi-a spus: *„Don't you want to*? *I am sure wed be glad to have you work, mth us" 1*. I-am răspuns foarte clar: Le stau întotdeauna la dispoziţie. Sunt gata să-mi pună orice fel de întrebări. Sunt dispus să răspund cât mai exact posibil. Eu însă nu pot să mă angajez să lucrez pentru ei şi nu doresc, în niciun fel, să devin informator. Rostul meu, după cum îl văd eu, este să iau o atitudine deschisă, publică, împotriva comunismului.

M-a întrebat apoi, despre Comitetul Democratic al lui V. Cornea. I-am spus că nu ştiu nimic, că i-am dat publicitate şi că sunt dispus să-l ajut. Tite mă întreabă dacă-l cunosc pe un oarecare Gheorghe Ionescu. Răspund că nu. E clar că Tite nu are o impresie prea bună despre Cornea. îl găseşte cam „exaltat".[178]

Marţi, 16 octombrie 1956

Ion Murgu vine să mă vadă aici la birou. Îmi vorbeşte din nou de organizarea românilor din Anglia1. Îmi spune că noi trebuie să acceptăm responsabilitatea ce ne cade acum pe umeri. Eu sunt, evident, cel mai indicat să devin preşedinte activ mai ales că Tilea, Iliescu etc. sunt de

178 „Nu vrei? Sunt sigur că am fi încântaţi să lucrezi cu noi!" (în lb. engl.) (n. red.).

acord să mă susţină. I-am spus că am oarecare îndoieli. În tot cazul, chiar presupunând că aş fi gata să lucrez şi că toţi conducătorii ar fi de acord să se înjghebeze o astfel de organizare, eu tot aş dori ca alegerea Comitetului să fie complet liberă, în şedinţă plenară. Murgu mi-a dat apoi *Buletinul Militar*[179] din America în care a scris un frumos articol despre Opriş şi refugierea lui.

Denjer de la Radio Europa Liberă vine să mă vadă. Îmi aduce biletele pentru matchul de football CCA (Armata Română) şi Arsenal. Vorbim despre diversele programe pe care Radio Europa Liberă ar dori să le aibă. Îi spun clar că aceste programe pot să fie organizate, dar numai dacă sunt plătite. Eu sunt extrem de ocupat. Voi face tot ce-mi stă în puteri ca să ajut Radio Europa Liberă, dar nu pot face totul. Dacă însă aş şti că sunt în măsură să ofer bani celor care contribuie atunci problema ar fi foarte simplă, căci am diverşi prieteni capabili să facă lucrul necesar. L-am rugat să comunice acest fapt atât lui Opper, cât şi lui Bernard.

Cu Opriş la matchul nocturnă de pe stadionul Highbury. Echipa română mă dezamăgeşte, mai ales în primul mitán.

Rezultatul, 1 la 1. Opriş vorbeşte cu Jean Bart1 care înregistrează pe panglică [bandă] un comentariu continuu. Transmite salutări tuturor a, mai ales lui Ilie Savel.

— Cum îţi merge? întreabă Bart.

— Cum vezi, foarte bine, răspunde Opriş. Îmi spune pe urmă că şi-a pus hainele noi negre, anume pentru că Bart va comunica toate detaliile la Bucureşti. M-a amuzat foarte mult ideea. La plecare, Opriş îşi ia rămas bun de la

179 Misiunea lui Murgu, anume aceea „de a întreprinde acţiuni împotriva emigraţiei reacţionare”, se realiza şi prin infiltrarea acestuia în organizaţiile exilului. In acel moment, Securitatea a considerat că „preocuparea capitală a lui Râzvan trebuie să rămână pătrunderea lui în conducerea LRL. [...] Strângerea relaţiilor cu conducătorii LRL va continua să o facă prin menţinerea corespondenţei cu aceştia, în special cu Ivanovici, pe tema publicaţiilor la Buletinul Militar” (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 1, f. 226).

Bart, căci eram toţi alături, în galeria de presă. Zic şi eu:

— Păcat că n-a câştigat echipa română.

— Nu era cazul, răspunde, nu Bart, ci unul de la legaţia de aici din Londra, care era cu el. Idiotul! Combină sportul cu politica!

Vineri, 19 octombrie 1956

Primesc *Românu Py* ziarul lui Fărcăşanu. Publică extrase din corespondenţa mea cu Vişoianu, în legătură cu organizarea apărării celor de la Berna. Cred că mulţi vor fi cam „plictisiţi" de acest lucru! Ce să-i faci!?

Masa cu Manya Harari. Îmi dă toate amănuntele afacerii Pasternak, scriitorul sovietic. Isaia Berlin a stat de vorbă cu ea abia aseară şi confirmă că Pastemak, pe care l-a văzut personal la Moscova, doreşte ca ultima sa carte să fie publicată, „chiar dacă va fi împuşcat din cauza aceasta". Manuscrisul se găseşte acum la Feltrinelli în Italia, un tânăr italian, băiat al unui industriaş foarte bogat care face pe comunistul intelectual. Feltrinelli are, în scris, reprezentanţa pentru Europa a cărţii lui Pasternak. El vrea însă să se întoarcă la Moscova să aranjeze lucrurile, aşa cel puţin spune el. Lui Manya îi e însă teamă că ar face jocul comuniştilor ca să-l distrugă pe Pasternak (acest lucru e uşor pentru că manuscrisul lui Pastemak a fost refuzat spre publicare de către Uniunea Scriitorilor Sovietici).

Un al doilea exemplar al manuscrisului se găseşte aici, în Anglia, la Katkov, un bătrân rus alb, care locuieşte lângă Oxford. Berlin crede că e important ca acest manuscris să fie fotografiat pentru că s-ar putea ca agenţi comunişti să încerce să-l obţină chiar cu forţa. Manya îmi cere părerea asupra a ce ar trebui să facă. I-am spus că, mai întâi de toate, e evident important să se asigure existenţa manuscrisului din Anglia. Sunt gata să merg cu ea la Oxford să luăm manuscrisul împreună. Apoi ar fi bine ca Manya să meargă la Feltrinelli în Italia şi să-i spună că va publica manuscrisul lui Pasternak pentru că are o a doua copie. Ar prefera să o facă cu colaborarea lui, dar

dacă el refuză va face-o şi fără el. Şi în Italia sunt gata să merg cu ea, dacă are nevoie de mine.

Vorbim apoi despre titoism. Din nou îmi exprim scepticismul în ce priveşte reuşita acestei speranţe apusene şi anume că prin relaxarea tensiunii internaţionale şi prin încurajarea comunismului „naţional" se va face ruptura cu Moscova şi democratizarea ţărilor satelite. Speranţa noastră, i-am spus eu, rămâne în revoluţie. Singurul avantaj al criticilor ce se aduc regimului este că în acest fel Apusul îşi dă seama că regimul totalitar de acolo nu este aprobat nici măcar de toţi membrii partidului comunist, ca să nu mai vorbim despre populaţia ţărilor.

Duminică, 21 octombrie 1956

Viorel îmi spune că e cazul să intervenim pe lângă prietenii noştri deputaţi să ridice în parlamentul britanic chestiunea ţărilor satelite. Cum s-a făcut declaraţia asupra unităţii Germaniei, punct cardinal al politicii britanice, tot aşa s-ar putea face o declaraţie şi în ce priveşte libertatea şi independenţa ţărilor satelite. Apusul pentru moment, spune Viorel cu multă dreptate, insistă asupra unităţii Germaniei. S-a ajuns, însă, la un impas în această chestiune, un impas fără nicio şansă de soluţionare prin negocieri cu Rusia. Dacă însă Apusul ar cere retragerea trupelor sovietice din

Europa Răsăriteană şi restabilirea unei oarecare independenţe locale în ţările satelite, atunci Germania Răsăriteană ar cădea de la sine, încurajată de ţări nealiniate cu Moscova.

Luni, 22 octombrie 1956

Inspectorul Jeffcott şi Hobbs de la Scotland Yard au fost aici la mine la birou azi dimineaţă. Voiau să ştie dacă sunt în legătură cu organizaţiile secrete româneşti din exil care s-au specializat în a scoate oameni din RPR. I-am spus că am anumite contacte în această direcţie, dar că nu simt legat în niciun fel de niciuna din organizaţiile interesate, că nici nu intenţionez să mă încadrez în astfel de

organizaţii şi că eu consider de datoria mea să mă opun comunismului pe faţă.

M-a întrebat, apoi, dacă-i cunosc pe Vasile Moldovan şi pe Tony Kasdy, ambii caractere suspecte care se afişează ca activişti anticomunişti. I-am răspuns adevărul, că nu i-am întâlnit niciodată. Mi-a vorbit de Ritner, care spune că organizează scăparea românilor şi emigrarea lor în Statele Unite via Irlanda. Ritner a fost acela care s-a dus la Sword of the Spirit1 şi a dispărut atunci când Margaret Feeny m-a contactat la telefon. Mi-a cerut să-l contactez imediat dacă aceşti oameni sau chiar şi alţi români suspecţi intră în legătură cu mine. Mi-a vorbit de Gâldău, Opriş etc. Voia să ştie rolul exact pe care-l joc sau pe care l-am jucat în trecut, Berna, Opriş etc. A încercat apoi să mă facă să-mi definesc poziţia. N-am refuzat: a. Sunt gata să mă întorc în ţară, dar n-am nicio tendinţă de sinucidere sau fanatism. Voi face-o atunci când şansele de revoluţie sunt serioase; b. Sunt roialist, dar chestiunea Coroanei, pentru mine, depinde de voia poporului. Găsesc că regele Mihai e om serios, c. Sunt catolic activ, dar nu susţin nicio mişcare catolică de propelitare[180] a ortodocşilor români. Mi-a spus să fiu cu grijă că ei au impresia că voi fi urmărit.

Miercuri, 24 octombrie 1956

Primesc o scrisoare alarmantă, aproape disperată, de la Sanda, în care îmi cere să-i dau $2000 ca să salveze pe un român extrem de important, actualmente în ţară[181].

Sâmbătă, 27 octombrie 1956

Abia sosit la Paris vorbesc cu Gaby Bentinck la

---

180 Sword of the Spirit („Sabia spiritului”), organizaţie catolică fondată în 1940 de cardinalul Arthur Hinsley. Activitatea ei a fost dedicată combaterii ideologiilor totalitare şi extremismului.

181 Autorul se referă la Silviu Crăriunaş, agent al Securităţii, care îşi pregătea revenirea în Occident sub legenda evadării spectaculoase din România. Sanda Stătescu, pentru că era considerată drept agentă a mai multor servicii de informaţii Occidentale, a fost aleasă de Securitate drept canalul de comunicare al lui Crăciunaş cu exilul românesc şi, implicit, cu aceste servicii de informaţii, în special cel american.

telefon. Îmi sugerează că ar trebui să se trimită o delegaţie a şefilor agrarieni la NATO. Telefonez imediat lui Veniamin, care îmi dă numărul de telefon al Centrului Agrar din Paris unde se găseşte Augustin Popa la şedinţa Comitetului Executiv al Uniunii Internaţionale Ţărăneşti. Vorbesc cu Guşti Popa. Acceptă imediat sugestia mea şi-mi promite că va vorbi celorlalţi membri ai Comitetului Executiv ca să se trimită o reprezentanţă la Palais de Chaillot în scopul de a cere sprijinul NATO pentru revoluţionarii unguri.

Pe la 6 seara ne întrunim toţi delegaţii români sosiţi la sediul Comitetului Naţional Român de la Paris, 6, Rond Point des Champs-filysees. Două camere mici şi un mic antreu. Busturile regelui Mihai şi al reginei Ana. Ne primeşte fostul magistrat Drimba, ardelean de origine, vorbeşte însă cu un accent foarte cult regăţean cu „r”-ul graseiat. Pare foarte cumsecade. De înălţime mijlocie, subţire, cap frumos de intelectual, păr deja binişor cărunt. De vreo 45 ani. Din 1950 încoace a făcut tot felul de meserii, marinar, ajutor de bucătar şi chelner în Argentina etc. Mi-a făcut o impresie bună.

Rând pe rând, ne adunăm 18 delegaţi. Sosesc apoi Veniamin şi Guşti Popa. Veniamin pleacă aproape imediat la o sărbătoare a lui Salvador de Madariaga. Guşti Popa ne urează bun venit şi începe să procedeze la distribuirea rolurilor pentru Congresul Uniunii Internaţionale Ţărăneşti. 1. Comitetul „ad-hoc” pentru urmărirea evenimentelor (Standing Cttee): Romi Boilă, Preda Bunescu. 2. Comisiunea Afacerilor Internaţionale: Veniamin, Polii din Elveţia şi cu mine. 3. Corn. Afacerilor Interne Agrare: Ştefănescu, Cornea, Ciorănescu şi Boros. 4. Corn. de Educaţie şi Cultură: prof. Bunescu, Cazaban, Meţianu, Stolojan. 5. Comisia Tineretului: Ciorănescu, Chiuzbăian Todi. 6. Comisia Admiterilor şi Organizării: Serdici, Chivari. 7. Corn. de Control: Micu, Belu.

După şedinţă, Serdici şi cu mine mergem la restaurantul românesc Sinaia. Vorbim până noaptea târziu. Încearcă la un moment dat să-l aducă pe Carol Lambrino,

căci are ideea că ar trebui ca Lambrino să se împace cu Mihai în ce priveşte moştenirea fostului rege Carol al II-lea. Lambrino refuză însă, pentru că avea o *damă* la el acasă.

Serdici e scârbit de Vişoianu care l-a dezavuat pe chestia reprezentanţei comitetului în ţările scandinave. Veniamin a jucat un rol extrem de dubios. Deşi aprobase atitudinea luată de Serdici pe chestia Lahovary, după ce Vişoianu şi-a exprimat dezacordul şi Veniamin a schimbat macazul. Şi el vrea ca partidul să devină mult mai activ. Cum suntem în toiul revoluţiei maghiare, necesitatea de a fi pregătiţi pentru intrarea în acţiune politică e evidentă. El îşi închipuie că tot ceea ce vreau eu este ceea ce vrea el: să acapareze cât mai multă putere economică de îndată ce ne întoarcem în România. Vorbeşte de luarea controlului de întreprinderi, imobile, hoteluri etc. Ar vrea să constituim un grup de oameni capabili şi încercaţi în afaceri care să ne ocupăm de această chestiune. Nu l-am contrazis, dar intenţiile mele sunt cu totul diferite. Aici în străinătate am găsit că e necesar să acumulez cât mai multă putere economică pentru că doresc să fiu independent din punct de vedere financiar, ca să-mi pot exprima liber gândurile, ca să nu fiu la cheremul niciunui Vişoianu sau Cretzianu. Odată sosit în ţară, însă, vreau să mă ocup exclusiv de politică şi să nu caut să adun avere. Să o facă alţii.

Duminică, 28 octombrie 1956

Şedinţa plenară se deschide într-o atmosferă de mare entuziasm. Revoluţia maghiară domină dezbaterile. Vorbesc Nikoljeziński şi Ferenc Nagy. Amândoi bine. Apoi Dimitrov, un demagog de cea mai ordinară speţă. Strigă, strigă şi nu spune nimic. Se perindă apoi nenumăraţi oaspeţi şi delegaţi ai organizaţiilor prietene, din India, Filipine etc. La şedinţa de după-masă, prezidată de Guşti Popa, apare pe neaşteptate ministrul Pinay. Entuziasm de nedescris. Pinay vorbeşte excelent subliniind rolul generos al Franţei adevărate de a conduce omenirea spre lumina

Übertăţii. Cântăm cu toţii Marseilleza. Sunt mişcat. Printre alţii este şi Gafencu, delegat al Organizaţiei pentru o Europă Federalizată. Ne urează succes. Apoi, vorbind ca român, subliniază luptele seculare dintre români şi unguri, dar astăzi românii mulţumesc ungurilor pentru brava lor revoltă împotriva comunismului.

Luni 29 octombrie 1956

La şedinţa de dimineaţă se discută problema „Ţăranii şi Comunismul”. Din nou perindarea delegaţilor organizaţiilor amice. Mare prostie. Nu mai avem nicio şansă de a dezbate problema cum trebuie. După-masă vorbeşte prietenul meu Feodor Hodza şi apoi Cornea. După Cornea vorbeşte sârbul Tupanjanin, care îşi atrage aspre riposte din partea unui croat care-i contestă dreptul de a vorbi în numele „Iugoslaviei” pentru că Iugoslavia nu există ca naţiune. Scandal, vacarm. Serdici a avut o intervenţie foarte hotărâtă şi foarte bună. S-a restabilit ordinea.

Organizaţia NATO a refuzat să ne primească. Tot felul de ştiri circulă din toate părţile. Nu mai ştim cine reuşeşte la Budapesta.

Trimit o scrisoare la *Times* în care condamn politica de prezentare a „titoiştilor” drept eroi naţionali. Evident, în situaţia actuală de strictă ne-intervenţie apuseană în afacerile Europei Răsăritene, nu va fi pubbcată.

Vorbesc cu Ed McHale şi cu McArthur de la radio Europa Liberă. Îmi spun cu zâmbete foarte pline de înţeles că sunt mulţumiţi atât de congres, cât şi de evenimentele din Ungaria. De ce nu-i ajută, atunci, pe răsculaţi?

Cină de partid la Marine pe Avenue des Temes. Vreo 40 de persoane. Atmosferă caldă. Vorbeşte Augustin Popa. Foarte bine. Prietenie şi strângere de legături între membrii partidului. Pregătire individuală specializată a fiecăruia dintre noi. Prinos marilor înaintaşi ai partidului, dar se limitează la Maniu şi Mihalache. Vorbeşte apoi Veniamin, foarte slugarnic la adresa lui Popa, dar, altfel, bine. Urmează Ciorănescu, Serdici şi, forţat de Drimba,

tânărul Marcu. Acesta din urmă se mulţumeşte să-şi exprime fericirea de a vedea partidul întrunit. N-am vorbit pentru că am crezut mai bine să nu mă afirm, intern, din primul moment. Am avut însă satisfacţia să fiu plasat în capul mesei, la dreapta lui Popa.

Am stat de vorbă cu mulţi dintre tinerii naţional-ţărănişti. Marcu mi-a făcut o impresie excelentă. A reieşit din convorbire că el a fost cel mai activ în spatele *Moftului Român*[1] dirijat împotriva „deviaţiei" Horaţiu Comaniciu[182][183]. L-am întrebat de ce nu m-au atacat şi pe mine, căci doar eu făcusem posibilă afirmarea grupului Comaniciu? Mi-a răspuns că, evident, „eu scriam bine"!?

Tot o impresie bună mi-a făcut Gelu Belu[184] care locuieşte la Viena. Fusese un an în urma lui Daghi Mureşan[185] la liceul din Turda şi apoi la chimie la Cluj. Vorbea excelent despre Daghi şi despre Niţu Rusu. Se pare că suntem puţin înrudiţi Un bunic al său a insistat să aibă loc de frunte la dezvăluirea statuii dr. Ioan Raţiu, „şogorul său.

Preda Bunescu[186] pare băiat deştept. Are un cap

182 Moftul Român, ziar umoristic care a apărut în Franţa. Ziarul s-a manifestat critic la adresa multor membri ai exilului românesc.

183 Horaţiu Comaniciu (1910-1992), jurist A fost şeful cancelariei lui Horia Sima şi prefect de Tutova (1940). S-a dezis de Mişcarea Legionară după ianuarie 1941, încercând să lege relaţii politice cu Iuliu Maniu. în vara anului 1944 a făcut un apel către legionari prin care le solicita să se înscrie în PNŢ. A părăsit România în 1947 şi a dus o activitate susţinută în exil împotriva regimului comunist alături de Ion Raţiu. în exil a fost membru al Ligii Românilor Liberi.

184 Gelu Belu (1916-?), inginer chimist, fost membru al Mişcării Legionare. A fugit din România în 1947 şi s-a stabilit la Viena.

185 Ioan (Daghi) Mureşan (1917-1983), inginer chimist, coleg al lui Ion Raţiu din Cluj. în 1934 s-a înscris la Universitatea din Cluj, secţia chimie,

186a bsolvind-o în 1939. în timpul războiului a obţinut şi diploma de inginer la Politehnica din Iaşi şi Cernăuţi. A fost inginer proiectant în cadrul Institutului de Proiectări Chimice Bucureşti. A fost recrutat de Securitate la 24 ianuarie 1958 şi folosit în problema Raţiuy primind numele conspirativ Cenaru Gheorghe (şi mai târziu Marinescu). într-un raport al unui ofiţer de Securitate realizat la 11 decembrie 1958 se menţiona că agentul Cenaru Gheorghe are o „comportare ireproşabilă"

interesant, ochi vioi, inteligenţi. Cazaban, un fel de mână dreaptă a lui Popa, e aproape sinistru. Întunecat, nu zâmbeşte niciodată.

Astăzi, înainte de închiderea lucrărilor Congresului, s-au constituit formal comisiile de lucru. La noi, la „Afacerile Externe”, au fost aleşi preşedinte albanezul Abas Ermenţi, vicepreşedinte polonezul L. Grodzicki şi eu, ca secretar. După multe tergiversări, rezoluţia pregătită de Nagy a fost găsită nesatisfăcătoare şi Feodor Hodza, care urma să pregătească un alt proiect, a refuzat să o facă, dar a acceptat să colaboreze cu alţii. Cum era greu să începem discutarea punctelor rezoluţiei atunci seara, căci ne grăbeam să mergem la cina partidului, am propus să mi se dea mie mandat să redactez rezoluţia şi să o prezint a doua zi la orele 9.00 dimineaţa. S-a acceptat.

Marţi, 30 octombrie 1956

Mă scol înainte de 7 şi pregătesc o ciornă pentru rezoluţie. Discutăm la şedinţa Comisiei Afacerilor Străine şi adoptăm unele mici amendamente. Altfel, rezoluţia mea este adoptată şi sunt felicitat pentru treaba excelentă făcută.

Gaby Bentinck îmi spune că n-are absolut niciun rost să mai caut să conving organizaţia NATO să intervină. I-l prezint pe [Stanisław] Mikołajczyk care confirmă că NATO nu vrea să ştie nimic despre revoluţionarii unguri.

Masa la un restaurant mic de lângă Grand Hotel. Aflu că Guşti Popa e fratele lui Ştefi Popa, care-mi fusese bun prieten la Universitate, la Cluj. Un an înaintea mea, mi-aduc aminte, fusese trântit de mai multe ori la Dreptul Penal de profesorul Pop. Ştefi, extrem de vioi şi simpatic. Vorbesc mult cu Popa despre ai săi din ţară.

Citesc rezoluţia comitetului nostru la adunarea generală. Atrage aplauze în repetate rânduri. Sunt felicitat de mai mulţi români, inclusiv Veniamin, dar mai ales de străini: Hodza, Paulini, Grodzicki. După-masă lucrez tot

---

şi este un „agent de nădejde” (ACNSAS, fond Reţea, dosar 34955, f. 39).

timpul la traducerea şi duplicarea rezoluţiei. Seara iau parte la cocktailul dat de Partidul Agrar Francez.

Basil Raţiu[187], a cărui fizionomie găsesc că seamănă foarte mult cu cea a tatii, îmi povesteşte de nevoia de a salva pe un important român, care se găseşte în grav pericol, în ţară. Nu-i spun că am auzit deja despre această problemă de la Sanda. Îi propun să stăm de vorbă mâine seară, pe-ndelete. Lucrul fiind terminat, iau masa cu o prietenă franţuzoaică, Guillemette Primois. O seară extrem de plăcută, deşi, ca mai toţi francezii când îi cunoşti mai bine, este şi ea fără un scop în viaţă.

Miercuri, 31 octombrie 1956

După-masă cu Gaby Bentinck. Îmi spune că baronul Bentinck, soţul ei, a fost pentru prima dată furios cu ea în toţi anii de căsătorie când a auzit că a cerut să-l vadă pe generalul american Schuyler pentru a-i cere ajutor răsculaţilor unguri. I-a reproşat că s-a folosit de poziţia ei oficială, fără de care Schuyler nu ar fi acceptat să-i vorbească. Imediat Gaby a căutat să-l contacteze pe Schuyler şi să-i spună că intervenţia ei este cu totul neoficială şi că ar vrea doar să discute în general chestiunea şi să-i dea ultimele informaţii pe care le-a primit prin cumnatul ei, tocmai sosit din Viena. îl invită ca în loc de a o primi la biroul lui, ar fi mai bine, din moment ce nu este vorba decât „de un schimb de vederi”, dacă Schuyler ar veni la ea acasă la un „drink”. Schuyler se scuză, fiind foarte ocupat, şi-i cere să păstreze interviul aranjat pentru că e încântat să o asculte. Ajunsă la el la birou, e stupefiată când Schuyler îi spune: *„I dorit understand why they* [*revoluţionarii*] *are doing it. Its awful*

187 Vasile (Basil) Raţiu (1906-?), maior în armata română. A fost numit adjunct al ataşatului militar în Turda (1944), de unde a refuzat să se întoarcă în ţară. A activat în cadrul Comitetului Naţional Român, fiind persoană de legătură a acestei organizaţii cu CIA. Deşi au avut acelaşi patronim, între Ion Raţiu şi Basil Raţiu nu au existat legături de rudenie, cum s-a întâmplat să se sugereze în unele documente ale Securităţii sau chiar în unele lucrări sau studii de specialitate.

how people get themselves killed on a rumour"[188]. Câtă iresponsabilitate! De ani de zile americanii cheltuiesc sume enorme pentru a combate comunismul şi atunci când au o răscoală generală a unui popor refuză să dea cel mai mic ajutor concret sau să se declare măcar, în mod oficial, de partea lor.

Vorbim, apoi, de plecarea mea în ţară. Vreau să o fac de îndată ce mi se va da ocazia potrivită sau de îndată ce se răscoală şi românii.

Iau cina cu Basil Raţiu. Îmi povesteşte cum a fost zăpăcit de Vişoianu, care este neserios şi iresponsabil. L-a făcut să lucreze pentru americani, apoi, atunci când treaba cu americanii mergea foarte bine, i-a cerut să se pregătească să lucreze pentru englezi. Şi-a dat demisia şi stă aşa fără niciun rost, din 1952. Cătălin Vlădescu, căsătorit cu o englezoaică, Beatrice, fiica lui Take Ionescu, este reprezentantul englezilor la Paris. Neferu este cel care lucrează cu Serviciul de Informaţii englez. Ambii sunt neserioşi. Au făcut proastă impresie englezilor.

Îmi povesteşte apoi, în mare detaliu, toată afacerea Silviu Crăciunaş1, căci el este omul în pericol astăzi în România. Sosit în

1 Silviu Crăciunaş (1916 – 1998), fost activist legionar şi ţărănist, scriitor, membru marcant al grupărilor anticomuniste din exilului românesc. Prima dată a fost arestat în toamna anului 1938 pentru răspândirea de materiale de propagandă ale Mişcării Legionare, fiind condamnat la nouă luni de închisoare. În aprilie 1948 a fost arestat a doua oară, în timpul anchetei fiind determinat şi pregătit să devină agent informator al Securităţii. În februarie 1949 Crăciunaş, în calitate de agent conspirat, a plecat din ţară ajungând la Paris unde s-a reîntâlnit cu Romulus Boilă şi i-a cunoscut pe Basil Raţiu şi comandorul Opran. Misiunea sa a fost să demonstreze Securităţii modul în care funcţiona reţeaua de trecere

188 „Nu pricep de ce ei (revoluţionarii) fac asta. E îngrozitor cum oamenii ajung să moară din pricina unui zvon.” (în lb. engl.)

frauduloasă a frontierei pe care o organizase în trecut, deconspirarea oamenilor de legătură din această reţea, care urmau să fie arestaţi, precum şi infiltrarea sa în organizaţiile româneşti din exil şi relaţionarea cu serviciile secrete occidentale. În acest scop, Crăciunaş a reuşit să afle felul în care sunt instruiţi agenţii de origine română care urmează să fie trimişi în România de către spionajul american, în martie 1950 s-a întors în România la propunerea lui făcută americanilor, justificând că doreşte să continue să organizeze trecereri frauduloase de frontieră pentru alte personalităţi din ţară şi să participe activ la organizarea rezistenţei în interiorul ţării. Ajuns în România a fost arestat din nou, în septembrie 1950, fiind acuzat că a trădat interesele regimului comunist. După patru ani de detenţie, perioadă în care Securitatea a realizat că suspiciunile asupra lui sunt nefondate, a fost eliberat şi i s-a pregătit a doua fugă din ţară sub legenda că ar fi evadat din spitalul penitenciarului Suceava şi a stat ascuns în diverse locuri timp de trei ani. Astfel, în anul 1957 a părăsit din nou România, Securitatea indicându-i să apeleze în prealabil la sprijinul prietenilor săi din exil, de la care a solicitat 2000 de dolari, în acest fel pregătind şi desăvârşind legenda clandestinităţii sale. Banii au fost ceruţi, prin Sanda Stătescu, via Basil Raţiu, ca formă de ajutor din partea membrilor exilului românesc şi a serviciilor secrete americane. CIA a refuzat să acorde suma solicitată, agenţia suspectând că Silviu Crăciunaş este dirijat de către Securitate. În final, banii au fost oferiţi de Ion Raţiu, care s-a împrumutat la rândul său de la baroneasa Gaby Bentinck. Ajuns în exil, Crăciunaş a avut misiunea de a se infiltra în conducerea organizaţiilor „fugarilor”, care erau ostile României, dar mai ales de a pătrunde în anturajul ofiţerilor CIA pentru a recâştiga statutul de agent al acestei organizaţii. Odată plecat, Crăciunaş nu a mai revenit în România, dar timp de mai mulţi ani a trimis periodic rapoarte către Securitate în care a descris pe larg activitatea lui Ion Raţiu.

Franţa în 1949, face un raport la americani despre felul cum trebuie organizată rezistenţa. Americanii, impresionaţi, îl trimit înapoi în România (Crăciunaş este cel care a organizat fuga lui Romi, Virgil Veniamin etc.) 1. Acum 14 luni, în septembrie 1955, Crăciunaş cere să i se trimită bani să iasă din România. De atunci şi până acum chestiunea se tergiversează. Nimeni nu vrea să scoată banii. Americanii refuză îndărătnic. Vişoianu promite, promite, dar nu face nimic. Crăciunaş şi-a făcut o reţea de legături, căci circulă liber în toată ţara. Periclitează însă o serie întreagă de oameni şi mai ales familia Sandei Stătescu, care-l acoperă. Corespondenţa căruia i-a câştigat încrederea. Toată viaţa sa, Crăciunaş a fost considerat un erou al exilului pentru că activitatea de agent al Securităţii a fost cunoscută abia după ce a decedat, în urma unui articol publicat de Marius Oprea în anul 2002. Rapoartele sale, transmise Securităţii prin ofiţerii rezidenţei DIE cu care se întâlnea în mod secret în Londra sau în alte oraşe din Europa, au acoperit exhaustiv activitatea organizaţiilor româneşti din exil şi a liderilor acestora, fiind extrem de utile şi de apreciate de Securitate şi de conducerea de partid. În acelaşi timp, Crăciunaş a eşuat în misiunea de a se infiltra în agentura CIA, MI5 sau MI6 pentru că aceste organizaţii l-au considerat compromis. Pentru a ascunde acest lucru faţă de Securitate, Crăciunaş a exagerat şi a inventat personaje şi informaţii în mod deliberat în rapoartele sale, probabil pentru a alimenta teoria potrivit căreia este un agent indispensabil şi cu posibilităţi reale de a culege informaţii chiar de la ofiţeri britanici ai MI5 sau MI6. Astfel, în ceea ce îl priveşte pe Ion Raţiu, a raportat Securităţii că majoritatea acţiunilor politice ale acestuia sunt generate şi susţinute de *Intelligence Service*, cum obişnuia să spună Crăciunaş, ceea ce, de regulă, a fost o invenţie (despre activitatea lui Silviu Crăciunaş vezi şi Stejărel Olaru, „Pe urmele lui Tony”, în Ion Raţiu, *Jurnal Volumul 2. Printre spioni şi trădători de ţară*, Editura Corint, Bucureşti, 2017, Marius Oprea, *Şase feluri de a*

muriy Editura Polirom, Iaşi, 2009, Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre, Iulia Moldovan, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaş*, Institutul Naţional pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008, precum şi ACNSAS, fond SIE, dosar 638).

1 Silviu Crăciunaş a sprijinit o serie de personalităţi politice să fugă din România, cu ajutorul unei reţele transfrontalière, în perioada 1945 – 1948, printre aceştia fiind Horaţiu Comaniciu, George Manu, Sabin Manuilă, Ion Iliu, Romulus Boilă, Virgil Veniamin ş.a.

Între Sanda şi familia ei continuă» neîntreruptă, şi cu toţii scriu în cod. Omul, evident, devine din ce în ce mai disperat. Îmi cere să fac tot posibilul să-l ajut eu. Să trimit $2000 pe adresa d-nei Viorica Călinescu, strada Popa Nan nr. 8, Bucureşti, pentru Brencica, numele lui în cod. Îi promit că voi face ce voi putea. Eventual, voi contacta pe englezi, căci s-ar putea ca ei să fie interesaţi. Îmi propune apoi să încercăm să lucrăm cu englezii pentru informaţii. Îi cer să facă un plan de lucru.

Joi, 1 noiembrie 1956

Dis-de-dimineaţă îmi telefonează Sanda Stătescu. Îmi spune că de îndată ce a primit cartea poştală de la mine în care-i spuneam că simt la Paris s-a decis să vină să mă vadă pentru cazul de care mi-a scris. I-am spus să vină la mine imediat.

O las să vorbească. Nu-i spun că sunt complet la curent cu afacerea de la Basil Raţiu, căci vreau să verific cele două versiuni. Sunt identice. Îi spun atunci că sunt gata să ajut. Ea vrea să discute toată chestiunea deschis cu Veniamin, Popa, Romi, Basil şi cu mine. Telefonează lui Basil care se codeşte mult. E sigur că toată lumea e extrem de ocupată. Popa şi Veniamin pleacă în America mâine etc. Vorbeşte apoi lui Veniamin care acceptă să ne întâlnim la 6.30 la el acasă. Informează apoi pe Basil, pe Popa, şi lasă un mesaj lui Romi.

După-masă mă întâlnesc cu Gaby. Îi spun de situaţia imposibilă a unui bun român care este în pericol de moarte

fără întrerupere şi că americanii, care l-au trimis în România, refuză să-l scoată, refuză să avanseze $2000 şi refuză să aibă ceva de a face cu Crăciunaş. Imediat, Gaby îmi spune: îţi dau eu banii. Am fost încântat, căci pentru mine $2000 este un efort, mai ales că eu nu dispun decât de sterline. Gaby îmi dă un cec pe loc tras asupra băncii ei din Elveţia.

De la întâlnirea cu ea mă duc direct la Café Murat în Place d'Auteuil ca să-i întâlnesc pe Sanda şi Basil. Ei nu-şi dau încă seama că acum nu sunt numai gata să-l ajut pe Crăciunaş, dar că o şi pot face imediat Nu mă grăbesc să le-o spun, pentru că voiam să văd felul în care gândesc ei. Basil sugerează, printre altele, că ar trebui ca cei din Comitetul Naţional Român să-şi ia răspunderea pentru aceşti bani. Găsesc ideea extrem de bună să o adopt imediat.

La Veniamin, Popa e prezent, dar Romi nu soseşte decât după ce totul a fost aranjat Sanda explică totul în mare detaliu. Arată scrisorile din ţară în original. Cazul e clar. Omul e în mare pericol. Veniamin spune că nu poate să facă nimic, că s-ar duce în America şi va vorbi din nou cu Vişoianu. Atât Sanda, cât şi Basil arată cât de imposibilă e situaţia. Că au pe conştiinţă nu numai viaţa acestui om, dar şi soarta a cel puţin 20 de persoane din familia Sandei. Comitetul l-a trimis, Comitetul să-l scoată. Basil adaugă că a cerut lui Cretzianu, care l-a refuzat categoric – un om complet americanizat. Popa spune că problema de conştiinţă se pune altfel: dacă nu se face rău lui Crăciunaş, dacă e ajutat să iasă. Argumentul, evident, cade de la sine, căci, cu cât stă mai mult, cu atât situaţia lui Crăciunaş e mai periclitată. Trimiterea banilor nu poate fi interceptată căci i s-au trimis bani deja o dată, o sumă mică, de către Veniamin pentru a verifica mecanismul de predare a banilor, şi totul a mers strună[189]. Eu am spus că pentru

189 Cei 2 000 de dolari au fost transformaţi în 20 000 de lei şi au ajuns în România, la Crăciunaş, printr-un intermediar, Sigmund Schuman, „cetăţean român domiciliat în Bucureşti care se ocupă cu primirea şi depunerea unor sume de bani transferaţi ilegal din Paris".

mine există două semne de întrebare: a. Nu-mi pot închipui că americanii refuză să-l ajute pe Crăciunaş, pe care ei l-au trimis, fără ca să aibă un motiv bun. Care este acest motiv? b. Nu văd cum românii, care au fost responsabili de trimiterea lui în ţară, pot să-l abandoneze acum şi să tergiverseze chestiunea.

Basil intervine şi spune că eu sunt gata să ofer aceşti bani cu condiţia ca să mi se dea o garanţie. Eu adaug, „o garanţie mai de *morala*[190]. Popa răspunde că şi în mintea lui există o mulţime de îndoieli. Americanii trebuie să fie convinşi, fie că a colaborat cu comuniştii, fie că e mai periclitat dacă încercăm să-l scoatem. Basil încearcă să explice că americanii nu mai vor să facă un efort actual în România. Popa îl taie scurt. Nu vrea să intre în fondul chestiunii, n-are timp. El e convins că americanii n-au abandonat poziţia românească. El este gata să-şi ia garanţia financiară. Veniamin adaugă că şi el îşi ia răspunderea pentru replătirea unei părţi din această sumă. Niciunul nu vrea să-şi ia răspunderea morală.

— Eu nu pot să o fac, spune Popa. Am îndoieli. Să o

Potrivit lui Crăciunaş, Raţiu i-a dat suma de bani lui Veniamin, acesta i-a „trimis printr-un evreu din Paris lui Schumann din Bucureşti”, iar Schumann i-a înmânat Vioricăi Călinescu care i-a oferit lui Crăciunaş. Faptele au fost denaturate de Crăciunaş în momentul când a explicat Securităţii care a fost sursa celor 2 000 de dolari. Iniţial, în raportul din 26 noiembrie 1957, primul raport după ce a ajuns la Viena în luna martie a aceluiaşi an, Crăciunaş a menţionat că „Sanda mi-a povestit că Iancu Raţiu a servit drept paravan, banii de mai sus fiind daţi în realitate de Intelligence Service”. Apoi, în cel de-al doilea raport, elaborat la 1 martie 1958, Crăciunaş a întărit această teorie falsă, de data aceasta invocându-1 pe Ion Raţiu însuşi: „Mi-a istorisit cum Intelligence Service, pe care l-a sesizat despre situaţia mea disperată din ţară, i-a dat dispoziţiuni ca din fondurile societăţii

190d e transporturi să-mi trimită cei douăzeci mii lei (în toamna [anului] 1956) să pot fugi în străinătate”. în martie 1958, când a scris aceste rânduri, Crăciunaş nu ştia că /. R. Shipping Co., societatea de transporturi a lui Ion Raţiu la care acesta ar fi făcut referire, încă nu exista în toamna anului 1956, aşa cum pretindea, ci a fost înfiinţată abia în octombrie 1957, la mai bine de şase luni după ce a ajuns la Viena. (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 63, ff. 3, 40, 55-56).

facă cei care sunt convinşi că e bine ca să fie ajutat acum. Uite, dumneata doamnă Stătescu şi dumneata domnule Basil Raţiu. Eu îmi iau garanţia materială pentru restituirea sumei.

— Pe mine mă interesează să ştiu precis, înainte de a avansa banii, dacă nu este ceva *împotriva* acestui om. Eu nu-l cunosc. Eu nu ştiu ce a făcut decât din auzite. Poate omul acesta este compromis şi chiar dăunător cauzei româneşti.

Toţi m-au asigurat că Silviu Crăciunaş e absolut de toată încrederea şi că a adus mari servicii cauzei româneşti. „Din punctul acesta de vedere, mi-a spus Popa, n-ai nicio grijă”.

— Cum se poate atunci că românii n-au găsit mijlocul de a-l ajuta de 14 luni?

— Cine să-l ajute? Eu n-am bani, mi-a spus Popa.

— Nu dumneata, ştiu că dumneata n-ai bani, dar ceilalţi. Comitetul.

— Comitetul n-are bani pentru astfel de lucruri. Avem un buget precis. Toţi banii care se utilizează…

— D-le Popa, pe mine nu m-a interesat niciodată chestiunea banilor Comitetului. Nu mă interesează nici acum. De ce nu-i dă domnul Vişoianu? Nu puteţi să-mi spuneţi că Vişoianu n-are $2000 sau nu poate să găsească o astfel de sumă?

— Eu nu ştiu ce bani are Vişoianu. Eu nu discut astfel de lucruri cu el (păcat că n-a făcut-o toţi aceşti ani!!!).

N-am mai insistat. Am fost mulţumit că am fixat responsabilitatea *nedescărcată* în ce priveşte soarta lui Crăciunaş. Le-am cerut apoi părerea dacă ar fi bine şi dacă m-ar autoriza să vorbesc cu prietenii mei englezi despre această chestiune. Toţi au fost de părere că nu e bine. Dacă a lucrat cu un serviciu să nu fie trecut unui altuia.

Ne-am despărţit. Popa a venit şi m-a sărutat pe amândoi obrajii. „Mi-a părut bine să ne cunoaştem mai îndeaproape”. La plecare îl văd pe Romi. Sanda îi spune că s-a făcut şi că eu voi oferi suma. Romi mi-a spus:

— Să ştii, Iancule, că ai făcut o mare faptă românească.

În Hall-ul…1 rue Chanez, ne aşezăm în fotolii, Basil, Sanda şi cu mine. Amândoi mă copleşesc cu mulţumiri. Caut să-mi ascund emoţia. Basil vorbeşte de destin şi de „rolul meu”. Întrerup, căci nu vreau ca mai târziu să regrete ce spune acum. Sper că omul e sincer, dar nu ştiu eu din experienţă cum se schimbă, şi chiar, fără ca să se schimbe, cum un om are atâtea „euri” în el, care ies neaşteptat şi, adeseori, nechibzuit, la suprafaţă. Discutăm amănuntele tehnice ale plăţii şi ofer 8.500 de franci elveţieni.

Plec cu Sanda. Îmi dă tot felul de asigurări că Silviu Crăciunaş, odată ieşit, îmi va sta la dispoziţie, că îi va demasca pe ceilalţi

Scris ilizibil.

care [au] fost neloiali şi timoraţi etc. I-am spus că eu îi cer doar un lucru, atunci când va ieşi să nu facă nimic fără ca să mă consulte pe mine în prealabil. Eu voi veni cu avionul imediat la Viena, de îndată ce soseşte acolo. E tot ce vreau. După ce stăm de vorbă, omul va fi liber să facă ce va vrea.

Iau cina cu Sanda. Îmi spune că a lucrat cu Comitetul. Că e dezgustată de lipsa lor de organizare şi de patriotism. Că a refuzat bani de la Ligă, oferiţi prin Fărcăşanu. La rândul meu, i-am spus de oferta de a colabora cu ceilalţi din Anglia şi, mai ales, i-am spus că atât Viorel, cât şi Georges-Émile Iliescu sunt gata să lucreze într-o asociaţie a românilor din Anglia cu mine ca preşedinte. I-am spus că eu am anumite îndoieli. Cred că această formulă de activitate e deja depăşită de evenimente. I-am spus că sunt gata să mă întorc în ţară în caz de revoluţie. Am făcut-o intenţionat, pentru că ştiu că ea va vorbi despre acest lucru şi altora. E bine, cred, să se ştie.

Vineri, 2 noiembrie 1956

Plăcută surpriză la întoarcerea mea la Londra.

Elizabeth îmi arată că *Times* a publicat scrisoarea mea contra titoismului pe ziua de 31 octombrie.

Ion Opriş vine să mă vadă. Îmi spune că este urmărit aici la Londra. îl conduc acasă pe la 10 seara. Deodată însă, tipul care l-a aşteptat regulat deja de două seri nu era acolo. Opriş îmi spune că soţia lui vrea să iasă din ţară şi să înceapă totul din nou, o nouă viaţă împreună. Eu sunt cam sceptic în ce priveşte aceste convertiri, dar sunt gata să o ajut. Vorbim apoi de situaţie în general şi-i atrag atenţia că se va putea să fie nevoie să ne întoarcem în ţară mai devreme decât credeam.

Sâmbătă, 3 noiembrie 1956

Ghiţă Ionescu e aici. În spital. Am aflat acest lucru de la Cristea. Ghiţă l-a văzut doar pe profesorul Nandriş. Potrivit informaţiei de la Cristea, Ghiţă şi-ar fi pierdut postul în America. Cum n-are nimic aici, situaţia lui nu e roză. Nu-mi vine să cred că Vişoianu e chiar aşa de iresponsabil. El a fost doar acela care l-a dus pe Ghiţă în America. Nu poate acum să-l lase baltă.

Joe Gârliński, de la Asociaţia Foştilor Combatanţi Polonezi, îmi telefonează să mă invite la manifestaţia pe care o organizează la Chelsea Town Hall, joia viitoare, în sprijinul acţiunii de eliberare din Polonia şi Ungaria.

Marţi dimineaţa, 6 noiembrie 1956

Tot weekendul acesta am fost frustrat de durere şi indignare. Sâmbătă după-masă merg la Manya. Îi dau toate amănuntele referitor la cele aflate la Paris în legătură cu revoluţia din Ungaria, îi spun că NATO ne-a refuzat. Îi comunic că soarta Ungariei e pecetluită – aceasta, cel puţin, este părerea conducătorilor ţărilor din Europa Răsăriteană. Apusul nu vrea să mişte. Sovietele trimit întăriri masive de trupe. Se pregăteşte o baie de sânge. Manya oferă să ajute. Accept. Deşi am toată încrederea în ea, nu-i dau numele niciunuia dintre cei care lucrează activ în rezistenţă. Cred că nu e necesar şi e mult mai bine să exagerez în luarea de precauţii decât să fac o indiscreţie. Niciodată nu ştii cine este spion sovietic.

Duminică, dis-de-dimineaţă, la orele 4.20 ofensiva rusească începe în Ungaria. Puterile Apusene din nou dovedesc lipsa lor de suflet. Anglia şi Franţa sunt angajate în agresiunea lor la Suez. America are alegeri. Dumnezeule! Ce tragedie! După-masă, radio Moscova anunţă că toată rezistenţa organizată, a *bandelor reacţionare*, *fasciste*, a fost zdrobită. Luptele, însă, continuă.

Seara din nou la Manya Har ari. Prezent un reprezentant al Israelului. Ne vorbeşte de bravura soldaţilor israelieni, cărora li se dă prioritate de către manutanţa armatei faţă de ofiţerii israelieni. El e şeful Serviciului Aprovizionării Armatei. E în drum spre America pentru strângerea de fonduri. Egiptenii pur şi simplu n-au luptat. Toată Peninsula Sinai e ocupată. Gaza a căzut. Bombardamentul anglo-francez continuă.

Sunt teribil de deprimat. Am căutat să-mi dedic viaţa eliberării poporului din care fac parte. Am crezut că această eliberare va veni de aici din Apus, nu direct, dar cu ajutorul Apusului odată ce ne răsculăm. Iată însă că în momentul în care răscoala ungurilor a reuşit, Apusul e „altfel angajat” şi nu oferă ajutorul absolut necesar reuşitei finale. Aş vrea să mă întorc în ţară, să iau şi eu parte la organizarea rezistenţei. Dacă voi cădea, va fi măcar o continuare a sincerităţii dedicării mele. Dacă voi reuşi – şi chiar şi acum când sunt aşa de plin de îngrijorare am un colţ al inimii liniştit, încrezător în dreptatea cauzei noastre – satisfacţia va fi înaltă, va fi satisfacţia îndeplinirii datoriei.

Vorbesc cu Jackie Rolo. Îi împărtăşesc puţin din această luptă internă. Se oferă să mă ajute, să facă orice-i voi cere.

Luni, 5 noiembrie 1956

Masa cu Manya Harari. L-a invitat pe Guy Liddell. Liddell îmi spune că, deşi a dat curs sugestiei mele de a organiza o răscoală generală a Europei Răsăritene primăvara viitoare, cei în drept au găsit că nu este bine să

se facă acest lucru. De aceea n-am mai auzit de la el de când ne-a văzut ultima dată (cred că a fost în septembrie anul acesta). Manya ne-a lăsat să vorbim singuri. Acum situaţia este diferită. Răscoala din Ungaria a dovedit că premisele mele erau corecte. E gata să facă o nouă intervenţie. Îi vorbesc de organizarea rezistenţei pe liniile sugerate mie de Basil Raţiu. Liddell va aranja contactul de care am nevoie aici.

Marţi, 6 noiembrie 1956

Îl duc pe Gheorghe Uscătescu[191] de la Madrid la Viorel Tilea. Viorel are o ieşire împotriva lui Gafencu: „Îl voi distruge dacă nu vrea să primească să lucreze la crearea Uniunii Parlamentare

Române". Ne-a arătat apoi nişte publicaţii *Chatham House* şi documente publicate sub editura Foreign Office care-l arată pe Grigore într-o lumină destul de dubioasă, mai ales în ce priveşte legăturile lui cu naziştii. „Dacă s-ar da publicitate acestor fapte, a spus Viorel, atunci Gafencu n-ar mai putea să facă pe marele om de stat european liberal".

Marţi, 13 noiembrie 1956

Gaby soseşte de la Paris. Luăm masa împreună. E foarte impresionată de evenimente. Tragedia Ungariei o copleşeşte. E într-adevăr ruşinos cum Apusul nu face nimic.

Joi, 15 noiembrie 1956

La Harvill Press. Pregătim campania de publicitate pentru cartea mea. L-am propus pe Josten să se ocupe de stârnirea interesului în presă înainte de publicarea cărţii. L-au acceptat şi-i vor plăti 20.

Ceaiul cu Victor Cornea la Piccadilly Hotel. S-a întors de la Paris. E plin de planuri. A vorbit cu toată lumea acolo. Toţi, îmi spune el, au fost plăcut impresionaţi de

191 George Uscătescu (1919-1995), eseist şi poet, doctor în filologie şi în drept la Roma. S-a stabilit în Spania, unde a devenit profesor de filologie romanică la Universitatea din Barcelona şi profesor de estetică la Universitatea din Madrid şi a fost distins cu mai multe premii în domeniul culturii (Florin Manolescu, op. cit., pp. 722-724).

personalitatea mea. Rezoluţia Congresului a fost mult apreciată şi ceilalţi români sunt mândri că eu am fost acela care a redactat-o. Guşti Popa găseşte că „am fond bun, deşi tind să fiu şi cu unii şi cu alţii”.

Încerc apoi să-l conving să facem o organizaţie a tuturor românilor din Anglia. La început îmi dă impresia că e de acord. El însă se gândea la dezvoltarea Comitetului Democrat Român, aşa, ca să cuprindă şi pe alţii. Popa ar fi de acord cu acţiunea aceasta. Când însă a înţeles că eu mă gândesc la Viorel, la Georges-Émile Iliescu, la Cârciog etc., Cornea a refuzat categoric: „Vechea ta idee… Degeaba, nu merge. Ăştia sunt oamenii perimaţi. Compromişi. Au lucrat cu Carol”. În zadar i-am atras atenţia că el e obsedat de chestiunea Carol, care nu mai are nicio importanţă astăzi. Nevoia momentului istoric actual este unirea tuturor forţelor valabile din exil ca să fim gata să sprijinim orice acţiune ce s-ar putea declanşa în România. În zadar. N-a vrut nici să audă. I-am spus atunci: „Tu eşti mult prea exclusivist. Nu eşti democrat în atitudini chiar dacă te afişezi ca democrat şi crezi în democraţie. Tu însă, nu accepţi ca alţii să fie buni democraţi decât numai dacă sunt de acord cu tine. Oare Tilea nu e bun român? Iliescu nu e bun român? Dar Cârciog, Daponte etc.? Toţi oamenii aceştia ar intra într-o organizaţie generală care să înglobeze pe toată lumea din Anglia. Astfel, energiile lor ar putea fi utilizate. Ei, însă, nu vor intra niciodată în organizaţia Comitetului Democrat Român pe care ai creat-o *în mod nedemocratic*. În sfârşit, eu rămân pe lângă convingerea mea. Noi trebuie să fim uniţi pentru a da randament bun. Eu voi rămâne naţional-ţărănist leal. Cred că e important să activăm cât mai mult ca naţional-ţărănişti. Dar astăzi se cere mai mult. Ni se cere să colaborăm cu toţi românii capabili să servească ţara. În orice caz, să recunoaştem că nu vedem la fel asupra acestei chestiuni. Eu voi continua şi pe mai departe să propovăduiesc ceea ce cred, să vorbesc în favoarea unirii tuturor exilaţilor români. Vom lucra împreună pe teren de

partid. Acolo suntem complet de acord”.

Ne-am despărţit. Ultimele mele cuvinte către el au fost: „Victore, nu eşti generos. N-ai generozitate sufletească, o calitate esenţială într-un om politic. Cel puţin aşa cred eu”.

Cocktail cu Graner, care aparţine organizaţiei de tipărire de bancnote „de la Rue”. El e ungur de origine, cetăţean elveţian, prieten bun al lui Gaby. Mi-a făcut bună impresie şi Gaby îmi spune că şi el mă găseşte inteligent şi modest! Nu ştiam că inteligenţa este calitatea mea cea mai evidentă!?

Miercuri, 21 noiembrie 1956

La George Mitchell. Fac cunoştinţa unui proprietar de vapoare Thomasson şi, după toţi aceşti ani, a lui Hugh Seton-Watson[192].

Soţia lui e foarte drăguţă. Vorbim cu Hugh destul de îndelungat E indignat de atitudinea Apusului faţă de Ungaria.

Cina la Victor şi Austice Goodman1. Discuţie îndelungată. Explic, în general, teoria mea asupra comunismului (asanarea unei regiuni mlăştinoase). Cred că au rămas impresionaţi. Spun lui Austice că Harvill Press doreşte să aibă un comentariu din partea fratelui ei Aidan Crawley[193][194]. Va căuta să aranjeze o întrevedere între noi.

Marţi, 27 noiembrie 1956

Randevu cu Stanca Tilea[195] şi cu un tânăr student care e în spatele organizaţiei studenţeşti pentru ajutorarea

---

192 George Hugh Nicholas Seton-Watson (1916-1984), fiul lui Robert William Seton-Watson, istoric şi analist politic britanic, specializat în Europa Centrală şi de Est şi Rusia. După război a fost profesor de istoria Rusiei la School of Slavonie and East European Studies, University of London, între 1951 şi 1983.

193 Sir Victor Martin Reeves Goodman (1899-1967), politician britanic, membru al parlamentului şi prieten al lui Ion Raţiu.

194 Aidan Merivale Crawley (1908-1993), fratele lui Austice Goodman, politician britanic şi membru al parlamentului timp de mai multe mandate.

195 Stanca Tilea (n. 1935), a treia fiică a lui Viorel Tilea.

Ungariei. Ne întâlnim la Piccadilly Hotel. John Mitchell Goss are vreo 26 – 27 ani, fost ofiţer în marina engleză, anul doi la „London School of Economics”. Nu prea înalt, subţirel, mustăcioară, ochi vioi, pătrunzători. Impresie bună. Liniştit, se exprimă destul de neclar, dar dă o impresie de completă seriozitate.

Îmi spune că el e în spatele întregii organizaţii. Au peste 300 de voluntari, tineri gata să facă orice, nu numai în Ungaria, dar în orice altă ţară de dincolo de Cortina de Fier. Scopul lor este de a combate comunismul *prin acţiune concretă*. Până acum n-au făcut altceva decât să trimită doi tineri pentru a culege informaţii. Sunt în momentul acesta fie la frontiera Austro-ungară, fie în Ungaria. Common Cause îi ajută. Le-a dat dreptul de a utiliza birourile lor. Totuşi, au mare nevoie de bani.

I-am spus că sunt cu totul de partea lor. Trebuie, însă, să-şi facă planuri de lungă durată, pentru că situaţia actuală politică internaţională nu va duce la un deznodământ violent. Eu sunt gata să-i ajut în mod practic atunci când ei intenţionează să treacă la acţiune concretă. Deocamdată, pentru a le demonstra sprijinul meu, le-am dat 25 sterline. Mi-a promis că se va ţine în legătură cu mine şi că îmi va da de ştire de îndată ce vor sosi cei care se găsesc acum în Austria sau Ungaria.

Imediat după masă la Mişu şi Sanda Cârciog pentru a face cunoştinţa a doi tineri români sosiţi în Anglia acum cinci zile cu lotul de refugiaţi din Ungaria. Unul dintre ei, cred că-l cheamă Constantinescu (niciunul, nici altul nu vrea să-şi dea numele adevărat pentru că le e teamă de repercusiuni), a fost asistent la Universitatea din Bucureşti, specializat fiind în chirurgie generală. Vreo 33 de ani, uscăţiv, vorbăreţ, gata să se laude şi să dea rezultatele excepţionale pe care le-a repurtat (şef de promoţie la externat etc.). Al doilea e de fel din Hotin, stabilit la Bucureşti ca inginer la Ministerul Agriculturii. Amândoi sunt speriaţi de forţa Sovietelor. Vor să plece din Europa cât mai curând pentru că sunt convinşi că ruşii vor

năvăli, mai curând sau mai târziu, fără nicio şansă de a fi împiedicaţi înainte de a ajunge la ţărmul Atlanticului[196].

La 6.30 la Bunty cu Robert Carnac, avocatul ei. Vorbim de partea care trebuie atribuită lui Giles Playfair în piesa de teatru *Templeton*. Chestiunea trebuie lămurită pentru că H.M. Tennent, Ltd. (Binky Beaumont), cea mai mare organizaţie de producţie teatrală, arată un interes serios în prezentarea piesei noastre. Deşi ideea originală a fost a lui Giles, adevărul este că rolul său în cele din urmă a fost mult mai neînsemnat decât al lui Bunty McNaughton (Jane Cobb) sau al meu. Bunty mi-a scris în repetate rânduri că meritul pentru această piesă este în întregime al mea Ea exagerează, dar e adevărat că la un moment dat, atât Giles, cât şi Bunty voiau să abandoneze piesa. Giles, în definitiv, a abandonat-o. Eu am fost acela care a convins-o pe Bunty să continue. Pe urmă, toate scenariile despre comunism sunt ale mele, sunt direct inspirate şi scrise de mine. De asemenea, cuvântarea declamatorie a lui Clive Templeton este scrisă în întregime de mine. Totuşi, munca depusă de Bunty este mai mare decât a mea. Ea a fost cea care a muncit cel mai mult. Just ar fi ca Bunty să aibă 50% şi Giles şi cu mine 25% fiecare.

Miercuri, 28 noiembrie 1956

Masa cu Masters şi Ironmonger de la F.W. Berk. Ironmonger scrie la *Sketch and Tatler*. Vrea să-mi vadă cartea. E bun prieten cu Curtiss Berk şi îl pasionează

196 Autorul se referă la chirurgul Constantinescu-Ialomiţa şi inginerul Alecu Flegon (Olec Flegonţ), pe care evenimentele din octombrie 1956 i-au surprins în timp ce tranzitau, cu forme legale, Ungaria. Mai târziu, Constantinescu-Ialomiţa s-a stabilit în SUA, iar Alecu Flegon în Anglia. Potrivit lui Flegon, care s-a destăinuit unui informator al Securităţii trimis să-l contacteze la Londra în septembrie 1961, „el nu a intenţionat să rămână în străinătate, dar aceasta se datoreşte doctorului Constantinescu-Ialomiţa pe care l-a întâlnit la Viena. Cu acesta a mers la Legaţia RPR din Viena unde a solicitat sprijin material. Fiind refuzaţi, iar el influenţat de Ialomiţa, au plecat la Paris. Acesta, ulterior, a plecat în America, iar el, prin mijlocirea birourilor care se ocupă de refugiaţi, a ajuns la Londra” (ACNSAS, fond Informativ, dosar 550526, voi. 1, f. 293).

teatrul.

La 6 seara începe adunarea de protest „Britain Stands by Hungary” la Royal Albert Hall. Ideea a fost a lui Josten şi am susţinut-o de la început. The British Atlantic Alliance, de sub preşedinţia contelui Bessborough i-a dat sprijin deplin. Mare succes. M-a interesat să văd că Sir Robert Boothby, Kenneth Young, Clement Davis şi Jenny Lee, toţi au recunoscut pe faţă eşecul total al politicii apusene în ce priveşte revoluţia din Ungaria. Arhiepiscopul de Canterbury a declarat fără înconjur că şefii comunismului, şefii Uniunii Sovietice au devenit instrumentul Satanei. Lajos Lederer a vorbit bine şi a făcut o sugestie foarte interesantă: „Din moment ce guvernul Kádár refuză observatorii Naţiunilor Unite, să se ceară ca reprezentanţii Corpului Diplomatic din Budapesta, care sunt observatori la faţa locului, să facă un raport în comun asupra situaţiei din Ungaria”.

Marţi, 4 decembrie 1956

Jeffcote de la Scotland Yard vine să mă vadă. Mă anunţă, în mod confidenţial, că cei de la Home Office doresc să nu mă mai amestec în chestiuni anticomuniste *de acţiune pe teren*. Voi fi avertizat formal peste vreo câteva zile. Discut cu Jeffcote situaţia în general şi-i cer sfatul în ce priveşte tânărul student Goss, care se ocupă de ajutor pentru Ungaria. Goss e om de treabă. Autorităţile engleze însă doresc ca aceşti tineri să se lase de acţiune şi să-şi vadă de carte, la Universitate. I-am spus lui Jeffcote că le-am dat 25 de lire sterline şi că urmează să vină să mă vadă cu un plan de acţiune precis. Jeffcote mă sfătuieşte să nu-i încurajez. Nu trebuie, însă, să-i dezamăgesc.

Ar fi bine ca eu să intru în legătură cu grupul căpitanului Finney de la Oxford care este serios şi capabil. În curând, membrii britanici ai grupului lui Hajdu se vor despărţi din organizaţie pentru că Hajdu lasă de dorit. Şi ei ar putea să-mi fie de folos. Jeffcote îmi spune clar că ar vrea să mă vadă acţionând în sprijinul unei organizaţii pentru eliberarea întregii regiuni din Europa Răsăriteană.

I-am promis că-l voi ţine la curent cu tot ce voi face, căci dorinţa noastră este să avem sprijinul autorităţilor britanice şi americane. De la ei şi prin ei vom obţine eliberarea noastră.

Joi, 6 decembrie 1956

Tite de la Scotland Yard îmi cere să-mi vorbească. Vine cu asistentul său. Vorbim diverse chestiuni de interes general. Pe urmă îmi dă avertismentul de care-mi vorbise Jeffcote acum două zile. Mi-l citeşte cu grijă dintr-un carnet şi-mi spune că vine din partea subsecretarului de stat de la Interne. Rolul meu în afacerea Opriş i-a plictisit pentru că le-a forţat mâna să-l accepte prin publicitatea ce i s-a dat chiar înainte de a fi avut ocazia să-l verifice. Mi-a cerut să mă abţin de la astfel de acţiuni în viitor. Foarte politicos şi prieteneşte, i-am spus că-l voi ţine la curent de orice voi întreprinde. Nu pot să mă angajez să nu mai acţionez împotriva comunismului. Este vorba de credinţa mea. I-am declarat că acţiunile mele şi ale altora împotriva comunismului servesc interesele britanice tot atât de mult ca şi pe ale noastre.

Masa cu Noël Bernard la St. James's Club. Băiatul, evident, e foarte mulţumit. Discutăm, în general. Şi Nandriş colaborează la REL. Nimic demn de remarcat. Îi spun doar că nu, nu-l aprob pe Vişoianu.

La cină la noi acasă: Austice şi Victor Goodman, Anne şi Peter Ryde. Austice îmi spune că fratele ei, Aidan Crawly, încă nu a citit cartea mea, dar că o va face. Ea e foarte entuziasmată pentru a ajuta pe unguri. S-a lansat ideea de a organiza un marş al femeilor britanice de la docuri până la monumentul eroului necunoscut. I-am spus că dacă e gata să o facă organizăm noi demonstraţia.

Joi, 13 decembrie 1956

Cer generalului Lazăr să mă vadă pentru că aş vrea să-i cer sfatul într-o anumită chestiune. Mă invită la el la hotel Ajung acolo la 10.30 a.m. şi stăm împreună până la 12.30 a.m. Îi spun de la început că doresc să ştiu ce crede despre ideea organizării unei Asociaţii a Românilor din

Anglia. Îi spun că mai multă lume de aici din Anglia este de acord că o astfel de asociaţie ar fi foarte de dorit şi că eu aş fi cel mai indicat pentru preşedinţie. În principiu, eu sunt de acord cu această idee, dar aş merge înainte cu ea numai dacă aş fi convins că aş face bine. Evident, sunt măgulit de încrederea ce mi s-a arătat de oamenii mai în vârstă, ca Viorel Tilea şi maiorul Iliescu, dar nu ţin ca această organizaţie să fie făcută cu orice preţ. Prefer să stau la o parte dacă s-ar risca să stric cauzei naţionale.

Lazăr, foarte înţelept, mi-a răspuns: „Nu vă supăraţi, dar îmi aduceţi aminte de o glumă – nu în mod direct, căci nu vreau să vă jignesc, dar pentru că situaţia este, oarecum, similară. La o petrecere oarecare, lume multă, o doamnă ca să economisească onorariul cam ridicat al unui doctor faimos îi cere sfatul în ce priveşte anumite dureri abdominale. Doctorul îi spune: «Evident, doamnă, dacă doriţi o consultaţie aici, eu o fac cu plăcere; dar atunci, vă rog, dezbrăcaţi-vă». Aşa şi eu, continuă generalul Lazăr, sunt dispus, cu plăcere, să-ţi dau părerea mea, dar, te rog, dezbracă-te! Spune-mi în amănunt despre ce este vorba”.

Încep prin a-i explica atitudinea mea fermă în sprijinul monarhiei şi de respect pentru regele Mihai I, pe care-l consider om serios, pe lângă celelalte considerente monarhice. În consecinţă, eu n-am făcut nimic şi nu voi face nimic împotriva Comitetului Naţional recunoscut şi aprobat de Majestatea Sa Regele. Lazăr m-a întrerupt şi mi-a explicat că nu e vorba de recunoaştere şi aprobare, ci de *numire*. Majestatea Sa şi-a făcut *datoria* monarhică constituţională – căci nu mai este vorba de drepturi – atunci când a *numit* pe Dl Vişoianu să constituie un Comitet Naţional, care este, în definitiv, guvernul român din exil. Datoria noastră a tuturor a aici în exil este de a sprijini *activ* Comitetul Naţional Român, şi nu numai, de a rezista tentaţiei de a-l critica, „or, dv., d-le Raţiu, a continuat generalul Lazăr, nu aţi sprijinit *activ* Comitetul şi chiar aţi lăsat ca numele dv. să fie utilizat, în *Românul* de pildă, pentru a ataca Comitetul şi pe Suveran”.

De aici a început o discuţie foarte lungă în care i-am explicat tot cazul Berna. I-am demonstrat, chiar cu lux de amănunte, că ceea ce a afirmat în scris *Românul* în ce mă priveşte pe mine, în orice caz, este strict adevărat. El era sub impresia că Beldeanu şi consorţii au fost în ligă cu Fărcăşanu şi că au refuzat oferta Comitetului să organizeze apărarea, pentru a da în Comitet l-am spus, imediat, absolut clar, că această afirmaţie este inexactă. Eu am fost acela care am oferit să organizez apărarea în numele tuturor românilor; dacă am eşuat datorită, exclusiv, refuzului lui Vişoianu, deşi eu îi oferisem să o fac sub egida lui – căci pe el îl preconizasem ca semnatar al „Cuvântului-înainte” în broşura de explicaţie a cazului Berna.

A fost impresionat de acest argument. Mi-a cerut să-i dau amănuntele acestei afaceri, în scris, în ordine cronologică. Lucru care nu prezintă nicio dificultate pentru mine, căci am totul încrustat în acest jurnal de zi. Revenind la chestiunea formării unei organizaţii a românilor din Marea Britanie, îmi spune că ideea în sine e bună. „Aţi putea măcar să fiţi prezenţi, ca de pildă la procesiunea organizată în Whitehall cu ocazia vizitei lui Hruşciov şi Bulganin. Totul însă depinde de cum o porniţi”. Ia, apoi, o bucată de hârtie şi îmi demonstrează cum se pot face greşeli enorme pornindu-se de la acelaşi punct printr-o decalare extrem de mică.

„Noi trebuie să rămânem în legalitate. Noi nu putem să contribuim la lupta naţională decât sporind şi întărind prestigiul regelui şi al comitetului numit de rege, chiar dacă acel comitet are scăderi şi greşeli enorme. În consecinţă, nu se poate să creaţi ceva util, aici în Anglia, dacă nu vă puneţi de acord pe această chestiune, în primul rând”. Mi-a dat apoi cazul lui [Petresculomnen, care-l cunoaşte pe Papa şi care, când a fost întrebat de Comitetul Român, ar fi răspuns: „Da, mi se pare că am auzit că există o astfel de organizaţie, dar nu sunt în legătură cu ei”. O astfel de declaraţie, a continuat Lazăr, strică acţiunii

românește în străinătate mai mult decât toate *Vetrele*, *Legile* şi celelalte fiţuici scoase de exilaţi. „Dta, în special, d-le Raţiu, chiar dacă n-ar fi nimic de capul dumitale, n-ai voie să faci ceva ce ar putea dăuna intereselor naţiunii pentru că ai un nume respectat, cu tradiţie în slujba neamului”.

I-am răspuns că am căutat întotdeauna să servesc – indiferent de avantajele personale. Şi nu intenţionez să particip la organizarea românilor din Anglia decât numai dacă facem bine prin această organizaţie. Ca să se evite orice echivoc, cred că ar fi bine chiar ca organizaţia din Anglia să anunţe, de la început, că este pentru rege şi că recunoaşte Comitetul drept organ legal al poporului român, aici în exil.

— Cine ar fi pentru această organizaţie, mă întreabă generalul Lazăr.

— Organizaţia Femeilor, Tilea, organizaţia Anglo-Română de refugiaţi a lui Iliescu, şi diverşi alţi oameni neafiliaţi.

— Da, ar fi bine să faceţi ceva. Organizaţiile acestea există deja. Ar fi cazul să fie puse la treabă bună. Dar organizaţia lui Cornea?

— Cred că aceea ar fi mai greu de încadrat, cunoscând ideile lui Cornea. Dar voi încerca.

— Cu alte cuvinte, tot ar fi două organizaţii. Am ridicat din umeri.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să puneţi pe hârtie scopurile pentru care aţi vrea să vă uniţi. Să le circulaţi, apoi. Să vedeţi ce reacţie veţi avea.

La despărţire i-am vorbit de activitatea mea în domeniul afretajului de vapoare. Părea impresionat.

După-masă la St. Jamess Club cu Vergotti. E în trecere prin Londra. Îmi povesteşte fuga servitorilor regelui Mihai de la casa din Codicote (a lordului Brocket), unde locuia[197]. Era prea departe de cel mai apropiat sat –

197 începând cu anul 1951, familia regală a României s-a stabilit în Anglia unde a avut mai multe domicilii. Prima dată au locuit la doamna

şase mile. Au fost plasaţi, apoi, de organizaţia lui Iliescu. Regele locuieşte acum la Geneva.

Seara la BBC. Vorbesc cu Cristea. Îmi spune că nu-l mai consideră normal pe Cornea. Are vreo câţiva muncitori în jurul lui, în organizaţia Comitetul Democratic Român. Norman Daniel, se pare, ar fi declarat socialiştilor de stânga, cu care este în strânsă legătură, că singurul democrat din Anglia este Cornea. Cu alte cuvinte, Cornea tot are un oarecare sprijin!? îi vorbesc lui Cristea de nevoia organizării românilor din Anglia „pentru a fi prezenţi la evenimentele care vor surveni în viitor”. E de acord.

La 9.45 p.m. mă duc la postul independent de televiziune la invitaţia lui Ludovic Kennedy. Asist la pregătirea şi prezentarea programului de ştiri care conţine un interviu cu un deputat şi cu vicepreşedintele organizaţiei pentru prezervarea canalelor fluviale din Anglia. Bruden, redactorul-şef, e un om capabil.

Vineri, 14 decembrie 1956

Masa cu Viorel Tilea şi Georges-Émile Iliescu, la Tilea acasă. Vorbim de toate şi nimic. După masă, Viorel începe prin a-mi reaminti că ar fi trebuit să avem această întrunire acum 6 săptămâni. Aşa fusese înţelegerea noastră când ne-am văzut împreună, tot aici la Viorel, cu ocazia vizitei la Londra a lui Barbu Niculescu. M-a întrebat apoi care sunt rezultatele discuţiilor pe care le-am avut cu ceilalţi români din Anglia. Le-am spus adevărul. Am chiar exagerat puţin. Se ridică mult prea multe obiecţii.

Şansele de a face o organizaţie, care să înglobeze pe toată lumea, sunt foarte slabe.

Iliescu a citit apoi o serie întreagă de scrisori în care

Thun, prietena reginei Elena. Ulterior, au locuit într-o aripă a conacului Bramshill Hali, ţinutul Hampshire, al lordului Brocket, iar următoarea reşedinţă le-a fost închiriată în primăvara anului 1952 de acelaşi nobil englez în St. Lawrence, zona Codicote, ţinutul Hertfordshire. Reşedinţa se numea Ayot House şi era de fapt o fermă într-un sat mic şi izolat (Diana Mandache, Exilul regelui, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2016, pp. 54-55).

i se cere să continue *Făclia*. Îmi spune că dacă nu se poate face această organizaţie unitară din cauza lui, el se dă la o parte. L-am asigurat ca intenţia mea este tocmai de a încerca unirea tuturor, *fără excluderi*. Viorel mă întreabă apoi direct: „Ce atitudine am eu faţă de organizare; o pornim ori nu?” îi spun tot atât de direct că eu voi sprijini orice organizaţie românească, şi prin muncă şi din punct de vedere financiar. Atât timp însă cât anumiţi oameni se ţin la o parte, eu nu înţeleg să accept nicio funcţie importantă în o astfel de organizaţie. Cred însă că ar fi bine să se facă o ciornă cu scopurile asociaţiei şi să se circule ca să vedem reacţia oamenilor. În felul acesta vom vedea cine este gata să lucreze pentru o asemenea organizaţie (este, în definitiv, ideea lui Lazăr, ceea ce ne-ar aduce oarecare sprijin şi din partea Comitetului Naţional Român – sper!).

Atât Viorel, cât şi Iliescu sunt de acord. Viorel va pregăti ciorna. Iliescu este foarte dezamăgit. El spune că ar vrea să scoată din nou *Făclia*. Din nou Viorel mă întreabă dacă m-aş angaja să scriu regulat o dată pe lună. Le spun că mi-e imposibil să-mi iau un asemenea angajament pentru simplul motiv că n-am timp. Le spun că a trebuit să abandonez chiar şi seria mea de interviuri tocmai pentru că n-am timp. Voi scrie, însă, chiar în primul număr al *Făcliei* dacă vor, căci vreau să demonstrez public că nu mă dezasociez de ea.

Ne despărţim cu sentimentul clar că ei se aşteptau la o colaborare mult mai strânsă din partea mea. Ce să fac? Prefer să lucrez cu Partidul Naţional Ţărănesc. Dar cum pot să lucrez cu ei mai strâns când discuţiile noastre de astăzi, ca să nu le mai pomenesc pe cele din trecut, au început printr-o serie întreagă de dovezi prezentate de ei că regele şi partidele politice din trecut sunt complet *perimate*.

Marţi, 18 decembrie 1956

Masa cu Betty Tilea. Nimic nou. Între ea şi Radu totul e sfârşit.

Vineri, 21 decembrie 1956

La masă cu Manya Harari, cu Kerenski, fostul prim-ministru al Rusiei revoluţionare în 1917, şi tânărul Orchard, care fusese, acum doi ani, la ambasada britanică din Moscova. Kerenski crede că sfârşitul comunismului se apropie cu paşi repezi. În Rusia nu mai există oameni care să creadă în ideologia comunistă. Tineretul doreşte libertate. Emigraţia însă n-are niciun rol de jucat; sau, în cel mai bun caz, unul foarte minor. Când i-am atras atenţia că Lenin a venit din exil, mi-a răspuns – cu destulă inconsecvenţă şi nesocotirea faptelor bine stabilite istoriceşte – că se acordă prea multă importanţă lui Lenin. Bolşevicii au reuşit pentru că, deja înainte de sosirea lui Lenin, existau foarte mulţi în Rusia. Ei, şi nu Lenin, au fost factorul decisiv.

S-a vorbit mult de misiunea Rusiei în trecut. L-am întrebat dacă el crede că Rusia are o misiune de îndeplinit. Kerenski a început prin a face un lung istoric al mesianismului. L-am întrerupt şi am repetat, mai clar de astă dată, întrebarea mea: „După părerea dv. are poporul rus o misiune astăzi sau nu?” Mi-a răspuns: „Da. Are misiunea de a aduce lumii ideea de înfrăţire generală (*the Brotherhood of Man*)”. Kerenski însă mi-a făcut din nou aceeaşi impresie penibilă a unui om sfârşit. El e doar un nume astăzi. S-ar putea prea bine ca numele lui să fie încă întrebuinţat ca simbol, dar numai atât. Omul e confuz. Se exprimă foarte greu şi neclar în englezeşte. Orchard e un tip foarte interesant. Tânăr, să tot aibă 30 de ani. Are barbă rusească, mare, neagră. Ochi vioi. Se pare că vorbeşte excelent ruseşte. Inteligent şi bine informat.

S-a vorbit destul de mult de revoluţia din Ungaria. Ei confirmă că mulţi sovietici au trecut de partea rebelilor. I-am întrebat dacă, în caz că toate ţările subjugate din Europa răsăriteană se răscoală deodată, s-ar ridica şi sovieticii chiar în URSS? Kerenski a răspuns că *nu*. El nu crede că s-ar putea obţine avantaje pentru popoarele subjugate altfel decât pe calea lui Gomuika. Orchard n-a

fost tot atât de hotărât în răspunsul său, care a fost şi el negativ. „S-ar putea, însă, să se extindă revoluţia la unele popoare ne-ruse”. „În felul acesta, ruşii mari s-ar uni împotriva ucrainenilor, balticilor etc”, am spus eu. Ambii au fost de acord.

La cină la noi acasă. Invitaţi Patrick şi Stanca Maitland şi Roger şi Miriam Pilkington. Patrick tocmai soseşte de la ultima dezbatere parlamentară înainte de prorogare. E furios pe Ted Heath, the Chief Whip1, care a exercitat mare presiune în contra fiecărui deputat conservator ce nu s-a declarat în favoarea politicii guvernamentale asupra Suezului. Roger scrie regulat la *Time & Tide*. Am sugerat ca *Time & Tide* să publice articole asupra ideii unei comunităţi britanice în expansiune (*expanding commonwealth*). Cartea mea, *Policyfor the West*[198] a ieşit de la tipar. Sunt foarte mulţumit de aspectul ei exterior. Trimit câte o copie deputaţilor englezi pe care-i cunosc personal.

Luni, 24 decembrie 1956

Sărbătorim Crăciunul potrivit tradiţiei româneşti. Familia mea plus Johnny şi Ileana Troiano[199], Sally Brass, Peter şi Anne Ryde, Ella Cassing, Nina Horne, Victor Cornea, Nini şi Mia Prodan şi Ioana Tilea. Atmosferă foarte plăcută. Cornea tot vrea să-mi vorbească politică. Am evitat. E încântat însă că i-am dat şi lui un exemplar din cartea mea.

1957

Joi, 3 ianuarie 1957

Masa cu Manya şi cu Riţă Precup. Vorbim de recepţia pe care Dinu şi Ruth Daponte sunt gata să o dea în onoarea mea (judecătorul Sir John Hargreave urma să mă prezinte invitaţilor).

Crede că ar fi mai bine dacă o asemenea recepţie e

198 Chief Whip, coordonator cu rolul de a asigura prezenţa la vot în parlament a membrilor unui partid.

199 Ileana Troiano, născută Tilea (n. 1928), fiica cea mare a lui Viorel Tilea, căsătorită cu Ion (Johnny) Troiano.

dată de Collins. Sunt de acord. Informez apoi pe Ruth că trebuie să renunţ „pentru că Harvill Press nu e gata să plătească costul recepţiei”.

Glasul Patriei[200] îmi vine acum pe mai multe adrese.

Inclusiv pe adresa „Traian Ionescu” 1 şi între alţi expeditori s-au adăugat Medic L. (c.p. 41) şi Kantan R (c.p. 42).

6 – 20 ianuarie 1957

În Austria la schi, la Hochsôlden. Fac cunoştinţa unui profesor de origine austriac, de la Oxford, d-rul Benenson. De asemenea, Kindersley, asistent universitar la Cambridge (Trinity College), care tocmai a fost numit la Foreign Office (Russian Research Dept).

Duminică, 13 ianuarie, soseşte Noël Bernard şi cu soţia sa, Eva. Stă o săptămână întreagă şi ne vedem zilnic. La început am fost de părere că a venit să-mi ceară ceva. Săptămâna însă s-a scurs întreagă fără ca să-mi vorbească politică decât în mod incidental.

La sosirea la Londra găsesc o mulţime de scrisori de felicitări pentru cartea mea, de la englezi şi români. Ceea ce m-a bucurat cel mai mult a fost comentariul lui George Serdici din Suedia, îmi scrie: „odată cu această carte se naşte un nou şi promiţător om de stat român, căruia îi întrevăd un strălucit viitor pentru binele scumpei noastre

200 Glasul Patrieiy ziar al Comitetului Român pentru Repatriere, cu sediul în Bucureşti şi Berlin-Pankow. Comitetul a editat ziarul în format mic, de trei ori pe luni Rolul publicaţiei a fost să prezinte exilaţilor români din Occident noile condiţii de viaţă din RPR şi succesele economice şi sociale obţinute de regimul comunist. De asemenea, obiectivul a fost să-i convingă pe românii din exil să revină în România, promiţându-li-se amnistierea infracţiunilor (cu excepţia omuciderilor). A fost tipărit între decembrie 1955 şi septembrie 1972. Articolele publicate în acest ziar nu au avut efectul scontat, românii din exil numindu-1 Glasul Trădării sau Glasul Minciunii. Pe lângă Glasul Patrieu Comitetul de Repatriere a coordonat şi o emisiune radiofonică, în timpul căreia se transmitea „muzică naţională” ori se citeau la microfon articolele din ziar. Ion Raţiu a primit ziarul de la persoane fictive care aveau drept adrese diferite căsuţe poştale din Bucureşti (Stejărel Olaru, Cei cinci..., pp. 134-136). Locul publicaţiei Glasul Patriei a fost luat de Tribuna României, începând cu anul 1972 şi până în decembrie 1989.

ţări şi bucuria prietenilor săi, între care mă mândresc de-a mă putea număra”. Chiar dacă lauda lui e exagerată sunt fericit să o primesc pentru că dorinţa mea cea mai fierbinte rămâne întrebuinţarea energiei şi talentului meu, cât o fi, în serviciul poporului român.

Marţi, 22 ianuarie 1957

Gaby soseşte la Londra. E îngrijorată. Sarcina nu merge prea bine şi doctorii cred că acum suferă de diabet Intră la London Clinic. îl văd la gară pe tânărul Hollingworth, studentul care a organizat ajutor pentru revoluţia din Ungaria. Îi spun că prietenul lor din Austria nu a venit să mă vadă cât timp fusesem la Hochsôlden. Mi-a răspuns: „*There was a reasonfor his not comingv*.[201][202]

După-masă, prietenul lui, Goss, îmi telefonează la birou, dar nu mă găseşte prezent. La ceai la Manya Harari. Marjorie Villiers acolo. Mergem împreună la Collins pentru cocktail party-ul pe care-l dau în onoarea cărţii *Policy for the West* Collins este cea mai importantă casă de editură din Anglia. Ian Collins, şeful societăţii, fusese logodit cu Austice Crawley (Goodman). Tip simpatic, bărbat frumos, viril. Are două fete de măritat; ambele lucrează la editură.

Am aranjat să iau masa cu Sir Norman Brook după ce-mi va citi cartea. Nandriş, Titinica Iliescu şi Viorel, dintre români. Alţii n-am invitat. Titinica îmi spune: „Te felicit din toată inima; succesul tău se va reflecta şi asupra noastră”. Nandriş rămâne complet mut. Nu face niciun comentariu. Viorel mă laudă din nou. S-a servit şampanie. Semn foarte bun. Collins n-ar face cheltuieli inutile dacă n-ar şti că şansele cărţii mele de reuşită sunt bune. De altfel, mi se spune că deja acum, înainte de data publicării, librăriile cumpără stocuri importante de cărţi.

Iau cina cu Elizabeth la Prunnier.

Vineri, 25 ianuarie 1957

---

201 Traian Ionescu, nume fictiv folosit de Ion Raţiu pentru a primi corespondenţa din România cu scopul de a evita cenzura, fapt cunoscut însă de Securitate.

202 „A avut un motiv să nu vină” (în lb. engl.) (n. red.).

La Viorel la masă. Mă întreabă de la început ce vreau să fac în legătură cu „World Council of Democracy”. Când îl lansez? I-am spus adevărul: „Până acum nici nu m-am gândit la aşa ceva”. Viorel îmi spune că e gata să tatoneze el terenul. E sigur că propunerea mea, făcută în cartea mea *Policy for the Westy* de a se crea un Consiliu Mondial al Democraţiei, are toate şansele de reuşită. El, Viorel, va vorbi cu oamenii politici pe care-i cunoaşte şi-mi va da, apoi, de ştire de reacţia lor, *atâta timp cât eu sunt* de acord ca el să o facă. I-am spus clar că pe mine nu mă interesează cine lansează această organizaţie. Eu vreau doar să o văd în existenţă. Viorel vede „Consiliul Mondial al Democraţiei”, luând forma unei organizaţii de indivizi din lumea întreagă. Eu văd, mai degrabă, o organizaţie cu participarea guvernelor ţărilor democrate, sau cel puţin cu participarea partidelor democrate din lumea întreagă.

Viorel îmi spune apoi că s-a organizat un Comitet Britanic pentru Europa Liberă. Dintre englezi mi-a dat numele lui Walter Elliot şi Clement Davies, fostul lider liberal care a acceptat preşedinţia. Dintre exilaţi sunt el, Viorel, Raczyński, Ripka şi Gelsey pentru unguri1. Nu i-am spus, dar cred că alegerea lui Gelsey e ridicolă. Altfel, mă bucur foarte mult că a reuşit să facă acest lucru. Depinde acum în ce fel se organizează şi de ce fonduri pot să dispună pentru activitate.

Vorbim apoi de români. Îmi spune că-l va ataca pe Cornea în *Făclia* pentru afirmaţia publicată în *La Nation Roumaine*[203] că „Rumania Democratic Cttee” a activat foarte mult în timpul războiului. Adevărul este că n-a activat deloc pentru că maiorul Back, reprezentantul guvernului britanic pentru a menţine legătura cu românii antifascişti, nu le dădea voie să se afirme ca români în niciun fel. Chiar un articol bun al lui Cornea despre Maniu nu a putut fi publicat luni de zile până când Viorel n-a

203 Autorul se referă la Edward Bemard Raczynski, fostul preşedinte al Poloniei în exil, Hubert Ripka, fostul membru în guvernul cehoslovac din exil şi baronul maghiar Alexander Henri Mărie de Gelsey.

intervenit la maiorul Back. Poate Cornea nici nu ştie că publicarea articolului, în cele din urmă, se datorează lui Viorel. „Aici în Anglia, a continuat Viorel, numai noi, Free Romanian Movement am activat pentru că noi nu depindeam de banii plătiţi de maiorul Back. Promisiunile făcute mie n-au fost respectate de către guvernul britanic, dar nici de oprit să activez n-au îndrăznit să mă oprească după ce au întrerupt alocaţia ce-mi dădeau”[204].

Mi-a spus, apoi, că cel mai important lucru aici în exil este să *nu* aparţii niciunui comitet. În România, astăzi, a avut confirmare, numele pomenite sunt: Gafencu, Tilea şi Gherman. Nimeni altul. Nimeni nu vorbeşte de Comitet şi nici de Ligă. Toată lumea e împotriva regelui (nu l-am contrazis, deşi eu nu cred că are dreptate). Viorel continuă să se cramponeze de ideea că e om politic român important. E imposibil de constatat dacă are dreptate sau nu. E evident pentru mine aici că Viorel e viguros şi activ. Continuă cu metodele lui cam pe sub mână (îmi spune, de exemplu, că a oferit lui Bernard să facă interviuri cu parlamentari britanici pentru că mă anunţase deja de intenţia lui după ce îi spusesem eu că nu voi mai face niciun interviu la BBC. Adevărul este că nu mi-a vorbit de acest lucru niciodată. El, pur şi simplu, văzând că interviurile mele au succes, a căutat să mă înlocuiască! Dar... n-a mers).

Vineri, lfebruarie 1957

Ieri, joi, 31 ianuarie 1957, Sanda Stătescu vine să mă vadă. Îmi spune că Silviu Crăciunaş va veni din moment în moment. Mi-a arătat scrisori din ţară care confirmă plecarea lui la „sfârşitul lunii ianuarie”. Avem o discuţie în ce priveşte rolul lui Crăciunaş. Ea e de părere că informaţiile ce le va aduce ar fi utilizate de *germani* mai bine decât orice altă naţiune. Englezii n-ar fi interesaţi, iar

---

204 Autorul se referă la perioada din timpul celui de-al Doilea Război Mondial când Viorel Tilea a înfiinţat organizaţia Mişcarea Română Liberă. Despre activitatea acestei organizaţii şi relaţia cu autorităţile britanice reprezentate de maiorul J.L.P. Back vezi şi Ion Raţiu, Jurnal. Volumul 1. Începuturile...

americanii prea tergiversează. În fine, francezii nu sunt destul de serioşi. I-am spus foarte clar: „Eu cred că Silviu Crăciunaş poate să servească interesele neamului numai dacă aduce informaţii care ar putea facilita declanşarea unei revoluţii reuşite. Noi, românii, nu putem să ne răsculăm singuri. Informaţiile mele, pe care le am direct de la conducerea rezistenţei din Ungaria, arată că ungurii intenţionează să se ridice împreună cu polonezii în viitorul apropiat, dacă nu în 1957, în 1958, în tot cazul. Crăciunaş, presupunând că ar aduce informaţii precise în ce priveşte existenţa unei rezistenţe reale în ţară, ar putea da o contribuţie nepreţuită. În acest caz, însă, tot ce aduce el din ţară trebuie să rămână în posesia noastră a românilor şi să nu fie predat străinilor.

Sanda nu prea a fost de acord. Evident, ea nu mă vede pe mine în postura de coordonator al unei răscoale româneşti, deşi n-o spune pe faţă. N-am insistat. Am rugat-o să mă ţină la curent cu evenimentele. Doresc să-l văd pe Crăciunaş de îndată ce soseşte din ţară şi înainte de a vedea pe oricine altul. Să discutăm întâi situaţia şi să decidem, apoi, ce e de făcut.

Sâmbătă, 2 februarie 1957

Lederer îmi telefonează să-mi spună că Policyfor the West va fi recenzată în Observer de către G.E. Hudson şi că „voi fi încântat” (Youll be very pleased. I should have written much more about it, but could hardly have improved on what Hudson wrote[205]).

Duminică, 3 februarie 1957

Alegeri generale în România. Listă unică, dar cu prezenţa mai multor candidaţi *necomunişti*. Ziarele *Sunday Times* şi *Observer* publică recenzii foarte favorabile cărţii mele. Poate e o coincidenţă, dar ziua alegerilor din România se dovedeşte a fi o zi extrem de importantă în viaţa mea politică. Acolada primită din partea celor mai mari ziare săptămânale engleze confirmă

205 „Vei fi foarte mulţumit. Ar trebui să scriu mai mult, dar cu greu se poate depăşi ce a scris Hudson” (în lb. engl.) (n. red.).

dreptul meu de a contribui la discuţiile în jurul politicii lumii libere.

Seara soseşte cumnatul meu, David, împreună cu logodnica sa, Mary. Sunt evident, încântaţi şi impresionaţi de recenzia din *Sunday Times* pe care o citiseră deja în tren.

Luni, 4 februarie 1957

Editura Harvill e încântată de criticile publicate ieri asupra cărţii mele. Manya Harari îmi cere să mergem pe la diverşi librari din Londra. Mai întâi fac cunoştinţa unui domn Hoare din Berkeley St., apoi Pitts de la Hatchards. Golanz de la Whitehall Bookshop, şeful librăriei Princes Arcade Bookshop, dl Loader de la *Times Bookshop* în Wigmore St., şeful librăriei de la Selfridges şi dl Wilson de la Bumpus. Toţi au fost foarte culanţi şi gata să mă ajute cu publicitatea.

Miercurr 6 februarie 1957

Masa cu Derek Patmore la Casa Pepe. Vorbim mult de cartea mea. Derek a citit-o şi e încântat de ea. Spune chiar că e mai importantă decât cartea lui Sir Arthur Bryant, *The Turn of the Tide*: *„That one, however interesting, looks back; yours looks forward, and very* constructiveiy”[206].

El pleacă în curând în Turcia. Turcii sunt extrem de politicoşi faţă de el. A scris, de altfel, diverse articole asupra acestui subiect. Vrea să mă prezinte ambasadorului Turciei la Londra. Îmi povesteşte, apoi, diverse episoade extrem de interesante din vremea războiului. M-a interesat, mai ales, să aflu că la un moment dat Maniu fusese gata să plece din ţară. Nu ştiusem acest lucru.

La BBC. Transmit interviul meu cu Nicholas Carroll. Mi se face reproş de Coca Davis şi Sanda Stătescu că nu le-am dat cartea mea. Le-am atras atenţia că aproape niciunul dintre cei cărora le-am trimis cartea, cu dedicaţie, prin poştă, nu mi-au răspuns nici măcar să confirme

206 „Oricât de interesantă, aceasta priveşte înapoi; a ta priveşte înainte şi este foarte constructivă” (în lb. engl.) (n. red.).

primirea ei. A trebuie să trag concluzia că românii nu vor să primească ceea ce am scris. „Faptul că am îndrăznit să scriu, evident, îi insultă. Prefer, deci, să nu mai insult şi pe alţii şi nu mai trimit nimănui”.

Cornea m-a atacat din nou. Se pare că nu fac nimic fără „avizul prealabil al lui Tilea” şi că tind să devin „o nouă ediţie a lui Tilea”. I-am spus că vorbeşte prostii. În realitate, aproape că nu-l văd deloc pe Tilea. E păcat însă că el – Cornea – e aşa de obsedat de trecut, de Carol şi de Tilea. După ce am vorbit mai răspicat a devenit mai rezonabil. Mi-a spus că el consideră drept posibilă intrarea lui într-o organizaţie care să cuprindă pe toţi românii din Anglia, fără excepţie, dacă o astfel de unire ar duce la o recunoaştere oficială, sau cvasioficială din partea autorităţilor competente britanice. Cred că e un mare pas! Mi-a povestit apoi despre activitatea grupului „Romanian Democratic Committee”. O nouă serie de cinci tineri au fost trimişi la Şcoala Sindicală. El, Cornea, transmite la Vocea Americii interviuri cu aceşti tineri veniţi de la şcoală. Mi-a povestit, apoi, ce impresie bună i-a făcut Vişan, care rămăsese în Danemarca. E acelaşi Vişan care venise în primul rând la mine şi pe care nu l-am mai văzut după ce îmi făcuse o impresie detestabilă şi după ce primisem raportul confidenţial din partea Branşei Speciale Scotland Yard (Mr. Tite). Acest exemplu arată cât de bună e judecata lui Cornea asupra oamenilor.

Sosit acasă, Ion Opriş mă aşteaptă. E foarte agitat. Crede că e urmărit. Trei oameni l-au aşteptat aseară. La sfatul meu a raportat totul poliţiei şi apoi, pe la 10.35 p.m., l-am însoţit acasă. N-am văzut pe nimeni. După ce m-am despărţit de Ion, însă, am văzut doi tineri în umbra portalului unei case de peste drum, din imediata apropiere a locuinţei lui Ion. M-au măsurat de sus în jos, dar atât. Nu cred că e vorba de comunişti; mai degrabă cred că sunt „teddy boys”[207].

207 Teddy Boys sau Ted, cu echivalentul feminin Teddy Girls sau Judies, reprezintă un fenomen din zona „subculturii” britanice, apărut la

Joi, 7 februarie 1957

Sanda Stătescu îmi telefonează dis-de-dimineaţă să-mi spună că a primit confirmarea plecării lui Crăciunaş. Scrisoarea îi este adresată aici la Londra, 363, Chelsea Cloisters, şi e datată 29 ianuarie 1957. Aştept cu nerăbdare sosirea lui.

Sâmbătă, 9 februarie 1957

Primesc, cu poşta de dimineaţă, textul recenziei, difuzată de Radio Europa Liberă, pe care Viorel Tilea a scris-o despre cartea mea *Policyfor the West*. E foarte favorabilă şi generoasă. Îi telefonez îndată şi-i spun că-i sunt recunoscător şi mişcat. Într-adevăr, Viorel a legat apariţia cărţii mele de moartea lui Gafencu şi a evocat pe dr. Ioan Raţiu şi pe Ion Codru-Drăguşan.

La cocktail la Bunty McNaughton. Robert Carnac e prezent. Bunty îmi oferă 25% din piesa de teatru *Templeton*. Accept. Lloyd Lamble, actorul australian, care vrea să joace rolul „Lock”, vorbeşte mult, mai ales despre comercializarea piesei. Sunt grozav de plictisit. La plecare îi spun lui Bunty, clar de tot, că trebuie să rămână fidelă idealurilor care au făcut această piesă de teatru posibilă.

Joi, 21 februarie 1957

Un alt nume se adaugă la cei ce-mi expediază *Glasul Patriei*. E tovarăşul M. Postelnicu, c.p. 63, Bucureşti, 1.

Cina cu Gaby Bentinck. Îmi povesteşte viaţa interesantă a soţiei lui Peter Thorneycroft, Clara. Măritată cu un conte italian, Clara, foarte tânără şi extrem de frumoasă, e nefericită. Intră în cercul lui Ciano şi devine ultramondenă. Pleacă cu un sicilian în Sicilia în timpul războiului şi apoi apare în Londra, tot frumoasă dar fără niciun ban. Trăia cu un sculptor – pictor italian –, tip infect. Întâmplarea face să-l întâlnească din nou pe Peter Thorneycroft, care fusese prima ei dragoste înainte de a se fi căsătorit. Peter îşi părăseşte nevasta şi copilul şi se căsătoreşte cu Clara. Se pare că mai e şi foarte inteligentă

începutul anilor 1950 ca efect al Rockn’Rollului american, având vestimentaţie, coafuri şi comportament specifice. Numit iniţial Cosh Boys, în 1953 Daily Express impune denumirea Teddy (n. red.).

şi amuzantă.

Vineri, 22 februarie 1957

The Jewish Observer publică o recenzie mare a cărţii mele. Deşi nu sunt de acord cu punctul de vedere adoptat de critic e clar că se dă importanţă de prim ordin cărţii mele. Vorbeşte de „doctrina Raţiu” şi prezintă o convorbire imaginară între Eisenhower şi mine. Ei bine, şi fără niciun înconjur, dacă acest fel de a discuta cartea mea continuă, atunci, fără îndoială am adus o contribuţie serioasă gândirii politice contemporane.

Neven du Mont îmi telefonează să-mi spună că „party-ul” său, dat în onoarea mea, a fost un mare succes; multă lume i-a scris special să-i mulţumească şi să-mi aducă elogii. Dna Claude Beddington i-a spus că ar vrea să dea o mică recepţie în onoarea mea de îndată ce Julia McCarthy, corespondenta în Europa a ziarului *New York Daily News*, soseşte la Londra. Dna Beddington, mi se spune, este proprietara firmei de tabac „Abdulla”. Du Mont îmi spune apoi că şi d-na Eve Palmer ar vrea să dea un „party” pentru mine şi să-l invite pe primarul din Kensington.

La 12.15 a.m. soseşte tânărul Fitzgerald Robinson să mă vadă. îl las să-mi vorbească. Tip interesant, dar curios în acelaşi timp. Din când în când vorbeşte în franţuzeşte, apoi mi-a povestit tot ce a făcut în legătură cu revoluţia din Ungaria utilizând a treia persoană pentru a se descrie pe el însuşi. În fine, e clar că omul are dificultăţi financiare. Pretinde că a cheltuit foarte mulţi bani şi că astăzi aceşti bani nu-i sunt restituiţi. De asemenea, el nu vrea să dea numele celor cu care lucrează în Austria şi Ungaria, ceea ce l-a pus într-o situaţie delicată cu organizaţia „Students Aici for Hungary” (în special cu John Goss). În momentul de faţă el e gata să plece din nou în Austria, are deja un „jeep” cumpărat etc. Aşteaptă însă să primească scrisoarea că reprezintă organizaţia studenţească. Dacă n-o primeşte până luni, 25 februarie, el tot pleacă fără ea. M-a întrebat, apoi, dacă sunt dispus să-l ajut din punct de

vedere financiar; dacă sunt dispus să plătesc pentru informaţiile pe care le obţine pentru mine (lista celor 8 întrebări puse); dacă aş dori să trimit pe cineva în Austria cu el, care să împartă cheltuielile de drum (benzină, ulei etc.).

La toate aceste cereri am răspuns foarte frumos, dar foarte ferm. Eu nu sunt în măsură să ajut, deşi îi doresc tot succesul. I-am spus că dacă crede în ceea ce face va reuşi. Şi să nu se lase dezamăgit chiar dacă va trebui să aştepte ani de zile. Stanca şi John Goss îmi spun că încă nu li s-a confirmat că se poate avea absolută încredere în Fitzgerald. În consecinţă, omul trebuie să fie circumspect. Eu n-am niciun punct de vedere precis. Sunt în expectativă, deşi omul face impresie bună.

Duminică, 24 februarie 1957

Arthur Butler, corespondent parlamentar al ziarului *News Chronicle*, cu nevasta şi Johnny Troiano cu Ileana la cină. Arthur e băiat simpatic. Tânăr, fost student la London School of Economics. Membru „fabianist" al partidului laburist. Vorbeşte cu mult entuziasm de prof. Martin White şi Manley. Se referă mult la noua catedră de „relaţii internaţionale". Există doar la Abbeystwith (înfiinţată de E.H. Carr) şi la LSE. (P.S.: Carr justifică Sovietele în editorialele lui din *Timest*) Pe McKitterick, editorul cărţii *Fabian* [*Colonial*] *Essays*, nu-l găseşte deloc excepţional.

Ileana îmi spune că Viorel a decis să-mi dea mie corespondenţa lui tăicuţu (dr. Ioan Raţiu). Sunt încântat. Îi spun însă Ilenei că fiecare generaţie îşi are problemele ei. Eu nu cred că e bine să trăim prea mult în trecut. Pentru moment, deşi ţin foarte mult la familie şi sunt foarte mândru de ea, cred că trebuie să muncesc pe alt tărâm, să contribui la convingerea Apusului asupra importanţei eliberării Răsăritului Europei. La bătrâneţe însă aş vrea foarte mult să scriu o istorie a familiei.

Luni, 4 martie 1957

Ieri după-masă – duminică, 3 martie – a avut loc întrunirea (căreia Stoe i-a spus astăzi „de masă") a

organizaţiei lui Cornea. Am fost exact 12 oameni, 11 bărbaţi şi o femeie. Am reţinut numele unui oarecare *Melin*, fost muncitor la Bgham, recent operat şi cam bolnav, *Romaşcanu*, inginer mecanic la industria de aviaţie (pare deştept, câştigă bine). *Precul*, din Basarabia de origine (Bălţi), abia sosit de la şcoala sindicalistă; *Flegon*, inginerul, fost la Ministerul Agriculturii, acum sosit din ţară, *dr*. *Iacobescu* din Portugalia, care vrea să se stabilească aici în Anglia şi care a fost prezentat de Victor Cornea drept membru al partidului social-democrat român; tânărul bucătar ajutor la Savoy, al cărui nume îmi scapă, şi *Vârgolici*. Dacă mai adăugăm pe Cornea şi pe mine, mai rămân trei prezenţi neînregistraţi pe retina memoriei mele.

Cornea e un tip megalomaniac, dacă nu chiar paranoic. Până acum aveam îndoieli. Acum însă sunt sigur. Ne-a invitat la 22 Nassington Road în Hampstead. Casă săracă, apartament extrem de simplu şi nici nu prea curat. Avea însă o cameră cu masă mare, în jurul căreia ne-am aşezat cu toţii. Pe pereţi erau atârnate doar două fotografii: una, Cornea vorbind în faţa microfonului la Congresul Internaţionalei Verzi de la Paris, şi cealaltă, Cornea luând interviu lui Ion Opriş aici, la Londra.

A vorbit apoi de democraţie. L-a invitat pe Iacobescu să vorbească despre rostul sindicatelor. Mică discuţie. Precul afirmă că, dacă sindicatele servesc cauza muncitorească, de ce nu se face mai mult pentru muncitori, pensii, ore de lucru etc.? i-am răspuns eu pe lung şi m-am folosit de ocazie să salut iniţiativa lui Cornea căci o găsesc, din punct de vedere educativ, foarte bună. Am vorbit de rostul sindicatelor, de importanţa unei conştiinţe politice active, de nevoia de activitate în cadrul metodei de guvernământ democratice. Cuvintele mele au fost primite foarte călduros. S-a servit ceaiul şi, apoi, am plecat.

Bunty îmi spune că Binky Beaumont a respins piesa de teatru *Templeton*, dar că vrea să facă un film pentru

televiziune. O încurajez.

Joi 7 martie 1957

Lionel Bloch îmi spune la telefon că Finnigan de la Overseas Service BBC a citit cartea mea, e foarte impresionat, a avut confirmarea din partea lui Alfred Robens că mă preţuieşte foarte mult, şi că e gata să înceapă (peste vreo două săptămâni) o serie de cuvântări şi discuţii cu mine la radio. Sunt încântat. Bruce Miller va face recenzia la radio.

Anne Ryde îmi cere să încerc să găsesc un post unui tânăr jurnalist refugiat ungur, Robert Gatti. Vorbesc cu Rentoul, şeful secţiei maghiare de la BBC, care este imediat de acord, deşi eu îi pun în vedere că nu pot să iau nicio responsabilitate, căci eu nu-l cunosc pe Gatti personal.

Masa cu Bunty McNaughton la Chez Victor. O remontez căci e deprimată de refuzul lui Binky Beaumont de a prezenta piesa de teatru *Templeton*. După-masă la hotelul Rembrandt cu Mişa

Papimik ca să-l vedem pe Ghiţă Ionescu. Valence soseşte şi ea ceva mai târziu. Vorbim de federaţia jurnaliştilor. Rămânem înţeleşi că noi cei din Anglia suntem gata să activăm din nou, cu condiţia ca să ni se plătească suma necesară pentru salariul unei secretare şi pentru papetăria de birou indispensabilă. Am face un buget precis şi ne-am limita la el. Dacă s-ar ivi vreo ocazie potrivită pentru o acţiune utilă* am prezenta un buget ad-hoc, din nou pe baze strict comerciale.

Ghiţă s-a interesat apoi de mersul diverselor activităţi ale exilaţilor. A fost pus la curent de existenţa noii grupări, de sub preşedinţia lui Clement Davies şi cu colaborarea activă a lui Walter Elliot, Glenville Hall, Ripka, Raczyriski şi Tilea. I-am spus că, dacă vor reuşi să strângă banii ce li s-au promis, atunci această nouă organizare va da rezultate foarte bune. Ar putea chiar să devină versiunea britanică a organizaţiei americane „Free Europe”. M-a amuzat să-l aud pe Mişa Papirnik afirmând

că vechiul comitet al exilaţilor (al cărui membru, din partea românilor, este Gou Constantinescu), *nu face absolut nimic*.

Ghiţă îmi spune apoi că ANEC-ul se gândeşte să-şi deschidă birouri la Londra[208]. Mă întreabă dacă aş fi dispus să lucrez, îmi pune în vedere că s-a discutat numirea – pentru relaţiile cu presa – a lui Josten. Mişa Papirnik l-a atacat pe Josten, deşi într-un mod foarte civilizat – îl găseşte un fel de glumă politică. Munceşte, e serios şi eficace în publicistică, dar nimeni nu-l consideră „persona grata" în politică, pentru că prea s-a băgat în toate ciorbele. Eu îi spun lui Ghiţă că, din experienţa mea, l-am găsit pe Josten foarte satisfăcător, dar evident, eu n-am nicio calificare să mă pronunţ asupra acceptabilităţii lui politice. În ce priveşte reprezentarea ANEC-ului i-am spus că n-am nimic împotrivă, deşi aş dori să se facă prin birourile din Londra ale Federaţiei FIJL. Prin legăturile mele cu Josten ne-am putea folosi şi de serviciile lui.

Am vorbit, apoi, şi de cartea mea. Mişa a fost plin de laude, iar Ghiţă a spus textual „singurul adevărat succes în exil de care am auzit (*the only real succes story, here în exile, I know of*)". Mi-a cerut o copie. I-am dat-o, cu inscripţia „prietenului meu..." şi i-am spus: „Nu cred că meriţi ce ţi-am scris, dar aşa sunt eu plin de încredere în tine". Mi-a răspuns că-i va face recenzia în *România1*. Mi-am exprimat neîncrederea „Vişoianu nu-ţi va da permisiunea să o faci"! Am râs amândoi. M-a impresionat să-l aud pe Ghiţă ţinând un adevărat discurs asupra sentimentului de frustrare de care suferă toţi exilaţii din America. Se pare că nimeni nu-i ia în seamă, nimeni nu-i ascultă.

Vineri, 8 martie 1957

Adevărată zi importantă pentru mine. *Times Literary Supplement* publică o recenzie impresionantă a cărţii

208 Activitatea filialei din Londra a ANEC a fost urmărită de rezidenţa DIE după ce s-a luat la Bucureşti hotărârea deschiderii unui dosar de obiectiv, în octombrie 1960, ANEC Londra având numele conspirativ Piccadily.

mele, căreia îi spune: „required reading for western politicians”[209][210]. Bunty îmi telefonează şi-mi spune că succesul meu e asigurat şi că mari lucruri mă aşteaptă. Ea întotdeauna a avut încredere în mine!

Miercuri, 13 martie 1957

După cină la Cârciog. Fraţii Galia, Alexandru cu soţia şi Harry Cordero, co-redactorul revistei *The Metal Bulletin*. Larry Galia îmi spune că Ion Opriş se plânge de mine: ar fi afirmat că m-am ocupat de el atât timp cât mi-a fost util şi acum îl neglijez. Am rămas extrem de surprins şi îndurerat.

Duminică, 17 martie 1957

La cină la noi, Sanda şi Mişu Cârciog, Ion Opriş, Diana Corbally şi Jackie Rolo. La un moment dat, discuţia este îndrumată în aşa fel încât Ion Opriş confirmă, în mod indirect, că se plânge împotriva mea. A spus chiar: „Eu ştiu prea bine că publicitatea ce s-a dat cazului meu a folosit ţării, dar mie personal mi-a stricat foarte mult. Luric (rugbistul), care n-a vorbit cu nimeni când a rămas în Anglia, o duce foarte bine. Astăzi aproape că şi-a terminat şcoala specială de televiziune pe care o face, fiind întreţinut tot timpul de autorităţile engleze. El primeşte totul. Eu trebuie să muncesc”. Regret nespus că are o astfel de atitudine. Ce să-i faci, el încă nu înţelege nevoia de a lucra în viaţă.

Vineri, 22 martie 1957

Primesc o scrisoare de la Stan Codrescu, tânărul român care l-a împuşcat pe Şeţu. Mă roagă să le trimit buletinul agenţiei noastre de presă.

Duminică, 24 martie 1957

Familia Ryde la noi la masă. Rénée Dubois,

---

209 România, publicaţie periodică a Comitetului Naţional Român care a apărut la New York în perioada 1956-1971. Publicaţia a fost sprijinită financiar de Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă (Free Europe Committee), iar în primii ani de apariţie Ghiţă Ionescu a fost secretar de redacţie (Florin Manolescu, op. cit., p. 626).

210 „O lectură necesară pentru politicienii occidentali” (în lb. engl.) (n. red.).

procurorul general al Elveţiei, care a condus procesul împotriva celor patru români (Beldeanu etc.) anul trecut, s-a sinucis. Se afirmă că ar fi făcut-o în urma unor indiscreţii făcute Franţei asupra Egiptului. Spionaj.

Marţi, 26 martie 1957

În drum spre casă mă opresc la Sanda Stătescu la Chelsea Cloisters. Îmi spune că Silviu Crăciunaş a reuşit să iasă din România şi se găseşte acum la Viena. Îmi va da de ştire de îndată ce a hotărât cu Basil Raţiu ce e de făcut. Îi pun în vedere că e important ca nimeni să nu obţină informaţii de la Crăciunaş înainte de a sta de vorbă cu mine[211]. În orice caz, eu nu forţez lucrurile.

Sâmbătă, 30 martie 1957

Sanda vine la noi acasă. Vorbim împreună cu Silviu Crăciunaş (la Viena) prin telefon. E plin de gratitudine. Îmi spune că de luni de zile se gândea la mine ca la „binefăcătorul" său. Rămânem înţeleşi cu Sanda să nu facem nimic înainte de ajungerea la o înţelegere cu Basil Raţiu, care este singurul complet informat despre misiunea lui Crăciunaş. Sanda îmi cere din nou bani. Refuz1.

Vineri, 5 aprilie 1957

Cocktail la Paul Johnson de la *New Statesman and Nation*. Îi vorbesc de Joseph de Maistre şi suntem de acord că e bine să provoci puţin în jurnalistică. Murgu vine să mă

211 Silviu Crăciunaş a ajuns la Viena pe 23 martie 1957 şi a doua zi i-a telefonat Sandei Stătescu, care se afla la Londra. Aceasta, deşi rugată de Raţiu să-l izoleze pe Crăciunaş de alţi români interesaţi să ia legătura cu el înaintea lui, precum Basil Raţiu, i-a trimis o scrisoare lui Crăciunaş cu „instrucţiuni" din partea lui Basil Raţiu, care i-a solicitat lui Crăciunaş acelaşi lucru: să nu se întâlnească cu nimeni înainte de a se vedea cu el.

vadă[212][213]. Din nou e plin de complimente pentru succesul cărţii mele.

La cină la noi acasă. Dna Villiers, de la Harvill Press, Anthony Lejeune, coredactorul revistei *Time* & *Tide*, Mike Bailey, abia sosit din Persia unde lucrează la Consorţiul de Petrol din Abadan, şi Godfrey & Eve Pilkington. Atmosferă foarte plăcută. Lejeune e hotărât în favoarea unei acţiuni susţinute de informaţii şi propagandă.

Sanda Stătescu îmi spune la telefon că n-a reuşit să adune bani din altă parte. Deci, pot eu să-i dau un nou sprijin pentru Crăciunaş? Cum deja eu am dat peste 800, refuz. Nu înţeleg să ajung o vacă de muls.

Miercuriy 10 aprilie 1957

Brutus Coste[214] îmi telefonează. Ne întâlnim la St.

---

212 Una din frământările lui Crăciunaş a fost cea legată de bani. Lipsit de generozitate, zgârcit, Crăciunaş a strâns bani încercând să profite de orice situaţie care i-ar fi adus venituri suplimentare. în fiecare raport adresat Securităţii a alocat lungi şi laborioase explicaţii privind nevoia de a primi sume mari pentru realizarea misiunii sale în Occident. Din momentul plecării din ţară, în perioada cât a activat ca agent secret, Crăciunaş a fost permanent susţinut financiar de Securitate care a transferat sume de bani importante la Viena sau la Londra în acest scop. De exemplu, între noiembrie 1957 - ianuarie 1961 Crăciunaş a primit 8 500 de dolari, o sumă considerabilă la acea vreme, în această sumă nefiind incluşi banii oferiţi regulat fostei soţii, care a rămas în România. Abia în 1969, după ce s-a analizat valoarea rapoartelor sale, Securitatea a tras atunci concluzia că agentul lor urmăreşte „să ne stoarcă de bani".

213 Vizita lui Ion Murgu facea parte din strategia lui de a se apropia de Ion Raţiu. în februarie 1957, Murgu le-a explicat ofiţerilor de Securitate tactica pe care a adoptat-o în ceea ce priveşte integrarea sa în cercul de prieteni al lui Ion Raţiu şi al altor români aflaţi în exil la Londra. Astfel, potrivit lui Murgu, „la contactele ce au avut loc în Londra cu Raţiu Ion şi Iliescu Gh. aceştia au avut o atitudine normală, neputându-se observa până în prezent aspecte suspicioase, aceasta datorându-se faptului că contactele, ori de câte ori au avut loc, au fost făcute în baza unor probleme naturale, iar discuţiile purtate nu au depăşit formele normale care ar fi putut trezi suspiciuni." Murgu a încercat să nu pară insistent „tocmai pentru a asigura o apropiere normală" de Ion Raţiu (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 1, f. 332).

214 Brutus Coste (1910-1984), diplomat. A fost însărcinat cu Afaceri la

Jamess Club. Om înalt, zvelt, cu ochi inteligenţi. Vorbim vreo două ore. Iată punctele principale:

1. Numirea reprezentantului de Presă al organizaţiei ÎNEC s-a efectuat în urma presiunii lui [Ştefan] Osusky. Deşi Coste l-a susţinut pe Josten, în urma recomandării mele, Osusky s-a opus categoric (se pare că Josten l-ar fi atacat violent în trecut şi chiar l-ar fi acuzat de înaltă trădare. „Josten e om de-al lui Beneš" spune Osusky). În consecinţă, a fost numit Dargas (polonez, fost redactor al săptămânalului la care am contribuit şi eu în perioada 1945 – 1947, *International News Agency*). Coste este însă gata să lucreze cu Josten în mod practic şi să-i aducă o subvenţie de cea $150 pe lună. L-am susţinut pe Josten, nu din punct de vedere personal, *care nu mă interesează*, ci pentru că el este un jurnalist calificat, capabil şi extrem de muncitor.

2. ANEC-ul nu este *creaţia* sau, mai bine zis, *ideea* lui Coste, dar el e foarte entuziast susţinător, secretar general şi „factotum", îi spun că la început nimeni nu-i dădea nicio atenţie aici. Astăzi, însă, oamenii politici pe care-i cunosc sunt gata să asculte când le vorbesc de înEC. Coste îmi spune apoi că se duce la adunarea generală de la Strasbourg şi că s-ar bucura dacă m-aş duce şi eu. I-am spus că aş face-o cu mare plăcere *dacă aş fi invitat să merg* – nu altfel. I-am spus, însă, că nu mă aştept la o asemenea invitaţie. Coste îmi declară că el ar vrea ca eu să fiu unul din cei doi delegaţi permanenţi români ai ANEC-ului aici la Londra. Celălalt să fie Gou Constantinescu. Îi spun că aş accepta cu plăcere, dar că sunt convins că Vişoianu se va opune numirii mele.

3. Despre exilul românesc Coste n-are decât decepţii. Vorbeşte foarte frumos de Gafencu, „care nu s-a simţit bine în America pentru că nu stăpâneşte limba engleză suficient de bine. Ceea ce spunea atât de frumos în franţuzeşte, şi atât de inspirat, dădea o impresie mult mai

Legaţia României din Washington şi la cea din Lisabona (1933-1946). S-a stabilit în SUA şi a activt ca secretar general al Organizaţiei Naţiunilor Captive Europene (1954-1965).

pedestră când o spunea în englezeşte”. Dintre ceilalţi români tot Vişoianu e cel mai bine. „*Niculescu e escroc*. L-a escrocat de bani pe generalul Rădescu – care, la rândul său, îi obţinuse de la Malaxa. Ce afaceri? Niculescu nu face nicio afacere. Trăieşte din bani, acumulaţi, în felul acesta, prin escrocherie, de la generalul. Noi nu mai vorbim deja de vreo cinci ani de zile. Fărcăşanu e un om slab – cam megaloman. Merge cu Niculescu. Cornel Bianu e un dezastru. Complet incapabil. Doar Augustin Popa mai merită să fie luat în seamă. Se exprimă prost în limbi străine, dar în româneşte are un oarecare sens. Ceilalţi nu contează. Sunt toţi marionete”.

Am rămas cam surprins de acest scepticism şi impresionat să aud, de la un om aşa de ponderat în atitudini şi temperat în expresii, condamnând pe aşa-zişii conducători ai exilului în termeni atât de neechivoci. A revenit la Vişoianu: „Vişoianu nu e un conducător de mase. Nu e un om politic de suprafaţă. Nu e capabil să stârnească un entuziasm sau o lealitate dezinteresată. El se fereşte, fuge de oameni. E făcut să fie om de comitet, ministru de Externe etc… în orice caz, Vişoianu e capabil de muncă serioasă şi activitate pozitivă, dar nespectaculară”.

Nu m-am putut stăpâni şi l-am întrebat, râzând, pe Coste: „Bine, dacă ăsta e caracterul adevărat al lui Vişoianu, de ce se cramponează de preşedinţia Comitetului? De ce nu se dă la o parte?” Nu mi-a răspuns. Am râs amândoi.

De generalul Lazăr, Coste mi-a spus: „E un prost”.

— Dar se înţelege cu Vişoianu.

— Nicidecum.

Coste mi-a vorbit, apoi, mult de nevoia de a întrebuinţa oameni noi. „Cei bătrâni nu mai corespund. E greu să-i faci să-şi dea seama de acest lucru, dar avem nevoie de oameni care să fie capabili să prezinte problemele în englezeşte *perfect*? Mi-a vorbit de cartea mea, de legăturile şi reputaţia mea. „E cazul să lucrăm

împreună, fără nicio pretenţie de recunoaştere oficială". Leontin Constantinescu este un alt om extrem de capabil (a fost recent numit profesor la Universitatea din Strasbourg?!) Acesta este felul cel mai potrivit de a se lucra pentru binele neamului. În ce priveşte situaţia internaţională suntem complet de acord:

a. împotriva neutralizării Europei Centrale. Mă întreabă de ce Viorel este pentru această soluţie. Îi dau numărul de telefon al lui Viorel.

b. pentru întărirea şi unificarea Europei Apusene, care apoi să ceară eliberarea Europei răsăritene. Resursele de oameni calificaţi şi materii prime ale Europei sunt *mai mari* decât ale URSS sau Statelor Unite.

c. pentru combaterea comunismului sub toate formele lui. Condamnăm nesocotinţa cu care polonezii din exil se entuziasmează pentru Gomułka. (cei din Polonia, da, au dreptul să o facă, pentru că e o soluţie parţială, e un „faute de mieux", dar cei din exil trebuie să revendice *toate* drepturile naţionale. Intransigenţă în această privinţă).

d. Pentru o activitate *urgentă* anticomunistă a puterilor apusene. Apărarea apusului depinde de umbrela atomică americană. Această umbrelă va dispărea în curând, atunci când Sovietele vor ajunge la aceeaşi dezvoltare tehnică. Menţinerea forţelor armate convenţionale este esenţială după acel moment de echilibru atomic.

Răgazul de a clădi puterea Europei, *ca să fie egală forţei Rusiei*, nu se va extinde peste acea dată. Ne-am despărţit, cred, încântaţi unul de altul.

După-masa la 67, Elm Park Gardens, London, S.W.10. Mulţumită d-nei Harboard, pe care am cunoscut-o la George Mitchell, am fost invitat să fac cunoştinţa d-nei Larmes, discipola lui Gurdjieff. O figură distinsă, parţial doar de ascet. Părul cam cărunt cu o şuviţă aproape în întregime albă izvorâtă din cărarea ce-o are pe partea dreaptă a capului. Faţa smeadă, cam palidă. Ochii

inteligenţi, liniştiţi, te privesc stăruitor, din dosul ochelarilor mari, fără rame în jurul sticlei. M-a întrebat de ce mi-am exprimat dorinţa de a o cunoaşte. I-am descris felul cu totul întâmplător al contactului meu cu cartea lui Gurdjieff, *AU and Everything*. Interesul stârnit şi recunoştinţa rostului acestei cărţi. Felul în care am cunoscut-o pe Edna Tynstra şi legătura stabilită cu Stella Kent mulţumită ei. Participarea mea activă în grupul Stella Kent al doctorului Maurice Nicoll.

— Ceea ce îmi spui prezintă interes „istoric”. Eu vreau să ştiu *de ce7*.

— Fără îndoială că la evaluarea motivelor care determină acţiunea mea nu sunt destul de obiectiv şi tind să văd doar motive „superioare”…

— E inevitabil.

— Cred că vreau să învăţ; doresc să ştiu mai mult.

Mi-a spus să vin la şedinţele unui grup care activează deja de mai bine de un an şi care începe un nou ciclu în ziua de 30 aprilie la Addison Crescent.

Cina cu Robert Carnac şi Michael Norten la Bunty McNaughton. îmbrăcat într-un pulover, cu un fular în jurul gâtului, Michael mi-a făcut o impresie foarte bună; e vorba de un om simplu, direct, sincer. Va pregăti scenariul pentru piesa *Templeton*.

Vineri, 12 aprilie 1957

Masa cu Viorel la U Apetitif Grill. La masa vecină armatorul Ivanovic cu Vlaje şi cu Ripka. Viorel îmi explică de ce el e pentru neutralizarea Europei Centrale. E o acceptare a unor propuneri făcute, la origine, chiar de către Soviete. Se dovedeşte în felul acesta cetăţenilor din Europa Răsăriteană că Apusul nu se dezinteresează de soarta lor, impresie creată căci Apusul nu a ajutat revoluţia din Ungaria. Dacă s-ar cere retragerea trupelor sovietice din aceste ţări, atunci se eradichează această impresie dezastruoasă. I-am spus lui Viorel că nu sunt de acord: a. pentru că Răsăritul European nu depinde, în aspiraţiile spre libertate, de activitatea teribil de dezamăgitoare a

Apusului şi b. pentru că, dacă această propunere ar fi acceptată, şi trupele americane ar fi retrase din Europa, am rămâne la cheremul Sovietelor, care ar putea înainta oricând ar dori-o. Accept însă argumentul, dacă aş putea să fiu *sigur*, că ruşii nu vor accepta propunerea apuseană de neutralizare a Europei Centrale. Efectul psihologic al unui asemenea demers diplomatic, asupra Europei Răsăritene, ar fi bun, chiar şi dacă nu este factorul principal al luptei pentru libertate, fără a duce cu sine slăbirea militară catastrofală ce s-ar produce prin retragerea americanilor. Viorel ţine mult ca să vadă cartea mea publicată peste tot. Îmi promite că va vorbi cu Harold Nicolson, Gooch, Wareham şi Walter Farr de la *Daily Mail*.

Sanda îmi telefonează. Îmi cere din nou să-i dau 200 pentru ea şi pentru Silviu Crăciunaş. Când îi spun că nu pot să o fac mă acuză chiar de cămătărie. Plin de revoltă, o întreb: „Nu ţi-e ruşine să-mi spui mie un asemenea lucru? Păcat că nu am expresiile tale de admiraţie şi lealitate până la moarte pe care mi le-ai făcut când ţi-am avansat cei 800, ca să putem face ieşirea lui Silviu posibilă”. Pun receptorul la loc. Cinci minute mai târziu îmi telefonează din nou şi-şi cere iertare.

Sâmbătă, 13 aprilie 1957

La Sanda acasă, la Chelsea Cloisters. Îi pun în vedere că sunt dispus să-i ajut, dar că e necesar să-mi explice situaţia clar; să-mi spună ce plan de acţiune trebuie luat şi cum se vor replăti sumele de bani care mi se cer acum. Eu nu pot să-mi iau un aranjament faţă de nimeni dacă nu mi se arată cum se poate face restituirea. După o discuţie îndelungată ne înţelegem: 1. Sanda să plece la Viena, vineri, 19 aprilie. Eu să-i obţin biletul de avion. 2. Eu să plec la Viena, miercuri, 24 aprilie. 3. Să vorbim cu Basil Raţiu la Paris; să căutăm să-l facem să vină şi el la Viena. 4. Îndată ce l-am văzut pe Silviu să decidem ce e de făcut. În tot cazul, el trebuie, curând după aceea, să se prezinte autorităţilor americane, care l-au trimis în România, şi să clarifice situaţia. Iau toate măsurile necesare: bilete de

avion, viză etc.

Duminică, 14 aprilie 1957

Sanda îmi telefonează cam agitată. Îmi cere să-i vorbesc lui Basil Raţiu la Paris, să-i spun de planul nostru. îl obţin pe Basil la telefon imediat. Îi spun că aş dori ca el să meargă să-l vadă pe Silviu imediat. Basil îmi răspunde că nu poate obţine viza. Imposibil. Îmi fac datoria să-l întreb: „Poţi să-l ajuţi pe Silviu cu ceva bani?" Din nou îmi răspunde că îi e imposibil pentru că lucrurile s-au încurcat complet. El a intrat în legătură cu contactul lui de la americani care a venit imediat cu avionul de la Washington. I-a cerut $5.000, pentru că are o obligaţie morală să asigure plătirea tuturor datoriilor lui Crăciunaş. Americanul a răspuns că o va face de îndată ce va fi pus în legătură cu Silviu Crăciunaş. Cum Sanda nu i-a dat adresa, n-a putut să o facă. Americanul, supărat foc, a plecat. L-am întrebat pe Basil cum Dumnezeu a putut el să facă un asemenea lucru când înţelegerea noastră explicită a fost ca Silviu să nu contacteze pe nimeni şi noi să nu vorbim cu absolut nimeni înainte de a ne fi sfătuit noi între noi şi de a fi luat o decizie în comun? Mi-a vorbit de obligaţii morale etc. A încurcat-o. Nu puteam să insist la telefon. I-am spus că Sanda va pleca vineri şi eu miercurea viitoare şi că, de îndată ce-l voi fi văzut, el se va prezenta la americani. După aceea Basil îl va putea ajuta informându-l de toate contactele americane în cauză.

E extraordinar cum omul ăsta nu s-a putut ţine de o înţelegere extrem de simplă. Eu l-am scos pe Silviu din ţară. Nimeni nu urma să-l vadă sau să fie informat de sosirea lui, înainte de a fi avut ocazia să-l văd eu. Iată că Basil vorbeşte cu americanii fără ca să-mi spună măcar că o face. Îi spun acest lucru Sandei. Ea afirmă că n-a ştiut nimic de chestiune.

Luniy 15 aprilie 1957

Sanda îmi telefonează extrem de alarmată. A primit o scrisoare de la Basil care o ameninţă cu represalii dacă nu-i dă *imediat* adresa lui Silviu Crăciunaş pentru a fi

transmisă americanilor. Îmi spune, de asemenea, că a vorbit azi-dimineaţă la telefon cu Basil care e foarte insistent. E vital pentru interesul lui Silviu ca adresa lui să fie trimisă în plic lui Basil chiar astă seară. Îi spun Sandei: „Nu i-o da. Înţelegerea noastră a fost alta”. Dar Sanda e speriată. Îi e teamă. Îmi spune că va pune adresa în plic aşa cum îi cere Basil. O întreb: „De ce ţi-e frică, Sanda?” Nu reuşeşte să-mi dea un răspuns coerent. Îmi va telefona din nou.

9 p.m.: Sanda îmi telefonează din nou. Îmi spune că a primit o telegramă de la Basil în care îi cere insistent să trimită adresa lui Silviu Crăciunaş. Îmi comunică, de asemenea, că a răspuns lui Basil, tot telegrafic, şi a dat adresa cerută. I-am spus:

— Ai făcut o mare greşeală, din punctul tău de vedere, ca să nu mai vorbim de faptul că nu ai luat în seamă sfatul precis pe care ţi l-am dat.

— Ce puteam să fac? Basil mi-a spus că periclitez viitorul lui Silviu, că americanii sunt furioşi.

— Adevărul este că nu sunteţi în stare să vă onoraţi obligaţiile luate. În ce mă priveşte, Basil n-are absolut nicio scuză. Înţelegerea noastră a fost absolut clară. Nimeni nu-l va vedea pe Silviu Crăciunaş înaintea mea, doar tu şi Basil. Din moment ce Basil nu poate să meargă la Viena, el n-are dreptul să contacteze pe nimeni *fără să obţină aprobarea mea expresă*. Pe tine, Sanda, te-a speriat, te-a şantajat, şi tu ai căzut victimă. Dându-i adresa, ţi-ai făcut ţie un rău. Basil a vorbit cu americanii; le-a cerut $5.000. Când i s-a cerut adresa lui Silviu, bineînţeles, n-a putut să o dea. Pentru el, deci, situaţia devenise imposibilă. Trebuia necondiţionat să poată furniza adresa. *Ergo* ameninţările împotriva ta. Acum nu mai are niciun rost să mergem la Viena. Din punct de vedere naţional chestiunea Crăciunaş nu mai prezintă acelaşi interes. Ar fi fost un lucru să-l fi prezentat noi autorităţilor americane, engleze etc. E cu totul altul să-l prezentăm după ce agenţii acestor ţări l-au interogat şi purecheat peste tot.

Mi-a vorbit, apoi, mult despre colaborarea pentru viitor. I-am spus: omul e cu totul liber să facă ce vrea. Cred însă că toată chestiunea a fost mânuită tragic. Silviu e acum un mic agent pe care Basil îl livrează în mâna americanilor. Dacă eu aş fi fost convins, după ce l-aş fi văzut, că ceea ce are de spus este important, el ar fi fost prezentat direct membrilor guvernelor aliate drept conducător important al rezistenţei din ţară. Acest lucru nu mai poate fi realizat Din punct de vedere naţional, deci, valoarea lui a fost enorm micşorată.

— Ce se va întâmpla în viitor, după ce va fi interogat de americani, vom vedea. S-ar putea ca tot să mai fie valoros, *nu însă pe acelaşi plan*.

Ar trebui să refuz să-i mai dau biletul de avion ca să-i dau o mică lecţie. Voi căuta să o fac să-şi dea seama cât de greşit a acţionat, neurmându-mi sfatul, când avea obligaţia morală fermă faţă de mine, dar îi voi da biletul cu toate acestea. E păcat că nu se poate lucra cu majoritatea românilor din exil. Oarecum le lipseşte tăria de caracter necesară pentru a produce serenitate şi calm într-o situaţie dificilă. Dar, ce să-i faci, aşa suntem, aşa trebuie să ne acceptăm unii pe alţii. Dacă Basil s-ar fi ţinut de înţelegerea avută, noi am fi ajuns într-o poziţie strategică extrem de importantă. Totul a fost compromis de slăbiciunea omului. În ultimul moment tot am fi putut salva situaţia dacă Sanda ar fi refuzat să dea adresa, orice presiuni s-ar fi făcut împotriva ei. Şi această ultimă şansă a fost pierdută din cauza slăbiciunii Sandei. Păcat şi iar păcat!

Joi, 18 aprilie 1957

Deşi eram complet îndreptăţit să refuz să mă mai ocup de chestiunea Crăciunaş, din moment ce Basil şi Sanda nu şi-au ţinut angajamentul precis luat faţă de mine, i-am dat ieri Sandei biletul de avion retur pentru Viena. La cererea mea, m-a lăsat să citesc scrisorile primite de la Basil Raţiu şi să iau cu mine acasă voluminoasele scrisori de la Silviu Crăciunaş.

Din scrisorile lui Basil se desprind două lucruri:

a. că Basil nu a pregătit terenul *deloc* în vederea sosirii lui Silviu. Eforturile pe care le-a făcut pot să fie descrise *de amator*. Evident că ele au fost depuse abia *după* anunţarea sosirii lui Silviu Crăciunaş la Viena. Or, corect ar fi fost ca totul să fie pregătit în cel mai mic amănunt pentru această eventualitate. Deja în noiembrie anul trecut el a ştiut precis că banii ceruţi de Silviu au sosit la Bucureşti. Deja în ianuarie 1957 a fost informat categoric că Silviu a plecat la drum. Chiar dacă ar putea să fie scuzat că n-a luat nicio măsură, pentru eventualitatea sosirii lui Silviu în noiembrie 1956, nicio explicaţie nu poate să justifice carenţa lui după ce plecarea lui Silviu din Bucureşti a fost anunţată. Astfel Silviu a sosit. Paşaport pentru el n-a fost pregătit, iar Basil e imobilizat la Paris, căci nu şi-a obţinut din timp viza pentru Austria.

b. că Basil, e confuz, pripit, nedecis şi lipsit de judecată limpede. Dacă nu suferă de toate aceste defecte atunci e urmărit de un nenoroc fantastic, căci numai o înlănţuire de evenimente extraordinar de nefavorabilă ar putea să explice atitudinea condamnabilă adoptată de Basil în această chestiune. La început a sugerat ca Silviu să se prezinte la elveţieni şi să ceară de la ei un paşaport şi viză pe numele de Savel Cristea; să meargă în Elveţia unde să stea ei doi de vorbă. Această soluţie nu a putut să fie aplicată pentru că elveţienii erau gata să-i dea viză, dar *im paşaport*. Pe urmă a rămas ca Basil să aranjeze plecarea lui Silviu la Paris. N-a fost capabil să o facă, dar tot acest timp a fost de părerea ca Silviu să nu se prezinte la ambasada americană. Când însă a auzit că Sanda şi cu mine vom merge la Viena să-l vedem, Bazil a intrat în panică şi a insistat că e absolut esenţial ca Silviu să se prezinte la americani şi ca el, Basil, să transmită adresa lui Silviu americanilor. El, Basil, contactase deja pe Geo (Georges, agent american?), i-a cerut $5.000 şi s-a cam certat cu el când acesta, deşi venit special de la Washington, nu a fost gata să facă plata decât dacă i se dă

adresa lui Silviu imediat. Basil nu putea să o facă pentru bunul motiv că nu o avea. În fine, după ce adresa lui Silviu i-a fost transmisă, Basil scrie că eu nu trebuie să mă îngrijorez, că înţelegerea cu mine va fi respectată (!?) şi ne dă binecuvântarea lui pentru călătoria noastră la Viena.

Din scrisorile sale, Silviu apare un om cu totul diferit. Vizionar, preocupat de problemele mari ale generaţiei noastre, a lumii contemporane şi a însăşi ideii centrale a existenţei, pare oarecum lipsit de un sentiment al realităţii. Când vorbeşte de cele 9 volume de cărţi politice – filosofice – şi de cele 4 volume ale operei sale literare dă impresia că nu-şi cunoaşte limitele puterii de care dispune. Sunt convins că are putere creatoare. Mă îndoiesc însă că evaluarea puterii sale de producţie e justă. Sper însă că va reuşi să facă mult în direcţia ce şi-a ales. Când vorbeşte de descoperirile făcute de el, în cursul anilor lungi petrecuţi în celulă, singur cu gândurile lui, spune că el a dezvoltat o nouă filosofie, mai bună decât oricare sistem dezvoltat până acum, în ultimii cinci mii de ani, de către cei cca. 20 de mari gânditori ai omenirii. Se referă apoi la descoperirea făcută de el a celor 12 izvoare ale fericirii şi la o serie de invenţii tehnice, cea mai importantă fiind problema utilizării forţei gravitaţiei pentru producerea electricităţii, în toate aceste pasaje, Silviu demonstrează o imaginaţie extrem de bogată, o ingeniozitate şi inventivitate vie care nu poate fi descrisă decât sub aspectul unei alternative fatidice: sau are trăsături de geniu sau frizează megalomania, paranoia sau chiar nebunia.

Un lucru însă se desprinde clar. Silviu trebuie să fie un suflet excepţional de generos, curajos şi de sine stătător. Onest, leal, viguros. Sunt enorm de curios să-l văd şi să-l cunosc. Îmi spune prin Sanda că ne-am cunoscut la Cluj unde eram chiar prieteni. Eu nu-mi aduc aminte. Afirmă că tatăl lui şi tatăl meu fuseseră prieteni foarte buni şi colaboratori pe vremea când noi eram copii. Sper, din tot sufletul, ca Silviu să se dovedească a avea toate

calităţile şi cât mai puţine din defectele indicate în scrisorile lui.

Ar fi bine să putem colabora împreună pentru binele neamului. Alăturez aici câteva extrase din scrisorile trimise de Silviu Sandei, în care se referă direct la mine.

Sosit la Viena la 23 martie

27 martie 1957

Silviu Crăciunaş – Savel Cristea

…Binefăcătorului meu, care ţi-a dat banii de drum, îi stau la dispoziţie cu absolut tot ce va dori. Nu voi uita ce suflet mare a avut pentru un simplu necunoscut, cum eram eu pentru el. Recunoştinţa mea va fi până dincolo de marginile cerului faţă de toţi cei care au fost buni cu mine. Cu cei răi ne vom răfui la momentul potrivit, dar cu metode superioare, nu ordinare, de mahala…

1 aprilie 1957

Călătorit prin Ungaria sub identitatea de Endredi Pal. Pag. 16:

Cu bunul nostru prieten din Londra doresc foarte mult să am lungi convorbiri, să-i vorbesc despre tema cărţilor şi articolelor mele… Sunt de acord ca agenţia lui să aibă jumătate din beneficii, este firesc aceasta. Pag 17: Te rog vorbeşte din partea mea (fără să forţezi cu nimic rugămintea) cu amicul nostru cu care am vorbit la telefon sâmbătă seara, alături de tine. îl rog să-mi deschidă un mic credit pe timp limitat şi-l asigur că totul îi va fi restituit, inclusiv suma din noiembrie 1956. Nu m-aş simţi bine sufleteşte să am datorii, mai ales faţă de un om atât de binevoitor şi rar întâlnit… E vorba de maximum 3 – 4 luni.

10 aprilie 1957

La universitatea din Cluj am avut un coleg apropiat şi chiar prieten, Ion Raţiu, fiul avocatului dr. Raţiu din Turda. Nu cumva este chiar Iancu Raţiu? Ştiu de mult că Ion Raţiu era nepotul lui V.V. Tilea şi, după ce şi-a terminat studiile la Cluj, unchiul său l-a chemat în Anglia. Ar fi o surpriză uluitoare, ceva ce numai mie mi se poate întâmpla. Dacă are timp, aş ţine foarte, foarte mult ca

Iancu să vină aici, cum îmi anunţi tu în scrisoare. Te rog transmite-i că-i stau cu totul la dispoziţie, fără condiţii. A avut sufletul şi inima atât de larg deschisă faţă de mine, încât simt că am pentru totdeauna datorii de recunoştinţă faţă de el, ceva de neuitat. Datoriile mele de recunoştinţă nu sunt ceva apăsător pentru inima mea, ci sunt bucurii că există oameni care mi-am arătat bunătate şi încredere în ceasurile cele mai grele. Eu sunt un om care nu uit niciodată aşa ceva.

Sper – nu, îl rog pe Bunul Dumnezeu – ca să nu regret niciodată că am făcut sacrificii aşa de mari ca să-l ajut. I-am dat Sandei un bilet de avion retur (46) şi ceva bani de buzunar (30) când, de fapt, *nu sunt în fonduri1*.

Azi am primit o carte poştală de la tata expediată din Băile Herculane. Îmi spune că se întoarce acasă şi că se va opri, în drum, şi pe la Mircea[215][216], la Timişoara. Apoi: „te felicit pentru lucrarea făcută”.

E sigur că a auzit de cartea mea *Policyfor the West*

215 Silviu Crăciunaş a îndemnat-o permanent pe Sanda Stătescu să obţină şi alte sume de bani pentru el, în special de la Ion Raţiu, care, aşa cum mărturiseşte în jurnal, nu avea bani în acel moment. Aceasta a ajuns la Viena pe 19 aprilie cu sprijinul financiar al lui Ion Raţiu, dar fără a avea asupra ei alţi bani solicitaţi de Crăciunaş. Pentru a scoate în evidenţă sacrificiile financiare pe care le trăieşte în timpul misiunii sale, Crăciunaş a mai inventat un scenariu, anume că serviciile secrete britanice îl testează şi sub acest aspect, notând în raportul către Securitate din noiembrie 1957 că Sanda Stătescu „a încercat să vină mai repede şi să-mi procure un împrumut, dar nu a reuşit fiind refuzată. Se vede că cei din spatele ei doreau să-mi vadă reacţiile şi să mă ţină cât mai apăsat, să accept cât mai uşor propunerile lor mai târziu” (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 63, f. 2).

216 Mircea Raţiu (1923-2011), inginer electromecanic, fratele lui Ion Raţiu. A fost urmărit de Securitate „fiind suspect că desfăşoară activităţi de spionaj în favoarea serviciului de spionaj englez, fiind folosit de către fratele său, Raţiu Iancu, fugar în Anglia”. în martie 1958, spre exemplu, Securitatea din Timişoara a informat Direcţia I de faptul că „agenta Sanda Predescu a Reg. MAI Cluj a fost marşrutizată în oraşul Turda la familia lui Raţiu M., care în acel timp se afla şi el la părinţi, reuşind astfel agenta să facă cunoştinţă cu el. în discuţii, Raţiu Mircea i-a relatat agentei că el a fost scos din învăţământul superior de două ori pe motiv de caracterizare ca reacţionar notoriu. S-a

sunt încântat. Este cadoul cel mai frumos pe care aş fi putut să i-l fac acum la bătrâneţe. Parcă-l văd. Sfătos, lăudându-mă tuturor prietenilor în care poate avea încredere. Dincolo, de departe, el nu poate vedea multele şi marile mele defecte. Vede însă rezultatul activităţii mele naţionale şi e mândru de ea. Dea Domnul ca ceea ce fac să contribuie la alinarea greutăţilor ce-l apasă acum la bătrâneţe.

Sf. Paşte – Duminică, 21 aprilie 1957

Sunt la Worcester cu Elizabeth, Indrei şi Nicky[217] la cumnatul meu, preotul anglican Christopher Pilkington. Emilienne Lecuyer, tânăra franţuzoaică de care ne-am ataşat cu toţii aşa de mult, ne-a părăsit ca să accepte un post la societatea de aviaţie Jersey Air Lines.

Primăvara anului acesta marchează abandonarea, de către Marea Britanie, a ficţiunii că este mare putere. Publicarea raportului Sandys asupra problemei „Apărării" (White Paper on Defence) nu mai lasă nicio îndoială. Marea Britanie se repliază, reduce sumele cheltuite la rubrica militară a bugetului în aşa fel încât să corespundă posibilităţilor economice reale ale ţării. Rămâne de văzut dacă această măsură e înţeleaptă sau nu. Rezultatul se va vedea însă abia peste o generaţie sau chiar două.

Pentru noi, cei veniţi din Europa răsăriteană, problema devine mai simplă. Salvarea noastră depinde, acum, aproape exclusiv, de atitudinea Americii. Acest fapt e regretabil, căci Anglia şi chiar şi Franţa au o mai mare înţelegere pentru noi şi problemele noastre. Totuşi e mai bine să ştim unde stăm şi să recunoaştem adevăratul raport de forţe în lume astăzi. Consecinţele pentru politica exilaţilor sunt inevitabile. Opinia publică franceză şi engleză nu trebuie neglijată, dar ea devine cu totul secundară în importanţă. Părerile conducătorilor

217 I ăudat către agentă că el cunoaşte 90% din industria noastră metalurgică şi este la curent cu toate noutăţile, că pe el îl pasionează călătoriile pe tren la cl. II-a întrucât în acest fel el are posibilitatea să asculte şi să audă o serie de lucruri" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 1, ff. 181-182).

democraţiilor europene tot mai contează, pentru că americanii ţin să fie aprobaţi de asociaţii lor europeni. Puterea lumii libere însă este aproape exclusiv în mâna americanilor.

Cât timp va dura această stare de lucruri? Depinde! Dacă planurile de integrare ale Europei occidentale sunt traduse în fapt, *fără întârziere*, Europa Unită ar putea să devină din nou cea mai mare putere a lumii în decurs de 10 – 15 ani. Şansele nu sunt prea bune, însă, pentru că atitudinea de „bisericuţe" a diverselor naţiuni europene nu poate fi înlăturată peste noapte. Anglia, cred eu, nu va colabora din plin, în ciuda bunelor intenţii ale lui Peter Thorneycroft. Dacă aceste eforturi de integrare vor reuşi numai parţial într-un tempo lent, *ceea ce este mult mai probabil*, atunci puterea va rămâne în mâinile americanilor şi ruşilor cel puţin încă o generaţie, căci cel puţin o generaţie e necesară pentru dezvoltarea economică a Chinei, pe de o parte, şi cel puţin 20 – 25 ani vor trece înainte ca rezultatele replierii economice actuale a Angliei să dea roadele scontate. Pentru moment, însă, e clar că noi exilaţii trebuie să ne concentrăm eforturile spre influenţarea politicii americane.

Elizabeth l-a văzut vineri seara pe Ion Opriş. Ion e montat împotriva mea. Pentru mine e o mare dezamăgire, când am riscat atât şi cheltuit atât pentru el, ca să nu mai vorbesc de timpul pierdut. Dezamăgirea mea e micşorată doar de faptul că eforturile mele pentru Opriş au servit cauzei naţionale. Publicitatea dată cazului Opriş în iulie anul trecut şi-a împlinit rolul şi oricât s-ar ridica el acum împotriva mea acest câştig real pentru cauza naţională nu mai poate fi pierdut. Din punct de vedere personal, însă, mi-e greu să-l înţeleg. E clar că cineva l-a montat în mod voit. Dar cine? Şi de ce? Toate acuzaţiile pe care mi le aduce sunt absolut caraghioase şi lipsite de orice substanţă.

Miercuri, 24 aprilie 1957

În drum spre aeroport îi spun lui Elizabeth care este

scopul adevărat al vizitei mele la Viena. Pare extrem de intrigată şi puţin speriată!? O liniştesc şi-i spun că nu e niciun pericol. Am putea să fim urmăriţi numai dacă s-ar şti care este scopul venirii noastre la Viena şi am fi aşteptaţi tocmai pentru a-l răpi pe Silviu Crăciunaş. Cum însă eu n-am vorbit cu absolut nimeni, nu există nicio şansă de a fi urmăriţi. Noi plecăm la Viena să ne amuzăm, pentru a ne petrece vacanţa de Paşte.

La aerogară din Viena ne aşteaptă Sanda Stătescu cu Silviu Crăciunaş. Sosim cu întârziere pentru că a trebuit să dăm prioritate la aterizare avionului lui [Anastas] Mikoyan (sosit pentru *reafirmarea* neutralităţii Austriei). Luăm masa împreună, pe urmă mergem la o cafenea şi terminăm ziua pe la 12.30 noaptea la un „Heurigen". *Mitzi* Enzel, proprietara – cântăreaţă ca o batoză! dar extrem de drăguţă. Cu alte cuvinte, am vorbit aproape fără nicio întrerupere, vreo 11 ore.

Silviu mi-a povestit, în ordine cronologică, prima parte a aventurilor lui, până când, după ce a scăpat de la spitalul unde era internat în Moldova, a ajuns la Roman şi a fost primit de d-na Cânta. Pe scurt: sosit la Paris în vara anului 1949 face un plan pentru organizarea unui sistem de informaţii din ţară. O face, însă, nu ca *agent* al americanilor, ci ca român, membru al Comitetului Executiv al PNŢ şi cu aprobarea şi colaborarea activă a Comitetului Naţional. Americanii găsesc planul excelent şi acordă fonduri. Merge în mod absolut secret la München unde stă de vorbă cu un american „George", în prezenţa lui Basil Raţiu. Pleacă apoi în ţară. Reuşeşte să facă anumite legături. Îi trebuie însă oarecare timp ca să găsească persoana potrivită care să rămână în capul organizaţiei de informaţii după plecarea lui în străinătate, în cele din urmă, Ion Pupăză, fost legionar, e gata să-şi ia răspunderea pentru această muncă grea. Îndată ce planul e acceptat, Silviu pleacă de la Cluj la Bucureşti şi se pregăteşte de reîntoarcerea în străinătate. Anunţă chiar plecarea lui din România în felul convenit. Tot ce mai trebuia să facă era să

se întâlnească cu Ion

Pupăză la Bucureşti. Aşteaptă, aşteaptă fără niciun rezultat. Punctul lor de contact era la socrul lui Pupăză, care avea o mică tutungerie. Ajuns acolo din nou pentru a primi veşti de la Ion Pupăză, Silviu e prins şi trecut prin diverse închisori (din primăvara 1950 până în toamna 1954). Suferă torturi îngrozitoare, dar nu vorbeşte. Dă drept motiv al întoarcerii lui în ţară familia, foştii legionari din grupul lui Comaniciu, scoaterea de bani. În cele din urmă, e crezut. Epuizat şi distrus fiziceşte se foloseşte de prima ocazie şi scapă în toamna 1954.

Din Moldova se întoarce la Cluj, unde locuieşte sub numele de Loci Bacsi până în primăvara 1955. Contactează pe sora lui şi pe doctorul Ureche, pe vărul său dr. Marinca (băiatul fostului meu profesor Marinca de matematici de la Turda) şi apoi primeşte ajutor regulat de la doctorul Goia de la Cluj, 1.500 – 2000 pe lună. E dus cu maşina la Sibiu unde vorbeşte cu familia lui Ion Iliu („cine e? îl întreabă când bate la fereastră. Vin cu veşti de la Orlat”[218], răspunde Silviu). În fine, de la Sibiu pleacă la Bucureşti. Acolo îşi face 3 – 4 contacte sigure. Doarme, pe rând. În cele din urmă, reuşeşte chiar să obţină un buletin de populaţie. Corespondează cu străinătatea doar prin familia Sandei Stătescu. În septembrie 1955 primeşte 10.000 lei. Cere 40.000 în plus ca să poată ieşi, dar nu i se mai trimite. Anunţă că minimul este 20.000. Nu i se trimit aceşti bani decât în noiembrie 1956, când i-am oferit eu.

Joi stăm din nou de vorbă toată ziua. Luăm masa la un restaurant Berger pe Dunăre, în afara oraşului (la stânga după Lusthaus, Prater) şi, apoi, ne plimbăm amândoi în Prater. Cina o luăm tot împreună la Csanda Fursterin. Din tot ce-mi spune Silviu reiese foarte clar că are o personalitate puternică, un caracter ferm, un curaj nemaipomenit, un cap cumpănit şi calm. Ţin foarte mult ca

218 Aluzie la faptul că Ion Iliu s-a născut în comuna Orlat, judeţul Sibiu. Evenimentele descrise de Crăciunaş lui Raţiu sunt nereale, fiind parte a legendei sale de agent secret trimis în Occident.

el să scrie cât mai mult. Să pătrundem în presă, în primul rând prin articole de actualitate, apoi prin studii pentru reviste şi prin cărţi.

Vineri, 26 aprilie 1957

Dimineaţa facem turul Vienei cu Elizabeth. La prânz, Sanda şi cu Silviu vin cu taxiul la aeroport. Ieri seară Sanda a aranjat în prezenţa mea ca Silviu să primească 1.500 de şillingi austrieci, ajutor pe o lună, de la Arthur Foster, şef al organizaţiei de ajutoare „Church of England Relief Councii.

La despărţire suntem foarte emoţionaţi cu toţii. Îmi pare bine că l-am salvat pe Silviu, chiar dacă mai târziu se va ridica şi el împotriva mea – deşi s-ar putea ca el să rămână loial. Am găsit atâtea puncte în comun (mi-a amintit chiar de Barbara Pop, fata colonelului Pop, care locuia pe strada Memorandului). Mi-a spus că Pitu1 s-a compromis complet făcând o mică găinărie. A fost prins, anchetat, dat în judecată şi condamnat la 4 ani închisoare. Tatăl său, Ionel Pop[219][220], „a semnat scrisoarea publicată în *Glasul Patriei* în sprijinul repatrierii tocmai pentru a-l salva pe Pitu. I-a reuşit, dar toată lumea îl ocoleşte. Familia lui Boilă îi închide uşile. Şi e mare păcat, Silviu îmi spune, pentru că Ionel Pop avea o reputaţie excelentă înainte de această scrisoare”.

Am vorbit aşa de mult încât mi-e imposibil să-mi amintesc totul. Voi încrusta şi alte reminiscenţe pe măsură ce-mi voi reaminti amănuntele. Viena e tot aşa de veselă şi

---

219 Ion (Pitu) Pop (1917-?), jurist, antrenor al echipei feminine a României de tenis de masă. Fiu al fruntaşului ţărănist Ionel Pop, Pitu a fost coleg de şcoală şi prieten cu Ion Raţiu. A fost recrutat informator (alias agentul Pancu Viorel) în „aprilie 1964 pentru a fi folosit în acţiunea informativă Raţiu Iancu” (ACNSAS, fond MFR, dosar 85 660, f. 22).

220 Ionel Pop (1889-985), avocat şi fruntaş ţărănist, nepot al lui Iuliu Maniu şi unul dintre cei mai importanţi colaboratori ai acestuia. A fost secretar al Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia şi deputat în mai multe legislaturi din perioada interbelică. începând cu anul 1947 a fost arestat în mai multe rânduri, iar după ce a fost eliberat a fost monitorizat permanent sub filaj.

plăcută cum o cunoşteam acum 20 de ani. M-a impresionat cavoul Habsburgilor din Vechiul Palat Hofburg. Catedrala Sf. Ştefan a fost frumos reconstruită. Ţara e activă – oraşul plin de acţiune.

După-masă mergem direct la Manchester. Ajungem la timp la cina dată în cinstea lui David Pilkington şi a logodnicei lui Mary Taylor. Lume multă, membri de-ai familiei. Stau puţin de vorbă şi serios cu Harry (Sir Harry Pilkington, preşedintele Consiliului de Administraţie al Industriei de Sticlărie Pilkington Bros., director al Băncii Angliei, fost preşedinte al FBI – Federation of British Industries) despre efectul cererilor medicilor de sporire de salarii asupra economiei britanice. Harry, care a fost recent numit preşedinte al comisiei „ad-hoc" regale pentru această problemă, speră că şi asociaţia medicilor interni – BMA – va colabora aşa cum o face deja asociaţia chirurgilor. Eu cred că este mult prea optimist – că oarecare concesii vor trebui făcute medicilor – ceea ce va avea un efect inflaţionar asupra economiei. Harry e un om extraordinar. Extrem de tânăr şi viguros pentru vârsta lui (51 de ani), s-a scoborât călare pe balustradă (la Fairfield) de mai multe ori cu copiii mei, Indrei şi Nicolae, în vârstă de 11 şi 9 ani! Personalitate puternică, extrem de simpatic, simplu şi nepretenţios.

Luni, 29 aprilie 1957

Sanda îmi spune la telefon că Silviu a scris acum lui Popa, Veniamin, Vişoianu, Romi Boilă.

Miercuri, 1 mai 1957

Sosesc cu avionul la Paris. La Le Bourget sunt dat jos din autobuz. Mi se spune că au o fişă cu menţiunea *Interdiction dentrer en France*. Sunt extrem de surprins. Din moment ce aflu însă că data acestei interdicţiuni este 1956, sunt sigur că ea se datorează conflictului meu cu poliţia când l-am adus pe Indrei în Anglia fără paşaport. Şeful poliţiei de frontieră de la Le Bourget, om de treabă, mă crede pe cuvânt şi-mi dă un *sauf conduit* pe timp de 24 de ore, dar îmi reţine paşaportul meu de apatrid. Gaby

Bentinck mă aşteaptă la Invalides.

Joi, 2 mai 1957

Dimineaţa la 8.30 vine Basil Raţiu la mine la hotel Montpensier, în rue Richelieu. Stăm de vorbă vreo două ore. Rămân cu aceeaşi impresie. E foarte bine intenţionat, dar confuz – aceasta în ciuda faptului că el aruncă toată vina confuziei, creată în jurul sosirii lui Silviu, asupra Sandei. Şi Sanda poartă vină, pentru că ea prea vrea să monopolizeze toată chestiunea, dar vina principală, amatorismul etc. rămân ale lui Basil. Îmi explică ce a făcut sau mai degrabă ce n-a făcut, căci el „aşteaptă ca Silviu să-i spună care sunt intenţiile sale”!? Cum n-a putut să ştie ce vrea Silviu, pentru că Sanda nu l-a lăsat să intre în legătură cu el, n-a făcut nimic. Abia mai târziu a insistat ca să-l contacteze pe „George” de la Washington, care a venit imediat[221].l-a cerut $5.000 drept condiţie. A fost de acord. L-am întrerupt pe Basil şi i-am spus că acest lucru a fost o greşeală. Silviu nu e agent. E patriot care a fost gata să colaboreze cu americanii – nimic mai mult. Basil e de părere că americanii sunt extrem de suspicioşi asupra acestei afaceri. Iată motivele:

a. Silviu a dispărut fără urmă în 1950, toamna. A reluat el legătura prin căsuţele poştale? A trădat el pe cineva? Avea vreo 30 de adrese de contact. A fost cineva arestat, împuşcat, judecat, în urma declaraţiilor (confesiunilor, mărturisirilor) sale la poliţia secretă? L-am asigurat că Silviu – după câte pot eu să-mi dau seama – a avut un comportament exemplar. Că a suferit torturi groaznice şi n-a dat decât ceea ce zbirii regimului ştiau deja.

b. Silviu a ieşit cu ajutorul unui binefăcător „din Londra”, căci acest lucru Basil le-a spus americanilor. A fost deci natural pentru ei să creadă că este vorba de bani de provenienţă engleză – serviciul secret britanic. L-am

221 Silviu Crăciunaş a avut mai multe întâlniri la Viena cu reprezentanţi ai CIA. Aceştia nu i-au oferit oportunitatea de a redeveni agent al CIA, pentru că pur şi simplu l-au bănuit că este agent al Securităţii.

asigurat pe Basil şi asupra acestui punct. N-am avut niciun contact, absolut niciunul, cu Serviciul Secret Britanic în această chestiune. Banii sunt exclusiv de provenienţă privată.

c. Reluarea legăturilor de către Silviu cu Apusul a fost, mai întâi, prin Iliu, care s-a dus la americani şi le-a cerut şi.000. Impresie groaznică! Apoi, exclusiv prin Sanda. Pentru americani, Sanda e neserioasă de când i-a dat în judecată pe chestiunea Radio Europa Liberă. În fine, prin el, Basil, care şi el e certat cu ei şi nu mai lucrează cu ei cum o făcea în 1949, în perioada când Silviu a plecat în România.

d. În fine, contactul a fost ferm stabilit prin Sanda Stătescu şi numai prin ea. Or, Sanda este considerată neserioasă de americani pentru că i-a dat în judecată pe chestiunea concedierii ei de la Radio Europa Liberă.

Din toate aceste motive, şi poate datorită şi altora, americanii s-au decis să nu-l mai ajute pe Silviu Crăciunaş. Acum însă că s-a întors din România lucrurile se vor schimba. îl asigur în primul rând pe Basil că Silviu: n-a trădat pe nimeni în timpul cât a fost la închisoare; nu s-a făcut vinovat de nimic în toată această perioadă. E un om excepţional de curajos şi generos.

După mai multe discuţii suntem de acord ca Silviu să facă următoarele lucruri: a. să se explice cu americanii; să facă o dare de seamă ca român; b. să se explice cu Comitetul Naţional Român, deci cu Vişoianu; c. să se explice cu Partidul Naţional Ţărănesc, cu Augustin Popa, Veniamin şi Romi Boilă în special Pentru a putea însă face aceste demersuri satisfăcător este foarte important ca Basil şi Silviu să se întâlnească. Acest lucru poate fi realizat imediat la Geneva căci elveţienii sunt gata să-i dea acum atât viză, cât şi paşaport.

Marţi, 7 mai 1957

La St. Helens şi Liverpool. Nimic prea interesant. Sosit acasă, vorbesc cu Sanda. Îmi dă copiile scrisorilor trimise de Silviu Crăciunaş lui Augustin Popa şi lui

Vişoianu.

Sunt căutat de diverse ziare în legătură cu cazul Perian[222], secretar de legaţie, demascat spion şi declarat indezirabil de guvernul britanic. Dau interviu exclusiv ziarului *Daily Herald*, cu Alecu Flegon. Reportaj făcut de Nathan. Puţin după aceea soseşte şi John Rydon de la *Daily Express* şi-i dau şi lui câteva amănunte fără însă să-i indic ceea ce i-am dat lui Nathan.

Miercuri, 8 mai 1957

Ziarele publică pe pagina întâia toată istoria demascării lui Perian[223]. Noi, românii, apărem într-o lumină foarte favorabilă. Sunt mulţumit, chiar şi de versiunea caraghioasă dată de Victor Cornea ziarului *Daily Mirror*. Chiar şi aceea foloseşte cauzei anticomuniste. Cornea îmi telefonează şi-mi spune din nou că trebuie să

222f ost trimis în misiune în Marea Britanie sub acoperirea de diplomat. Soţia sa, Elena, l-a însoţit la Londra şi ea fiind angajată a Securităţii ca dactilografa. în dimineaţa zilei de 29 aprilie 1957, la ora 5.10, o notă cu menţiunea „secret" a fost trimisă de la Foreign Office către Legaţia Marii Britanii de la Bucureşti. în ea se menţiona faptul că Eugen Perian urma să fie rechemat în ţară în decurs de o săptămână la cererea Londrei, şi ca urmare a activităţilor depuse: „S-a decis solicitarea [Ministerului român de Externe] ca Eugen Perian, ataşat al Legaţiei României, să fie rechemat datorită activităţilor sale necorespunzătoare. A făcut presiuni asupra unor persoane, care sunt de origine română sau care au rude în România, cu scopul de a le recruta în munca de spionaj. Cazul va fi dat publicităţii. S-a luat această măsură din dorinţa de a linişti emigranţii români din Londra şi persoanele care au rude în România. în acest scop, doar o notă de protest adresată Ministerului român de Externe fără cererea rechemării lui Perian nu ar fi de ajuns" (Stejărel Olaru, Cei cinci..., pp. 23-25). Scandalul diplomatic a izbucnit public în primele zile ale lunii mai 1957, aşa cum notează şi Ion Raţiu în jurnalul său.

223î n 1977, când a ieşit la pensie, dar Securitatea l-a recrutat ca informator în 1986 cu sarcina de a o urmări pe sora sa, Marcela Botnar, suspectată că lucra pentru serviciile de informaţii britanice (ACNSAS, fond Informativ, dosar 555439, voi 1, ff. 1, 57). Mai târziu, Ion Raţiu va avea o relaţie amicală cu sora lui Perian şi soţul ei, familia Botnar. Octavian Botnar, devenit între timp miliardar ca reprezentant la Londra al companiei Nissan - Datsun, a fost suspectat de Securitate că este spion britanic.

colaborăm. Sunt invitat să iau parte la programul de televiziune *Tonight* de sub direcţia lui Alasdair Milne şi tânărul Baverstock. Accept. Mi se spune că n-a fost rău. Povestesc cum am fost invitat de Franasovici să mă duc în România şi cum profeţia mea – că şi el va fi exilat nu peste mult – s-a adeverit Am arătat apoi metodele întrebuinţate în campania de repatriere şi starea de spirit între exilaţi.

După cină, la Manya Harari. Îi povestesc peripeţiile lui Silviu Crăciunaş. Sugerez o carte. Vorbim la telefon cu d-na Collins, care arată mare interes. Îmi fixeasă un rendez-vous cu Billy Collins pentru vineri la 3 p.m. Intenţia mea este să pot vinde cartea *înainte* de a fi scrisă, ca astfel Silviu să aibă din ce trăi. Manya e de acord, de asemenea, că ar trebui să reînviem posibilitatea publicării primei mele cărţi.

Spre miezul nopţii discutăm din nou nevoia mea de a verifica sinceritatea, devotamentul şi curajul meu în serviciul cauzei naţionale româneşti printr-o reîntoarcere clandestină în ţară. Ea, ca şi-nainte, găseşte că nu are absolut niciun rost. Sunt mult mai folositor aici. Când va veni vremea va trebui să merg chiar dacă nu voi fi cu totul pregătit. E greşit însă ca eu să forţez lucrurile.

Vineri, 10 mai 1957

La orele 3.00, la Billy Collins. Milton Waldman asistă la interviu. Prezint cazul lui Silviu Crăciunaş şi-i cer să accepte să scrie o carte finanţată *în prealabil* de către Editura Collins. Billy Collins acceptă imediat şi-mi acordă dreptul să cheltuiesc maximum 500 cu drumul de la Viena aici şi cu întreţinerea lui Silviu pe o perioadă de 6 luni. Sunt încântat.

La orele 4 p.m. mă întâlnesc cu John Rydon de la *Daily Express*. Mergem împreună la London Airport. Soseşte Virginia Zeani1 cu viitoarea ei soacră, Rossi-Lemeni. Sanda Cârciog o ia pe soacră în maşină, iar eu îi iau pe Virginia şi pe Rydon. Rydon încearcă să o facă pe Virginia să vorbească de presiunea făcută de comunişti asupra ei ca să se întoarcă acasă. Urmăreşte scrierea unui

mare articol senzaţional. Virginia nu cooperează. Dă ceva informaţii, dar mult prea puţine. Chiar şi ceea ce dă este adeseori neutilizabil pentru că cere în *mod expres* să nu fie publicat.

Sâmbătă, 11 mai 1957

Deja la 10 dimineaţa sosesc la d-na Kitty Gavrilescu care mă somase, agitată, să mă duc să o văd şi să citesc scrisoarea ce a primit de la d-rul Gheorghe Constantinescu [Ialomiţa] (cazul Perian). Scrisoarea e complet iresponsabilă. Omul trebuie să fie isteric. Vorbeşte de felul în care, înainte de publicitatea ce i s-a dat în legătură cu cazul Perian, era „adorat, divinizat" la spitalul în care lucrează, la Blackburn. Acum, spune el, nu-i mai rămâne nimic altceva de făcut decât să se sinucidă. Mă face apoi responsabil pentru toate greutăţile lui şi mă acuză de banditism, afacerism, imoralitate, incorectitudine etc. Când îi atrag atenţia că astfel de afirmaţii în scris pot să-l plaseze într-o situaţie real dificilă, dacă îl dau în judecată pentru „libel"[224][225], d-na Gavrilescu îmi cere să fiu generos, căci omul trăieşte sub mare tensiune nervoasă şi e puţin cam dezechilibrat. Îi promit să nu iau nicio măsură pentru moment, dar îi spun că-i voi confirma totul în scris, ceea ce fac imediat după întoarcerea mea acasă.

Ziarul *Daily Express* publică un mic paragraf despre Virginia Zeani. Ziariştii de la *Sunday Pictorial* şi *Empire News*, când ajung la Virginia, sunt întâmpinaţi de o femeie înfricoşată. Le cere să nu publice nimic pentru că periclitează viaţa şi libertatea mamei sale care tot se mai găseşte în România. Le spun să nu publice nimic.

Sanda Stătescu îmi relatează din nou dificultăţile lui Silviu. E clar acum că Alastair MacDonald[226] nu poate să

224 Virginia Zeani (n. 1925-?), solistă română de operă apreciată la nivel internaţional în perioada anilor 1950-1970.

225 Calomnie (în lb. engl.) (n. red.).

226 Alastair MacDonald (1907-?), funcţionar la direcţia de resurse umane a BBC. Mai târziu a activat ca director în cadrul unei companii private. MacDonald s-a căsătorit cu balerina Marie-Jeanne Livezeanu, pe care a cunoscut-o probabil la Viena la sfârşitul anilor 1940. Despre

găsească imediat o soluţie pentru obţinerea vizei de intrare a lui Silviu aici în Anglia.

Duminică, 12 mai 1957

Scriu lui Silviu. Sunt foarte deprimat. Mă muncesc atâta ca să servesc cauza noastră naţională şi obţin succese atât de frumoase aici în străinătate, şi cu toate acestea nu aud decât critici din partea compatrioţilor mei. Sunt atât de strâmţi în vederi, geloşi etc. Voi căuta să rămân neinfluenţat.

Luni, 13 mai 1957

La operă: *Lucia di Lammermoor* de Donizetti cu Virginia Zeani. Cântă splendid. Marele sextet din actul al treilea e bisat.

Joi, 16 mai 1957

Îl văd pe Hayes de la Home Office în legătură cu Silviu Crăciunaş. Îi expun cazul şi declar că sunt gata să cer rezolvarea lui miniştrilor britanici pe care-i cunosc, *dacă e necesar*. Mi-a răspuns că nu e nevoie să o fac şi mi-a dat să înţeleg că totul pare în regulă şi că viza îi va fi acordată. Seara, Sanda îi telefonează lui Silviu. M-a amuzat să văd scrisoarea extraordinară pe care Popa i-a scris-o lui Silviu. Grozavi conducători avem!

Duminică, 19 mai 1957

Sanda Cârciog încearcă să mă convingă să-i fac publicitate Virginiei Zeani. I-am spus că aş face-o cu

---

cariera lui Alastair MacDonald se cunosc puţine lucruri. Securitatea nu a avut nicio îndoială că MacDonald este nu doar un „element suspect”, ci chiar agent secret primind în acest sens unele informaţii de la informatorii săi din Londra, informaţii însă care nu au putut fi verificate niciodată. în 1955, DIE încă nu a putut „stabili precis ce ocupaţie are” sau „care este adevărata lui profesie”. Apoi DIE a fost informată că „MacDonald este în serviciul poliţiei engleze însărcinat cu supravegherea românilor din Londra” sau că „face parte din Intelligence Service”, iar BBC era doar o acoperire. Un alt informator a menţionat într-un raport că MacDonald a lucrat şi la Foreign Office, dar cariera lui diplomatică s-a întrerupt din cauză că s-a căsătorit cu o româncă. Remarcăm totuşi faptul că în cazul său, Securitatea nu a exagerat, apartenenţa lui MacDonald la Scodand Yard, Special Branch sau MI5 fiind posibilă, chiar dacă nu au fost identificate dovezi în acest sens (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, voi. 1, ff. 18,222,223).

plăcere dacă aş primi o indicaţie din partea Virginiei, exprimându-şi clar dorinţa. Altfel, nu.

Vinerea trecută am fost invitat la nunta băiatului lui Victor Goodman cu fata contelui Kleinmichel, rus alb; ceremonia religioasă a avut loc în Biserica Ortodoxă Sf. Matei, de lângă Olympia. La recepţia, care a fost dată la 6, Belgrave Sq., am vorbit cu prinţul Dimitri Romanoff şi cu generalul Horrocks, „Black Rod" în Parlamentul Britanic.

Duminică, 26 mai 1957

Flegon[227] vine să mă vadă acasă. Îmi spune că doctorul Constantinescu [Ialomiţa] s-a speriat aşa de tare pentru că nu voia să-şi piardă dreptul de liberă practică a medicinii. Or, el declarase la BMA că venise din Ungaria, deci era refugiat ungur, şi, ca atare, i s-a recunoscut diploma de medic. Flegon însă, în interviul dat ziarului *Daily Herald*, a spus că ei s-au refugiat în Austria, în timpul revoluţiei maghiare, dar din Cehoslovacia (Bratislava). Explicaţia aceasta pare destul de neverosimilă, nu-l arată, însă, pe doctor într-o lumină prea bună. Flegon îmi arată articolele din *Glasul Patriei* unde a fost atacat. E clar că transmisiunile lui la Radio Londra lovesc unde doare. Îmi spune apoi că scrie acum o broşură despre RPR şi ar vrea să scrie o carte. Ar fi încântat dacă aş colabora cu el. Nu m-am pronunţat, dar i-am promis tot sprijinul meu atât timp cât e gata să muncească serios.

Marţi, 28 mai 1957

Ziarul *Times* publică un articol mare al lui Viorel Tilea (turn-over) sub titlul: *To Free The Satellites*[228]. Teza principală: Rusia Sovietică s-ar putea să accepte neutralizarea Europei Centrale şi Răsăritene dacă Apusul ar lua iniţiativa în această direcţie. Argumentele lui sunt

---

227 Securitatea l-a suspectat că este agent al spionajului englez, iar potrivit lui Silviu Crăciunaş, care l-a menţionat în rapoartele sale, britanicii ar fi avut bănuieli similare, considerându-l agent comunist.

2281 Despre articolul lui Viorel Tilea publicat de Times şi menţionat de Ion Raţiu în jurnal a făcut referiri într-un raport şi agentul Dragoş, respectiv Ion Murgu. Acesta a comunicat Securităţii la 8 iunie 1957 că, într-o discuţie cu

bine prezentate. Cred că va influenţa politica cercurilor conducătoare de aici. Ca succes românesc, efortul lui Viorel este foarte lăudabil. Eu însă cred că greşeşte. Nu văd de ce Rusia Sovietică ar părăsi Europa Răsăriteană *fără ca să fie forţată să o facă*. Argumentele lui Viorel, care pot să impresioneze pe englezi, datorită mentalităţii lor rezonabile gata oricând de un compromis, mă lasă cu totul rece pentru că ele se ciocnesc cu metoda şi obiectivele doctrinei comuniste în practică. Viorel spune: URSS ar pleca, dacă i s-ar satisface oarecare cerinţe de securitate (părăsirea Europei de către trupele sovietice, un sistem de securitate european etc...), pentru că populaţiile de acolo sunt în efervescenţă şi pentru că pacea şi ordinea internă acolo pot fi păstrate numai prin încetarea exploatării economice a acelor ţări, astăzi, URSS nu mai trage avantaje de pe urma controlului satelitelor; dimpotrivă, URSS trebuie să acorde împrumuturi, concesiuni economice etc.

După mine, argumente ne-valabile. Rămâne de văzut cine are dreptate. Sunt încântat, însă, de succesul lui pentru că este, în definitiv, un succes românesc. Dacă sugestiile lui ar fi adoptate, nu e nimic de pierdut. Chiar dacă ruşii ar respinge o politică apuseană bazată pe ideile lui Viorel, încercarea de a obţine neutralizarea acestor ţări nu poate să strice. Convingerea mea este că eliberarea satelitelor poate fi realizată numai printr-o răscoală generală în Europa Răsăriteană, atunci când se va ajunge la un echilibru complet – adevărat impas – în armamentul atomic[229].

229 Raţiu, i-ar fi spus că „articolul a fost sugerat să fie publicat în forma în care a apărut şi facilitată publicaţia de către Foreign Office. în continuare, I. Raţiu a spus următoarele: articolul constituie un rezumat principal, extras dintr-un memoriu înaintat la Foreign Office înaintea conferinţei celor patru de la Geneva. Memoriul a fost conceput şi redactat de V. Tilea în asociere cu dr. H. Ripka, care la rândul lui a înaintat o copie la State Department la Washington în numele său personal. [...] în mod implicit, afirmă Raţiu, aceasta înseamnă că Foreign Office a adoptat planul Tilea-Ripka şi nu ar fi exclus că State Department s-a lăsat convins a urma pe o cale similară" (ACNSAS, fond

Joi, 30 mai 1957

Cu Elizabeth să-l vedem pe Cooper, directorul liceului lui Indrei. Cooper ne spune că e foarte mulţumit de progresele lui Indrei.

La 7 seara la Newman International Centre, 31, Portman Square, W.l. Mă primeşte organizatorul conferinţelor, un oarecare Harvey (avocat şi scriitor), care tocmai a publicat un roman sub numele de Donn Rusell (Faber & Faber); titlul: *A Deffence în Death*. Harvey m-a prezentat audienţei, vreo 120 de persoane. Sally a luat note stenografice, nu numai asupra cuvântării, dar şi în ce priveşte întrebările după aceea. Discuţia animată, mult şi susţinut interes.

După conferinţă, la restaurant Asiatique cu Ion Murgu, care, pur şi simplu, ni s-a ataşat nouă1. Mi-a povestit o serie întreagă de lucruri interesante din cursul războiului. De exemplu: el a fost acela care a luat locul lui Iliescu şi [Dimitrie] Dimăncescu, la postul de radio clandestin de la Auburn Sands. Primii doi au fost eliminaţi pentru că lucrau cu Tilea. După înţelegerea dintre Churchill şi Stalin în ce priveşte sferele de influenţă, maiorul Back (omul de legătură cu exilaţii români al guvernului britanic) i-a convocat pe toţi şi le-a arătat o hartă a Europei Răsăritene cu o linie de demarcaţie care plasa România în orbita sovietică. Cornea a fost şi el de faţă. Back le-a atras atenţia că aceasta este politica guvernului britanic şi le-a cerut să nu o stânjenească prin acţiunea lor. Când l-am întrerupt, Murgu a fost de acord că în tot acel timp Tilea a acţionat ca un adevărat patriot român, chiar şi atunci când britanicii îl sabotau, dar nu îndrăzneau să-i pună căluşul pe gură din cauza legăturilor şi prestigiului său. La plecarea lui înapoi la Bucureşti, cu Pavel în 1945, Murgu a avut un mesaj de la Viorel pentru Tătărescul „Nu voi fac nimic ca să-i împiedic acţiunea aici în Anglia”[230] (ceea ce nu este cu totul corect şi apoi a şi

SIE, dosar 104, voi. 2, f. 5).

230 Ion Murgu a transmis un raport rezidenţei DIE referitor la

fost dezminţit prin acţiunea exilaţilor la Conferinţa de Pace de la Paris, 1946).

Joi, 6 iunie 1957

Indrei, Nicky şi Elizabeth mi-au cântat „Happy birthday to you", azi-dimineaţă. Am 40 de ani. O zi plină de soare. Să dea Dumnezeu să fie de bun augur:

Acum, că patruzeci de ani împlinesc şi-s categoric în pericol să mă rotunjesc Aş face mai bine să mă căiesc Intrând în cinul mănăstiresc!

Duminică, 9 iunie 1957

La Cambridge. Masa cu Flora şi Stavros Papastavros, Barbu Călinescu[231] şi logodnica lui. Barbu îmi povesteşte cum mama lui a cerut viza de ieşire din ţară de nenumărate ori şi nu i s-a dat. I-am pomenit că atunci când au stat de vorbă cu Maurer (secretar al Partidului

---

conferinţa susţinută de Ion Raţiu, Murgu fiind prezent la conferinţă ca invitat al lui Raţiu. Din raport aflăm că majoritatea celor prezenţi la conferinţă au fost englezi, printre ei fiind şi reprezentanţi ai British Council şi BBC. Potrivit agentului, Raţiu şi-a expus punctul de vedere asupra felului în care „conferenţiarul crede că se va putea rezolva problema ţărilor captive", Raţiu afirmând că aceste popoare „vor să decidă în deplină libertate şi fără trupe de ocupaţie fie vestice, fie sovietice, asupra regimului politic" (Ibidem, voi. 1, f. 408).

231 Barbu Călinescu (1922-2014), arhitect, fiul primului-ministru Armând Călinescu. A fost trimis în Anglia de tatăl său în urma ameninţărilor pe care le primise potrivit cărora ar urma să fie răpit de legionari. După ce Armând Călinescu a fost asasinat în septembrie 1939, Barbu Călinescu a rămas la Londra, a studiat arhitectura la Cambridge şi s-a împrietenit cu Ion Raţiu. Mai târziu, în 1968, Securitatea l-a recrutat ca informator pe baza „sentimentelor patriotice", cât şi ca urmare a „cointeresării materiale". Barbu Călinescu a avut misiunea de a fi „dirijat în obiectivul Asociaţia Culturală a Românilor din Anglia condusă de Ion Raţiu, în scopul de a furniza informaţii despre acţiunile şi intenţiile vârfurilor reacţionare care conduc această organizaţie" (ACNSAS, fond SIE, dosar 8917, voi. 1, ff. 4-5). în acelaşi timp, în urma unor recompense materiale în bani, Călinescu a furnizat Securităţii informaţii privind anumite proiecte arhitecturale derulate de arhitecţi britanici. Odată cu trecerea timpului, Ion Raţiu s-a distanţat de prietenul său din studenţie, Barbu Călinescu, din cauza conduitei favorabile regimului comunist pe care acesta o avea.

Comunist) la procesul de la Berna, acesta a susţinut că s-a dat viza d-nei Călinescu!? Evident, nu e adevărat. La venirea lui Bulganin la Londra, Barbu i-a cerut în scris să aranjeze această viză. N-a primit niciun răspuns. Mi-a arătat o tăietură din ziarul *Daily Telegraph*, unde se vorbea de cererea făcută de Barbu[232].

Stavros e foarte simpatic. E conferenţiar universitar de limba greacă-bizantină şi latină. Mi-a sugerat să accept postul de conferenţiar de română, ce va fi înfiinţat la toamnă. Mă tentează grozav pentru că în felul acesta aş putea să dedic vreo câţiva ani scrisului. Prins în vâltoarea vieţii, cum sunt, am aşa de puţin timp disponibil.

Îi fac o vizită lui Ron Robinson (R. E. Robinson, M.A., Ph. D.). îl găsesc în camerele lui Gallacher (Trinity College) cu care colaborează la o lucrare de patru volume asupra activităţii colonialo-imperialiste a puterilor apusene în Africa. Ron îmi laudă cartea. A citit-o. Găseşte că e cu totul excepţională prin sobrietatea ei, care însă nu diminuează deloc idealismul ei pur. Mă încurajează foarte mult să continui să scriu.

După-masă cu copiii, Elizabeth şi Sally plus Barbu şi Joan pe Cam-Granta cu „punct”-ul. Ne plouă leoarcă, dar luăm ceaiul afară la Grantchester. Zi extrem de plăcută, deşi rămân cam deprimat că nu mi-am dedicat viaţa scrisului! Omul plănuieşte, Dumnezeu hotărăşte!

Vineri, 14 iunie 1957

Înainte de plecarea mea pe continent, vineri, 7 iunie, atât Sanda, cât şi eu primim nişte scrisori cam alarmante de la Silviu. Se pare că un oarecare Johnson de la ambasada din Viena îl interoghează în toată regula, şi în repetate rânduri, ore întregi, şi i-a spus că dacă nu dă toate amănuntele peripeţiilor lui din ultimii ani nu i se va da viza de intrare. E un fel de şantaj moral. I se cer mai ales numele tuturor celor care l-au ajutat să iasă din ţară.

232 Adela Călinescu va primi paşaport din partea autorităţilor abia în anul 1959 şi doar în urma presiunilor exercitate în mod permanent, printre alţii, de Societatea Internaţională Crucea Roşie, filiala din Anglia, şi de diplomaţii britanici de la Bucureşti.

Sunt furios. Este absolut inadmisibil. îl caut pe Hayes la telefon, dar din păcate el e plecat pentru o săptămână. Telefonez lui Silviu, marţi, 11 iunie, şi-i spun ca nu cumva să dea numele celor de pe filieră. Să povestească totul, calm şi politicos, dar să refuze restul. Să spună, pur şi simplu, că este o chestiune de conştiinţă pentru el şi că nu poate să pericliteze soarta oamenilor care l-au ajutat. Sanda e perfect de acord.

Luni, 17 iunie 1957

Vorbesc la telefon cu Hayes şi-mi exprim surpriza şi regretul că Silviu este *interogat*. Se va ocupa de chestiuni şi-mi va da de ştire.

Marţi, 18 iunie 1957

Sanda îmi spune că l-a văzut astăzi pe Vişoianu. Au discutat îndelung chestiunea Silviu. Iată ce reiese din discuţia avută: 1. Vişoianu pune toată responsabilitatea pe americani. Deşi n-o spune direct, implică faptul că Comitetul Naţional Român n-are nicio responsabilitate. Americanii l-au trimis în România!? 2. Vişoianu îl consideră pe Basil drept *exaltat*. Nu poate să înţeleagă, după ore întregi de discuţie, ce vrea. 3. Nu face nicio promisiune. Nu-şi ia niciun angajament, deşi a avut o atitudine prietenoasă. Sanda i-a vorbit foarte elogios de mine. Vişoianu n-a făcut absolut niciun comentariu. Nicio reacţie, nici măcar o vorbă.

Acum, Sanda îmi spune că l-a pus la curent şi pe Puiu Cristea în legătură cu afacerea Silviu. Puiu ar avea legături la biroul de informaţii secrete de aici. I-ar fi spus Sandei că el poate să obţină viza lui Silviu în 24 de ore! Păcat că a făcut acest lucru. Nu e bine să forţăm mâna englezilor. Şi, apoi, mă cam îndoiesc că poate să facă ceea ce afirmă.

Luni, 24 iunie 1957

Vorbesc cu Hayes, de la Home Office, pe chestiunea Silviu. Nu-mi promite nimic, şi-mi dă să înţeleg că „cercetările” vor mai dura câtva timp în ce priveşte acordarea vizei lui Silviu Crăciunaş. Deşi înţeleg atitudinea englezilor cred, totuşi, că exagerează cu precauţia lor. Noi,

cei ce venim de dincolo de Cortina de Fier, suntem trataţi cu cea mai mare suspiciune. Abia după ani de zile reuşim să ne afirmăm şi să ne creăm relaţii.

Marţi, 25 iunie 1957

Murgu vine să mă vadă. Mă întreabă dacă l-am văzut pe Vişoianu. I-am răspuns că organizaţiile în exil nu mă interesează pentru că noi, exilaţii, trebuie să ne considerăm drept sacrificaţi pentru naţiune. Numai după întoarcerea noastră în ţară vom putea să verificăm dacă, sau nu, naţiunea ne va accepta. Pretenţiile Comitetului Naţional Român, de a fi un guvern român embrionar, sunt absurde. De asemenea, e greşită politica lor exclusivistă (numai ei sunt buni români!). Eu cred că trebuie să afirmăm peste tot cauza românească. Numai astfel, în mod practic, servim neamului. Discuţiile dintre exilaţi – cine să facă parte din cutare sau cutare comitet – sunt sterile. Vişoianu, dacă îmi propune să fac ceva concret pentru ţară, poate conta pe sprijinul meu. Altfel, ca om, nu mă interesează[233]. Opiniile lui Murgu nu sunt foarte stabile, ca să zic aşa, dar mi-a făcut plăcere să-l aud spunând „ce sănătos gândeşti" pentru că, în momentul acela, cel puţin, era sincer.

---

233 Potrivit lui Ion Murgu, Raţiu a fost de fapt mai deschis în timpul discuţiei decât lasă să se înţeleagă în jurnal. în urma acestei întâlniri, Murgu (alias Dragoş) a raportat rezidenţei DIE că „Raţiu a arătat că Vişoianu a fost la Londra şi a luat legătura cu Tilea şi a discutat cu acesta pe marginea problemelor din articolul lui Tilea, căutând să-l convingă pe Tilea că articolul publicat nu corespunde intereselor vitale naţionale româneşti. Cu acest prilej, Vişoianu ar fi destăinuit lui Tilea că americanii, în goana lor de coexistenţă şi înţelegere pe chestia dezarmării cu sovietele, cer sacrificii inadmisibile din partea Comitetului Naţional pe care el, Vişoianu, [le] refuză, cu toate că este ameninţat că dacă nu le acceptă băieţii lui de la Free Europe şi chiar secţia românească de la Free Europe va fi suspendată". La Bucureşti, Securitatea a evaluat raportul lui Murgu considerând că informaţiile „privind schimbarea tacticii americane în propaganda împotriva ţărilor socialiste şi activitatea desfăşurată de Vişoianu în Europa prezintă interes deosebit. Dragoş trebuie să adâncească această informaţie pentru a afla cât mai multe amănunte în legătură cu intenţiile americanilor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 2, ff. 27,41).

După-masă îl văd pe turcul Tozan1, care a venit cu o recomandare pentru mine din partea lui Mircea Vasilache[234] din Istanbul. Tozan e un om remarcabil. Ne-a făcut nouă, românilor, servicii enorme. A fost în legătură cu Maniu şi cu permisiunea lui Maniu a adus englezilor propunerile de pace. Ale lui Ion Antonescu. Acestea au fost respinse de englezi, care au cerut lui Antonescu să se predea *fără condiţii* ruşilor. I-a telefonat mareşalului acest lucru din Istanbul, şi a primit următorul răspuns: „Eu nu pot să predau ţara ruşilor. Ei sunt inamicii neamului nostru. Din moment ce puterile apusene nu acceptă oferta noastră de a depune armele, vom continua lupta. Eu trebuie să-mi fac datoria. Adio, d-le Tozan, şi-ţi mulţumesc pentru sacrificiile şi serviciile aduse neamului românesc”.

Miercuri, 26 iunie 1957

Scrisoare de la Ciochină, tânărul fără picioare, care a condus maşina la Berna atunci când Beldeanu şi soţii[235] au ocupat Legaţia RPR. Îmi spune că procesul său va avea loc în august. Îmi cere ajutorul meu. Voi face tot ce-mi va sta în puteri.

Joi, 27 iunie 1957

Sanda vine să mă vadă. Îmi spune că Cristea a intervenit la Serviciul Secret de aici ca să se dea viza lui Silviu. I s-a răspuns că se face totul ca să se rezolve cazul cât mai curând. Profeţia mea că nu va obţine viza „în 24 de ore” s-a dovedit justă. I-am spus Sandei că, dacă serviciul secret (Special Branch, Scotland Yard) era deja implicat în această chestiune, atunci s-ar putea ca intervenţia lui

---

234 Satvet Lutfi Tozan, om de afaceri turc. A fost consul onorific al Finlandei la Istanbul şi agent al Special Operation Executive, structură de informaţii britanică. Pants (numele conspirativ dat de SOE lui Tozan) a executat misiuni de influenţă politică în România, fiind în contact şi cu Iuliu Maniu (vezi Dennis Deletant, British Clandestine Activities in Romania during the Second World War, Palgrave Macmillan, Londra, 2016, pp. 94-96).

235 Cuvântul soţ aici cu sens (învechit şi popular) de tovarăş sau asociat. Acest sens apare în scrieri din secolele XVII-XIX, dar poate fi întâlnit şi la mijlocul secolului al XX-lea.

Cristea să fie bună. Altfel, e o greşeală. Ideea mea de la început a fost ca să evităm intervenirea serviciilor secrete în cazul Silviu. I-a scris o scrisoare lui Augustin Popa în care îi cere ajutor imediat pentru Silviu. E o scrisoare bună, deşi foarte emotivă; dar, poate, acest lucru nu strică.

După-masa, Zbigniew Racişski şi cu mine plecăm cu avionul la Geneva. Ne plimbăm pe chei. Racişski e un tip foarte mucalit Plin de cinism în aparenţă. Vorbeşte într-una de „industria americană a eliberării" şi râde de toţi cei care produc bani pentru astfel de antreprize. Vorbeşte de Bolek cu multă admiraţie „pentru că el ştie mai bine decât oricare alt exilat să scoată bani de la americani. Îi sunt foarte recunoscător că mi-a dat ocazia să văd Geneva". Spune că n-are niciun respect pentru Conferinţa NGO la care luăm parte. Ne plimbăm pe chei. Seară splendidă. Cinismul lui dă loc, încetul cu încetul, reminiscenţelor politice. Îmi vorbeşte de călătoriile lui în România dinainte de război; de regele Carol „care oricât ar fi el înjurat de către români, pentru noi polonezii rămâne un gentleman ce şi-a ţinut cuvântul şi ne-a ajutat când eram în plină retragere, înfrânţi complet". În cele din urmă, nu poate reţine comentariul: „Şi când te gândeşti că pe aceste chei se plimbau Titulescu, Briand, Zaleski şi atâţia alţi bărbaţi de stat din generaţia Ligii Naţiunilor".

Vineri, 28 iunie 1957

Cu Bolek Wierzbiariski la Naţiunile Unite. Conferinţa are loc în sala VI. Lumea e cam nedumerită în ce priveşte atitudinea pe care vom adopta-o la Conferinţă. Suntem consideraţi, ni se spune, drept avangardă a americanilor. Suntem sfătuiţi, însă, să ne comportăm moderat şi înţelept! De la început reuşim să ne impunem şi să modificăm (agenda) ordinea de zi – punctul 10 – despre rezoluţiile Naţiunilor Unite.

La cocktailul dat seara stau de vorbă cu Robert Smith, care fusese de curând în România, îi spun că *Glasul Patriei* i-a publicat fotografia dând să se înţeleagă că el aprobă starea de lucruri din ţară. Arată surpriză. Îmi

afirmă de asemenea că, atunci când a fost întrebat ce impresii are, a răspuns în mod voit: „am fost excelent de bine primiţi şi peisajul în România e minunat”. Îmi spune, apoi, că a fost un fel de înţelegere între el şi organizarea seminarului de la Sinaia, ca să nu fie exploatat pentru propagandă politică, îmi cere să-i trimit o copie din *Glasul Patriei*, dar nu e de acord ca eu să vorbesc la radio şi să denunţ această încercare a propagandei comuniste româneşti de a-l utiliza pe Smith în campania, lor pentru repatrierea refugiaţilor.

Vorbesc cu reprezentanţele pakistaneze, preocupate de problema Caşmirului, cu Duncan Wood, care era în conversaţie cu Drinkwater de la organizaţia mondială sindicalistă comunistă „World Federation of Trades Unions”, şi cu Tamas Lorinc, reprezentantul „World Federation of Democratic (râde: comunist) Youth”. Dra Frisch, de la World Council of Churches, e şi ea prezentă dar pleacă peste weekend. Păcat. Dna Oudemond-Naville îmi spune că a fost născută în România şi că e parţial înrudită cu Grigore Gafencu. Nuşeta va veni să stea cu ea aici, la Geneva. Ea este elveţiancă şi reprezintă World Federation of Mental Health (ea e medic oculist de fapt). Americanul Asher, de la organizaţia „World Fed. of Scientific Management”, e destul de interesant şi mi-a plăcut Dehling, ofiţerul de legătură cu presa al Naţiunilor Unite.

Cina cu Bolek şi Racişski în oraşul vechi. Ne plimbăm pe lângă Catedrala „bisericii naţionale protestante”, unde a predicat Calvin; mâncăm „fondue” şi bem vin tradiţional alb. Ne oprim şi la berăria bavareză unde sunt atârnate pe pereţi caricaturile tuturor bărbaţilor de stat mai însemnaţi de la Primul Război încoace. Titulescu e şi el în această galerie a faimei.

Sâmbătă, 29 iunie 1957

Îmi vine rândul pe la 11.15. Vorbesc fără note, dar pregătisem intervenţia mea cu multă grijă, aşa că ştiam ce vreau să spun aproape pe de rost. Era vorba de punctul 9

din ordinea de zi şi eu am susţinut punctul de vedere că organizaţiile neguvernamentale trebuie să obţină dreptul de a înainte o plângere Naţiunilor Unite ori de câte ori un tratat internaţional este violat Am vorbit despre înaintarea spre formarea unei conştiinţe mondiale a căror exponenţi să fie tocmai organizaţiile noastre întrunite la această conferinţă. La sfârşit am atras atenţia că exemplul prostituţiei în Maroc, care a fost dat de Harvey Moore, Q.C., este cu totul neînsemnat în comparaţie cu violarea Convenţiei de la Geneva din 1949 de către Ungaria şi Uniunea Sovietică (Convenţia asupra tratamentului acordat victimelor de război). Când am vrut să explic condiţiile în care această convenţie a fost violată am fost întrerupt de către Preşedintă, „pentru că este o chestiune de substanţă, deci în afară de competenţa noastră”, nu însă înainte de a fi putut spune că datorită neaplicării acestei Convenţii doi dintre colegii noştri, Gali şi Obersovszky, au fost condamnaţi la moarte şi ar putea să fie executaţi în orice moment.

Mi-a părut bine că am avut ocazia să vorbesc, ca român, în favoarea ungurilor persecutaţi sub comunism. Am fost încântat de reacţia extrem de favorabilă acordată intervenţiei mele. Mai mulţi oratori s-au referit la ea şi după încheierea dezbaterilor toţi cei care mă cunoşteau m-au felicitat foarte călduros. Alţii care nu mă cunoşteau dinainte au venit la mine şi mi-au vorbit foarte elogios. Papirnik, Racişski şi cu Bolek sunt încântaţi. Racişski vorbeşte încontinuu de felul în care noi, dacă am organiza o echipă bine închegată, am putea domina astfel de conferinţe internaţionale prin cunoştinţele şi prezentarea civilizată a punctului nostru de vedere.

După-masă ridic de la American Express fotocopia documentului pregătit de Silviu pentru americani. E foarte lung.

Duminică, 30 iunie 1957

Masa cu Helen Zofos, Bolek, Racişski şi Papirnik la Versoix pe malul lacului. Stăm de vorbă până târziu; la 4

abia ne întoarcem la Geneva. Bolek şi Racişski doresc retragerea trupelor din

Europa cu neutralizarea ţărilor noastre (propunerea Tilea, în definitiv). Eu adopt atitudinea opusă, deja încrustată în acest jurnal de zi. Afirm din nou că eliberarea noastră nu va putea fi efectuată decât printr-o revoluţie generală, care să izbucnească în momentul unui „deadlock" complet între USA şi Soviete. Racişski îmi spune că văd situaţia la fel cu generalul Anders, omul cel mai influent din emigraţia poloneză. „*You should be Rumanias first ambasador to him*!"[236]

Miercuri, 3 iulie 1957

Masa cu Sanda. Îmi vorbeşte din nou de toate complicaţiile în legătură cu Silviu. Exagerează puţin starea de „disperare" a lui Silviu. O sfătuiesc să fie calmă şi să aibă răbdare.

Joi, 4 iulie 1957

La clubul St. James's vorbesc cu Taxa care mă prezintă lui Raczyński, ministru de Externe al Poloniei. Raczyński îmi spune că nu este de acord cu articolul lui Viorel din *Times*. „E o atitudine greşită". Grocholski şi-a exprimat regretul că n-am fost prezent la dezbaterile, luni, ale Comitetului pentru Europa Centrală şi Răsăriteană. „Ar fi fost foarte folositor ca un român informat să poată respinge năzbâtiile lui Veniamin, care a făcut o impresie lamentabilă".

Sâmbătă, 6 iulie 1957

Nunta lui Stanca. Lume puţină. Atmosferă foarte plăcută. Ripka mă felicită pentru cartea mea. Ţine să stăm de vorbă în curând.

Duminică, 7 iulie 1957

Flegon vine la mine. Vorbim de scoaterea lui Miron Constantinescu şi a lui Chişinevski. Îmi dă anumite informaţii destul de interesante. Vorbesc cu David Floyd la telefon şi e de acord să utilizeze materialul în *Daily*

236„ Sincer, am citit-o de două ori. Este excelentă." (în lb. engl.) (n. red.).

Telegraph.

Luni, 8 iulie 1957

Gaby îmi scrie să mă felicite pentru că [József] Gali şi [Gyula] Obersovszky nu vor mai fi executaţi, sentinţa lor la moarte fiind comutată. Evident, eu nu pot pretinde că această comutare mi se datorează, dar intervenţia mea la Geneva, fără îndoială, a fost raportată la Budapesta de către Lorincz, reprezentantul Federaţiei Mondiale a Tineretului Democrat care-şi avea scaunul tocmai alături de mine.

Pictorul francez Guillery a venit să mă vadă. Am cumpărat două acuarele reprezentând St. Ives.

Marţi, 9 iulie 1957

După-masă la St. James' Club împreună cu Bolek Wierzbiariski, Zbigniew Racişski şi Tomy Marffy-Mantuano. Plănuim pregătirea întrunirii de joi seara la clubul foştilor combatanţi polonezi. Racişski va trimite invitaţii tuturor jurnaliştilor din fostul comitet FIJL. Toţi sunt de acord să mă facă pe mine preşedinte al Uniunii din Marea Britanie.

Deputatul John Eden vine la mine şi mă felicită pentru cartea mea: „*Ive honestly read it twice*. *Its excellent*.

Vineri, 12 iulie 1957

Din nou la Londra. Ziua de naştere a lui Indrei. Cu prietenii lui la „Crazy Gang". E alegerea lui specială. Ion Opriş la mine la birou.

Sâmbătă, 13 iulie 1957

Ion Opriş concurează la White City. Rezultatul cam slăbuţ. Sunt încântat însă – şi-l admir – că a concurat din capul locului, fără antrenament serios, fără dietă specială etc.

De acolo la Richard Pilkington. Multă lume venită după matchul de cricket dintre Eton şi Harrow. Fac cunoştinţa deputatului Smythe şi vorbesc cu Campbell-Johnson, PRO al lui Niarchos. Dna Dicksori-Wright, nevasta chirurgului, îmi vorbeşte de psalmistică, aducându-mi

„elogii” foarte interesante, dar cam neserioase. Halliday, pictorul, e om interesant.

După cină stau de vorbă, destul de mult, la St. Jamess Club, cu deputatul Teeling. Îmi vorbeşte de irlandezi şi de realizările lor extraordinare în lumea întreagă. Îmi oferă să se ocupe de cazul lui Silviu. Îmi povesteşte apoi prezentarea de către el şi Gosford a unei medalii, prinţului Rainier al Monaco-ului. Se pare că a fost deranjat tocmai când se găsea, activ, în budoarul lui Grace Kelly. Mariajul n-ar merge deloc bine!

Cer, în scris, lui Ian Harvey să mă vadă în legătură cu Silviu (Harvey e subsecretar de stat la Externe).

Duminică, 14 iulie 1957

Spun Sandei Stătescu că, potrivit informaţiilor mele, greutăţile lui Silviu ar avea originea chiar în sânul coloniei exilaţilor români!

Marţi, 16 iulie 1957

Primesc scrisoarea de la Home Office în care sunt informat că nu vor să acorde viză de intrare lui Silviu Crăciunaş. Telefonez imediat inspectorului Jeffcote de la Special Branch, Scotland Yard. Acceptă să mă vadă imediat. Luăm cafeaua împreună în Haymarket îi explic faptele principale referitor la cazul Crăciunaş. Îi spun că eu sunt convins că el, Crăciunaş, *e demn de toată încrederea*, că e sincer şi că merită să fie ajutat. Impresia ce mi-am format despre el e excelentă. Vreau să-l ajut. Refuzul de a i se acorda o viză de intrare în Anglia mă plasează într-o situaţie foarte dificilă. Eu consider de datoria mea să-l ajut. Am oarecare legături aici, în Anglia, printre miniştri şi printre deputaţi. Le voi utiliza pe toate ca să schimb decizia Ministerului de Interne. M-aş opri numai în cazul că mi s-ar indica lămurit că Silviu a păcătuit grav, că nu merită încredere, că e agent provocator. „Poţi dumneata, Jeffcote, i-am spus, să-mi dai informaţii precise asupra acestui caz?”

Jeffcote mi-a răspuns că nu poate şi că nu intenţionează să facă nimic. Cazul Crăciunaş nu a venit la

el. În mod oficial, deci, el nu ştie, şi nu va şti nimic. Conversaţia noastră va rămâne secretă. M-a sfătuit să mă duc la Hayes şi să-i spun exact ce i-am spus şi lui. Să-i atrag atenţia lui Hayes că nu voi face nimic dacă ei îmi cer acest lucru, răspicat „în interesul Marii Britanii". El, Jeffcote, deşi are toată încrederea în judecata mea, nu poate să fie de acord cu mine în cazul Crăciunaş, deşi nu-l cunoaşte. *„If he was în prisos and torturedfor over faur years, he talked. How de you know he was not allowed to escape? How de you know that he is not now used to spirit out information about the British and American setups? No, the likelihood, 99.9%, is that he is a «coming one»" 1.* Mi-a explicat, apoi, că dacă de exemplu ei s-ar decide să mă trimită în România şi eu aş accepta, cazul meu ar fi pregătit cu atâta grijă încât explicaţiile pe care le-aş da ar fi tot atât de verosimile şi de exacte ca informaţiile şi explicaţiile date de Crăciunaş. Nu uita, ei, comuniştii, au avut peste patru ani să pregătească o istorie compactă. *„În myjob, Ive come across countless stories, beautiful stories, used only to hide the ugly truth" 1.*

I-am repetat credinţa mea că Silviu merită toată încrederea şi tot ajutorul. I-am mulţumit pentru sfat, i-am promis că-l voi contacta pe Hayes şi l-am anunţat din nou că voi face tot ce-mi stă în puteri ca să-l aduc pe Silviu aici. Intervenţiile mele de-acum încolo vor fi oprite numai dacă mi se spune clar că Silviu a păcătuit grav. Nu m-am angajat şi nu mă voi angaja că voi acţiona numai dacă servesc interesele britanice. Eu servesc sau caut să servesc numai interesele poporului român. Atâta timp cât Marea Britanie nu contrazice aceste interese mă voi găsi şi eu alături de măsurile luate aici. Altfel, va trebui să găsesc alte soluţii, independent de ce se face aici în Marea Britanie, pentru a satisface nevoile naţiunii mele.

Înapoiat la birou telefonez lui Hayes care îmi dă un rendez-vous pentru ora 3.00 azi după-masă. Tocmai m-am întors de la Hayes, Ministerul de Interne. Interviul a decurs exact cum l-am plănuit. Am început discuţia prin a-

mi exprima încrederea mea totală în Silviu. Am arătat, apoi, dificultatea personală în care mă găsesc, şi am insistat asupra dorinţei mele de a-l ajuta. L-am întrebat dacă există vreun motiv care ar dovedi că încrederea mea în el e rău plasată. Dacă nu există nicio probă i-am spus că eu mă simt forţat să fac puţinul pe care-l pot – dar *tot* puţinul pe care-l pot pentru a-i obţine o viză de intrare în Anglia.

Nu mi-a răspuns direct la această întrebare. A adăugat că, în astfel de cazuri, decizia depinde în largă măsură de factorul personal şi de judecarea caracterului. El n-a avut ocazia să-l vadă pe Silviu. A primit, bineînţeles, rapoarte. Eu însă l-am văzut. Eu pot să-mi formez o opinie precisă. Nu trebuie să consider însă că acesta e singurul factor ce contribuie la luarea deciziei. De exemplu, este chestiunea plecării lui din Anglia, după expirarea termenului de şase luni sau chiar mai degrabă dacă guvernul britanic decide că e bine ca el să plece de pe aceste ţărmuri. Evident, guvernul britanic poate ordona deportarea lui Crăciunaş, dar un astfel de act ar putea fi criticat de oarecare deputaţi sau de către unele ziare. O astfel de desfăşurare n-ar fi nicidecum de dorit. Am înţeles perfect de bine ce voia.

I-am spus că atât Silviu, cât şi eu suntem gata să ne luăm angajamentul în scris că nu vom face absolut nimic pentru a prelungi statul lui în Marea Britanie după expirarea celor şase luni sau chiar mai înainte, dacă plecarea lui din Anglia ar fi dorită de către guvernul britanic. Hayes îmi spune că o astfel de scrisoare ar putea să fie foarte utilă. Să o fac imediat şi să i-o trimit lui personal. Cu alte cuvinte, el vrea ca să garantez personal pentru Silviu şi, mai ales, să nu încerc să le forţez mâna prin publicitate, ca în cazul lui Opriş de exemplu, în scopul de a-l ţine aici în Anglia.

Sanda îmi telefonează. Îi citesc scrisoarea pe care o expediez, adresată subsecretarului de stat de la Interne, chiar acum. Îi cer să nu vorbească nimănui de acest caz.

Miercuri, 17 iulie 1957

Azi la 11.00 am fost primit de Ian Harvey, subsecretar de stat la Externe. I-am descris cazul lui Silviu. Mi-a promis să se intereseze. I-am lăsat o copie după scrisoarea mea de ieri, adresată Ministerului de Interne. I-am spus să nu intervină, deocamdată; îi voi da eu de ştire, de îndată ce primesc un răspuns de la Interne.

Mă întreabă cum văd situaţia. Îi exprim punctul meu de vedere – luptă pentru putere în Kremlin. Nicio schimbare în politica sovietică. E de acord. După el, Hruşciov a dat şi în aripa dreaptă şi în aripa stângă, după ce şi-a asigurat sprijinul armatei. E ceea ce ar fi trebuit să facă Troţki ca să-şi consolideze puterea. M-a surprins referinţa la Troţki. Interesant însă că, atunci când i-am spus că trebuie să ne aşteptăm, peste vreun an-doi, ca Hruşciov să lovească în armată, a ciulit urechile. Sper că acum totul va merge bine cu Silviu.

Vineri, 19 iulie 1957

Times publică scrisoarea mea despre schimbările din Kremlin, îi dă loc de frunte. La Club aproape toată lumea, şi cei care abia mă cunosc, mă felicită şi comentează cele ce am scris.

Vineri, 26 iulie 1957

Sanda îmi spune că a primit o scrisoare recomandată de la Silviu. Viza i-a fost refuzată în mod oficial de către Consulatul din Viena.

La cocktails la Peter şi Mona Rendel. Vorbesc cu tatăl lui, Sir George Rendel, care a conceput proiectul Constituţiei din

Malaezia – fost guvernator britanic acolo (sau la Singapore). Crede că chinezii, care formează 90 la sută din populaţie, privesc exclusiv spre China comunistă.

Trecem în revistă, cu Josten, diversele probleme de interes comun:

Murgu vrea să intre în organizaţie şi i-a propus 1.000. Josten e cam lacom aşa că ar vrea să accepte şi i-a propus lui Murgu să lucreze şi să dezvolte serviciul lui de

cărţi. Sunt absolut contra intrării lui Murgu. Îi atrag atenţia lui Josten că eu n-am nicio dovadă că Murgu e „agent”, dar nu vreau să iau niciun risc[237].

Fondul de apărare, pentru Ciochină, n-a dat *absolut nicio subscripţie* din partea românilor, deşi s-a trimis buletinul la 120 de adrese. Accept propunerea să apelăm prin ziarele poloneze.

Centrul de Informaţii la care Josten şi cu Birdwood au lucrat de aproape 2 ani a căzut baltă. Au avut o conferinţă recentă cu miniştrii Charles Hill şi Ian Harvey şi li s-a spus categoric că ideiea e bună, dar nu se poate aloca niciun fond. Acum e vorba ca Birdwood să încerce să facă ceva cu organizaţia „Voice of Britain”.

Noi discuţii au fost deschise cu Evans de la ambasada americană. Să vedem! Războiul psihologic trebuie mult întărit dacă se doreşte un rezultat pozitiv. Pentru moment lupta e dusă în mare parte de amatori, pe când comuniştii au o organizaţie excelentă.

George Emil Iliescu a murit ieri. Bun român. Intenţiile lui şi puterea lui de muncă au fost adeseori nefructuoase din cauza ambiţiei şi slăbiciunilor lui. În ultimul timp, însă, s-a schimbat în bine.

Luni, 29 iulie 1957

Atât Marie-Jeanne MacDonald[238], cât şi Clarence

---

237 Propunerea lui Ion Murgu de a deveni acţionar al firmei care edita buletinele de presă Free Romanian Press şi Free Cechoslovak Information a fost făcută la iniţiativa Securităţii, care a transmis rezidenţei sale din Londra să-l instruiască pe Murgu „ca până la 1 sept. 1957 să-l contacteze pe J. Josten şi să discute cu acesta condiţiile participării şi colaborării lui la agenţia de presă pe care acesta o conduce. Este necesar ca această problemă să fie urmărită îndeaproape”. Propunerea lui Murgu nu a avut succes pentru că Raţiu nu a vrut să ia niciun risc (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 2, f. 42).

238 Marie-Jeanne MacDonald (1917-?), născută Livezeanu, prim-balerină a Teatrului de Operă şi Balet din Bucureşti. în 1942, în timp ce se afla intr-un turneu la Viena, Marie-Jeanne a decis să nu se mai întoarcă în România şi s-a angajat balerină la Opera din Viena. După 23 august 1944 a fost internată de către armata germană intr-un lagăr, împreună cu alţi români care se aflau în Viena, de unde a reuşit să

Galia îmi telefonează să-mi spună că Petre Rădăuţ, coregraful care a organizat dansurile naţionale, vrea să rămână aici, în Apus. Urmează să discutăm totul pe larg.

La cocktail la Victor şi Austice Goodman. Vorbesc cu Jasper Sayer, fost corespondent diplomatic al ziarului *Sunday Times*, care lucrează acum independent pentru ITV. Vrea să facem împreună un program de televiziune.

Marţi, 30 iulie 1957

Marie-Jeanne MacDonald vine să mă vadă. Îmi spune cum Petre Rădăuţ a intrat în vorbă cu ea şi a implorat-o să-l ajute să iasă. Deşi câştigă foarte bine, nu mai vrea să rămână în ţară sub teroarea şi supravegherea continuă

---

plece şi să revină în România. în 1945 s-a întors la Viena reluându-şi angajamentul la operă, iar mai târziu l-a cunoscut pe Alastair MacDonald, care a devenit al doilea său soţ, cei doi stabilindu-se după câţiva ani la Londra. D1E a iniţiat procedura recrutării sale în 1955, considerând-o „inteligentă" şi „nervoasă". însă cel mai important a fost faptul că până atunci nu s-a manifestat „duşmănos faţă de regimul nostru" astfel că locotenentul major Eugen Perian, aflat în misiune la Londra, a contactat-o în martie 1956. în septembrie 1956 a fost de acord să colaboreze în schimbul unui sprijin financiar, dar mai ales a promisiunii că mama sa va fi lăsată să o viziteze în Anglia. în timpul celor şapte întâlniri pe care le-a avut cu Perian a oferit informaţii sumare despre membrii secţiei române a BBC şi cei ai Asociaţiei Femeilor Ortodoxe Române din Anglia, a cărei preşedintă a fost, DIE fiind nemulţumită de lipsa de valoare a acestora. De asemenea, s-a constatat că Tina (numele ei conspirativ) nu a respectat „regulile stabilite şi n-a ţinut cont de instructajul făcut privind păstrarea conspirativităţii legăturilor cu noi" în aceste condiţii, lui Perian i s-a ordonat întreruperea legăturilor cu Tina pentru o perioadă de timp, numai că în mai 1957 chiar locotenentul major Perian a fost deconspirat şi rechemat în ţară la cererea Londrei, DIE suspectând că şi din cauza ei s-a ajuns „la căderea lucrătorului operativ" Ulterior a fost luată în lucru de un alt ofiţer DIE, iar în 1959 s-a renunţat la colaborarea sa pentru că s-a aflat că Marie-Jeanne i-a spus atât soţului ei, cât şi „în cercul intim de prieteni cazul ei cu Legaţia RPR", afirmând că „pentru a obţine viza de venire în Anglia pentru mama ei consilierul de legaţie i-a promis cele solicitate cerând în schimb informaţii". în concluzie, a fost considerată agentă a serviciilor de informaţii britanice „care a contribuit la căderea unui lucrător al rezidenţei noastre în Londra care a fost expulzat de autorităţile engleze" (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, voi 1, ff. 19,121, voi. 2, ff. 24,30 şi voi. 3, f. 12).

comunistă. Ar fi rămas acum în străinătate, dar pentru el e responsabilă Doina (fata care făcea anunţurile şi care e de familie bună) şi dacă rămâne aici ea o păţeşte. Planul lor este să fie invitat să facă un recital, el, personal; să vină cu costumele şi să rămână atunci. Cred că se poate. Marie-Jeanne îi va trimite un mesaj în genul acesta prin mama ei care se întoarce în ţară pe ziua de 14 august.

Primesc scrisoare de la Home Office. Refuză viza de intrare lui Silviu Crăciunaş. N-am să uit acest lucru. Telefonez lui Collins şi-l rog să se intereseze. Telefonez, de asemenea, lui Ian Harvey. La cocktail la Chew şi Katlleen Bateman (ea e născută Goodbody). Mulţi cunoscuţi de la Clubul St. Jamess.

Miercuri, 31 iulie 1957

Primesc o scrisoare de la Ciochină din Germania în care îmi cere să plătesc o amendă de vreo 760 mărci germane până la data de 2 august, adică poimâine, căci, altfel, intră la puşcărie! Ce crede, oare, că am puteri supranaturale? Voi scrie imediat judecătoriei că-mi asum responsabilitatea pentru amendă.

Joif 1 august 1957

O văd pe Sanda. E foarte aferată. Are sentimentul că Silviu se îndoieşte de lealitatea ei[239], că ea n-ar vrea să emigreze în

America de Sud (cred că are dreptate, deşi Sanda nu va admite niciodată acest lucru!?). Îmi spune că vor să se căsătorească imediat. Ea vrea să meargă în Austria cu o viză de turist. Îi arăt scrisoarea pentru Silviu. E de acord („n-am ştiut niciodată că ai astfel de profunzimi sufleteşti. Voi fi întotdeauna sora ta”), dar îmi cere să-l rog pe Silviu să se odihnească înainte de a începe să lucreze la cartea lui. Sunt gata să o fac.

La masă, la Manya Harari. Peter Benenson de faţă. Explic situaţia din nou. Peter mă sfătuieşte să vorbesc cu

239 în rapoartele sale către Securitate, Silviu Crăciunaş a descris şi relaţia pe care a avut-o cu Sanda Stătescu, viitoarea sa soţie. într-unul din acesta,

Ben Levi (care se ocupă foarte mult de limitarea puterilor serviciilor secrete şi ale poliţiei). Cred că nu e bine. Manya mă sfătuieşte să vorbesc cu St. John Stevens şi cu Guy Liddell, ambii cu legături în serviciile secrete.

Abia sosit la birou, St. John Stevens îmi telefonează. Îi spun:

1. că Silviu îi va ajuta să scoată din România pe cine vor, dar nu poate să pună în mâna lor aparatura ce şi-a creat pentru că-i periclitează pe toţi; 2. că Silviu nu va căuta să se stabilească aici, ci va pleca de îndată ce va face toate aranjamentele pentru carte;

Crăciunaş a afirmat că Sanda Stătescu „este plină de admiraţie şi devotament" faţă de el, sentimente „provocate de romantismul ei, ca şi de pasiunea ei de a avea o participare la activitatea politică a emigraţiei româneşti. […] Înainte de a pleca din RPR spre Viena, în martie 1957, am studiat amănunţit rolul pe care S. Stătescu avea să-l joace în prima etapă după ajungerea mea la Viena […]. După ce S. Stătescu a venit să mi se alăture în Austria în august 1957, mi-a spus că Int. [elligent] Service dorea ca prin ea să execute o supraveghere directă asupra mea, din imediata mea apropiere […]. Aceste destăinuiri ale S. Stătescu au constituit dovezi ale sentimentelor de admiraţie, devotament şi iubire, manifestate faţă de mine, ceea ce m-a determinat în mod logic să fac orice eforturi spre a o câştiga şi atrage cât mai complet din partea mea. […] Ea a continuat să mă informeze că Int. Service i-a dat instrucţiuni să mă ţină sub observaţia ei şi să adâncească legătura ei cu mine cât mai mult, pentru a putea să-mi citească până în cele mai adânci cute ale gândirii şi ale psihicului, metodă prin care Int. Service spera să descopere ce se ascunde în mintea mea şi în ce măsură îmi poate destăinui planurile puse la cale" (*Ibidem*, dosar 638, vol. 48, f. 173).

3. că nu văd niciun motiv pentru care n-ar fi lăsat în Anglia cu o viză temporară dacă nu are nimic *grav* împotriva lui. Dacă, însă, asemenea obiecţiune gravă există

să mi se spună şi voi lăsa toată chestiunea baltă.

Am rugat-o pe Manya să-i ceară lui Collins să vorbească cu Sir Norman Brook. Manya mi-a spus, între altele, să expediez manuscrisul meu despre comunism lui Carew Hunt la Geoffrey Bless.

Marţi, 6 august 1957

Vorbesc lui Ian Harvey de la Foreign Office (subsecretar de stat) şi-l rog să intervină *acum* în cazul Silviu Crăciunaş. Îmi promite că o va face.

Vineri, 9 august 1957

Primesc o scrisoare de la Judecătoria din Bad Reichenhall care îmi confirmă că Ciochină a fost amendat cu DIN 66, 80, sau zece zile închisoare şi nu DIN 766, 80, sau 4 luni închisoare cum îmi scrisese Ciochină. Ce să-i faci, eroii noştri sunt cam puşlamale şi afacerişti. Ciochină, evident, nu s-a aşteptat ca eu să cer confirmarea amenzii direct de la judecătorie şi spera să-i trimit lui banii direct!! Am pretins că a făcut o greşeală şi am plătit suma corectă a amenzii.

Luni, 19 august 1957

Kitty Hunter-Blair, Oxford graduate, research student în *Russian Literature*, la Universitatea din Londra, care tocmai s-a întors de la Moscova, vine să mă vadă. Impresie foarte favorabilă deşi este catolică.

Masa cu Titinica Iliescu. Îmi vorbeşte de cele trei delegaţii care au venit la George-Émile, ca el să organizeze pe românii din Anglia. George-Émile, îmi spune Titinica, vorbea mult de mine în ultimul timp şi dorea colaborarea noastră. O cred, pentru că şi mie George-Émile îmi scrisese în sensul acesta, cu foarte scurt timp înainte de a fi murit. Restul prânzului, Titinica a vorbit şi eu am ascultat. Iată punctele de căpetenie ce merită să fie reţinute:

1. organizarea românilor din Anglia este foarte necesară şi definitiv posibilă. Ea e în legătură cu mulţi dintre cei veniţi recent, care toţi doresc o casă românească. Nu trebuie să fie făcută într-o locuinţă

particulară pentru că oamenii se jenează, oricât de bine ar fi primiţi. Ei ar veni la Londra – majoritatea lor sunt în provincie; ar aduce contribuţii financiare pentru că mulţi dintre ei au reuşit să-şi creeze o situaţie înfloritoare;

2. Nu trebuie să rămânem inactivi din cauza unui număr extrem de redus de critici, care o fac din spirit distructiv *cronic*. Se gândeşte mai ales la cei de la BBC şi la Cornea. Ei sunt o minoritate infimă.

3. Trebuie să se pornească la drum printr-o serie de vizite în provincie pentru a lua contactul cu românii de acolo şi pentru a descoperi noile adrese.

4. Eu sunt omul cel mai indicat să lucrez în această direcţie. Viorel are unele calităţi, pe care şi le-a dezvoltat la perfecţie în ultimii ani, care nu sunt egalate de nimeni în Anglia. Totuşi, eu sunt cel mai capabil şi, apoi, sunt mult mai tânăr. Greşeala mea este că sunt prea individualist. Insist ca să fiu în fruntea unei organizaţii, nu pentru că sunt ambiţios, cum greşit s-a spus de atâtea ori, ci pentru că eu ţin la punctul meu de vedere pe care-l pot pune în aplicare doar atunci când sunt şeful unei organizaţii. Trebuie să-mi înfrâng acest individualism şi să accept să lucrez într-o organizaţie, căci pot să fiu cu adevărat eficace pe plan politic mare numai dacă sunt încadrat şi sprijinit de alţii. Am nevoie de gross (ea are puţină dreptate – deşi exagerează importanţa acestui individualism. Eu sunt gata să lucrez cu alţii – chiar dacă nu sunt şef; dovada: activitatea mea la FIJL. Nu pot să o fac pentru că majoritatea românilor sunt înrăiţi şi anchilozaţi pe poziţii rigide. Cum nu se poate realiza „unirea”, eu nu doresc să întărât dezunirea prin crearea de noi organizaţii „parţiale”, ca să zic aşa).

Când i-am spus că ea ar trebui să se ocupe de aşa ceva; să se organizeze o asociaţie a românilor din Anglia cu *cotizaţii* şi contribuţii în regulă şi ca ea să fie secretară plătită, mi-a spus că o va face-o cu mare plăcere, *dar fără plată*. I-am spus că e important să scrie viaţa lui Georges-Émile aici în exil şi activitatea sa pentru cauza naţională.

Marţi, 21 august 1957

Primesc la gara Victoria pe Monsg. Gh. Cosma care a venit la Londra de la Ramsgate. îl duc la hotelul Adna din South Kensington. Îmi spune că cuvântarea lui Viorel la înmormântarea lui Georges-Émile a fost proastă. „A comis o gafă”. Nu trebuia să vorbească de activitatea lui Iliescu fără ca să fi primit vreodată cea mai mică contribuţie de la americani. „Împunsături de acestea, mai ales în biserică, n-au niciun rost”, a adăugat părintele Cosma. Eu nu sunt tocmai sigur că are dreptate. E important să se releve activitatea naţională a acelora care fac sacrificii personale financiare pentru a rămâne români şi nu rămân români pentru că sunt plătiţi să o facă! Poate însă că biserica nu era locul cel mai potrivit.

Marţi, 27 august 1957

Masa cu Monsg. Cosma. L-am dus la restaurantul La Boeme în Chelsea. Critică acţiunea Msg. Bârlea1, care a organizat pe „intelectualii români din exil”[240][241]. „Cam prea mulţi legionari şi foşti legionari printre ei. Face concurenţă Fundaţiei Carol I. E o greşeală. Biserica noastră trebuie să unească, nu să despartă”. I-am spus că mie Bârlea nu mi-a comunicat absolut nimic. Ceea ce mă surprinde şi mâhneşte.

Luni, 2 septembrie/Joi, 5 septembrie 1957

Cu Gaby la Klosters. Accept un împrumut de 10.000 din partea ei. Am nevoie de aceşti bani pentru a cumpăra societatea Julius Rudert, Ltd., pe care am creat-o eu, dar care aparţine societăţii Pall Mall Deposit & Forwarding Co.

240 Octavian Bârlea (1913-2005), preot de rit greco-catolic. A fost membru al Misiunii Vaticanului pentru refugiaţii din Germania şi Austria şi vicar general (1945-1952). Paroh al Parohiei Catolice Române de la Paris (1954) şi şef al secţiei române de la Radio Vatican (1968-1973). A fost preşedinte fondator al Societăţii Academice Române.

241 Autorul se referă la iminenta înfiinţare a Societăţii Academice Române (SAR) la iniţiativa unui grup de intelectuali şi a preotului Octavian Bârlea, care urma să aibă loc câteva săptămâni mai târziu în Italia, la Roma. SAR s-a dorit a fi o alternativă din exil a manifestării vieţii culturale româneşti libere având în vedere că în acel moment viaţa culturală din România era sugrumată de regimul comunist.

Ltd. Gaby a vrut să-mi dăruiască aceşti bani. N-am putut să accept. Oferta ei este însă foarte importantă pentru mine, pentru că cu puţin noroc aş putea să creez o bază serioasă financiară pentru a susţine o activitate politică românească sănătoasă şi serioasă. Să dea Bunul Dumnezeu!

Vineri 6 Septembrie 1957

Masa la Manya Harari cu sora ei, contesa Fira Iliuska (cetăţeancă americană acum, locuieşte la New York). Personalitate foarte plăcută. Într-adevăr aceste trei surori, Manya Harari, Flora Solomon şi Fira Iliuska sunt remarcabile. Foarte diferite, toate însă excepţional de interesante. Fira îmi cere opinia asupra unui manuscris de Jan Librach, despre imperialismul sovietic. O fac în scris. Manya îmi spune că Simon, subsecretarul de stat de la Interne, a confirmat că este gata să dea lui Silviu o intrare în Anglia *pentru trei săptămâni*. Deşi trei săptămâni e timp suficient, cred însă că este o chestiune de principiu ca Silviu să vină aici nestingherit. Însă, am fost încântat să am confirmarea că nu există *nimic precis* împotriva lui Silviu.

Seara cu Magda şi Ronny Watteeuw din Bruxelles la teatru (Dean Delinqvent, David Tomlinson & Anna Massey). Bunty McNaughton şi Robert Carnac confirmă că piesa noastră de teatru, *Templeton*, a fost acceptată de Arts Theatre şi dată a fost fixată pentru 9 martie 1958. Sunt încântat.

Sâmbătă, 7 septembrie 1957

La Johnny şi Ileana Troiano ca să-l cunoaştem pe Eugen Ionescu, dramaturgul român avangardist. Mi-a făcut o impresie excelentă. Îmi spunea că şcoala „avansată” de la Paris e reprezentată exclusiv de străini. Mi-a pomenit mai multe nume ce nu-mi spun nimic, cu excepţia irlandezului Becket. Magda Watteeuw şi cu Ronny i-au spus că au văzut o piesă de-a lui la Stockholm în limba suedeză. Ionescu a fost încântat. Traian şi Ketty Belitoareanu, de asemenea, prezenţi, vor să se stabilească

în insula Jersey[242]. Ionescu e căsătorit cu o românca şi vorbesc româneşte.

Luni, 9 septembrie 1957

Primesc o scrisoare de la Silviu în care îmi comunică o propunere de-a lui Gelu Belu de a lucra cu mine exclusiv în ce priveşte culegerea de ştiri din România. Să vedem! Interesant însă.

Marţi, 10 septembrie 1957

Primesc de la Silviu scrisoarea lui Guşti Popa în original (îmi păstrez o copie). Este o profesiune de slăbiciune şi neputinţă. Scriu lui Silviu în acest sens. Păcat că n-am o copie după scrisoarea mea la dosar.

Sâmbătă, 14 septembrie 1957

Părintele Bărbat vine să-şi facă lecţia de engleză şi apoi să predea o lecţie de limba română cu Indrei. Se înţeleg foarte bine. Ia masa cu noi şi-mi spune că poate să organizeze o şcoală de limba română pentru copii mici, căci este o călugăriţă română la Notre Dame de Sion din Bayswater.

Duminică, 15 septembrie 1957

Patrick Maitland îmi telefonează şi-mi spune că

---

242 Traian Belitoreanu (1909-?), funcţionar al Băncii Naţionale a României. A fost angajat la Legaţia României de la Londra în 1938, iniţial ca telefonist, apoi s-a transferat la serviciul consular. S-a căsătorit cu pictoriţa Ketty Belitoreanu (născută Menke, de origine olandeză) în 1942 la Londra, iar Viorel Tilea a fost naşul lor. Familia Belitoreanu nu s-a stabilit pe insula Jersey, cum îşi propuneau în 1957, ci s-a repatriat în România în august 1960. Ajuns în România şi dezamăgit de situaţia în care se afla, Belitoreanu a încercat să se reîntoarcă în Anglia, însă nu a mai primit nici paşaport şi nici viză. Securitatea i-a deschis un dosar de urmărire informativă în 1961 pentru că a fost suspectat că este agent englez, iar repatrierea este doar legenda sa. Informaţia potrivit căreia Belitoreanu este agent trimis în misiune în România sub legenda repatrierii a fost trimisă de Silviu Crăciunaş, fiind de fapt o invenţie a acestuia creată cu bună ştiinţă şi care a avut consecinţe grave asupra lui Belitoreanu. în plus, Crăciunaş a atras şi atenţia Securităţii că Intelligence Service, respectiv colonelul Brown, şi-a manifestat îngrijorarea că s-a pierdut contactul cu Belitoreanu, ceea ce a constituit „o pierdere gravă” (vezi şi Ion Raţiu, Jurnal Volumul 1. începuturile..., pp. 308-309 şi ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 63, f. 454).

merge în România cu delegaţia parlamentară. Îmi cere sfatul.

Luni, 16 septembrie 1957

Cu Patrick Maitland la St. James's Club. Înainte de sosirea lui Patrick stau de vorbă cu David Milford-Haven (marchizul, văr al reginei), lordul John Pender, lordul Nicky Elliot, prinţul Radziwiłł (Stash), Rupert Belville şi Randolf Churchill (băiatul lui Winston) (N.B.: Curios, e prima dată că încrustez numele, cu titlurile lor, prietenilor mei de la Club. Sunt surprins să văd ce „constelaţie" am reuşit să adun eu, care întotdeauna mă mândream că nu sunt deloc snob!). Am vorbit de schimbările recente de la conducerea partidului conservator. Curând după aceea a sosit lordul Hailsham (Quintin Hogg), noul preşedinte al partidului, şi a stat mult de vorbă cu Randolph Churchill într-un colţ al clubului. Eu cu Patrick Maitland eram în alt colţ. Patrick ar fi dorit să-i vorbească lui Hailsham despre reprimirea în partid a rebelilor de la Suez (îmi spune că Sir Victor Raikes s-a retras pentru că va juca un rol politic important în Rhodesia).

În ce priveşte vizita în România, Patrick vrea să se intereseze de soarta Bisericii Unite: vrea să-i dau numele episcopilor, i-am spus că unele parohii trecute la ortodoxie celebrează din nou slujba unită pomenindu-l pe Papa etc. A căzut de acord, de asemenea, să caute să-l vadă pe Ionel Pop. L-am sfătuit să caute să viziteze zăgazurile de la Bicaz, Curtea de Argeş (închisoarea episcopilor catolici), mănăstirea Nicula (Maica Domnului). E gata, de asemenea, să ducă o carte a mea pentru tatăl meu.

Miercuri, 18 septembrie 1957

Marie-Jeanne MacDonald îmi cere să-i trimit 5 pentru Adriana Georgescu1, care se simte acum mult mai bine, dar tot mai e bolnavă. Vorbesc apoi, rând pe rând, cu părintele Bărbat, Victor Cornea şi Liviu Cristea. Le spun de delegaţia parlamentară care va merge în România. Toţi îmi dau concursul. Când însă dau un telefon profesorului Nandriş, răspunsul lui a fost exact cum mă aşteptam. Am

notat reacţia lui cuvânt cu cuvânt, aşa cum a „dictat-o” el la telefon: „Eu sunt categoric împotriva acestui plan. Şi nu-mi pot lua nicio responsabilitate să periclitez pe oamenii din România. Chiar dacă ar fi contactaţi, sunt sigur că niciunul dintre ei nu va vorbi”. Deci complet negativ.

I-am explicat, apoi, cât am putut mai calm şi mai modest că nu e vorba de a periclita pe nimeni. Dimpotrivă. Nu putem decât să ajutăm, întrebând de soarta oamenilor care sunt ştiuţi în închisoare. Rezultatul, Nandriş mi-a dat o lungă listă a oamenilor care sunt închişi!? Săracul Nandriş! E aşa de încuiat!

La orele 12.00 la Anthony Rhodes[243][244]. Descopăr că e scriitor cu mai multe cărţi publicate, cât şi articole de ziar. Pleacă în România la invitaţia lui [Iosif] Ganea, prim-secretar şi ataşat de presă la Legaţia României. Nu e deputat laburist, cum crezusem eu când mi-a telefonat. Voia să ştie ce să vadă în România. I-am indicat următoarele: zăgazurile de la Bicaz, Canalul Dunăre-Marea Neagră, podul peste Dunăre spre Bulgaria. Am vorbit, apoi, în general despre rostul comunismului în ţările nedezvoltate. I-am sugerat să ceară dovezi de îmbunătăţiri.

Masa la Manya Harari cu Victor Zorza de la *Manchester Guardian*. Mi-a făcut o impresie excelentă. Cam de vârsta mea, poate chiar mai tânăr. Scund, boem, fumează şi bea binişor, foarte inteligent. Crede că cel mai bun lucru este să încurajăm criticile interne împotriva regimului pentru a-l liberaliza. Nu crede în război, decât pe neaşteptate. Stalin, adevărat realist, n-ar fi pornit la război împotriva Apusului dacă Apusul i-ar fi dat un ultimatum. Ar fi cedat. Hruşciov însă s-ar putea să facă o greşeală fundamentală şi să se lase angrenat într-un

243 Adriana Georgescu (1920-2005), avocată, ziaristă, şefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu. A fost arestată în 1945, fiind supusă unei anchete inumane, în timpul căreia a fost violată. Alexandru Nicolschi s-a implicat personal în anchetarea ei. A reuşit să evadeze şi a ajuns în Franţa, în 1948. A lucrat la secţiile în limba română de la Radio Paris, Europa Liberă şi BBC.

244 Anthony Rhodes (1916-2004), jurnalist şi scriitor.

război. Dudinţev este denunţat peste tot; n-a făcut încă „mea culpa”. Ne-am plăcut reciproc.

Foarte interesant a fost episodul trăit de Victor Zorza în Budapesta în timpul revoluţiei. El n-are documente britanice, este refugiat cu paşaport D.P.[245] în care se arată originea lui poloneză. N-are, deci, protecţia niciunui guvern apusean. Cu toate acestea, s-a dus în Ungaria. După ocuparea Budapestei de către ruşi la 4 noiembrie, peste o sută de reporteri apuseni au fost invitaţi la Comandatura Sovietică, altfel, li s-a spus, nu pot părăsi ţara. S-a dus şi el. Când îşi aştepta rândul, un german a ieşit de la interviu, alb la faţă. L-a întrebat de ce? Germanul i-a răspuns: „Sunt nebuni. Nu vor să creadă că sunt german. Spun că sunt polonez. Voiau să mă aresteze”. Zorza a plecat imediat de la Comandatură şi a rămas în Ungaria la Legaţia Britanică.

După-masă, la BBC, vorbesc cu Cornea. E complet de acord cu planul meu în ce priveşte deputaţii. Îmi dau o serie întreagă de nume şi o notă personală pentru Aurel Vijoli. Voi preda-o prin Patrick Maitland. Mi-a dat numele: Victor Jalea, Caius Bordoşi, Mara şi Ilie Lazăr, Roman Cresiu. Mi-a cerut, de asemenea, să expedieze o scrisoare din ţară lui Ilie Niţă Cornea, Ileni, raionul Făgăraş.

Sosit acasă îl primesc pe părintele Bărbat. Tocmai luase masa cu Arhiepiscopul O’Hara. Atât O’Hara cât şi Bărbat au toată grija să nu pericliteze viaţa sau libertatea nimănuia din România.

Joi, 19 septembrie 1957

La 12, la Westbury Hotel. Stau de vorbă cu Frank Abbot de la radio Europa Liberă. Îmi povesteşte despre complicaţiile pe care le am acum din cauza transmisiunii în limba polonă, care a fost aplaudată de două mari ziare comuniste polone. Subiectul a fost greutăţile ce au de întâmpinat refugiaţii politici aici în Occident şi sfătuieşte pe toţi cei ce contemplează venirea în Occident să se gândească bine înainte de a face un pas atât de final.

245 Displaced person („persoană strămutată”) (în lb. engl.).

Abbot, săracul, fiind „Public Relations Officer”, este un fel de „Acarul Păun”.

Despre Bernard are o părere excelentă. *„He is extremely intelligent. Very capable” 1*. Secţia românească funcţionează foarte satisfăcător. M-a invitat din nou să trec pe la München să mai stau de vorbă cu ei. Îmi va reţine cameră la hotel etc., dacă-i dau de ştire la timp.

Abbot e un tip înalt, subţiratic, părul tuns, stil marinar american. Cam de vreo 40 de ani. Deştept şi interesant. I-am povestit despre delegaţia parlamentară britanică care pleacă în România. E de părere că ar fi bine dacă aş pregăti ceva programe cu aceşti oameni.

Masa cu Jakob Fürst de la societatea R.L. & Co. Transport Ltd. Şi el are dificultăţi cu Pall Mall Deposit. Ce să-i faci, e multă muncă şi bătaie de cap!

Cina la Viorel Tilea. Lordul şi Lady St. Oswald, Ioana Tilea, Marie-Lyse Cantacuzino şi eu, pe lângă Viorel şi Manuela. Am discutat mult chestiunea politicii vis-à-vis de soviete în ce priveşte ţările satelite. St. Oswald[246] şi cu Viorel sunt, ambii, susţinători ai ideii retragem trupelor americane, sovietice şi britanice din Europa. Nu văd altă soluţie. Eu le-am repetat ideea mea a unei răscoale generale, în momentul realizării echilibrului total armat între Apus şi Răsărit. Şi unul şi altul resping această soluţie; cred că Europa Răsăriteană reprezintă o „sarcină” pentru economia sovietică. În consecinţă, ruşii sunt gata să se retragă foarte bucuroşi. Deşi ei mă acuză pe mine de lipsă de realism („cine va ridica un deget măcar să ajute această răscoală?”) eu cred că ei greşesc. Adevărul este că ruşii tot mai exploatează Europa Răsăriteană de dragul „taberei ţărilor socialiste”.

Am rămas consternat când mi-am dat seama că lordul St. Oswald a cerut în scris, deja demult, să-l vadă pe tatăl meu în România. Viorel, a cărui idee a fost această intervenţie, este lipsit de orice simţ al responsabilităţii. Mi-e greu să-l înţeleg. Se poartă şi acţionează într-adevăr ca

246 „Este extrem de inteligent. Foarte capabil” (în lb. engl.) (n. red.).

un copil. Ce rost are să-l facă pe St. Oswald să-l vadă pe tata? E fantastic! Rezultatul va fi că autorităţile vor fi iritate. Mare păcat. Sper doar că nu-i vor face nimic.

Sâmbătă, 21 septembrie 1957

Fac oferta mea scrisă pentru a achiziţiona Julius Rudert Ltd.

Masa cu Graner, prietenul lui Gaby Bentinck (e unul din şefii societăţii de bancnote „De la Rue”). E un om extraordinar. Ungur. Plin de opinii rigide. Cu toate acestea, îmi place foarte mult. Am vorbit de toate şi de nimic. „Atitudinea dumitale faţă de autorităţile poliţiei feroviare franceze”, mi-a spus, „este tot atât de donchişotească ca şi cartea dumitale. Har Domnului, însă, că mai există oameni ca dumneata”. Îmi spune că Ştefan e foarte bine dezvoltat. Regretă că nu m-a cunoscut în alte circumstanţe. „Eu i-am spus lui Gaby că poate să aibă orice în viaţă dacă e gata să accepte consecinţele”. Reacţia mea a fost: „Eu sunt acela care acceptă consecinţele în lumina cavalerismului şi corectitudinii”. Mi-a spus, apoi, că Dolf ar vrea să vină ambasador la Londra, dar că nu crede că va reuşi.

Duminică, 22 septembrie 1957

Se împlinesc 12 ani de la căsătoria mea. Copiii sunt mari şi drăguţi. Elizabeth e mult mai înţeleaptă.

Sunt foarte îngrijorat de efectul vizitei pe care lordul St. Oswald va face-o tatii. Pentru a repara puţin lucrurile, trimit o lungă scrisoare tatii în care explic că această vizită are un caracter pur personal, apolitic. Insist, de asemenea, că am explicat lordului St. Oswald că el, tata, n-a luat niciodată parte activă în politică înainte de venirea la putere a comuniştilor.

I

Luni, 23 septembrie 1957

Jack Gerson e furios. Găseşte oferta mea „ridicolă” Rămân calm şi insist că e o ofertă foarte potrivită circumstanţelor actuale. După-masă îl văd pe Cristoloveanu care e în trecere de la New York spre Paris. Se plânge că nici Niculescu şi nici Fărcăşanu nu-i dau nicio

atenţie deşi locuiesc în acelaşi bloc.

Miercuri, 25 septembrie 1957

Cina cu Barbu Niculescu. Îmi vorbeşte din nou despre invenţia extraordinară de care dispune (avion ce decolează vertical). Dacă nu exagerează, adoptarea acestei invenţii va duce la rezultate colosale. Îi doresc tot succesul. În ce priveşte exilul românesc el tot doreşte colaborarea mea, dar nu insistă. Mă sfătuieşte, însă, foarte insistent, să iau parte la organizarea românilor din Anglia. Îmi spune că toţi românii cu care a stat de vorbă mă vorbesc de bine. Viorel i-a spus că mulţi englezi marcanţi i-au exprimat dorinţa de a mă cunoaşte de când cu publicarea cărţii mele. Titinica doreşte să lucreze, să reînceapă *Făclia* şi să-i viziteze pe români. Am rezumat atitudinea mea faţă de aceste încercări de organizare:

1. Dacă toate „culorile" de români (Comitetul Naţional Român, Liga Românilor Liberi, Comitetul Anglo-Român, Societatea Femeilor Ortodoxe Române, Comitetul Democrat Român al lui Cornea etc.) sunt de acord să susţină o iniţiativă de organizare a românilor din Anglia, atunci accept orice funcţiune mi se încredinţează de către Comitetul de Iniţiativă şi *voi munci din plin* pentru reuşita organizării.

2. Dacă acest sprijin este refuzat, ceea ce cred că este cazul, atunci să facă alţii organizarea. Eu nu voi accepta nicio funcţiune în Comitet, dar voi da sprijinul meu moral şi material.

3. Dacă organizarea nu este pornită de către un comitet de iniţiativă, ci este rezultatul unei adunări generale a românilor din Anglia, atunci voi accepta orice funcţiune ni se va atribui prin liberă alegere.

Această a treia alternativă a rezultat din discuţia noastră după ce-i explicasem lui Barbu că eu nu vreau să mă vâr cu tot dinadinsul într-un Comitet dacă principiul unirii românilor, pe care l-am propovăduit de ani de zile, nu este pus în aplicare. Barbu insista că eu sunt cel mai potrivit ca Preşedinte. I-am răspuns că Viorel este mult

mai calificat, dar Barbu a insistat şi mi-a afirmat că Viorel este de acord cu acest lucru. „Dar dacă ai fi ales ca preşedinte, să zicem, la o adunare de 400 de oameni”, a ripostat Barbu. I-am răspuns: „Nu 400, dar 200 de români mă vor convinge, cu cea mai mare uşurinţă, să accept orice funcţiune doresc ei să-mi încredinţeze”.

Barbu Niculescu crede că „politica faţă de Răsăritul Europei va deveni tot mai mult apanajul Angliei în această politică anglo-americană, care, în ciuda micilor semne contradictorii, este perfect coordonată şi va fi şi mai coordonată în viitor”.

Ne-am dus apoi împreună la Coca Davis. Alastair MacDonald şi Adriana Georgescu de faţă. Adriana este acum mult mai bine. Se plânge însă că lumea o tratează „cu condescendenţă caracteristică acordată celor ieşiţi din azilul de nebuni”. Voi căuta să o ajut. A primit cei 5 pe care i-am trimis prin Marie-Jeanne MacDonald. La plecare, în maşină, Barbu îmi spune că va pleca la Berna pe ziua de 14 octombrie, căci Beldeanu iese din închisoare la 15 octombrie. M-am oferit să vin şi eu, şi Barbu a acceptat imediat.

Vineri, 27 septembrie 1957

Părintele Bărbat vine să-mi arate conferinţele pe care le-a pregătit pentru BBC. Sunt bune. Îi atrag atenţia asupra anumitor pasagii în care cam loveşte în Biseria Ortodoxă. îl sfătuiesc să le schimbe şi-i spun că circumstanţele excepţional de favorabile unirii poporului român cu Roma vor reuşi numai dacă puterea noastră de atracţie se bazează exclusiv pe tăria exemplului. Noi nu trebuie să atacăm sau să facem reproşuri. Viaţa noastră trebuie să arate că Roma ne dă tărie, că Roma este legătura firească pentru noi, românii, cu Occidentul. A fost de acord.

Sâmbătă, 28 septembrie 1957

Iau decizia să plec de la societatea la care lucrez şi să încep activitatea mea comercială proprie, în domeniul transporturilor. Scriu lui Jack Gerson în acest sens.

Duminică, 29 septembrie 1957

Din nou la Capela Ucraineană din Finchley. Celebrează Sfânta Liturgie părintele iezuit Bărbat. Capela arhiplină. După sfânta slujbă, Mişu Cârciog vine să-mi propună să facem o casă românească aici la Londra, unde am putea avea o capelă a noastră. Îi spun că sunt complet de acord. Ne vom întâlni în cursul săptămânii. Sunt încântat că Mişu e gata să dea bani pentru această chestiune. „Să facem şi noi ceva ce să rămână după noi", mi-a spus, evident mişcat.

Vorbesc cu Josten la telefon şi-i sugerez să o vadă pe principesa Ileana ca să raportăm prezenţa lor în Buletinul FRP. Îi spun că eu nu vreau să o văd pentru motive de-ale mele.

Luni, 30 septembrie 1957

Părintele Bărbat îmi telefonează. Îmi spune că a văzut-o pe principesa Ileana, „care este foarte ortodoxă" (reacţie la mariajul ei cu Habsburg!?). Şcoala de limba română trebuie organizată cu d-na Cârciog, care e gata să jertfească timp pentru această chestiune. Va veni din nou la Londra de Crăciun. Îmi spune apoi că d-na Iliescu l-a informat că există cel puţin 100 de români catolici (mai ales din Banat?). Eu mă îndoiesc, dar să-i identificăm. îl asigur pe părintele Bărbat că a avut o influenţă foarte bună şi că doresc să se întoarcă. Dacă e nevoie, vom scrie la Vatican şi-l vom cere de paroh. Mi-a spus că el depinde de ordinele superiorilor lui iezuiţi, dar că şi el e gata să vină.

Astăzi am descoperit o coincidenţă extraordinară. Acum vreo doi ani dl Jack Gerson, şeful societăţii Pall Mall Deposit, mi-a dat o bucată de pergament cu un scris chirilic. Nu i-am dat prea multă atenţie la acea dată, dar am păstrat-o. Ieri mi-am adus aminte de ea şi-am crezut că ar putea să fie foarte decorativă în noul meu birou, înrămată în toată regula. Am desfăcut-o astăzi şi, împreună cu Johnny Troiano, am încercat să o descifrăm. Nu ne-a trebuit mult să vedem că sigiliul de ceară avea Bourul

Moldovei. Încântaţi şi plini de emoţie, am descoperit rând pe rând că e vorba de Vasilie Voievod, de Gheorghe Catargiul, de Grigore Ureche etc. Textul însă era în limba rusă sau vechea slavonă. Am luat pergamentul cu mine şi m-am dus la profesorul Nandriş, care a descifrat totul fără nicio ezitare şi mi-a confirmat că e vorba de un document de danie făcut de Vasile Lupu pârcălabului Orheiului, Gheorghe Catargiul, prin care se dăruieşte acestuia satul Piatra de lângă Orhei. După numele lui Vasilie Lupu şi al fiului său Ioan Voievod, urmează toţi membrii divanului, printre care se găsesc şi Grigore Ureche şi Styrcea, unul din strămoşii lui Victor. Data actului este 8 aprilie 1639. Sunt încântat. Johnny nu-şi poate reveni. De ce acest document a ajuns aşa, la întâmplare, tocmai în mâinile mele, deşi eu n-am făcut niciun gest măcar pentru a-l obţine? Să sperăm că e un semn bun!

Tot astăzi, Editura Harvill Press îmi spune că *Revista International Affairs*, scoasă de Chatham House, publică o recenzie a cărţii mele *Policy for the West*, la loc de frunte, imediat după cartea prof. Arnold Toynbee. Revista germană *Der Europäische Osten* din München, editată de Edmund von Gordon, publică un lung extras, în traducere, tot din cartea mea.

Marţi, 1 octombrie 1957

O zi plină, într-adevăr plină din toate punctele de vedere. Din moment ce eu întotdeauna am crezut în adagiul latin *primum vivere*, *deinde philosophare*\ voi începe cu aspectele economico-financiare ale existenţei mele. Astăzi s-a încorporat societatea mea J.R. Shipping Co. Ltd. şi se pare că am păşit cu piciorul drept (dea Domnul!), căci abia formaţi am şi primit o comandă importantă de transporturi, eşalonată pe o perioadă de patru ani1. Atâta timp cât îmi îndeplinesc funcţia cu diligenţă şi eficacitate, această comandă singură aproape că acoperă jumătate din cheltuielile de regie. De asemenea, Dinu Daponte mi-a dat şi el o comandă pentru un transport de pirită din Suedia care, spune el, va duce la

multe altele.

La masă, la familia Cârciog. Sunt entuziaşti în ce priveşte organizarea unei „case româneşti” aici la Londra. Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române[247] dispune de aproximativ 600. Eu propun ca această societate să lanseze apelul „la o consultare” – nimic mai mult. Toţi cei care ar ridica vreo obiecţie, potrivit obiceiului lor bine cunoscut, să fie invitaţi (Gou Constantinescu, Nandriş, Podea, Cristea, Gheorghiu, Cornea; apoi cei care sunt definitiv pentru această iniţiativă). La această şedinţă tot reprezentanta femeilor să propună strângerea de fonduri şi formarea unui „trust” care să se ocupe de ele. Calificaţia pentru a intra în acest trust, din moment ce societatea femeilor are această sumă, să fie cca. 500. Toţi cei care contribuie 500 să intre, în mod automat în acest „trust”, ca membri fondatori. În felul acesta nimeni nu va putea spune că se fac excluderi. Faptul însă că patriotismul majorităţii merge numai până în momentul în care li se cere să vâre mâna în buzunar asigură o conducere serioasă, neexclusivistă a acestui trust. Eu cred că numai Mişu Cârciog, Dinu Daponte şi cu mine vor produce 500 de sterline. Odată trustul format, noi cooptări nu vor mai fi admise fără aprobarea membrilor trustului. În felul acesta se poate reţine controlul în mâna acelor români care doresc o casă românească şi nu un instrument politic de interes personal. Sanda şi cu Mişu au fost de acord şi au

247 în octombrie 1957 Ion Raţiu a renunţat să mai lucreze la Pali Mall Deposit & Forwarding şi a înfiinţat compania J.R. Shipping Co. După ce a împrumutat o sumă de bani şi-a deschis un birou pe Regent Street, în centrul Londrei. Compania a activat în domeniul serviciilor de transport maritim, dar o dată cu trecerea timpului şi-a diversificat activitatea înfiinţând Regent Liney companie specializată în trasporturi maritime lunare, cu nave mici, între Europa de Nord şi SUA. Activitatea lui Ion Raţiu în domeniul transportului naval s-a oprit în anul 1976 din cauza creşterii accelerate a preţului ţiţeiului. Securitatea a considerat că Raţiu, „agent al organelor de spionaj englez şi american, [...] desfăşoară această activitate sub acoperirea unei firme de transporturi” care era finanţată de spionajul englez (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, f. 208).

redactat o scrisoare circulară – apel pentru întrunire.

Vorbesc la telefon cu Patrick Maitland care, abia întors din România, îmi confirmă că a predat cartea mea împreună cu pachetul de alimente surorii Sandei la Bucureşti. De asemenea, a pus la poştă plicul adresat de Silviu ca să se pregătească ducerea cărţii la Turda de către Genu Marinca. Maitland l-a văzut pe Ionel Pop, dar n-au fost lăsaţi singuri nici măcar o clipă, aşa că nu i-a putut da bileţelul de la mine. Ionel, la despărţire, a pus tot ce a putut într-o foarte caldă strângere de mână. Aurel Vijoli a refuzat să-l vadă, sub pretextul că e mult prea ocupat.

După-masă, la Viorel. Câteva minute mai înainte a sosit şi Bill Deakin. Lordul St. Oswald luase masa la Viorel. Bill fusese invitat ca să-i spună despre încercările sale de a contacta familia lui Pusy Nasta la Bucureşti. Plecăm împreună. îl lăsăm pe Bill la Ritz Hotel şi, apoi, mergem la St. Oswald acasă. Convorbirea mea cu el a fost stenografiată de Sally, aşa că nu o mai repet aici. În plus, trei fapte: a. Nu s-a dus să-l vadă pe tata. Ar fi fost prea periculos. b. Au fost la Blaj. Au sugerat că ar dori să vadă un monument naţional şi au propus să li se dea nişte flori ca să le depună. Însoţitorii lor au acceptat acest lucru şi i-au dus pe „Câmpia Libertăţii”. Acolo au descoperit că placa comemorativă, cu cuvintele lui Bărnuţiu, a fost ridicată. Toţi trei împreună – St. Oswald, Patrick Maitland şi Ronald Bell – au depus florile, au luat trei paşi înapoi şi, apoi, au ridicat şi plecat capetele în salut şi, în unison, au strigat: „Trăiască Spiritul Libertăţii!” c. St. Oswald la Bucureşti a întâlnit pe un tânăr scriitor evreu, Ioan Deneş-Dianu[248], care i-a dat nişte manuscrise pe care ar vrea să le vadă publicate aici în străinătate, sub pseudonimul de Flavius. Acest tânăr curajos i-a dat foarte multe informaţii, dar acum probabil că este în închisoare pentru că au fost

248 „Nu renunţă niciodată” (în lb. engl.).

văzuţi împreună[249][250].

Întrebările puse de St. Oswald lui Groza, pe care le-am discutat împreună şi care au fost publicate în *Scânteia*, au dus la mai multe pomeniri, atât de St. Oswald cât şi de Groza, a lui Viorel. Când am telefonat lui miss Berry de la BBC şi m-am oferit să fac un program, am văzut că nu voia să o facă *fără a cere aprobarea lui Gretton*. E clar că nu vor să-i dea publicitate lui Viorel.

Miercuri, 2 octombrie 1957

Pe la 6 seara stau de vorbă cu Bill Deakin şi când îi spun că BBC se teme că Viorel l-a montat pe St. Oswald ca să-şi facă propagandă personală, Bill mi-a răspuns: „Foarte probabil, pe bună dreptate. Viorel e perfect capabil să o facă!” M-a amuzat răspunsul lui. Pe urmă, Bill, a adăugat: „Să ştii că eu îl admir pe Tilea: «*He nevergives up*» *n*.

Duminică, 6 octombrie 1957

Fără să se fi anunţat, Ion Opriş apare pe la 6 seara.

---

249 Autorul face referire la Ivan Alexandru Deneş (1928-2011), jurnalist, scriitor.

250 Ion Raţiu nu avea de unde să ştie atunci, dar a anticipat corect felul în care s-a schimbat destinul lui Deneş după întâlnirile cu delegaţia engleză. Deneş era oricum în atenţia Securităţii pentru activitatea sa „duşmănoasă”, dar întâlnirea cu Saint Oswald şi Anthony Rhodes a convins Securitatea că are „activitate trădătoare”, ceea ce a fost mult mai grav. Trădarea lui Deneş „a luat forme din ce în ce mai periculoase ajungând ca în octombrie 1957 sus-numitul să intre în legătură cu St. Oswald şi gazetarul Anthony Rhodes (cunoscuţi agenţi ai serviciului de spionaj englez) care au venit în RPR cu o delegaţie parlamentară. în cadrul legăturilor criminale pe care le-a avut cu aceşti spioni, Deneş Ivan le-a furnizat o serie de informaţii defăimătoare şi tendenţioase privind situaţia politică, socială, economică şi culturală din RPR.” în acelaşi timp, Deneş a fost acuzat şi de faptul că „a predat lordului St. Oswald o serie de lucrări literare cu caracter duşmănos regimului nostru scrise de el cu scopul de a fi scoase clandestin din RPR şi publicate în Anglia” (ACNSAS, fond SIE, dosar 10829, ff. 15-16). Drept urmare, în 1958 Deneş a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică. în închisoare, destinul lui Deneş a fost hotărât în mod fatal tot de Securitate. A fost recrutat informator în anul 1963, când se afla închis la Gherla, şi a participat în mod activ la reeducarea deţinuţilor, pe lângă faptul că a furnizat informaţii despre colegii săi de celulă. A fost graţiat un an mai târziu, în 1964. Peste câţiva ani a plecat în

Tot plin de secrete. Nu vrea să-mi dea însă adresa lui şi nici să-mi spună exact unde studiază (ca şi cum eu n-aş putea să aflu situaţia adevărată?). Fapt este că i s-a acordat bursa de care avea nevoie şi acum e student la una din şcolile politehnice de aici din Londra. Opriş e plin de amărăciune şi resentiment, aproape împotriva tuturora. Bineînţeles, nu recunoaşte că eu am fost acela care l-am ajutat să obţină această bursă (ar trebui să mulţumească măcar lui W. Teeling, deputatul conservator, care, la cererea mea, a intervenit pentru el şi a pus o întrebare specifică despre Opriş în Camera Comunelor!). În sfârşit, eu nu mă aştept la recunoştinţă în asemenea cazuri. Sunt însă foarte mâhnit să-l văd pe acest om, teribil de slab sufleteşte, interesat, în fond, numai de bunăstarea şi succesul lui personal, luând-o pe panta lunecoasă a resentimentului pentru cei care l-au ajutat să rămână aici în exil. În definitiv, a fost 1 ideea lui de a sta. Nimeni nu l-a silit; ba, chiar eu l-am sfătuit să se gândească foarte bine, pentru că exilul e greu. Opriş vorbeşte de anul pe care l-a petrecut la terenul sportiv GEC ca şi cum i-ar fi dăunat „pentru totdeauna”. Echilibrul lui preţios a fost zdruncinat de munca manuală pe care a depus-o acolo.

Am impresia că Ion este un nemulţumit din fire. Vorbeşte de sinucidere, dacă ar mai trebui să treacă prin aceeaşi experienţă. „Mai bine m-aş duce în Siberia!”, mi-a spus. Să se ducă! Patriot care nu ştie să sufere, n-are nicio valoare pentru ţară. Ceva mai târziu soseşte Riţă Precup de la Paris. E plin de planuri comerciale. Vinde îngheţată în Franţa şi are mult succes!? Pe Riţă politica nu-l prea interesează, dar e foarte bun patriot.

Luni, 7 octombrie 1957

Adriana Georgescu vine la mine disperată că trebuie să părăsească Anglia astă seară, la orele şapte. N-are niciun ban, n-are unde să se ducă, decât la Monica Lovinescu, soţia lui Ierunca. La Home Office i-au spus că nu mai poate să rămână aici sub niciun motiv. Tocmai când mă gândeam că e extrem de greu să o ajutăm, Alastair

MacDonald îmi telefonează. Îmi spune că e gata să intervină, dar nu ştie unde. Îi dau numele lui Hayes de la Home Office. Pentru orice eventualitate, comand un bilet de tren pentru Paris, în mai puţin de un sfert de ceas, însă, Alastair îmi telefonează din nou, confirmându-mi că Hayes a fost de acord să-i prelungească şederea aici pe încă o săptămână (până la 14 octombrie) *„on humanitarian grounds” 1*. Sunt încântat. Adriana, săraca, spontan, îmi dă creionul ei automat de argint. Îi spun să fie serioasă etc., dar n-a vrut să audă. „Să ştii că o să-ţi aducă noroc… Trebuie să-l primeşti”. N-am avut încotro. Am acceptat.

După cină, la Patrick Maitland cu Elizabeth. Mi-a povestit, în amănunt, vizita sa în România[251][252]. Nu voi repeta aici toate aceste amănunte. Patrick a scris un lung raport şi patru scurte articole, care se pot găsi în dosarele mele. Mă voi ocupa aici nu atât de situaţia actuală a reînnoirii terorii în România, ci mai ales de personalităţile celor întâlniţi acolo şi de incidentele care nu pot fi date publicării.

---

251 „Din considerente umanitare” (în lb. engl.) (n. red.).

252u rmau să viziteze România, St. Oswald şi Patrick Maitland. Aceste informaţii au fost oferite chiar de Ion Raţiu unuia din agenţii DIE, Ion Murgu. Din raportul lui Murgu aflăm că, „înainte de plecarea parlamentarilor britanici în ţară, Tilea şi Raţiu au avut o discuţie la clubul St. James unde era prezent lordul St. Oswald şi deputatul Maitland, precum şi preotul V. Bărbat. Scopul acestei întâlniri iniţiate de Raţiu a fost de a pune la curent pe cei de mai sus cu o serie de detalii privind atmosfera din ţară, referitor la expresiile subtile de simpatie din partea vizitatorilor faţă de rezistenţa internă. Astfel, Tilea a pus la curent pe Oswald cu detalii amănunţite intime asupra vieţii politice, sociale şi de altă natură din ţară. El a sugerat lui Oswald ideea de a pune o coroană la monumentul de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj care este considerat şi în prezent centrul de rezistenţă al populaţiei transilvănene de rit catolic, persecutată de actualul regim. Ca om de legătură pe care i l-a recomandat Tilea lordului pentru a lua contact în ţară este numitul Stelea. Acest Stelea a primit prin lord instrucţiuni din partea lui Tilea să suplimenteze delegaţia parlamentară cu informaţii recente la faţa locului şi tot pe aceeaşi cale să-i transmită lui Tilea veşti noi asupra situaţiei din ţară” (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 2, f. 54 a).

Au fost primiţi de Demostene Botez, „un tip unsuros, dezgustător”. Printre interpreţi au avut pe un oarecare Fodor (medic anestezist), Carol Hormos, comunist convins şi înfocat, fost lucrător în Anglia şi, apoi, angajat la BBC Londra, astăzi este redactor la România *Today*, revista de propagandă a regimului în limba engleză. Un alt interpret a fost dr. Rafael, conferenţiar la catedra de filosofie orientală de la Bucureşti.

Cel mai important om cu care au avut de-a face a fost Barbu Solomon, membru al CC-ului. La „cota 1400” au reuşit să organizeze un mic dans, în afară de program, la Casa de adăpost. După „Periniţa” fetele, evident, încercau să intre în legătură cu ei. Au confirmat teroarea.

La Blaj, după ce au făcut demonstraţia lor de pe Câmpia Libertăţii, Patrick, ca să reţină caracterul strict britanic al acestui gest, a oferit 100 lei pentru flori şi a cerut ca „aceşti bani să fie dăruiţi săracilor fără nicio discriminare în ce priveşte credinţele politice”. El a fost convins că a auzit strigăte în oraş, de mai multe ori, ca şi cum o mare mulţime făcea o demonstraţie. Cum însă Câmpia Libertăţii se găseşte la cca. 2 km de Blaj se poate, spune Patrick, să se fi înşelat. La Alba Iulia l-a văzut pe episcopul Aron Márton şi l-a întrebat: „eşti liber?” Márton a zâmbit, dar n-a răspuns. Un pastor luteran, care este şi episcop (?) şi căruia i s-a interzis plecarea la Cincinanţi la Congresul Mondial, i-a spus: „Situaţia de astăzi e mai rea decât oricând. Ne punem încrederea în Dumnezeu să ne (elibereze) salveze”. După părerea lui Patrick, St. Oswald a făcut o greşeală enormă să se refere la Tilea în faţa lui Groza. „*After all we are not Tileas agents, why make us look ridiculous*? *But, mindyou, it took considerable moral courage* to do *it. Nevertheless it was a blunder of the first magnitude. We all thought* se „1. Groza a fost extrem de

iritat, ceea ce n-are importanţă[253][254]. Greşeala constă în micşorarea valorii intervenţiei britanice.

Raportul lordului St. Oswald:

I-am prezentat acest plan lui Patrick Maitland, după ce trei dintre noi, Patrick Maitland, Ronald Bell şi cu mine, am spus că vrem să mergem în Transilvania. Bell nu cunoştea prea multe amănunte despre context, voia să meargă în Transilvania ca să o viziteze pe fiica unui alegător de-al lui. Am trecut Blajul pe lista locurilor pe care voiam să le vedem, fără să precizăm motivul. Când am ajuns acolo, am întrebat dacă nu există vreun monument istoric în zonă şi dacă nu ar fi o idee bună ca trei parlamentari britanici să depună flori la monument. Gazdele şi ghizii noştri au fost încântaţi. Am fost duşi la monumentul din Blaj, ni s-au dat flori, iar noi le-am depus, pios, la monument. Am făcut trei paşi înapoi, ne-am plecat respectuos şi am strigat la unison «trăiască spiritul libertăţii». O altă chestiune ar fi că se vedea clar că plăcuţa de pe monument fusese îndepărtată. În locul bolţurilor erau patru găuri mari. Organizatorii au fost foarte tulburaţi să vadă că aşezăm florile de partea cealaltă, însă noi am insistat să le aşezăm pe partea de unde fusese îndepărtată plăcuţa, şi am făcut poze acolo. Înainte de ceremonie, istoricul oraşului ne-a ţinut o mică prelegere, prin care eram informaţi că monumentul comemora o răscoală a ţăranilor transilvăneni împotriva moşierilor austro-ungari. Păreau foarte jenaţi şi în cele din urmă chiar au aplaudat puţin – *foarte* puţin!

---

253 „în fond, nu suntem agenţii lui Tilea, de ce să ne punem într-o situaţie ridicolă? Dar, atenţie, pentru asta a fost nevoie de un curaj moral considerabil. Chiar şi aşa, a fost o gafa de proporţii monumentale. Am fost cu toţii de acord” (în lb. engl.).

254 Datorită datelor obţinute de Ion Murgu, Securitatea a reuşit să-l atenţioneze şi să-l pregătească pe Petru Groza înaintea întâlnirii acestuia cu St. Oswald, astfel că, „pe baza acestor informaţii, lordul Oswald a fost pus la punct asupra unor probleme ridicate de el prin interviul acordat de tov. Dr. Petru Groza” (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 2, f. 99).

Înainte de plecare, Demostene Botez a sugerat formarea unui comitet anglo-român, pe liniile comitetului deja existent franco-român. Sir Charles Butcher, care a pretins să fie un fel de idiot plin de pompozitate tot timpul, a răspuns acestei propuneri. S-a referit la prietenia anglo-română ca la *„a young flower în a forest of misunderstanding”*[255] şi apoi a spus că este de acord ca în acest comitet *toate* partidele să fie reprezentate. Parlamentul britanic se întruneşte în noiembrie. Până atunci veţi avea tot timpul să submiteţi numele, *din toate partidele*, ale celor pe care-i propuneţi ca membri.

Vineri, 11 octombrie 1957

Seara plec cu avionul la München. La REL, cu Bernard. Îi spun, de faţă fiind şi Frank Abbot, că potrivit spuselor parlamentărilor britanici, cei din ţară critică foarte aspru transmisiile postului de radio REL. Am făcut-o în aşa fel încât să nu-l lovesc pe el personal, dar am dorit ca să o fac faţă de un american ca să nu poată să o nege mai târziu. St. Oswald a fost cu totul specific: „REL e Moscova pe dos”. Bernard a reacţionat excelent: „Foarte adevărat. E exact ce spun eu de atâta vreme. Culegem recolta atitudinilor luate de noi înainte de revoluţia din Ungaria. Atitudinea practică a americanilor, de «slot-machine», a dus la această stare de lucruri. Bagi leul şi vrei ciocolata. Ei bine, am greşit. Le-am tot spus faceţi cutare, nu daţi recolta, ascundeţi cutare, sabotaţi cutare. Tragic…”

Fac cunoştinţa mai multora la „Rumanian Desk”. Dana Vasiliu-Cluj, Djuvara (care tocmai pregătise un program comemorativ cu ocazia morţii lui Titel Petrescu. A dat citate şi comentarii din toate părţile, Vişoianu, Augustin Popa şi Zissu, dar l-a exclus pe Eftimie Gherman. Noël Bernard i-a spus: „unde e Gherman? îmi aprinzi paie-n cap!” A fost o întrebare mai mult de dragul meu. Am râs. A rămas, în cele din urmă, să-l pună pe Gherman în programul de mâine). Bernard are idei clare în ceea ce

255 „O floricică într-o pădure de neînţelegere” (în lb. engl.) (n. red.).

priveşte linia ce trebuie să urmeze în viitor, dar idei *greşite*. N-are niciun rost să i-o spun. După el, postul de Radio Europa Liberă este:

a. un post informativ, nimic mai mult. Cei din ţară nu pot să se informeze. Noi o facem pentru ei. Noi nu reprezentăm „opoziţia" din România. Noi nu lucrăm pentru eliberare. Noi informăm. Greşeala, în trecut, a fost că ne-am bazat prea mult pe exilaţi *reacţionari*;

b. un post fără linie combativă. Într-un comentariu ce i-a fost adus, autorul se referea la „bandiţii" de la Bucureşti… a schimbat în „comuniştii" de la Bucureşti;

c. un post obiectiv şi serios. Păcat că-i spune Radio Europa Liberă. Ar fi mai bine dacă i s-ar spune Vocea Americii. BBC-ul e respectat pentru că este Vocea Angliei;

d. un post progresist cu adevărat. „L-am adus aici pe Găzdaru, un medic care nu mai vrea să audă de politică şi care găseşte că linia noastră actuală e bună. Starea din ţară nu se mai poate schimba total. Cei de acolo vor un fel de socialism «e-comunist. Noi trebuie să ne îngrijim de nevoile lor";

e. un post de radio dirijat către câştigarea intelectualilor care au devenit cinici şi care ne critică cel mai aspru.

Cu alte cuvinte, „stânga-stânga şi informare" nimic mai mult.

Împreună ne-am dus la conferinţa de dimineaţă pentru România şi Bulgaria; a prezidat Griffits – un om evident foarte bine informat. Bernard şi cu şeful secţiei bulgare au expus programul lor şi ştirile principale ale zilei. La întoarcerea în secţie am cunoscut pe o serie întreagă de alţi oameni. Nici nu-mi mai amintesc numele lor. Impresia generală este una de „castraţi". Toţi simpatici, toţi civilizaţi, prea civilizaţi, dar şterşi. [Mihai] Cizmărescu e, fără îndoială, cel mai bine dintre ei. Alegerea e ciudată însă uşor de înţeles. Bernard trebuie să-şi recruteze oameni pe care poate să-i domine.

Ion Gheorghe, tânărul 1, m-a dus la el la evaluare şi

informaţii[256][257]. Mi-a expus situaţia reală. Se duce o luptă în REL pe toate planurile. Sus de tot, în America. Aici la München garda veche a fost îndepărtată, dar tot Griffith e mare şi tare. De stânga, are o admiraţie enormă pentru Bernard. îl găseşte un fel de geniu politic. Crozier de la „Public Relation" e catolic, Abbot e nou. Nu se ştie exact ce poziţie a adoptat în această luptă. E bine însă că am mai dat şi eu pe la München pentru că „aici domină teoria că nu sunt alţi români capabili. O teorie inspirată chiar de către Bernard".

Masa tot cu Bernard. După masă mergem la hotel. Bernard vorbeşte îndelungat cu d-na Frătiţa, care locuieşte în Italia. Cântăreaţă de operă, refugiată în 1949. Bernard se dovedeşte foarte bine informat. Discutăm colaborarea mea la REL. Eu cer doar ca să fie făcută sub numele meu propriu. E de acord. Are nevoie de interviuri şi discuţii cu oamenii publici ori de câte ori e vorba de vreun eveniment ce ar putea să intereseze. îl traduc ei la München. Bernard îmi spune că el preferă să-mi plătească mie cam o liră sterlină pe minut, din care sumă să dau eu ce cred de cuviinţă celui căruia îi iau interviul.

La plecare în maşină cu Yva, Dan şi fetiţa lor. Noël Bernard îmi povesteşte versiunea lui a rupturii cu Tilea. Conferinţele lui erau proaste. Pentru a se debarasa încetul cu încetul de el au refuzat să transmită unele din ele. Tilea, după oarecare discuţii, a cerut să fie plătit pentru tot ce a scris, fie că a fost transmis, fie că nu. Toată chestiunea a încăput pe mâna avocaţilor. Tocmai atunci, întâmplarea face că o cuvântare a lui Nandriş, sosită în acelaşi timp la München cu cea a lui Tilea, a fost transmisă, din greşeală, sub numele acestuia din urmă. Viorel i-a acuzat de fals şi a ameninţat cu proces. REL i-a plătit 280, „pentru fiecare cuvânt ce a scris", şi treaba s-a muşamalizat. „Era o

256 Autorul se referă la Ionel Nicolae Gheorghe, fiul generalului Ion Gheorghe.

257 Autorul se referă de fapt la secţia de evaluare a informaţiilor a Radio Europa Liberă, condusă pe atunci de Ionel Gheorghe.

chestiune de bani, pentru Tilea, asta e convingerea mea", a încheiat Bernard.

Sosit la Viena, Silviu mă aşteaptă la aerogară. Îmi dă o imagine cât mai obiectivă a propunerilor lui Gelu Belu. Îmi descrie, mai ales, omul, ceea ce e enorm de important[258]. Gelu Belu e de origine din Borzeşti (Berchiş) de lângă Turda. Se pare că mi-e chiar rudă. Bunicul său ar fi avut un frate care a fost căsătorit cu sora bunicului meu, preotul Nicolae. Ea a murit foarte tânără, fără copü. Gelu Belu are aici doi agenţi pe *Florică Ardeleanu* şi pe (*Gigi Sammet*)? *Basil* – Opran – Djuvara (Neagu) – *Gelu Belu* – Mircea Pătru (Spaiu) – Col. Tomoroveanu – Bobi Chintescu – Dom Ienciu – Ion Iliu (numai informaţii – nesalarizat) – căpitanul Gheorghiu – comandorul Gheorghel – Nicu Tănase (legionar Innsbruck).

Aceştia sunt oameni din serviciul de informaţii organizat de Basil Raţiu, care acum a căzut total1. Basil lucrează astăzi la o societate de farmaceutice şi cosmetice din Geneva. Opran[259] tot se mai ocupă de informaţii, o are

---

258 Crăciunaş a făcut o descriere a lui Gelu Belu nu doar lui Raţiu, ci şi în rapoartele către Securitate în care a prezentat personalitatea şi vulnerabilităţile acestuia, date de interes pentru ofiţerii DIE, în vederea unei eventuale recrutări: „Este fugit din toamna 1947 la Viena. Vorbeşte bine limba franceză şi germană. Nu avea o orientare politică precisă. Ţinea legături cu toate grupurile politice reacţionare din emigraţia românească numai cu scopul de a fi ajutat cu bani, îmbrăcăminte etc., să-şi uşureze situaţia şi viaţa şi să-şi facă relaţii politice ca, într-un viitor favorabil, să poată parveni şi să se îmbogăţească. îi place foarte mult mâncarea bună, băutura, femeile, îmbrăcămintea frumoasă, localurile de lux. Ţine foarte mult la mama, sora şi cumnatul său rămaşi în ţară. Promisiunea că va fi ajutat el şi familia lui din ţară, cu bani şi ce va fi necesar, cred că îl vor determina pe Gelu Belu să accepte să acţioneze pentru interesele Securităţii RPR" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 17, f. 200).

259 Autorul se referă la Centrul Informativ creat la Paris din iniţiativa generalului Dumitru Petrescu. Acest centru urmărea trimiterea de agenţi în România, specializaţi în acte de sabotaj şi diversiune, precum şi protecţia informativă în sensul identificării şi deconspirării agenţilor Securităţii care se infiltrau în organizaţie. Basil Raţiu a fost membru al acestei organizaţii şi reprezentantul ei în Germania Federală (vezi

în sânge, dar nu mai e salarizatul niciunui serviciu străin. Înainte erau în serviciul anglo-francez. Gelu Belu fusese omul lor la Viena. Capabil, inteligent, nu complet decăzut încă, dar devenit foarte interesat băneşte. El vrea să facă afaceri din aceste servicii. Fondul e bun, dar s-a uzat. E greu să se conteze pe el. Totuşi, are legături. Silviu încă nu i-a văzut pe aceşti oameni. Vom merge să-i vedem împreună.

Duminică dimineaţa, 13 octombrie 1957

Silviu îmi descrie în amănunt, arătându-mi schemele pe care le-a făcut deja, planul cărţilor pe care doreşte să le scrie. E foarte interesant. El încearcă o reinterpretare filosofică a sensului vieţii, nimic mai puţin. Scopul însă e aşa de vast încât îi va trebui multă determinare şi ani de zile de muncă serioasă ca să poată realiza planul său.

Pe la 10.30 vine Gelu Belu. Mergem împreună la plimbare. Îmi explică pe larg ce a făcut până acuma. Îmi dă toate amănuntele (ce-i convine să-mi dea, în tot cazul!?) asupra activităţii lui în serviciul secret americano-francez. Acum aproape un an, la Paris, tocmai când eram împreună la Congresul Internaţionalei Verzi, i s-a pus în vedere că serviciile lui nu mai sunt dorite. Djuvara (Neagu) demisionase şi Opran la fel. I s-a dat un salariu pe şase luni, dar a trebuit să semneze un document de descărcare, document care însă stabileşte definitiv faptul că a fost agent secret. Viaţa lui politică e sfârşită, din cauza aceasta şi el îşi dă seama de acest lucru; cam nostalgic, e adevărat! „Acum, după divorţ, sunt virgin”, mi-a spus Gelu. Vrea să lucreze cu mine şi-şi face mult prea mari speranţe. Gelu a fost prieten bun al lui Daghi Mureşan, student la chimie la Cluj. E încărunţit, cam grăsuţ, nu prea înalt (168 cm, maximum 170), faţa cam buhăită şi ochii mercuriali, neliniştiţi, ai omului nesigur de el însuşi. Nu te priveşte în ochi şi are cearcăne de om libidinos. L-am ascultat, i-am pus nenumărate întrebări la care răspundea fără înconjur

---

Dumitru Dobre, Personalităţi ale exilului militar românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008).

aparent, evident mărind rolul său şi tăcând aspectele nefavorabile lui. Opinia mea a fost formată. Un om care ar putea să fie foarte bine utilizat atâta timp cât este controlat şi supravegheat continuu. Absolută încredere nu se poate avea în el.

La Sanda, la spital. E foarte slăbită. N-a fost hrănită deloc de luni, 7 octombrie, când a fost operată. Cred că a trecut peste pericol. Un accident fantastic. Şi-a înghiţit parte din proteză. Era să moară[260]. Şi ea e foarte îngrijorată de o colaborare cu Gelu. Preferă ca Silviu să stea la o parte.

Luăm masa, Gelu, Silviu şi cu mine pe malul Dunării. Ciorbă de icre de peşte şi somn pane. Afară, pe nişte mese de lemn. Sub plopii frumoşi care însoţesc Dunărea – solemnă, adevărat albastră şi impunătoare – pe ambele maluri. Impresia mea despre Gelu se adânceşte. Un băiat bun, alunecat pe panta distrugerii morale din cauza slăbiciunii senzuale. Caz comun. Nu este însă pierdut iremediabil. Ar putea să servească foarte frumos cauzei naţionale, dacă nu i se dă şansa de a o exploata pentru binele său material. După masă mergem la Korn Neuburg, la vreo 30 de km în sus pe Dunăre. După o recunoaştere plină de răbdare de-a lungul malului, am găsit tancul de petrol nr. 804 al timonierului Florică Ardeleanu. Facem contactul cu ajutorul său, Belu, pretinzând că e austriac şi vrea să obţină benzină şi, apoi, mergem toţi patru la o cârciumă din oraş, la un pahar de vorbă. „Nea Florică” e înalt de vreo 1, 72 – 1, 74 m, cam 47 ani. Bine făcut, deşi subţirel. Faţă voluntară, cam şireată, cu ochi zâmbitori şi amuzanţi. Bătut de vânt şi soare, negricios, ochi deschişi, senini, de adevărat bănăţean. Mi-a făcut o impresie excelentă. Om socotit, cam încetinuţ, niciun pericol de a se

260m ari încă şi îşi revine cu greu. Eu am ajutat-o foarte mult, i-am achitat operaţia şi costul la clinică ca să o leg perfect de mine. Din prevedere m-am gândit că dacă eu nu voi putea face pătrunderile proiectate, să am în ea, în Iancu Raţiu şi în Basil trei elemente prin care să pot acţiona mai departe” (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 63, f. 11).

da în vileag[261].

Ne-a povestit multe. Şedinţe comuniste. Sărăcia românului şi buna recoltă de anul acesta. Imposibilitatea de a găsi carne, „numai capete şi picioare; restul merge la vecini în conserve”. Căsătorit cu o lipoveancă, e stabilit la Giurgiu, baza tancurilor de petrol. A dus în ţară un aparat de radio întreg (emisiune). Cei din ţară preferă Londra[262] şi Vocea Americii, în această ordine. „Europa Liberă prea exagerează”. Nu place. Nu place nici ţăranilor. Prea le dă multe sfaturi. Toată lumea ascultă Londra. REL, prea multă vorbărie. Toţi îl ascultă pe rege, de Anul Nou, „a doua zi îi vezi după faţă că au ascultat”.

Întorşi la Viena îl întâlnim pe Gigi Saramet într-un restaurant. Tip cu totul diferit de nea Florică. Tras din vechii boieri moldoveni, se zice, însă, de pe vremea lui Ştefan cel Mare, Saramet are trăsături de turc, păr aspru, cârlionţat, negru ca tăciunele, faţa arămie, ochi negri puţin în migdală. Băiat excepţional de frumos, de vreo 1, 76 înălţime, foarte lat în spate şi plin, robust. Faţă serioasă, un zâmbet larg, deschis, copilăresc, cuceritor. Bărbia destul de voluntară, de vreo 32 ani, respiră încredere în sine, dragul de aventură, curaj excepţional. Printre defectele lui am fost izbit oarecum de dragostea pentru lux, căci era foarte elegant, cu o cravată, tip american, închisă la mijloc, aproape albă pe margini. Apoi de subestimarea pericolului. Susţinea sus şi tare că nu există niciun pericol. Silviu l-a provocat de mai multe ori şi s-a referit la organele defensive ale comuniştilor cu tentaculele lor răspândite peste tot pentru a se informa.

---

261 într-un raport către Securitate, Silviu Crăciunaş a afirmat că CIA i-a făcut propunerea de a-i extrage familia din ţară cu ajutorul timonierului Ardeleanu, care ar fi lucrat în secret pentru americani. Din jurnalul lui Ion Raţiu reiese însă că, în realitate, Crăciunaş l-a cunoscut pe Ardeleanu prin intermediul lui Gelu Belu şi Ion Raţiu, şi nu prin intermediul americanilor, informaţia din raportul său fiind o invenţie. în acelaşi timp, Ardeleanu era de fapt agent al Securităţii (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi 63, ff. 14-20).

262 Autorul se referă la postul de radio BBC.

Gigi, care a servit o sentinţă de 5 ani de închisoare, pretinde că aşa un pericol nu există astăzi, lumea e învăţată. Nu se mai vorbeşte. Nu mai există frecuşuri şi dezbinări de partid, căci partidele nu mai există. Lumea este total anticomunistă şi aceasta-i uneşte pe toţi. Cei care au trecut prin purgatoriul închisorii simt absolut leali. El, Gigi, are legături bune la Bucureşti, Turda (căci acolo a făcut liceul) şi într-o serie de alte oraşe. E de loc din Piatra Neamţ, dar acolo nu s-ar mai întoarce. Mi-a vorbit de Carandino, care trăieşte retras lângă Galaţi.

Ne-a spus, de asemenea, că organizaţia lor este foarte bine introdusă în sânul muncitorimii, mai ales la Bucureşti. Uzinele 23 August (foste Malaxa) sunt în mâna lor. În timpul revoluţiei din Ungaria, omul lor de comandă de acolo a trebuit să fie ţinut închis sub cheie ca să nu pornească şi el o răzmeriţă. Cred că şi această afirmaţie a controlului *complet* asupra uzinelor este o exagerare care nu-i aduce credit lui Gigi. Se poate însă că ea se datorează mai ales lui Gelu şi dorinţei acestuia de a arăta cât de importantă este organizaţia de care dispune el. Gelu, de exemplu, îl prezentase pe Carandino ca făcând parte din această organizaţie. Saramet, însă, când a fost întrebat de noi, a negat acest lucru. El îl cunoaşte pe Carandino prin familia sa şi ar vrea să-l ajute. Acesta, însă, nu participă în niciun fel la această organizaţie.

Gigi crede că aproape orice e posibil: un act de sabotaj, scoaterea oamenilor din ţară, organizarea unui sistem de culegere de informaţii. În fine „crearea unor cadre care să acopere toată ţara şi care, la momentul dat, să poată lua puterea. În Ungaria lucrurile n-au fost pregătite. De aceea au eşuat. Noi putem face altfel”. Le trebuie însă bani. Cam 1.500 lei pe lună, de fiecare om utilizat direct (!?). Gelu, mai târziu, mi-a vorbit de vreo 100.000 lei pe an.

Ne-am despărţit cu o călduroasă strângere de mână, dar numai atât. N-am vrut să aprob, încurajez sau să promit nimic. Mi-am arătat, cred, admiraţia pentru toţi cei

care lucrează în acest domeniu. Rămaşi împreună cu Silviu, am fost amândoi de acord că atât nea Florică, cât şi Gigi Saramet sunt foarte bine[263]. Punctul slab e Gelu Belu. Nu m-aş putea încrede în el. Legăturile lui cu Rosignol de la serviciul franco-american, nevoia lui de bani, „destrăbălarea" lui morală etc., toate militează împotriva lui. Dacă însă este ţinut sub control, nu numai că ar putea să servească perfect de bine cauzei noastre, dar ar putea chiar să fie recâştigat. Atâta timp cât ar lucra sub supravegherea continuă a lui Silviu treaba ar putea fi pusă în mişcare. Suntem amândoi de aceeaşi părere în această chestiune căci amândoi înţelegem importanţa unei organizaţii politice subversive în ţară. Iată planul asupra căruia ne-am oprit: voi da un răspuns încurajator peste vreo lună, două.

Voi amâna punerea unui plan important în aplicare, dar voi da, pentru a dovedi interesul real, vreo 10.000 lei – un fel de aconto, între timp, Silviu trebuie să găsească un mijloc de a veni în Anglia. Odată discuţiile cu [Editura] Collins conchise, va încasa, în rate, cca. 250, plus 250. Această sumă îi va acoperi nevoile pentru vreo 6 luni de zile. Ar putea să scrie cartea lui. Dacă în acest interval de timp i se va face plata banilor ce i se datorează de către americani, atunci el va putea să-şi cumpere un apartament mare aici, la Viena, să închirieze majoritatea camerelor şi astfel să-şi asigure un minimum de existenţă. Şi-ar putea atunci devota viaţa scrierii cărţilor lui şi organizării unei reţele în România. Această perioadă de timp va arăta, de asemenea, dacă societatea mea de vapoare reuşeşte sau nu. Dacă da, atunci voi dispune de mult mai mulţi bani pentru activitatea noastră politică. În caz că totul se dezvoltă în condiţii optime, Silviu ar putea să se stabilească definitiv la Viena, să fie reprezentantul meu acolo pentru afaceri şi cu banii ce-i realizăm să creăm o

263 Florea Ardeleanu şi Gheorghe Saramet erau în realitate agenţi ai Securităţii, numele lor conspirative fiind Vifore/, respectiv Ion (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 53, f. 42).

organizaţie sănătoasă în ţară. Dacă lucrurile nu merg bine, atunci va trebui să emigreze.

Luni, 14 octombrie 1957

Gelu Belu îmi dă mai multe documente, probabil pentru a-mi indica natura materialului ce-mi poate oferi. E vorba de un studiu amănunţit asupra Regimentului Securităţii Bucureşti, un chestionar asupra forţelor armate din RPR şi patru pagini de glume politice care circulă acum în România. Trebuie să recunosc că ceea ce mi-a dat e interesant. Situaţia întreprinderii de creat prin Gelu trebuie privită altfel. Care, în definitiv, este sau ar putea să fie avantajul creării acestei organizaţii RPR-Viena? Sunt trei obiective posibile:

1. Culegere de informaţii. Cum aceste informaţii sosesc cu întârziere mare, de obicei numai atunci când unul sau altul din oamenii de legătură ies din ţară, aceste informaţii nu pot fi valorificate în presă. Ele pot fi vândute serviciilor apusene de informaţii (serviciilor secrete). Eu însă sunt absolut hotărât ca la niciun caz să nu lucrez cu astfel de servicii. Să o facă alţii, pe mine nu mă interesează. Rostul meu este să acţionez politic, deschis.

2. Scoaterea de oameni din ţară. Cei bătrâni, care tot se mai găsesc în ţară nu mai simt oameni politici de prim-plan. Numele lor nu e cunoscut în Occident şi, dacă este, se referă la oameni care mai există fiziceşte, dar moralmente sunt complet epuizaţi dacă nu distruşi. În consecinţă, scoaterea lor din ţară n-are niciun rost din punct de vedere politic. În ce priveşte pe cei mai tineri, ei pot să servească ţara mult mai bine păstrându-se în anonimat şi rămânând acolo. Evident, din când în când, s-ar putea pune chestiunea salvării vreunui om accidental compromis şi în pericol iminent. Acest serviciu de salvare însă nu justifică cheltuirea de mari sume de bani. El trebuie organizat numai „ad-hoc”.

3. Crearea de cadre pentru organizarea rezistenţei în vederea unei revoluţii generale sau în vederea preluării puterii în momentul în care comunismul se va prăbuşi,

indiferent din care cauză. Acest al treilea obiectiv posibil este real. Trebuie să păşim însă cu multă grijă şi întrebarea se pune în mod inevitabil: e bine, oare, să se pună bazele unei asemenea organizaţii utilizând un om-cheie ca Gelu Belu, care nu este cu totul demn de încredere?

Nu este, oare, mai bine să aşteptăm până când vom putea să dispunem de oameni care se dedică total – şi fără recompense financiare – eliberării patriei? Dacă Silviu se va stabili la Viena, atunci această operaţie poate fi pusă în aplicare şi Gelu ar putea să fie utilizat, dar fără a i se da lui responsabilitatea.

Masa la Ronnie Burroughs cu soţia lui. Are două fetiţe. Îi povestesc despre cazul lui Silviu şi despre vizita în România a delegaţiei parlamentare britanice. Mă întreabă îndată de ce nu i-am dat de ştire mai degrabă[264]. Ne-ar fi ajutat. Telefonez lui

Silviu la Sanda la spital şi până când acesta soseşte vorbim de Arthur Koestler. Eu dezvolt teoria că A.K. e depăşit de evenimente. Avangarda ideologică de astăzi doreşte traducerea în faptă a respingerii comunismului drept soluţie posibilă a problemelor sociale. Ronnie l-a găsit pe A.K. foarte interesant, cu o minte ageră şi plină de stimulare.

Ronnie îmi dă la despărţire o carte de reproduceri a picturilor lui Grigorescu ce i-a fost dată de Legaţia RPR din Viena. A fost invitat, împreună cu Jean, să meargă să stea la Bucureşti cu ministrul britanic. Ar dori să-i dau unele detalii. I-am promis să vin special la Viena să stăm de vorbă înainte de plecarea lor la Bucureşti.

La Sanda la spital. Din nou îmi cere să fiu plin de grijă în acţiunea noastră spre România. Îi promit. Arată

264 Ronald Burroughs, diplomat al Foreign Office până la jumătatea anilor 1970, ultima sa misiune fiind aceea de ambasador în Algeria, a fost prima dată amintit de Ion Raţiu în jurnal la 3 septembrie 1946, fiind unul dintre prietenii săi. Deşi nu a lucrat în România, Securitatea l-a avut în vedere imediat ce a fost menţionat de Crăciunaş în rapoartele sale. Acesta a povestit cum l-a

mult mai bine.

Înainte de despărţire de Gelu şi Silviu, spun primului să nu se aştepte la prea mult pentru că eu n-am pe absolut nimeni în spate (niciun serviciu secret!) şi resursele mele sunt limitate. îl asigur însă că sunt extrem de interesat. Silviu îmi dă unica copie după Darea sa de Seamă 1949 – 1957, pe care a predat-o americanilor la sosirea lui din ţară. Dedicaţia lui lungă m-a mişcat mult. Citez doar un singur pasaj: „Iancule scump şi mult iubit, tu eşti un om plin de omenie, care ai sărit şi m-ai sprijinit, excepţional de puternic, în momentul cel mai greu, când reprezentanţii Statelor Unite, ai Comitetului Naţional Român din New York şi ai Grupului Partidului Naţional Ţărănesc din Paris, m-au părăsit complet şi au refuzat să mă ajute”.

Scurta călătorie cu avionul până la Zürich s-a petrecut fără niciun eveniment. Am scris aproape tot timpul. În gara Zürich m-am întâlnit cu Barbu Niculescu. Am vorbit de organizarea românilor din Anglia. Viorel i-ar fi spus: „Eu caut să-i predau totul, dar treptat, lui Iancu. E natural. El e mai tânăr şi e foarte dotat. Dar Iancu să nu insiste să-mi fie şef, că nu pot să o accept”. L-am asigurat pe Barbu că nici prin gând nu-mi trece de a mă impune ca şef lui Viorel. Este însă extrem de greu de a-l încadra pe Viorel într-o organizaţie fără de a provoca boicotul total din partea altora. Voi căuta însă să-i dau mult mai multă atenţie lui Viorel ca să nu mai simtă că eu vreau să mă impun lui. îl asigur pe Barbu că tot ce vreau e să obţinem rezultate practice, nu funcţiuni şi titluri sterpe.

Marţi, 15 octombrie 1957

Pe la 12.30 sosesc Oliviu Beldeanu şi cu Stan Codrescu la hotelul Schweizerhof, unde-i aşteptam în hol. Fotografi din toate direcţiile. Beldeanu arată foarte bine. E ras, a câştigat opt kg. Şi Stan e sănătos şi rotofei. Prezenţi, avocaţii Robinchon, Mastronardi, Wild şi cu mine, şi apoi Barbu Niculescu din partea Ligii Românilor Liberi. Luăm masa împreună cu toţii. Atmosferă foarte plăcută. Beldeanu e încântat. După masă stăm de vorbă. Beldeanu

îmi spune că Veniamin a insistat foarte mult ca să i se dea lui apărarea. Lucrurile s-au lămurit acum. Barbu e foarte voluntar, îi spune lui Beldeanu să nu aibă nicio răbdare cu nimeni şi să nu asculte de calomnii: „Dacă cineva îţi spune că eu sau Liga a făcut bani de pe urma voastră, cere-i dovada. Dacă nu ţi-o poate da pune-i mâna în gât”. Beldeanu a fost de acord. Eu l-am sfătuit, doar, să aibă răbdare. Să nu se apuce de noi acţiuni până ce se vor fi liniştit lucrurile. A rămas ca el să plece în Germania vineri, 18 crt [curent]. Să stea la München până după procesul lui Ciochină, care va avea loc la 4 noiembrie şi, apoi, să se ducă în Italia la unchiul său, lângă Trieste. Acolo să lucreze la sculptură cât mai mult posibil. Între timp să-şi culeagă toate celelalte sculpturi ale lui sau cel puţin bune reproduceri fotografice. S-a căzut de acord ca ele să fie adunate în casa domnului A. Murri, de la Berna, care-l găzduieşte pe Codrescu la ora actuală. În fine, cam pe la începutul anului viitor să începem organizarea unei serii de expoziţii prin toate ţările. Eu mi-am luat angajamentul să-i aduc pe Beldeanu şi pe Codrescu în Anglia pe cheltuiala mea şi să organizez o expoziţie aici. De restul se va ocupa Barbu Niculescu.

La ora 6 seara avem o mică conferinţă de presă. Vin un domn Gilg, de la *Bund*, şi unul Frei, cu soţia, care scrie la o revistă de femei. Beldeanu din nou declară că nu toate informaţiile găsite de el la legaţie au fost date publicităţii de către poliţia elveţiană. Avocatul Wild intervine şi cere ziariştilor să nu publice nimic până vineri, după plecarea lui Beldeanu din Elveţia. Eu telefonez lui Josten la Londra. Acesta plasează ştirea la *Daily Telegraph*, iar *Daily Mail* telefonează din Londra corespondentului lor din Berna, care, din nefericire, intră în legătură cu Wild. Acesta din urmă nu dă absolut nimic interesant. Wild e un „băgăreţ”. De fapt, el n-are absolut niciun drept să se amestece în această afacere. Interesul nostru este să avem publicitate. El nu trebuia să o oprească.

Cina dată de Murri şi Baur. Acesta din urmă este

fostul patron al lui Codrescu (i-a dat un post ca să aibă ceva de lucru. Codrescu îmi spune însă că e foarte prost plătit, fir. 50 pe săptămână. Pentru elveţieni afacerile primează întotdeauna). E în afară de oraş. Mâncare bună. Atmosferă cam greoaie. Wild şi Mastronardi cu soţia. Încetul cu încetul gheaţa se mai topeşte. Beldeanu vorbeşte puţin. Nu prea bine, nu prea prost. Dna Mastronardi şi ea cam la fel. Se vorbeşte mult de „lupta pentru libertate”. Rămân cam sceptic.

Ajunşi la hotel stau de vorbă cu Barbu Niculescu până târziu, îi spun de ce e aşa de greu să-l avem pe Viorel drept preşedinte în Anglia. Voi căuta însă să-l împac. Primul obiectiv în Anglia însă este crearea unei Case Româneşti. Vom face-o. Îi spun cum. Dacă Barbu vrea să vadă drumul spre unirea românilor din exil, atunci trebuie să accepte forma legală. Scoţând doi membri ai comitetului executiv al Partidului Naţional Ţărănesc s-ar putea ajunge la reorganizarea PNŢ şi la retragerea sprijinului dat lui Vişoianu. Vişoianu, fără PNŢ în spatele lui, nu mai poate să menţină ficţiunea dreptului lui de a reprezenta. Scoaterea oamenilor din ţară se poate face, dar costă vreo 10.000 dolari de căciulă (e cifra ce mi-au dat Gigi şi Gelu Belu).

Miercuri, 16 octombrie 1957

Stăm de vorbă la Schweizerhof. Barbu îmi spune că a anunţat pe gen. Ion Gheorghe şi pe Pârău că eu îi voi reprezenta la procesul lui Ciochină. Mă roagă să mă duc. Totul să se petreacă în cea mai mare surdină. Judecătorul de instrucţie e din Bucovina. Vorbeşte româneşte. Codrescu vine să mă conducă la gară.

Joi, 17 octombrie 1957

Cina cu Jackie Rolo şi pictorul Adrien de Menache. Pare foarte inteligent.

Duminică, 20 octombrie 1957

David Nathan de la *Daily Herald* îmi cere informaţii în legătură cu István Adam, diplomatul ungur care s-a întors în Ungaria şi a declarat că rămânerea lui în exil a

fost cea mai mare greşeală a vieţii lui. Această măsură trebuie contracarată. E vorba doar de o propagandă, Adam, aproape sigur, a fost agent.

Se anunţă plecarea lui Macmillan în America pentru a discuta situaţia cu Eisenhower. Nicholas Carroll în *Sunday Times* scrie un articol exact pe linia cărţii mele. Unitate în Apus, militară, politică, economică. Altfel, monolitul comunist va învinge.

Seara la Hamilton Terrace, Asociaţia Femeilor Române din Anglia organizează o serbare cu recepţie pentru principesa Ileana. Toată lumea e prezentată. Mie îmi vorbeşte de cartea mea pe care este în curs de a o citi. Impresie excelentă. Vorbeşte bine, deşi cam fanatic ortodoxă. Cântăm „Trăiască Regele" şi ne facem cruce pentru cei ce suferă acasă. *Evening Standard* publică o bună fotografie a ei împreună cu Sanda Cârciog şi alte două fete în costum naţional. Face o referinţă care nu place deloc românilor de aici. Telefonez lui Paddy Hampoliere şi protestez. E drăguţ şi-mi sugerează să scriu direct editorului (redactorului-şef).

Luni, 21 octombrie 1957

Iau interviul lui Ronald Bell la REL. E bine. Îmi spune la plecare că vrea să organizeze un grup parlamentar pentru România. Telefonez lui Patrick Maidând, îi spun de această idee şi-l încurajez să se ocupe şi el. Simpla existenţă a unui asemenea grup ar avea repercusiuni extraordinare în România. Dacă ar mai şi activa, importanţa lui pentru o Românie Liberă ar fi extrem de importantă.

La BBC. Miss Berry îmi spune că dr. Gretton nu aprobă ideea mea de a face o conferinţă la radio în legătură cu ieşirea lui Beldeanu din închisoare. Nu mă miră! Cornea îmi dă broşura despre

România, pe care a scris-o pentru Societatea „British Society for International Understanding" – publicată în *The British Survey*. E foarte bună. Îi voi da publicitate în FRP.

Marţi, 22 octombrie 1957

Telefonez lui Edith Summerskill. E de acord să-mi dea un interviu pentru REL. Sunt foarte curios.

La 12.00, la Biserica Ortodoxă Greacă „Hagia Sophia" din Moscow Road. Parastas pentru George-Emil Iliescu. Lume multă. Vorbesc cu ducesa de Atholl şi vorbim de conferinţele pe care le-am dat împreună în 1945 în Glasgow şi Edinburgh. Dna Pollock era cu ea. Fusese la o cină la d-na Pollock în Albermarle St., cu un colonel american, în timpul războiului. Parastasul a fost foarte simplu şi frumos. Mi-am adus aminte că la 10 Mai 1940, curând după sosirea mea în Anglia, George Emil a reprezentat pe regele Mihai, tot în această biserică, la botezul copilului lui Dimăncescu. „Vanitas, vanitorum..." Ce impunător era George-Emil acum 17 ani, în uniforma lui de gală, şi acum, e o mână de ţărână, cum vom fi cu toţii, fără excepţie, când ne va veni rândul.

Masa la Viorel cu Titinica. Viorel din nou îmi spune că Barbu Niculescu i-a comunicat că eu voi susţine organizarea românilor din Anglia şi voi contribui regulat la susţinerea secretariatului. I-am repetat opinia mea. I-am pus în vedere cele trei posibilităţi:

1. Comitet de iniţiativă format din: a. Anglo-Romanian Cttee; b. Ass. Femeilor Române; c. Corn. Democrat Român (Cornea); <L Corn. Naţional (Gou Constantinescu); e. BBC; f. Nandriş. Această soluţie însă nu pare realizabilă în momentul de faţă.

2. Comitet de Iniţiativă sub directa conducere a lui Viorel şi a lui Titinica şi pe cine vor mai găsi nimerit şi gata să colaboreze. Eu nu pot participa direct într-un asemenea Comitet, dacă celelalte importante secţii ale românilor din Anglia nu sunt reprezentate. Odată ce organizaţia va fi formată îi voi da sprijinul meu practic şi financiar de la caz la caz. Nu voi putea, însă, accepta nicio funcţiune în Comitet.

3. Dacă se întrunesc românii aici la Londra şi se face o alegere liberă atunci sunt dispus să accept *orice* funcţie

mi se încredinţează, fie ea şi secretar de şedinţă sau simplu membru în Comitet.

Titinica mi-a spus că sunt utopic, că o organizaţie de genul ăsta se face printr-un Comitet de Iniţiativă şi apoi se vor avea tot mai multe adeziuni. Viorel mi-a atras atenţia că nu voi realiza nimic de unul singur, că în politică trebuie să aparţin unei organizaţii şi să fiu realist. Am explicat cât am putut mai bine că eu sunt membru al Partidului Naţional Ţărănesc. Vreau să fiu un element de ordine. Nu pot să ies din partid pentru că politica conducătorilor lui actuali nu-mi convine. Această cale nu arată disciplină.

— Bine, dar ei nu te ascultă. Şi partidele nu mai contează, a spus Viorel.

— Se prea poate, eu însă sunt hotărât să susţin acest partid chiar dacă nu voi avea niciodată o influenţă în el. Ceea ce lumea nu vrea să accepte este faptul că eu într-adevăr sunt împăcat în mintea mea să nu fiu nimic, să nu *devin* nimic. „Voi acţiona cum cred eu că e mai bine, chiar dacă nu voi fi aplaudat, chiar dacă nu mi se va da niciodată vreo demnitate”, am răspuns eu.

— Trebuie că eşti bolnav, atunci! mi-a spus Viorel.

— Se prea poate. Cum prinţesa Ileana pare să fie bolnavă de „ortodoxită”, poate şi eu sunt bolnav de „românism”. Eu însă sunt fericit să am această boală, *cronic*. Ne-am despărţit, Viorel fiind, evident, iritat.

La 2.30 p.m. la Cavalry Club. Intru în sala unde se găsea „comitetul 23 Oct”. pentru comemorarea revoluţiei din Ungaria. Fac cunoştinţa d-lor Martin, prof. Veli, d-na Marffy-Mantuano (născută Teleki, din Ardeal), Imre Szelig, care reprezintă sindicatele maghiare. Lordul şi Lady Birdwood şi lordul St. Oswald. Plec cu St. Oswald (Rowland) la REL. Înregistrăm pe bandă un interviu de vreo 22 minute. E bine.

La BBC. Înregistrăm un interviu, tot cu Rowland, de vreo 16 minute. Chiar mai bun decât primul. După interviu, dr. Gretton ne invită la un „drink”, la el în birou. St. Oswald face o impresie excelentă. Îi arată lui Gretton,

fără să-şi dea seama că suntem prieteni foarte buni (îmi spunea Iancu tot timpul), şi că am plănuit împreună vizita în România. Miss Berry şi cu Stoe au fost şi ei de faţă. L-am prezentat apoi pe St. Oswald celorlalţi din secţie: Nicky Gheorghiu, Ioana Herescu, d-na Stoe, Galia, d-na Elman.

Cina cu St. Oswald la Cavalry Club. Îmi spune:

— Întâmplarea face să mă bucur de respectul românilor în momentul acesta. Va dura, poate, doar „100 de zile". Totuşi, aş vrea să contribui la crearea unei unităţi între români. Nu crezi că ar fi bine?

Am fost încântat. E invitat de Gou Constantinescu să vorbească la ÎNEC despre vizita lui în România. Ne înţelegem că după această conferinţă va invita el pe toţi românii care contează la o masă în Camera Lorzilor sau chiar la el la ţară pentru un weekend. Îi explic de ce e atât de greu pentru ceilalţi români să-l accepte pe Viorel. Începând cu rolul jucat de el în părăsirea Partidului Naţional Ţărănesc, ministru sub regimul dictaturii personale a regelui Carol al II-lea şi mai ales personalitatea lui autoritară şi nu destul de serioasă, calmă şi „dreaptă". „Românii, după câte îmi pot eu da seama, n-au încredere în el. Cel puţin aici în exil. Pur şi simplu nu vor să lucreze cu el".

— Da, mi-am dat seama de acest lucru, pentru că Veniamin s-a opus categoric includerii lui în delegaţia românească la Comisia Europei Centrale şi Răsăritene a Mişcării Europene. Eu am insistat, căci sunt acum Secretar General, însă n-am reuşit să le schimb atitudinea. Când am fost în România am întrebat, ori de câte ori am putut, care este reacţia populaţiei la numele lui. Niciuna! Ăsta este adevărul; n-are urmaşi devotaţi (*followers*).

— De ce nu-i spui acest lucru? Să nu mai trăiască în nori. El îşi închipuie că este salvatorul de mâine al României. Numai astăzi la prânz mi-a spus că Beldeanu i-a scris că acum, după moartea generalului Rădescu şi a lui Gafencu, el este conducătorul românilor. Se prea poate că are dreptate, dar să aştepte să fie chemat la conducere. El

nu trebuie să se impună. Deocamdată, mari secţii ale românilor din exil îl resping *total* Acest lucru nu poate fi ignorat, chiar dacă atitudinea acestor români e complet greşită.

St. Oswald e convins că Viorel are un prestigiu foarte mare în cercurile engleze. După cină, la Seymour Hall. Întrunirea „Remember Hungary”. Vreo 900 de persoane prezente. Cea mai mare parte unguri. Bine. În faţa mea trei băieţi tineri, 20 – 25 ani. Înalţi, frumoşi, cântau imnul naţional maghiar cu adevărată convingere. Acest imn e ca o rugăciune. Mi-a plăcut.

Joi, 24 octombrie 1957

Şedinţa organizaţiei „Military Commentators Circle” la Belgian Institute în Beigrave Square. Vorbeşte William Griffiths directorul politic al organizaţiei Radio Europa Liberă de la München. În primul rând, arată că REL e una dintre cele trei branşe principale ale organizaţiei „National Committee for a Free Europe”, celelalte două fiind: 1.org. relaţiilor cu Comitetele Naţionale ale Statelor subjugate din Europa Răsăriteană şi 2. *Crusade for Freedom*. Face un tur de orizont al statelor unde operează REL. Demonstrează multă competenţă şi talent de orator.

I se pun mai multe întrebări. Viorel spune că REL nu reuşeşte mai mult pentru că Apusul nu are nicio politică faţă de Europa Răsăriteană. Griffiths ar trebui să fie numit Consilier Politic la State Departament şi apoi eficacitatea REL ar fi mult mai mare şi ar obţine rezultate pozitive. Griffiths a răspuns că este în dezacord total. Viorel greşeşte când spune că nu există o politică. Dulles a făcut cel puţin şase declaraţii specifice referitor la eliberarea ţărilor satelite. La fel Eisenhower. E o politică de durată însă.

În intervenţia mea, accept îngrădirea activităţii REL aşa cum e impusă de politica actuală apuseană care nu cere, în mod specific, şi *drept condiţie a coexistenţei* eliberarea ţărilor satelite. În acest cadru restrâns de activitate eu sunt de acord, totuşi, că posibilităţile de

activitate sunt enorme şi că REL poate să realizeze foarte mult. Nu poate să o facă, şi nu a reuşit să o facă suficient de bine până acum pentru că nu apreciază situaţia din estul european suficient de realist.

REL anunţă că este vocea ţării respective, în cazul nostru, „Vocea României Libere”. Conferinţele transmise, însă, au tendinţa de a discuta problema îndoctrinării comuniste. REL caută să obţină sprijinul populaţiei respingând ce a fost înaintea venirii comunismului, drept regim reacţionar sau chiar totalitar, şi susţinând realizările „sociale” ale comuniştilor. Această interpretare a reacţiei poporului român este greşită. Problemele îndoctrinării românilor nu se mai pun; ele nu există, pur şi simplu. Mâna de comunişti nu contează. Ceilalţi nu resping tradiţia *naţională* a statului român; chiar dacă aprobă reformele sociale făcute, ele nu sunt identificate niciodată cu „realizările” partidului comunist. Forţa cea mai autentică astăzi, în spatele Cortinei de Fier, este naţionalismul. Această forţă trebuie utilizată. Atâta timp cât nu este (ci este respinsă drept reacţionară), REL nu va reuşi să fie identificat, în mintea ascultătorilor, cu Vocea României Libere; nu va fi acceptat drept postul de radio românesc, al opoziţiei împotriva comunismului. Dovezile ce-mi stau la dispoziţie arată că REL este considerat în România drept „Moscow în reverse”. Acest viciu de fond zădărniceşte realizarea „credibilităţii”. Ceea ce se afirmă la München nu prea este crezut în România. BBC a reuşit tocmai pentru că nu pretinde să fie altceva decât un post britanic. Fără credibilitate, REL nu-şi poate îndeplini misiunea în această perioadă a Războiului Rece.

Griffiths a răspuns extrem de slab. A identificat „naţionalismul” de dincolo de Cortină de Fier cu Garda de Fier, şovinismul maghiar şi polonez etc. cu extrema dreaptă. Mai mulţi oameni calificaţi din audienţă au intervenit cu strigăte de „No”, „No”. Griffiths şi REL nu intenţionează să utilizeze acest naţionalism.

Preşedintele şedinţei a fost Frazer de la BBC. Am stat

de vorbă cu Theodore Papendorf, secretar al doilea la ambasada americană, colonelul Gemne, ataşat militar al Italiei, Bela Menczer, scriitor de origine maghiară, Opper, şeful REL la Londra, Singh, ataşat militar la Ambasada Indiei, om frumos foarte înalt cu turban de sikh, maiorul Hinterhof, secretarul organizaţiei, J. Josten, Racişski şi Grocholski şi dr. MacDonald de la BBC. Deputatul englez Paget a făcut şi el o intervenţie. La fel, lordul Birdwood.

Abia sosit acasă pe la 11.45 p.m. găsesc un mesaj de la Manya Har ari. Îmi spune să vin neapărat şi îndată la ea acasă. Telefonez. Confirmă că are invitaţi care vor să mă cunoască. Sosesc la ea acasă târziu. Alffed Robens cu soţia tocmai se pregăteau de plecare. La fel, Max şi Yvonne Rolo. Ralf Harari cu băiatul lor, Michael, se duc la culcare. Rămânem numai noi, Manya, Josif Berger, un polonez sosit recent aici în Anglia, şi eu.

Berger e membru al Partidului Comunist Polonez de ani de zile. În 1932 s-a dus la Moscova şi a lucrat la Comintern. În 1935 a fost arestat pentru troţkism şi deportat în Siberia. De atunci şi până acum vreo câteva luni a fost deţinut politic. Perioada cea mai grea a fost când lucra la gurile fluviului Enisei unde au clădit un mare centru de exploatare minieră. Toată aceea limbă de pământ înspre fluviul Ob [Obi] este plină de cele mai importante zăcăminte. Numai cărbune au mai mult de două ori decât toată Europa şi Rusia împreună. Apoi, Tungsten, Cobalt etc. Condiţiile de trai sunt teribile. Deţinuţii trăiau maximum doi ani. Numai cei mai slabi şi mici de statură se puteau adapta ca să supravieţuiască. Temperaturi de – 60° – 73° Celsius, normale în timpul iernii. Astăzi situaţia e diferită. Foarte mulţi voluntari vor să meargă acolo. Oraşul e construit. Foarte modern. Plata e pe bază de coeficient, 1, 8 – aproape dublu ca în restul Rusiei. Construcţiile de acolo au fost făcute însă exclusiv cu muncă forţată – sclavaj politic. Un coş imens de fabrică, din cărămizi, a costat cel puţin o viaţă de om de fiecare cărămidă.

Berger a făcut parte din grupul „Po Prostu”. Vrea să se întoarcă în Polonia. Manya îl sfătuieşte să stea aici. Eu n-a fost de [aceeaşi] părere, dar, dacă se decide îl voi ajuta. La tot cazul, el e gata să scrie o carte. Îmi spunea că Waldman de la Collins se plângea că sănătatea nu-i e bună deşi e încă tânăr. De fapt, Waldman are 62 de ani, pe când Berger are abia 52, deşi arată 75. E foarte mic de statură, cu mult umor şi ochi blânzi, zâmbitori. Seamănă cu Lenin. Îmi povestea de convorbirea pe care a avut-o cu R.N. Carew Hunt la Oxford. Au luat masa împreună. Deşi el a încercat tot timpul să-l facă pe Carew Hunt să zâmbească i-a fost absolut imposibil. Omul era de o seriozitate ridicolă şi de o lipsă de înţelegere a fenomenului comunist, cu adevărat, capitală!

Trebuie să povestesc ce mi s-a întâmplat ieri la studioul REL. Sosesc la 1.58. Dr. Edith Summerskill era deja instalată în faţa microfonului şi revizuia nişte note pe care, evident, şi le-a pregătit în vederea interviului cu mine. După un schimb de politeţe îmi spune:

— Te-aş ruga să predai un mesaj din partea mea ministrului României la Londra.

— Aş face-o cu plăcere, dar nu cred că mă aprobă (7 *dorit think that he approves ofme*!).

Discuţia a devenit, treptat, tot mai trepidantă. Ea şi-a dat seama că eu nu sunt comunist. A fost furioasă. Mi-a declarat că ei, privi *councillor*[265], fost ministru, deputată laburistă, îi e imposibil să atace România. I-am atras atenţia că eu nu-i cer să atace pe nimeni. Tot ce doresc este să am impresiile ei bune, rele, cum or fi. S-a făcut roşie la faţă şi a plecat cu o falcă în cer şi una în pământ. Şi-a uitat chiar şi mănuşile şi nici n-a aşteptat să-i vină ascensorul. I-am scris o scrisoare foarte politicoasă, dar în care expun poziţia ei de democrată ipocrită. Tot incidentul a stârnit senzaţie la REL.

Luni, 28 octombrie 1957

Cina la Anthony Rhodes. Seară extrem de plăcută.

265 Consilier personal al monarhului.

Îmi povesteşte cum el era de faţă când Ivan Deneş-Daniel a venit să-i vorbească lui St. Oswald. Au stat de vorbă toată noaptea. Pentru a-l acoperi, Rhodes a aranjat ca ziarul *Times Literary Supliment* să-l invite să scrie un articol1.

1 Securitatea a ştiut detaliile discuţiei care a avut loc în cadrul întâlnirii dintre Ivan Deneş şi delegaţia britanică de la Londra. Mai târziu, după ce s-a aflat de arestarea lui Deneş, Raţiu a crezut că vinovat a fost Lordul Oswald, care i-a scris o scrisoare lui Deneş şi, în acest fel, scriitorul a fost identificat de Securitate (vezi însemnarea din 5 noiembrie 1964). În realitate, Lordul Oswald şi Anthony Rhodes au făcut amândoi greşeala să povestească, odată ajunşi la Londra, despre întâlnirea cu Ivan Deneş chiar agenţilor DIE din anturajul lor. Primul care a informat rezidenţa Securităţii a fost Ion Murgu, care a aflat despre întâlnirea celor trei de la Bucureşti în noiembrie 1957 de la Anthony Rhodes. Al doilea a fost Silviu Crăciunaş, care a aflat de la St. Oswald şi care a informat centrala într-un raport elaborat, dar mult mai târziu decât Murgu. În noiembrie 1957, fiind invitat la o recepţie organizată de principesa Ileana şi Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române, Ion Murgu a profitat de ocazie pentru a culege informaţii. Astfel, în raportul său, după ce a descris atmosfera şi invitaţii, Murgu a povestit cum a participat la „o lungă şi prietenească conversaţie avută cu Anthony Rhodes" despre vizita sa în România: „la Bucureşti, Anthony Rhodes l-a cunoscut pe un scriitor sau jurnalist «de mare talent» numit Deneş Daniel. Numele şi adresa acestui «scriitor de talent» i-au fost furnizate de Legaţia Britanică din Bucureşti, iar întâlnirea a avut loc în secret după multe curse cu taxiuri şi tramvaie pe străzile Bucureştilor pentru a depista «poliţia secretă»! întrevederea a avut loc acasă la acest Deneş Daniel şi a durat de la orele 9 p.m. până la 5 a.m. Cu această ocazie se pare că acest Deneş Daniel la pus la curent pe Anthony Rhodes cu «adevărata» situaţie din ţară, furnizându-i detalii intime asupra lipsurilor şi marelui handicap de care suferă regimul actual – cât şi

informându-l asupra unei mişcări intelectuale care există în sânul regimului [...]. Pentru a acoperi orice eventualitate în cazul când s-ar afla că Deneş Daniel a fost văzut cu Anthony Rhodes în timpul vizitei acestuia la Bucureşti, Deneş Daniel i-a cerut lui Anthony Rhodes ca imediat ce soseşte la Londra să-i scrie o scrisoare în care să-i ceară un articol pentru o revistă oarecare, astfel dacă cineva îl întreabă la Bucureşti de ce l-a văzut pe Anthony Rhodes etc., el să poată produce această scuză naturală". Rhodes, pentru că nu avea cum să ştie că Ion Murgu lucra de fapt pentru Securitate, nu a realizat că, în realitate, indiscreţia sa a avut urmări teribile pentru Deneş. Drumul către închisoare al lui Deneş a mai fost pavat şi de agentul *Victor*, adică Silviu Crăciunaş, care a transmis şi el, mai târziu, într-un raport elaborat, detalii despre această întâlnire. De această dată, informaţia a fost obţinută nu de la Rhodes, ci de la Lordul St. Oswald care i-a povestit lui Crăciunaş „despre posibilităţile Angliei de a influenţa opinia din România

Ganea, prim-secretarul actual al legaţiei comuniste de aici, a fost la masă la ei tocmai în ziua în care a apărut articolul lui Rhodes în *Daily Telegraph*. Au vorbit peste o oră despre crimele pasionale şi sexual-maniace din Anglia! în cele din urmă, Ganea şi-a exprimat dezamăgirea. De Maniu spunea că a vrut să fie preşedintele unei Transilvanii independente!?

Abia ieri Anne-Marie Callimachi le-a telefonat cerându-le sfatul. O duce foarte greu astăzi. Comuniştii au invitat-o să meargă în România să traducă lucrări ştiinţifice şi cărţi literare din româneşte în englezeşte. Ea e foarte tentată căci o rudenie de-a ei a insistat. I-am spus lui Rhodes că din punct de vedere naţional defecţiunea lui Anne-Marie n-are nicio importanţă. Cred, însă, că va fi dezamăgită. De ce n-o ajută prietenii ei de aici, Farringdon!? Rhodes îmi confirmă că Farringdon o ajută deja.

Am vorbit mult. Am explicat „defecţiunea" unită din

1700. Rhodes tocmai scrie un articol despre acest lucru pentru *Spectator*. Era neclar asupra acestui lucru pentru că i s-a spus la Bucureşti de nenumărate ori că, „ceea ce s-a făcut cu forţa, s-a desfăcut cu forţa în 1948”. Am avut satisfacţia ca Elizabeth să-mi spună, prin oamenii lui V.V. Tilea, ca şi printr-un grup de scriitori influenţaţi cu care afirmă că a reuşit să facă legătura la Bucureşti cu ocazia vizitei lui din octombrie 1957. Mi-a dat să citesc o copie la maşină a unei scrisori pe două pagini mari, scrisă în limba franceză, în care un scriitor din RPR, evreu, îi aduce la cunoştinţă – şi roagă să fie transmis guvernului britanic – că în România există un grup influent de scriitori care simt împotriva partidului şi regimului comunist (despre care susţin că distruge personalitatea umană etc.). Scriitori care, deşi unii fac parte din partid, s-ar fi trezit la realitate şi doresc să participe la orice acţiune de subminare şi răsturnare a regimului din RPR cu condiţia să fie ajutaţi din afară de o forţă puternică, altfel orice acţiune va fi sortită eşecului. Scriitorul scrisorii amintea devotamentul lor faţă de marile idealuri ale democraţiei Occidentale şi explica că vitregia împrejurărilor şi oportunismului cras din partea lor i-a determinat să intre în partid sau să sprijine regimul comunist din RPR”. Mai târziu, ajuns în Occident, Ivan Deneş a fost unul dintre cei mai perseverenţi informatori ai Securităţii (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, II. 125 – 127, 145).

după ce ne-am întors acasă, că explicaţia pe care am dat-o eu a fost complet convingătoare. La 1700 nu a fost un act de forţă. Începuturile discuţiilor pentru unire, făcute de Ep. Teofil, au avut un substrat politic. Venirea lui Atanasiu Anghel în scaunul episcopal a dus la semnarea unirii – o conversiune de credinţă, nu de expedienţă politică, dovedită prin menţinerea unirii deşi drepturile promise nu au fost acordate. E vorba de revenirea românilor la Roma, la originea românismului şi la sursa creştinismului românesc, dovedită prin etimologia cuvintelor de bază ale credinţei. Am vorbit mult şi de

problemele politice româneşti actuale. Sunt foarte curios ce impresie i-am făcut!

Sâmbătă, 2 noiembrie 1957

Primesc o scrisoare de la Barbu Niculescu. Mă roagă să clarific lucrurile cu Viorel în ce priveşte organizarea românilor din Anglia. Voi face ce voi putea. Adevărul este că Viorel este mult prea voluntar şi dictatorial. Nimeni nu vrea să lucreze cu el pentru că el insistă să fie şef.

Duminică, 3 noiembrie 1957

Cina cu Gaby Bentinck. Sputnik II şi-a început cariera de dezagregare a moralului Apusului[266].

Luni, 4 noiembrie 1957

Toate ziarele sunt pline *numai* şi numai de ştiri despre Soviete. Sputnik şi TU 114, noul avion turbo-prop, şi apoi, Jucov. Apusul e fascinat.

Gardner de la *Daily Mail* îmi telefonează în legătură cu incidentul Summerskill. Pat Smily îmi spune că avocatul ziarului a tăiat ceea ce a scris ea în această chestiune. (The Law of Libel). Articolul pe care l-am scris pentru revista săptămânală *Tabiet* a fost acceptat. Michael Derrick îl găseşte foarte bun. Cred că voi fi unul dintre foarte puţinii care va scrie în acest sens cu ocazia a 40 de ani de la Revoluţia Comunistă.

Marţi, 5 noiembrie 1957

Ziarele continuă isteria „sovietică". Americanii sunt

---

266 După lansarea navei Sputnik I pe 4 octombnie 1957, practic a început cursa pentru cucerirea spaţiului, iar Uniunea Sovietică a pregătit foarte repede a doua misiune spaţială, intitulată Sputnik II, pentru a-şi demonstra superioritatea tehnologică faţă de Occident, în special faţă de SUA. Construcţia navei Sputnik II a fost realizată în mai puţin de o lună şi a fost lansată pe 3 noiembrie 1957, scopul fiind ca pe durata sărbătoririi Revoluţiei bolşevice nava să fie deja în spaţiu. Din cauza timpului limitat, inginerii au făcut nenumărate compromisuri, astfel încât Sputnik II nu a fost pregătită pentru a susţine viaţa în interior, iar pasagerul ei, câinele Laika, a murit chiar în prima zi după lansare. Cu toate acestea, misiunea a fost considerată un succes, iar preşedintele american Dwight D. Eisenhower s-a aflat sub presiunea opiniei publice de a face demersuri pentru ca SUA să recupereze handicapul în această competiţie.

înspăimântaţi.

Sosit la München, direct de la Londra cu avionul, sunt aşteptat la aeroport de profesorul (de zootehnie) Pârău. De vreo 46 – 48 ani, mijlociu de statură. Păr cărunt, faţă bolnăvicioasă. Simpatic, om de treabă. Îi place să se asculte vorbind. De altfel, bine. Descendent dintr-o familie veche de liberali, îl interesează „unirea" românilor.

La aerogară din oraş ne aşteaptă Stănescu[267], tânărul care mi-a scris că-l cunoştea pe Mircea (fratele meu) la Timişoara. Curios, dar sunt emoţionat îmi spune numai lucruri bune despre Mircea. Are două „norme" două posturi, la fabrică şi la universitate. Foarte muncitor, foarte serios, e un intelectual respectat de toţi. Pentru el, eu, aici în exil, sunt un adevărat far, se pare. Atât Mircea, cât şi soţia lui Rodica sunt ferm plantaţi pe linia naţională românească. Sunt amândoi însă extrem de cumpătaţi, ceea ce este atitudinea cea mai înţeleaptă astăzi, îmi spune Stănescu. împreună ne înţelegem cum să trimitem un mesaj acasă pentru familia lui Stănescu, al cărui copil se cheamă Mirciulică şi este prieten bun al lui Dorn, copilul fratelui meu Mircea. Ne decidem pentru: „Am avut ocazia să-l văd pe tatăl lui Mirciulică, prietenul lui Doru, care vă roagă să-i transmiteţi prin d-na Sanda că-i doreşte tot binele".

Stănescu e un tip înalt, de 186 cm, slab, cu păr negru. Are 39 de ani. Deşi se poate plânge de multe, fapt e că arată mult mai tânăr decât mine. Când i-am spus că eu am numai 40 ani, a rămas foarte surprins. E inteligent, adevărat intelectual, gardist, plin de patriotism, a trebuit să părăsească ţara pentru că s-a compromis în cursul demonstraţiilor serioase ce au avut loc la Timişoara în timpul revoluţiei din Ungaria. A stat ascuns vreo 6 luni. Apoi a scăpat. Din cele ce-mi spune reţin două lucruri: a. În ţară nu mai e vorbă de partide, de facţiuni. Pe de o

---

267 I -au mirosit în plus, faptul că Stănescu s-a repatriat le-a întărit convingerea că era un spion" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, f. 115).

parte, simt români *buni*; pe de altă parte, cei vânduţi străinilor. *Sudura şi încrederea e completă*. b. „Dacă cei din ţară ar cunoaşte situaţia adevărată de aici din exil, n-ar avea destule cuvinte să ne blesteme”. În ţară se aşteaptă totul de la exilaţi. Am fost şocat, când mi s-a spus aici că noi exilaţii nu mai avem niciun rol; că noi trebuie doar să aşteptăm să vedem ţara liberă ca să ne încadrăm apoi, din nou, în sânul naţiunii”.

Deşi e legionar, mi-a spus că îmi stă la dispoziţie. Mi-a cerut chiar să nu-l uit când va veni vorba să se întreprindă ceva. Va merge acum să raporteze situaţia celorlalţi legionari. Se va duce în Spania şi apoi la Paris. Ne vom vedea la sfârşitul lunii acolo. Va sta la Ionel Epuran, agentul franco-american, prieten al lui

Gelu Belu. Tot timpul mesei, când a vorbit Stănescu, Pârău a vorbit foarte puţin. Cum mi-am dat seama că avea prea puţini bani, i-am dat DM50, era tot ce aveam la mine în acel moment. A acceptat numai după insistenţele mele.

Împreună cu Pârău la avocatul Kircklehmer. Tânăr. Foarte mic de statură; extrem de iute şi inteligent. Stabilim ca eu să fiu ultimul martor politic, ca eu să stabilesc impresia favorabilă creată în lumea liberă de fapta celor cinci români.

Mă surprinde să văd că Barbu Niculescu n-a făcut absolut nicio plată pentru acest proces. Mie el mi-a spus categoric că totul e plătit. Aflu acum că i se datorează avocatului DM1200 plus DM300; adică cca. 150. Spun avocatului să nu aibă nicio grijă că dacă Barbu nu plăteşte voi achita eu tot ce i se datorează.

Miercuri, 6 noiembrie 1957

La orele 8.30 exact sosesc la Judecătoria Marxburg unde se judeca procesul lui Ciochină. Rând pe rând, sosesc toţi cei interesaţi. Ciochină arată bine. Mult mai bine decât arăta la procesul lui Beldeanu şi soţii la Berna. Beldeanu e cu adevărat rotofei. Tinde să facă burtă. De fapt, eu sunt convins că mai târziu în viaţă va fi voluminos. E curios, dar cu cât îl cunosc mai bine, cu atât îmi aduce aminte de

vărul meu „Popa” Lani Sabău, cu buzele sale pline, voluptuoase. Ochiu’ e şi el de faţă. Ion Emilian arată mult îmbătrânit, dar tot „călăreţ”. Vesel, amuzant, dar cu ochii obosiţi şi cam puhoşi, ceea ce mă face să cred că zvonurile că bea prea mult nu sunt inventii. Păcat, e un foarte bun român, chiar dacă nu are un cap politic. Generalul Ion Gheorghe, liniştit, cu capul chel, politicos şi nu prea vorbăreţ.

Judecătorul de instrucţie, chemat martor, e de origine din Cernăuţi. Vorbeşte româneşte foarte bine. Octavian Vuia, îmi spune că Vuia, care fusese în capul listei bătute la alegerile de la facultatea de drept când eram eu balic[268] (1934/35), e unchiul său. Vuia fusese şeful listei liberale. Eu am candidat şi am fost ales pe lista

Paica, legionară. Numai eu şi cu Pitu Pop nu eram legionari de pe întreaga listă. Octavian Vuia e trimis la proces de Radio Europa Liberă, de Bernard.

Masa cu Noël şi Yva Bernard la Königshof, în Karisplatz. Restaurant extrem de elegant. Îi comunic rezultatul procesului. Ciochină e condamnat la 15 zile închisoare şi cheltuieli de judecată, închisoarea fiind făcută deja atunci când a fost deţinut preventiv. I-am spus că depoziţia lui Beldeanu a fost foarte bună; că eu am renunţat la depoziţia mea în favoarea lui Ion Emilian (căci Tribunalul a fost gata să accepte pe unul din noi, dar nu pe amândoi), care a fost foarte bine, şi că pledoaria a fost excelentă. Ciochină, ca de obicei, a cam încurcat-o. Totul însă s-a rezolvat excepţional de satisfăcător. Ciochină personal nu merită efortul nostru, dar privit sub aspect românesc trebuia ajutat. Să sperăm acum că-şi va mai îndrepta năravurile proaste.

Bernard îmi vorbeşte foarte favorabil despre Stănescu. Nu-i spun că l-am văzut deja. Încearcă să-l convingă să-l ia la REL. Imposibil. Rapoartele mele sunt considerate drept venind din partea unor oameni influenţaţi de către apuseni (exilaţi).

---

268 Student „boboc” (n. red.).

La 5 p.m. vine Emilian la mine la hotel. Stăm de vorbă. Îmi dă ştiri din ţară. Nu prea noi şi nici prea interesante. Îmi spune că o duce extrem de greu cu publicarea *Stindardului*. Îmi promite să-mi trimită, regulat, ştiri, în fiecare vineri, pentru buletinul meu FRR Să vedem!?

Cina la amiral1. Dna Petre Lazăr şi ea acolo. Îi spun că, deşi eu adeseori nu văd lucrurile la fel ca fratele ei, generalul Constantin Petre Lazăr, eu îl respect pentru integritatea şi viaţa sa de hermit[269][270].

Critic Comitetul Naţional Român pentru politica sa exclusivistă şi mă declar loial Partidului Naţional Ţărănesc din spirit de disciplină şi nu pentru că aş aproba câtuşi de puţin politica de susţinere a lui Vişoianu. Vorbim de Tilea. Ea îl atacă. Eu îl susţin, fără însă să ascund faptul că el este respins de Partidul Naţional Ţărănesc şi de majoritatea celorlalţi exilaţi.

După plecarea ei, amiralul îmi vorbeşte îndelung de REL. Este o dezbinare completă. Nimeni nu este pentru Bernard. Nu există spirit de echipă, doar slugărnicie. El nu simte româneşte, nu ştie să instileze patriotism. Linia sa este complet greşită. De ce nu fac eu ceva? De ce nu vin eu la München? I-am spus că e de datoria Comitetului Naţional Român să o facă; să-i informeze pe americani că Bernard e cu totul nepotrivit pentru postul pe care-l ocupă. Eu n-am nimic împotriva lui Bernard. Sunt convins însă că ar fi mai bine dacă în capul secţiei s-ar găsi un român get-beget. Am spus acest lucru lui Bernard în faţă şi nu înţeleg

269 Autorul se referă la contraamiralul Gheorghe Ştefan Dumitrescu (1888-?). A fost ataşat militar şi naval la Legaţia României din Marea Britanie între 1935-1940. Ion Raţiu l-a cunoscut în 1940 când s-a angajat la legaţie. în anii 1950 Dumitrescu a plecat din Londra la München şi s-a angajat la secţia română a Radio Europa Liberă. Ion Raţiu îl menţionează în jurnal amiralul sau Gică.

270c ând a decis să plece în exil cu regele Mihai I, generalul Lazăr şi-a abandonat soţia în Bucureşti. Georgeta Lazăr, „la intervenţiile ei să fie luată şi ea întrucât ceilalţi ofiţeri din suita regelui îşi iau şi soţiile, Lazăr Petre a refuzat cu toate că avea posibilitatea să facă acest lucru” (ACNSAS, fond Informativ, dosar 260383, f. 6).

să lucrez împotriva lui pe la spate. Criticile severe pe care le-am adus postului REL le-am făcut în scris şi i le-am predat lui personal, ca să ştie despre ce e vorba.

Apoi, discuţie lungă despre Viorel. Aceeaşi poveste. Viorel e neonest. Încearcă acum să-l *ciupească* pe amiral. Din banii pe care-i datorase la început, suma s-a redus la circa 1700. Viorel şi-a luat obligaţia să plătească această sumă *în întregime* de îndată ce va avea ceva bani. I-a scris deunăzi spunându-i că a reuşit să facă o afacere şi că-i oferă 1.000 pentru închiderea datoriei în mod total. Gică Dumitrescu i-a răspuns că el acceptă 1 400. Adevărul este că Viorel a primit bani serioşi în urma rezolvării procesului său pentru vânzarea casei din Bucureşti. Pe Gică l-a exploatat ani de zile. Acum să-l plătească *în* întregime sau să-l

„Iciupească" Inevitabil, am făcut amândoi reflexia. Viorel se vede din nou mare conducător naţional. E foarte deştept. Poate să fie utilizat, dar n-are calităţile *morale* pentru a ne conduce la renaşterea poporului român[271]. Felul în care s-a purtat cu Johnny Troiano, cum neagă o datorie de cca. 30.000 utilizând situaţia precară a lui Jonnny e de neînchipuit. E un fel de şantaj moral – şi când te gândeşti că e vorba de fiica sa Ileana şi de propriul său ginere!

Joi, 7 noiembrie 1957

Cu trenul la Freising. Mă aşteaptă la gară d-rul D. Pârău. Lucrează aici, la universitate. Freising e oraş

271 în a doua jumătate a anilor 1950 a apărut un conflict de opinie între Ion Raţiu şi Viorel Tilea referitor la felul în care ar fi trebuit construite şi promovate acţiunile politice ale românilor din exil. Raţiu considera că e timpul unor demersuri radicale care să determine o eventuală prăbuşire a regimului comunist din România, în timp ce Tilea s-a manifestat ponderat, fiind adeptul acţiunilor politice prudente. în acelaşi timp, Tilea a fost dezamăgit de faptul că organizaţiile mai importante ale exilului nu l-au considerat liderul de care aveau nevoie, mai ales că acesta era unul dintre puţinii seniori ţărănişti din exil. Conduita sa măsurată şi nemulţumirile faţă de ceilalţi lideri ai exilului au atras atenţia Securităţii, care a încercat şi a reuşit să profite de pe urma lor.

catolic, sediul Cardinalului, cu o cetate culturală: catedrală, teologie, licee etc. Oraş mic, abia 35.000 locuitori. Pitoresc.

Îmi vorbeşte mult de tot de activitatea sa ca agronom de ocol la Fălciu. Reuşita de acolo; comasarea; preluarea unui parchet de pădure de la un evreu. Încredere deplină în ţăranul român. Pârău e liberal prin tradiţie familială. Are o afecţiune deosebită pentru Mişu Fărcăşanu şi Horaţiu Comaniciu. Soţia lui e nemţoaică, cu doi copii, Cornelius şi Silvia. Îmi vorbeşte de înfiinţarea Asociaţiei Românilor din Germania. Astăzi, preşedinte este Nicola, pe care l-am cunoscut la procesul lui Ciochină. Treburile nu merg prea bine. Prea mulţi legionari. Grupul Sima e cel mai serios.

Abia sosit înapoi la hotel, la München, că vine Beldeanu să mă vadă. Îmi spune că Ochiu' a intrat în nişte datorii în legătură cu o afacere de spălătorie chimică cu care s-a încurcat. Îi trebuie

DM500. După ce-mi plătesc nota la hotel îmi rămân cea DM210. Îi dau lui Beldeanu DM200 pentru Ochiu'. Îmi oferă o chitanţă. Îi spun că îmi ajunge cuvântul lui, dar îi cer să insiste ca băieţii aceştia cu care a făcut acţiunea de la Berna să fie mai serioşi.

Împreună cu Beldeanu mergem la generalul Ion Gheorghe. Ceilalţi invitaţi: comandorul Gheorghel, tânărul Ion Gheorghe cu soţia sa nemţoaică, Gică şi Nella Dumitrescu. Soţia generalului este foarte simpatică: nemţoaică din Saxonia. Discuţie interesantă cu tânărul Ion Gheorghe. Vrea să intervin pe lângă americani ca să-l scoată pe Bernard. Îi spun că orice intervenţie voi face va fi prin Bernard. Deocamdată doresc să lucrez pentru REL ca să se vadă că pot să o fac bine. Mai târziu, să vedem. Politica greşită a americanilor de la REL e adevărata sursă a tuturor greutăţilor noastre la secţia românească. Griffiths, pur şi simplu, e pe o linie greşită internaţionalizată.

Vineri, 8 noiembrie 1957

La Frankfurt. Frumoasă catedrala! îmi place însă mai

mult aspectul râului, cu podurile lui impresionante. Sosit la Londra, citesc cu plăcere articolul meu din *Tabiet*. I s-a dat loc de frunte.

Sâmbătă, 9 noiembrie 1957

Primesc o scrisoare de la tata. Îmi uşurează inima. A primit scrisoarea mea referitoare la vizita lui St. Oswald şi totul pare să fie în ordine.

Silviu îmi dă de ştire că americanii au refuzat să-i plătească banii avansaţi de mine pentru ieşirea lui din ţară. Mă întreabă ce atitudine să ia pentru că Romi Boilă şi Veniamin se vor duce în curând la Viena să-l vadă. Voi sfătui moderaţie şi înţelepciune. Noi dorim întărirea partidului şi nu distrugerea lui.

Iată ce îi scrie Romi Boilă lui Silviu:

Paris, 30 oct. 1957.

„… Atât eu, cât şi Veniamin, am rămas foarte impresionaţi de gândurile tale înţelepte şi generoase şi de seninătatea cu care priveşti lucrurile şi oamenii atunci când o dreaptă revoltă ar fi pe deplin justificată. Suntem de mult neliniştiţi, în conştiinţa şi în inima noastră, atât eu cât şi Veniamin, de neputinţa de până acum de a te vedea şi a examina pe larg şi cu toată prietenia împreună multele şi gravele probleme care ne preocupă…”

Silviu îmi anunţă, de asemenea, că i s-a aprobat viza de venire în Anglia.

Luni, 11 noiembrie 1957

Vorbesc cu Billy Collins la telefon. Îmi spune că e de acord cu venirea lui Silviu imediat. Îmi va da banii pentru el de îndată ce e aici. Le trimit o telegramă cerându-le să-mi comunice când pot sosi ca să le trimit bilete de avion.

Masa cu Manya. Îi vorbesc de tentaţia de a-i scrie lui Eisenhower în legătură cu politica Apusului. Mă încurajează. Îmi spune că nu trebuie să fiu modest: „eşti un om extrem de valoros pentru Apus. Când lumea te va cunoaşte mai bine, acest lucru va fi recunoscut”. Îi place articolul meu din *Tabiet*, deşi ea crede că ruşii sunt mai slabi decât îi arăt eu.

Marţi, 12 noiembrie 1957

Iau interviul lui William Harman, deputat socialist de Glasgow. Discutăm între altele şi formula socialismului, în opoziţie cu cea a comunismului. E foarte bine. Insistă în ceea ce priveşte drepturile individului.

Patrick Maitland îmi telefonează şi-mi spune că a cerut editurii sale să-mi trimită un exemplar al cărţii lui *Task for Giant*: *An Expanding Commonwealth*.

Silviu îmi telegrafiază că nu poate veni în Anglia din cauza emigrării. Dacă pleacă din Austria atunci nu va mai putea emigra! începe să mă cam plictisească această insistenţă asupra emigrării în America Latină. E o mare greşeală![272]

Miercuri, 13 noiembrie 1957

La redacţia ziarului *Times*. MacDonald, redactorul şef al afacerilor străine, arată un interes viu asupra ideilor mele în legătură cu răspunsul Occidentului la seria de victorii comuniste. E de acord cu mine că acum, în urma Sputnik-ului, imaginaţia popoarelor asiatico-africane a fost captată de Rusia comunistă. Aprob cuvântarea lui Macmillan, în care vorbeşte de unirea Apusului şi cedarea concepţiei înguste a „suveranităţii naţionale", dar spun că, în general, felul cum reacţionează la acţiunea riguroasă comunistă este de natură cu totul „pedestră". Compar situaţia de astăzi cu ceea ce trebuie că s-a întâmplat la sfârşitul secolul al XV-lea, în pragul descoperirii lumii „noi". Ţara cea mai avansată, Spania, a obţinut mari avantaje, deşi era relativ mică.

La masă, la BBC. Graham îmi spune că lordul St. Oswald a fost foarte interesant când s-a adresat ANEC-ului, săptămâna trecută. Mă întreabă care e atitudinea d-nei Summerskill. Îi povestesc cele întâmplate la REL cu ocazia interviului care a fost publicat în *Daily Mail*, marţi, 15 noiembrie. Miss Berry îmi spune că interviul meu cu

---

272 D IE, acţiunea a fost un „paravan în faţă şi m-am înscris pentru emigrare în America de Sud" pentru a dezorienta serviciile de informaţii din Occident (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 63, f. 24).

Ronald Bell a fost reluat de *Scânteia* din 3 noiembrie, îmi spune că ar fi bine să continuăm chestiunea pentru că ea reprezintă un succes. Ea e de acord ca eu să vorbesc la radio BBC în ziua de 10 decembrie – Ziua Studenţimii.

După-masă, la orele 4.30 ne întâlnim cu Comitetul Executiv al Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi, la sediul Foştilor Combatanţi Polonezi, pentru a plănui activitatea aici, în Anglia. Se decide formarea şi reactivarea Uniunii din Marea Britanie şi se alege un comitet temporar: eu – preşedinte; Josten, Peyer – vicepreşedinţi; Racişski – secretar; Bajorinas – casier. Eu propun cooptarea unui ungur în Comitet. Se sugerează Pâloczy, Horváth sau Faludy. Vom vedea. Josten propune* organizarea unei expoziţii anticomuniste de caricaturişti, care apoi să călătorească prin

Asia şi Africa. Wierzbiariski este în drum spre Orientul Mijlociu, Asia Sud-Estică, Insulele Filipine şi apoi în America. Cade de acord să mă duc la Paris cât mai curând ca să vorbesc cu McCarger de la organizaţia pentru Europa Liberă. McCarger e mult mai important decât McHale. Se pare că ar avea mare viitor.

Antoni Dargas îmi spune că a vorbit cu Gou Constantinescu nu mai puţin de cinci ori ca să fiu şi eu acceptat la conferinţa lui St. Oswald – de la ÎNEC –, dar a fost imposibil să-l mişte. Îmi va da detaliile cu altă ocazie. Patriotismul lui Gou e extrem de interesant!?

Sanda îmi dă de ştire de la Viena că au sosit Alexandru Coşereanu, Gh. Otparlic (prieten vechi de-al lui Beldeanu) şi studenta medicinistă Ana Blidaru. Au călătorit timp de 18 zile, din Moldova până în Austria, ascunşi într-un vagon de struguri. Comunic ştirea. Imediat a fost dată ziarelor. Sper ca ceva să putem plasa.

Aseară ne-am dus a Institutul Francez ca să vedem piesa de teatru a lui Eugen Ionescu *Amédée ou Comment sen débarrasser*. Eugen Ionescu a vorbit puţin – foarte bine – înainte de prezentare şi apoi s-a dat o recepţie. Noi n-am stat la recepţie. Cu Elizabeth, Mia şi cu danezul Niels,

prieten de-al Miei Prodan, am rămas puţin în oraş.

Joi, 14 noiembrie 1957

Masa cu Bunty McNaughton, Robert Carnac, David Williams. David e de acord să regizeze piesa noastră de teatru, *Templeton*. Cred că e foarte potrivit. Va face-o extrem de bine.

După aceea, rămânem cu Bunty şi luăm o cafea la Piccadilly Hotel. Încearcă să mă *sperie* şi să mă facă să mă retrag cu totul. Ar vrea ca eu să fiu de acord să spun că ea *singură* e autoarea acestei piese de teatru. Mă ameninţă chiar cu moartea, cu scandal etc. Toate cauzate de soţul ei, Jack, care nu poate să suporte ideea că eu am colaborat la această piesă!? Eu n-o cred pe Bunty absolut deloc. Ea se înşală grozav când îşi închipuie că mă poate speria. Şi ameninţările pe care le-ar fi făcut Jack nu cred că sunt reale sau chiar dacă sunt adevărate n-au nimic de-a face cu identitatea autorului piesei *Templeton*.

Eu sunt convins că Bunty minte, e lipsită de adevărată onestitate şi vrea acum să monopolizeze piesa. Nu voi ceda. Am toate scrisorile ei care dovedesc că eu am jucat rolul cel mai important la scrierea acestei piese. Eu n-am absolut nicio ambiţie în această direcţie, nu vreau să fiu dramaturg, şi nici nu doream să mă etalez ca autor, dar din moment ce ea încearcă acest şantaj moral, nu am nicio intenţie să abandonez piesa. Dacă ar fi fost onestă şi mi-ar fi pus problema clar de la început, poate că aş fi renunţat la calitatea mea de coautor.

Vineri, 15 noiembrie 1957

Cina la cumnatul meu Godfrey Pilkington. Freddy şi Gertrude Keller. Vorbim mult politică. Freddy îl condamnă pe Dubois: „a făcut o mare prostie comunicând informaţii secrete lui Mercier, ataşatul militar al Franţei la Berna”.

Sâmbătă, duminică, 16 – 17 noiembrie 1957

Scrisoare de la Silviu cu originalul lungii scrisori pe care a primit-o de la Augustin Popa. E o lungă confesiune de neputinţă. Silviu îşi dă seama de acest lucru.

Barbu Niculescu îmi cere să plătesc eu pentru

apărarea lui Ciochină. Mă aşteptam. Dar nu este corect. La Berna mi-a spus că totul a fost plătit. Voi accepta eu această sarcină, dar acum nu mai pot spune că Barbu a fost *întotdeauna* corect faţă de mine.

Sâmbătă şi duminică noaptea nu pot dormi deloc. Citesc tot timpul. Sunt foarte îngrijorat de relaţiile dintre cei care lucrează la mine la birou. Ar putea să ducă la consecinţe foarte grave. Duminică la 6 seara vine Josten la mine. Discutăm şi plănuim expoziţia de caricaturi. Hotărâm pe cine să invităm în comitetul de organizare etc. Mă amuză faptul că el e foarte plin de idei. Îmi aduce aminte de perioada de război când am organizat marea adunare de la Albert Hall cu Pavel Kavan. Şi atunci era vorba de o organizaţie internaţională (World Youth Council), dar numai un ceh şi un român au depus muncă adevărată (cehul s-a dovedit apoi să fi fost un comunist convins, care poate că a fost amestecat la defenestrarea lui Masaryk[273]).

Luni, 18 noiembrie 1957

Iată câteva extrase din scrisoarea lui Augustin Popa către Silviu Crăciunaş:

New York, 9 nov: 1957

„Am dorit să merg la Viena ca să-ţi strâng frăţeşte mâna… lipsa dolarilor…” (dl Vişoianu a fost în Europa în drum oficial, cu program foarte încărcat, dinainte stabilit, de la care nu s-a putut abate. Dl Cretzianu a devenit cetăţean american). „Nu vreau însă să justific în acest chip întârzierea răspunsului la scrisoarea dumitale din august. Îmi dau seama că îndelunga aşteptare te-a întristat…”

„Mă bucur din toată plinătatea inimii că te-a scos Dumnezeu din gura morţii în care te-ai aruncat cu atâta curaj spre a servi, dezinteresat, cauza neamului… acest sentiment îl au toţi prietenii din Comitet şi din Partid care

273 Termenul defenestrare este folosit adesea, dar necorespunzător, pentru a indica moartea ministrului de Externe ceh, Jan Masaryk, găsit pe 10 martie 1948 sub fereastra băii din Ministerul de Externe. Se bănuia că moartea sa n-ar fi fost naturală, fiind cauzată de comuniştii cehoslovaci (n. red.).

te-au cunoscut şi nu există unul care să aibă păreri, decât de gratitudine şi admiraţiune. Dar nu toţi ştim de misiune…”

„… în primăvară, Comitetul Naţional Român plănuise o intensificare a activităţii… a trebuit să abandonăm ideea…”

„… sunt încântat să ştiu că lucrezi la o carte care urmează să fie tipărită la Londra. Îţi trimit cele mai călduroase urări de succes, care nu va fi al dumitale, ci al cauzei româneşti.

Pentru concursul ce ţi l-a dat în această materie prietenul I. Raţiu merită din nou toată gratitudinea noastră. Cu aceasta ajung la capitolul generozităţii lui care a făcut posibilă salvarea dumitale. Menţin tot ce am scris despre acest subiect şi păstrez neschimbată toată aprecierea pe care o merită gestul lui patriotic. Regret imens că nu i-am scris atunci, îndată, cum intenţionam. Dar – mai binele s-a dovedit încă o dată duşmanul binelui. El a publicat, adică, o carte foarte bine şi inteligent scrisă. Voiam să-l felicit nu în câteva rânduri numai, ci după examinarea mai de-aproape a cuprinsului, să-i fac anumite sugestiuni de completări pentru o viitoare ediţie care cred că se va publica. N-am mai ajuns s-o fac; dar n-am uitat şi n-am renunţat.

Privitor la suma avansată de el, atât Basil cât şi Veniamin m-au asigurat vara trecută, când s-a luat decizia, că – dacă vei reuşi să scapi – problema se va rezolva automat, fără greutate.

După sosirea dumitale Veniamin a început discuţii şi tratative… El tot mai are încă speranţe. Dacă nu va reuşi, el şi cu mine vom face ce ne va ajuta Dumnezeu să-l despăgubim pe Raţiu aşa cum l-am asigurat la început…”

Primesc o scrisoare de la Bunty în care îşi cere iertare pentru tot ce mi-a spus şi scris. Repetă din nou că mă vrea, *cu tot dinadinsul* în piesa de teatru. Îmi şi telefonează. Mă imploră să *uit* tot ce mi-a spus joia trecută. Trebuie să spun că-mi dă o oarecare satisfacţie morală

faptul că regretă ameninţările făcute. Femeile sunt atât de curioase şi neconstante!

Temerile mele în legătură cu biroul s-au dovedit, har Domnului, neîndreptăţite. Am luat cina cu Sally. Cred că ea mi-e complet leală.

Vineri, 22 noiembrie 1957

Primesc confirmare de la Silviu că poate să vină acum în Anglia fără să-şi piardă dreptul de refugiat. Rog pe Collins să-i trimită o scrisoare în care să-i confirme că e nevoie ca el să stea aici cel puţin trei săptămâni.

Duminică, 24 noiembrie 1957

Vorbesc cu Silviu Crăciunaş la telefon. El e de acord să vină cât mai curând acum. E reţinut la Viena de formalităţile de paşaport, vize etc. Romi şi Veniamin vor sosi la Viena, vineri, 29 crt. Speră că va ajunge la Londra pe ziua de 1 decembrie.

Ion Opriş vine să mă vadă. Pare mult mai calm. Lucrează la politehnică, studiază telecomunicaţiile. George F. Kennan vorbeşte la radio despre ţările satelite din Europa Răsăriteană. Situaţia e deprimantă.

Luni, 2 decembrie 1957

Noël Bernard îmi telefonează de la München să-mi spună că *Scânteia* de ieri m-a atacat într-un lung articol care a fost apoi difuzat la radio. Îmi cere să răspund imediat. O fac cât se poate mai simplu, dar sunt puţin prea obosit ca să mă mulţumească. Din păcate, n-am timp să stau pe gânduri şi să revizuiesc.

Joi, 5 decembrie 1957

Masa cu Viorel. Îmi povesteşte, pe larg, toate discuţiile lui la Madrid. A stat de vorbă cu toţi: Sima, Gărneaţă, Iasiński, Pamfil Şeicaru, Uscătescu, Demetrescu, prinţul Nicolae. Le-a spus tuturor a – cred eu, cam *neînţelept* – că fac greşeli. Aşa cel puţin îmi spune mie. Turul lui „de forţă” însă îmi pare neserios. Vrea să scoată *Făclia*. Îmi cere un articol asupra lui Georges-Émile Iliescu. Îi promit să-l scriu.

Îmi spune că amândoi am avut mari succese în

ultimul timp: Kennan a reprodus argumentele lui; iar Macmillan – Eisenhower au dat comunicatul „United West Policy”[274] care este complet pe linia argumentelor dezvoltate în cartea mea.

Îi povestesc, foarte pe scurt, cazul Silviu Crăciunaş şi-i spun că acesta va veni mâine la Londra. Îi cer să păstreze totul complet secret. Îi povestesc, de asemenea, că Barbu Niculescu m-a lăsat să plătesc eu totul pentru apărarea lui Ciochină. Îmi spune că Liga Românilor Liberi acum a cerut lui Chirilă (tânărul camarad al lui Beldeanu) să colaboreze cu Sima ca să-l atragă pe acesta. Viorel are impresia că această dorinţă a lui Barbu Niculescu se datorează faptului că Liga şi generalul Ion Gheorghe sunt pe cale de a se despărţi. Generalul I. Gheorghe se bazează pe Gărneaţă şi Iasiński şi pe oamenii acestora.

Discutăm apoi ceea ce Viorel numeşte complexul meu „Viorel”. Eu, pentru a dovedi independenţă, mă despart de el în public sau nu simt de acord cu el, chiar şi atunci când politica lui e bună (îl asigur că n-are dreptate). Îmi spune apoi:

— Tu ai mai mult noroc decât mine pentru că ai avantajul numelui. Eu nu l-am avut.

— Greşeşti, dragă Viorel, i-am răspuns, eu găsesc că numele e un dezavantaj. Toată lumea te suspectează că te găseşti în treabă doar pentru a corespunde „numelui”.

M-a amuzat foarte mult atitudinea lui Viorel faţă de cei 500 ce-mi datorează. Îmi spune că eu acceptasem banii pe care mi i-a dat în timpul războiului, doar ca împrumut. În felul acesta am „replătit” împrumutul ce mi-a acordat. E o interpretare absurdă, dar îl asigur că poate să-mi replătească datoria când va vrea. Rămâne la latitudinea lui.

---

274 Autorul se referă la decizia luată de preşedintele american Dwight Eisenhower şi premierul britanic, Harold Macmillan, de a institui ca regulă consultarea in mod regulat a celor două administraţii, prin reprezentanţii lor cu atribuţii in domeniul politicii de securitate naţională, pe teme de actualitate in politica de securitate internaţională.

Vineri, 6 decembrie 1957

Soseşte Silviu Crăciunaş cu Sanda Stătescu. Le dau 30. Stau puţin cu ei, doar să le urez bun sosit. Plec apoi la cină la David Williams, impresarul care vrea să producă piesa noastră de teatru, *Templeton*. Stăm de vorbă până pe la 3 dimineaţa.

Sâmbătă, 7 decembrie 1957

La FCI. Cădem de acord cu Josten asupra planurilor de acţiune pentru expoziţia de caricaturi anticomuniste. Stabilim că

Silviu trebuie lansat cât mai cu multă fanfară. Va încerca să vândă un articol exclusiv pentru *Saturday Evening Post* şi să ceară $5.000 din care el va reţine 15%.

După-masă, la orele 4 sosesc Sanda cu Silviu la noi acasă. La 4.30 soseşte şi Milton Waldman de la Collins. Arată punctele care-l interesează: 1. Cartea trebuie scrisă la persoana întâia singular. 2. Numai experienţă personală. 3. Nimic didactic, nicio propagandă.

Înţelegere perfectă. După plecarea lui Waldman stăm de vorbă noi între noi şi luăm cina împreună. Observ o tensiune foarte mare între Sanda şi Silviu. Este însă datorită nu sentimentelotr pe care le nutresc unul pentru celălalt, ci mai ales acestei psihologii a lui, evident creată de cei aproximativ 19 ani de urmărire, închisoare, nelinişte etc. Se întrerup reciproc. Orice spune ea, el e de acord, dar e de acord într-un fel cu totul iritant, dându-i să înţeleagă că era deja de aceeaşi părere încă înainte ca ea să fi vorbit. Cred însă că aceste dificultăţi se vor rezolva de îndată ce se vor aşeza puţin aici în Londra[275].

275S SI şi folosită de aceştia şi ulterior de către Direcţia a III-a în întreaga acţiune a lui Victor \ Aceasta provenea dintr-o familie cu simpatii legionare, fiind sora lui Nicoară Iordache, legionar asasinat în 1939, ea decedând în 1969. Silviu şi Eugenia au avut o fată, născută în 1942, care avea şapte ani când părinţii ei au fost arestaţi. Mai târziu, în 1972, Crăciunaş a reuşit să o aducă pe Lilioara, fiica sa, în Anglia, aceasta mărturisindu-i lui Ion Raţiu că s-a căsătorit la vârsta de 18 ani „ca să scap de numele Crăciunaş”. Prima sa soţie şi fiica au ştiut de relaţia specială a lui Crăciunaş cu Securitatea, ele însele fiind recrutate şi angrenate în acţiunile agentului Victory ţinând legătura cu ofiţeri de

După cină, la Cristea, cu toţii. Vlada Kârastojanova e şi ea de faţă. Cristea pomeneşte atacul din *Scânteia* îndreptat împotriva mea. Spun că sunt puţin îngrijorat de ce s-ar putea întâmpla familiei mele. Vlada îmi spune să nu le dau nicio atenţie. Ea a fost direct ameninţată şi totuşi nimic nu s-a întâmplat surorii sale.

Duminică, 8 decembrie 1957

Sanda şi cu Silviu stau cu noi la prânz şi, apoi, toată după-masa, până la 7.30 seara.

Vorbim mult, mai ales despre ce trebuie eu să fac şi despre atitudinea partidului faţă de mine. Veniamin a fost foarte explicit: „Fereşte-te de Raţiu. Noi nu suntem în acelaşi diapazon cu el”. A vorbit cu multă patimă, m-a atacat mai ales pentru că sunt „foarte ambiţios”. Romi Boilă, şi el, a fost de aceeaşi părere. Şi el m-a atacat mult, mai ales pe chestiunea „ambiţiei” mele. Silviu a fost complet recunoscut drept membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional Ţărănesc (i-am spus să obţină acest lucru în scris). Atât Sanda, cât şi Silviu au insistat că eu trebuie să ies din atitudinea mea pasivă în partid. Am o datorie faţă de partid şi faţă de naţiune. Ambii au fost extrem de elogioşi faţă de „calităţile” mele, energia mea şi legăturile mele.

Cred că Silviu mi-e sincer devotat. În tot cazul, astăzi n-ar putea să fie altfel. Eu l-am scos din ţară; eu am forţat mâna Comitetului Naţional Român să facă ceva pentru el tocmai pentru a evita ca Silviu să se dea de partea mea; eu i-am aranjat publicarea cărţii; eu i-am aranjat obţinerea de bani, drept avans şi eu i-am pus aceşti bani la dispoziţie până când mi-i va restitui Collins; în fine, eu i-am obţinut viza, atunci când prima încercare s-a scontat în eşec. Rămâne de văzut însă care va fi atitudinea lui atunci când va fi complet independent şi când acţiunea mea nu va fi cu totul pe placul lui!? Sunt foarte curios. Eu, însă, mi-am deschis inima complet. Eu vreau să lucrez cu Silviu; să fim

---

Securitate în ţară care le-au sprijinit din punct de vedere financiar (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 48, f. 175).

tovarăşi de luptă naţională.

Marţi, 10 decembrie 1957

Scriu o cuvântare pentru BBC. Gretton taie orice referinţă la ziua studenţimii sub motiv că a fost vorba de o sărbătorire antisemită. Silviu şi cu Sanda mă ascultă. De asemenea, Cornea. Toţi sunt de acord că a fost foarte bine. Silviu îmi spune că l-a văzut ieri pe Lazăr, care a insistat mult să înţeleagă poziţia monarhiei în România. Nu i se spusese absolut nimic despre misiunea lui Silviu (aşa, cel puţin, i-a afirmat acestuia).

După cină la Roger Pilkington. Am vorbit din nou cu Doerflinger de la *Newsweek* şi cu Osyth Leeston, care are o poziţie importantă în Editura Marray. Sir Barry Pilkington (care e şi el director al Băncii Angliei) s-a cam supărat când i-am spus că el n-a vândut *gilt-edged securities*[276].

La BBC Cristea mi-a vorbit cu multă indignare despre faptul că ceilalţi nu l-au ajutat pe Silviu să iasă din ţară. „Nu-mi pot închipui acest lucru. Care este motivul?" I-am spus că e mai bine ca această chestiune să nu se mai pomenească căci nu foloseşte la nimic. Eu nu ţin la niciun fel de recunoştinţă în această chestiune. Pentru Silviu ar fi chiar mai folositor dacă s-ar lepăda de mine. Ar fi atunci primit cu braţele deschise, cred chiar în Comitetul Naţional Român. Şi am adăugat: „Meritele acestui om sunt enorme.

Ceea ce a făcut Beldeanu e nimic în comparaţie. Este un om de care noi românii putem să fim mândri. Să fim mândri că naţia noastră a putut produce un asemenea bărbat".

Miercuri, 11 decembrie 1957

Seara târziu telefoane de la Sanda şi Silviu. Ciocnire teribilă între ei. Sanda să plece de-acasă; să vină la noi peste noapte sau să se arunce în faţa unui tren!? în fine, îi

276 Instrumente financiare sau acţiuni emise de stat sau companii private şi care se tranzacţionează pe bursă. In acea perioadă numele acestora provenea de la faptul că acţiunile tipărite aveau marginile aurite.

calmez. Amândoi sunt extrem de încordaţi.

Joi, 12 decembrie 1957

Masa cu Jackie Rolo. După aceea la Sanda şi Silviu. Îi calmez complet. El îşi despacheta geamantanul pentru că se hotărâse (!?) să plece înapoi la Viena. Mi-a spus că a făcut-o ca să o sperie puţin pe Sanda.

Vineri, 13 decembrie 1957

Cu Sanda şi Silviu la W. Collins. Manya Harari şi Ralph. De asemenea, Mark Bonham Carter. Ei fac impresie bună. Sanda mă cam plictiseşte, nu înţelege când trebuie să plecăm deşi i-am spus foarte clar care este situaţia. Am lăsat-o acolo pentru că nu voiam să-i creez impresia că vreau să o privez de plăcerea de a mai sta.

Primesc o scrisoare de la Mircea [Raţiu] chiar cu data de 1 decembrie. Îmi face mare bucurie. E clar că citise sau auzise atacul împotriva mea din *Scânteia* şi la radio. Mi-a scris însă imediat şi, prin implicaţii, foarte patriotic.

Miercuri, 18 decembrie 1957

Tare aş dori să scriu un articol despre conferinţa NATO, dar n-am timp. De asemenea, aş vrea să comentez asupra celor „debitate” de George E Kennan.

Ieri seara am luat cina la clubul meu (St. Jamess) cu lordul St. Oswald şi Silviu Crăciunaş. A făcut toate aranjamentele necesare, de principiu, ca St. Oswald să fie prezentat drept campion ai drepturilor noastre. A repetat-o de mai multe ori: el e gata să facă tot ce e necesar şi chiar şi să moară dacă s-ar ivi situaţia ce ar cere sacrificiul suprem. Din partea noastră, noi l-am asigurat că vom trimite în România articolele lui şi că-l vom face cunoscut peste tot. Eu voi face singur traducerile şi St. Oswald va acoperi cheltuielile de tipărire.

Joi, 19 decembrie 1957

Milton Waldman îmi dă o întâlnire la Collins pentru mâine dimineaţă. Îmi comunică diversele lui obiecţii la schema cărţii prezentată de Silviu.

Vineri, 20 decembrie 1957

Waldman îmi cere două capitole. Afirmă că această carte ar putea să fie mare reuşită; depinde însă de cum e scrisă. Comunic acest lucru lui Sanda şi Silviu, care mă cam enervează.

1958

Joi, 9 ianuarie 1958

Sanda şi Silviu aici. Sunt foarte mulţumit cu textul primului capitol. Johnny îl traduce acum. Simt foarte plictisit însă cu pretenţiile lor actuale. Vor acum să ceară un avans de 650 de la Collins. Le spun, cam ritos din păcate, pentru că am fost aşa de indignat încât nu m-am putut stăpâni, că nu intenţionez absolut deloc să ridic cifra convenită cu Collins, care este 500. Ne-am despărţit cam rece. E fantastic cum oamenii nu se mulţumesc cu ce faci pentru ei. Nu numai că l-am scos din ţară, că i-am dat bani de când e aici în exil, că m-am zbătut enorm ca să-l aduc în Anglia, că i-am găsit o editură care să-i avanseze (fără să-l fi văzut la faţă şi fără să fi citit un rând scris de el) 500 de sterline, acum vrea să-i găsesc mai mulţi bani. Recunoştinţă faţă de mine?! Să vedem! Până acum numai vorbe frumoase. Le-am spus însă foarte categoric că eu înţeleg să respect *exact* cuvântul dat lui W. Collins, adică *„up to and not exceeding500”*[277].

Luni, 13 ianuarie 1958

Victor Cornea vine să mă vadă şi-mi cere ajutorul în ce priveşte complicaţia pe care o are cu Editura British Survey care a publicat broşura lui despre România. Această editură (redactor-şef John Eppstein) a introdus, fără autorizaţia lui Cornea, teza revizionistă maghiară asupra Transilvaniei!? E, într-adevăr, de neauzit. Mergem împreună la avocatul (Rubinstein, Nash & Co.) Michael Rubinstein, care, întâmplarea face, mi-e foarte bun prieten. Stabilim că e bine să cerem recunoaşterea greşelii în tribunal şi plata cheltuielilor. M-am gândit pe urmă că ar fi bine ca această recunoaştere în tribunal să fie apoi trimisă tuturor abonaţilor care au primit această primă

277 „Până la maximum 500 de lire” (în lb. engl.) (n. red.).

ediţie (falsificată).

Marţi, 14 ianuarie 1958

La Collins. Reuşesc să obţin un contract extrem de favorabil pentru Silviu. E un mare succes! Sunt foarte mulţumit. Silviu e de acord ca să dea 25% din tot ce va primi, după ce se vor vinde 25.000 de exemplare, pentru *Free Rumanian Preş*. El ar fi vrut să-mi dea mie personal această participare, dar eu am insistat pentru ca să se poată dovedi că eu personal n-am niciun beneficiu din această carte. Sanda, ca de obicei, e cam nemulţumită?!

Joi, 16 ianuarie 1958

Silviu şi cu Sanda aici la mine, la birou. E clar că Sanda, mai ales, dar chiar şi Silviu, au o oarecare neîncredere, o suspiciune, în tot cazul, în ce priveşte aranjamentele ce am făcut pentru ei cu Collins. Îmi cere din nou ca să aranjez o *întrevedere pentru a discuta afaceri* cu Collins. Le spun că nu mai e cazul pentru că totul a fost deja aranjat. Eu am căzut de acord să avansez cei 500 direct în Viena, pentru că Collins nu poate să o facă fără ca să deducă impozitul pe venituri.

Înţelegerea a fost ca eu să primesc cei 500 aici la Londra, să plătesc contravaloarea în Viena şi, apoi, să recuperez această sumă, *dacă se poate*, din America, în dolari. Acesta este motivul pentru care nu se va semna un contract propriu-zis la ora actuală, pentru că sperăm că drepturile de publicare vor fi ridicate şi în America. Dacă acest lucru se poate face, atunci contractul va fi încheiat în dolari. În felul acesta, eu nu voi pierde moneda tare de care eu dispun în Elveţia, iar Silviu nu va trebui să piardă sumele ce altfel ar fi reţinute de către autorităţile engleze drept impozit.

Eu am fost de acord, de asemenea, ca să nu cer restituirea celor 50 ce le-am avansat înainte de Crăciun, i-am dat lui Silviu 100 din cei 500 avansaţi de Collins. Păcat că nu-şi dau seama ce mult am făcut pentru ei şi arată aceste suspiciuni stupide. În fine! Pentru a evita orice noi discuţii am sugerat să intre ei direct în legătură cu Collins

şi să discute ce vor. Eu nu-i împiedic.

Duminică, 19 ianuarie 1958

Ieri, sâmbătă, 18 ianuarie, Sanda şi cu Silviu Crăciunaş au fost la mine. Au stat şi la prânz, toată după-masa şi la cină. Am vorbit multe. În sfârşit, îşi dau seama că au obţinut un mare avantaj prin obţinerea contractului cu Collins. În ce priveşte politica noastră românească au fost de părerea că trebuie să mergem spre un Comitet Naţional absolut practic, pe baza unui buget sănătos şi am adăugat că eu mă ocup tare să găsesc finanţele necesare pentru acest lucru. L-am sfătuit să exploreze acest lucru atunci când îl va vedea din nou pe generalul Lazăr, căruia Silviu i-a făcut o impresie foarte bună.

Marţi, 21 ianuarie 1958

La orele 8.00 dimineaţa la FCI. Decidem cu Josten să amânăm expoziţia până la toamnă; e imposibil să o facem mai devreme. La prânz, Josten a vorbit la Foreign Office cu Tucker de la Serviciul lor de Informaţii care s-a declarat *neoficial* complet favorabil acestei idei. Ne vor da ei o serie întreagă de sugestii, indicându-ne caricaturişti din Imperiul şi Commonwealth-ul Britanic. De asemenea, ne-a asigurat de o primă comandă de 150 copii după broşura pe care vom produce. Se va vedea mai târziu ce alt sprijin se va putea obţine de la Foreign Office.

Ziarul *Daily Express* arată interes pentru păţaniile lui Silviu Crăciunaş şi aranjez un interviu, la mine la birou, cu Steven Constant (Danev). Totul merge foarte bine. Să vedem acum rezultatul. După plecarea lui Danev, Silviu îmi povesteşte pe îndelete convorbirile avute, ieri, cu generalul Lazăr. Deşi se plânge că cei din Comitetul Naţional Român nu i-au ascultat sfaturile, e de părere că numai prin ei se poate face ceva. „Scrieţi-le”, spunea generalul la orice sugestie făcea Silviu!

Silviu, evident, se mişcă pe linia intrării în Comitetul Naţional Român. El, Silviu, să intre şi apoi se fac şi alte „lărgiri ale breşei”. I-am atras atenţia că Vişoianu e mâna moartă deasupra Comitetului şi că atâta timp cât el

rămâne acolo nu se va putea face nimic. Singurul mijloc de acţiune riguroasă naţională aici în exil ar fi prin refacerea Comitetului. Partidul Naţional Ţărănesc ar trebui reactivat şi Augustin Popa ar putea fi ales Preşedinte al Comitetului Naţional.

Silviu a adăugat că, dacă am asigura plata unui minimum de existenţă pentru Augustin Popa, el crede că acesta ar cădea de acord. E vorba doar de înlocuirea celor $300 pe care îi primea – şi se pare acum nu-i mai primeşte – de la americani. „În felul acesta viaţa i-ar fi asigurată şi ar avea şi libertatea de acţiune a unui adevărat român. Cu alte cuvinte nu ar mai fi la cheremul americanilor".

Azi-dimineaţă am primit o scrisoare de la Gaby, cerându-mi să fac ceva pentru refugiaţii unguri care au venit ascunşi într-un vapor din Brazilia. Mi-a oferit bani dacă astfel am putea determina autorităţile britanice să-i lase să stea aici. Am telefonat imediat lui Anthony Greenwood şi i-am făcut această ofertă: „drept simbol al solidarităţii refugiaţilor". El s-a arătat foarte entuziasmat şi interesat şi m-a asigurat că această ofertă va facilita luarea unei decizii favorabile de către guvern. De comun acord cu Greenwood, am dat ştirea presei prin Josten şi *Star* a publicat-o:

Marţi, 21 ianuarie 1958

Posibilă „graţiere" pentru clandestini

Reporterii *Star*

Cele trei familii de refugiaţi maghiari, care au călătorit clandestin până în Marea Britanie, ar putea primi îngăduinţa de a rămâne. Se ştie că ministrul de Interne, domnul R.A. Butler, priveşte chestiunea cu simpatie. Şi decizia este în mâinile lui. A aranjat să îşi prezinte poziţia în Camera Comunelor, în această după-amiază, în replică la o interpelare particulară, adresată de domnul Anthony Greenwood, parlamentar laburist de Rossendale. Se crede că punctul de vedere agreat de domnul Butler este că maghiarii care au fugit după revolta din 1956 fac parte dintr-o categorie separată şi că trebuie să existe

înţelegere.

Oferta exilaţilor

Exilaţii români din Londra s-au oferit, azi, să strângă banii necesari rămânerii refugiaţilor în Marea Britanie. Oferta s-a făcut prin domnul Anthony Greenwood, care a spus: „Oferta mi-a parvenit prin domnul Ion Raţiu, jurnalist şi scriitor. Dumnealui şi prietenii dumnealui români sunt gata să strângă o sumă consistentă, în franci Elveţiei sau dolari, pentru a se evita ca aceşti refugiaţi să depindă de fondurile publice”.

Joi, 23 ianuarie 1958

Laurence Wilkinson îmi aduce cartea lui despre Beldeanu, *No Fruit More Bittery* cu o dedicaţie foarte frumoasă. Mergem, apoi, împreună să-l primim pe Beldeanu care soseşte acum la Londra, dar, din păcate trenul lui a sosit cu întârziere, aşa că l-am scăpat.

La ITV cu Sally. Programul a mers se pare foarte bine. Întâi a vorbit John King de la *Daily Express*, care a descoperit afacerea refugiaţilor; apoi Anthony Greenwood, care a adresat o telegramă Ministrului de Interne, Butler, cerându-i să investigheze cazul şi, în fine, eu. Am spus, printre altele; „oferta mea a cauzat surpriză, foarte probabil, din cauza duşmăniei tradiţionale dintre români şi unguri asupra Transilvaniei. Acum, însă, suntem cu toţii exilaţi, refugiaţi; trebuie să arătăm solidaritate”.

Sâmbătă, 25 ianuarie 1958

Viorel mă invită să merg la el cu Beldeanu şi Silviu. Nu accept pentru că sunt prea obosit. Silviu îmi spune la telefon că au vorbit tot timpul despre „tempi passati”[278]. Comentariile lui Viorel: „Extraordinar, prin câte au trecut oamenii aceştia”.

Duminică, 26 ianuarie 1958

Beldeanu la masă. Stă cu mine toată după-amiaza. Locuieşte acum la Frankfurt, într-un câmp de concentrare – lagăr pentru refugiaţi. La 8 februarie se judecă cazul lui pentru a se decide dacă-i dau dreptul de lucru în

278 Timpuri trecute (în lb. lat).

Germania. Îmi povesteşte de căpitanul de Securitate Mircea Popescu, care rămâne comunist şi pe mai departe[279]. E refugiat acum *contra* regimului. Un fel de Djilas român.

Planurile lui Beldeanu. Să facă ceva sculptură şi să dea o nouă lovitură. Americanii au acceptat să-i antreneze câţiva oameni pentru radiotelegrafie, însă, altfel nu vor să-l ajute. El se gândeşte la o lovitură cu ajutorul unui vapor care să facă comerţ în mod regulat în Marea Mediterană. Eu sunt de acord să-l ajut, să-i găsesc mărfii etc. Mi-a promis însă că-mi va da de ştire neapărat înainte de a face ceva.

Josten insistă pentru Steven Constant (Danev) de la *Daily Express*. Să-i dăm o fotografie. O facem în faţa noii clădiri Barker, Kensington.

Luni, 27 ianuarie 1958

La Viorel pentru lansarea cărţii lui Laurence Wilkinson, *No Fruit More Bitter*, despre acţiunea de la Berna. Eu interpretez pentru

Beldeanu. Dna Walsh de la *Daily Mail*, Dna Norman de la *Book & Bookman*, David Floyd de la *Daily Telegraph*, Sir Charles Petrie, W. Teeling (deputat conservator) etc.

---

279 Mircea Popescu, fost ofiţer de Securitate. A fugit din România în 1956. Opinia şi informaţii ale lui Oliviu Beldeanu despre Mircea Popescu au ajuns repede şi la Securitate. Cu două zile înainte, pe 24 ianuarie, Beldeanu a participat la un eveniment organizat de Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române din Anglia de la care Ion Raţiu a lipsit, dar la care Ion Murgu a fost prezent. Cu această ocazie, Murgu a reuşit să-l exploateze informativ pe Beldeanu care i-a povestit inclusiv despre relaţia sa cu Mircea Popescu, ofiţerul defector. Astfel, Murgu a raportat cum a aflat că „din martie până în iunie 1957 Popescu a trăit pe seama serviciilor secrete americane din Viena, în care timp a fost descusut în detaliu despre tot ceea ce a cunoscut în contactul pe care l-a avut Beldeanu cu Popescu M., acesta a relatat şi pentru el o serie de date şi detalii privind structura organizatorică, metodele de muncă şi starea de spirit a personalului, precum şi alte detalii privind activitatea secţiei unde a lucrat, cât şi despre alte servicii din MAI pe care le-a cunoscut Beldeanu apreciază că datele ce le-a obţinut sunt foarte importante, astfel că aportul lui Popescu Mircea în această direcţie este preţios” (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi 2, f. 119).

Lordul Birdwood şi lordul St. Oswald. A fost bine. Am vorbit cu cât mai mulţi am putut, dar mai ales cu d-na Caryl Lancaster şi cu Golden de la ITV care organizează programul „This week”, în fiecare joi seară. Cred că s-ar putea ca să apărem împreună.

După plecarea străinilor am stat de vorbă noi, românii: Viorel, Silviu şi Sandu Crăciunaş, Beldeanu, Manuela şi cu mine. Viorel a început din nou cu ideile lui: „Să nu vă închipuiţi că sunt beat. Dar să ştiţi că la întoarcere vă bat, vă dau gata. Ce credeţi voi de partidul Naţional Ţărănesc?! Silviu şi cu Iancu, braţ la braţ, şi cu Guşti Popa, Cornel Bianu etc. Voi o să faceţi treabă? N-aveţi oameni”.

Nu l-a contrazis nimeni. I-am spus doar că e păcat să abandonăm acest mare partid, care are un nume atât de frumos. S-a legat apoi de exil: „Dacă voi doi, Crăciunaş şi Beldeanu, nu lansaţi un apel pentru unirea întregului exil, nu într-o singură organizaţie, dar în spatele unui singur program, să ştiţi că vă blestem!” Am întors această ideea şi pe faţă, şi pe dos. Eu mi-am exprimat mari rezerve, dar foarte liniştit, în ce priveşte eficacitatea unei asemenea măsuri, dar numai când am fost direct întrebat. „Unirea în sine e foarte de dorit. Un apel astfel lansat, însă, nu poate decât să strice prestigiul lui Silviu şi Beldeanu. Se va spune îndată că doresc eminenţă politică şi toţi cei care astăzi se găsesc în fruntea organizaţiilor exilaţilor se vor împotrivi; ba chiar vor căuta să-i distrugă moraliceşte pe aceştia doi pentru că ei prezintă un pericol potenţial mare pentru poziţia lor actuală de conducere. Silviu şi Beldeanu pot să lucreze pentru unire prin faptele lor. Atât”.

M-a bucurat să văd că atât unul, cât şi celălalt au fost de acord cu mine. Noi, cei care n-am gustat puterea în ţară ne gândim doar la facilitarea întoarcerii. Cine e în frunte, deşi important, e o chestiune secundară. Se cer fapte. Tot astăzi, după-amiază, a trecut pe la mine Opriş. L-a adus cu el şi pe englezul Anderson, crescut în România. Opriş e, din nou, mult mai prietenos.

Marţi, 28 ianuarie 1958

David Floyd şi Silviu la mine la birou. Descriu pe scurt viaţa lui Silviu. Încercăm să plasăm un articol despre rezistenţa din România. Floyd se întreabă dacă e înţelept. Ce putem realiza. Hruşciov poate să-i telefoneze lui Gheorghiu-Dej să strângă şurubul ca să nu se mai facă propagandă antisovietică în Apus. Încurajare pentru cei care rezistă? DA. Dar nu e oare mai bine să o facem fără publicitate, printr-o organizaţie secretă? El, Floyd, e de acord să activeze în această direcţie. Toate ţările împreună. Poate marile organizaţii financiare particulare ar contribui cu fondurile necesare. Shell?! De exemplu. Ne vom păstra în contact.

După-masă o întâlnesc pe Bunty la Piccadilly Hotel. Punem la punct chestiunea contractelor cu Robert Carnac.

Miercuri, 29 ianuarie 1958

Beldeanu vine la mine la birou. Îi aranjez să meargă la masă la lordul Birdwood. Din nou, discutăm chestiunea vaporului. îl asigur că se poate face. Întâlneşte astă seară pe Cornea, Opriş şi Luric. De Opriş mi-a spus: „El e unul dintr-ăia care se gândeşte numai la burtă şi la pulă!” Fără comentarii. Mi-a scris în exemplarul meu al cărţii lui Wilkinson: „Fratelui Iancu cu calde mulţumiri pentru sprijinul acordat în mărirea efectului acţiunii noastre de la Berna”.

Cina cu Elizabeth Wright la Institutul francez.

Joi, 30 ianuarie 1958

Freddy (Gottfield) Keller îmi citeşte critica pe care a scris-o despre cartea lui Wilkinson. Îmi spune că a fost foarte mişcat de această istorie a antecedentelor acţiunii de la Berna. Sunt încântat că, mulţumită intervenţiei mele, Freddy a scris aşa de frumos despre acţiunea de la Berna. Se va publica peste tot în Elveţia. Golden de la Televiziune îmi telefonează. Ne vrea pe mine, pe Beldeanu şi pe Wilkinson la orele 6.30. Programul începe la 8.30 p.m.

La televiziune vorbesc cu miss Doncaster, Mary Holmes, Golden, Hunt etc. Totul merge foarte bine. Numai

vocea mea este transmisă. Cum, însă, eu eram plasat departe de Beldeanu nu prea am tradus exact ceea ce spunea el, ci mai degrabă improvizam. Înţelegerea fusese (cu Golden) că vocea lui Beldeanu va fi aşa de amuţită, încât nu se va putea înţelege ce spune. În realitate, însă, s-a putut înţelege totul!! Am protestat lui Golden după program (mai bine spus, după ce mi s-a comunicat că vocea lui Beldeanu putea fi auzită perfect de clar). Am spus acelaşi lucru lui Wilkinson. Acesta e încântat pentru că, din punctul lui de vedere, impresia a fost excelentă, plină de dramă. Wilkinson m-a făcut, de asemenea, să-i spun lui Beldeanu că programul a fost mult mai reuşit, cu mine ca interpret, decât ar fi putut să fie cu Viorel.

Luni, 3 februarie 1958

Freddy Keller îmi spune că recenzia pe care a scris-o despre cartea *No Fruit More Bitter* (şi pe care mi-a citit-o la telefon joia trecută „as a matter of courtesy”[280]) a fost publicată. Îmi va trimite şi mie un exemplar sau două.

Beldeanu vine la mine. La cererea lui Tite, de la Scotland Yard, Special Branch, am aranjat o întâlnire cu Williams aici la mine, la birou. Întrebările au fost standard. Nimic interesant. Doreau doar să ştie dacă n-a venit aici în Anglia să facă o organizaţie clandestină subversivă pentru Liga Românilor Liberi. Beldeanu a râs şi le-a răspuns foarte clar că n-are absolut nicio intenţie să facă aşa ceva.

La 12.30 vin Silviu şi cu Sanda. La sosirea inspectorului Jeffcote de la Scotland Yard, Special Branch, Sanda ne lasă singuri. Jeffcote a fost foarte bine şi prietenos. El a fost acela care a sugerat ce să facem ca să-l aducem pe Silviu aici în mod permanent. Mi-a spus că *el nu l-a văzut pe Silviu deloc*, el, mr. Smith, l-a cunoscut pe mr. Brown (Silviu); atât!! Cu alte cuvinte, mi-a indicat că în mod oficial el nu ne-a dat absolut niciun sfat. Dorea însă să ştie dacă Silviu poate să creeze o legătură cu România şi dacă este gata să fie pus la încercare. Silviu a confirmat.

Masa cu Silviu şi Sanda. Citesc scrisoarea pe care

280 „în semn de curtoazie” (în lb. engl.) (n. red.).

Silviu o trimite lui Popa. Păstrez o copie. Îi cer din nou să-mi plătească datoria pe care şi-au asumat-o faţă de mine. Wilkinson îmi spune la telefon că i-a trimis lui Viorel ¿34.10. O[281] pentru Beldeanu şi că a dat instrucţiuni lui Heinemann ca 25% din drepturile lui să fie date lor tot prin contul Berna la banca lui Viorel. Mi-a cerut, apoi, o carte cu dedicaţie din partea lui Beldeanu pentru băiatul lui, Nicholas Sebastián Wilkinson. Fac toate aceste comisioane cu mare plăcere.

Marţi, 4 februarie 1958

Beldeanu îmi spune că a fost la Clubul Democratic Român al lui Cornea duminica trecută şi le-a cerut să lucreze pentru ţară în direcţia pe care şi-o aleg. Să facă memorii, proteste, să iasă în stradă, să facă demonstraţii, cu un steag, o placardă etc. Mi-a vorbit de un oarecare Tudor Dumitru pe care l-a întâlnit acolo şi care i-a făcut bună impresie. E din acelaşi sat cu Codrescu. Au fost vreo zece persoane prezente, printre care şi d-na Wolf.

Beldeanu îmi comunică că Viorel i-a dat 27. Cele 34.10 de la Wilkinson au fost plătite în contul Berna de la banca lui Viorel ca să se mai strângă ceva şi să se împartă apoi în mai sau iunie a.c.

Beldeanu îmi spune apoi că el plănuieşte ceva pentru vara viitoare. „Voi face-o când vor fi mulţi străini de faţă, în ţară, ca să vadă ei ce se face şi la noi. Polonezii au avut Poznanul; ungurii, revoluţia lor. Şi noi trebuie să facem ceva în stil mai mare. Se vor sacrifica vreo câteva vieţi, dar astăzi tot la moarte mergem; neamul întreg”.

Înainte de a porni la acţiune îmi va trimite el o telegramă: „se sparge băşica” sau cam în felul acesta. Îmi va comunica, apoi, cât mai multe detalii posibile. Rolul meu va fi să dau cât mai mare publicitate. „Sfătuieşte-te cu vreun expert militar şi vedeţi voi cam ce linie de retragere am putea lua. Care este direcţia munţilor etc. Scrieţi că acolo ne-am dus. Acţiunea pe care o plănuiesc eu este o acţiune de durată”. Interesant, am acceptat imediat

281 34 de lire şi 10 şilingi (pence).

sugestia lui, convins că e bine ceea ce face. Pomenindu-l pe Gheorghe Pop, spune că şi acesta suferă de megalomanie. „Eu, când mă voi întoarce în ţară, m-aş bucura dacă mi-ar recunoaşte dreptul la vot”.

Tite de la Scotland Yard îmi telefonează să-mi mulţumească pentru întrevederea ce i-am aranjat lui Beldeanu cu Williams, îşi exprimă dorinţa să ne vedem noi doi, din nou. Fixăm pentru mâine.

La masă la BBC. Propun lui miss Berry să expun punctul de vedere exilat român faţă de politica de degajare în Europa. Îmi spune că trebuie să aibă aprobarea lui Gretton, care rămâne şeful Est-Europei. Graham trece la „Talks” (mai târziu Berry îmi spune că Gretton se opune! Ca de obicei!?)

Dna Wendy Muston îmi dă un răspuns lui Cioran, scris în ţară de Dinu Noica, şi trimis la Paris prin poştă. Dinu, care se găseşte sub domiciliu forţat, doreşte ca răspunsul său să fie publicat, oricare ar fi consecinţele. Îmi cere părerea. Se pare că Mircea Eliade ar fi intervenit pe lângă „cineva din ţară” în favoarea lui Noica. Nu ştiam că Mircea Eliade are legături printre cercurile conducătorilor de astăzi ai României.

Flegon îmi spune că a apărut o carte în România care se poate asemăna celei a lui Dudinţev, care a apărut în englezeşte sub titlul *Not by Bread Alone*[282]. E mai scurtă şi mai amuzantă. Mi-o va aduce să vedem dacă o putem publica aici.

Cornea îmi comunică stagiul discuţiilor sau mai degrabă „pertractărilor” cu John Eppstein. Au acceptat să retracteze totul, să trimită o scrisoare tipărită tuturor abonaţilor şi să arate că punctul de vedere atribuit lui Cornea în broşura despre România este de fapt cel al lui Eppstein. În fine, să publice acest fapt în diverse reviste şi ziare, alese de comun acord, pe cheltuiala lui. Cornea însă

282 Not by Bread Alone, roman al scriitorului sovietic Vladimir Dudinţev, apărut în 1956. Cartea a avut un mare succes în URSS, personajul principal fiind un inventator care se luptă cu birocraţia în timpul când Uniunea Sovietică era condusă de I.V. Stalin.

nu e mulţumit. El vrea o retractare în faţa tribunalului.

Pentru a începe procesul, însă, are nevoie de ceva bani. Îmi cere mie 25 imediat. Îi spun că am avut multe cheltuieli, mari eforturi cu Silviu, Beldeanu etc. Apoi schimb vorba şi-l întreb cum a mers întrunirea pe care a aranjat-o pentru Beldeanu. Îmi povesteşte că Beldeanu a făcut o impresie excelentă. Sper că a înţeles Cornea că eu nu înţeleg să-l susţin dacă el activează fără să mă ţină la curent, ba chiar criticându-mă. A făcut-o, în scris, faţă de Popa. Nu mi-a dat niciun semn măcar despre intenţia lui de a ţine şedinţe speciale pentru Beldeanu şi Silviu etc. Ar trebui să înveţe puţin să colaboreze cu adevărat.

Miercuri, 5 februarie 1958

Tite de la Special Branch, Scotland Yard, vine să mă vadă. Vrea să ştie: a. dacă Beldeanu s-a întors în ţară de când a fost pus în libertate; b. dacă a organizat sau intenţionează să organizeze vreo activitate subversivă aici în Anglia.

Am răspuns negativ la ambele întrebări şi l-am asigurat că noi nu avem nicio intenţie să convingem publicul englez de dreptatea cauzei noastre prin mijloace violente executate pe pământ britanic. S-a arătat impresionat de birourile mele şi mi-a dorit succes.

Dl Major de la *Hulton Press* îmi telefonează ca să aranjeze un interviu pentru Lady Birdwood, Josten şi cu mine cu Sir Edward Hulton. Urmează să fixăm data exactă a expoziţiei de caricaturişti.

Joi, 6 februarie 1958.

Contos[283] vine să mă vadă. E bucovinean. Nandriş l-a găzduit până acum. Pictor bun, tot ce face el îmi aduce aminte de procesiuni religioase din România, cu prapuri, femei în năframe, preoţi în odăjdii etc. E mucalit. Simpatic. S-a dus cu Johnny Troiano la vamă să-şi scoată tablourile. Se vede că l-a impresionat biroul meu. I-am spus lui Johnny: „Mă bucur tare când văd un român care a reuşit aici, în Apus”. Voi căuta să-i organizez o expoziţie.

283 George Cotos (1915-2014), pictor român stabilit în Franţa.

Beldeanu a plecat astăzi înapoi în Germania.

Sâmbătă, 8 februarie 1958

Nicky primeşte o lecţie de călărit de la Sally. Ceaiul la familia Brass. Doctorul, tatăl lui Sally, e încântat de tabloul ce a primit de la Francis Bacon. Reprezintă pe Van Gogh în căutare de lucru. Peisaj sumbru, însă puternic şi impunător. Îmi place.

Joi, 13 februarie 1958

Laurence Wilkinson soseşte cam în acelaşi timp. Merge la Roma pentru *Odhams Press*. Îmi spune că trebuie să fie cu multă grijă, să nu rănească susceptibilităţile lui Viorel, dar ar dori ca să aibă o carte de-a lui despre Berna semnată de Viorel şi de mine. Mi-o va trimite mie să o duc la Viorel pentru semnare şi numai după aceea să o semnez şi eu. Tact!? în tot cazul, eu înţeleg prea bine situaţia. Voi fi încântat să-l servesc fără a-l jigni pe Viorel.

Gerald Spring, care locuieşte în apartamentul situat sub al nostru, m-a aşteptat astă seară, vădit, dinadins. De unde întotdeauna se plângea că facem multă gălăgie (e vorba de Indrei şi, mai ales, Nicky) se poartă extrem de prietenos şi-mi vorbeşte îndelung pe scări. Abia la urmă de tot am descoperit că auzise de la Ella Cassing că am scris o piesă de teatru ce a fost acceptată. Oamenii sunt într-adevăr curioşi. Parcă eu nu sunt acelaşi care am fost şi până acum!?

Victor Cornea vine la mine la birou. Îi promit colaborarea mea la revista-ziar trimestrial pe care vrea să o scoată. Are deja o tiparniţă cu caractere româneşti. Opt pagini. Vrea să-i spună *Glia* sau *Tribuna* pentru că ceilalţi colaboratori ai săi nu vor să fie asociaţi cu Aneurin Bevan! Nimeni nu vrea să fie socialist deşi toţi sunt de stânga. Doreşte ca eu să scriu despre problemele externe. Sunt de acord. Îi cer, doar, să se păstreze pe linia tradiţională a partidului Naţional Ţărănesc.

Freddy şi Eileen Montblat la noi, la cină. Eileen e foarte surprinsă că eu citesc pe Joseph de Maistre. Aşa un reacţionar! O asigur că nu am nicio afinitate ideologică cu

el Admir doar originalitatea şi mă amuză intoleranţa spiritului său. Şi, apoi, este filosoful exilaţilor prin excelenţă.

Miercuri, 26 februarie 1958

Masa cu Tania Stanham[284], acum măritată cu „foreign editorui revistei *The Economist*. E neschimbată. Mă încurajează să scriu o carte plecând de la ipoteza că „The Summit Meeting" a avut loc. A găsit această idee a mea foarte interesantă.

Duminică, 16 martie 1958

Amiralul Dumitrescu la noi la cină. Îmi vorbeşte despre situaţia de la REL. Vrea ca să vin eu acolo. Românii m-ar accepta. Gheorghel şi Ion Gheorghe sunt complet de acord. Îi spun că aş face-o, deşi, din punct de vedere personal, înseamnă un sacrificiu, dacă aş fi invitat de către americani – ceea ce nu cred că se va întâmpla.

În tot cazul, eu nu voi ridica nici măcar un deget pentru a împinge lucrurile în acea direcţie.

Joi, 20 martie 1958

Duminică dimineaţa mă plimb îndelung cu Horaţiu Comaniciu pe cheiul Senei. Vedem lucrurile cam în acelaşi fel. E un critic aspru al lui Al. Bunescu şi Mişu Răutu. Îi spun să aştepte căci momentul unei acţiuni concentrate va veni; să-şi asigure independenţa financiară şi să se îngrijească de sănătate. M-a întrebat de Silviu Crăciunaş. Doreşte mult să reia legăturile cu el. El credea că Silviu a căzut în mâinile comuniştilor, că a acceptat să lucreze cu ei până şi-a putut pregăti fuga şi, apoi, a scăpat. O versiune destul de verosimilă. L-am asigurat că eu am credinţa că Silviu n-a colaborat niciodată.

Luni, 24 martie 1958

Masa cu Jan Pomian1, secretarul Comisiei Europei Centrale a Mişcării Europene. Discutăm situaţia în general şi-i dezvolt teoria pregătirii noastre *de lungă durată*. El e

284 Tania Stanham, colaboratoare a lui Ion Raţiu. A cunoscut-o în 1944 când aceasta conducea un birou în cadrul Ministerului Economiei de Război. S-a căsătorit cu John Midgley, jurnalist, de care mai târziu va divorţa.

polonez. Îi amintesc de Czartoriski şi de Kossuth şi de ceilalţi revoluţionari naţionalişti din 1848 care s-au risipit fără niciun rezultat tocmai pentru că n-au fost pregătiţi pentru o politică de lungă durată. Noi trebuie să ne opunem influenţelor comuniste chiar de tip Tito sau Gomułka pentru că aceste influenţe pregătesc poporul pentru acceptarea dominaţiei ruseşti, în cele din urmă. În trecut, ruşii au utilizat panslavismul şi panortodoxismul pentru expansiunea lor. Astăzi utilizează comunismul. Dacă popoarele noastre acceptă comunismul, chiar de tip Gomułka, ele vor fi condiţionate în cele din urmă ca să accepte şi dominaţia Kremlinului. Iată de ce toată politica de degajare şi independenţă „parţială" à la Tito-Gomułka este foarte periculoasă „à la long". I-am spus apoi că lupta exilaţilor a intrat acum într-o nouă fază. Toţi cei care luptă vor face-o cu sacrificii şi nu în apărarea intereselor vechi.

Doina Trandabur[285][286], conducătoarea şi interpreta trupei de dansuri naţionale, a rămas, peste weekend, în Anglia. Toate ziarele mă caută. Flegon îmi spusese acum vreo câteva zile că ea vrea să rămână. Sunt bucuros că n-am fost în Anglia, aşa că am putut să răspund şi lui Jeffcote şi lui Tite de la Scotland Yard (Special Branch) că n-am avut nimic de-a face cu acest incident.

Duminică, 29 martie 1958

Ion Opriş la masă la noi. E complet liniştit. Şi-a găsit un post cu 10 pe săptămână. E ambiţios şi va reuşi. Luric îmi telefonează. Vrea să o vadă pe Doina Trandabur.

După-masă la Expoziţia Cărţii Exilului de la Institutul

285 Jan (John) Pomian Blawdziewicz (1924-2017), emigrant polonez implicat în mişcarea de eliberare a ţărilor ocupate de regimuri comuniste. A fost secretarul organizaţiei neguvemamentale Mişcarea Europeană, dedicată ideii de unitate a statelor europene şi care s-a înfiinţat în 1947. Mişcarea Europeană a precedat apariţia Consiliului Europei un an mai târziu. Jan Pomian a fost un colaborator apropiat al lui Ion Raţiu în perioada exilului.

286 Doina Trandabur, dansatoare şi violonistă în cadrul ansamblului artistic CFR Giuleşti. A refuzat să se întoarcă în România în 1958. S-a căsătorit cu doctorul francez Claude Laroque. Fiica lor, Michèle Laroque, a devenit o cunoscută actriţă.

Sikorski – cartea mea e şi ea expusă – d-na Biro, unguroaică (scriitoare), îmi vorbeşte mult şi-mi spune că vrea să mă invite la ea acasă. Cornea e de faţă. Doina Trandabur vine cu Jeanette MacDonald, unde locuieşte. Am căutat să aduc presa, dar e prea târziu. N-a venit nimeni. De acolo mergem cu toţii la expoziţia de pictură a lui Contos. O mulţime de români. Nandriş, înţepat, ca de obicei. Sanda îmi face reproşuri din cauza lui Sally! Georgescu vine cu frumoasa lui nevastă.

Sâmbătă, 5 aprilie 1958

Primesc o lungă scrisoare de la Bunty. Din motive egoiste, pe care le îmbracă într-o formă pe care o crede ea acceptabilă mie, vrea ca ea să dirijeze singură piesa. Îi scriu un răspuns foarte scurt şi-i dau mână liberă. Eu n-am absolut nicio ambiţie în teatru. Elizabeth exclamă: *„Thats verygenerous ofyou*!”[287]

Alaltăieri am primit o scrisoare de la Ghiţă Ionescu, din partea Comitetului Naţional Român, invitându-mă să fac parte din delegaţia română la conferinţa ANEC-ului de la Strasbourg. Trimit o scurtă telegramă de acceptare.

Marţi, 8 aprilie 1958

Margaret Feeny (*Sword of the Spirit*) vine să mă vadă de mare urgenţă. Îmi cere ajutorul în chestiunea Victor Cornea contra publicaţiei *British Survey* care a schimbat textul articolului lui Cornea despre România, prezentând teza revizionistă maghiară asupra Transilvaniei fără să-l înştiinţeze măcar pe Cornea în prealabil. Îmi spune că John Eppstein, redactorul-şef, este foarte plictisit şi gata să facă o împăciuire pe bază de compromis. Loveridge, cel care a scris textul, a fost deja pedepsit (cum?!). Ar fi recunoscător dacă aş accepta rolul de mediator.

I-am răspuns că eu cunosc cazul perfect de bine. Cornea are defectele lui, dar el a scris mult de-a lungul anilor asupra acestei probleme a Transilvaniei. Din punct de vedere juridic cred că el are un caz absolut sigur. În plus eu, personal, găsesc că opiniile lui, aşa cum le-a

287 „Foarte generos din partea ta!” (în lb. engl.).

exprimat în manuscrisul său, sunt absolut corecte. Ceea ce i s-a atribuit lui în prima versiune publicată contrazice toate vederile lui şi tot ce a scris el o viaţă întreagă. De aceea el ţine ca să se stabilească în faţa unei instanţe judecătoreşti că acele vederi n-au fost ale lui. Eu îl înţeleg complet. Am crezut întotdeauna însă („chiar înainte de a-mi fi vorbit despre această chestiune" am spus lui Margaret Feeny) că nu e bine să se facă un scandal acum, căci toţi luptăm *împreună* împotriva comunismului. Când Cornea mi-a cerut bani ca să finanţeze procesul lui i-am spus că voi vedea, dar nu i-am pus nicio sumă la dispoziţie. El a găsit însă bani altundeva şi a început procesul.

Margaret a înţeles. M-a rugat însă să intervin şi să fac ce pot pentru a evita un proces. Eppstein organizează tocmai acum două, chiar trei congrese. Menţinerea reputaţiei lui este foarte importantă în special în momentul actual. I-am promis că voi vorbi cu Cornea cu condiţia ca să mi se dea în scris o rugăminte de a media în această chestiune. Mi-am exprimat însă opinia că şansele de reuşită sunt foarte mici.

Seara, Vodička de la *Daily Herald* îmi telefonează şi-mi cere amănunte despre tânăra iugoslavă care a dispărut din cabina în care era încuiată pe bordul vasului suedez „Ivan Gorthon". Se vede că acum toate marile ziare londoneze au început să mă suspecteze că joc în mod permanent un rol de Scarlet Pimpernel[288] în aceste cazuri de „evadări" în Apus.

288 Personaj literar care, în timpul Revoluţiei franceze, obişnuia să se deghizeze pentru a ajuta nobili să scape de ghilotină şi să fugă din Franţa.

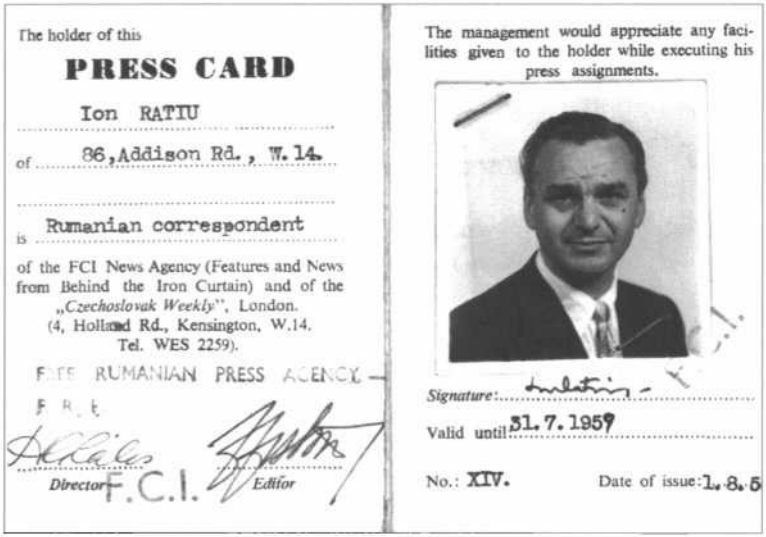

The holder of this

PRESS CARD

Ion RAȚIU

of 86, Addison Rd., W.14.

is Rumanian correspondent

of the FCI News Agency (Features and News from Behind the Iron Curtain) and of the „*Czechoslovak Weekly*", London. (4, Holland Rd., Kensington, W.14. Tel. WES 2259).

FCI RUMANIAN PRESS AGENCY

F. R. L.

Director F.C.I. Editor

The management would appreciate any facilities given to the holder while executing his press assignments.

Signature:

Valid until 31.7.1957

No.: XIV. Date of issue: 1.8.5

Legitimația de presă a lui Ion Rațiu, eliberată în august 1956.

Turda, august 1957. Familia Rațiu (de la stânga la dreapta). Mircea Rațiu (fratele lui Ion Rațiu), Niuța (fiica lui Radu), Felicia Rațiu (a doua soție a lui Augustin Rațiu), Augustin Rațiu (tatăl lui Ion Rațiu), Horia Rațiu (fiul lui Radu), Radu Rațiu. Sus: Pusă (nepoata lui Ion Rațiu), Mia Rațiu (sora lui Ion Rațiu), Miorica (soția lui Radu).

Londra, august 1957. Ion Raţiu citind în curtea casei sale.

Londra, 1958. Ion Raţiu împreună cu cei doi fii ai săi, Nicolae şi Indrei.

Londra, 1959. Ion şi Elizabeth Raţiu.

Viena, aprilie 1957. Prima întâlnire dintre Silviu Crăciunaş şi Ion Raţiu (de la stânga la dreapta, Sanda Stătescu, Silviu Crăciunaş, Elizabeth Raţiu şi Ion Raţiu).

Fotografia provine din „Arhiva foto a Memorialului Sighet”.

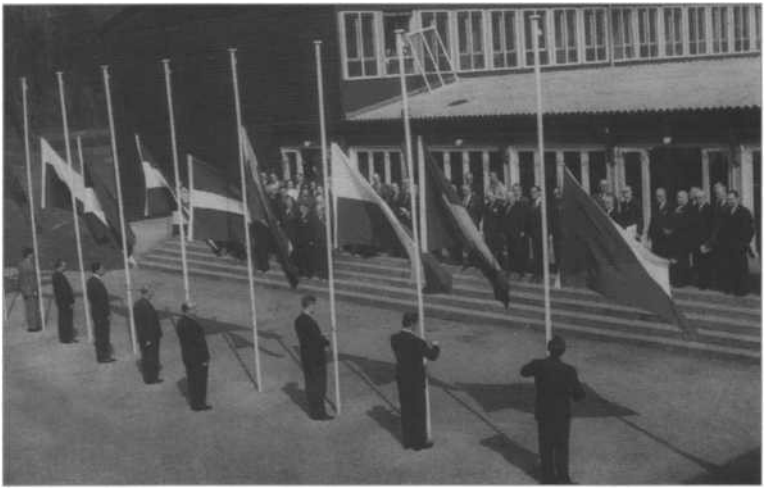

Strasbourg, aprilie 1958. Conferinţa Adunării Naţiunilor Europene Captive (ÎNEC). Momentul coborârii drapelelor în bernă în semn de doliu. Ion Raţiu coboară drapelul României (al doilea din dreapta).

Strasbourg, aprilie 1958. Membrii delegaţiei române la Conferinţa ÎNEC (de la stânga la dreapta): George Ciorănescu, Virgil Veniamin, Romulus (Romi) Boilă, Constantin Vişoianu, Brutus Coste, Vladimir Ionescu, Aristide Burileanu, Ion Ureche.

Paris, aprilie 1958. Ion Raţiu şi Horaţiu Comaniciu.

Washington, aprilie 1959. Ion Raţiu şi Richard Nixon, pe atunci vicepreşedinte al SUA, la deschiderea expoziţiei „The Great Challenge”.

Londra, 1956, la BBC.

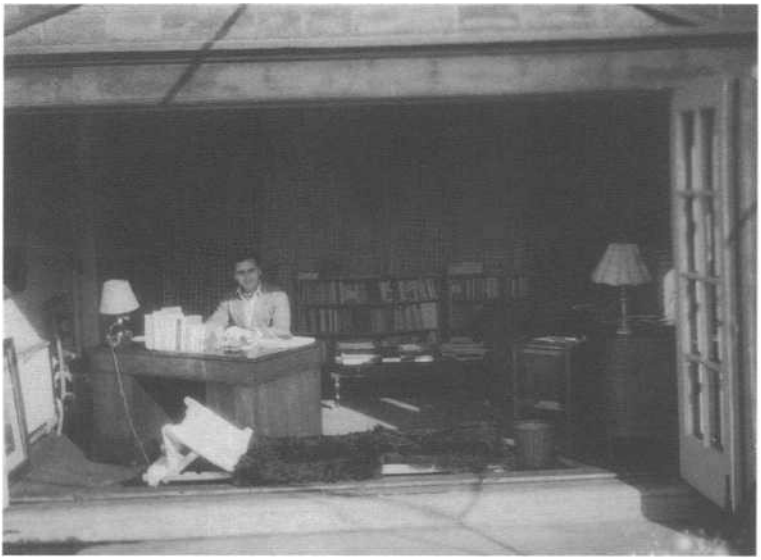

Ion Raţiu la birou său de acasă, începutul anilor 1950.

Londra, 1956. Emilianne (dădacă), Indrei Raţiu, Sally Brass, Ion Raţiu, Maria Björnsson, Nicolae Raţiu, Elizabeth Raţiu, Mia Prodan.

Luni, 14 aprilie 1958

Cornea vine la mine acasă, după cină, cu Aureliu Lapedatu. E din Târnava Mică, unit ca şi mine. Reprezintă

ANEC-ul la Bonn. Îmi spune că la apariţia cărţii mele a fost consultat de Ministerul de Externe din Bonn – voiau să ştie cine sunt, căci cartea i-a impresionat.

Lapedatu e mare susţinător al lui Vişoianu. Şi-a arătat un „dezgust" total faţă de „morfinomanul susţinut de d-na Günther" (Fărcăşanu) şi de „cel care şi-a apropiat fondurile primăriei Sectorului Galben" din Bucureşti (Barbu Niculescu). L-a criticat şi pe Beldeanu ca om neserios. „Face orice-i spui, dacă e vorba de o năzbâtie!"

L-am apărat pe Beldeanu şi nu m-am amestecat în comentariile făcute celorlalţi doi; n-am spus nici da, şi nici ba. Dar i-am spus categoric că Vişoianu, la singura ocazie la care am avut de-a face cu el, mi-a făcut o impresie *proastă*. I-am oferit să organizez apărarea celor de la Berna în numele tuturor românilor exilaţi şi sub egida lui şi a Comitetului Naţional Român şi m-a refuzat fără niciun motiv serios.

L-a apărat pe Vişoianu. îl găseşte mare patriot. „Cade în toropeală, din când în când, dar îşi revine". Vişoianu e acela care a clădit ANEC-ul şi Coste cel care îl duce în spinare. Vişoianu n-are în jurul său decât salarizaţi. Oameni „minori". Zissu[289] şi cu Guşti Popa reprezintă partidele Soc [ial Democrat] şi Naţional Ţărănesc. Ei au „hârtie la mână. Ei dau lui Vişoianu baza democratică a şefiei lui, iar Vişoianu plăteşte salariile lor. E un aranjament ideal". Ceilalţi n-au nicio însemnătate. „Toţi depind de Vişoianu"... „De altfel, Vişoianu e dezgustat de ei".

Lapedatu e foarte inteligent, simpatic. Cinic, dacă vrei, dar, mai degrabă, plastic în expresii. Cornea râdea tot timpul când

Lapedatu vorbea în felul acesta. „Vişoianu caută să aducă elementele valabile la lumină. De aceea ai fost invitat la Strasbourg. Coste te apreciază foarte mult. Vişoianu are un plan ca să invite, rând pe rând, pe toţi cei

289 Iancu Zissu (1908-1969), avocat, om politic social-democrat. în exil a fost membru al Comitetului Naţional Român.

ce merită, mai ales din generaţia mai tânără (35 – 50 ani)”. Nu prea am comentat că eram la mine acasă şi Lapedatu îmi place ca om, dar eu nu pot să-i acord lui Vişoianu infailibilitate şi decizie supremă în ce priveşte cine şi cum să fie reprezentată România aici, în Exil.

Înainte de plecarea lor vorbesc cu Cornea despre conflictul lui cu *British Survey* şi John Eppstein. Îi spun că mi s-a cerut mediaţiunea şi afirm că i s-ar putea da până la 250 despăgubiri. Ezita. I-am spus să se gândească şi să-mi dea de ştire. La tot cazul, eu sunt de partea lui, orice ar decide el.

Miercuri, 16 aprilie 1958

Cornea aici la mine, la birou. Vorbesc cu Margaret Feeny la telefon despre procesul cu *British Survey* (John Eppstein). Cornea e foarte ritos şi cam caraghios. E tentat să accepte banii care-i sunt oferiţi. De fapt, ar trebui să accepte un compromis în afară de tribunal pentru simplul motiv că un proces înseamnă scandal şi, din moment ce Cornea are dreptate, cercurile catolice de aici ar fi antagonizate. E mai bine ca Cornea să se arate generos şi gata de împăciuire.

„The Arts Theatre Club” a anunţat piesa noastră de teatru, *Templeton*. Simt încântat. Bunty McNaughton ar fi trebuit să ia masa cu mine astăzi, dar a schimbat programul în ultimul moment. Păcat, dar aşa e, cu foarte multe toane.

Magda Watteeuw îmi telefonează să confirme aranjamentele pentru sosirea noastră la Bruxelles. Va lăsa maşina la aeroport. E foarte drăguţă.

Vineri, 18 aprilie 1958

Dis-de-dimineaţă la FCI. Facem planuri precise cu Josten asupra expoziţiei de caricaturişti. Decidem să-i invităm pe Ludo

Kennedy, Willy de Majo, Darges şi Dinu Daponte în diverse capacităţi pentru a întări rândurile organizatorilor expoziţiei caricaturiştilor.

Cornea vine la mine la birou. Discutăm din nou

chestiunea procesului lui cu *British Survey* – pare să accepte un compromis: publicarea în *Times* şi 250. Vorbesc la telefon cu Margaret Feeny. De asemenea, Michael Rubinstein îmi telefonează. Transmit lui M. Feeny că e acum cazul să facă o propunere concretă prin avocaţii respectivi. Seara, plecăm familia întreagă la Bruxelles la expoziţia internaţională. Stăm cu Magda şi Ronny Watteeuw.

Joi, 24 aprilie 1958

Dis-de-dimineaţă plec cu trenul spre Strasbourg la şedinţa specială (a 4-a) a ANEC-ului. Colegiul Europei Libere este o clădire temporară foarte şubredă, dar suficient de bună pentru a găzdui studenţi. Din păcate, s-a întrerupt acum şi dă burse exilaţilor tineri şi merituoşi la diverse universităţi din Europa occidentală. Castelul Pontales e foarte frumos; are un lac în faţă şi un parc minunat.

Spre seară soseşte întreaga delegaţie: Vişoianu, Veniamin, Vladimir Ionescu, Romi Boilă, George Ciorănescu[290] şi cu mine. Din partea organizaţiilor internaţionale vine şi Şerban Voinea (socialistul Gaston Boeuve). Ca oficialităţi sunt secretarul general Brutus Coste şi directorul biroului din Bonn al ANEC-ului, Lapedatu. Ca jurnalist, reprezentant al diverselor posturi de radio în limba română, este [Ion] Ureche de la Paris.

Vineri, 25 aprilie 1958

Vişoianu deschide prima dezbatere asupra situaţiei internaţionale şi Naţiunilor Captive. E foarte bine. Pe scurt. Nu noi trebuie să găsim formule de degajare. Datoria noastră este să cerem libertatea completă a tuturor ţărilor noastre.

Pe la prânz îmi spune să vorbesc şi eu după-masă. Mă pregătesc cam o oră şi jumătate şi iau cuvântul pe la 5.50 p.m. Cred că a fost un mare succes pentru că toată lumea

290 George Ciorănescu (1919-1993), jurnalist, poet, prozator şi traducător, fratele lui Alexandru Ciorănescu. Plecat la studii în Franţa în 1946, a refuzat să se întoarcă în România. între 1965 şi 1970 a fost director adjunct al serviciului românesc Radio Europa Liberă.

mi-a vorbit şi felicitat după şedinţă. De asemenea, rezumatul conferinţei mele a dispărut aproape imediat după ce a fost pus în circulaţie.

Şerban Voinea mi-a vorbit mult în faţa lui Vladimir Ionescu. Găsea că eu am adevărat talent de orator, că am darul de a stabili un contact direct cu audienţa. Conferinţa mea a fost cea mai gustată din toate. Toţi ceilalţi colegi din delegaţia românească m-au felicitat foarte călduros. Romi a spus în faţa tuturor: „Aşa ar trebui să fie toate conferinţele la acest Congres”. Ureche mi-a afirmat, pe urmă, că după ce fusese lăudat pentru că m-a adus aici, Vişoianu a declarat că el a fost acela care m-a ales. Coste însă spune că a fost ideea lui. Oricare ar fi adevărul, eu sunt foarte mulţumit pentru că am sentimentul că mi-am făcut datoria satisfăcător. Brutus Coste mă felicită şi-mi aranjează să obţin o copie a benzii pe care s-a înregistrat cuvântarea mea. Vişoianu se poartă extrem de drăguţ cu mine şi a început să-mi spună „domnule Iancule” (!?)

După mine, foarte curând, a vorbit şi Veniamin, şi el foarte bine. Un delegat albanez, Germenţi, mi-a spus: „astăzi a fost un festival românesc. Toţi vă prezentaţi foarte bine, foarte unitar”.

Sâmbătă: Vişoianu mă ia cu el în comisia politică şi eu sunt desemnat să redactez telegrama ce urmează să fie expediată Consiliului de Miniştri OTAN (NATO) de la Copenhaga. Avem o întrunire duminică dimineaţa la 11.30 Nagy Ferenc, Korboński, bulgarul...[291] şi cehul Willem Bernard. Totul merge perfect. Din moment ce ungurul şi polonezul insistau să introducă ceva despre formele de degajare am sugerat un compromis şi am făcut o rezoluţie, pe lângă telegramă, ca să se studieze aceste propuneri şi să se raporteze asupra lor la şedinţa specială ce va avea loc anul următor.

După-masa stau foarte îndelungat de vorbă cu Romi. Îi vorbesc de datoria noastră de a crea un partid puternic şi activ *păstrând* pe actualii bătrâni în fruntea partidului. E

291 Scris ilizibil.

de acord. Crede însă că va fi greu. Îmi spune că ne vom întâlni cu toţii la congresul ţărănist ce va avea loc în octombrie. Eu îl asigur că vom putea găsi banii necesari dacă cădem de acord asupra unui plan de acţiune. Noël Bernard de la REL vine la prânz aici. După-masă stau puţin de vorbă cu el şi-i spun că eu n-am intenţia de a veni la München decât numai dacă mi se prezintă cazul ca o datorie de neînlăturat. Ne înţelegem ca să-i trimit din nou nişte comentarii.

Nu mai scriu detaliile dezbaterilor de la congres pentru că ele pot fi văzute din programul şi hârtiile pe care le am la dosar. Adaug doar că Ciorănescu e simpatic, citit cu interes real asupra problemelor transilvănene şi de partid.

Vladimir Ionescu trăieşte la Roma. O duce greu. E înalt (1, 86), bolnăvicios, prieten al generalului Lazăr. Şerban Voinea e extrem de inteligent şi cunoaşte problemele nu numai naţionale, ci şi internaţionale. Când Vladimir Ionescu a încercat să arate că regele Mihai ia singur decizii a spus: „Eu am stat foarte mult de vorbă cu el; are doar trei subiecte: maşina, placheta şi avionul. Las să nu mai vorbim de interesul pentru politică şi inteligenţa lui”.

Luni, 28 aprilie 1958

Nimic interesant, *politic*, în timpul zilei. În schimb, m-am dus să vizitez Strasbourg. Catedrala e foarte frumoasă şi impunătoare. Două stiluri suprapuse. Capela şi altarul în stil roman, restul – nava şi transepturile – gotic. Puritanismul german se poate vedea în statuile aflate deasupra portalurilor din faţadă. Femei, probabil virgine, *zâmbitoare*, calcă în picioare pe păcătoşi şi ţin suliţe deasupra capetelor lor chinuite. Oraşul e frumos, cu spaţii bine utilizate în centru. Grădini şi clădiri impunătoare.

Seara, Ciorănescu mă invită în oraş. Mergem la un pahar de vin. Îmi vorbeşte despre activitatea sa. A făcut o serie întreagă de cercetări asupra federalismului în România şi Europa Centrală. L-a descoperit pe un oarecare

[Marco Antonio] Canini care, prieten la cataramă cu Alex. Cuza, a făcut mult în această direcţie. Kossuth şi el era în această mişcare. De asemenea, Ciorănescu se ocupă de istoria Partidului Naţional Ţărănesc. Are multe fapte inedite demne de a fi publicate. Mijloacele şi timpul îi lipsesc căci e singur la Fundaţia Regele Carol I.

Marţi, 29 aprilie 1958

Vişoianu prezidează şedinţa plenară a Congresului; o face bine. Sir James Hutchinson se adresează adunării. Deputatul Conservator citează drept un excepţionable următorul pasaj din telegrama ce ANEC-ul a trimis miniştrilor NATO, pe care am redactat-o eu: „supporting the struggle for freedom of all countries where communism maintains itself solely by force and give it substance by demanding free elections under internaţional supervision after establishing the necessary conditions which include the withdrawal of Soviet troops and agents" 1. Şi-a terminat cuvântarea, citând pe Robert Louis Stevenson: „Long live discontent"[292][293].

Azi-dimineaţă am luat mai multe fotografii ale delegaţiei româneşti. Ungurul Paul Aver mi-a vorbit despre nevoia de a găsi o soluţie permanentă a diferendului maghiaro-român. I-am dat o copie a cărţii mele. Ne vom ţine în contact şi în viitor.

Morawski, tatăl lui Basza, fost ministru al Poloniei la Paris, mi-a spus că a găsit cuvântarea mea admirabilă, dar că nu crede în posibilitatea realizării unei parităţi de forţe convenţionale între

Răsărit şi Apus „pentru că americanii nu vor face sacrificiile necesare în nivelul de viaţă" îi spun că, potrivit convingerii mele, întărite de consilierul politic al lui Harriman, guvernatorul statului New York, acest lucru

292 „[Să susţinem] lupta pentru libertate în toate ţările în care comunismul se menţine la putere doar prin forţă, şi să dăm greutate [demersului nostru] cerând organizarea de alegeri libere, cu observatori internaţionali, după întrunirea condiţiilor necesare, inclusiv retragerea trupelor şi agenţilor sovietici." (în lb. engl.)

293 „Trăiască nemulţumirea." (în lb. engl.)

poate fi realizat fără o forţare prea mare a resurselor americane.

La prânz, Ciorănescu pleacă la Paris. Îmi cere să-i comunic lui Vişoianu că Gray, de la Comitetul Europa Liberă, a confirmat că se va da un fond pentru întrunirea, la Paris, a Fundaţiei Regele Carol. Rămânem înţeleşi să păstrăm contactul. Îmi va trimite toate publicaţiile de până acum ale Fundaţiei (cu excepţia celor pur tehnice) şi-mi va arăta manuscrisele despre partid. Îi spune că nu e satisfăcut cu ele. Eu insist să continue şi să facă o treabă bună ce va rămâne pentru generaţiile viitoare.

Tot la congres au mai fost doi români: Burileanu (corespondent permanent de la München al REL) şi Caragiale ([corespondentul] de la Paris al REL). Apoi doi tineri români, ambii comercianţi de vinuri (dar independenţi unul de altul), Stancovici (fost judecător în ţară) şi Băleanu, au venit aici şi ne-au pus maşinile lor la dispoziţie. Delegaţia însă le-a utilizat prea puţin, în fine, un alt român, Ionescu, care locuieşte aici la Strasbourg, a adus o notă cu totul originală pentru a completa, ca să zic aşa, spectrul exilului. Acest Ionescu acosta toată lumea să le explice cât interes şi câtă străduinţă îşi dă el pentru a face treabă bună politică aici. E complet dezaxat, chiar dacă nu aş fi de acord cu opinia lui Romi Boilă că Ionescu e de-a dreptul nebun.

Cu Vişoianu am stat mult de vorbă, în nenumărate rânduri. Impresia ce mi-a făcut-o la această conferinţă a fost cu totul favorabilă. Atitudinea politică adoptată de el şi imprimată întregii conferinţe a fost cu totul justă. Antidegajare pentru că noi nu suntem guverne; noi trebuie să prezentăm deziderateleе maxime ale naţiunilor noastre. Altfel, cumpătat şi înţelept, fără ca să fie niciodată *overbearing*[294]. Făcea glume din când în când. Iată un exemplu.

Din greşeală, raportul asupra Ungariei a fost multiplicat sub numele Bârtok (România). Când s-a pus în

294 „Zdrobitor” (în lb. engl.) (n. red.).

discuţie şi nimeni nu a avut nicio modificare de sugerat, Vişoianu s-a ridicat şi a spus că delegaţia română e fericită ca Bârtok să aibă şi naţionalitatea română!? A vorbit mult de Maniu şi de intransigenţa acestuia în folosul naţiunii. Dacă omul ar fi întotdeauna cum a fost aici, atunci n-aş putea să am nicio obiecţie faţă de el. Din păcate, el ţine neapărat să excludă atâţia oameni capabili de la reprezentarea oficială a românilor în exil. *Cred că această atitudine a lui e greşită*, oricât de bună impresie mi-a făcut la această conferinţă.

Şedinţa reîncepe după-masă tot cu Vişoianu ca preşedinte. Vorbesc, rând pe rând, Frans Goedhart (olandez), De la Vallée-Poussin (belgian), secretarul Bidat în numele preşedintelui Debousse, Kissinger şi Benvenuti, italianul care tocmai a fost ales secretar general al Consiliului Europei. Toţi vorbesc bine în favoarea noastră, mai ales ultimii doi. În schimb, Vallée-Poussin spune multe prostii în ce priveşte strângerea tuturor relaţiilor, economice, culturale etc. cu Sovietele şi sateliţii.

După şedinţă, mergem cu toţii la o recepţie dată nouă de primarul Strasbourgului. Primăria, clădire impunătoare, fusese destinată la un moment dat pentru împărăteasa Josephina, care însă a preferat Palatul „du Rhône”.

La recepţie am vorbit cu McCarger. S-a arătat foarte prietenos. I-am vorbit de legăturile mele cu McHale (care acum e în Costa Rica) şi i-am promis să-i dau un cocktail-party când vine la Londra (27 – 29 mai). A fost impresionat de interesul creat pentru expoziţia de caricaturişti. Am vorbit apoi şi cu Gray, care este asistentul lui. Băiat simpatic. McCarger e un bărbat înalt, deştept, foarte prezentabil.

Sidsikauskas, lituanian, unul dintre cei mai abili oameni la această conferinţă îşi exprimă din nou admiraţia pentru cuvântarea ce am rostit. Speră că voi putea să colaborez şi în viitor cu ANEC-ul şi mai ales cu lucrările preparatorii. În autobuz şed lângă Vişoianu:

— Bine, domnule Iancule, cum ţi-a plăcut conferinţa?

— Drept să spun am venit cu oarecare îndoieli. Dar în colaborarea şi acţiunea comună am văzut multă seriozitate, muncă înţelegere a interesului permanent naţional, chiar şi înţelepciune. Îmi pare bine că am venit şi că aceste îndoieli au fost spulberate. Şi unul şi altul, ne-am declarat mulţumiţi de colaborare.

— Sper că vei veni şi la anul!

— Da, cu plăcere, dacă mă invitaţi.

— Sigur că da. E bine să avem vreo patru [persoane] care să vină regulat şi apoi să schimbăm pe ceilalţi doi, an după an, ca să fie cunoscuţi. Ar fi bine ca dumneata să fii printre cei regulaţi.

— Da, aş veni şi mai ales mi-ar plăcea să pot să-mi pregătesc contribuţia din timp şi nu numai în decurs de circa o oră, cum am făcut-o de data asta.

Mi-a spus, apoi, că el speră ca eu să lucrez cu Gou Constantinescu. Când i-am răspuns că ar fi greu pentru că Gou îşi închipuie că eu sunt împotriva lui, Vişoianu a zis:

— Aşa e Gou. Îşi închipuie că toată lumea e împotriva lui. Când era Ghiţă aici, dacă luam mai multe mese cu Ghiţă decât cu el, imediat îmi reproşa că Ghiţă-l lucrează ca să fie el numit reprezentantul Comitetului. Trebuie să fie făcut să înţeleagă că n-ai nimic împotriva lui.

I-am spus, apoi, că vreau să-i pun o întrebare indiscretă: „Cine a avut ideea de a mă invita şi pe mine?” (Bernard mi-a spus că Vişoianu spunea că el a avut-o, iar Coste îşi atribuia şi el paternitatea. Asta, bineînţeles, după succesul meu la dezbatere). Vişoianu mi-a răspuns că nu-şi mai aduce aminte bine, dar crede că a fost ideea lui Guşti Popa, la origine. El l-a întrebat pe Ghiţă dacă e bună ideea, care a răspuns afirmativ.

Seara, la despărţire, Veniamin şi cu Romi Boilă erau împreună. Veniamin îmi spune că speră să ne vedem din nou la toamnă căci au decis să mă invite şi pe mine la congresul ţărănesc. Romi îmi spune că i-a vorbit lui Veniamin deja în sensul discuţiei pe care am avut-o noi doi

duminică asupra viitorului partidului. Am ripostat imediat: „Foarte bine ai făcut” şi, îndreptându-mă spre Veniamin, i-am spus că mă bucur că am avut ocazia să ne cunoaştem mai bine. Deşi lumea nu mă crede încă, eu de fapt nu vreau nimic decât să-mi fac datoria mea faţă de ţară aşa cum mă ajută mintea. Veniamin, spre surprinderea mea, mi-a răspuns:

— Nu uita că eu sunt şi profesor de meserie, şi am lucrat mult cu oamenii. Eu cunosc şi ştiu să citesc fizionomiile. Sunt convins, acum, că eşti sincer şi sperăm cu toţii că vei continua să colaborezi cu noi. I-am strâns mâna.

L-am îmbrăţişat pe Romi şi am plecat. Curios că le-a trebuit mai bine de zece ani să se convingă că sunt bun român şi că, dacă fac o critică (aproape întotdeauna îndreptată împotriva dezbinării din exil, sau a inactivităţii), o fac nu pentru că-mi doresc o poziţie mai „de vază”, ci din convingere că astfel servesc pe cei de-acasă. Ceva reticenţe tot mai au ei. Burileanu, de pildă, a luat interviuri tuturor delegaţilor români, cu excepţia mea (pentru REL). Vor trece şi astea. Cum i-am spus lui Vişoianu, eu am o răbdare fără margini.

În general, Congresul a fost foarte reuşit. Punctul de vedere adoptat e just, dar cum spunea şi Gray, de la Comitetul Europa Liberă, nu suficient de pozitiv, de constructiv. Voi căuta să prepar ceva în acest sens. Pentru anul viitor.

Sâmbătă, 10 mai 1958

Marie-Lyse Cantacuzino, măritată cu un tânăr Ruhemann, dă un cocktail party la Viorel acasă. Lume în general tânără. Viorel arată bine. Elizabeth l-a tachinat: *„I know you were ill You were afraid you were going to diey but you were the only one to think that; nobody else did*

Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române a dat apoi o serată-dansantă în „Casa Polonă”. Mare succes. Lume multă. Atmosferă foarte plăcută. Dansurile, executate de vreo câteva doamne, în frunte cu Doina Trandabur şi

Marie-Jeanne MacDonald, au fost excelente. Viorel a rostit vreo câteva cuvinte ocazionale. Apoi doctorul Constantinescu. D-rul a fost destul de bine, dar Viorel a fost foarte neinspirat.

Vorbind cu Sanda Cârciog, preşedinta asociaţiei, s-a scuzat că ea nu e oratoare, aşa că ceea ce a avut de spus n-a fost prea bine. I-am spus, râzând: „N-are importanţă. Aţi avut doar doi oratori mari în program!?”. Mi-a răspuns: „Ei, bine, rău, trebuie să-i luăm pe toţi, la rând”. Vorbesc cu miss Berry şi cu MacDonald. Ambii simt încântaţi de conferinţa-reportaj ce am făcut la radio asupra şedinţei ANEC-ului de la Strasbourg (marţea trecută, 6 mai).

Joi, 15 mai 1958

Josten celebrează 10 ani de la înfiinţarea agenţiei de presă FCI. O fac la sediul Masaryk. Lume multă. Vorbesc cu Wakefield de la *Daily Mail*, care-mi dă o carte de vizită pentru Don Iddon în New York. Îi scrie: „*Don, I.R. is a fascinating man. Give him a drinkfor me1*”.

Soţia lui Cummings de la *Daily Express* e foarte simpatică. Franţuzoaică. Îi spun că evident multe din caricaturile soţului ei sunt făcute special pentru ea. Râde amuzată. E, evident, adevărat.

Hefter, de la *Diplomatist*, Bernard Newman, un tânăr jurnalist, Bregman de la *Dziennik Polski*. Toţi împreună într-un colţ. Bernard Newman ne povesteşte cum şi-a început cariera de scriitor specializându-se în spionaj. Acum scrie a suta sa carte, *Danger spots of the world*. Îi spun că-mi aduce aminte de cealaltă carte a lui, *Danger spots of Europe*. Îi mulţumesc pentru comentariul favorabil ce a făcut cărţii mele. Mă asigură că l-am meritat pe deplin. Povestesc şi eu episodul vizitei ce am primit de la Jeffcot (Scotland Yard, Special Branch) imediat după incidentul Doina Trandabur. Voia să ştie dacă am avut ceva de-a face cu această nouă „evadare”. L-am asigurat că nu, după cum îl asigurasem şi pe Tite când mi-a telefonat şi i-am atras atenţia că eu fusesem la Paris [în acel weekend. „Evident, pură coincidenţă”, mi-a răspuns Jeffcot, şi

indicând cartea *The Spys Bedside Book*> pe care o aveam pe masa din biroul meu (Graham Greene), a adăugat: „Cartea aceasta se potriveşte foarte bine aici, nu crezi? Am râs amândoi.

Am stat de vorbă şi cu alţii căci a fost multă lume. Animaţie. Josten, în ciuda multelor sale slăbiciuni şi lipsei aproape totale de şarm ce-l caracterizează, a făcut o treabă foarte bună; o realizare demnă de toată admiraţia.

Cina la noi acasă. Victor şi Austice Goodman, Peter Ryde, Doina Trandabur. Doina ne spune că şi-a găsit un post de recepţionistă la un hotel în Kensington.

Vineri, 16 mai 1958

Bunty McNaughton îmi telefonează. A fost la 3 aprilie (aproape şase săptămâni în urmă), după masa cu John Gibson, când îmi ceruse să mă dau la o parte. Acum îmi spune că totul a fost o mare greşeală şi neînţelegere, că ea n-a dorit niciodată să mă scoată din piesă. Eu nu o cred, dar accept explicaţiile ei pentru că vreau să facilitez colaborarea noastră în aceste câteva zile critice.

Îi spun că plec în America să fac nişte conferinţe. În loc de răspuns produce o „scenă". Nu încetează să repete: „Ce tragedie, ce tragedie; Trebuie să schimbi. Trebuie să fii aici la premieră". O asigur că nu pot schimba nimic: „E vina ta. Mi-ai spus că vrei piesa singură. Ţi-am dat-o. Cum aş fi putut să o fac mai deplin, decât să nu rămân în Anglia?" Explicaţii, justificări. Toate însă numai dintr-o anumită parte – cea bună – a personalităţii ei. Accept însă să o ajut. Evident, este important, nu pentru ea, ci pentru ca piesa să reuşească. Toată această discuţie a avut loc la Mary Keegan, care ne-a dat nişte sandviciuri.

Miercuri, 21 mai 1958

Dimineaţa la Mortimore, cu Johnny Troiano. Cred că vom putea să intrăm în legătură de afaceri. Masa cu Gaby. Soţii Bentinck dau un dejun oficial pentru americani. Printre cei prezenţi: Sir Frank Roberts, ambasadorul britanic la NATO, Contele de Beaumarchais, reprezentantul francez, soţii McCarthy de la Washington,

Nolting, the second în comand american la NATO, Libitch, ceh de origine, şef al serviciului de informaţii american în Europa, Paul Auer, fost ambasador ungur la Budapesta, Beţina, prietena lui Ali Khan, Irwin Shaw (The Young Lions) cu soţia. Înainte de masă, Beaumarchais îmi spune că majoritatea francezilor îl vor pe de Gaulle (Parisul mi-a părut foarte calm în ciuda dubelor şi poliţiei masate pe cheiurile Senei). Soţia lui Irwin Shaw, lângă care am stat la masă, m-a invitat să merg să-i văd în casa lor din Klosters. Shaw dă impresia unui luptător greco-roman. Libitch ia o atitudine foarte pesimistă. Războiul nuclear e inevitabil şi va sosi *fără îndoială înainte* de anul 2000. De ce să ne agităm? Tot trebuie să murim. Coexistenţa e o prostie. Auer din nou mi-a vorbit de planul lui. Neutralizare cu staţionare de trupe ale Naţiunilor Unite. Dolf Bentinck m-a primit foarte rece.

Luni seara, 26 mai 1958

Tot în apartamentul lui Richards. Vin toţi sau aproape toţi actorii din piesa *Templeton*. Vorbesc cu ei pe rând. Heller doreşte ca partea lui să fie mărită. Nu sunt de acord. Alte modificări se încearcă. Le resping pe toate, mai ales introducerea unei note pacifiste sau coexistenţialiste. Accept însă anumite critici justificate în ce priveşte clarificarea textului. O voi face-o (aici are Bunty nevoie de mine!)

Miercuri, 28 mai 1958

Bunty la mine la orele 12 a.m. Stăm împreună până la 1.30 p.m. Îi împrumut însă 65 la cererea ei expresă. În total îmi datorează 115. Îi dau modificările ce am făcut în timpul nopţii, care înlătură criticile justificate ale lui John Gibson şi William Russell. Cred că e bine ce am făcut. Din nou îmi face declaraţii peste declaraţii. Accept totul cât se poate mai cumpănit şi folosesc momentul ca să-i atrag atenţia să nu permită nicio modificare. Îi dau totul în scris (la cererea ei).

1959

Luni, 23 februarie 1959

Silviu şi Sanda Crăciunaş la noi, la cină. Suntem acum, în sfârşit, aproape instalaţi în noua noastră casă la 47 Abbostbury Rd. Este o casă relativ modestă, şapte camere cu totul (două odăi de baie etc.), dar e modernă şi confortabilă. Intenţionez să desfăşor o oarecare activitate politică pe tărâm „social”; cu alte cuvinte, să-mi adâncesc şi înmulţesc legăturile mele din Anglia ţinând o casă deschisă tuturora.

Silviu îmi vorbeşte foarte mult pe linia ideilor ce am dezvoltat atunci când am luat masa cu Horaţiu Comaniciu (acum vreo câteva săptămâni): 1. Exilaţii au un rol extrem de important. Toate noile mişcări şi orientări ale naţiunii române în trecut au fost originale *în exil*, fără excepţie. Rolul nostru este să fim scânteia care va produce flacăra naţiunii întregi. 2. Trebuie să creăm un grup activ de oameni care, fără nicio viaţă formală, oficială, să dezvolte o doctrină de partid şi un program de acţiune. Să căutăm să facem acest lucru sub umbrela PNŢ, dar dacă nici Popa şi nici Bianu nu sunt de acord, să ne strângem noi între noi şi să activăm fără ca să ne dăm un nume sau o formă concretă. Linia noastră trebuie să rămână însă linia generală a partidului Naţional Ţărănesc. Silviu a adus o întreagă serie de idei interesante în ce priveşte forma economică a societăţii de mâine din România.

Marţi, 24 februarie 1959

Comisia Europei Centrale şi Răsăritene a Mişcării Europene a organizat o întrunire la „Europe House – Hulton House” Rowland St. Oswald a prezidat şi Viorel Tilea a vorbit despre „Disengagement”[295]. Cam slăbuţ. Totuşi, interesant. Şi interesantă a fost discuţia care a urmat. Au vorbit Sir Edward Beddington-Behrens, lordul Birdwood, Anthony Rhodes, colonelul Kowaleski, Contele Raczyński, Willem Bernard (ceh), iugoslavul Gawrilović (prost!) şi cu mine. Intervenţia mea a fost pe linia scrisorii ce am trimis redactorului-şef al ziarului *Observer* în ziua de 5 ianuarie 1959.

295 „Destindere” (în lb. engl.) (n. red.).

Am arătat ce greşită este o politică de degajare care ar distruge tăria Apusului în schimbul unor promisiuni vagi de îmbunătăţire a situaţiei internaţionale şi o micşorare a tensiunii. Am povestit gluma recentă din România: mii de evrei pleacă acum din România spre Israel. Spre marea sa surprindere, Gheorghiu-Dej aude că bunul său prieten, membru de partid de ani de zile etc., Şmilovici (?!) şi-a făcut şi el cererea de plecare. Intrigat, îl cheamă la el:

— Bine, măi, Şmilovici, te-am susţinut şi protejat ani de zile. O duci bine din toate punctele de vedere. De ce vrei să pleci?

— Iaca, dragă, din două motive, îi răspunde Şmilovici. În primul rând, din cauza acestor zvonuri de coexistenţă şi degajare. Cum de data aceasta Hruşciov vrea degajare, probabil că se va face. Trupele ruseşti se vor retrage, ţara va fi neutră, garantată de Naţiunile Unite sau mai ştie cine. Nu va trece mult şi noi, comuniştii, vom fi scoşi de la guvern. Tu vei fi înlăturat. Cine mă va mai apăra şi proteja?

Gheorghiu-Dej nu mai are răbdare. îl întrerupe:

— Fii serios, tovarăşe. Ce prostii îţi mai intră în cap. Degajarea asta are dichisul ei. Odată acceptată, ea înseamnă desfiinţarea OTAN-ului (Pactului Nord-Atlantic), torpilarea Uniunii Europei Occidentale, dezarmarea Germaniei şi slăbirea ei. Şi dacă plecarea trupelor ruseşti şi neutralizarea ţărilor noastre ar duce la o mişcare anticomunistă, n-ai nicio grijă, vin ruşii din nou, că nu sunt departe, şi ne vor menţine la putere.

— Exact, îi răspunde Şmilovici. Ăsta-i al doilea motiv pentru care plec.

Mica mea istorioară a avut mare succes.

Joi, 16 aprilie 1959

Iau micul dejun cu Shover de la *Indianapolis-Star* care va lua expoziţia acolo. Washington. Vorbesc cu Dean Acheson[296] la biroul său (Corington şi Burleigh) în Union

---

2961 Având în vedere impactul media pe care expoziţia de caricaturi l-a avut atât la Londra, dar mai ales la Washington, Securitatea a

Trust Building. A acceptat multe din ideile ce i-am expus în paritatea de forţe militare convenţionale şi în concentrarea „ajutorului” economic pentru ţările înapoiate, în aşa fel ca să se vadă rezultate concrete în ce priveşte combaterea şi stârpirea sărăciei endemice. Voi folosi materialul acestei discuţii pentru a pregăti articolul pe care-l voi trimite ziarului *Sunday Times*.

După-masă, la conferinţa caricaturilor la National Housing Centre. Dl Casper este şeful organizator. Totul este făcut sub auspiciile Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Fac cunoştinţă cu nenumăraţi caricaturişti de pe tot întinsul Statelor Unite. Senatorul Humphrey mă întâmpină. „Am auzit de dumneata”. I-am răspuns râzând: „Şi eu am auzit de dumneata”. Am vorbit şi ne-am fotografiat împreună. Apoi a sosit vicepreşedintele Americii, Dick Nixon. Am avut impresia că ne-am plăcut reciproc (poate e numai o iluzie datorită magnetismului personal excepţional al acestui om, dar nu cred!). Am vorbit mult. Ne-am fotografiat împreună pentru presă. Am stat cu el tot timpul şi m-a izbit umanitatea – reală sau studiată, nu importă – cu care a stat de vorbă cu toţi cei prezenţi. N-am putut să începem programul (din cauza protocolului care cerea prioritatea lui Nixon) decât după plecarea vicepreşedintelui.

Roy Justus, secretarul asociaţiei, a deschis serbarea descriindu-mă în culori foarte vii şi flatante. Am ţinut discursul meu. Apoi a vorbit Humphrey. Am fost încântat când s-a referit direct la cele ce am spus eu, aprobându-mă în mod ritos. Totul a decurs foarte bine[297]. Totul a fost

încercat să afle de la agenţii săi din jurul lui I. Raţiu mai multe informaţii. Astfel,

297 Murgu a afirmat că scopul expoziţiei „este obţinerea de fonduri în general şi crearea unei platforme politice anticomuniste pentru Raţiu în special”, ceea ce putea fi adevărat (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 2, f. 240), în timp ce S. Crăciunaş a deformat realitatea, potrivit aşteptărilor Securităţii, afirmând că Raţiu personal i-a spus „că Intelligence Service-ul a aranjat expoziţia de caricaturi şi publicarea broşurii cu caricaturi intitulată Great Challenge, utilizându-1 pe el ca paravan”. (Ibidem, dosar 638, voi. 42, f. 35). Cert este că evenimentul

înregistrat de către Maki Razi, de la secţia română a „Vocii Americii”. Cina la Razi (soţie adorabilă, frumoasă şi extrem de drăguţă) cu d-na Florica Vişoianu. Ce păcat că am întrerupt acest jurnal de zi atâta vreme!

Sunt obosit mort, cred că în ultimele trei zile n-am dormit (*în total*) mai mult de cinci ore şi jumătate. Marţi dimineaţa, ultima zi (14 aprilie) la Londra, m-am sculat foarte devreme (înainte de 6 dimineaţa) ca să pot să termin tot lucrul înainte de plecare. M-am culcat foarte târziu, căci, după birou, m-am dus la cocktail party-ul lui Gaby Bentinck (lume foarte multă). Am vorbit cu Sir Anthony Rumbold de Foreign Office, Lady Lewisham, lord Elliot, şi multă altă lume. Întors acasă, a trebuit să mă împachetez etc., m-am culcat pe la două noaptea. M-am sculat (15 aprilie) la orele 5.30. Deci după trei ore şi jumătate de somn.

Am plecat de la Londra cu jetul Boeing 707. Călătorie splendidă. Soare continuu. Islanda e fascinantă. Pământ arid. Granit şi porfir îmi pare, căci pietrele, împrăştiate peste tot, adeseori sunt roşii-cărămizii (cunoştinţele mele geologice sunt, însă, foarte neînsemnate şi n-am consultat niciun ghid oficial!?). La aeroportul Keflavik, unde ne-am oprit abia vreo 30 de minute, am trimis nişte cărţi poştale. Deasupra Groenlandei. Fiorduri multe. Stânci la periferie şi o masă solidă de gheaţă cu ondulaţii lente, la mijloc. Am trecut doar peste colţul de sud al insulei gigantice. Pe coasta ei de vest am zburat tocmai peste confluenţa a doi gheţari impozanţi. Impresie de neuitat. Unul dintre ei parcă era tăiat cu cuţitul, la locul în care suprafaţa-i zbârcită se unea cu apele oceanului, înaintate adânc în fiordul strâmt. Peste Labrador, terenul începe colţuros şi acoperit de zăpadă. Apoi, încetul cu încetul, vezi stâncile tot mai bine. Până când zăpada nu se mai menţine decât

---

în sine, care a fost organizat de Federaţia Internaţională a Jurnaliştilor Liberi, a determinat Securitatea să ceară rezidenţei DIE de la Londra „să stabilească concret ce alţi fugari români mai activează în această organizaţie pentru a hotărî dacă trebuie să ne ocupăm activ de ea” (Ibidem, dosar 771, voi. 2, f. 271).

prin văi. Lacuri enorme peste tot. Am trecut deasupra Montrealului. Păduri imense. De-a lungul lacului Champaigne, şi am aterizat la Idlewild, după ce am făcut, mai mult sau mai puţin, turul insulei Long Island.

Coste cu nevasta şi cu Butariu mă aşteaptă. Luăm o bere împreună. Îmi spun că Vişoianu e acum ca văcarul care s-a supărat pe sat. Nu mai vrea să lucreze la ÎNEC până când nu i se cere iertare. „Şi ăştialalţi nu vor să o facă”, îmi spune Coste.

Sosit la Washington[298], mă primeşte Roy Justus, secretarul Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Cina cu el, cu soţia lui şi cu soţii Haakinson de la Associated Press. M-am culcat la orele 21.30, ora Washington, deci după 22 de ore şi jumătate de nesomn, căci ora şase dimineaţa (Londra) este ora unu noaptea Washington. Am adormit imediat. M-am trezit însă la două noaptea, căci organismul meu n-a avut timpul necesar să se ajusteze schimbării orarului şi două noaptea este şapte dimineaţa la Londra, când mă scol eu de obicei. Deci am dormit abia două ore şi jumătate. Cum în cele 24 ore cu o zi dinainte dormisem abia trei ore şi jumătate, abia dacă am dormit cinci ore şi jumătate până la şase ore în ultimele trei zile. Şi interesant, nu eram obosit prea tare. Probabil tensiunea m-a ţinut pe picioare. Când mi-am făcut mica cuvântare, pe la 6 şi un sfert p.m. eram complet în controlul fizicului meu. M-am destins însă foarte bine la Maki Razi. Le-am dat toate ştirile lui Mia şi Nini. Au fost încântaţi să audă că procesul cu Björnsson a fost câştigat şi că fetiţa are acum un tată în toată regula[299].

---

298 Vizita în SUA a lui Ion Raţiu din aprilie 1959 a fost realizată ca urmare a invitaţiei lui Constantin Vişoianu, care i-a propus să susţină o serie de conferinţe, Brutus Coste fiind cel care s-a implicat în mod direct în ceea ce priveşte organizarea lor. Aşa cum nota şi Raţiu în jurnal în zilele de 25,28 şi 29 aprilie 1958, Vişoianu a fost impresionat de luarea de cuvânt a lui Raţiu în cadrul întâlnirii ANEC de la Strasbourg, acel moment determinându-1 să-şi schimbe pentru moment conduita faţă de Raţiu.

299 Autorul se referă la procesul intentat de Mia Prodan lui Bjom

Florica Vişoianu era şi ea la cină. Am vorbit despre toate, dar mai ales despre expoziţie. Maki a fost foarte prietenos şi nu a minimalizat succesul meu câtuşi de puţin (cum fac ceilalţi români, aproape fără nicio excepţie!?): „Raţiu şi cu Nixon erau îmbrăţişaţi aproape tot timpul. Pe urmă, Humphrey a fost foarte impresionat de cuvântarea lui Raţiu care, de altfel, a fost extrem de bună şi de potrivită. Cu glume bune şi cu miez".

Vineri, 17 aprilie 1959

Dimineaţa la Vocea Americii. Înregistrez un interviu cu Razi. Mă întreabă cine sunt şi apoi discutăm expoziţia caricaturiştilor. Cred că a mers foarte bine. Fac cunoştinţa diverşilor membri ai secţiei (Munteanu, Mircea Carp, Mihaiu Hâncu, Naum Ionescu etc.). Şeful Vincent Rotondo (US) îmi spune că ar fi încântat dacă eu le-aş trimite câte un reportaj de la Londra din când în când. I-am promis că voi face-o.

Masă de onoare pentru caricaturişti dată de US Air Force. Gib Crockett (*Washington Star*) a făcut un desen pentru gen. Le May, şi Jim Beeryman, tot de la *Washington Star*, a făcut unul pentru generalul „Tommy" White. Înainte de masă băuturi tari. La masă – mâncare foarte simplă şi cafea – nimic altceva de băut decât apă. Dispozitivul mesei era în formă de „U". Muzică tot timpul. Deodată vreo 20 de violonişti şi un harpist au intrat în sală, încet, unul câte unul, cântând romanţe melancolice. Au stat în picioare în golul interior al meselor, delectându-ne timp de 20 de minute. A fost frumos, dar n-am putut să evit să mă gândesc la Nero şi Roma antică. În definitiv, generalul White dispunea de puterea unui nabab fără ca să aibă banii acestuia. „Tommy" White a ţinut un discurs

---

Bjomson, care nu a dorit să o recunoască şi a abandonat-o pe fiica lor, Maria Elena Viviane Eva Bjomson. Maria sau Nini, cum a alintat-o Ion Raţiu, s-a născut în februarie 1949 şi a devenit una dintre cele mai apreciate scenografe ale lumii. Din cauză că Mia Prodan s-a îmbolnăvit, copilul a fost încredinţat soţilor Ion şi Elisabeth Raţiu, care vor avea grijă de Maria timp de doi ani la începutul anilor 1950, precum şi în 1963.

subliniind importanţa voinţei de a utiliza forţa la caz de nevoie. „Duşmanul trebuie să ştie că suntem gata de luptă şi că nu ezităm să o facem dacă ne forţează mâna”.

Înapoi la hotel. Strada, în faţa hotelului Statler – unde Fidel Castro dădea o conferinţă de presă –, era plină de oameni şi de poliţişti. Mulţi aveau pancarte împotriva dictatorului Trujillo al Dominicei [Republicii Dominicane]. „Yesterday Batista, Tomorrow Trujillo”[300]. Pe cealaltă stradă, însă, suporteri de-ai lui Batista. Foarte democratic şi fără ciocniri.

Abia intrat în hotel, primesc un mesaj că senatorul Fulbright poate să mă primească imediat. Relativ scund, ochi pătrunzători cu ochelari de format antediluvian. Îi poartă pe nas, dar sticlele fiind foarte înguste se uită la tine peste ele. Mi-a făcut o impresie excelentă. El nu e în măsură să-mi spună ce va face ţara aceasta sau dacă va accepta în viitor o responsabilitate economică din plin pentru lumea întreagă. El nu e profet. Administraţia actuală însă nu poate să o facă. Eisenhower este un „erou de război”. Habar n-are de procesul guvernării. Nu-l interesează şi, apoi, e bolnav. Statele Unite au nevoie de o conducere prezidenţială aşa cum a dat-o Roosevelt, dar cu un scop mai vast, global. Există oameni care ar putea să o facă. Lyndon Johnson a condus parlamentul actual de o manieră excepţională. El e însă handicapat în cursa prezidenţială pentru că vine din sudul Statelor Unite. Guvernatorul Insulelor Puerto Rico este capabil, dar el n-are nicio şansă de a fi adoptat. L-am întrebat ce ar face el dacă ar deveni preşedinte. Mi-a răspuns că nici el n-are nicio şansă.

De la Fulbright mă reped cu taxiul la State Departament să-l văd pe Kretzmann, subsecretarul de stat asistent pentru Relaţiile Publice. Simpatic om, de origine germană sau austriacă (prima generaţie cred). Mi-a răspuns că acum un an s-a discutat lansarea unui plan pe zece ani pentru lumea liberă înapoiată. $50 mii. Mulţi

300 „Ieri Batista, azi Trujillo!” (în lb. engl.) (n. red.).

dintre funcţionarii superiori ai State Dept. sunt pentru o astfel de acţiune însă lipseşte un plan concret. Congresul nu acceptă ceva vag. Drept suport l-a citat pe Figl care i-ar fi spus după război, la un *Hemminger Abend în Grinding*, că diferenţa dintre „haves" şi „have-nots" *must be ironed out on a naţional basisK*

La 5.30 sosesc la Lundwell Denny. S-a retras acum din ziaristica activă. Din nou mi-a ţinut o „prelegere", căci e un tip extrem de simpatic, dar astăzi, cam îmbătrânit, e foarte didactic. Subiectul a fost rolul constituţional al preşedintelui care n-are un cabinet ales, ci o serie de secretari. El, preşedintele singur, poate face sau desface politica ţării controlat fiind de Congres. Cabinet, în sensul englez sau european, el n-are. În consecinţă, sub Eisenhower, schimbarea şefului State Departament n-are nicio importanţă. „Englezii fac o mare greşeală că nu acceptă superioritatea noastră, o dată şi pentru totdeauna. Gelozia aceasta trebuie să dispară. Hugh Walpole a scris acum 250 de ani că pierderea coloniilor americane va duce în mod inevitabil la pierderea rolului principal în problemele internaţionale".[301]

Cina la hotel cu Hy Rosen, Albany, Tingley, London-Ontario şi încă un tânăr jurnalist care lucrează la *Washington Post*.

Sâmbătă, 18 aprilie 1959

Dimineaţa îmi fac corespondenţa. Trimit o carte a mea vicepreşedintelui Statelor Unite, Richard Nixon, împreună cu *The Great Challenge Exhibiţiony* şi o alta lui Edwin Kretzmann de la State Departament. După-masa mă plimb prin oraş.

Seara, la cina Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Stau de vorbă cu nenumăraţi membri ai acestei organizaţii şi am sentimentul că toţi mă privesc cu multă simpatie. Totuşi, când preşedintele Roy Justus anunţă că am fost cooptat membru de onoare al asociaţiei am fost foarte

301 „Diferenţa dintre «a avea» şi «a nu avea» trebuie eliminată la nivel naţional" (n. red.).

surprins şi măgulit. Am mulţumit în cuvinte simple, dar serioase, căci credeam că un stil de umor ar fi deplasat (doar simt primul membru de onoare al asociaţiei). După cină am avut nenumărate confirmări că tonul ce mi-am ales a fost perfect de bine potrivit împrejurărilor.

Musafirul de onoare, amiralul Rickover (tatăl submarinului atomic) a vorbit timp de un minut, indicând interesul său în problema educaţiei naţiunii (pe care o găseşte într-o stare dezastruoasă). După aceea a răspuns întrebărilor ce i-au fost puse de către audienţă prin intermediul comentatorului de la Radio ASH. Tot procedeul mi-a părut interesant, dar cam pueril. Rickover, om uscăţiv, cu faţă de ascet, poate chiar de fanatic (?!), a debitat o serie întreagă de statistici ori de câte ori răspundea vreunei întrebări. Cine putea să le verifice, în viteza cu care le producea?

Duminică, 19 aprilie 1959

Iau masa cu Vişoianu la Sheraton-Carlton Hotel, unde stau. Stăm împreună până la orele 4.45 de la 1.00, când a sosit. L-am lăsat să vorbească mai ales pe el, căci avea chef de vorbă. Mi-a povestit de dificultăţile pe care le are cu ANEC-ul (Coste îmi spunea acum vreo câteva zile că e vina lui Vişoianu). Înainte de toate, nu sunt de acord asupra delegaţiei albaneze. Americanii au găsit

10 albanezi mai spălaţi. I-au adus la New York şi i-au declarat reprezentanţii Albaniei. Curând după aceea 6 din cei 10 n-au fost de acord cu această procedură. Totuşi, cei 4 care au acceptat directivele americanilor sunt astăzi delegaţii albanezi la ÎNEC. Acelaşi gen de dificultăţi există şi în ce priveşte delegaţia cehoslovacă. În fine, e problema preşedinţiei ANEC-ului. El, Vişoianu, a declarat că nu vrea să fie preşedinte. [Stefan] Korboński la fel. Korboriski însă revine asupra acestei declaraţii, obţine sprijinul balticilor şi se impune preşedinte.

Vişoianu este contra pentru că Korboński este pentru „disengagement”. Cum politica ANEC-ului este contra destinderii voite de sovietici, este o greşeală ca

preşedintele să fie un om cunoscut pentru vederile lui favorabile ei. Totuşi, l-au ales pe Korboński. Vişoianu a intrat într-un fel de grevă împreună cu Dimitrov, şi acum nu mai merge la ÎNEC. Crede însă că se va putea găsi o soluţie de compromis (Coste era de părere că Vişoianu face mare greşeală că se opune la această alegere. Să-i lase acum pe polonezi şi pe unguri să huzurească. E ziua lor. Ne va reveni şi nouă rândul. „Se aşteaptă ca ăştia să vină să-i ceară iertare, şi ăştia nu vin!”).

Mi-a vorbit apoi de Comitetul Naţional Român. Multă bătaie de cap. Nu lucrează nimeni serios, decât poate Cornel Bianu care însă nu are o inteligenţă faimoasă. Popa e „un puturos”. Ceilalţi nu merită să fie menţionaţi. Săracul Răutu a fost omorât abia acum vreo două săptămâni într-un accident de maşină. Atmosfera la Comitet, de atunci, e extrem de deprimantă. Bani mulţi nu li se dau şi acum se zvoneşte că-i vor strânge pe toţi sub un acoperiş. NB: N-are idei noi deloc în ce priveşte organizarea Comitetului, deşi îşi dă seama că nu face multă brânză.

Lazăr e un prost, îngust la vederi şi încăpăţânat. Vorbeşte cele mai mari enormităţi în faţa regelui. De pildă, afirmă că n-a fost *o revoluţie* maghiară. Doar ruşii i-au instigat, intenţionat, ca să poată face o epuraţie în mare (a afirmat, de fapt, acelaşi lucru şi în faţa mea). Dacă şi regele repetă asemenea lucruri se face de râs. „Eu nu mă mai duc să-l văd decât când nu mai am încotro”. Lazăr a dirijat procesul succesiunii regelui Carol pe o linie moartă. A refuzat să ia avocaţi buni, ce i-au fost recomandaţi de Vişoianu, sau, dacă a acceptat, căuta să-i înveţe el cum să organizeze şi mânuiască procesul. Bineînţeles, avocaţii mari şi serioşi au refuzat să continue în acest fel. Rând pe rând un american, un portughez şi un grec au trecut prin aceste dificultăţi. Acum au angajat un tânăr avocat portughez – de altfel, om simpatic – care face tot ce-i spune Lazăr. N-au scos însă niciun ban şi Lupeasca şi-a deblocat banii şi valutele pe care le avea în America.

Desigur că a făcut acelaşi lucru peste tot unde i-a fost posibil.

Ghiţă Ionescu are dificultăţi la radio. I-am spus şi eu de păţania mea cu el şi că Ghiţă pretinde că există o poprire împotriva mea din partea americanilor. Vişoianu mi-a spus că poate să existe pentru că mai este un caz al unui prieten al lui din copilărie, astăzi la Roma, şi pe care nu-l poate întrebuinţa pentru că securitatea americană se opune. Americanii taie bugetul peste tot. Acum Congresul, la care Vişoianu voia ca şi eu să iau parte, nu se va mai ţine.

Din nou la Razi. Ne plimbăm puţin, apoi stăm de vorbă cu Mugur Valahu[302]. Razi îmi cere să-l ţin la curent de toată activitatea mea căci el e gata să-mi dea toată publicitatea.

La cină, la colonelul Evans (Robert French Evans) în Georgetown, foarte aproape de casa lui Razi. Lume multă şi interesantă. Stau de vorbă mai mult cu doi oameni de la State Departament, Askew (Cambodgia Desk) şi Thomas Joseph Corcoran. Îmi povestesc situaţia de acolo din sud-estul asiatic şi discutăm problemele mari actuale de politică externă. Se pare că americanii acţionează cu mult mai mult succes în ultimii ani. În Laos, de unde ţara fusese pe jumătate ocupată de comunişti, astăzi au un guvern stabil proapusean. Ajutorul se ridică la cca. 25 mii. dolari, în Cambodgia situaţia e şi mai bună, partidul comunist pierzând teren continuu. Ajutorul s-a ridicat anul trecut la 40 de mii. de dolari, dar la anul va fi mult mai redus. În general, toţi au un fel de dispreţ politicos faţă de politica slabă engleză.

Luni, 20 aprilie 1959

În incinta Camerei Reprezentanţilor cu Chester Bowles. Vorbim doar puţin, căci e deja ora 12.20, şi el urmează să vorbească la 12.30. Obţin bilet pentru galeria

302 Mugur D. Valahu (1920-2003), militar, avocat şi jurnalist. A fugit din România în 1948. în exil a practicat jurnalismul la Radio Paris, BBC, Radio Europa Liberă şi Radio Future Romania - Voice of the National Resistance în Grecia. A condus săptămânalul Cortina.

presei şi-l ascult. Vorbeşte excelent despre tradiţia jeffersoniană care a spus că revoluţia americană este destinată să servească lumii întregi. Cere ajutor masiv pentru Legea Ajutorului pentru Străinătate (Foreign Aici Bill). îl hărţuiesc vreo câţiva, dar nu pot să stau până la sfârşitul dezbaterilor pentru că am randevu cu Lyndon Johnson.

Acesta din urmă este un om înalt, tip atletic. Poartă ochelari majoritatea timpului. Nu ştie să vorbească încet. Doreşte să fie ales preşedinte al Statelor Unite. „Oricine ar fi preşedintele Americii, noi democraţii vom guverna şi noi abia dacă ne mai putem reţine. Vrem să facem ce e bine pentru lumea întreagă. Avem resursele necesare".

Cu avionul la New York. Abia sosit telefonez părintelui Gâldău. El mâncase deja, dar vine să-mi ţină tovărăşie la un pahar de vin. Doreşte să-şi lase urma aici la New York clădind o biserică românească cum nu mai e în toată lumea. Nu mare, dar splendidă. „Sky-scraper-ii aceştia sunt linia lui Brâncuşi, ţăran de baştină din România. Aşa ceva vreau aici". Are deja o sută de mii de dolari strânşi, dar mai are nevoie de mulţi alţii până să poată să-şi împlinească visul. Se apropie tot mai mult de biserica catolică şi condamnă atitudinea coexistenţialistă a bisericilor protestante. A realizat o societate a preoţilor ortodocşi din New York (147 de preoţi). Aprobă convocarea conclavei de către Papa Ion al 23-lea. Ghiţă Ionescu a căutat să-i taie conferinţele la radio: „The Fighting Church" (Biserica Luptătoare). N-a reuşit. A fost chemat la New York şi şi-a cerut iertare de la Gâldău. „Îl cunosc de când avea 12 ani. Eu i-am pus pana în mână. Acuma face prostii peste prostii".

Marţi, 21 aprilie 1959

La Foreign Policy Association. Mă primeşte dra Pratt şi-mi arată circulara pe care o vor trimite în toată ţara. Pare foarte încântată de şansele mele de succes. Aranjăm mici detalii. Seria de conferinţe e fixată pentru ianuarie – aprilie 1960.

La prânz, invitatul lui Barbu Niculescu la St. Moritz Hotel, îmi spune că s-a făcut cetăţean american, căci altfel ar pierde cca. 120.000 dolari. Continuă însă să-l susţină pe Mişu [Fărcăşanu] şi condamnă participarea mea la Strasbourg în delegaţia ANEC-ului. Se îngrijeşte tare de sănătate, pare puţin cam ipohondru chiar. L-am găsit însă mult mai „piano" decât în anii trecuţi. „Las că le arăt eu, f... – le mama lor" a dispărut din vocabularul lui actual. Poate simte că nu mai are acelaşi drept de a vorbi, acum, că s-a făcut american.

Pe la 6 seara ajung la Comitet. Popa-Bianu-Bunescu-Vardala. Nimic interesant. Admiră cu toţii colecţia mea de tăieturi de ziare asupra expoziţiei „Marea Sfidare" (The Great Challenge).

La cină cu Popa şi Bianu. Stăm până târziu. Vorbim de toate, mai ales de nevoia noastră de a activa pe teren de partid. Doctrina, istoria partidului, problemele concrete ale ţării şi neamului românesc. Le vorbesc de Silviu Crăciunaş şi de iniţiativa acestuia de a face un cerc de studii, iniţiativă pe care eu sunt gata să o susţin. Ei – Popa şi Bianu – sunt de părere că ar fi mai bine să se facă o revistă, trimestrială, frumos tipărită[303]. Să impunem o ţinută demnă. E o idee veche a lui Popa. Am sugerat ca cercul de studii să fie în jurul acestei reviste. De acord. Rămâne să ne punem pe treabă de îndată ce ne putem consulta cu Veniamin şi Romi Boilă.

Joi, 22 aprilie 1959

La plimbare prin New York să fac ceva cumpărături. Interesant cum oraşul acesta îmi dă impresia unei îngrămădiri de biserici, dedicate harului. În definitiv, sky-scraperii aceştia nu sunt decât masive turnuri, unele chiar cu clopotniţe ca la noi, de biserică. În America însă totul trebuie să urmărească realizarea unui câştig, de unde transformarea acestor „biserici" în furnicare de oameni ce

303 I ui Iancu Raţiu şi pregăti din timp, cu ani de zile înainte, platforma necesară pentru a juca un mare rol politic în viitor în România, după aşa-zisa eliberare" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 42, f. 35).

urmăresc scopuri utilitare. Frumuseţea conturului Manhattanului rămâne şi înălţarea acestor turnuri utilitare spre cer prezintă un prinos cerului. Newyorkezii, ca şi restul Americii, sunt foarte religioşi, de o religiozitate mai mult sentimentală decât profundă, ceea ce nu contrazice deloc îmbinarea acesteia cu urmărirea banului.

Paşii m-au dus, în căutarea unui oficiu poştal, dincolo de 8th. Av. spre apus. Parte săracă şi murdară. Totul însă în prăvălii pare extrem de ieftin. O pereche de chiloţi, de care avusesem nevoie acum vreo câteva zile, m-a costat 4 dolari. Aici văd aceiaşi chiloţi, frumos împachetaţi în celofan, 3 perechi pentru un dolar. Cum nu-mi venea să cred, m-am dus înăuntru şi i-am cumpărat. Acasă sosit, am verificat şi confirmat că nu m-am înşelat. Explicaţia e simplă. Libertatea comercială este, aici, în America, totală. Poţi să deschizi magazinul când vrei şi cât vrei. Poţi să vinzi lucrurile pe care le oferi la orice preţ socoteşti tu. Nu există absolut nicio restricţie.

Economia Americii se bazează pe consum. Pentru a-l încuraja s-a ajuns la o stare în care risipa este o virtute. Întreg eşafodajul economic al ţării este bazat pe o reţea extrem de încâlcită de credite. Ai casă, maşină, aparat de televiziune, frigider etc. de îndată ce ai un post – şi aproape orice astfel de post îţi dă o remuneraţie suficientă să-ţi poţi cumpăra totul de la început însă, în realitate, nimic nu este al tău, pentru că ai cumpărat pe credit şi restitui în rate. Aceste credite însă, stimulează consumul, deci au un efect salutar asupra economiei americane, care, fără ele, s-ar prăbuşi. Ca să exemplificăm numai prin cazul automobilelor. Sunt atât de multe că, dacă s-ar da – la un moment dat – un ordin ca la ora cutare şi cutare toată America să se urce în maşină, n-ar fi nicio greutate – ar mai rămâne şi loc liber, deşi toată America, bărbaţi, femei, copii cu câinii şi pisicile lor ar fi pe roate! în momentul în care cererea pentru maşini ar scădea simţitor (dacă s-ar opri creditele) s-ar produce o criză de proporţii uriaşe. Pentru a stimula această cerere se încurajează risipa. Cei

bogaţi trebuie să aibă tot timpul nu numai o maşină bună, ci e absolut necesar să aibă ultimul model. Altfel, pierd în prestigiu. În consecinţă, o maşină veche de un an, deşi nu s-a mişcat din garaj şi e absolut nou nouţă, se vinde drept maşină uzată la două-treimi din preţul normal.

Cu Bolek Wierzbiariski, Bernard Yarrow, Ed McHale şi Pancev, la masa dată de Overseas Press Club tânărului prim-ministru cubanez Fidel Castro. B. Yarrow a arătat mult interes pentru expoziţia noastră de caricaturi. E un tip cu ochi inteligenţi, cam plictisiţi, faţă cărnoasă, nas mare: tip foarte distinctiv de evreu din Europa Răsăriteană; e, în realitate, din Rusia. Vorbeşte cu accent străin destul de pronunţat. De înălţime mijlocie, tinde să reprezinte tipul digestiv; dacă nu s-ar controla cu grijă, ar deveni de formă cubică. Ed McHale e tipul atletic. De înălţimea mea, cu umeri largi, însă şi cu o burtă în creştere! Păcat, că e băiat simpatic şi frumos, altfel. Pancev, bulgar, cu o faţă continuu încruntată. Foarte negricios, slab şi scund. Pare inteligent.

Sosiţi la hotelul Astor am fost întâmpinaţi de o mare mulţime de oameni şi de poliţişti. Tocmai astăzi a apărut, cu titluri de o şchioapă, ştirea că şapte complotişti urmăresc să-l asasineze pe Fidel Castro. De aceea, fără îndoială, mulţimea sergenţilor din stradă, bine înarmaţi. În sala de mâncare n-am văzut niciodată o asemenea mulţime. Cea 1.500 de corespondenţi de ziare, comentatori la radio etc. erau prezenţi. Preşedintele a şi anunţat, de altfel, că e cea mai mare conferinţă de presă din istoria clubului.

Multă lume a fost prezentată audienţei. Apoi a vorbit Castro. Emotiv, cam confuz, totuşi a reuşit să-şi proiecteze sinceritatea. Bărbat bine făcut, cel puţin 184 cm, cu barbă mare şi uniformă militară simplă de luptător, a câştigat uşor marea majoritate a audienţei. I-a atacat pe Trujillo şi pe toţi dictatorii din emisfera apuseană.

La Comitetul Naţional Român, Popa şi Bianu. Nimic interesant. Mi-am adus aminte doar de caracterizarea lui

Popa de către americanul McHale: *„That «great» unfrocked bishop" 1*. Ambii prezintă un tablou patetic de impotenţă. În fine, la ÎNEC mă primeşte Butariu şi-mi arată birourile. Sunt foarte bine instalaţi pe două etaje, în partea cea mai elegantă a oraşului (57 St. W.).

Sunt prezentat lui Kovago, fostul primar al Budapestei, lui Vajda, tot ungur, şeful serviciului de presă, Cota, albanez, secretar general-adjunct (ajutorul lui Coste) şi altora. Vorbesc şi cu Willis Massens. Mă felicită pentru expoziţie şi-mi mulţumesc pentru caricatura ce le-am permis să o plaseze pe clădirea ANEC-ului în faţa Naţiunilor Unite.

Cina cu grecul din România, Moussou. Vorbim multe şi mărunte. Moussou este un „român" bun în toată puterea cuvântului. Are un mic accent străin grec, aş putea spune perfect. Simte româneşte. Este un om de suflet care face sacrificii pentru români şi cauza românească. Ziarul lui are o circulaţie de 3.000 de exemplare (*Vocea LibertăţiP* de la Atena) şi aproape că îşi acoperă cheltuielile. I-am vorbit în special de nevoia de a pregăti elemente mai tinere pentru a continua lupta naţională.

I-am spus că eu sunt membru al Partidului Naţional Ţărănesc şi că înţeleg să fiu disciplinat. Sunt prieten cu cei din Ligă şi ţin mult la Fărcăşanu, ale cărui calităţi indiscutabile le apreciez. Nu doresc însă să fac parte din gruparea lui pentru că partidul meu susţine Comitetul Naţional Român. Eu îmi reţin dreptul de a nu susţine acest Comitet decât numai în cazuri izolate, când fac o treabă bună, cum aş susţine şi susţin orice altă organizaţie românească, oricât de neînsemnată ar fi ea, dacă este vorba de o acţiune benefică poporului român.

Îmi spune că, la New York, Iovanovici este un om serios şi capabil. El scoate *Buletinul Militar*. Moussou critică foarte aspru pe cei din Comitet (deşi în cuvinte alese şi domoale) pentru inactivitatea lor. Dna Vişoianu, de exemplu, n-ar trebui să ia locul la *Vocea Americii* unui alt român care are nevoie de acei bani. Dacă se consideră

indispensabilă, atunci să lucreze pe nimic. El, Moussou, a ajutat pe mulţi români printre care şi pe Ion Nicola. Pe acesta îl găseşte un exaltat, aproape fanatic, nu fără talent, dar cu idei fantastice. Se vede, de pildă, liberatorul României de mâine (să-i dea Dumnezeu noroc!). Îi povestesc păţania mea cu traducerea cărţii lui Nicola şi Moussou îmi spune să nu mă surprindă prea mult, pentru că Nicola este foarte nestabil şi la bază încă neserios. Are destulă stofa bună aşa că nu e exclus ca după un număr de ani să devină un element bun constructiv. Îmi vorbeşte de episcopul Trifa care, se pare, este un om excepţional, cu mult talent, ştie multă carte, înţelege arta mânuirii oamenilor şi duce o viaţă de sfânt. Moussou îl susţine pe Gâldău şi este pentru închegarea tuturor bisericilor ortodoxe din America sub un singur cap. Astfel, ar deveni o putere reală în Statele Unite.

Vineri, 24 aprilie 1959

La 10.30 dimineaţa la Comitetul Europa Liberă cu Bolek Wierzbiariski. îl vedem, mai întâi de toate, pe Kirk, asistat de Skacel.

Discutăm cartea *The Great Challenge*. Skacel e împotriva includerii ei în ceea ce numesc ei „Mailing Program”-ul lor, pentru că conţine multe caricaturi despre Nasser etc. care sunt depăşite de evenimente şi, apoi, are unele caricaturi destul de antiamericane. Eu n-am insistat asupra acestui punct, dar am arătat că nu sunt de acord cu ei.

Kirk însă este gata să meargă înainte cu publicarea mai multor ediţii ale cărţii, triată şi cu noi caricaturi adăugate celor pe care le avem deja, pentru a fi distribuite în sud-estul Indiei şi în lumea arabă. Bolek are şi el legăturile lui, aşa că îi revine lui să scrie imediat tuturor a pentru a obţine câteva edituri gata să prezinte cartea *The Great Challenge* în ţara sau regiunea lor. Bolek, de altfel, se va întâlni cu aceşti oameni sau cu mulţi dintre ei cu ocazia Congresului de la Berlin al Institutului Mondial al Presei, care va avea loc la sfârşitul lunii mai anul acesta.

Dacă Bolek nu poate obţine sprijinul necesar, atunci FEC va finanţa cele câteva edituri subservite lor cu care lucrează în această parte a lumii. Această soluţie nu este foarte bună pentru simplul motiv că aceste edituri sunt deja cunoscute drept profund anticomuniste, ceea ce retrage din valoarea cărţii şi din şansele ei de distribuire, de pildă, în India.

Le-am cerut să ne facă o plată pentru utilizarea caricaturilor. Kirk a afirmat că el este dispus să propună ajutorarea editurilor asiatice cu o oarecare sumă dar pentru a face o plată nouă (FIJL – Londra) această chestiune trebuie decisă mai sus.

Cu McHale şi Wierzbiański la Yarrow. Îi arăt colecţia noastră de tăieturi din ziare. Citeşte tot articolul din *Manchester Guardian* şi în întregime atacul din *Krokodil* semnat de A. Zaslavski. Rămâne încântat. Ne felicită şi, odată entuziasmat, nu se mai opreşte „*This is the best operation*, *ofthis kindt Tve seen*[304]”. Îi spunem că vrem să o exploatăm până la limită, dar că avem nevoie de ajutorul lui la FEC. Propunem scoaterea de versiuni fotografice a expoziţiei, care să fie trimise, apoi, simultan în Asia, Orientul Mijlociu, Africa şi America Latină. McHale ne susţine. Yarrow aprobă, pentru anul bugetar nou care începe la 1 iulie 1959. Bolek vrea să facă 7 copii, din care să-mi trimită mie două şi celelalte să le trimită el de aici organizatorilor. Se va căuta ca în fiecare caz expoziţia să aibă loc simultan cu publicarea cărţii. La despărţire, Yarrow vine din nou la mine şi-mi repetă cât de încântat este de succesul ce am repurtat.

Bolek şi cu mine mergem apoi la McHale. Acesta îmi pare puţin cam prea „guraliv”. Îmi spune, de exemplu, crezând că îmi face plăcere că lupta se dă în lumea „nedeclarată” (*un committed nations*) – ceea ce aprob –, dar că ar fi mai bine dacă REL şi-ar îndrepta emisiunile spre Apus. E o pierdere de timp spre Europa Răsăriteană!?

---

304 „Este cea mai bună operaţiune de acest fel pe care am văzut-o” (în lb. engl.) (n. red.).

îmi face, de asemenea, complimente extravagante în comparaţie şi în detrimentul Comitetului Naţional: „Vişoianu e un om simpatic, dar el poate să trăiască 2000 de ani şi tot nu va reuşi să obţină publicitatea pe care eu am obţinut-o cu *The Great Challenge*”. Îmi spune, apoi, că lupta lui la FEC este să se potenţeze activitatea org. int., ca IFEJ în detrimentul Comitetelor naţionale. Cu banii pe care i-am cheltuit pentru Comitetul Naţional Român ar putea să cumpere un steag naţional român atât de lung încât să înconjoare toată România: „Şi care sunt rezultatele pozitive?” Bineînţeles, n-am intrat într-o astfel de discuţie. Eu am aceeaşi părere despre Comitetul Naţional Român, dar n-am vrut să spun nici măcar un cuvânt împotriva lor.

Am discutat apoi chestiunea biroului FIJL la Londra. Îmi vor aloca 100 de lire pe lună pentru această activitate. Voi angaja o secretară şi voi strânge rândurile acolo. McHale mi-a promis, de asemenea, că va aloca o sumă pentru a acoperi pierderile suferite de mine cu această expoziţie. Rămaşi cu Bolek am recapitulat totul şi ne-am înţeles să rămânem în contact şi să ne informăm reciproc trimiţându-ne unul altuia copiile tuturor scrisorilor noastre.

De acolo, la Comitetul Naţional Român. Vişoianu, Popa, Bianu şi Zissu la taifas. Stau doar câteva momente cu ei şi plec la masă cu Vardala[305]. Vardala nu s-a schimbat aproape deloc. E civilizat, simpatic, serios. Nici măcar nu este încărunţit. Vorbim de toate, dar nimic interesant, sau nou. Îmi spune doar că Vişoianu se gândeşte serios la întinerirea Comitetului Naţional Român. Când? Nu ştie, dar Vişoianu nu-şi schimbă părerile de la o zi la alta. Îi transmit cerea lui Cornea de a i se trimite adresa pentru ziarul lui, *Glia*.

La orele 2.30, mă duc la „Council on Foreign

305 Ion Constantin Vardala (1907-1985), diplomat. A fost secretar de legaţie la Londra în perioada 1938-1940. în 1947 s-a stabilit în Franţa, iar în 1956 a emigrat în SUA.

Relations” (Castro a fost acolo ieri după-masă. Se vede că eu îl urmăresc peste tot!). Dra Mary Stevens, secretara lui Hamilton Fish-Armstrong, mă primeşte şi când îi spun că doresc să scriu un articol despre „disengagement” mă duce îndată la dl Melvin Conant. Acesta este subeditorul revistei de renume mondial *Foreign Ajfairs*. Discutăm problema, îi spun că eu sunt contra degajării (destinderii), însă cred că ar fi bine să se respingă această idee pe baze logice şi sănătoase, cu argumente acceptabile intelectualilor europeni. [Dean] Acheson şi cei din Washington resping ideea „de plano”, fără însă a convinge. Este foarte important să se respingă această idee periculoasă într-un mod inteligent. A arătat mult interes. Mi-a spus că va citi cartea mea şi-mi va scrie apoi la Londra. Când i-am pomenit că voi face un tur de conferinţe în lungul şi latul Americii pentru Foreign Policy Association, mi-a spus că ar dori să trimită invitaţii şi organizaţiilor lor. Au 29 de filiale. Va vorbi el direct cu miss Pratt şi se va înţelege cu ea.

Sâmbătă, 25 aprilie 1959

Dimineaţa târguiesc şi mă plimb prin această urbe cosmopolită. Atmosferă unică, îmi închipui, în lumea întreagă. Trepidaţie, acţiune, mişcare. Mie însă îmi lipseşte omul; căci în vâltoarea aceasta, în goana după dolar şi reuşită, omul se pierde, dacă nu dispare. Este o negare a elementului imanent, supranatural, al fiinţei umane. Totuşi, materialismul conştient, controlat, al New York-ului – aşa de îngrădit de legile scrise sau nescrise ale democraţiei americane, care asigură respectul apanajelor exterioare ale individului – nu-mi displace. Stimularea continuă la acţiune mă chiar fascinează. Şi mă întreb dacă într-un viitor îndepărtat acest dinamism american nu şi-ar putea regăsi rădăcinile fireşti în profundul misterios al sufletului omenesc!?

Teatrele din Broadway şi strada cinematografelor – 42nd Street – atât ziua, dar mai ales seara, cu revărsarea fantastică de lumini, redau o scenă feerică din basmele

copilăriei. Dar ce să mai descriu, aceste lucruri sunt arhicunoscute. Viaţa de-aici îmbină basmul cu materia, reuşind oarecum să evite efectuarea acestei simbioze în singurul crucibil[306] posibil care este viaţa internă a individului, în singurătatea eului nealterat. Altfel – dacă e numai în exterior – devine o parodie.

D-rul Costel Teodoru vine să mă ia de la Park-Sheraton Hotel. Acasă la ei mă izbesc din plin de problema tuturor emigranţilor: copiii lor abia dacă mai ştiu româneşte şi nu mai vor să ştie nimic de Europa, în general. America îi satisface întru totul. Teodoru însă crede că acest proces şi-ar putea schimba din nou direcţia. E clar, însă, că schimbările de mediu au afectat foarte profund viaţa acestor copii, al căror deziderat primordial acum este stabilitatea, siguranţa zilei de mâine. Teodoru a devenit [cetăţean] american. Lucrează într-un domeniu de cercetări medicale. Îmi povesteşte în mare amănunt necazurile pe care şi le-a creat părintele Gâldău aici şi, implicit, dezbinările incredibile din comunitatea românească a parohiei. Voia să ştie ce cred eu de Gâldău. L-am asigurat că-l cred pe Gâldău foarte bun român şi complet cinstit în intenţii.

Greşeli sunt sigur că face, dar nu din răutate şi nu pentru că îşi doreşte pentru sine o viaţă personală de lux şi lăfăire. Eu am regretat întotdeauna că el se amestecă în afaceri, pentru că nici nu se pricepe şi îşi pierde banii, şi nici nu e o activitate potrivită pentru un preot. Adevărul însă este că Gâldău se angajează în asemenea activităţi în scopul de a face bani pe care să-i poată, apoi, utiliza tot pentru binele cauzei naţionale.

Mircea Giurgiu mă ia de la Teodoru. Cina la el acasă. E bine instalat, cam la periferie, în Bronx, dar casa lui e bine amenajată şi se vede că are oarecare opulenţă. E medic şi îi merge bine. El e vărul lui Răchişanu, un alt bun doctor român în prezent aici, în America. Căsătorit cu una din cele trei fete Bădescu (Coca), are şi el trei fetiţe

306 Din „crucible” (în lb. engl.) - creuzet (n. red.).

drăguţe. Giurgiu, deşi nu e prieten intim, fusese cu mine la internatul liceului „Gheorghe Bariţiu” la Cluj. În definitiv, el e omul care mă cunoaşte, aici în exil, din copilărie. Se pare că aveam reputaţia de studios şi „filosof”, întotdeauna citind în Sala de Silenţiu la masa mea verde. Într-adevăr, mi-am adus aminte că masa era de culoare verde, un fel de muşama de ulei. La cină era şi d-na Bădescu, soacra, cât şi Buba, sora lui Mimi Giurgiu. Buba şi ea e foarte bine situată. Are casă etc. E un fel de desenatoare de rochii pentru una din marile firme americane. După cină, Mircea (Mimi), Coca Giurgiu şi cu mine, mergem la restaurantul unguresc Csárdás, unde suntem primiţi de tonurile familiare ale „Ciocârliei”. Au mai cântat muzică românească şi după aceea şi ne-am cam supărat că se laudă cu muzica noastră, dar de atacat pe toate cărările continuă să o facă.

Duminică, 26 aprilie 1959

La Biserica Românească Ortodoxă din 50 West 89 Street. Arhiplină. Gâldău rosteşte o scurtă predică, apoi salută pe câţiva dintre enoriaşii prezenţi, printre care mă singularizează şi pe mine, felicitându-mă pentru succesul repurtat în special la Washington.

Cunosc multă lume. Vorbesc cu d-na Mişu Răutu, Bossi, şi o serie întreagă de români americani. Se dă o masă pentru a marca

Duminica Floriilor. Numai peşte, dar ciorba e excelentă. După masă au comitet pentru a pregăti celebrarea a 50 de ani de existenţă a asociaţiei „Avram Iancu”. Sunt invitat să scriu vreo câteva cuvinte despre Avram Iancu şi importanţa lui. Accept şi o fac imediat. Simt mulţumiţi. Mă invită să le trimit şi un mesaj. Fac şi acest lucru. Macedoneanul Perdichi recită pe de rost din traducerile lui în aromână. E vorba de „Luceafărul” lui Eminescu. Efectul e foarte frumos.

Comandorul Petru Mircea[307] (aviator) încearcă să mă

307 Mircea Petru/Pătru, iniţial Petrescu (1909-1987), căpitan comandor, fugit din ţară în 1948. A activat în cadrul Centrului

descoasă despre Silviu Crăciunaş. Îmi spune că el a fost acela care l-a condus pe Silviu la gară când acesta s-a reîntors în ţară. Moscopol tună şi fulgeră împotriva lui Ghiţă Ionescu care nu vrea să lucreze cu el. El e gata să producă dovezile necesare că Ghiţă a fost membru într-o celulă comunistă. Un tovarăş al lui, care s-a dezbărat de comunism în timpul războiului civil spaniol, se găseşte acum în Canada şi este gata să depună mărturie foarte incriminatorie pentru Ghiţă. N-am făcut niciun comentariu. Părintele Gâldău mă conduce în maşina lui la aeroportul Idlewild. Îi atrag atenţia asupra criticilor ce i se aduc şi-l sfătuiesc să fie mai domol şi mai înţelept. Îi spun mai ales să se lase de afaceri. Altfel, îi aprob întru toate planurile lui de a zidi o *mică* biserică ortodoxă în stil pur românesc care să rămână ca un juvaier aici, în mijlocul New York-ului.

Luni, 27 aprilie 1959

Abia sosit la Londra, după o noapte minunată în care am admirat răsăritul soarelui la o înălţime de 10.000 metri, dar nedormit, mă întâlnesc la mine la birou cu Silviu Crăciunaş şi Peter Woodard. Peter pleacă mâine în România şi-i dăm o mică misiune de a contacta, fără să fie urmărit, pe nişte prieteni de-ai lui Silviu. Toţi sunt la Bucureşti aşa că n-ar trebui să aibă nicio dificultate. E vorba de dr. Ion Panaitescu, dr. Petrică Gane, Iancu

Cojocarii şi ing. Şerban Vasiliu. Plănuim totul, până în cele mai mici amănunte1. Îi cerem să transmită un mesaj foarte simplu:

1 Amănuntele plănuite au ajuns la cunoştinţa Securităţii cu aproape o lună înainte, rezidenţa DIE de la Londra transmiţând într-o telegramă la Bucureşti primele informaţii în acest sens la 1 aprilie 1959. De această dată, sursa deconspirării a fost Viorel Tilea, evident, fără să ştie acest lucru. Plecarea lui Peter Woodard la Bucureşti a fost organizată la iniţiativa acestuia, după o discuţie pe care a avut-o cu Ion Raţiu, probabil în decembrie 1958. Woodard

Informativ de la Paris.

a solicitat viza încă din luna ianuarie, sperând să ajungă în România în timpul sărbătorilor de Paşte. Tot în ianuarie, Woodard i-a scris lui Tilea informându-l că „am văzut pe Iancu şi plănuiesc să fac o vizită în România în viitorul apropiat. […] Când voi pleca, voi trece bineînţeles pe la Londra aşa că dacă pot face ceva pentru tine acolo nu ezita să mi-o ceri”. Tilea a apelat la Crăciunaş, asta dacă Ion Raţiu nu o făcuse deja, pentru a veni cu sugestii privind realizarea unor contacte pe perioada acestei vizite, schimbul de idei dintre aceştia făcându-se prin intermediul scrisorilor. Securitatea a intrat pe fir câteva luni mai târziu, după ce un agent al său, *Corvin*, a sustras mai multe materiale din casa lui Tilea care au fost transmise ofiţerilor DIE, inclusiv scrisorile dintre Tilea, Woodard şi Crăciunaş. Documentele au fost fotografiate în timpul nopţii de rezidentul DIE, iar *Corvin* le-a reintrodus în casa lui Tilea a doua zi dimineaţa: „*Corvin* a sustras din nou materiale (160 de poze). Materialul va fi înaintat centralei cu curieri. El a sustras documente originale din cursul anului 1959, interesante din punct de vedere informativ-operativ. Din material reiese organizarea unei acţiuni ce urmează a fi efectuată în ţară. Tilea şi Crăciunaş au o legătură în ţară cu numele Gelu care răspunde la birou la telefonul nr. 436605. Acesta urmează să fie contactat în ţară de către englezul Alffed Nathaniel Peter Woodard, prieten vechi al lui Tilea şi fost diplomat englez în ţară înainte de război. Englezul ştie puţin româneşte. Urmează să vină în ţară în vizită în cursul lunii aprilie. Acesta va aduce pentru Gelu o scrisoare din partea lui Tilea şi Crăciunaş prin care i se vor trasa sarcini. În scrisoare va fi şi următoarea indicaţie «să trateze persoana care îl va contacta (englezul) cu cea mai mare atenţie şi să se supună în totul instrucţiunilor acestuia, ca în cea mai perfectă colaborare să se poată realiza acţiunea care se preconizează» (extras din documente). […] Rezidenţa este de părere să i se acorde viza în grup cu alţii pentru a se putea depista în ţară acţiunile acestora şi acoperirile

agentului nostru" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 1, II. 328 – 329). Nu cunoaştem dacă Woodard a primit sau nu viza şi, în consecinţă, dacă a vizitat România. Crăciunaş nu a ştiut că Securitatea aflase din timp despre posibila vizită a lui Woodard în 1. Să-şi conserve toate forţele pentru că nu se poate aştepta la un deznodământ favorabil nouă, românilor, în viitorul apropiat. Războiul liberator devine tot mai îndepărtat. 2. Să se prezinte drept prof. Adams, sau Adam, pe româneşte, care va servi drept lozincă în viitor pentru operaţiunile pe care le contemplăm. 3. Să ne dea ei, cei din România, indicaţii în ce le-am putea fi de folos. Pachete etc.

Joi, 30 aprilie 1959

Ziarele sunt pline de vizita mareşalului Montgomery la Moscova. Păcat că dau atâta publicitate acestui copil bătrân. Nu face decât să creeze confuzie.

Luni, 11 mai 1959

Banchet mare pentru a celebra zece ani de la înfiinţarea NATO-ului. *Daily Telegraph* se referă la *„one of the most glittering occasions since the war" 1*. Ne-au primit lordul şi Lady Bessborough. Toţi ambasadorii puterilor atlantice sunt prezenţi, plus cei ai SEATO-ului[308309]. Cuvântările foarte proaste, cu excepţia cuvântării prinţului Filip. Inteligent construită, livrată perfect. Bessborough, Luns, ministrul de Externe olandez, Duncan Sandys, ministrul britanic al Apărării, şi generalul Norstad, toţi extrem de anoşti.

Marţi, 12 mai 1959

308R omânia. Evident, şi el a informat Securitatea însă a făcut-o cu întârziere şi în felul lui aparte, într-un raport din iunie 1959. în raport, referirile lui Crăciunaş pe această temă îmbină adevărul cu ficţiunea: Peter Woodard este botezat maiorul Peter Brandy ofiţer de informaţii, iar descrierea vizitei ce se preconiza este făcută în aşa fel încât Securitatea să aibă impresia că el, Silviu Crăciunaş, a fost angrenat într-o spectaculoasă operaţiune a MI6 de creare a unei reţele de agenţi în România (Ibidemy dosar 638, voi. 42, ff. 24-28).

309 Southeast Asia Treaty Organization (SEATO), organizaţie regională de apărare care a funcţionat între 1955-1977.

Masa cu comandorul Balaban[310]. E pictor talentat. Ne va face iconostasul la Capela bisericii. Face şi pe dascălul preotului Pali, deşi el e ortodox. Mi-a povestit cum opt aviatori au scăpat cu avionul din România în 1955 şi ce bine au fost trataţi de turci. Deşi au fost ţinuţi în lagăr timp de 8 luni, primeau solda rangului lor fără nicio deducţie.

Luni, 25 mai 1959

George Serdici e aici de vineri. Iau masa cu el. Îmi vorbeşte din nou despre tema lui favorită: compoziţia şi impotenţa Comitetului Naţional Român. Revine cu declaraţiile lui, puţin jenante, dar foarte măgulitoare şi apreciative, că eu sunt singurul om capabil şi curat patriot în exil!? în fine, mă bucur să-l pot conta printre prietenii mei.

Luni, 1 iunie 1959

Cina la Gaby Bentinck. Vreo 16 persoane. Ali Khan povesteşte, după ce se retrag doamnele, o istorioară foarte amuzantă. Lon Douglas, pe vremea când era ambasadorul Americii la Londra, mergea de la pescuit. După cum se ştie, a avut săracul un accident care s-a terminat cu pierderea unui ochi. Ceea ce nu se ştie însă este că, la un moment dat, şi vederea celuilalt ochi fusese ameninţată. Marele specialist oculist Duke Elder însă l-a salvat şi

310 Iulian Balaban (1909-1983), comandor de aviaţie. în 1946 a fost dat afară din aviaţia militară şi a reuşit să obţină postul de comandant al aeroportului Oradea, apoi a fost mutat la aeroportul din Cluj, timp în care a fost monitorizat pentru că a fost considerat „reacţionar”. A fugit din România la Istanbul în 1947, împreună cu alţi prieteni, la bordul unui avion civil de pe aeroportul Băneasa. în 1951 s-a stabilit în Anglia, unde a lucrat ca desenator tehnic şi cartograf la Automobile Association. Securitatea considera că, în realitate, Balaban era agent al MI5, iar funcţia de desenator tehnic era doar legenda sa. într-o notă informativă a unui agent DIE de la Londra, trimisă la Bucureşti la 11 mai 1964, se menţionează că Balaban i-ar fi mărturisit acestuia că „a lucrat cu numele conspirativ Habet cu organele englezeşti ale serviciului de informaţii MI5” A fost prieten şi secretar al generalului Constantin Petre Lazăr, adjutant al regelui Mihai I (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 6,f. 170).

vindecat complet

Natural, Douglas, om extrem de bogat, i-a spus lui Duke Elder să indice orice onorariu. Duke Elder însă e şi el om extrem de bogat, a refuzat orice onorariu, în ciuda insistenţelor. Această convorbire a avut loc în cabinetul lui Duke Elder. Douglas a observat că mai multe tablouri de pe pereţi erau pictate de maeştri contemporani. Acest fapt i-a dat o idee şi n-a mai insistat să plătească un onorar.

Întors în America, a povestit toată întâmplarea pictorului semiabstract şi fantastic Dalí, cerându-i să producă un tablou pentru Duke Elder care să aibă un element personal, simbolic. Dalí a fost de acord şi câteva luni mai târziu tabloul a sosit la Londra cu menţiunea de a fi despachetat de Duke Elder personal. Intrigat, Duke Elder se conformează şi desface el pachetul pentru a releva un tablou mare reprezentând un ochi enorm, care acoperea toată pânza. În centrul pupilei se putea distinge foarte bine portretul capului faimosului oculist. Duke Elder a rămas mut. A examinat tabloul timp îndelungat. În fine, a zis, pe un ton domol şi satisfăcut: „Har Domnului că nu sunt ginecolog de meserie!”

Ali a jucat bridge toată seara. Noi am vorbit până pe la miezul nopţii, apoi Beţina şi cu mine am jucat gin-rummy.

Joi, 4 iunie 1959

Wendy Muston[311] vine să mă vadă şi-mi cere ajutorul pentru soţul ei, Noica. Acesta s-ar găsi la închisoare în ţară şi ea se întreabă dacă o intervenţie parlamentară britanică n-ar putea să-i fie de folos. Sunt de acord că nu poate să-i strice. Vorbesc cu Patrick Maitland la telefon, care sugerează să-l rog pe Henry Kerby. Fac acest lucru şi Kerby e gata să o vadă pe d-na Muston în incinta Camerei Comunelor. Să sperăm că se va putea face ceva, deşi şansele nu sunt prea bune.

---

311 ş i a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică. Wendy Muston va lupta pentru eliberarea soţului ei, iar Ion Raţiu îşi va oferi sprijinul în acest sens.

Sâmbătă, 6 iunie 1959

Ziua mea de naştere. împlinesc 42 de ani. Curios, însă, mă simt teribil de tânăr! De-ar dura doar…

Sunt *best man* la cununia Doinei Trandabur. Alastair MacDonald „gives away the bride”. Ceremonia are loc la Brompton Oratory. Lume multă şi toată presa de seară! Toate ziarele, fără excepţie, publică fotografia Doinei[312]. Recepţia dată de Manuela, căci Viorel e în Spania. Fac cuvântarea obişnuită la asemenea ocazii şi citesc telegrama de binecuvântare a căsătoriei de către Papa de la Roma, semnată de Cardinalul Tardini.

Sâmbătă, 20 iunie 1959

Poate e curios că simt astfel de satisfacţii însă faptul că am câştigat cupa campionatului clubului nostru de tenis (Holland Park LTC) mi-a făcut mare plăcere. În semifinală l-am bătut pe australianul dr. John West şi în finală pe polonezul J. Gârliński. Gârliński, pe care l-am dominat tot timpul (scorul: 6 – 2; 6 – 1) joacă mult mai slab decât John West (pe care l-am bătut 7 – 5; 6 – 2), dar a avut noroc să fie în cealaltă parte a tabloului.

Sâmbătă, 27 iunie 1959

Sosesc la Paris cu wagon-lit de la Geneva. Mă

312 Referindu-se la Doina Trandabur, fosta dansatoare a ansamblului CFR Giuleşti, care a decis să nu se mai întoarcă în ţară în timp ce se afla în turneu la Londra, Silviu Crăciunaş a raportat Securităţii şi de această dată că Intelligence Service a jucat un rol în cadrul evenimentului: „Alastair şi Mărie Jeane Livezeanu MacDonald au fost naşi la căsătoria Doinei Trandabur cu evreul francez Claude Laroque, celebrată la Londra la 6 iunie 1959, în casa lui V. Tilea. Cu această ocazie s-a făcut din nou publicitate în presă în jurul Doinei Trandabur pe tema că rămânerea ei în străinătate şi desprinderea ei din echipa de dansuri folclorice s-a datorat exclusiv dragostei şi intenţiei de a se căsători cu Claude Laroque. […] Publicitatea a fost organizată tot de către Intelligence Service pentru a deruta Securitatea RPR şi pentru a-i abate în altă direcţie bănuielile, pentru a nu simţi că prin Doina Trandabur primise o parte din informaţiunile furnizate de către şeful acelei echipe de dansuri, atras să lucreze pentru Serviciul Englez de Informaţii” (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 42, f. 36). Vezi o discuţie între Ion Raţiu şi un inspector al Scotland Yard referitoare la cazul Trandabur în însemnările din 15 mai 1958.

întâlnesc cu Romi Boilă, pe la 9.30 dimineaţa, la Café de la Paix. Discutăm:

1. Revista proiectată de Silviu şi de mine şi aprobată de Bianu şi Guşti Popa. Îmi dă un plan amănunţit şi scris pe care l-a elaborat de comun acord cu Veniamin şi Cazaban. Ultimul urmează să fie responsabilul, la Paris, pentru adunarea materialului şi pentru chestiuni redacţionale. La Londra ar fi bine, spun ei, dacă l-am atrage pe Mihai Niculescu (sunt de acord). Rămâne acum ca eu să studiez totul, să găsesc banii necesari şi să-i dăm drumul.

2. FIJL Paris-Bonn. Toţi sau aproape toţi jurnaliştii exilaţi din aceste două ţări sunt porniţi împotriva lui Wierzbiański. Vor să-l denunţe drept impostor şi să afirme că ei sunt Federaţia. Am sfătuit moderaţie, asigurându-l pe Romi că nu va fi aşa de uşor să-l înlăture pe Wierzbiański în ochii americanilor. Aud de la Romi că Mircea Eliade e la Paris. Îi dau un telefon. Mare plăcere să-i vorbesc din nou.

Luni, 13 iulie 1959

Sunt ales membru al Comitetului Executiv al org. catolice Sword of the Spirit. Iau parte la prima şedinţă a Comitetului.

Duminică, 19 iulie 1959

Dna Călinescu şi cu Barbu stau cu mine toată ziua. Vorbim aproape fără întrerupere de la 3.30 p.m. până pe la orele 11.30 p.m.

Multe lucruri interesante şi… totuşi… d-na Călinescu se va întoarce în România repezistă1!?

1 Adela Călinescu, soţia fostului prim-ministru Armand Călinescu şi mama arhitectului Barbu Călinescu, a făcut mai multe solicitări autorităţilor pentru a primi paşaport. Prima dată a încercat în anul 1946 „însă i-a fost respinsă cererea întrucât se afla în bune-relaţii cu Elena Butculescu, cunoscută ca agentă a Intelligence Service-ului”, se afirmă într-un raport al Securităţii. Propunerea de respingere a solicitării privind obţinerea paşaportului a venit din partea SSI, serviciul secret afirmând că între

Adela Călinescu şi diplomaţii britanici sunt legături suspecte. Pe de altă parte, la Londra, fiul său a fost monitorizat în vederea recrutării, Securitatea fiind satisfăcută de faptul că acesta nu s-a lăsat atras în anturajul lui Viorel Tilea şi al lui Ion Raţiu: „După război, Viorel Tilea, emigrant român în Anglia, a căutat să se folosească de numele lui Barbu Călinescu pentru organizarea de acţiuni potrivnice ţării noastre însă Barbu Călinescu nu s-a lăsat antrenat, stând în general retras de toate acţiunile emigraţiei române din Anglia. De aceea, Barbu Călinescu este caracterizat de unele vârfuri ale emigraţiei române din Anglia ca un element uşuratic”. În realitate, Barbu Călinescu era nemulţumit pentru că ducea o viaţă modestă, marcată de lipsuri financiare şi de lipsa succeselor în carieră. Mama sa a reuşit să-l viziteze în Anglia pentru că Securitatea a observat că niciunul dintre ei „nu are activitate duşmănoasă”. Câţiva ani mai târziu, Barbu Călinescu a fost recrutat informator pentru că, îi mărturisea Călinescu ofiţerului de Securitate recrutor, „român s-a născut şi român va muri”. Vizita Adelei Călinescu în Anglia în 1959 a durat aproximativ şase luni, între mai şi octombrie, în această perioadă locuind în Cambridge. De asemenea, împreună cu fiul său a făcut o excursie în Franţa timp de câteva săptămâni Sâmbăta şi duminica, Adela şi Barbu obişnuiau să se deplaseze cu maşina la Londra pentru a socializa cu românii care locuiau în capitală. A fost primită cu rezerve, suspectată de unii români, în special de legionari, că „îndeplineşte o misiune cu caracter informativ” din partea Securităţii. Adela nu a avut de îndeplinit nicio misiune de acest gen în Anglia, dar a fost hărţuită la întoarcerea acasă de către Securitate din cauza lui Silviu Crăciunaş, care în decembrie 1959 a informat DIE că serviciile de informaţii din Anglia intenţionează să trimită în România „o echipă de spioni” cu „scopuri teroriste”, iar Adela Călinescu ar fi fost de acord, în discuţiile avute cu aceştia la Londra, să le faciliteze adăpostul la două adrese secrete în Bucureşti.

Informaţia lui Crăciunaş, care a întâlnit-o pe Adela Călinescu o singură dată la Londra, a fost o invenţie ridicolă care

Joi, 23 iulie 1959

Pierre Cardi de la consulatul francez este extrem de amabil şi mă primeşte când îi aduc pe d-na Călinescu şi pe Barbu. Sărim o coadă enormă. Facem cerere de viză de intrare pentru d-na Călinescu.

Luni, 10 august 1959

Masa cu Silviu şi Sanda Crăciunaş. Cartea lui Silviu va fi acum publicată. Vor pleca la ţară unde vor sta, gratis, într-o casă ce aparţine d-nei Villiers. Liviu Venetu de Gatterburg stă la Londra abia câteva ore.

Joi, 24 septembrie 1959

Lapedatu îmi telefonează de la Bonn şi e foarte insistent să nu mă duc la Congresul Societăţii Academice Române a lui Bârlea. Prea mulţi legionari, susţinători ai prinţului Nicolae etc. I-am spus că acest lucru nu mă interesează. S-ar putea însă să nu-mi pot permite timpul ca să mă reped acolo. Interesant însă că Lapedatu se agită aşa de mult pe chestia participării mele. E clar că nu porneşte de la el. Între altele, mi-a spus: „Nu trebuie să le dai sprijin prin prestigiul dumitale. Toţi participanţii sunt catolici convertiţi, dacă sunt catolici. Dumneata ai fi singurul catolic adevărat”!? Parcă ar avea vreo importanţă. Mi-a cerut, apoi, mai multe exemplare din ediţia italiană a cărţii mele, ca să le distribuie.

nu merita a fi luată în serios, dar care a creat nelinişte la Bucureşti, iar Adela Călinescu a fost anchetată de mai multe ori. Mai mulţi informatori, inclusiv Radu Lobey, nepotul ei şi fostul şef de cabinet al lui Armand Călinescu, au fost trimişi periodic să confirme informaţia lui Crăciunaş, luându-se inclusiv măsura instalării microfoanelor în locuinţa sa. După mai bine de un an de investigaţii, Securitatea a constatat la 8 februarie 1961 că „nu s-au obţinut date din care să rezulte că numita Călinescu Adela ar desfăşura activitate în favoarea vreunui

serviciu de spionaj străin” (ACNSAS, fond SIE, dosar 8917, vol. 1, f. 25, dosar 638, vol. 48, f. 293 şi fond Informativ, dosar 549900, II. 174, 314).

Am primit o scrisoare foarte frumoasă de la vicepreşedintele Statelor Unite, Richard Nixon. Acum, că mi-a scris pentru a doua oară (prima dată când mi-a trimis fotografia cu dedicaţie), pot să trag concluzia că întâlnirea noastră la Washington i-a făcut o impresie, cât de mică ar fi ea.

Luni, 28 septembrie 1959

Vorbesc cu Romi la telefon şi-i relatez conversaţia avută cu Lapedatu. Romi îmi spune că el n-are nimic contra activităţii lui Bârlea. Din anumite puncte de vedere, ceea ce face el este foarte util şi constructiv. Îi comunic şi lui Cornea mesajul din partea lui Lapedatu. Cornea mă sfătuieşte ca eu să nu mă duc; el, însă, va merge.

Sâmbătă, 21 noiembrie 1959

Manya Harari mi-l aduce pe Vladimir Şlepian, fiu al unui diplomat sovietic. Fugit din Rusia acum un an. Îmi spune că în timpul revoluţiei ungare românii studenţi la Moscova au fost cei mai bravi în protestele ce s-au făcut împotriva brutalităţii cu care revoluţia a fost suprimată. Şlepian vrea ca să-l ajut să-şi scoată logodnica din Rusia. I-am spus că sunt gata să fac tot posibilul, atâta timp cât ea poate să se instaleze şi să rămână la Chişinău fără ca să atragă atenţia cel puţin două săptămâni atunci când prietenii mei din România sunt gata să o scoată în Occident.

I960

Duminică, 30 aprilie 1960

Abia sosit din America (seara, 28 aprilie 1960) [313] am vrut să lămuresc toate chestiunile în legătură cu Silviu Crăciunaş. I-am invitat la cină şi am stat de vorbă (el, Sanda şi cu mine) până la orele 4 dimineaţa. Iată un

313 în perioada 1 ianuarie - 29 aprilie 1960 Ion Raţiu a făcut o călătorie în SUA şi Canada despre care a făcut doar câteva însemnări în ziua de 24 octombrie 1960.

rezumat foarte scurt al punctelor discutate:

I. Silviu încă tot nu este important. Dacă însă cartea lui va reuşi – şi are toate şansele – atunci va deveni om important. El trebuie să pună totul la punct în ce priveşte relaţiile cu Comitetul Naţional Român acum, *înainte* de apariţia cărţii. În carte el va arăta că acest Comitet nu l-a sprijinit. Dacă ţinem seama de perspectiva istorică, Silviu trebuie să se asigure că nu se va spune în viitor că el a scris despre Comitet aşa cum a scris pentru că a fost abandonat în ţară şi, apoi, după ieşirea lui din ţară, a fost total ignorat El trebuie să le scrie acum, clar, şi să le ceară următoarele trei lucruri: 1. Recunoaşterea lui formală (cu publicitate în ziarele „oficiale" româneşti în exil *La Nation Roumaine* şi *Romania1*[314]) ca membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional Ţărănesc. 2. Recunoaşterea serviciilor pe care le-a adus pentru cauza naţională şi a meritelor lui, tot în mod formal, de către Comitetul Naţional Român în Exil. Din nou trebuie să i se dea toate onorurile cuvenite pentru marele sacrificiu făcut de el pentru lupta contra comunismului. 3. Să ceară să i se plătească datoriile care rezultă din fuga lui în străinătate. La întrunirea pe care am avut-o la Paris în toamna anului 1956, când mi-am asumat eu răspunderea, Guşti Popa şi Veniamin au acceptat să ramburseze aceşti bani *dacă Silviu va sosi aici în Apus în viaţă*. Trei ani au trecut şi n-au făcut nimic. Trei ani au trecut şi n-au făcut nimic în niciuna din aceste trei chestiuni vitale. El trebuie să le ceară acum formal să se treacă la acţiune şi să le spună că este pentru *ultima dată* că o va mai face.

Sanda a fost complet împotriva acestui lucru: „De ce să se mai umilească?" Am insistat că nu este umilire, ci perspectivă istorică. El, Silviu, care va putea să acţioneze singur, după publicarea cărţii, trebuie să includă acest capitol al colaborării lui cu Comitetul, mai mult, al acţiunii întreprinse de el pentru Comitet, în aşa fel încât să nu

314 Romania, publicaţie a Comitetului Naţional Român, a apărut la New York în perioada 1956-1971.

poată fi acuzat niciodată de felul în care a rupt legăturile. El trebuie să le dea o ultimă şansă ca să îndrepte lucrurile. Silviu cred că a fost convins. Sanda deloc. Să vedem ce va face.

II. Ambii sunt în mare elâţie, pentru că acum cartea lui a fost deja dată la tipar. Collins este încântat şi a vândut-o deja pentru publicare în America editurii Farrar, Straus, Cudahy. Atât doamnele Harari şi Villiers, cât şi Collins vorbesc de o publicitate enormă care ar lansa-o în stil mare. Numai în America se vor cheltui $15.000. E vorba de un film; cum să intre în legătură cu actorul Heston, care tocmai a primit un Oscar pentru performanţa lui *Ben-Hur* etc. Totul este mare, mare, mare. Fără ca să fi ştiut absolut nimic de această chestiune, le-am spus că eu m-am întrebat în ultimul timp dacă n-ar fi mai bine ca nu eu, ci o mare personalitate britanică să scrie introducerea cărţii. În tot cazul, eu sunt gata să mă retrag.

Comentariul acesta al meu, pur instinctiv la origine, a produs o oarecare consternare. Una după alta au ieşit din poşeta Sandei scrisorile de la Harvill Press în care îmi arătau că toată această problemă a fost mult dezbătută în ultimul timp. Ei înşişi, Sanda şi cu Silviu, s-au gândit că ar fi mai bine ca nu eu, ci o personalitate de aici să scrie introducerea (eu sunt sigur că a fost ideea Sandei). Dar că d-na Villiers, la cererea lui Billy Collins, a făcut această sugestie în mod formal. *Sanda şi cu Silviu au acceptat imediat fără ca să mă întrebe măcar*. Eu consider acest lucru drept foarte semnificativ. Ei nu trebuiau să cedeze fără a avea opinia mea *în nicio circumstanţă*. Eu şi nimeni altul am fost acela care a făcut această carte posibilă. Atitudinea lor cu această ocazie, însă, arată că mă vor utiliza, cum m-au utilizat până acum, dar, odată ce reuşita este asigurată, nu e sigur că se va putea conta pe ei. Lealitatea lui Silviu pentru România este indiscutabilă. Eu îl voi ajuta deci şi pe mai departe, ca şi până acum. În definitiv, cauza românească va câştiga din publicarea acestei cărţi.

Este criteriul final şi decisiv pentru mine. Faptul că s-ar putea ca în viitor să nu mă mai consulte, sau să facă anumite lucruri împotriva voinţei şi opiniei mele, este secundar (eu ştiu prea bine că Sanda va urmări întotdeauna, fără prea multe scrupule, ambiţiile ei personale de eminenţă politică şi situaţie socială). Explicaţia pe care a dat-o d-na Villiers este cu totul neconvingătoare. „Din moment ce Silviu îmi aduce elogii în carte, spune ea, e mai bine ca eu să nu-i aduc elogii în introducere". În realitate, cartea lui Silviu a fost redusă, cu aprobarea mea, în aşa fel încât toată partea ideologică a fost extrasă din ea şi nu a mai rămas decât aventură, pur şi simplu. Înţelegerea între noi (Silviu şi mine, Manya şi mine) a fost ca eu să scriu o introducere în care să-l plasez pe Silviu într-o postură politică. Tocmai pentru că eram sigur că această introducere va pune aventura lui Silviu într-o perspectivă justă politică eu am insistat ca Silviu să accepte „epurarea" cărţii lui. Altfel n-aş fi făcut-o. Fără o introducere şi fără ca un român să o facă, statuia lui Silviu va fi micşorată şi nu mărită. Cât despre ideea ca această carte să fie dedicată lui R.A. Butler, ministrul de Interne care i-a dat lui Silviu dreptul de sejur permanent, nu sunt deloc impresionat. Nu ştiu la ce serveşte?! în definitiv, Butler a făcut prea puţin.

III. Îi spun lui Silviu că am primit confirmarea din ţară în ce priveşte trimiterea scrisorilor pentru Panaitescu. M-am referit la Daghi Mureşan, bineînţeles, fără însă a-i comunica numele[315].

315 Silviu Crăciunaş a ştiut de existenţa relaţiei dintre Ion Raţiu şi prietenul său din ţară, Ion Mureşan, încă din prima parte a anului 1959 şi chiar de la Ion Raţiu: „cu ocazia unei întrevederi, Iancu Raţiu mi-a vorbit despre un mare succes al lui, realizând o importantă legătură cu un prieten din copilărie, Mureşan din Turda, devenit ministru sau ministru adjunct în guvernul din Bucureşti. Mi-a arătat un dosar cu câteva scrisori primite de la Mureşan; contactul dintre ei s-a făcut şi se face printr-un om de legătură din Berlin, prin mijlocirea căruia schimbă în fiecare lună cel puţin o scrisoare. Iancu Raţiu mi-a explicat că a reuşit să-l convingă pe amicul său Mureşan să-i livreze informaţiuni din toate domeniile în care are acces; în al doilea rând, a obţinut să-i protejeze şi

Rămânem înţeleşi să punem toată operaţia de salvare în mişcare1.

IV. Îi arăt scrisoarea pe care am primit-o de la Ochiu': „Cred că şi dv. vă puteţi da seama că e cu mult mai uşor pentru lumea liberă care doreşte să ne sprijine şi ajute să ne vadă pe toţi uniţi în jurul unui consiliu sub preşedinţia dv., ca în felul acesta să vă bucuraţi de deplină libertate să vorbiţi legal în numele naţiunii noastre... Atât eu, cât şi prietenii mei din Germania ce mă înconjoară apreciem valoarea personalităţii dv. ca una în măsură de a fi capabilă de o unire armonioasă ca să ne putem prezenta solidari şi uniţi în faţa primejdiei comuniste... Fruntaşii grupărilor din Paris mi-au răspuns mult satisfăcuţi când le-am pomenit de dv. Dacă doriţi, pot să vă trimit anumite scrisori ca să vă puteţi convinge de ce simpatie vă bucuraţi..." Nici Silviu şi nici Sanda nu prea au comentat asupra acestei scrisori. M-au sfătuit doar să nu mă angajez

---

să-i ajute familia şi pe fratele lui din Timişoara, în schimb, Iancu Raţiu l-a asigurat că-1 va proteja cu ajutorul englezilor de sancţiunile grave care l-ar aştepta după aşa-zisa «eliberare a României»". Mureşan nu a fost niciodată membru al guvernului, ci un simplu inginer chimist, iar Ion Raţiu nu a ştiut că, în realitate, acesta era deja informatorul Securităţii, recrutat imediat după ce Raţiu a încercat să-l contacteze: „în anul 1957 s-a interesat de el printr-o scrisoare trimisă tatălui său din Turda fugarul Raţiu Iancu stabilit la Londra. Ca urmare, tatăl fugarului i-a răspuns acestuia dându-i anumite date despre existenţa lui Mureşan. Bazaţi pe interesul manifestat de fugar faţă de persoana lui Mureşan, la data de 21 ianuarie 1958 am trecut la recrutarea acestuia şi folosirea lui în lucrarea Raţiu. Printr-o combinaţie, folosindu-ne de prezenţa în RPR a unor tehnicieni vest-germani cu care Mureşan lucra în mod direct s-a reuşit punerea acestuia în legătură cu Raţiu din Londra. Lucrurile au evoluat de aşa natură încât la un moment dat Raţiu i-a cerut printr-o scrisoare lui Mureşan să-l ajute în activitatea duşmănoasă împotriva RPR". Ion Raţiu a crezut că îl foloseşte pe Mureşan pentru a primi informaţii despre situaţia din România, scrisorile acestuia fiind trimise la Londra prin intermediul specialiştilor vest-germani cu care acesta lua contact în ţară. De asemenea, Raţiu a avut atât de mare încredere în Ion Mureşan încât l-a utilizat drept canal de comunicare cu familia lui până la începutul anului 1961, când Mureşan a fost arestat pentru luare de mită. Aflăm aceasta în urma unei mărturisiri făcute de sora lui Ion Raţiu,

nicicum faţă de Ochiu’.

Duminică, 1 mai 1960

La Manya Har ari. Îi spun că totul e aranjat pentru salvarea logodnicei din Rusia, în sensul că prietenii mei sunt gata să o ajute. Rămâne acum să punem maşina în mişcare. Ea mă roagă să o fac. Iau manuscrisul lui Silviu Crăciunaş, versiunea finală.

Luni, 2 mai 1960

Termin de citit manuscrisul lui Silviu[316][317]. Sunt teribil de dezamăgit: 1. Ca aventură, cartea e excelentă. Susţine interesul fără întrerupere. 2. Din punct de vedere

---

316M aria, către un alt agent al Securităţii, care a consemnat că „Raţiu Mana a destăinuit agentului că prin Mureşan Ion tatăl său a primit scrisori, cărţi şi diferite obiecte” (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 42, f. 32, dosar 771, voi. 2, f. 81 şi fond Reţea, dosar 34955, ff. 3-4).

317p romovat proiectul, cât şi în relaţia cu Securitatea, de la care trebuia să obţină permisiunea de a publica o astfel de carte defăimătoare la adresa regimului din România. Astfel, Crăciunaş a transmis în repetate rânduri la Bucureşti că proiectul este de fapt al Intelligence Service, deci este vorba de o operaţiune a serviciilor secrete la care nu se poate opune. De altfel, nici nu ar fi fost util să o facă, mai spunea Crăciunaş, din moment ce publicarea ei i ar fi deschis şi mai multe oportunităţi din punct de vedere informativ pentru Securitate: „Cartea scrisă de Milton Waldman (consilier literar al editurii Collins) despre aventurile mele din anii 1950-1957, pe baza notelor luate de Mark Bonham Carter în primăvara anului 1958 la Viena, este gata pentru publicare; totuşi editura Collins, la cererea col. Brown, a amânat publicarea ei pentru primăvara 1960 şi nu în sezonul acestui an. Motivul a fost dorinţa col. Brown ca această carte să fie lansată cu mare vâlvă şi să i se asigure pătrunderea în cele mai largi cercuri de cititori; dacă ar fi fost publicată în sezonul acestui an - 1959 -, cartea despre mine ar fi fost mult umbrită de lansarea cărţii lui Boris Pastemak, ca şi de cartea cuprinzând memoriile mareşalului Montgomery, ambele lansate concomitent de către editura Collins în acest an. Dorinţa Intelligence Service-ului este ca, prin mijlocirea acestei cărţi, să fiu prezentat publicului englez ca un mare luptător împotriva comunismului, pentru a-mi face un mare renume şi a servi ca un exemplu încurajator pentru tineretul englez şi pentru opinia publică în privinţa continuării cu fermitate a luptei contra comunismului. Dar, concomitent, publicarea acestei cărţi îmi va deschide perspectiva unor vaste legături, în cele mai variate cercuri şi domenii, în viitor” (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 42, ff. 34-35).

politic e importantă doar pentru că e vorba de un român. Se arată în mod implicit că românii nu sunt pentru comunism. Dar acest lucru era deja ştiut. Contribuţia, aşadar, nu e prea mare. 3. Toată conjunctura politică, eforturile de masă şi atitudinea curajoasă a partidelor democrate româneşti nu sunt nicăieri exprimate. E doar Silviu Crăciunaş, „acest foarte brav, important, extraordinar" etc. român, care „ţine piept comuniştilor". Drept să spun, nu mă aşteptam la aşa ceva. Dar ce să-i faci, slăbiciunea oamenilor e mare!

În fine, sunt bucuros că am reuşit să obţin publicarea acestei cărţi. E un succes naţional în ciuda dezamăgirilor mele. Regret n-am, deşi cred că va fi foarte greu să lucrez cu Silviu în viitor.

Abia acum îmi dau seama că şi el se proiectează în viitor ca mare conducător naţional. Se vede deja, de pe urma acestei cărţi, şef al exilului, sau Dumnezeu mai ştie ce! În consecinţă, vede în mine un posibil concurent?! E acelaşi blestem al nostru al românilor. Nu ştim să lucrăm într-o echipă şi să acceptăm ca şef pe cel ce este liber ales de ceilalţi. Nu noi, fiecare din noi, căutăm să ne impunem celorlalţi prin „calităţile" noastre excepţionale.

I-am atras atenţia lui Silviu asupra acestui lucru, căci am găsit de datoria mea să-i spun că sunt foarte dezamăgit. Eu am ajutat *pe toţi* românii care au avut vreo calitate cât de mică: Opriş, Contos, Doina Trandabur, el însuşi, Silviu, Beldeanu, Ciochină, Cornea şi atâţia alţii. Noi trebuie să ne creăm personalităţi. Noi trebuie să împingem pe alţi români înainte. *Nu e vorba de concurenţă* – noi n-avem destul de mulţi pentru a îndeplini minimul de posturi necesare unei guvernări de stat. Sper că a înţeles ceva din toate astea.

Miercuri, 4 mai 1960

Mrs. Villiers de la Harvill Press îmi scrie că nu mai au nevoie de o introducere pentru cartea lui Silviu care va fi dedicată lui R.A. Butler. Răspund pe larg arătând că se face o mare greşeală; că o introducere este absolut

indispensabilă; altfel, cartea este doar o mică aventură personală. De asemenea, subliniez faptul că apartenenţa lui Silviu la Garda de Fier trebuie menţionată.

Marţi, 10 mai 1960

Zile de-a rândul nu mai aud nimic de la doamnele Harari şi Villiers. Între timp am o discuţie amicală, dar fermă, cu Silviu. Îi spun că sunt foarte dezamăgit. De altfel, în ce priveşte chestiunea cum mă prezintă pe mine personal, îi scrisesem pe larg ieri dimineaţă. Astăzi, după-masă, mă duc la Manya la cererea ei. Îmi face o scenă fantastică. Insinuează chiar că sunt privit cu suspiciune şi că aş căuta să fac bani de pe urma lui Silviu Crăciunaş. Refuz să argumentez. Resping total însă capul de acuză principal şi anume că am ascuns înadins faptul că Silviu fusese legionar.

Îi părăsesc casa, atmosfera rămânând încărcată. Îndată ce ajung la biroul meu, însă, dictez o lungă scrisoare în care dau faptele cazului Crăciunaş.

Impresia mea este că totul se datorează intrigilor Sandei, care acum îl vede pe Silviu ridicat la mare rang de conducător politic şi vede în mine un concurent. Poate să mă înşel, dar nu cred. Dacă, însă, am dreptate este exemplul cel mai teribil de ingratitudine. Eu am fost acela care nu numai că l-am salvat pe Silviu, dar i-am şi găsit un drum spre o editură aici, în Anglia. Viitorul va arăta adevărul…

Vineri/ Luni, 15 – 18 mai 1960

Conferinţa la vârf de la Paris[318]. Impresiile mele le-

318 Referire la Conferinţa la nivel înalt de la Paris care a avut loc la 16 mai 1960. Cu zece zile înainte, la 6 mai 1960, Ion Murgu a raportat deja rezidenţei DIE că s-a întâlnit cu Ion Raţiu, care i-ar fi spus că „în urma contactului avut cu vicepreşedintele Nixon, acesta i-a indicat ca el să se găsească la Paris cu ocazia conferinţei la nivel înalt, în calitate de ziarist, pentru care a şi primit invitaţie din partea serviciului de presă de pe lângă ambasada SUA din Paris. Privind desfăşurarea conferinţei Raţiu I. va întocmi o dare de seamă care să cuprindă impresii şi păreri personale, atmosfera şi reacţiuni în cercurile exilaţilor europeni. Această dare de seamă va fi trimisă lui Nixon personal şi senatorului Fulbright” (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 4, f. 252).

am rezumat într-un articol pentru *Tabiet*.

Luni vine Ochiu' la mine la hotel cu soţia lui, o nemţoaică simpatică. Îmi vorbeşte din nou despre problema unirii tuturor românilor exilaţi şi repetă ceea ce îmi scrisese: că mai multe grupări mă consideră pe mine drept persoana cea mai indicată pentru a realiza această unire. Îmi dă o scrisoare de la Chirilă, din Spania şi de la Eftimie Gherman, din Paris. Eu îi mulţumesc pentru încrederea ce-mi arată, atât el, cât şi prietenii lui, dar îl sfătuiesc să aibă răbdare. Îi spun că trebuie să ne păstrăm în legătură şi pe mai departe şi să strângem rândurile chiar. Nu trebuie însă să formăm o nouă organizaţie sau să lansăm apeluri la unire. Aceasta ar strica doar aici în exil, la ora actuală.

Joi, 26 mai 1960

Cina la Noël Bernard. Îmi povesteşte stagiile prin care a trecut până la formula de astăzi a organizaţiei pentru care lucrează: *Radio Press International*. Se pare că merge bine afacerea. După ce l-am provocat, cu totul indirect, mi-a confirmat că într-adevăr există la REL-Miinchen o poprire de securitate împotriva mea. Trebuie să lămuresc această chestiune necondiţionat. Noël chiar mi-a indicat că, foarte probabil, se suspectează că eu lucrez pentru vreunul dintre Serviciile Secrete Apusene, probabil cel englez. L-am asigurat că n-am avut niciodată ceva de a face cu astfel de servicii.

Sâmbătă, 28 mai 1960

Vergotti vine să mă vadă. Vorbim mai ales de posibilitatea cumpărării celor 72 de tablouri româneşti din colecţia R. Hedlund de la Stockholm. Mie-mi place Vergotti. E simpatic şi serios. Colectează cărţi despre România. I-am dat şi eu vreo câteva. Comandorul Balaban a fost şi el aici, la mine, la birou.

oi, 24 octombrie 1960

N-am mai scris în jurnalul meu de zi aproape de un an. Nu e de mirare, căci am fost prins într-un vârtej de evenimente ce nu mi-au dat răgaz. Aseară, însă, sosit aici

la Chalet Eugenia (botezat astfel după mama) mi-am adus aminte, în cursul unei conversaţii cu Gaby, de promisiunea pe care am făcut-o bunicii (Eugenia Turcu, fiica lui Ion Codru-Drăguşanu), înainte de plecarea mea din ţară în aprilie 1940, că nu voi înceta niciodată să-mi fac note de călătorie atâta timp cât voi rămâne printre străini. Au trecut mai bine de 20 de ani de atunci. Perioade îndelungate de „tăcere" n-au lipsit. Totuşi, în general, cred că mi-am onorat promisiunea. E adevărat, chiar prin natura lucrurilor, am scris puţin sau deloc, tocmai atunci când evenimentele şi oamenii ce mă înconjurau erau de un interes neobişnuit. Cu cât eram mai ocupat, cu atât aveam mai puţin răgaz de a încrusta elementele, fie interesante, fie banale, ale vieţii mele de toate zilele.

Dar în aceste ultime zece luni de zile neobişnuitul a întrecut cu mult banalul. Mai întâi, călătoria mea în America. Am scris multe scrisori lui Sally, Gaby, Elizabeth, Ann şi altora dându-mi impresiile. Sper să scriu şi o carte, căci lucrez la ea chiar acum. De voi termina-o sau nu, numai bunul Dumnezeu ştie, căci obligaţiile şi angajamentele pe care nu pot sau nu vreau să le evit se îngrămădesc tot mai mult. Am plecat cu avionul de Anul Nou (1 ianuarie 1960) şi m-am întors la Londra abia la 29 aprilie. O experienţă, indiscutabil, excepţională[319]. Am

319 Despre această experienţă aflăm alte detalii din raportul lui Ion Murgu către Securitate, care l-a vizitat pe Ion Raţiu la întoarcere, în primele zile ale lunii mai 1960. Astfel, Raţiu i-ar fi spus lui Murgu că în Washington „prestigiul Angliei nu a fost niciodată mai scăzut", iar SUA „în contrast cu atitudinea actuală din Anglia", nu a renunţat la ideea schimbării regimurilor politice totalitare „fie cu forţa, fie pe cale paşnică". De asemenea, Raţiu i-a spus lui Murgu că americanii îşi revizuiesc strategia şi „concomitent cu aceasta se va trece la înlocuirea unor elemente conducătoare compromise a organizaţiilor politice din exil", referindu-se astfel şi la conducerea CNR. Murgu şi-a încheiat raportul menţionând că Raţiu i-a arătat „scrisoarea primită de la tatăl lui din Turda spunând că acesta este un bătrân de 73 de ani, nu face politică, a fost arestat, în prezent e liber, manifestând un oarecare sentiment de ataşament faţă de tatăl său. A menţionat că în scrisoarea lui către părinţi niciodată nu a scris despre lucruri care ar putea să îngreuneze situaţia părinţilor lui" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 4,

parcurs 31.000 de mile (aproape 50.000 de km), o distanţă mai mare decât circumferinţa pământului la ecuator. Am fost în 41 de state, am dat 67 de conferinţe, nenumărate interviuri la radio şi televiziune etc. Convorbirile pe care le-am avut acolo cu unii dintre conducătorii americani au rămas imprimate în memoria mea pentru totdeauna. Senatorul Hubert H. Humphrey, Chester Bowles.

Senatorul John F. Kennedy (actualul candidat democrat la preşedinţia Statelor Unite) şi mulţi alţii. Pe Nixon n-am putut să-l văd pentru că unii dintre şefii lui de cabinet (Hughes, în special) s-au opus categoric. De Gaulle era tocmai la Washington şi vicepreşedintele avea un program supraîncărcat.

Dintre români i-am văzut pe toţi aşa-zişii conducători ai exilului, cât şi pe cei ai românilor americani. Curând după întoarcerea mea în Europa am fost trimis să observ conferinţa de la vârf, care urma să aibă loc la Paris, la 16 mai. Am fost martor la faimoasa conferinţă de presă a lui Hruşciov şi am privit cu scepticism, mai târziu dovedit complet justificat, încercările lui Macmillan de a împăca lucrurile. De altfel, am scris două articole asupra acestui subiect publicate în revista săptămânală *The Tabiet* şi, în versiune prescurtată, în două numere consecutive ale ziarului *The Oregon Journal*.

La sfârşitul lui mai, începutul lui iunie, am condus o echipă a organizaţiei IFFJ la Geneva pentru a lua parte la Conferinţa organizaţiilor neguvernamentale. M-am împrietenit acolo cu şeful secţiei româneşti de la postul de Radio Paris (Radiodiffusion Française), avocatul Arsène, stabilit în Franţa de mai mult timp – evreu, dar bun român. Mare mi-a fost şocul şi, aş putea spune, durerea când am auzit, doar câteva săptămâni mai târziu, că a murit subit în urma unui atac de cord la vârsta de 48 de ani.

Din nou la Paris, îl întâlnesc pe Dumitru Ôchiu care îmi aduce mesaje din partea mai multor români exilaţi, aparţinând diverselor organizaţii româneşti, cerându-mi să

---

ff. 250-252).

caut obţinerea conducerii exilului românesc. L-am sfătuit răbdare şi iar răbdare, deşi nu am rămas indiferent acestei manifestaţii de apreciere şi suport. Constantin Arsene, de la *Curierul Român*, mi-a vorbit şi el în acelaşi sens şi cu acelaşi rezultat.

La 2 octombrie am dat prima mea importantă conferinţă în Anglia, rezultat al răsunetului conferinţelor mele din America. A avut loc la Liverpool sub auspiciile organizaţiei „English-Speaking Union". Urma să iau parte la Congresul Societăţii Academice Române (părintele Octavian Bârlea) la München, dar n-am putut să o fac căci a trebuit să mă întorc la Londra pentru a lua parte la un „Brains Trust" organizat de societatea catolică Sword of the Spirit.

La 16 octombrie am plecat la Baden lângă Viena pentru a încerca să contracarez activitatea organizaţiei internaţionale a jurnaliştilor de sub conducere comunistă. Echipa mea a fost formată din Anthony Rhodes de la *Daily Telegraph*, Lajos Lederer de la *Observer*, Pavel Tigrid (ceh), fost şef al Secţiei C.S. de la Radio Europa Liberă, Z. Raciçski, redactorul şef la Londra al postului REL, Joachim Paulin din Dahomey (*Présence Africaine*), tânărul jurnalist peruvian Alatrista şi indianul Anant Singh. Succesul nostru a fost mult mai mare decât ne aşteptam, preşedintele fiind forţat să denunţe în ultima şedinţă plenară pe Singh, drept agent al capitaliştilor. Raportul meu conţine toate amănuntele acestei acţiuni[320].

Cu această ocazie am închiriat o maşină şi ne-am dus prin Burgenland, până la frontiera cu Ungaria. Sate splendide: St. Margareten, Eisenstadt, unde ne-am oprit să admirăm Palatul familiei Esterházy (am remarcat grandomania ungurească în Sala Haydn unde Valahia, Moldova, Serbia erau reprezentate printre provinciile

320c u atât se întăreşte părerea mea personală că biroul lui de afaceri comerciale din Regent Street nu este decât o faţadă în spatele căreia Raţiu ascunde adevărata lui ocupaţie: agent informator al serviciilor americane via grai Delgado de la Free Europe care-1 subvenţionează" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 20,25).

maghiare!?), Rust şi Mörbisch. Conformaţia ultimului, mai ales, m-a fascinat, căci din strada largă, principală, se ramifică nenumărate uliţe înguste de un pitoresc unic. Văruite alb, contrastau splendid cu galbenul porumbului împletit ca un arici şi agăţat pe sub fereşti sau deasupra cerdacului, ca să se usuce la soare.

Am pus piciorul pe teritoriul unguresc, deşi grănicerul austriac ne-a avertizat că incidente au avut loc în trecut tocmai acolo, soldaţii unguri trăgând de dincolo de Cortina de Fier. Vorbind de Cortina de Fier care delimitează imperiul lui Hruşciov, aici, în Ungaria este aproape impregnabilă. Sunt patru garduri de sârmă ghimpată de doi metri înălţime, întins pe piloane de beton armat, câte două de fiecare parte a unei benzi de pământ de 25 metri în lăţime. Trei sferturi din această bandă este câmp de mine, iar restul e arat ca să se vadă urmele celor ce trec, sau încearcă să treacă în Apus.

La şedinţa de închidere a Congresului Jurnaliştilor ofiţerul de securitate al echipei sovietice a venit să-mi vorbească. Pretextul a fost uşor găsit căci aveam pe masa din faţa mea mai multe ziare engleze şi americane. Mi-a cerut permisiunea să se uite la ele.

— De unde vii? m-a întrebat.

— De la Londra.

— Pentru un ziar? Pentru care?

— Da. Pentru săptămânalul catolic *The Tabiet*. Însă nu fac parte din Congres. Am venit doar să obţin o impresie generală.

— Mă surprinde că revista *Tabiet* se interesează.

— De fapt, nu prea mult, am răspuns eu cu o voce cât se poate de prietenoasă. „Adevărul este că în Anglia lumea nu vrea să citească informaţii cu privire la activitatea jurnaliştilor, ci ceea ce scriu jurnaliştii despre alte evenimente. Nici eu nu voi scrie despre acest congres, decât doar în treacăt. Intenţia mea a fost să mă informez pe cât se poate asupra situaţiei bisericii catolice în ţările socialiste”.

A mai stat cu mine vreo 10 minute, pretinzând să citească şi apoi a plecat. Motivul adevărat al „acostării" mele a fost însă cu totul altul. Singh, indianul, înainte de plecarea lui sâmbătă dimineaţă, octombrie 22, a distribuit „Declaraţiile" lui, pe care eu le-am multiplicat la Viena. Nu mai e nevoie să adaug că textul acestei „Declaraţii" a fost foarte categoric anticomunist. Când şi-au dat seama ce conţinea textul lui Singh, toate exemplarele nedistribuite au fost culese la repezeală de către organizatori. Spre marea lor surprindere, însă, după-amiază noi teancuri au apărut în diversele săli ale congresului. Din nou au fost culese, nu însă înainte ca mulţi dintre congresişti să fi avut ocazia să-şi ia exemplarul lor. „Securitatea" şi-a dat seama imediat că Singh are prieteni şi suspiciunea, pe drept cuvânt, a căzut asupra grupului din Anglia. Spun pe drept cuvânt, pentru că noile teancuri fuseseră plasate de Racişski, Rhodes şi Lederer. Din moment ce eu organizasem întreaga afacere, a fost mai înţelept ca eu să nu mă amestec în distribuţia lor. „Securitatea" sovietică însă a văzut că eu aveam mai multe pagini multiplicate plasate printre ziarele pe care le aveam în faţa mea. Imediat a suspectat că acestea nu erau altceva decât „Declaraţia" lui Singh. Mi-a cerut să se uite la ziar tocmai pentru a avea o şansă să examineze maculatura duplicată din posesia mea. Dezamăgirea lui, pe care am observat-o din colţul ochilor, m-a amuzat foarte mult, căci tot ce aveam asupra mea era materialul distribuit în mod oficial de către organizatorii congresului.

Toţi membrii grupului nostru au fost încântaţi de reuşita planului şi m-au felicitat călduros. Acolada adevărată, însă, mi-a venit din partea d-nei Tormay de la REL (de sub direcţia lui Napier), unguroaică get-beget: Mi-a spus în faţa tuturor a: „Într-adevăr, d-le Raţiu, ceea ce faci dumneata este admirabil. Nu putem să vă rămânem destul de recunoscători (*we cannot be grateful enough* – traducerea în româneşte nu este literară, ci literală!).

Tot cu ocazia acestei săptămâni petrecute la Baden,

am făcut o plimbare cu maşina până la Mayerling şi la Heiligenkreuz. Am vizitat capela clădită în locul apartamentului unde s-a petrecut tragedia acum 71 de ani. Mult mai impresionant este însă mormântul lui Mary Vetsera, iar mănăstirea enormă de la Heiligenkreuz e excepţional de interesantă. Clădită de-a lungul secolelor, conţine o serie întreagă de exemplare arhitectonice minunate. Biserica principală are o navă în stil roman şi altarul în stil gotic. O altă capelă mare are plafonul prăbuşit, însă pereţii par destul de solizi, deşi toate ferestrele sunt complet distruse. Este însă în curs de restaurare. La fel, se restaurează monumentul din mijlocul curţii centrale, frumos exemplar al stilului baroc. Şi tot barocă este o mică capelă interioară, care are toţi pereţii căptuşiţi de imagini create în marchetărie. Toate aceste tablouri ingenioase, subtil create din împletirea bucăţilor de lemne diferite, au fost făcute de către călugării mănăstirii. Viaţa monahală este mai mult decât răzbunată!

Burgenlandul este acoperit de vii. La Eisenstadt, pe moşia lui Esterházy, se găseşte un butoi enorm de peste 24.000 litri. Baden şi Pfaffstätten sunt înconjurate de vii. Dar satul cel mai pitoresc rămâne Gumpoldskirchen. Am luat cina acolo, de două ori, într-o pivniţă veche, ce datează încă din timpul romanilor. Regiunea produce multe feluri de vinuri, dar vinul alb, un fel de riesling, este cel mai bun, după părerea mea.

Marţi, 25 octombrie 1960

Din moment ce am făcut un mic rezumat al ultimelor zece luni, cred că e bine să notez cazul extraordinar al lui Petre Lazăr. Plecat din ţară în 1947, a ajuns prin câmpurile disidenţilor politici din Italia. Soţia lui, împreună cu băieţaşul lor, au sosit şi ei acolo câteva luni mai târziu. De atunci şi până în vara aceasta au trăit o viaţă foarte agitată. Încercări de emigrare eşuate. Hârtii de emigrare în America pentru ea, dar nu şi pentru el. Despărţire. Reunire. Naşterea unui nou băiat acum doi ani. Şi în tot acest timp el, Petre Lazăr, friza cu legea, amestecându-se

cu un grup de pungaşi de buzunare. Urmărit de poliţie, tradus în faţa instanţelor judiciare şi aşa mai departe. O viaţă vai de capul ei.

Vara aceasta soseşte cu întreaga lui familie la Londra, cu hârtii false, dându-se drept italian. Dna Walls îi aduce pe toţi la mine la birou şi-mi cere să-i ajut. Le ascult păsul şi ajung la concluzia că nu este vorba de un criminal, ci de un nefericit împins la crimă de circumstanţe. Îi sfătuiesc să se predea autorităţilor fără nicio condiţie şi să le ceară indulgenţa şi dreptul de a sta în Anglia. Au acceptat imediat, deşi şi-au dat perfect de bine seama că pot să fie extrădaţi. El doreşte sincer, cred eu, să-şi refacă viaţa şi să devină cetăţean de rând, cinstit şi muncitor. După multă bătaie de cap şi alergătură am reuşit, şi astăzi au fost acceptaţi să rămână aici în Anglia. Rămâne acum de văzut dacă m-am înşelat în privinţa lui sau nu.

Miercuri, 30 noiembrie/Duminică, 4 decembrie 1960

Paris. Conferinţa n-a fost ceea ce m-am aşteptat sau, mai degrabă, ceea ce speram. Mme Labin e o femeiuşcă plină de energie, dar – după părerea mea – fără înţelepciune. Începutul a fost bun. Apă chioară. Încetul cu încetul, însă, conferinţa s-a transformat într-o cafenea politică sau, ceea ce e şi mai rău, într-o platformă demagogică din colţ de târg. Ucraineni, geofizicieni, extrema dreaptă… în loc să se treacă la o discuţie serioasă a mijloacelor noastre de acţiune, a fost o debandadă. Ne-am convins unii pe alţii (deşi erau toţi convinşi înainte de a sosi la Paris) că Sovietele sunt vinovate de agresiune.

L-am cunoscut pe Mircea Lambrino, alias prinţul Carol de Hohenzollern. Se va căsători în curând cu Jeanne Williams, o americancă din Virginia, ziaristă şi foarte ambiţioasă. S-au cam legat de mine. E adevărat, Carol mi-a făcut o impresie excelentă. Modest, pare serios, dar nu slugarnic sau molâu. Doreşte mult să se împace cu Mihai. Suferă din cauza aceasta, deşi e foarte mulţumit pentru că el este acela care câştigă la instanţele judiciare. M-au întrebat ce să spună la radio „Voice of America” într-un

interviu adresat României. Am căutat să-l descurajez la început. Apoi, i-am spus să insiste că el a fost întotdeauna român în sentimente şi, astăzi, participă la această conferinţă pentru că doreşte să-şi servească neamul ca orice alt român. Ea n-a fost prea mulţumită. El însă a înţeles ce voiam să spun.

La 1 decembrie 1960 a avut loc o întrunire a românilor din Paris pentru a celebra Unirea Transilvaniei şi Centenarul întemeierii Universităţii de la Iaşi. Anost. Nici entuziasm şi nici conferinţe interesante. Luptătorii par a fi dispărut. În schimb, mare agitaţie pe chestiunea premiului Goncourt care a fost decernat, anul acesta, lui Vintilă Horia, pentru cartea sa *Dieu est ne en Exil* Atacuri din partea lui Wurmser de la *L'Humanité*. În cele din urmă, Horia a renunţat la premiu, şi a făcut-o plin de demnitate[321].

Luni, 5 decembrie 1960

Ziarul *Times* publică o scrisoare de-a mea la loc de frunte. Sunt foarte mulţumit.

Miercuri, 7 decembrie 1960

Ziarul *Times* continuă problema relevată de mine şi publică două scrisori, prima semnată de Viorel (Tilea) şi a doua de Czerwiriski (şeful guvernului polonez în exil).

Iau masa cu Anne-Marie Callimache. N-are bani, dar e plină de viaţă. Îmi confirmă că a trăit cu Costa timp de 28 de ani. Costa e mai tânăr decât ea cu 17 ani. Nu e rău!

1961

Vineri, 20 ianuarie 1961

Chalet Eugenia, Klosters. Soarele puternic de munte, înzecit de reflecţia covorului alb de zăpadă ce înconjoară

321 Cartea lui Vintilă Horia (nume real Vintilă Caftangioglu, 1915-1992), Dumnezeu s-a născut în exil a fost publicată în 1960 la Editura Fayard şi distinsă cu premiul Goncourt. în urma unei campanii declanşate de regimul de la Bucureşti, premiul i-a fost retras, Vintilă Horia fiind acuzat că a fost legionar şi condamnat pentru crime de război de care nu se facea, în realitate, vinovat. Ion Raţiu va lega o relaţie amicală cu el, menţionându-1 adesea în jurnal începând cu anul 1961.

casa, îmi încălzeşte corpul şi inima. Stau la fereastra mare din camera „mea”, o privelişte minunată se desfăşoară în faţa ochilor mei. Angrenat cum sunt într-o viaţă plină de obligaţii e rar, foarte rar, când găsesc răgazul reculegerii şi meditaţiei. Vacanţele, când pot să mă desprind din mreaja rosturilor mele, sunt şi ele pline de activitate intensă, însă fizică, nu cerebrală. Imediat după Crăciun am plecat toţi patru (Elizabeth, Indrei, Nicky şi cu mine) în Austria, la Hochsolden, să facem schi. La 9 ianuarie, Elizabeth şi cu Nicky s-au întors la Londra, căci şcoala lui Nicky începea pe ziua de 10 ianuarie. Indrei şi cu mine însă am venit aici, la Klosters, să stăm cu Gaby Bentinck.

Chalet Eugenia e foarte reuşit. Vederea în toate direcţiile e splendidă. Geamuri mari aduc munţii în casă. E prima casă pe care am construit-o după ideile mele, deşi arhitectul Tuth a încercat să o convingă pe Gaby să facă totul altfel. În timp ce eram în America şi-a impus punctul lui de vedere într-un singur „compartiment” pentru că eu doream partea de sud a casei să aibă pereţi din trunchiuri întregi de brazi. El, însă, a utilizat bârne modelate perpendiculare. Cu toate astea, eu sunt mulţumit pentru că atât orientarea casei, cât şi structura ei sunt cum mi-o închipuisem atunci când am decis cu Gaby să construim această casă a prieteniei profunde care ne leagă. Acest lucru nu se ştie, pentru că nu putem să-l dăm în vileag fără a cauza oarecare nedumeriri, dar eu am contribuit cu două mii de lire sterline (o mie la cumpărarea terenului şi o mie spre costul casei) şi am mobilat camera „mea”. E curios, deşi nu pot s-o afirm nicăieri, mă simt acasă în acest „chalet” botezat după mama.

Viaţa la Klosters devine din ce în ce mai mondenă. Angajamente sociale tot timpul. În general, lume interesantă. Douglas Fairbanks cu nevasta lui (Mary Lee). Ea e mult mai interesantă decât el. Galante, unul dintre redactorii revistei *Paris-Match* cu soţia lui, actriţa de cinema Olivia de Havilland. Ambii foarte bine. Cu Olivia, la cină, am discutat pe larg civilizaţia Osmanlâilor,

explicându-i mai ales instituţia Janisarilor. Redactorul şef al ziarului parizian *France-Soin* numele îmi scapă. Jimmy Heusinger, ziaristul olandez a cărui carte va apărea în curând la editura lui George Weidenfeld. Sir John & Lady Cheetham, ambasadorul britanic în Budapesta, Lajos Lederer de la *Observer* şi, bineînţeles, cei trei „corifei" locali cu soţiile lor, Irwin şi Marian Shaw, Peter şi Deborah (Kerr) Viertel şi André şi Mariola Choremi. Apoi, mulţi alţii în trecere, Charles Harding, Walter Goetz, ambii „art-dealers", primul la Londra, al doilea la Paris, Peter Wadell, care a făcut o mulţime de bani la Londra cu spălătoriile sale, Gogo Berenson, soţia diplomatului american care trăieşte cu profesorul de schi de aici, „Flori", soţia regizorului de film Litvak, Bud şi Mary Taylor, un american misterios, dintr-o familie foarte bogată, care locuieşte aici tot timpul, dar nu se ştie de ce. Unii presupun că a fost trimis aici să se refacă după o criză de nervi, alţii afirmă că este în serviciul de informaţii al armatei americane (ce-o fi aflat aici, pe lângă deliciile aventurilor picante?!) etc. Simpatic însă. Apoi, mulţi alţii.

Discuţii politice interesante prea multe n-au fost. Dar trebuie să menţionez că atunci când l-am cunoscut pe Cheetham am avut o surpriză foarte plăcută căci, îndată ce a înţeles numele meu, m-a întrebat dacă eu sunt autorul scrisorii publicate de *Times* la 5 decembrie. Apoi m-a măgulit nespus, lăudându-mi logica şi justeţea punctului meu de vedere. Dar ceea ce m-a bucurat mai mult a fost informaţia pe care mi-a dat-o, de faţă cu Lederer, că el a citat scrisoarea mea în unul din rapoartele lui la Foreign Office. Cum mi-a spus Lederer după aceea: „E o desfăşurare foarte importantă. Tu eşti acela care a declanşat această nouă direcţie a politicii apusene. Să sperăm că se va continua pe aceeaşi cale şi se va utiliza situaţia Europei răsăritene, pentru a produce o politică apuseană eficace contra comunismului".

Vacanţa aici la Klosters mi-a fost întreruptă. Nu grav, dar destul de obositor căci a trebuit să plec cu avionul la

Londra ca să iau parte la un „cocktaii pe ziua de 17 ianuarie. M-am întors aici chiar în noaptea aceea. E însă o ocazie bună să încrustez anumite gânduri în legătură cu Silviu Crăciunaş şi soţia lui de astăzi, Sanda, fostă Stătescu, şi apoi Longo. Merită să o fac în primul rând pentru mine, căci, poate, voi dori, în viitor să reflectez asupra lor şi asupra legăturii dintre noi. Va fi util atunci să-mi reamintesc de felul cum am văzut situaţia aceasta astăzi. Şi apoi, cine ştie, poate vreodată şi-odată, aceste rânduri vor prezenta oarecare interes cititorului de mâine; dacă nu pentru valoarea lor literară (pe care n-am căutat-o niciodată, încrustând întotdeauna grăbit crâmpeie de gânduri) cel puţin ca o indicaţie a frământărilor vieţii noastre de exilaţi.

Am scris despre Silviu şi Sanda în acest jurnal de zi de nenumărate ori. Când Sanda a venit la mine, disperată, am sărit în ajutorul lui fără nicio ezitare. După ce a sosit la Viena m-am zbătut şi m-am luptat pentru el necontenit. Întâi pentru a-i da ceva bani, apoi pentru a-i da şansa de a „intra în legalitate”, plasându-i „povestea” la Editura Collins şi obţinându-i un avans de 500. În fine, pentru a-l putea aduce la Londra.

Pe vremea aceea, când toată lumea se ferea de el, atât Silviu cât şi Sanda mă copleşeau cu ditirambe şi osanale de omagii, asigurări de devoţie absolută etc. Silviu mi-a dat chiar singura fotocopie a raportului lui, scris, făcut pentru serviciile americane care l-au trimis în România, cu o lungă şi frumoasă dedicaţie scrisă cu mâna lui pe pagina primă a fotostatului. În corespondenţa ce a urmat, şi când mă zbăteam pentru el, toate scrisorile lui şi ale Sandei conţin aceleaşi sentimente de totală devoţie, de admiraţie pentru mine, şi de recunoştinţă eternă. Tot acest timp însă eu eram la capătul dăruitor şi el la cel receptor al firului ce ne unea.

La un moment dat se decisese chiar să se abandoneze proiectul cărţii lui. Waldman, care avea o antipatie faţă de Silviu, a făcut un raport defavorabil şi

primele capitole prezentate au fost socotite slabe. Eu însă am insistat şi în conversaţii cu Manya Harari şi cu Sarah Collins am reuşit să conving editura să continue cu proiectul cărţii chiar dacă va fi necesar să se reînscrie întregul text. La Crăciun 1959, la cina de la Manya Hârâiri, Marjorie Villiers a discutat cu mine forma pe care va trebui să o ia *Introducerea* pe care eu urma să o scriu. Asupra faptului că eu eram acel care va prezenta cartea nu exista niciun dubiu.

Sosit la New York, fac cunoştinţa d-nei Straus, mama şefului casei de editură Farrar, Straus & Cudaly. Îi vorbesc şi ei cu acelaşi entuziasm cu care l-am convins pe Billy Collins să accepte cartea fără ca să fi văzut măcar un singur rând scris. Scriu lui Manya imediat despre acest lucru şi editurile intră în legătură cu rezultatul că publicaţia cărţii în America e aranjată. Cu alte cuvinte ieşirea lui Silviu din ţară, ideea de a scrie o carte şi de a termina cu viaţa de clandestinitate, plasarea cărţii la Londra, obţinerea de bani pentru a-i asigura existenţa, aducerea lui la Londra, plasarea cărţii în America, toate mi se datoresc mie. În plus, Silviu îmi datorează bani peşin peste una mie lire sterline.

Abia sosit la Londra în luna mai 1960 primesc o serie de lovituri, una după alta. Silviu şi Sanda vin să ia cina cu noi, prima Duminică după sosirea mea. Mi-am dat seama că ceva nu mergea. Un fel de jenă şi reticenţă. N-am înţeles despre ce era vorba, la început. În cele din urmă însă, mi-au confirmat că s-a decis să nu se mai scrie o *Introducere* la carte. Manya, pe care o văzusem chiar în acea după-masă, nu-mi spune niciun cuvânt. Am citit textul în grabă, însă cu multă atenţie, şi am ajuns la concluzia că o introducere e absolut esenţială, din două motive: a, pentru a ridica naraţia din domeniul aventurii în cel al politicii şi b. pentru a stabili că Silviu a abandonat trecutul său fascist în Garda de Fier în mod total, încă în timpul războiului, şi că a fost de-atunci încoace un membru devotat şi leal al PNŢ-ului.

A doua zi primesc o scrisoare de la d-na Villiers informându-mă că nu se mai publică o *Introducere*, utilizând nişte argumente puerile de ce eu nu pot scrie această introducere, în orice caz, din moment ce Silviu se referă, în carte, la ajutorul pe care i l-am dat. Resping acest argument într-o scrisoare pe care o dictez imediat şi explic de ce o introducere este esenţială chiar dacă nu e scrisă de mine. Într-o întâlnire cu Silviu îi arăt, clar, că sunt foarte dezamăgit că s-a decis să nu se mai publice o introducere, arătându-i şi lui toate argumentele mele de ordin naţional românesc. Îi indic că nici referinţele pe care le face în text la rolul meu în această istorie nu mă măgulesc câtuşi de puţin. De fapt el m-a prezentat ca pe un tânăr student rămas în Anglia din cauza războiului şi că i-am venit în ajutor de dragul prieteniei ce ne lega în timpul studenţiei la Cluj. În realitate noi n-am fost niciodată prieteni în România şi i-am sărit în ajutor din motive pur politice. I-am făcut lui Silviu o mică lecţie cu ocazia aceea şi l-am rugat să mă lase afară din text dacă nu este gata să mă prezinte în aşa fel încât să nu mă micşoreze în statura politică. „E important, i-am spus, ca noi românii să ne ajutăm unii pe alţii, ca să ne creăm personalităţile care să ne reprezinte aici în străinătate. Eu am făcut totul pentru tine. Tu mă prezinţi într-o lumină foarte puţin favorabilă”.

Silviu a părut foarte aferat la acea dată şi a căutat să îndrepte puţin lucrurile schimbând textul referitor la mine. A făcut-o însă în aşa fel încât toată condamnarea neacţiunii Comitetului Naţional Român o pune în gura mea, între semnele citării. Deşi este cu totul nedrept să facă acest lucru eu, n-am mai zis nimic. L-am lăsat să o facă de capul lui şi am acceptat ceea ce a făcut.

Îmi spune apoi că s-a decis să dedice cartea lui R.A. Buder, ministrul de Interne, care i-a dat azil N-am făcut niciun comentariu, dar este extrem de curios că nu i-a trecut prin minte să mi-o dedice mie, pentru că l-am salvat, în primul rând, şi pentru că am făcut apariţia cărţii

posibilă. Cu alte cuvinte, Silviu a acceptat fără nicio luptă pentru mine ca *Introducerea* ce urma să fie scrisă de mine să fie abandonată şi nici nu s-a gândit măcar ca, drept compensaţie, să-mi dedice cartea mie, aşa cum mi-a dedicat raportul său original

De Crăciun, Silviu şi cu Sanda au fost la noi. Silviu, încântat de reclama ce i-a dat Collins în *Bookseller*. Cum a băut puţin, m-a tot sărutat şi nu mai contenea să-mi mulţumească mie, „binefăcătorului" său.

Vineri, 13 ianuarie, primesc la Klosters o telegramă invitându-mă să iau parte la lansarea cărţii lui pe ziua de 17 ianuarie. Am trimis o telegramă lui Collins imediat, scuzându-mă. Drept răspuns, primesc o a doua telegramă, „prezenţa ta esenţială" etc. Vorbim la telefon duminică, 15 ianuarie seara, şi-i spun că n-are niciun rost ca să vin pentru că eu nu ţin să mi se dea niciun fel de satisfacţie. Eu sunt încântat că această carte va ieşi, pentru că este un lucru bun din punct de vedere românesc. Să se arate lumii că există rezistenţă românească în faţa comunismului. Din punct de vedere personal, eu n-am nevoie de recunoaştere sau recunoştinţă publică. Atât Silviu, cât şi Sanda au insistat nespus că vin la Londra pe cheltuiala lor.

Am plecat de la Klosters marţi, 17 ianuarie, la orele 8.08. Am sosit la Londra la 3.30 după-masă şi, după ce m-am schimbat din hainele de schi, mi-am văzut corespondenţa la birou şi apoi a venit Silviu să mă ducă la Collins. Lume multă la lansare. Madariaga, Sir Brian Horrocks, Noel Barker de la *Daily Maily* Elizabeth Howard, Boxshall, Anthony Rhodes, Desmond Donelley şi mulţi alţii, însă nu prea faimoşi. Anthony Rhodes mi-a dat buna ştire că George Weidenfeld este gata să-mi publice cartea mea despre comunism. El, Anthony, în orice caz, i-a dat lui George un raport foarte favorabil. Să sperăm că totul va merge bine.

După lansare, cina cu Sanda şi Silviu. Vorbim mult într-o atmosferă de optimism. Îi spun lui Silviu că este esenţial ca el să înveţe limba engleză. E prima dată că

plăteşte consumaţia, deşi am oferit să o fac eu ca întotdeauna în ultimii 4 ani. M-a bucurat, deşi e un gest foarte mic. M-au condus acasă. M-am schimbat din nou în haine de schi şi, în mare grabă, ne-am îndreptat spre aeroport. Am sosit acolo curând după miezul nopţii, tocmai când se anunţa plecarea avionului meu. L-am prins, însă, şi miercuri, 18 ianuarie, la 9.50 dimineaţa eram din nou la Klosters, însă fără să fi dormit deloc noaptea precedentă. Am luat un exemplar al cărţii lui Silviu cu mine. Titlul este… *The Lost Footsteps*[322].

Întors la Klosters îi arăt lui Gaby pasagiul în care Silviu se referă la mine, dându-i impresia că eram foarte măgulit Reacţia ei m-a amuzat foarte mult şi mi-a confirmat impresia mea proprie: *„It doesritgiveyoujustice*!” mi-a spus Gaby indignată. Am citit apoi întreaga carte pe îndelete. Partea care m-a surprins însă foarte mult a fost cea în care explică situaţia finanţelor sale înainte de întoarcerea lui în Apus din ţară. El spune că Alba (Sanda) i-a trimis 10.000 lei, eu i-am trimis 20.000 lei şi prof. Andrei Loghin (Goia) 50.000 lei, un total, spune Silviu (pagina 282) de ceva mai bine de 1300. Două lucruri mă supără în felul cum prezintă el lucrurile. În primul rând, eu am făcut un efort enorm pentru a-l ajuta. N-aveam bani prea mulţi la acea oră (octombrie, 1956) şi m-am împrumutat ca să-l pot ajuta pe Silviu. Dar am făcut-o pentru că eram convins, din cererea disperată a Sandei, care mi-a invocat, printre altele, situaţia extrem de periclitată a familiei ei, unde se găsea Silviu. Eram convins, spun, că fără ajutorul meu Silviu nu poate ieşi din ţară. În versiunea actuală, contribuţia mea este doar a patra parte din sumele pe care le avea la dispoziţie, deci relativ neînsemnată. Dintr-o condiţie *sine qua non* a salvării lui Silviu, efortul meu apare acum ca un element cu totul secundar.

---

322 Cartea lui Silviu Crăciunaş, Urme pierdute, a apărut în România în anul 2000 la Editura Enciclopedică. A fost tradusă de Sânziana Dragoş şi Gheorghe Dragoş, postfaţă de Dorana Coşoveanu.

În al doilea rând, şi ceea ce este mai grav, efortul meu financiar este simţitor scăzut în valoare. Dacă suma totală de 80.000 de lei reprezintă circa 1 300, contribuţia mea de 20.000 de lei, adică a patra parte, a fost de 325, nici mai mult, nici mai puţin, în realitate, eu am transmis 860!? Cum a putut să facă o astfel de greşeală, eu nu pot să mai înţeleg sau să admit.

Duminică, 22 ianuarie 1961

Sosit la Londra, Elizabeth îmi spune că Sanda i-a telefonat ieri să-i spună că nu mai poate suporta viaţa cu Silviu şi că vrea să vină să stea la noi acasă peste noapte. Elizabeth i-a răspuns că poate să o facă, dar că n-ar vrea să contribuie la o situaţie dificilă între Silviu şi mine. Cum Elizabeth a deschis conversaţia despre Sanda şi Silviu, îi povestesc dezamăgirea mea enormă. Reacţia ei m-a bucurat foarte mult şi, oarecum, m-a mulţumit sufleteşte. „Nu merită să te superi. Acum au obţinut ce voiau de la tine. Lasă-i în pace. Trebuie doar să obţii ajustarea sumei pe care i-ai făcut-o disponibilă”.

Are dreptate. Cum i-am spus eu lui Silviu acum vreo câteva luni, când îmi făcea declaraţii de prietenie şi devoţie eternă: „Nu prin vorbe, ci prin fapte se dovedeşte prietenia”. Până acum numai eu am prestat fapte doveditoare de prietenie. El mi-a cauzat numai dezamăgiri zdruncinător de profunde. În plus, mi-a creat o situaţie dificilă cu Harvill Press, mi-a câştigat duşmănia d-nei Villiers şi mi-a pierdut prietenia d-nei Harari, căci noi ne-am certat violent pe chestia apartenenţei lui Silviu la Garda de Fier (vezi corespondenţa mea cu Manya Harari), şi m-a pus într-o lumină defavorabilă în faţa ochilor lui Collins. Înainte de a-l fi prezentat acestora, eu eram respectat şi apreciat de ei toţi. Astăzi eu îmi caut altă editură pentru că situaţia mea faţă de ei este insalubră. Cum s-a ajuns la această situaţie este pentru mine de nedescris. Singura explicaţie trebuie să fie că Sanda şi, implicit şi Silviu, au făcut mici intrigării şi au afirmat inexactitudini, ca de exemplu chestiunea sumei pe care i-

am transmis-o eu lui Silviu. Manya, căreia eu îi spusesem că am transmis aproape 900, când a citit manuscrisul lui Silviu a trebuit să tragă concluzia că eu am minţit!?

Dar oricare ar fi lumina nefavorabilă în care am fost plasat, eu găsesc că ar fi nedemn pentru mine ca să încep să explic în dreapta şi în stânga că eu sunt cel care a acţionat într-un spirit de corectitudine exemplară. Ar scădea doar din prestigiul numelui de român. Silviu însă poate să arate că a făcut o greşeală gravă. Dar el trebuie să o facă de unul singur, nu împins de mine. De-acum încolo voi crede în prietenia lui numai pe măsura faptelor sale.

Har Domnului că am aşternut totul pe hârtie. Mi-a molcomit aleanul, cum se spune pe la noi, căci dezamăgirea pentru mine este fără seamăn. Din momentul ăsta însă e uitată. Am aşa de multe de făcut: contribuţii constructive pentru cauza ţării. Nu mă pot opri să examinez trecutul cu faţa spre viitor şi cu determinarea de a ajuta, sprijini şi promova pe toţi acei care pot aduce un aport cauzei naţionale, chiar dacă din punct de vedere personal dezamăgirea pe care am avut-o cu Silviu se va repeta din nou. Aceasta mi-e determinarea. Aşa să mă ajute Dumnezeu!

De ce sunt dezamăgit de Silviu Crăciunaş

Nu s-a luptat nicio clipă să păstreze introducerea, atunci când s-a decis abandonarea ei. (M-am ocupat eu) El a permis să fie eliminată.

Când s-a decis, totuşi, includerea unei introduceri, dar ea urma să fie scrisă de Madariaga, Silviu nu s-a luptat nicio secundă să obţină ca eu să o scriu, aşa cum fusese înţelegerea. (Bănuiesc, chiar, că este posibil ca Sanda să fi pomenit întâia oară numele lui Madariaga?!)

Nici prin minte nu i-a trecut să îmi dedice cartea, aşa cum a procedat cu singura fotocopie a raportului său. Când s-a pomenit numele lui Butler, a acceptat pe loc şi în mod oportunist sugestia, deşi cauza României ar fi fost mai cu folos servită dacă s-ar fi arătat că există români

generoşi şi inteligenţi (Fără nicio legătură cu mine, personal!).

A luptat, totuşi, la insistenţa mea, împotriva unei a doua tăieri drastice a Părţii I din această carte (vezi scrisoarea lui către doamna Villiers, din 23.5.1960). Aş putea să insist pe asta, însă cum aş putea să pomenesc măcar că am vrut ca el să lupte pentru

O Introducere scrisă de mine?

Deci, a existat în el dorinţa de a lupta, şi a fost pregătit să rişte ca lucrarea să nu fie publicată, dar nu pentru mine.

M-a prezentat, în versiunea originală, drept un tinerel „care a văzut lumina" 8 c îl venerează ca pe un erou – de aici, ajutorul pe care

I l-am dat Afirmaţia a fost corectată parţial, la cererea mea, însă următorul fragment a fost păstrat „Doar la Londra ea a găsit pe cineva care să înţeleagă adevărata semnificaţie a gestului meu de a părăsi România în 1950". Admiraţia pentru el, a cărei existenţă o sugerează, nu avea nimic de-a face cu motivele mele. D consideram un om curajos, fără îndoială, însă nu mai puţin decât alţii, care s-au întors, au făcut o muncă primejdioasă 8 c au ieşit din nou din ţară. L-am ajutat doar pentru că fusese abandonat de aşa-zişii lui prieteni

Mi-a bagatelizat eforturile. Afirmând că a păstrat cei 10.000 de lei primiţi în 1955 (ceea ce pur şi simplu nu cred, ştiind cum s-a purtat după sosirea la Viena, când depindea de ajutorul meu) 8 c că „Andrei Loghin" (Prof. Goia, din Cluj) i-a trimis 50.000 de lei în Bucureşti. Nu am – pe moment – posibilitatea să verific dacă Goia i-a trimis sau nu banii, însă ştiu cu certitudine că, după cum singur a recunoscut, Silviu a cheltuit deja cel puţin 5.000 de lei (vezi raportul lui scris, pag. 225).

Eforturile mele, aşadar, au reprezentat numai *va* din suma totală pe care a utilizat-o ca să fugă. Sanda 8 c Basil Raţiu au prezentat-o drept indispensabilă 8 c hotărâtoare, când au făcut apel la mine, în oct. 1956.

A denaturat cifrele reale, şi prin aceasta a diminuat importanţa ajutorului meu, nu doar în termeni relativi (ca numai o pătrime din întreaga sumă utilizată), ci şi în termeni absoluţi. Arată (pag. 282, jos) că a avut un total de 80.000 de lei, „adică, puţin peste o mie trei sute de lire sterline”. Cum suma primită de la mine se ridica la doar 20.000 de lei (aşa spune el) contribuţia mea a fost de numai 325. În realitate, plata făcută iniţial de mine, la cererea Sandei, s-a ridicat la 8 600 de franci elveţieni, adică 716. Ulterior, i-am dat mai multe sume de bani, în total 973, în afară de cele 500 obţinute de la Collins.

Nu s-a conformat cererii mele de a spune adevărul despre cum a fost scrisă cartea. I-am cerut (scrisoarea mea din 2.5.60) să scrie: „Cu toate acestea, în mai 1957, Ion Raţiu ne-a dat vestea cea bună că reuşise să trezească interesul unui editor britanic faţă de povestea experienţelor mele…” Silviu mi-a ignorat cererea & a păstrat versiunea originală: „I.R. ne-a spus că un editor britanic era interesat de…” însă cum să fie interesat de poveste, când numai eu ştiam de ea & nu puteam să ofer niciun rând scris niciunui editor? Adevărul este că m-am dus la Billy Collins & i l-am zugrăvit pe Silviu într-o asemenea lumină încât „l-am făcut să devină interesat” de poveste. (Apropo, asta e valabil şi pentru interesul Editurii Farrar, Straus & Cudahy, căci pledoaria mea în faţa doamnei Straus, ţinută după ce am plecat de la dineul Firei Ilińska, a fost cea care a trezit interesul acestei firme).

Sanda, în interviul dat pentru „Manchester Guardian” (30. ian.61) menţionează ajutorul trimis lui Silviu printr-un „agent elveţian”, dar nu suflă o vorbă despre ajutorul meu.

Guşti Popa n-a acceptat responsabilitatea morală pentru ajutorarea lui Silviu („nu sunt sigur că e bine să-l ajutăm pe Silviu să iasă acum”), dar a acceptat să-mi restituie suma avansată. Nici Silviu şi nici Sanda n-au luptat ca să se obţină această sumă din partea Comitetului.

Silviu scrie în raportul lui: „Sanda explică tăcerea ei

(din primăvară până la începutul lunii august) în primul rând prin călătoria făcută la Londra, unde s-a îmbolnăvit, şi în al doilea rând prin comunicarea că se refuză să mi se trimită ajutorul cerut şi că cei din străinătate nu au încredere în şansele de reuşită ale încercării mele de a fugi. De asemenea, m-a avertizat că foştii mei prieteni au pus în circulaţie zvonuri răuvoitoare la adresa mea…" (pag. 218).

„Ajuns la Viena (după scăparea lui din ţară) a trebuit să constat din nou cu multă amărăciune cum sunt ţinute închise în faţa mea porţile lumii libere, pentru a cărei apărare am luptat şi suferit ani grei, am constatat că nu mi se întind mâini sincere şi nu mi se doreşte bun venit din inimă.

Mi-am găsit un enorm sprijin sufletesc în prietenii mei devotaţi, numiţi în aceste pagini – care m-au ajutat în trecut şi mă susţin şi acum…"

În carte însă Comitetul e făcut basma curată. Tot ce scrie Silviu despre ei e frumos. Toate criticile la adresa Comitetului sunt puse în gura mea, între ghilimele.

De ce nu i-a acordat lui Mabel Nandriş1, care a făcut o treabă excelentă cu traducerea, recunoaşterea cuvenită, tipărindu-i numele sub al lui, pe pagina de titlu? Este pomenită, aproape în treacăt, doar la sfârşitul unei „Note a autorului". S-a temut oare că îi va scădea din merite?

Duminică, 29 ianuarie 1961

Cartea lui Silviu e recenzată în *Sunday Times*, *Observator* şi *News of the World*. Toate recenziile sunt bune şi proeminente. Insistenţa însă asupra elementului de aventură, politicul – lupta românismului împotriva muscalilor – complet ignorată. Am avut dreptate, aşadar. Emfaza e rău plasată în *The Lost Footsteps*. Dar să vedem restul recenziilor.

Luni, 30 ianuarie 1961

Ziarul Guardian publică un articol Alba Crăciunaş şi o fotografie a Sandei cu Silviu. Sanda povesteşte cum l-a salvat pe Silviu. Articolul spune textual: „She was able to

get some money to him through the Swiss contact…” „When he finally arrived în Vienna seriously ill, she was ill herself în Paris, and all she could de for him was refer him to the world Council of Churches…”[323][324].

Niciun cuvânt nici despre apelul disperat la mine, nici despre ajutorul pe care l-am dat eu lui Silviu după sosirea lui la Viena.

Şi când îmi amintesc de recunoştinţa eternă pe care mi-a promis-o plângând, acum patru ani şi patru luni la Paris, când nimeni nu voia să-l ajute!!! Ce să-i faci, natura omenească nu e tocmai frumoasă!

Marţi, 31 ianuarie 1961

Recenziile se înmulţesc la repezeală. E clar că această carte va avea mare răsunet. *Today*, *Queen*, *Evening Standard*. Toate foarte elogioase. Din punct de vedere românesc este un mare, foarte mare succes. Sub acest aspect sunt enorm de mulţumit căci acum aproape patru ani de zile, planul unei astfel de cărţi nu exista decât în mintea mea.

Astăzi ziarele şi revistele engleze vorbesc de România şi de teroarea comunistă ce domneşte acolo. Sunt curios să văd dacă ziarul comunist englez *The Daily Worker* va ataca. Ar fi bine, căci nu poate să dea decât o şi mai mare publicitate. În tot cazul, e sigur că această carte va fi citită de zeci de mii de cetăţeni britanici, ca să nu mai socotim ce se va petrece cu ediţiile din alte ţări. România, şi suferinţele ei, e din nou pe tapet. Acest fapt mă bucură atât de mult încât voi căuta să trec cu vederea peste dezamăgirea mea sub raport personal. Şi simt convins că voi reuşi să o fac căci etalonul meu de măsură este întotdeauna serviciul adus cauzei naţionale. În viitor însă

---

323 Mabel Nandriş, soţia lui Grigore Nandriş. Manuscrisul lui Silviu Cărciunaş a fost redactat în limba română şi a fost tradus în limba engleză de Mabel Nandriş.

324 „A reuşit să îi trimită nişte bani prin persoana de legătură din Elveţia..”; „Când, în cele din urmă, a ajuns la Viena, grav bolnav, era ea însăşi bolnavă, la Paris, şi tot ce a putut face pentru el a fost să îl recomande la Consiliul Mondial al Bisericilor...” (în lb. engl.).

nu voi mai accepta decât faptele concrete ale lui Silviu drept dovezi de prietenie.

Joi, 2 februarie 1961

Peter Benenson, candidatul parlamentar laburist (ziarist şi avocat de meserie) îmi sugerează să colaborez la organizarea unui *apel la amnistie*[325]. Se intenţionează să se prezinte la Naţiunile

Unite, la orele 11 a.m., pe data de 11 noiembrie 1961 (ziua armistiţiului) o listă a celor care trăiesc în închisori în lumea întreagă. Se va proclama apoi un an al Amnistiei şi se vor face tot felul de presiuni, în următoarele 12 luni, pentru a se obţine eliberarea acestor oameni care sunt închişi numai din cauza opiniilor lor.

Pentru a simboliza suferinţa celor lipsiţi de libertate se va publica o carte în Editura Penguin în care se vor încorpora biografiile a opt oameni închişi, bine cunoscuţi, dar nu oameni politici. Peter Benenson mi-a cerut să-i sugerez un nume caracteristic din Europa Răsăriteană. I-am telefonat lui Romi Boilă ca să mă consult cu el. El mi l-a recomandat pe Constantin Noica, cel mai mare filosof român în viaţă. Am fost de acord.

Imediat am contactat-o pe d-na Muston, care lucrează la BBC şi după-masă a venit să mă vadă. Mi-a dat toate detaliile vieţii şi activităţii literare ale lui Noica şi, în principiu, ea a fost de acord cu planurile mele. Dna Muston, fostă d-na Noica, a divorţat de el pentru a putea scoate copiii din ţară. Pe urmă a revenit la numele ei de fată (deşi e engleză de origine, d-na Muston vorbeşte o

---

325s tudenţi portughezi au fost arestaţi pentru că au ridicat un pahar în cinstea libertăţii. Se afla în acel moment în metroul londonez, iar ştirea „despre arestarea studenţilor l-a zguduit atât de mult încât şi-a întrerupt călătoria care-1 ducea la biroul avocaţial din Mitre Court. S-a dat jos la Trafalgar Square şi a intrat în frumoasa biserică St. Martin-in-the-Fields. [...] Aici, în biserică, i-a venit ideea. Şi şi-a zis. De ce nu? Dacă vine de la Dumnezeu va izbândi! Dacă nu, nimeni nu pierde nimic" (Ion Raţiu, Cine mă cunoaşte în ţară aşa cum sunt?, Editura Progresul Românesc, Bucureşti, 1991, pp. 78-79).

românească absolut perfectă) [326].

Când am vorbit cu Romi am pomenit şi cartea lui Silviu Crăciunaş şi i-am spus ce bine e primită în presă. Romi s-a bucurat şi el de acest lucru, dar îmi spune că lumea se agită deja la Paris pentru că: „Silviu a atacat Comitetul Naţional Român şi în carte şi în interviurile pe care le-a dat la radio şi televiziune. Unii spun chiar că ar fi agent comunist". I-am spus lui Romi, imediat, că e absolut absurd să se vorbească în felul acesta. Silviu, de fapt, tratează Comitetul, din punct de vedere politic, mult mai bine decât mă tratează pe mine. Pentru a încrusta totul pe hârtie, scriu lui Romi imediat după ce i-am telefonat, pentru că este cu adevărat ruşinos ca Silviu să fie din nou acuzat că ar fi agent comunist.

Vineri, 3 februarie 1961

Recenzii în The Economist, Time & Tide, Spectator, The Guardian, Church Times şi Times Literary Suppliment. Times Literary Suppliment e juma-juma, nici prea bună, nici prea proastă, dar e o recenzie căreia i se dă importanţă.

Time & Tide spune: *„He does not get across anyfeeling ofwhat every day or political Ufe is Rumania at this time was like" 1. Spectator* spune: *„One is left with no feeling that this is a political book"*[327][328]. Iar *Guardian* se referă la faptul că Silviu a fost membru al Gărzii de Fier şi că a făcut două indiscreţii: a. că a pomenit pe Şeful Rabin din Budapesta şi b. că evreii scoteau din ţară bani, aur şi

---

326 începând cu anul 1961, Raţiu s-a implicat în crearea organizaţiei Amnesty International şi l-a trecut pe Constantin Noica pe lista personalităţilor culturale aflate în închisoare pentru delict de opinie, personalităţi a căror eliberare se cerea în mod necondiţionat. Noica a fost eliberat în august 1964 şi a păstrat o frumoasă relaţie amicală cu Ion Raţiu (vezi mai multe însemnări pe această temă în perioada 1961-1965).

327 „Nu a lăsat să se întrevadă nimic despre viaţa cotidiană sau politică din România, la ora actuală" (în lb. engl.).

328 „Nimic nu lasă impresia că aceasta este o carte cu subiect politic" (în lb. engl.).

juvaiere prin valiza diplomatică a Legaţiei Israeliene. Acest articol-recenzie este semnat de Emanuel Litvinoff. Se dovedeşte că am avut perfectă dreptate când am afirmat că s-a scos prea mult din partea politică a cărţii şi când am insistat ca Silviu să menţioneze clar, în carte, că a fost membru al Gărzii de Fier.

Nicky Mantia[329] vine, după-masă, la mine la birou. Vorbim de toate. Când vine vorba de Silviu şi de cartea lui, Nicky spune: „Trebuia să ţi-o dedice ţie, ce Doamne! doar tu ai făcut totul pentru el, aşa cel puţin îmi spunea când l-am văzut ultima dată" (eu eram în America).

perioadă profesor la liceul din Caransebeş. Mai târziu, acesta l-a şi numit şef de garnizoană legionară. A participat la război pe frontul de Est, iar în 1943, fiind într-o permisie, a cunoscut-o pe una dintre fiicele ambasadorului Spaniei la Bucureşti, contele José de Casa Rojas, cu care s-a căsătorit în acelaşi an. Căsătoria l-a salvat de retrimiterea pe front, socrul său intervenind pentru ca Mantia să fie numit secretar de legaţie la misiunea diplomatică din Turcia, unde Casa Rojas a fost numit ambasador al Spaniei. Mantia şi-a dat demisia de la legaţie în 1945 şi a plecat iniţial în Franţa pentru că socrul său devenise ambasador al Spaniei, câţiva ani mai târziu stabilindu-se în Spania pentru tot restul vieţii. Mantia nu a fost un legionar împătimit, dimpotrivă. „S-a vindecat de ideea legionară", cum spunea chiar el, pentru că viaţa i-a arătat că este „altfel decât era prezentată în şedinţele de cuib". În exil l-a evitat pe Horia Sima, a avut o activitate politică redusă, alăturându-se grupului de intelectuali intitulat „Destin", format din George Uscătescu, Vasile Uscătescu, Aurel Răuţă, I.D. Cortelan ş.a., care a editat la Madrid revista de cultură *Destin* în perioada 1951 – 1972. S-a dedicat afacerilor care i-au adus mari satisfacţii financiare. În 1969 a debutat procedura de recrutare a sa

329 Nicolae Mariţia (1917-?), avocat, poliţist. A fost membru al Mişcării Legionare şi angajat al Siguranţei ca inspector „în serviciul siguranţei sub regimul legionar", fiind cunoscut chiar de Horia Sima pe care l-a avut o

ca agent de influenţă cu numele conspirativ *Păun*, chiar de către fratele său, Gheorghe Mantia, informator al Securităţii trimis în Occident sub legenda că este angajat al unor întreprinderi de comerţ exterior. În 1974 DIE a considerat că *Păun* îndeplineşte condiţiile pentru a fi inclus în reţeaua de influenţă. Pentru că dorea să dezvolte afaceri cu România, Mantia s-a arătat deschis colaborării cu diplomaţii români din Spania. I-a furnizat fratelui său informaţii despre conducători ai exilului românesc, acesta exploatându-l în orb, însă nu a realizat note informative şi nu a fost plătit pentru activitatea sa. În schimb, a fost folosit în mod conştient pentru realizarea unor obiective economice, precum atragerea unor mari companii spaniole în relaţii comerciale avantajoase cu România, facilitarea unor importuri de mercur din Spania sau exporturi ale României pe piaţa din Spania etc. în anul 1979 s-a renunţat la colaborarea cu Mantia pentru că acesta a fost cunoscut de „trădătorul Vintilă”, adică de generalul Ion Mihai Pacepa, care a defectat în vara anului 1978 şi a deconspirat mulţi agenţi externi ai Securităţii, iar relaţia dintre *Păun* şi DIE s-a considerat a fi compromisă. Dar în ianuarie 1980 DIE s-a răzgândit, reluând legătura cu acesta (ACNSAS, fond Penal, dosar 127893, f. 51, fond SIE, dosar 53927, vol. 6, f. 216, dosar 3200, vol 1, II. 58, 110, 207 – 211 şi vol. 2, II. 202 – 204).

Duminică, 5 februarie 1961

Nicky Mantia îmi spune că a vorbit cu Silviu şi l-a apostrofat pentru că nu mi-a dedicat mie cartea!? Nu trebuia să o facă, dar drept să spun, m-a bucurat să văd că Nicky simte aşa de profund pe chestia asta. Am avut-o la cină, în afară de Nicky, şi pe Flora Feier. Mi-a povestit cum s-a divorţat, vara trecută, de Stavros Papastavros, care s-a recăsătorit deja cu o nepoată a lui Marjorie Villiers (îi făcuse un copil de care Flora s-a îngrijit în primele zile după naştere!?). Flora îmi atrage atenţia asupra marii responsabilităţi ce-mi cade pe umeri (şic!?) căci eu sunt cel mai indicat să conduc lupta pentru eliberarea naţională

(„să nu exagerăm”, i-am spus, „sunt destui alţii tot atât de capabili”. Ea nici n-a vrut să audă). Este datoria mea, deci, să căutăm să fim cu foarte multă grijă când prezentăm situaţia din România. Cartea lui Silviu nu este destul de convingătoare a eroismului autorului şi conţine anumite afirmaţii dubioase.

Am respins toate aceste critici şi am afirmat din nou convingerea mea că această carte (deşi departe de a fi perfectă) constituie unul din aporturile majore cauzei naţionale din ultimii zece ani şi mai bine. Am discutat, apoi, „slăbiciunea” noastră a ardelenilor, cum a spus-o Flora. Noi am fi foarte talentaţi, muncitori, tenace etc., dar nu reuşim complet pentru că ne lipseşte ultimul efort – nu suntem destul de perseverenţi. Eu nu sunt de acord cu ea şi reafirm credinţa mea nezdruncinată în viitorul neamului.

I-am dus acasă pe amândoi cu maşina. După ce am depus-o pe Flora, Nicky mi-a spus: „Să ştii că Flora are dreptate când te consideră pe tine drept cel mai indicat de a continua şi conduce lupta naţională”. M-am bucurat, căci pe Nicky îl respect drept om cu judecată limpede şi calmă.

Trebuie să răspund scrisorii publicate de un oarecare Breugel în *Observer*, în care atacă veracitatea afirmaţiilor lui Silviu (cu referinţe la activitatea lui în Garda de Fier).

Marţi, 7 februarie 1961

Ieri după-masă au venit să mă viziteze aici la mine la birou doi reprezentanţi ai organizaţiei studenţilor olandezi (Nederlands Bureau voor Buitenlandse Studenten-betrekkingen), tinerii Kees Blekxtoon şi B.C.W. Jonker. M-au invitat să fac din nou nişte conferinţe pe bordul vapoarelor care aduc studenţii americani în Europa. Le-am spus că, în principiu, aş dori să repet experienţa mea din 1958, dar că sunt mult prea ocupat pentru moment. Aici, la Londra, însă voi fi fericit să fac o scurtă conferinţă oricărui grup de studenţi americani.

Răspund scrisorii lui Basil Raţiu şi-i cer să nu dezmintă nimic din ce-a apărut în cartea lui Silviu sau în ziarele cărora Sanda le-a dat interviuri.

Pe la 5.30 după-masă sosesc Silviu şi cu Sanda aici, însoţiţi de Sanda Cârciog. Vin de la librăria Hatchards, unde Silviu a semnat vreo câteva exemplare ale cărţii lui. E prima dată că-i văd de la apariţia criticilor favorabile, cu puţine excepţii, care au apărut până acum în presă. Schimbarea e colosală. Silviu nu mai are poza de modestie care m-a atras aşa de mult către el, căci credeam în modestia lui reală, iar Sanda e aproape ostentativă. Complet absente, probabil pentru totdeauna, toate indiciile că-şi dau seama de contribuţia pe care au făcut-o şi alţii la reuşita şi la succesul lor de astăzi.

Nu m-a surprins, însă, când am văzut că scopul acestei vizite din partea lor este cam acelaşi ca şi în trecut, adică vor să utilizeze cunoştinţele, legăturile şi sfatul meu pentru reuşita şi succesul lor personal. Interesul românesc nu mai e decât o perdeluţă foarte străvezie după care se ascunde ambiţia Sandei. Acum, însă, că-mi dau seama de realitate nu voi mai mişca niciun deget decât numai pentru probleme de interes naţional pe care le voi putea promova ajutându-i sau dându-le sprijinul meu. Altfel, continui să aştept dovezile concrete ale prieteniei lor pentru mine, atât de mult trâmbiţate. Cu un cuvânt, vreau fapte, de vorbe sunt sătul. Faptele însă, şi ieri seara, au lipsit cu totul, căci toate punctele pe care le-a adus în discuţie (le avea înşiruite grijuliu pe o bucată de hârtie) nu-l serveau decât pe el. Iată-le:

1. Discuţia cu Boxshall[330] care a spus că multe din cele scrise în carte sunt „inventii” Mi-a adus corespondenţa dintre ei. La 31 ianuarie Silviu i-a scris pe un ton ameninţător, indicând că-l va putea da în judecată pentru calomnie. Boxshall răspunde imediat (3 februarie) retrăgând totul şi invitându-l la masă pe ziua de 9 februarie. Atât Sanda, cât şi Silviu sunt încântaţi şi consideră această scrisoare drept un succes complet şi o

330 Lt.-col. Edwin George Boxshall (1897-1984), ofiţer de informaţii britanic, născut în Bucureşti şi căsătorit cu Elise, una dintre fiicele prinţului Barbu Ştirbey, de care a divorţat în 1947.

dovadă a înţelepciunii felului în care au redactat scrisoarea. Eu nu simt de acord. Cred că puteau să-l câştige pe Boxshall de partea lor printr-o scrisoare prietenească şi nu ostilă. Felul în care l-au tratat pe Boxshall va fi greu de uitat, că omul trebuie să se simtă umilit. Nu m-am mai amestecat însă. Am luat notă de cele ce mi-au spus şi n-am exprimat nicio opinie.

2. Recenziile din presă. Silviu este foarte aferat de atacurile din *Observer* („îl fac praf. Am toate dovezile"), din *Manchester Guardian* („Voi cita din cartea mea pentru a-l dezminţi") şi mai ales din *Times Literary Supplement* în care se spune textual că el nu este un intelectual. Celelalte recenzii proaste din *Time* & *Tide* şi din *Spectator* îl supără mai puţin. Îmi spune că va răspunde el primelor trei. Ar vrea însă ca alţii să răspundă ultimelor două recenzii. Sanda voia ca eu să o fac, fără însă a mi-o cere deschis. Implica mai ales că astfel de scrisori-răspuns pot să fie semnate cu un pseudonim şi sugera cu totul bombastic felul în care ar trebui redactate: ţara care suferă pentru interesul comun, Silviu, personificarea luptei naţiunii etc. Din nou, nu m-am amestecat. I-am spus însă că este foarte primejdios să se semneze printr-un pseudonim. Toată chestiunea devine ridicolă dacă sunt descoperiţi.

Curios este că, înainte de sosirea lor ieri-seara, aveam toată intenţia să-l ajut să răspundă criticilor ce i s-au adus. Începusem chiar să fac o ciornă pentru răspunsul ce trebuie dat scrisorii publicate de ziarul *Observer*. Atitudinea lor atât de egoistă m-a făcut să renunţ a mă mai amesteca în această chestiune. Nu mai este vorba de stabilirea faptului că în România există o rezistenţă. Totul se rezumă la avansarea intereselor lui Silviu. Acest lucru a reieşit şi mai clar din următoarele puncte ridicate de el.

3. A aranjat ca un exemplar al cărţii lui să fie legat în piele şi acum vrea să-l prezinte lui Butler şi să aducă presa de faţă ca să fotografieze scena. I-a telefonat lui Viorel Tilea – care-l cunoaşte bine pe Butler şi care a intervenit

pe lângă Butler pentru a obţine dreptul de azil politic pentru Silviu – să-i ceară să scrie lui Butler pentru obţinerea unei audienţe. Viorel însă se găseşte într-o stare sufletească teribilă pentru că băiatul lui a fost în comă în ultimele zile. Deşi e ceva mai bine, medicii i-au spus că creierul băiatului e atins în mod permanent ceea ce înseamnă că, în cazul cel mai bun, băiatul va rămâne epileptic toată viaţa. Cu toate acestea, Silviu insistă acum să-l facă pe Viorel să urmărească interesele lui şi să-i scrie lui Buder. În definitiv, el poate să-i trimită cartea lui Buder prin poştă. El însă, evident, doreşte publicitate din prezentarea cărţii, ziarişti prezenţi etc. M-a întrebat ce să facă. I-am spus să-i scrie lui Viorel. Personal, aş fi lăsat toată chestiunea baltă şi aş fi expediat cartea prin poştă.

4. Vrea să trimită câte un exemplar din cartea lui personalităţilor mai marcante din Occident şi-mi cere să-i dau numele celor pe care-i cunosc eu. Mi-a cerut, de asemenea, să trimit eu cartea lui fostului vicepreşedinte Nixon. I-am spus să facă lista lui şi, apoi, voi adăuga şi eu pe alţii.

Asta a fost totul. Nimic din problemele care mă interesează pe mine. Am rămas însă surprins să văd cum o ascultă pe Sanda. E complet dominat de ea. Ah, da. A mai vorbit şi de intenţia lui de a trimite exemplare din carte lui Guşti Popa, Veniamin, Boilă, Vişoianu, cu o scrisoare în care să arate că el nu urmăreşte intrarea în Comitetul Naţional Român. Sanda s-a opus acestei scrisori în mod violent.

Miercuri, 8 februarie 1961

Dau un interviu revistei săptămânale *Printing News*. Scriu apoi lui Silviu, spunându-i că am făcut-o şi că am dat toate amănuntele, cu o exactitudine scrupulos observată, a felului în care s-a ajuns la publicarea acestei cărţi. Am încheiat cu cuvintele: „Sunt convins că-ţi va face plăcere căci ştiu cât de mult doriţi ca şi micul meu rol în această chestiune să fie cunoscut şi publicat”. Atât Johnny Troiano, cât şi Elizabeth, cărora le-am arătat textul acestei scrisori,

au râs să se spargă. Elizabeth a fost încântată că am pus lucrurile aşa de deschis, deşi cam ironic. Ea găseşte însă că Silviu şi Sanda merită din plin să li se roşească puţin obrajii, căci au dat şase interviuri (*Sunday Dispatch*, *News of the World*, *The Queen*, *The Guardian*, *Smiths Trade News*, *Today*) şi nu m-au pomenit niciodată.

Joi, 9 februarie 1961

Dimineaţa la Eddy Rothschild, care este acum şeful familiei din Anglia (tatăl său a murit acum vreo câteva zile), să discutăm posibilitatea finanţării tunelului proiectat prin Munţii Guadarrama, la nord de Madrid. Mulţi gazetari şi fotografi în antişambră1. Consecinţa inevitabilă a rolului pe care-l joacă casa Rothschild în „take-over bid[331][332]”-ul pentru obţinerea controlului grupului de ziare şi reviste *Odhams Press*. Pe pereţi, printre alte fotografii şi „print”-uri un frumos tablou al lui Max Beerbohm, *The Rothschild at play*. Doi fraţi, unul gras şi celălalt foarte subţire, privesc peste balustrada unei loji, la Opera din Paris. Umor, calm şi excelenţă estetică.

La cină la Sanda şi Mişu Cârciog. Ceilalţi oaspeţi, Silviu şi Sanda Crăciunaş. Vorbim de toate şi ne bucurăm de succesul cărţii lui Silviu. Bem şampanie. Inevitabil, discuţia se opreşte asupra discuţiilor îndelungate pe care Sanda şi Mişu, dar mai ales Sanda, le-au avut cu soţii George Georgescu, emeritul dirijor român, fala regimului comunist de azi. Toţi se întorceau în Europa de la New York. Ce-i interesa foarte mult pe cei din ţară (căci nu sunt deloc comunişti) au fost afirmaţiile Sandei [Cârciog] că, în exil, se ridică o nouă generaţie de luptători vajnici pentru libertatea neamului, oameni care şi-au creat o situaţie excepţională prin munca lor proprie. Dna Georgescu a insistat „cine sunt aceştia?” Sanda i-a răspuns: „Veţi auzi voi de ei”, dar în cele din urmă i-a dat numele meu ca cel mai dotat dintre toţi. În acest moment, din povestirea

331 Românizare a termenului francez „antichambre” - anticameră (n. red.).

332 „Preluarea licitată” (în lb. engl.).

Sandei, Mişu a început să mă laude fără nicio reticenţă: „Eu n-am ascuns niciodată că am o admiraţie profundă faţă de tine şi că te socotesc drept adevăratul conducător al tuturor românilor din exil”[333]. Eu am protestat, bineînţeles, spunând că sunt doar *unul* dintre românii activi ai noii generaţii, ceea ce a dus la alte şi precise laude din partea lui Mişu şi a Sandei Cârciog. Interesant, însă, că nici Silviu şi nici Sanda Crăciunaş n-au scos un cuvânt. Tăcere de moarte. Dacă am mai avut vreo îndoială asupra explicaţiei „ingratitudinii extraordinare a cuplului Crăciunaş”, ca să-l citez pe Basil Raţiu, acuma nu mai am niciuna. Totul e clar. Au planuri de conducere a exilului şi văd în mine un posibil concurent. De aceea, tot jocul şi crasa lipsă de recunoştinţă pentru eforturile enorme pe care le-am făcut pentru ei.

Eu însă nu văd în Silviu un concurent. îl voi împinge şi pe mai departe, ori de câte ori poate să servească ţara. Îmi va fi greu însă să-i mai dau prietenia mea, cum am făcut-o înainte, *fără nicio reticenţă*. Silviu îmi spune, între altele, că un grup de români doresc să scoată o revistă (în româneşte şi englezeşte). Ei sunt de acord acum, însă vor şi colaborarea mea. Le-am dat rendez-vous, luni după-masă, la 5 p.m.

Sâmbătă, 11 februarie 1961

Mă duc să-l văd pe Nicolae jucând football (rugby). Băiatul are poate prea mult curaj. La un moment dat plonjează împotriva unui adversar, salvează o „încercare”, dar îşi fracturează clavicula căzând cu adversarul său deasupra lui. L-am dus în braţe de pe teren şi apoi la spital.

Cina la Manya Harari. Îmi spune că Norman Daniel

---

333 în timpul discuţiilor avute cu ofiţerii DIE acoperiţi ca angajaţi ai Agenţiei Economice de la Londra, Mihai Cârciog a avut opinii diferite în ceea ce priveşte exilul românesc şi conducătorii lui din Anglia, caracterizând „activitatea lui Tilea, Raţiu şi a celorlalţi ca o luptă pentru o cauză pierdută” sau dezaprobând „acţiunile organizate de exil împotriva patriei noastre considerându-le ca o luptă pierdută” (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, voi. 1, ff. 69,86).

(jurnalistul de extremă stângă, evreu român de origine, care este corespondentul lui *Le Figaro* la Londra) l-a ameninţat pe Billy Collins pentru că a publicat cartea lui Silviu: „o înşiruire de neadevăruri”. Collins i-a propus lui Norman să discute totul cu Silviu. Norman însă a refuzat.

Manya îşi exprimă speranţa că nu mai sunt supărat pe chestia cărţii lui Silviu. I-am răspuns: „Supărat? Nici vorbă. Sunt încântat. Extrem de încântat. Doar asta e ce am plănuit şi ce doream să realizez acum patru ani. Sub raport naţional am reuşit mult mai bine decât îndrăzneam să sper. Faptul că din punct de vedere personal sunt puţin dezamăgit n-are nicio importanţă. N-am înţeles însă până acum de ce am fost dat la o parte după reîntoarcerea mea din America. Dar voi afla adevărul. Lucrurile astea au obiceiul să iasă în vileag, în cele din urmă”.

Manya mi-a mulţumit apoi că am insistat ca să se arate în carte că Silviu fusese membru al Gărzii de Fier. Au trebuit să treacă aproape zece luni ca să vadă şi să înţeleagă cât de înţelept şi prevăzător am fost când m-am certat cu ea, violent, pe chestiunea aceasta. Astăzi însă vede câtă dreptate am avut, căci este destul de aferată de scrisoarea din *Observer* (semnată de un oarecare Breugel) şi de insinuările din *Guardian*, şi alte publicaţii. Vorbim, apoi, de planurile lui Peter Benenson pentru „Anul Amnistiei”. Îi povestesc despre cazul Constantin Noica şi o informez că avem un manuscris al lui aici, în exil. Mi-a cerut o opţiune pentru publicare, dar nu i-am dat-o. „Vom vedea, i-am spus, după ce voi citi cartea”.

Luni, 13 februarie 1961

Mihai Niculescu şi cu Silviu Crăciunaş vin să discute posibilitatea scoaterii unei reviste româneşti pentru afirmarea prezenţei noastre ca români aici în Anglia. Îi ascult.

Iată proiectul: 1. Ideea a pornit de la Podea. Alţi şase oameni au fost rând pe rând contactaţi şi toţi sunt de acord să lucreze împreună. Pe lângă Ion Podea, Mihai Niculescu şi Silviu Crăciunaş, ceilalţi sunt Liviu Cristea, Victor

Styrcea, profesorul Grigorie Nandriş şi Zevedei Barbu[334]. Toţi doresc ca şi eu să fac parte din acest Comitet de Direcţie. 2. Publicaţie bianuală (tot la şase luni) de cca. 120 de pagini. 3. Tipărirea să se facă la Lisabona unde costul este aproximativ jumătate din cel de aici. 4. Să se publice în două limbi: româneşte şi englezeşte. 5. Să se caute obţinerea de abonaţi prin publicarea, în limba engleză, a unor articole de specialitate ce interesează pe englezi (Cristea ar avea o cronică filatelică, de pildă). 6. Să nu se conteze pe abonamentele sau subvenţiile ce ar putea proveni din partea românilor. Sunt prea neînsemnate. 7. Silviu ar fi gata să dea 50, iar Niculescu 25. Ceilalţi, ioc.

Le-am spus că sunt încântat de această iniţiativă şi că-i voi da tot sprijinul meu. Mi-am exprimat însă părerea că dacă nu vedem posibilitatea de a ridica cel puţin 300 pe an din abonamente n-ar trebui să plecăm la drum, din moment ce costul de producţie şi de expediere se ridică la cca. 500.

Rămaşi singuri cu Silviu i-am spus că eu voi da bani, chiar mulţi bani, pentru a se porni această revistă, dar ştiu prea bine, din lungă experienţă, că dacă nu avem o bază financiară sănătoasă sarcina va cădea pe umerii celor ce nu vor voi să lase revista să cadă baltă după vreo 2 – 3 numere, când entuziasmul iniţial va fi fost irosit, adică asupra mea şi, posibil, a lui Silviu.

Miercuri, 15 februarie 1961

Germanul de origine sudetă Storch vine să mă vadă. Îmi cere colaborarea şi doreşte să-i facilitez o legătură mai strânsă cu Josten. Voi face ce voi putea.

Silviu vine la mine la birou. Era vorba să luăm masa împreună. Am atâtea pe capul meu, însă, încât am uitat complet. Mai rău. Sosesc la mine la birou pe la ora prânzului. Silviu, se pare, era deja aşezat pe scaun în camera secretarei. În camera mea mă aştepta col. James.

---

334 Barbu Zevedei (1914-1993), sociolog, diplomat. în 1946 a lucrat la Legaţia României de la Londra în calitate de consilier de legaţie, iar în septembrie 1948 a demisionat.

Fără să-mi dau seama de prezenţa lui Silviu intru direct la mine în cameră şi stau de vorbă cu James vreo oră întreagă. Abia când l-am condus pe acesta afară mi-am dat seama că Silviu m-a aşteptat aproape două ore întregi. M-am scuzat, bineînţeles, şi el a fost foarte de treabă, căci, nu cred că s-a supărat.

Vorbim apoi pe îndelete. De toate. E foarte mulţumit şi de recenzii şi de vânzările cărţii lui. Pe urmă, încetul cu încetul aduce vorba de diversele atacuri îndreptate împotriva mea din partea românilor, mai întâi BBC, şi apoi, şi din partea altora. L-am ascultat. L-am liniştit că nu mă supără chestiunea căci sunt obişnuit să primesc un astfel de tratament etc. El însă revenea la acelaşi subiect. Că şi Collins şi Manya Harari, Marjorie Villiers etc., toţi găsesc că eu vreau să fac bani din cartea lui. Îmi povesteşte cum au avut o întrunire la care Collins s-ar fi exprimat că eu n-am fost deloc generos, că banii pe care i-am transmis au fost colectaţi de Manya Harari (!?). De ce atunci Collins primeşte abia 10% din vânzările în străinătate şi FRP 25%? I-am atras atenţia lui Silviu că a greşit atunci când nu m-a informat de această chestiune. Am fost atacat, de ce nu mi-a dat ocazia să mă pot apăra? I-am spus: „Măi Silviule, eu te-am tratat ca pe un frate. Te-am apărat faţă de toţi şi în toate situaţiile. Tu m-ai lăsat să cad”.

Silviu a protestat, bineînţeles, că nu e adevărat şi că şi el m-a apărat întotdeauna. Mi-a spus apoi că ar fi mai bine ca să abandonez cele 25% care se cuvin, potrivit înţelegerii noastre din ianuarie 1958, FRP (Free Rumanian Press), căci în felul acesta nimeni nu mă va mai putea ataca că eu aş face bani din această carte. Am rămas consternat. Şedeam pe bancheta din camera mea, împreună. M-am sculat şi, ca să-mi recâştig oarecum calmul, am mers de-a lungul camerei şi m-am aşezat în spatele biroului meu. I-am spus, pe un ton foarte mâhnit:

— Şi pe asta o schimbi, acum!

— Uite că o spui şi pe asta. Eu doar n-am schimbat nimic. Mă gândesc doar că e în interesul tău să nu apari ca

beneficiar financiar al acestei cărţi, mi-a răspuns Silviu.

— Dragă, nu-ţi face nicio grijă despre ce spune lumea despre mine. M-am întors şi m-am aşezat din nou alături de el. Apoi am continuat: „Eu nu ascund nimic. N-am nimic de ascuns. Eu sunt mândru de tot ce am făcut în această chestiune. Tot. Absolut tot. În consecinţă, eu nu pot astăzi să mă duc la Collins şi să spun că renunţ la cele 25% care trebuie date FRP”.

— Dar eu îţi voi da aceşti bani, de bunăvoie, fără ca alţii să mai ştie de ei. E o chestiune care ne priveşte pe noi doi, mi-a adăugat Silviu.

— Tu nu înţelegi, Silviule, eu nu vreau să ascund nimic. Doresc ca să se ştie de acest aranjament. În definitiv, nu sunt bani pentru mine. Sunt pentru FRP.

În acest stagiu al discuţiilor noastre, Silviu a început să mă întrebe de FRP. Ca şi cum n-ar fi auzit niciodată de această organizaţie. I-am răspuns foarte calm, dându-i toate detaliile de care avea nevoie. I-am povestit şi apoi am citat dintr-o scrisoare primită de la Hagipetru, din Chile, care lăuda nespus activitatea FRP. Dar nu m-am putut reţine să-i spun că mă surprinde întrebarea lui, căci o face pentru prima dată, deşi înţelegerea noastră a fost foarte clară şi când, în definitiv, Sanda a deţinut o legitimaţie drept corespondentă a organizaţiei FRP la Viena în 1957/8.

Am mai continuat, cam în acelaşi ton, amândoi. El încercând să mă convingă că e în interesul meu să renunţ la aceşti 25%. La un moment dat, mi-a făcut chiar calcule să-mi arate ce puţini bani îi rămân după vânzarea primelor 25.000 exemplare: vreo 1 400 sterling. Nu numai că nu sunt de acord cu socoteala lui, căci îi va rămâne mai mult, dar găsesc de-a dreptul odios faptul că astăzi face astfel de calcule când succesul lui financiar se datorează mie în mare parte. În plus, eu nu-i cer nimic decât o contribuţie la o activitate naţională românească din „grăsimea” lui, adică pentru fiecare liră pe care o câştigă FRP, el, Silviu, câştigă 3. E asta exploatare? După ce a plecat am vorbit cu Johnny Troiano şi ne-am adus aminte cum eu am prezis, în mai, la

prima ciocnire dintre noi (după întoarcerea mea din America), că în cele din urmă va căuta să uite obligaţia lui financiară faţă de mine. Ce să-i faci, s-a împlinit şi această precizare.

Sâmbătă/Duminică, 18 – 19 februarie 1961

La Richard şi Rosemary Pilkington la Poole, unde e el deputat. Numai noi, cele două familii. Fetiţele lor, Fiona, Serena şi Julia, sunt foarte drăguţe. Am vorbit şi destulă politică.

Luni, 27 februarie 1961

Sanda Crăciunaş îmi telefonează şi mă insultă cu tot felul de acuzaţii de ambiţii personale, de interese pecuniare, de denunţarea lui Silviu ca gardist. Am ascultat-o cât se poate de calm. E doar completarea totală a ciclului. De la recunoştinţă şi adulare fără margini la insulte şi reproşuri. În cele din urmă, vor reuşi să mă convingă că am comis *o crimă* atunci când m-am decis să-l ajut pe Silviu. Furia ei e ocazionată de textul articolului din *Printing News* (apărut la 23 februarie). I-am spus să vină să mă vadă când îi convine căci insista să o facă. M-a ameninţat cu diverse lucruri. În fine, va veni mâine şi voi căuta să fiu cât mai calm posibil. Astăzi însă îi voi scrie o scrisoare ca să rămână la dosar.

Marţi, 28 februarie 1961

Flegon şi [Dimitri] Pospielovsky vin să mă vadă. Pospielovsky lucrează la secţia rusă de la BBC. E membru al organizaţiei NTS[335].

Astăzi însă nu sută la sută activ. Pe lângă BBC el caută să-şi ia o diplomă la Universitatea din Londra. Îmi spune că şeful NTS pentru Anglia este Utechin, conferenţiar la London School of Slavonie Studies. La cererea mea îmi povesteşte despre cartea *The House of Secrets* a lui Gordon Young. Se pare că ruşii nici nu l-au luat în serios când Young făcea investigaţiile lui în

335N TS în exil s-a concentrat pe educarea tineretului cu privire la rolul pe care trebuie să-l joace în combaterea comunismului, prin înţelegerea profundă a efectelor acestei ideologii asupra societăţii.

Germania. Pentru ei tonul favorabil al cărţii a fost o mare şi plăcută surpriză. Pospielovsky a fost acela care i-a dat cartea lui Flegon ca să mi-o treacă mie.

Sanda îmi telefonează să-mi spună că şi Silviu doreşte să-mi vorbească, aşa că vor veni amândoi, poate joi la ora prânzului.

Invitaţi de Ludo Kennedy şi Moira Shearer la piesa sud-africană *King Kong* şi la cină, la Savoy. Mark Bonham Carter şi o fată de la televiziune au completat grupul. Seară foarte plăcută.

Miercuri, 1 martie 1961

Dr. Tonfar vine la mine la birou să discutăm posibilitatea de a continua expoziţia de caricaturi politice. Seara, la Viorel, care dă un fel de recepţie pentru astrologul [Louis] de Wohl şi Silviu Crăciunaş. Stau de vorbă cu Zaiman de la *Daily Telegraph*. Atât Sanda, cât şi Silviu se comportă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Îi tratez cu răceala pe care o merită, deşi adevărul este, eu ţin foarte mult la ei, mai ales la el.

Curând după aceea, Elizabeth şi cu mine plecăm la recepţia dată de Heini şi Fiona Thyssen-Bornemisza la National Gallery. Colecţia lui de tablouri e expusă acolo. Numai „crema" Londrei a fost invitată. Foarte puţină lume (300 de persoane?). Vorbesc cu Gulbenkian, Lady Lewisham, Charles Harding (care a fost un fel de „gate-crasher" mi se spune!?). Tablourile sunt superbe. Înapoi la Viorel, pe la 11.00 seara. Recepţia lui continuă în stil românesc. Mâncare multă. Atmosferă plăcută. Patrick Maitland îmi spune că ar trebui să intru în parlament.

2 – 6 martie 1961 inclusiv

La Klosters. Schiez cu Bud Taylor, americanul căsătorit cu fata vicepreşedintelui de la General Motors, şi cu Irwin Shaw. Lady Lovat mă invită să stau cu ei în Scoţia. Fac cunoştinţa Baronesei de Pargas din Spania, şi a lui George Heim, un tip curios, dar interesant.

Masa într-o seară cu Cesare şi Alice Lanza. Cred că le-a trecut supărarea pe mine.

Marţi, 7 martie 1961

Cornea vine să mă vadă. Îmi cere sprijinul la obţinerea unei recenzii pentru cartea lui Silviu din partea lui Niculescu Mihai şi caută să obţină de la mine o subvenţie pentru *Glia*. Îi spun că are tot sprijinul meu moral, dar că bani nu mai dau nimănui din principiu.

Seara la Ella Cassing şi Nina Home. Vorbesc cu Contele Apponyi, care vorbeşte englezeşte la perfecţie.

Miercuri, 8 martie 1961

Masa cu Barnes de la Alien & Unwin, editura care publică lucrarea lui Vintilă Horia. Cădem de acord: a. să nu provocăm nicio discuţie, dar să fim gata să răspundem de îndată ce cartea sau Vintilă Horia au fost atacaţi, b. să pregătim articolul lui Horia pentru publicare şi să-l păstrăm în rezervă, c. Horia să vină la Londra abia cu ocazia publicării cărţii.

Nicky Mantia vine să mă vadă cu Gicu Pop[336] şi cu tânărul spaniol Almenida. Reglăm afacerea Tunelului Guadarrama şi Nicky îmi spune că este gata să vândă

336a l lui Ion Raţiu. A fost unul dintre cei mai prolifici informatori în problema emigraţiei din Londra, Securitatea suspectându-1 totodată că este şi agent britanic. Pop, despre care Securitatea spunea că este „omul'banului", a devenit un influent om de afaceri, conectat la vârful regimului comunist de la Bucureşti. După ce a fost recrutat, a fost îndemnat de Securitate să reintre în anturajul lui Tilea şi Raţiu. Astfel, începând cu anul 1958 Pop şi-a reluat relaţiile de colaborare cu Tilea, iar începând cu anul 1961 a făcut acelaşi lucru cu Raţiu, care începe să-l menţioneze în jurnal iniţial drept George, iar mai târziu Gicu. Dintr-o scrisoare operativă din mai 1961, trimisă de rezidenţa DIE din Londra către centrală, aflăm şi împrejurările în care relaţia dintre Raţiu şi Pop s-a sedimentat: „în ce priveşte relaţiile lui Sandu cu Raţiu I. menţionăm că în ultimul timp au devenit mai apropiate. Dirijat de noi, l-a recomandat pe Raţiu I. unor firme care i-au dat posibilitate să facă unele afaceri comerciale (Sandu nu le putea finanţa) care în scurt timp o să-i aducă unele beneficii. Pe această bază Raţiu I. a început să-l aprecieze pe Sandu ca un element cu relaţii şi posibilităţi şi deci corespunzător pentru a menţine relaţii bune cu el". Sandu a fost unul din numele conspirative ale lui Pop, altele fiind Sotiry Corvin sau Page (ACNSAS, fond Informativ, dosar 555723, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, f. 268).

tabloul lui de Goya pentru suma de 30.000 din care-mi va da 5.000 mie.

Cina la Freddy şi Gertrude Keller, corespondentul la Londra al ziarului *Basler Nachrichten*. Îmi propune să mă susţină ca membru asociat al „Foreign Association”. Accept cu plăcere. Masă plăcută, fără nimic neobişnuit.

Vineri, 10 martie 1961

Termin de scris biografia lui Constantin Noica şi o chem pe Wendy Muston, soţia lui, să vină să o vadă. Îi pun din nou în vedere lui Wendy Muston că anumită lume şi-a exprimat părerea că poate nu ar fi bine să se intervină pentru Noica. Printre aceştia şi prof. Dupont de la Sorbona. I-am arătat scrisoarea de la Neagu Djuvara în care aceste termene erau exprimate şi apoi i-am cerut să-mi indice decizia ei. Wendy a fost absolut categorică. Ea doreşte ca să continui potrivit planului iniţial. Cartea despre „Amnistie” va apărea la Penguin şi numai Noica va reprezenta întreaga regiune „Est-Răsăriteană”.

Peter Benenson vine să culeagă textul pe care l-am pregătit, îmi spune că a fost sub mare presiune să-l înlocuiască pe Noica cu István Bibô. Sunt fericit că am reuşit să introducem un român.

Cina la noi acasă. Radu şi Pepita, Noël Bernard şi Eva, şi Wlodek şi Angela Pilkington-Miksa. Noël nu are absolut niciun sentiment românesc. În trecut mai aveam oarecari îndoieli asupra acestui punct. Astăzi nu mai am niciuna.

Marţi, 14 martie 1961

Masa cu nişte islandezi. Afaceri. De la birou mă duc direct la Silviu şi Sanda Crăciunaş. Trebuie că am sosit acolo pe la orele 6 p.m. Ei bine, de atunci şi până la orele 6.20 a.m., în dimineaţa zilei de miercuri, am fost cu ei în mod neîntrerupt. Sanda a pregătit o cină foarte gustoasă. Am băut o sticlă de whisky şi vreo câteva sticle de bere şi am vorbit aproape fără întrerupere despre problema relaţiilor dintre noi. E imposibil să redau totul sau măcar parte din conversaţia avută. Însă, pot să fac un rezumat al

punctelor principale. Iată-l:

1. „Găseşti tu că noi am trădat prietenia noastră”, mi-a spus Silviu când am început să discutăm serios, după ce am mâncat de cină. Cu alte cuvinte el, Silviu, are conştiinţa încărcată. Altfel n-ar fi pus problema în felul acesta. Explicaţii peste explicaţii ca să-mi dovedească lealitatea, onestitatea şi consecvenţa prieteniei lor. Am rămas cu totul neconvins asupra acestui punct.

2. Articolul meu (interviu) de la *Printing News* i-a usturat pe amândoi. Încă tot nu ştiu care sunt pasagiile care i-au alarmat cel mai mult. Ei afirmă că este cel care „periclitează familia Sandei” (unde citez din scrisorile ei) şi cel în care mă refer la raportul lui Silviu şi care-l pune pe Silviu într-o situaţie imposibilă faţă de americani (lor nu le-am dat numele contactelor mele în România şi tu confirmi că tu ai o fotocopie a originalului). Eu mă îndoiesc însă că astea sunt adevăratele motive ale alarmei lor. I-a speriat faptul că eu am dat publicării toată istoria acestei aventuri şi că am citat din ceea ce au scris Sanda şi Silviu în perioadele respective. Aceste citate, bineînţeles, pun intervenţia mea într-o lumină complet diferită de ce a scris Silviu în cartea lui sau faţă de cum reies lucrurile din interviurile lor.

3. Silviu a studiat articolul meu paragraf cu paragraf – se pare că are 18 paragrafe – şi a scris un răspuns pe 30 pagini, scrise cu mâna. Le va bate la maşină şi mi le va trimite. În tot cazul, e clar că ei au luat totul foarte în serios. Măcar asta este partea pozitivă.

4. Pentru mine e clar însă că ceea ce îi doare mai mult este faptul că şi-au luat obligaţia, în ianuarie 1958, să dea organizaţiei Free Rumania Press 25% din ceea ce le revine lor după toate exemplarele vândute peste 25.000. Ei nu mai vor să onoreze această înţelegere. Faptul că eu am dat amănuntele acestui contract verbal, confirmat în scris şi de Collins la acea oră, îi ustură enorm. Din conversaţie a reieşit clar că ei nu s-au ţinut de cuvânt şi această clauză specială nu a fost inclusă în contract, după cum fusese

înţelegerea.

Astăzi, Silviu afirmă că eu i-aş fi dat un fel de ultimat în ianuarie 1958 şi că el l-a acceptat sub presiune. *Nu este adevărat*. N-a fost niciodată vorba de vreo presiune. El întotdeauna mi-a declarat cum doreşte să-şi arate recunoştinţa şi eu, înainte de a mă duce să-l văd pe Collins, când am negociat condiţiile contractului, l-am întrebat pe Silviu cât ar fi gata să dea din drepturile lui. Am căzut atunci la această formulă pentru că eu am spus că mie personal nu-mi trebuie absolut nimic şi că, dacă FRP primeşte 25% numai după vinderea primelor 25.000 exemplare, Silviu îşi va fi acoperit toate cheltuielile prealabile etc. din primul câştig pe care nu trebuie să-l împartă cu nimeni.

Discuţia în jurul acestei probleme a fost interminabilă. Cât e el de sărac. Cât sunt eu de bogat etc. Nu m-am lăsat influenţat. I-am spus clar că el m-a lăsat în baltă. Sau această înţelegere a existat – ceea ce el recunoaşte – sau n-a existat. Dacă însă ea corespunde realităţii atunci este imperios să o confirme. Eu sunt mândru de ea; eu nu o ascund Cum stau lucrurile, Collins, Manya Harari, Marjorie Villiers etc. toţi au impresia că eu mă ruşinez astăzi de înţelegerea originală. Adevărul este că eu rămân acum tot atât de mândru cum am fost întotdeauna şi că el, Silviu, a greşit când n-a introdus această clauză în contract aşa cum ne înţelesesem. Tot ce am făcut în cazul lui Silviu este, după părerea mea, demn, generos şi patriotic. Dacă el nu vrea să dea parte din câştigul lui unei organizaţii de presă româneşti, e treaba lui, dar eu nu trebuie să mă ruşinez din cauza aceasta: el, Silviu, trebuie să se ruşineze. Silviu s-a pus pe o poziţie foarte slabă:

a. acordul lui a fost obţinut printr-un ultimat. Nu poate însă să producă nicio dovadă şi nu explică de ce n-a protestat niciodată împotriva acestui acord din ianuarie 1958 şi până acum. Mai mult, astă-vară mi-a declarat că este gata să facă un schimb de scrisori pentru a confirma

şi întări înţelegerea noastră. El recunoaşte această fază şi admite că schimbul de scrisori n-a fost făcut numai pentru că eu am spus că nu este necesar.

b. Silviu spune că e gata şi acum să-mi dea mie, nu FRP, parte din drepturile lui potrivit înţelegerii din ianuarie 1958. Deşi i-am spus că eu nu pot să întrebuinţez niciun ban din suma vărsată la FRP, el rămâne neclintit: va plăti, dar numai mie. I-am spus, bine, fă-o şi apoi eu voi transfera aceşti bani lui FRP, ceea ce tu nu mă poţi împiedica. Când a văzut că eu sunt gata să accept banii şi personal, şi că nu mi-e teamă de critica nefavorabilă pe acest punct, a întors lucrurile şi a început să-mi amintească cum eu declarasem că am destui bani ca să nu mai muncesc niciodată şi să mă retrag pe Coasta de Azur etc. Că eu pot să utilizez banii pentru cauze româneşti pentru că am mulţi, dar ei au puţini etc. (Adevărul este că eu avusesem mult mai puţini decât au ei acum, când mi-am luat obligaţia să dau toţi banii pentru Silviu!?)

Era deja foarte târziu când s-a ajuns la acest punct al discuţiei. I-am spus: „Silviule, comunică tu în scris lui Collins că eu, respectiv FRP, avem dreptul la aceşti 25% din drepturile după 25.000 exemplare şi după aceea eu îţi voi da în scris că nu e nevoie ca tu să onorezi această obligaţie; că FRP renunţă la orice plată pe baza acestei înţelegeri. În felul acesta te descarci de orice obligaţie faţă de FRP sau faţă de mine, dar recunoşti existenţa înţelegerii dintre noi, la data de 18 ianuarie 1958. Articolul meu în *Printing News* este, într-un fel, apărarea mea faţă de schimbarea adevărului care a intervenit în timp ce eram eu în America, ianuarie – mai 1960”.

El, Silviu, şi mai ales Sanda vor ca eu să abandonez şi dreptul la aceşti bani şi să confirm că înţelegerea dintre noi n-a avut loc. Acest lucru nu pot să-l fac. Eu am acest drept, înţelegerea fiind acceptată de Silviu *fără absolut nicio presiune din partea mea*[337].

337 Pe 22 aprilie 1961, George Pop (agentul Sandu) a informat rezidenţa DIE despre conflictul dintre Ion Raţiu şi Silviu Crăciunaş,

Uitasem. Azi pe la orele 11.30 a.m. vin la mine la birou David Floyd cu Michael Maxwell-Scott. Îmi cer să-i ajut să scoată din România pe Marina Brâncoveanu (născută Ştirbey, sora Sandei Cantacuzino) şi pe cei doi feciori ai ei în vârstă de vreo 20 ani. Michael e nepotul lui Matila Ghyka. Îi sfătuiesc să încerce totul pe cale legală: Foreign Office; tratative semioficiale: un fel de târg pe bază economică. Dacă nu merge, atunci eu sunt dispus să fac tot ce voi putea, cu condiţia ca un tânăr englez – nu Michael – să fie gata să meargă în România ca turist. Nimeni, însă, cu excepţia lui Michael şi a mea, nu trebuie să ştie că acest om are asemenea intenţii.

Luni, 20 martie 1961

Silviu vine să mă vadă la mine, la birou. Îmi dă copia scrisorii lui către redactorul şef al săptămânalului *Printing News*.

Scrisoarea e datată 10 martie. În ea, Silviu protestează împotriva interviului meu şi spune textual că eu „aş fi utilizat anumite fapte ca pretext pentru a schimba realitatea". Sensul e foarte curios şi în limba română, dar în englezeşte fraza e de-a dreptul „stupidă", cum a afirmat Moran când a vorbit cu Josten la telefon. Iat-o: „This interview… is using as pretext certam facts which, în my opinion are misinterpreted with the aparent cum of distorting reality"[338]. Cu alte cuvinte, el nu poate să nege exactitatea faptelor afirmate de mine.

Am rămas consternat când am citit această scrisoare. Nu i-am dat nicio şansă lui Silviu să vadă acest lucru, însă,

---

informaţiile fiind culese de el chiar de la Raţiu: „în ultimul timp, între Raţiu Iancu şi Crăciunaş Silviu au loc certuri serioase deoarece Crăciunaş S. nu vrea să mai dea lui Raţiu Iancu procentul promis de 24% din câştigul realizat în urma publicării cărţii sale. Raţiu Iancu insistă să i se dea această sumă pretinzând că dacă nu era el cartea nu se publica, iar Crăciunaş nu vrea să recunoască ajutorul acestuia. Din acest motiv, aceştia nu se mai vizitează şi nu mai au discuţii reciproce" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 50, f. 171).

338 „Acest interviu… foloseşte ca pretext anumite fapte, interpretate greşit, în opinia mea, cu scopul de a denatura în aparenţă realitatea" (în lb. engl.) (n. red.).

trebuie să spun că nici prin minte nu mi-a trecut că ar fi putut să facă aşa ceva. Ce dracu', nu-şi dă el seama cât de mult am strica noi cauzei româneşti dacă am începe acum să ne certăm în scris în public!? Articolele despre Silviu şi Sanda şi interviurile cu ei au conţinut mai multe neadevăruri. Nici prin minte nu mi-a trecut să scriu redactorilor respectivi pentru a corecta „greşelile" strecurate. Acum însă, Silviu îmi spune că el doreşte ca eu să telefonez redactorului şef al săptămânalului *Printing News* şi să-i spun că renunţă la scrisoarea lui şi că nu vrea să fie publicată. Sper că o face pentru că îşi dă seama cât de mult a greşit că a scris-o din capul locului. Cum însă el a scris pe data de 10 martie şi a cerut în mod ritos ca „punerea lui la punct" să fie publicată în următorul număr al lui *Printing News*, nu exclud posibilitatea că altul e motivul care-l îndeamnă acum să-mi vorbească de această nefericită intervenţie a lui. „Următorul" număr a ieşit pe data de 14 martie şi scrisoarea lui n-a apărut, în ciuda cererii lui exprese. Îşi dă poate seama că eu am fost informat de această scrisoare şi că publicarea ei nu este deloc sigură. În plus, dacă, de fapt, el dorea să corecteze o greşeală făcută pe ziua de 10 martie, de ce nu mi-a vorbit nimic despre ea când am discutat împreună toată noaptea?

Marţi, 21 martie 1961

Félix Fenston, milionarul, ne invită seara la cocktail. Mai multă lume de faţă. Josten, însă, care a aranjat această întrunire, aduce 50 de copii din cartea lui Silviu ca acesta să le semneze. Fenston le va distribui prietenilor lui.

Joi, 23 martie 1961

Sanda îmi spune că a telefonat la *Printing News* ca să le ceară să abandoneze publicarea scrisorii lui Silviu.

Seara la Michael Maxwell-Scott. Vorbesc cu Matila Ghyka şi soţia lui, care sunt unchiul şi mătuşa lui Michael. Mama lui e şi ea acolo. Mai târziu vine Roddy Ghyka (băiatul lui Matila, de vreo 26 ani) şi Anne-Marie Callimachi. Vorbim de posibilitatea salvării Marinei Brâncoveanu. Ea este născută Ştirbey, sora Sandei

Cantacuzino. Brâncoveanu a fost recent condamnat la închisoare pentru atitudine ostilă regimului şi pentru difuzarea de informaţii obţinute de la posturile apusene de radio[339]. Sfatul meu a fost acelaşi pe care l-am dat lui Michael şi lui David Floyd, când au fost la mine la birou. Anne-Marie mi-a spus că multă lume a întrebat-o dacă cele scrise de Crăciunaş în cartea lui sunt sau nu adevărate şi că ea ar fi răspuns că trebuie să fie adevărate din moment ce eu îl susţin.

Vineri, 24 martie 1961

Van Roon de la Halcyon Line (Thyssen Group) vine de la Rotterdam special pentru a discuta chestiunea transporturilor de iută din Pakistan. Iau masa cu el şi cu Alexandru Şandru din Venezuela.

Susman de la BBC vine să mă vadă cu Petre Anghelescu, ofiţer de marină comercială, acum cetăţean austriac. Anghelescu nu mai vrea să continue să navigheze pe Dunăre pentru că îi e frică să meargă în ţările comuniste. Mă roagă să-l ajut să fie plasat aici, în Apus, pe mare. Fac tot ce este necesar.

Ieri am avut o cină de 16 persoane la noi acasă. A venit şi Titinica Iliescu, şi Lionel, şi Vivienne Bloch. Lionel îmi place foarte mult. E serios, inteligent şi bun român. Îmi spune că-mi stă la dispoziţie pentru orice activitate politică. îl voi introduce şi pe el în grupul St. Oswald.

Luni, 27 martie 1961

Masa cu Serge Ovsievsky la Savoy. Vorbim despre chestiunea iută. Îmi arată apoi şi cele două numere din hebdomadarul *Continent* publicat în Franţa şi Germania. Finanţarea este făcută de Heini Thyssen-Bornemisza, redactor-şef fiind Revay (ungur de origine).

Dinu Daponte şi Koziell vin la noi la birou pentru a discuta aceeaşi problemă a iutei. Dacă reuşim ar putea să devină ceva foarte interesant. După cină, Sanda şi Silviu

339 Marina Brâncoveanu (1912-2001), aviatoare, soţia prinţului Constantin Basarab Brâncoveanu. In timpul războiului a înfiinţat Escadrilele Sanitare militare. Împreună cu cei doi copii, Marina Brâncoveanu (Ştirbey) a reuşit să părăsească România in 1964.

vin la noi acasă. Trebuiau să sosească la 8.30 p.m., au apărut însă abia la orele 9.50 p.m. De la început am simţit o atmosferă foarte neprietenoasă, plină de suspiciune. Curând mi-am dat seama că e ceva la mijloc.

Îndată ce Sanda mi-a comunicat că a vorbit cu redactorul săptămânalului *Printing News*, eu am socotit că trebuie să caut să uit toate dezamăgirile cu ei şi să-i susţin acum din nou cu toate forţele şi legăturile mele. Imediat am aranjat prin Josten invitaţia la Felix Fenston. Am vorbit apoi cu Pomian şi l-am propus pe Silviu să fie şi el invitat la întrunirea de la lordul St. Oswald, miercurea viitoare, şi, în fine, i-am aranjat ca FIJL să-i dea o recepţie, cum am făcut-o pentru Salvador de Madariaga, în onoarea lui, cu ocazia publicării cărţii lui.

În loc să fie încântaţi, atât Sanda, cât şi Silviu au început să mă descoase, cine face parte din organizaţiile astea, ce scop au ele, de ce-l invităm pe el, ce rost are să se facă acum o recepţie etc. Ba, la un moment dat, a insinuat că eu vreau să fac recepţia pentru el pentru a marca cinci ani de existenţă a agenţiei mele de presă

FRP. Cu un cuvânt, impresia era absolut clară. Ei sunt convinşi că eu vreau să folosesc „faima” lui actuală pentru a beneficia de pe urma ei. Pe scurt, „se lăsa greu”. Evident, succesul li s-a urcat la cap şi nu mai văd lucrurile deloc obiectiv. Nu m-am revoltat de această absurdă interpretare şi nu le-am spus „duceţi-vă dracului!”, cum doream să o fac. Am răspuns serios şi amănunţit tuturor întrebărilor ce mi-au pus, dar când au spus că ar fi fost potrivit să li se dea o recepţie când a ieşit cartea şi că acum poate nu mai e aşa de bine, am căzut imediat de acord cu ei şi am abandonat ideea recepţiei. Va veni la întrunirea de la St. Oswald, deşi acum îmi pare foarte rău că l-am propus. Nu se mai termină oare şirul de dezamăgiri?

Marţi, 28 martie 1961

Îi povestesc lui Johnny Troiano ce s-a petrecut aseară. După părerea lui, Viorel este acela care i-a montat.

Nu este exclus, dar păcat, mare păcat!

Miercuri, 29 martie 1961

Dinu îmi comunică la telefon că a găsit finanţele necesare pentru transporturile de iută din Pakistan. Ar fi bine să reuşesc în această chestiune căci ar produce rezultate financiare frumoase pe care le-aş putea apoi dedica problemelor româneşti.

După-masă, la 5.30, Alexandru Şandru vine la mine la birou. Mergem apoi împreună la Lionel Bloch şi de-acolo la Silviu Crăciunaş. Toţi patru sosim la 6.00 precis la lordul St Oswald la cocktail. L-am găsit acolo pe Sir Edward Beddington-Behrens, care luase ceaiul cu The Dowager Lady St. Oswald. În afară de Boulle şi Chorquette (i-am spus Clochette?!) erau şi alte două doamne tinere. Altfel, numai noi, cei din grupul „La Breviere". Vane Ivanovic[340] (milionarul armator), Lavrenele şi Tosic, din partea iugoslavilor, şi Pomian, Labetz din partea polonezilor. Discuţii politice au fost destule. Dar nu acesta era scopul. Intenţia era de a ne cunoaşte mai bine, fără niciun fel de şedinţă formală. Lionel a plecat devreme, căci era deja angajat la cină. Şandru însă ne-a invitat, pe mine şi pe Silviu, să luăm cina împreună. El voia, evident, să discutăm puţin problemele româneşti. Silviu a insistat să o luăm şi pe Sanda. Am mers la restaurantul La Chanterelle. Seara însă n-a fost reuşită. Discuţii serioase şi planuri de acţiune nu s-au făcut. Sanda, ca de obicei în ultimul timp, a dus discuţia la „neînţelegerea" dintre noi. A spus la un moment dat: „Tu, Iancule, ai o personalitate foarte puternică. Eşti angajat într-o serie întreagă de acţiuni şi activităţi, care toate converg spre scopul politic al liberării ţării. Silviu vrea să lucreze cu tine. Dar tu trebuie să-l laşi pe el să aleagă unde să colaboreze. E natural ca tu să vrei susţinerea agenţiei tale de presă (FRP). E copilul tău. Dar

340 Ivan (Vane) Ştefan Ivanovic (1913-1999), sportiv, om de afaceri, diplomat. S-a stabilit la Londra încă din perioada interbelică, fiind în relaţii amicale cu Ion Raţiu începând cu anii 1960. Şi-a publicat memoriile în Anglia cu titlul LX: Memoirs of a Jugoslav, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1977.

Silviu nu vrea să o focă. De ce-l forţezi?" în cursul unei alte discuţii, Sanda şi-a arătat suspiciunea de bază pe care o are faţă de mine. Mi-a explicat că pe vremea ciocnirii mele cu Barbu Niculescu ea a luat partea lui Barbu pentru că pe el îl cunoştea din copilărie. Dar şi pentru că „tu, Iancule, ai ceva în tine de Don Quijote. Un lucru care mi te îndrăgeşte, dar nu-mi inspiră suficientă încredere. În timpul revoluţiei ungare din 1956 voiai să te întorci în ţară!?" A spus acest lucru ca un reproş. Ca o dovadă că sunt „iresponsabil", deşi nu a utilizat acest termen. Eu nu m-am apărat. Ea însă nu-şi dă seama că planurile mele, la acea perioadă, erau foarte serioase şi pe deplin fondate pe realitate. Dacă mă întorceam în ţară însemna că aveam o şansă serioasă de reuşită. Pentru mine faptul că plănuiam să mă întorc în ţară este doar o dovadă că gândesc „în mare" şi văd posibilităţile istorice. Faptul că nu m-am întors – determinat fiind mai ales de cele afirmate de generalul Schyler (americanul de la NATO) la acea oră – dovedeşte că judec aceste mari planuri la rece şi nu mă ambalez în aventuri. Dacă aş fi socotit posibilitatea unei revoluţii care să reuşească drept reală, m-aş fi întors fără nicio ezitare. Sanda însă, ca atâţia alţii, nu vede lucrurile decât sub prisma imposibilităţii de a schimba „statu-quo"-ul prin eforturile noastre. Or, eu sunt convins că schimbarea politică din Europa răsăriteană se va efectua, atunci când se va efectua, numai dacă noi, prin acţiunea noastră, forţăm lucrurile şi-i punem pe apuseni într-o imposibilitate morală de a refuza să ne ajute. Situaţia e foarte limpede, deşi prea puţini o văd încă. Ruşii nu vor abandona Europa Răsăriteană de bunăvoie, apusenii nu vor începe o cruciadă pentru eliberarea noastră. O răscoală generală, bine plănuită şi alimentată din apus, ar crea o nouă situaţie periculoasă Sovietelor şi comunismului în general. Un compromis s-ar putea atunci găsi, acceptabil ruşilor. Atâta timp însă cât ei nu sunt periclitaţi deloc, şansele de a ne vedea ţările libere sunt neglijabile.

Deşi discuţia nu s-a dezvoltat cum aş fi dorit eu, toată această seară mi-a făcut bucurie. Patru români chipeşi, căci suntem toţi înalţi şi bine făcuţi, am reprezentat interesele româneşti. Aş fi foarte fericit dacă aş putea menţine şi mări o astfel de grupare. M-a bucurat, de asemenea, faptul că ceilalţi, care nu s-au cunoscut până acum, s-au plăcut reciproc. Atât Silviu, cât şi Sandu Şandru au socotit înţeleaptă hotărârea mea de a include şi un evreu, şi l-am găsit pe Bloch foarte bine, serios, modest, demn şi bun român.

Joi, 30 martie – 10 aprilie 1961

Dis-de-dimineaţă, la orele 6.00, plecăm cu maşina destinaţia Franţa. Ne îmbarcăm pe ferry-ul de la Dover la Boulogne, pe o mare destul de agitată. Abia porniţi şi aventurile au şi început. Atât eu, cât şi Nicky, tot mai avem doar un „document de călătorie" în loc de paşaport, eu pentru că n-am cerut niciodată cetăţenia britanică, Nicky pentru că s-a născut la Davos şi elveţienii nu acordă cetăţenia decât celor născuţi pe teritoriu elveţian *din părinţi elveţieni*. Până recent, pentru a intra în orice ţară europeană, cu excepţia Germaniei, îmi trebuia o viză în toată regula. Câteva zile înainte de plecarea noastră din Anglia eu citisem în ziarele româneşti din exil că ţările „pieţii comune" nu mai insistă la această formalitate dacă cei cu document de călătorie au reşedinţă permanentă în una din ţările europene. Eu am interpretat această nouă dispoziţie drept aplicabilă şi celor din Anglia, deci mie şi lui Nicky, şi nu mi-am luat vizele pentru Franţa. Când m-am prezentat la funcţionarul de imigraţie francez, consternare. Nicky şi cu mine nu putem intra în Franţa. Nu m-am dat însă bătut. I-am explicat calm situaţia şi l-am rugat să ne ajute. Rezultatul a fost că, deşi instrucţiunile lui erau absolut categorice, francezul ne-a lăsat să intrăm în Franţa cu condiţia să ne întoarcem în Anglia tot prin Boulogne. Am răsuflat uşurat căci ar fi fost un mare păcat ca Elizabeth, Indrei şi prietenul lui Indrei, Patrick Philip, să nu poată merge în această scurtă vacanţă de Paşti, iar

eu şi cu Nicky să trebuiască să ne întoarcem la Londra. Din nou, se dovedeşte credinţa mea fermă că, ori de câte ori eşti în dificultate, o explicaţie judicioasă a situaţiei are foarte bune şanse de a convinge pe cei în drept de dreptatea cauzei tale, chiar dacă aparenţele sunt împotriva ta.

De la Boulogne cu maşina până la Poincy, lângă Meant, din apropierea Parisului. Curând după sosirea noastră vine şi cumnatul meu Godfrey Pilkington cu familia sa (Andrew, Penny şi Clarissa, cei trei copii ai săi, Eve, soţia lui) şi cu Cristobel, care lucrează în galeria de artă a lui Godfrey. Ne-am îmbarcat pe două mici yacht-uri, Madelaine şi Geneviève, pe care le-am navlosit de la un oarecare monsieur Zyvy, fabricant de tuburi de pastă de dinţi.

Prima oprire a fost la Fierté-sous-Jouarre, pentru a vizita cripta mănăstirii de maici de la Jouarre. Foarte impresionantă. Fondată în secolul al 7-lea de St. Telchilde (630 – 662) şi de fratele ei, St. Agilbert, episcop al Parisului, în ordinea vechimii, este al doilea monument religios al Franţei, cel mai vechi fiind Capela din Grenoble (am văzut-o în 1949). Ce m-a izbit mai mult a fost dovada înaltei culturi în epoca merovingiană. Cripta e formată din două încăperi. Prima, cea mai veche, are un plafon susţinut de şase pilaştri, căci nu sunt coloane mari, de marmoră, fiecare diferit. Capitelurile foarte ornamentate cu forme sculptate, geometrice, însă deloc clasice. A doua încăpere e mai puţin frumoasă, coloanele mai ordinare.

Excepţional de interesant însă este peretele din faţă al primei încăperi. De fapt, până acum câţiva ani a fost acoperit de un alt perete, adăugat mult mai târziu. Piatra utilizată la construcţie a fost tăiată în forme clasice geometrice, cilindri, paralelipipede etc. care continuă pe toată grosimea peretelui. În secţiune plană – ceea ce e tot ce puteam noi vedea, impresia este de un mozaic perfect simetric angajat de pătrate, hexagoane, cercuri, romburi etc.

Ne-am oprit apoi să vedem diverse biserici gotice. Nogent-lArtaud a fost prima. Sec. al XVI-lea, stil gotic ilamboaiant în noaptea învierii eram la Château-Thierry, oraşul lui La Fontaine. Numele oraşului însă se datorează penultimului rege merovingian, Thierry al IV-lea, pe care Charles [Carol] Martel l-a închis în beciul propriului său palat. Zidurile parcului palatului sunt impresionante şi frumos luminate. O promenadă sub aceste ziduri dă un aspect dramatic oraşului de la poalele dealului, mai ales dacă e întreprinsă, cum am făcut-o noi, luminaţi de o lună plină. Biserica Saint-Crépin, sec. al XV-lea şi al XVI-lea. În faţa ei un foc de lemne care fu stins în momentul intrării în biserică a ultimului enoriaş după încercuire. A doua zi băieţii şi cu mine ne-am dus la Sf. Liturghie.

O biserică gotică cu totul excepţională e cea din Mezy, restaurată abia anul trecut şi încă nereconsacrată. Localnicii par să nu ştie nimic. Satul e mic, populaţia infimă. Interesul lor pentru acest monument arhitectonic excepţional, nul. Cred că trebuie să dateze din sec. XIV-lea, al XV-lea, poate chiar mai devreme căci are mai multe elemente ale stilului romanic.

Essomes-sur-Marne are o biserică din sec. al XII-lea, stilul romanic aproape pur. La Dormans am vizitat biserica din sec. 13-lea, dar m-a mişcat mai mult monumentul de Recunoştinţă ridicat celor căzuţi în marile şi sângeroasele bătălii de pe Mama. Mii şi mii de oameni şi-au pierdut viaţa aici în cursul ultimei ofensive germane şi contra-ofensivei aliate. Între 16 iulie şi 5 august 1918 întreaga câmpie care se desfăşoară la picioarele dealului în vârful căruia au fost construite capela şi cripta Recunoştinţei a fost acoperită de sânge.

Inevitabil, te gândeşti la zădărnicia eforturilor şi sacrificiilor umane când sunt lipsite de perspective istorice de lungă durată. Abia 25 de ani mai târziu, Marna a fost din nou teatrul unor costisitoare lupte pentru liberarea Europei.

În schimb, biserica din Damery mi-a făcut multă

plăcere. Nava e foarte veche. Stil romanic, arcuri în semicerc, pereţi groşi care se subţiază în unghi ascuţit pentru a face loc ferestrelor. Centrul bisericii şi capela stil gotic. Capitelurile merită să fie menţionate căci ornamentarea lor este foarte elaborată şi cu gust. Interesantă, de asemenea, este lipsa de simetrie, căci braţul de sud al „Crucii" arhitectonice este mai gros şi mai lung decât cel de nord. Explicaţia trebuie găsită, fără îndoială, în existenţa unei în [năstiri de călugări în împrejurime sau chiar în Damery. Scaunele din braţul de Sud, în orice caz, sunt caracteristic „călugăreşti", cu o mică protuberanţă sub şezut, pentru a da oarecare sprijin călugărilor mai bătrâni în timpul lungilor ore de rugăciuni în picioare. Ceilalţi s-au dus să vadă pivniţele de şampanie ale Domnului Halary. Eu am preferat să scriu şi să citesc.

De la Damery până la Château Thierry eu am fost acela care am condus yachtul (vedetă) aproape tot timpul. Mi-a făcut plăcere, mai ales seara. Apele calme, aproape fără nicio mişcare, păreau o oglindă sumbră, iar soarele, jos de tot la orizont, roşu, atingea doar vârfurile copacilor de pe dealurile ce înconjoară valea largă a Marnei, din toate părţile. Odată ce ai ajuns să stăpâneşti cârma, dirijarea unui astfel de vas cu motor e o ocupaţie foarte satisfăcătoare. Spiritul ţi se linişteşte şi privirea-ţi este forţată să vadă cât mai departe posibil. Ca şi ţărmul care-şi dobândeşte înţelepciunea datorită nevoii de a plănui recolta luni înainte, aşa şi marinarul are mai multă linişte şi răbdare în suflet pentru că trebuie să privească în depărtare şi să-şi conducă nava printr-o adevărată economie de eforturi, de mişcări.

La radio – singura noastră legătură cu lumea politică din moment ce n-am văzut un singur ziar de când am părăsit Londra – totul e dominat de negocierile franco-algeriene care urmează să înceapă pe ziua de 8 aprilie. Atentate şi contra-atentate. Naşterea sau renaşterea unei naţiuni nu este un proces uşor. Algerienii însă au luptat fără încetare de ani de zile. Merită ca doleanţele lor să fie

revendicate. Păcat că noi nu suntem atât de bine organizaţi pentru a atrage atenţia opiniei publice mondiale asupra sacrificiilor, suferinţelor şi curajului celor care luptă pentru independenţa ţării noastre. Mă întreb dacă este vorba de un exces de individualism sau de o lipsă de patriotism *real* nesentimental sau complementar sentimentalismului pe care, fără îndoială, majoritatea românilor îl au.

De pe vârful unei coline pe malul drept al Mamei, Papa Urban al II-lea binecuvântează lumea. Nu ştiu când a fost ridicată această statuie gigantică a celui mai faimos fiu al regiunii. Este însă semnificativ că şi astăzi această statuie e respectată, dacă nu renovată. O imagine fidelă a prezentului. Franţa astăzi, catolică în teorie, agnostică sau ateistă în practică, reţine totuşi în mod subconştient, s-ar putea zice, legătura ei spirituală cu Roma eternă. Preoţi – muncitori, renaşterea catolică, acţiunea catolică etc. Tot felul de simptome.

Parisul este, în definitiv, un microcosm al bisericii „catolice universale" (N.B. Nu e un pleonasm, pentru că mă refer la biserica catolică de pretutindeni!). Chiar mai mult decât Roma. Pe lângă biserica catolică „latină", Parisul conţine importante comunităţi religioase catolice de rit bizantin. Melechiţii, maroniţii, ucrainenii, sârbii, românii, copţii şi mi se spune că şi bulgarii au o biserică unită la Paris. Roma, mai mult decât orice altă organizaţie occidentală, vizează, în mod natural şi necesar, de altfel, aspectul permanent al luptei contra comunismului. Foarte înţelept susţine astăzi bisericile catolice minuscule ale coloniilor de exilaţi din răsăritul Europei. Parisul, fiind un centru al refugiului, are o serie de misiuni catolice, sub jurisdicţia directă a arhiepiscopului de Paris, Mons. Feltin.

Londra, 13 aprilie 1961

La întoarcere, multe probleme. Tânărul ofiţer de marină Anghelescu, pe care l-am prezentat eu societăţii Watts, Watts & Co., a primit un post de „junior engineer", însă are acum tot felul de dificultăţi cu autorităţile de

imigrare. I le-am soluţionat cum am putut şi totul s-a rezolvat.

Petre Lazăr şi cu Leontina, şi ei au tot felul de complicaţii. În fine, am aranjat să ia o locuinţă pe ziua de 5 mai şi până atunci să continue să locuiască la d-na Walls, eu dându-i acesteia 10 (zece lire) pe săptămână. Lady Birdwood a fost de faţă. Ea ne-a ajutat enorm în toate aceste chestiuni.

Gicu Pop a fost pe la mine. Mi-a povestit despre călătoria[341] lui la Madrid şi Paris, unde l-a văzut şi pe părintele Zăpârţan. Acesta i-ar fi spus că: „Raţiu face apostolat pentru românism" şi „de ce nu vine şi pe la noi prin Germania". Chiar dacă realitatea e mult sub aceste afirmaţii, vorbele părintelui Zăpârţan mi-au făcut bucurie. Un oarecare ecou şi înţelegere tot se mai găsesc pe ici, pe colo.

Roma, 29 aprilie 1961, orele 14.00

Simt în drum spre Pakistan – o călătorie ce este culminarea unei activităţi intense de două săptămâni. Mă refer la posibilitatea noastră (J.R. Shipping – împreună cu Chandris Bros. Ltd, armatorii greci, şi cu Dinu Daponte) de a accepta un contract pentru transportul a 600.000 de tone de iută pe an. În ce ne priveşte, totul este pus la punct. Urmează acum să vedem dacă ne putem înţelege cu pakistanezii. Activitatea comercială a fost, ca întotdeauna, secundară celorlalte interese şi acţiuni în care sunt angajat.

Familia lui Petre Lazăr, cu ajutorul lui Jane Birdwood, a fost acum plasată foarte bine la nişte prieteni ai ei. Sper că acum se vor potoli şi aşeza în mod permanent. Băiatul lor cel mare lucrează şi el, şi Petre are un post bun la un spital. Ca să aranjez lucrurile spre satisfacţia tuturor am

341 Călătoria lui George Pop în Spania a fost făcută la iniţiativa Securităţii, Pop având sarcini să cultive şi să lărgească cercul de relaţii cu românii din Spania pentru a putea fi exploataţi din punct de vedere informativ: „în acest scop, se va pregăti şi organiza marşrutizarea sa în Spania, având ca acoperire rezolvarea unor afaceri" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, f. 231).

dat d-nei Walls, în total 30. Cum am dat deja Leontinei 30 şi 5 avans unei italience care a căutat să-i ajute, am avansat, în total, 65 pentru această familie. Sper doar să dovedească că eforturile mele să-i ajut au fost justificate.

Un alt prieten al lor, venit tot clandestin în Anglia, care-şi spune Didi, dar care are paşaport fals canadian sub numele de Berkovics (?) a venit la mine într-o seară şi mi-a cerut să fac pentru el ce am făcut şi pentru Lazăr. A fost extrem de impertinent şi băut. De atunci şi până acum a tot încercat să mă facă să intervin pentru el. Am refuzat – printre alţii mi-a telefonat şi Cornea – şi i-am transmis sfatul să se predea autorităţilor. Odată ce a făcut acest pas, voi vedea dacă poate fi ajutat sau nu. Până acum însă nu s-a predat.

Anghelescu, tânărul marinar, a venit înainte de îmbarcare să-mi mulţumească pentru ajutorul ce i-am dat. I-am spus că caute să facă cinste numelui de român oriunde s-ar duce. Este singura recunoştinţă ce-i cer.

Cartea lui Vintilă Horia *God Was Borti în Exile* va fi publicată pe ziua de 25 mai. Am aranjat cu Barnes să-i dea o recepţie. Şi eu îi voi da una. Îndată ce voi reveni la Londra, voi trimite lui Barnes o listă a criticilor prieteni mie şi României, care vor căuta să scrie despre cartea lui ori să o recenzeze.

Acţiunea pentru Constantin Noica se desfăşoară foarte mulţumitor. Peter Benenson mi-a trimis textul care va fi încadrat în cartea Penguin, pe care vom publica-o pentru a marca apelul pentru Amnistie adresat opiniei publice mondiale. împreună cu Wendy Muston am refăcut anumite pasagii. Am avut mare grijă, în special ca să nu ne lăsăm descoperiţi unor acuzaţii că încercăm să-l facem pe Noica basma curată în ce priveşte simpatiile lui pentru anumiţi legionari.

Avem acum textele celor două cărţi ale lui Noica: *Jurnal filosofic* şi *Povestiri din Hegel* După o oarecare discuţie, am reuşit să-l conving pe Podea să accepte să o traducă pe cea de a doua. Prima va fi probabil tradusă de

d-na Nandriş. Fotografierea, sau mai degrabă developarea, unei versiuni fotostatice a acestor două cărţi m-a costat 20. Am spus şi d-nei Muston şi lui Podea că doresc să am o *înţelegere în scris cu ei* înainte de a începe lucrul, pentru că vreau să evit cu orice sacrificiu repetarea altor cazuri. M-am gândit bineînţeles la Crăciunaş, care acum spune că el a căzut de acord să dea FRP-ului 25% din drepturile lui de autor *sub presiune* (?!). În realitate, pe vremea aceea, ianuarie 1958, el ar fi fost încântat să accepte.

I-am spus şi lui Wendy şi lui Podea că „în momentul succesului, dacă este un succes, lumea tinde să uite cum au început lucrurile şi care au fost înţelegerile originale”. Ambii au fost de acord. Podea probabil va dori să fie plătit pe mia de cuvinte. El doreşte ca textul lui să fie revăzut de un filosof englez. Încă nici nu ştiu cui voi oferi această carte. Manya însă doreşte să o vadă.

Broşura scoasă de Josten asupra utilizării parlamentului pentru a capta puterea pentru comunişti are mare succes. S-a ajuns la a 5-a ediţie. Este bazată pe un original al deputatului ceh Kazak. Interesant că Josten a obţinut acest text de la Radio Europa Liberă. E traducerea lor în primul rând, verificată apoi de Josten. REL însă nu şi-a dat seama de însemnătatea acestui document pentru lumea liberă şi pentru propaganda anticomunistă. Deunăzi, în Camera Comunelor, lordul Morrison of Lambeth (Herbert Morrison), Desmond Donnelly, lordul Birdwood şi deputatul conservator Hamilton-Kerr au vorbit ataşaţilor de presă aparţinând tuturor misiunilor diplomatice necomuniste din Londra. E un frumos succes binemeritat al lui Josten.

Îndată după întoarcerea noastră din vacanţa de Paşti, Silviu mi-a telefonat căci, îmi spune, doreşte să se consulte cu mine asupra mai multor lucruri şi asupra drumului pe care trebuie să-l urmeze acum. N-am putut să-l văd imediat şi l-am invitat să vină cu mine marţea trecută (25 aprilie) la Cambridge, unde trebuia să vorbesc despre „Laos, Cuba şi Algeria”. Silviu n-a putut să vină, însă ne-

am văzut aseară (ceea ce mă amuză este cum a schimbat acum tonul şi a revenit din nou la tot felul de complimente şi comentarii flatante. De exemplu: „Tu, Iancule scump (?!), eşti cel mai energic şi mai eficace în acţiunile tale dintre toţi românii” Sau, mai impresionant (?!): „Tu simţi totul, tu vibrezi pentru ţară. Toată lumea-şi dă seama de acest lucru” Cum spune Elizabeth, căreia i-am povestit, amuzat, această convorbire cu Silviu: „Ce vrea de la tine, oare, de data asta?” în fine, să nu fim prea suspicioşi. Omul, poate, a ajuns să fie mulţumit acum. Nu mai este *flămând* şi la propriu, şi la figurat. Succesul, poate, i-a adus şi o oarecare obiectivitate de judecată.

Silviu mi-a cerut un exemplar al ziarului RPR-ist *Glasul Patriei* în care suntem atacaţi pe chestia cărţii lui[342].

342 Articolul la care face referire Ion Raţiu a fost publicat în Glasul Patriei după ce George Pop a făcut o informare ofiţerilor DIE de la Londra pe această temă, la începutul lunii martie 1961. Pop, care în acea perioadă devenise deja prieten al lui Raţiu, a atras atenţia Securităţii că acesta a început „sa aibă din ce în ce mai multe bănuieli asupra celor declarate de S. Crăciunaş referitor la fuga sa din ţară, lăsând să se înţeleagă că după părerea lui toată povestea din cartea acestuia ar fi o combinaţie a organelor Securităţii RPR. Iancu Raţiu spune că, deşi nu este convins de acest lucru, următoarele fapte îi întăresc tot mai mult această concluzie: pe de o parte, încă de la început s-a eschivat să discute o serie de probleme şi amănunte asupra cărora el, ca principal colaborator al lui S. Crăciunaş în conceperea cărţii, insista în mod deosebit să apară în carte, un lucru care până la urmă nu s-a realizat La multe probleme, după afirmaţiile lui Iancu Raţiu, S. Crăciunaş dă răspunsuri foarte relative şi se arată nervos când se deschid discuţii asupra lor. Pe de altă parte, Iancu Raţiu afirmă că pentru el este un semn de întrebare faptul că autorităţile RPR nu i-au [sic] nicio poziţie faţă de cartea lui S. Crăciunaş în timp ce au făcut o problemă atât de mare cu cartea lui Horia Vintilă care, după părerea lui, nici nu se poate compara prin efect cu a lui S. Crăciunaş”. Raportul are o rezoluţie a colonelului Nicolae Doicaru, şeful DIE în acel moment care a ordonat adjuncţilor săi să se ocupe „cu seriozitate de a apare, aşa cum s-a dat ordin, articole în Glasul Patriei şi în presa noastră despre Crăciunaş. Pe linie de legaţie să se facă în străinătate demascare aşa cum s-a făcut şi în cazul celuilalt fugar la Paris. Acesta-i ordinul tov. ministru” (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, f. 225). Practic, articolele comandate de DIE urmăreau reîntărirea poziţiei agentului lor în emigraţie şi eliminarea îndoielilor exprimate de Ion Raţiu.

El este prezentat drept criminal de rând, iar eu sunt binecunoscutul *spion* cu sediul la Londra. Basil Raţiu, potrivit acestei versiuni, este fratele meu, şi el spion în Elveţia. Mi-a dat apoi lista recenziilor. Este impresionantă: 112 recenzii până acum. I-am dat la rândul meu recenzia scrisă de Lavrenele în *Christian Review* şi în care se referă la mine drept *„the well – known Rumanian patriot and benefactor”*[343].

Silviu este foarte dezamăgit de reacţia generalului Lazăr şi de faptul că Romi Boilă încă n-a menţionat măcar cartea lui în *La Nation Roumaine*. E încântat însă că Vişoianu îi scrie acum în termeni foarte călduroşi. Cred că Silviu ar dori să intre în Comitetul Naţional Român sau să fie reprezentantul lor la Londra. I-am spus că eu sunt gata să vorbesc prietenilor mei americani ca să-i înduplec să ridice această chestiune. Silviu nu s-a pronunţat. Cred însă că ar vrea să fac acest lucru. „E o chestiune de metodă”, a zis Silviu. „Oamenii din Comitet nu sunt buni de nimic. Sub nivelul cerut de evenimente. Odată însă ce am pătruns acolo, atunci voi putea acţiona pentru a aduce şi pe alţii”.

I-am povestit cum, în 1948 – 1950, am avut acţiunea *Tribuna* tot cam cu aceleaşi scopuri. Urmărisem, de fapt, intrarea în Comitetul Naţional Român a lui Bunescu şi Mişu Răutu. Ei trebuiau apoi să obţină intrarea în partid şi în Comitet a lui Tilea şi Davila. Odată ajunşi, însă, în Comitet au uitat de toate acestea şi s-au mulţumit să primească salariul lor de $300 pe lună cu regularitate matematică. N-am adăugat că şi Silviu va face acelaşi lucru, deşi asta este credinţa mea. Sunt, însă, dispus să-l sprijin să intre. Eu, *un lucru e sigur*, nu doresc să intru în acest Comitet care este complet divorţat de masa exilaţilor, decât numai în momentul în care va fi complet refăcut *şi nu sub conducerea lui Vişoianu*. Dacă însă Silviu vrea să intre în Comitet, şi poate să o facă, să-i fie de bine. I-am spus lui Silviu chiar că eu cred că Vişoianu ar dori

343 „Binecunoscutul patriot şi binefăcător român” (în lb. engl.) (n. red.).

intrarea lui în Comitet pentru că ar fi o întărire a Comitetului.

Sanda a fost însă aproape violent opusă: „Cum, să lucrezi cu nişte oameni care te-au abandonat? Oameni pe care îi arăţi în lumina lor adevărată, pe care îi ataci, în cartea ta. Eu sunt total împotriva acestui plan” N-am spus nimic. Silviu mi-a dat apoi copii după diverse scrisori din corespondenţa lui cu Vişoianu şi generalul Lazăr. Guşti Popa a fost cel care a scris recenzia cărţii în *România*.

Călătoria de la Londra până deasupra Alpilor a fost neinteresantă. Nori groşi peste tot. Alpii înzăpeziţi, însă au fost vizibili din când în când. Sunt însă cu mult mai neimpresionanţi, de la această altitudine, decât Munţii Stâncoşi din America, pe care i-am trecut de la Denver la Salt Lake City. Nu sunt aşa de masivi şi văile sunt mai înguste. Nici râuri mari nu-i împart, cum o face Colorado River în America sau Snake River.

După ce ne-am scoborât sub plafonul de nori, deasupra câmpiei, peisajul roman a apărut în toată splendoarea lui primăvăratică. Covor întins verde. Case mici, cubice, albe, cu acoperişuri de ţiglă roşie, împrăştiate parcă la întâmplare. Frumos. Curat şi oarecum limpede. E, oare, un omagiu drapelului italian!?

Cât am stat în Roma a plouat tot timpul. Deasupra golfului Taranto norii au început să se subţieze şi, apoi, să dispară complet. Am trecut peste călcâiul cizmei italiene. Lăsând la dreapta noastră o insulă destul de mare din Arhipelagul Ionic, am traversat Grecia de-a lungul Canalului de Corint. Peloponezul e arid. Doar câmpia din jurul Patrasului arăta puţină verdeaţă. Restul e de o culoare bună-roşiatică. Atena la stânga parcursului nostru este impresionantă. Dealul Acropolei se vede bine. Pireul şi întreaga câmpie atât de faimoasă în Antichitate, odată „Munţii” de la răsăritul Atenei trecuţi, câmpia până la mare pare făcută dintr-o zonă haşurată de la Nord la Sud. Este iluzia optică pe care, fără îndoială, micile proprietăţi în fâşii înguste o dau de la înălţimea noastră.

Harta pe care o am la îndemână, din păcate, nu este la o scară destul de mare ca să-mi permită identificarea insulelor. Dar Marea Egee, întreruptă cum este de o mulţime de insule stâncoase, îţi dă impresia unui lac mare în mijlocul munţilor. Probabil că întreaga structură geologică a regiunii este doar un lanţ de munţi scufundat în mare. Am identificat însă cu uşurinţă insula Karpatos şi apoi Rhodos. Ce viaţă patriarhală, liniştită şi confortabilă, scăldată de soare trebuie să aibă populaţia de aici. Ce rost are forţarea lor în făgaşe utilitariste, fie de provenienţă comunistă, fie după şablon american!

Pe-nserate, deşi numai orele 5.20 ora Londrei, am trecut pe deasupra insulei Cipru. Soarele e deja la orizont. În spatele nostru. Dar dă o refracţie a întregului spectru solar, cum privesc spre sud, departe, departe la orizont, unde nuanţele roşii ale spectrului se amestecă şi apoi se unesc cu norii albi împrăştiaţi ca oiţele unei turmă şi cu boarea alb-albăstruie ce pluteşte deasupra Mării Mediterane. Albastrul apei nu devine profund şi întunecat decât când privesc aproape direct sub avion.

Păduri nu par să fie multe în Cipru, dar este destulă vegetaţie. Mult mai multă, în tot cazul, decât în Grecia. De asemenea, forma proprietăţilor financiare sau, mai bine zis, a cultivaţiilor, care abundă în jurul Nicosiei, pare să tindă spre pătrat. E un fel de covor din petice multicolore şi neaşteptate. Am recunoscut şi Famagusta, pe Coasta de Răsărit. Ne apropiem de Beirut. Dar acum se înserează rapid. Soarele e tocmai la orizont, la înălţimea noastră de Boeing 707. Jos, pe pământ, trebuie să fie deja apus.

Ce oraş frumos. Parcă e ieşit din mare. Plajă frumoasă. Un promontoriu ce întrerupe alinierea perfectă a litoralului. Iar în spate munţi frumoşi împăduriţi. Beirutul se profilează pe această cortină. Oraş modern cu clădiri occidentale. Nu însă lipsit de moschee, chiparoşi şi palmieri. Nu e de mirare că a fost descris drept „Mărgăritarul Mediteranei”. La decolare imaginea ce mi-a rămas în minte nu putea să fie mai romantică din moment

ce o lună plină ilumina toată această scenă feerică.

Călătorim aproape în întuneric, deşi lima rămâne la dreapta avionului. Însă e întuneric pe pământ. Doar căpitanul ne anunţă, întâi Damascul la stânga şi apoi, Bagdadul la dreapta. Ambele par orăşele mici de provincie, de la înălţimea noastră. La Teheran aterizăm. Frumos aeroport. Covoare şi mari farfurii bătute în bronz şi argint. Preţurile însă sunt destul de ridicate. Iranul este, poate, ultima împărăţie de operetă. M-ar mira dacă Şahul se va putea menţine pe tron încă 5 ani de zile.

Marţi, 2 mai 1961

Am sosit la aeroportul din Karachi curând după orele 3 dimineaţa. Din primul moment, adevăratul Orient te izbeşte şi copleşeşte. Duse sunt fasoanele şi eleganţa aeroporturilor din Apus. Beirutul şi Teheranul nu fac excepţie. Aici, la Karachi însă, totul e diferit. Clădirea e destul de elegantă, chiar frumoasă. Dar peste tot oameni şi iar oameni. Pe bănci, pe jos, unii dorm, alţii se scarpină; unii vorbesc, alţii privesc în gol cu ochii aţintiţi şi aspect de torpoare. La ghişeul PIA nu mai e ordine. Toţi se îmbulzesc deodată, fără strigăte sau ceartă, dar autodisciplină nu există.

M-am plimbat puţin, prin faţa aeroportului scăldat în unde de călduri; m-am dus, apoi, în restaurant să iau micul dejun. Atmosferă simplă, aproape rudimentară. Eficace însă. La răsăritul soarelui am ieşit din nou afară să admir razele filtrate prin păienjenişul ce acoperea, ca un film, orizontul.

De la Karachi la Dacca [Dhaka] am călătorit alături de un tânăr Isfahani. Fără să-i indic ce mă aduce în Pakistan, am descoperit că este fratele celui mai mare exportator de iută din Chittagong. Coincidenţă bizară şi, sper, semnificativă. La Dacca mă primeşte fratele lui Jalil, Latiz. Simpatic. Mă priveşte bine, prietenos. Câteva ore mai târziu plec, din nou, cu avionul la Chittagong. Scurtul popas la Dacca, însă, a fost botezul meu adevărat aici, în Orient. Am văzut primul car cu boi: două roţi mari cu spiţe

grosolane. Pe osie se sprijină o platformă din trunchiuri relativ subţiri de bambus, iar din mijlocul acesteia iese oiştea, tot de bambus. Am văzut, apoi, mulţimea de pe străzile înguste, murdare: oameni, câini şi vite, căci e adevărat, vacile se plimbă peste tot, dar aici în Pakistan vezi mai multe capre pe străzi decât vaci.

Drumul de la aeroportul din Chittagong până la casa lui Abdul Jalil, gazda mea, a fost însă şi mai revelator. În Chittagong nu se poate vorbi de un centru al oraşului, nici de o parte mai prosperă.

E adevărat, există o nouă stradă largă, cu sens dublu, dar restul e ceva aproape de nedescris. Confuzie, străzi foarte înguste unde mişună oameni negri la culoare, aproape goi. De ambele părţi dughene ca în bazarul din Constantinopol, însă, murdare, exalând o putoare greu de identificat.

Vineri, 5 mai 1961

Cinci zile în Bengalul Oriental nu e de-ajuns să-ţi cristalizezi o opinie. O impresie generală, însă, poate superficială dar totuşi reală, poţi să obţii. Totul este foarte primitiv. Societate agricolă bazată mai ales pe exploatarea iutei, bumbacului şi a ceaiului. Marţi, 2 mai, am plecat cu cei doi fii ai lui Razak (fratele lui Jalil), Said şi Aminuddin (Minu) la Coxs Bazar. Mai întâi cu taxiul până la fluviul Kamafuli. Cu „dinghy”-ul pe celălalt ţărm şi de acolo cu autobuzul. Toată călătoria a durat aproape opt ore. Am avut ocazia, însă, să iau un prim contact cu o serie întreagă de lucruri. Am băut lapte de nucă de cocos pentru prima dată, de pildă. Am văzut primul elefant ce nu era nici în circ şi nici într-o grădină zoologică. Am gustat sau văzut diverse fructe necunoscute mie până astăzi şi am văzut cum se cultivă paprika roşie, căreia-i spune „chili” în englezeşte.

Plaja la Coxs Bazar este extraordinar de frumoasă şi lungă de 72 de mile. Se spune că este cea mai lungă din lume. Totul însă este teribil de rudimentar. Casa de adăpost – hotel nu este – e frumoasă din punct de vedere

arhitectonic, dar e de-a dreptul primitivă când ne referim la confortul ce-l oferă. Am înotat în mare la orele 6 dimineaţa, neştiind că sunt destui rechini prin părţile acestea. Tinerii mei prieteni musulmani s-au mulţumit să privească de pe ţărm şi să mă fotografieze.

Ne-am plimbat prin sat şi am vizitat templele budhiste. Clădite pe pari groşi, simt făcute numai din lemn. Ca nişte mari pagode, au acoperişuri peste acoperişuri. În felul acesta realizează înăuntru o răcoare cu totul neobişnuită prin aceste părţi. E, fără îndoială, efectul izolator al „benzilor” de aer dintre diversele acoperişuri.

Atmosfera în aceste temple este foarte asemănătoare bisericilor sărace din Munţii Apuseni, cu deosebirea că sunt mult mai primitive. Multe statui ale lui Gautama Buddha, fie din metal, fie din piatră. Ornamentarea e cam anapoda. Am văzut o reclamă în englezeşte, atârna şi ea printre celelalte imagini sfinte. Preotul – un călugăr ras pe cap, cu o sutană galbenă până la pământ – era birman. Ne-a lăsat să ne satisfacem curiozitatea, după ce ne-am lăsat încălţămintele afară, însă ne-a tratat cu o completă indiferenţă, fără să ne adreseze vreo vorbă, sau măcar un zâmbet. Tot timpul cât am stat acolo un băieţaş intona, cât îl ţinea bojocii, un cântec monoton, evident bisericesc. Din când în când preotul se ducea să-l corecteze, cântând şi el. Răsfoiau şi o carte sfântă, cu litere frumoase, rotunjite, caracteristice scrisului birman, fără însă ca băiatul să le înţeleagă. Scena era amuzantă. Pe băiat îl interesam noi mult mai mult decât cântecul lui. Datoria e însă datorie aşa că nu se putea opri. Acesta este mijlocul prin care vechea cultură orientală este transmisă din generaţie în generaţie. Preoţii sunt dedicaţi sărăciei. Petrec o viaţă simplă în rugăciuni şi activitate intelectuală.

Tot aici am vizitat şi un mic templu al zeiţei morţii Kali. Doi bătrâni preoţi indieni performau riturile zeiţei. Unul şedea pe jos cu picioarele încrucişate sub el, celălalt aprindea nişte mirodenii. Primul cânta, nu tare şi nici

strident, dar într-o voce şi modulaţie ce-ţi dădea fiori. Era seara târziu. Templul mic, de cărămidă, avea faţada deschisă, doar nişte coloane. Interiorul nu putea să fie mai mult de 3 pe 2 metri. În centrul încăperii altarul cu statuia zeiţei acoperită de ghirlande, de petale de flori, astfel de petale, de altfel – din familia orhideelor cu un parfum puternic pătrunzător –, erau împrăştiate mai peste tot. Indianul care ni s-a alăturat şi la încurajările căruia am intrat în grădiniţa din faţa acestui templu minuscul ne-a povestit o istorioară din timpul războiului. Era prin 1943. Avioane multe de bombardament. Locuitorii speriaţi şi-au luat adăpost pe unde au putut. Mulţi s-au înghesuit într-o clădire solidă de lângă templu. Alţii, nemaiîncăpând, au intrat în templu. Inevitabilul s-a întâmplat. Bombele au început să cadă.

Cei din templu au rămas teferi, neatinşi. Clădirea alăturată a fost total distrusă îngropând mulţimea adăpostită acolo.

Trebuie să remarc că atât buddhismul, cât şi cultul lui Kali, aşa cum e practicat aici, m-au făcut să mă gândesc la fetişism. Ideea a devenit obiectul văzut, adorat, idolatrizat. Casele pakistanezilor de rând sunt construite exclusiv din bambus. Pereţii sunt foi de bambus sau fâşii tăiate din trunchiuri, împletite în tot felul de desene atrăgătoare. Aceste mari secţii sunt, apoi, montate pe scheletul casei făcut din pari mai groşi sau mai subţiri potrivit trăiniciei dorite şi avuţiei proprietarului. Acoperişul la fel, cu un fel de stuf de bambus între foi. Se pare că nu plouă înăuntru decât în cele mai mari furtuni.

Printre obiceiurile acestei populaţii sărace, ca să nu zic oropsite, este şi masticarea frunzei arborelui PAN. Ei pun, apoi, un fel de miez de nucă, fruct al arborelui „supări”, în mijlocul acestei frunze. O împletesc într-un fel de pachet pe care-l pun apoi în gură şi-l mestecă ore de-a rândul. Englezii îi spun „betel”. E clar că are proprietăţi de stimulent, ca tutunul. Produce însă o zeamă roşie care pigmentează, puternic, buzele, gura şi dinţii celui dedat

acestei adicţii.

E greu de imaginat sărăcia acestor oameni. Am vizitat filatura şi ţesătoria de iută. Marea majoritate a muncitorilor câştigă 18 rupii pe săptămână; adică vreo 1.8, ceea ce înseamnă abia a noua parte din ceea ce câştigă muncitorul englez corespunzător. Cei necalificaţi, ucenicii, câştigă abia 15 rupii pe săptămână. Jalil e foarte religios, ca şi tatăl său. Razak e şi mai religios decât el. Îşi face rugăciunile regulat, în public dacă nu se poate altfel. Drept mulţumire lui Allah, au construit o frumoasă moschee pe teritoriul întreprinderii. Locuinţele muncitorilor care nu au un adăpost al lor particular sunt abominabile. Totuşi, aceşti muncitori sunt oarecum o clasă de privilegiaţi în comparaţie cu majoritatea populaţiei Chittagongului. Înainte de 1947, data Independenţei şi împărţirii subcontinentului în două, oraşul avea vreo 40.000 locuitori. După împărţire, refugiaţii musulmani s-au scurs spre nord-est şi est în valuri tot mai mari până când astăzi populaţia s-a ridicat la peste 300.000 locuitori.

E ţara fără de femei. Nu le vezi aproape deloc, decât doar bătrâne cerşetoare. Altfel, „purda” e regula. Jalil e un fel de conducător, şef spiritual al mişcării de industrializare. Bancherul Lücke din Germania a venit să inspecteze Pakistanul din Rawalpindi asupra măsurilor ce trebuie luate. O masă pentru 14 persoane a fost aranjată. Totul a mers foarte bine. Doar neamţul m-a iritat. Vorbea cu un accent germanic foarte pronunţat şi aspru. „Cine zice că sunteţi o ţară săracă?! Nici vorbă. Pakistanul e o ţară bogată. Trebuie să eliminaţi birocraţia şi să liberaţi iniţiativa, să încurajaţi pe industriaşi (toţi cei prezenţi erau industriaşi) şi totul va merge bine. Nu este vorba de o lipsă de capitaluri. Oricând aveţi un proiect de propus vă vin capitalurile din zece locuri etc”. Cam tot în acest ton. Mi-era greu să-l ascult.

Adevărat însă că în ultimii trei ani s-a realizat un mare progres, în ciuda sărăciei de astăzi. Corupţia a fost oprită sau controlată măcar. Regimul însă este o dictatură

personală a generalului Ayub Khan. Îi spune „democraţie de bază”. 80.000 de alegători votează pentru un delegat. Aceştia (vreo 2000) aleg un alt colegiu mai restrâns, care este apoi mărit prin mai multe persoane numite din oficiu. În fine, aceştia aleg un parlament care din nou conţine mai mulţi oameni numiţi de Guvern. Totul merge „pe roate”. Şi interesant că soţia lui Shabbir, mare luptătoare pentru democraţie şi independenţă înainte de 1947, susţine astăzi acest regim cu înverşunare şi devotament. Sunt imaturi politiceşte, chiar şi cei culţi, cu bună educaţie universitară. În discuţia pe care am avut-o au mers atât de departe, încât au susţinut că foştii oameni politici, care au fost traduşi în faţa justiţiei pentru corupţie, nu aveau nevoie de apărători pentru că toţi sau aproape toţi erau avocaţi de meserie. Dreptatea a fost făcută.

Animalele sunt pipernicite. Văcuţele sunt aşa de mici că un american a crezut că sunt capre. Caii, şi ei, sunt extrem de mici deşi nu este vorba de o rasă specială de „ponnies”.

Marţi, 9 mai 1961 – în India

Unul din mijloacele cele mai infailibile de a judeca situaţia economică a unei ţări sunt chibriturile!? în Statele Unite, de exemplu, aproape nimeni nu cumpără chibrituri, decât poate „en gros”, pentru nevoile casei. Altfel, cutiile de chibrituri ţi se dau peste tot, gratis. La hotele, restaurante, când cumperi ţigări etc. Cutiile de chibrituri, special tipărite, constituie unul din mijloacele de publicitate şi reclamă. Aici, în India, cutiile de chibrituri au o bandă de hârtie ca să împiedice sustragerea câtorva beţişoare!?

Sărăcia e mare. O vezi peste tot. Calcutta pentru indieni (şi pakistanezi) e oraşul palatelor, căci palate şi străzi largi există destule. Noi însă, europenii, vedem mai ales dughenele, murdăria, oamenii desculţi şi aproape goi. Vacile se plimbă libere peste tot, chiar şi în centrul oraşului. Le vezi odihnindu-se, rumegând, pe trotuar. Nimeni nu le dă nici atenţie, căci vaca este animal sfânt.

Aici, pentru prima dată, am văzut pe stradă mizeria şi suferinţa umană. O femeie tânără şi încă frumoasă cu nasul mâncat de sifilis; o alta cu o guşă enormă ca o roată de cauciuc. Chiar în faţa celui mai luxos hotel din Calcutta, Oberoi Grand, m-a acostat un nefericit cu un picior umflat ca o buturugă – caz grav de elefantiază; iar când iei un taxi, aproape invariabil unul sau doi cerşetori îşi împing braţele ciuntite sau mâinile fără degete, poate cazuri vindecate de lepră. Şi vorbind de lepră am observat că ziarul de aici, *The Statesman*, anunţă noile cazuri zilnic, până acum întotdeauna între 90 şi 130.

Trebuia să plec azi-dimineaţă la Dacca şi apoi mai departe, la Karachi. Ne-am dus la aeroport dis-de-dimineaţă. Am aşteptat vreo două ore, dar avionul PIA n-a venit de la Dacca. S-a anunţat un ciclon şi toate zborurile de azi au fost anulate. Cum n-am nimic altceva de făcut, mă folosesc de ocazie să-mi scriu impresiile. Anjali Lahiri, prietena lui Sally, m-a dus peste tot. Prima seară am fost la un cuplu Sathyanath. El este „tea-taster”.

A doua zi la o serată dansantă dată de Maharaja Cooch-Behar. A treia zi la o masă dată de d-na Reid (indiancă măritată cu un englez, jurnalistă de profesie, dar acum „public relations officer” pentru misiunea economică indiană la Londra). Luxul în care trăiesc aceşti oameni oferă un contrast violent faţă de nivelul general de viaţă. La Cooch-Behar, mai ales. O casă frumoasă pe două etaje, cu mari cerdacuri în faţă, înconjurată de o minunată grădină cu arbori falnici, împovăraţi de ani. Pe veranda de marmoră de la parter o mică orchestră a cântat numai muzică modernă occidentală de dans. Aproape toţi cei prezenţi erau oameni „bine”, bogaţi. Un englez cu mustaţă militară, adevărat „empirebuilder”, mi-a răspuns la întrebarea mea: „Yes, sir, *I live here. Yve lived here for the last eightyears and like it*”[344]. Am aflat ceva mai târziu că el e unul din cei mai entuziaşti jucători de polo şi faptul că

344 „Da, domnule, locuiesc aici. Trăiesc aici de opt ani, şi-mi place!” (în lb. engl.) (n. red.).

a jucat cu ocazia vizitei Reginei cu Ducele de Edinburgh l-a „consacrat” pentru totdeauna, mai ales în ochii săi proprii. Un suedez, Tham, fabricant de chibrituri, căsătorit a doua oară cu o italiancă simpatică, mi-a vorbit mult. Ea era doritoare de a schimba o idee măcar cu un intelectual (!?). Se pare că de obicei se bea mult, se flirtează şi se joacă polo sau se merge la curse. O viaţă de lux, inutilă. E oare de mirare că comunismul este în continuă creştere aici în Calcutta şi chiar în toată provincia Bengalului occidental?

Cooch-Behar însă mi-a făcut o impresie foarte bună. Soţia lui, Gina, o frumoasă englezoaică blondă, m-a invitat să stau la masa lor la cină, când s-a servit pe la 11.30 seara. După obişnuitul schimb de politeţe, am făcut o remarcă în legătură cu datoria prinţilor indieni de a continua tradiţia strămoşilor lor de a se ocupa de populaţia de rând chiar şi astăzi sub regim aşa-zis democrat republican; l-a făcut pe Cooch-Behar să-mi spună: „Hai să stăm puţin de vorbă”.

Ne-am dus la o altă masă, numai noi doi, şi am mâncat şi băut vin roşu împreună. Am vorbit aproape o oră întreagă, mai degrabă, mi-a vorbit, căci a fost un fel de monolog încurajat de întreruperi şi întrebări scurte din partea mea. Cooch-Behar avea abia şapte ani când tatăl lui a murit în 1936, la vârsta de 20 de ani, şi-a asumat prerogativele de autocrat al micului principat situat între Bengal şi Assam. Populaţia de vreo 600.000 suflete era compusă din 60% hinduşi şi vreo 40% musulmani. Posibilitatea de a aduce şi implementa măsuri favorabile oamenilor de rând l-a pasionat deşi, admite el cu dezinvoltură dezarmantă, nu-l pasiona politica deloc. Educat în Anglia, Cooch-Behar pare mult mai tânăr decât cei 44 de ani ai săi. E băiat frumos. Înalt, nu prea negricios şi bine făcut, fără ca să aibă un exces de musculatură. îl interesează sporturile şi joacă bine polo. Dansează excelent, cum am avut ocazia să verific personal.

E foarte modest. De o modestie neobişnuită. Indiscutabil, mult mai inteligent decât regele Mihai, de

exemplu, îţi vorbeşte subliniind tot timpul că nu are o capacitate mintală deasupra mediocrităţii. „Ce puteam să fac? mă întreabă pe mine, la acea oră. Eu am fost unul din ultimii prinţi care m-am decis. Dacă aş fi alăturat principatul meu Pakistanului mi-ar fi fost mult mai bine din punct de vedere personal, căci Pakistanul, pentru a determina pe prinţi în favoarea lui, oferea o situaţie mult mai privilegiată decât India. Am consultat delegaţii ale supuşilor mei. Hinduşii voiau să se unească cu Assamul. Mussulmanii, curios, şi ei doreau acelaşi lucru. Când am vorbit cu preşedintele Prăsăd, acesta mi-a promis că decizia va fi luată prin plebiscit ca să se poată realiza dorinţa majorităţii. Am semnat actul de unire cu India. E adevărat, pe urmă această promisiune a fost uitată şi Cooch-Behar a fost încorporat în Bengalul occidental”.

L-am întrebat dacă n-ar fi putut să-şi menţină independenţa tocmai pentru că era vorba de un principat aşa de mic, compus din două părţi aproape egale. S-ar fi evitat multă suferinţă şi poate că atât Congresul, cât şi Pakistanul l-ar fi lăsat să-şi menţină, dacă nu o independenţă totală internă, cel puţin o autonomie locală. „Nu cred că ar fi fost posibil să o fac, mi-a răspuns Cooch-Behar. Trebuia să semnez fie pentru India, fie pentru Pakistan. Eu n-am putut să sacrific dorinţa supuşilor mei de dragul interesului meu personal, aşa că am semnat pentru India”. Şi a continuat într-o notă nostalgică. „Cine ştie ce va aduce viitorul? Cine ştie dacă Cooch-Beharul nu va produce odată şi odată o nouă forţă politică în India. Eu nu vreau să se spună despre mine în istorie că eu am trădat poporul şi m-am unit cu Pakistanul pentru că mi se oferiseră mie termeni mai avantajoşi”.

I-am spus că, evident, el trebuie să găsească un „modus vivendi” cu guvernul actual. Să continue să se intereseze de soarta populaţiei. Stimulat de această idee, mi-a povestit în amănunt cum simte atunci când vede dovezile nenumărate de afecţiune şi devotament ale populaţiei Cooch-Beharului. „Pentru ei eu sunt Maharaja.

Soţia mea, şi ea e adorată pentru că, fiind nevasta mea, ea e Maharani. Când mă duc acasă sunt întotdeauna recunoscut. Femeile îmi aduc copiii lor bolnavi să-i ating. Bărbaţii vor să vină în prezenţa mea. Odată jucam tenis. Pe nesimţite, mulţimea ce mă privea a devenit enormă. La început n-am înţeles, dar apoi mi-am dat seama că era ceva la mijloc. Am întrebat. Mi s-a răspuns că doreau să decid asupra unei chestiuni de stat. Degeaba le-aş fi spus că eu nu mai am putere astăzi. Pentru ei eu sunt Maharaja. I-am trimis la reprezentantul guvernului central de la Delhi. Deşi eu le-am dat doar un sfat, pentru ei a fost o poruncă".

Se pare că în 1947, cu ocazia partiţiei, el n-ar fi putut să obţină un post mai însemnat decât, poate, poziţia de prim-secretar la vreo ambasadă. Jaipur, vărul lui, e într-o situaţie diferită. El e membru al Camerei Prinţilor. Guvernul actual, însă, n-ar contempla[345] posibilitatea unui post în care s-ar putea ocupa direct de interesele supuşilor săi de ieri. De aceea e mai bine să se ţină la o parte. El nu aprobă mare parte din politica guvernului actual. Îl admiră însă pe Nehru. Menţinându-se izolat este oarecum neutru în perioada actuală. Viitorul va decide dacă a judecat bine. La despărţire, târziu, noaptea, când s-a spart ospăţul, a venit la mine să-mi spună ce fericit a fost să mă cunoască şi să mă invite insistent să-l vizitez în casa lui de la Londra (26 Belgrave Sq?).

Norvegianul Towsend, managerul societăţii de navlosire Tidewand, cu care am fost în corespondenţă, m-a dus cu maşina lui în toate părţile portului. E încăpător deşi ar trebui mărit, având în vedere că Calcutta, aşa mi se spune, are peste 6 milioane de locuitori. La un moment dat am văzut o mulţime de saci de grâu. Pe fiecare din ei era tipărit *„This is a free giftfrom the people of the United States"*[346]. În diversele discuţii pe care le-am avut, cu

345 O expresie folosită de Ion Raţiu cu sensul n-ar privi cu ochi buni/n-ar accepta (n. red.).

346 „Acesta este un dar din partea poporului american" (în lb. engl.)

indienii pe care i-am cunoscut aici, am menţionat acest grâu. Fără excepţie, mi s-a spus întotdeauna că nu este vorba de un cadou. India plăteşte (!?). Am rămas nedumerit pentru că aceeaşi atitudine pe care am găsit-o în Pakistan domneşte şi aici. Nimeni nu crede în generozitatea Americii. Şi tot programul de ajutorare apusean este considerat drept secundar efortului sovietic. Şi nu mă refer la oameni simpli care nu înţeleg şi care au instinctiv o simpatie pentru ruşi, ci la oameni culţi, bine educaţi, a căror devoţiune, chiar dedicaţie, pentru democraţie nu poate fi pusă la îndoială. Am vorbit, de exemplu, cu reporterul şef de la ziarul de limbă engleză *Statesman*. Mi-a răspuns că aceste grâne sunt plătite de guvernul indian, dar că banii intră într-un fond special care, apoi, este utilizat pentru dezvoltarea industrială a ţării.

Am vizitat oraşul destul de amănunţit în compania lui Satyanath şi a prietenului său Axei Khan, prim-secretar al Ambasadei Indiei la Bagdad. Particularitatea de căpetenie a Calcuttei este *Maidanul* un fel de plămân uriaş de gazon şi copaci, lung de peste trei km şi lat de aproape un kilometru. E în plin centrul oraşului şi înglobează nenumărate terenuri de footbal, cluburi de tenis şi baschet-ball şi într-o latură a sa un stadion completat şi cu un hipodrom în toată regula pentru curse de cai. La extremitatea de sud se găseşte monumentul în memoria Reginei – împărătese Victoria. Urât din punct de vedere arhitectonic este, totuşi, impozant. Am indicat statuile de generali şi oameni politici britanici care-l înconjurau şi am întrebat când le vor doborî. Mi-au răspuns fără nicio ezitare: „De ce să le doborâm. Sunt parte din istoria noastră naţională”. Casa Guvernatorului, de o parte, şi Casa Guvernului, de alta, Palatul de Justiţie, toate sunt destul de interesante, dar nu excepţionale. Fortul, construit pentru treabă serioasă şi cu acea decoraţie, e mai neobişnuit. Are rampante, cazemate, turnuri şi ziduri

(n. red.).

puternice. Se spune că în interior e ca un oraş, capabil să reziste unui asediu de luni de zile.

În partea de nord a oraşului am vizitat districtul caselor clădite în stil mogul. Toate faţadele au un fel de perdea de piatră sau ghips, îmi închipui, care filtrează lumina şi căldura prea puternice. Cum desenele delicate şi geometrice diferă, de obicei, de la etaj la etaj, efectul este foarte frumos. Totul însă are aerul dărăpănat, murdar, neîngrijit, cu albituri etc., uscându-se la soare.

Palatul particular al familiei de bogătaşi din secolul trecut, Mullick, este ceva cu totul neobişnuit. Îi spune Palatul de Marmură, pentru că marmora este în evidenţă peste tot, podelele, în special, fiind destul de frumos executate într-un stil hibrid post-rococo. Familia este astăzi scăpătată, aşa că totul se găseşte în paragină. Concepţia palatului însă rămâne remarcabilă. De formă quadrilaterală, palatul înconjoară o curte internă, complet pavoazată cu marmură. La un capăt se găseşte o scenă cu patru coloane delicate pe planul întâi (opt în total), care o împarte într-un fel de triptic. De jur-împrejur o colonadă, oarecum corintică, însă cu reminiscenţe persane pentru că coloanele sunt destul de delicate şi capitelul este relativ scurt, crează un fel de „cloister”, neîntrerupt. Aici, familia Mullick, în epoca ei de decadenţă de la sfârşitul secolului trecut, dădea serate muzicale care, adesea, se spune, degenerau în orgii cu dansatoare şi chefuri în stilul Romei imperiale.

Toată această imensă casă este încărcată cu o colecţie de statui şi tablouri europene. Am remarcat un Rubens destul de bun, dacă e autentic. Altfel destul de mediocru. Îmi închipui că majoritatea statuilor sunt copii. Conţine însă şi anumite elemente indiene şi persane interesante, mai ales în ceramică. E clar că Mullick-ii erau foarte impresionaţi de regalitate căci printre tot felul de tablouri şi statui enorme ale reginei Victoria se găseşte şi un prinţ ieftin al „Reginelor Europei” Printre ele am găsit-o şi pe regina Elizabeta a României!

Chiar dacă valoarea acestei colecţii, în termeni absoluţi, nu este prea mare, totuşi ea ar putea să fie angajată şi prezentată în aşa fel încât ar constitui un muzeu de artă europeană foarte interesant. Totul însă se găseşte într-un hal de deteriorare de nedescris. Haotic e singurul cuvânt ce-mi vine în minte. Este însă un paradis al colecţionarului. Mi-l pot închipui pe Marcu Beza la treabă!

Duminică seara, 7 mai, am luat cina cu C.S. Dutt, soţia lui, Aroti Dutt, şi tânărul secretar al delegaţiei britanice (Commonwealth Relations). Dutt lucrează în Ministerul Apărării al statului Bengal. Nu e un om remarcabil şi suferă de un complex de inferioritate poate datorită faptului că tatăl său a fost un om foarte faimos. Aroti însă este cu totul excepţională. Ea este vicepreşedinta pentru Asia a „Association of Country Women of the World", organizaţie ai cărei membri numără peste 8 milioane în lumea întreagă. Abia acum vreo săptămână s-a întors dintr-un turneu de două luni prin Asia necomunistă. Îmi spunea, printre altele, că tendinţa, peste tot, este spre comunism. În Indonezia, de pildă, toate organizaţiile internaţionale, aşa-zise „capitaliste", nu mai au'permisiunea să funcţioneze: cercetaşii, YMCA etc. Blair se comportă cu o reticenţă tipic „English public-school". Cu alte cuvinte, cu totul neinteresant la primul contact.

Dar impresia totală a Indiei, văzută aici în Calcutta, este copleşitoare. De unde vine mulţimea aceasta? Ce face? De ce străzile sunt aşa de ticsite tot timpul, încât e foarte greu să te plimbi, în orice direcţie ai merge? Se poate găsi oare o soluţie care să hrănească stomacurile goale ale acestor mase? Sau e nevoie să se recurgă la comunism? Problema e acută. Înclin să cred (sau să disperez, ar trebui să spun) că Apusul nu va şti să ofere o cale sănătoasă, uşor de văzut, spre prosperitate. În lipsa acesteia, comunismul va lua frânele puterii de îndată ce Nehru va dispărea sau poate chiar mai curând.

Ieri, 8 mai, a fost centenarul naşterii lui Rabindranath Tagore, poetul naţional al Bengalului şi, într-

un anumit sens, al Indiei. Celebrările au fost multe şi variate. Ca să intri în casa în care Tagore a trăit ar fi trebuit să ne luptăm de-a binelea. Zeci de mii de oameni. Din depărtare am văzut cum, după ore de aşteptare ca să le vină rândul, cei ce intrau, uzi leoarcă în sudoare şi adeseori cu cămaşa ruptă, nu puteau să stea acolo decât vreo câteva minute şi erau daţi afară. Am renunţat Bengalezii au un port naţional caracteristic. Cei din apus poartă „doghty" din pânză albă, ca Ghandi. Cei din Răsărit (Pakistani) poartă un fel de tub, de obicei în diferite culori şi desene geometrice, pe care-l strâng apoi în jurul mijlocului. Îi spun „junghi".

La cină am fost singur. Ca şi cum aş fi avut o revelaţie cu totul extraordinară, mi-am dat seama, deodată, că astăzi e o zi cu totul excepţională. O zi furată din calendar. Cu siguranţă, furată din programul meu ce se înşiruie fără capăt, neîncetat, o zi *programată*, urmând altei zile *programate*. E un lanţ nesfârşit, fără răgaz, fără zăbavă. Nici nu ştiu cum am ajuns să trăiesc astfel. A trebuit să vin aici, în India, şi să mă găsesc oprit pentru o zi, *fără programy* de capriciile unui ciclon.

Îmi pare bine însă că s-a întâmplat. În loc să telefonez prietenilor de aici ca să mai văd vreun monument sau vreun cartier al Calcuttei – poate oraşul chinezesc, care se pare să fie foarte interesant!? – am preferat să stau acasă şi să-mi scriu impresiile de până acum. Şi iată-mă nedumerit în faţa vieţii trepidante pe care o duc: „*the unforgiving minute*"… „*of sixty seconds run*. E o greşeală. Aş putea deriva mult mai multă înţelepciune şi, poate, rezultate mai mari dacă aş domoli puţin pasul. Dar e aşa de mult de făcut şi aşa de puţini cei pe care se poate conta. Scopul vieţii mele este indiscutabil servirea cauzei naţionale. Unii au înţeles-o şi mă ajută. Dar sunt prea puţini. În consecinţă, încerc să umplu eu tot golul, handicapat cum sunt de slăbiciunile mele. Nu e lucru uşor. Pentru moment energiile mele se concentrează în a obţine o bază solidă pentru o activitate de mare anvergură. De

aceea mă zbat acum să organizez această linie de vapoare între Pakistan (Chittagong şi Chalna) şi porturile din Marea Britanie, şi cele între Antwerp şi Hamburg pe Continent Nu e uşor şi nu e deloc sigur că voi reuşi. Dar, dacă pot să o fac, drumul va fi deschis. În definitiv, nu sunt nici primul şi, desigur, nu voi fi nici ultimul care a trebuit să se descurce singur şi în ce priveşte gândirea şi organizarea politică şi, în acelaşi timp, a produs şi bani necesari unei astfel de activităţi. Sunt convins, cel puţin, că dacă voi face astfel de eforturi reale şi importante voi reuşi să atrag şi alţi români în aceeaşi situaţie. Puterea exemplului e mare. Eu cred în ea cu toată tăria.

Miercuri, 10 mai 1961

Din nou pe drum. Am plecat azi-dimineaţă de la Calcutta şi sunt acum la Dacca. Metoda cultivării pământului aici în India şi Pakistan (ar trebui să spun Bengal, pentru că observaţiile mele se aplică în special acestei regiuni) este excelent de bine adaptată condiţiilor naturale ale solului. Soarele este foarte puternic aproape tot timpul Căldura este mare şi constantă. Apă este destulă, pentru că tot Bengalul este un fel de enormă deltă a Gangelui şi Bramaputei. În timpul Mousonului, care durează de prin mijlocul lui iunie până în octombrie, plouă mult şi regulat. Apa, aşadar, fie că este adunată de pe urma acestor ploi, fie că este rezultatul irigaţiei, este colectată în gropi mari rectangulare cărora le spune tancuri. Atât orezul, cât şi iuta au nevoie mare de multă apă. Terenul cultivabil este împărţit în unităţi, relativ mici, aproape pătrate, cu laturi neregulate, ridicate deasupra porţiunii semănate pentru a menţine apa cu care inundă apoi ţarina. Pământul este foarte fertil. Două recolte pe an de orez. Nu este însă exploatat la maximum şi productivitatea este scăzută. Producţia iutei durează 90 de zile, din momentul în care este semănată şi până când fibrele sunt gata decorticate. În ultimele zece zile, după ce recolta e tăiată, iuta e culcată în apă. Coaja începe să se descompună şi apoi se desprinde de fibre cu mare

uşurinţă. Ţăranii „bat apa” cam aşa cum se bate la noi cânepa, cu deosebirea că extragerea iutei pare mult mai uşoară.

Abia sosit la Dacca a trebuit să trec din nou prin toate formalităţile iritante de imigrare. Un formular, în triplicat pentru poliţie, un altul pentru devize, un al treilea pentru mai nu ştiu ce etc. în fine, după multă bătaie de cap totul s-a aranjat mai bine, chiar decât mă aşteptam, pentru că un tânăr funcţionar al liniei aeriene pakistaneze (P.h. A), care face şi jurnalism sporadic, m-a reperat şi a venit să-mi ia un interviu. Nimic deosebit, de altfel. Impresiile mele despre Pakistan, situaţia internaţională şi aşa mai departe. El însă mi-a luat biletul de avion şi a dispărut. După vreun sfert de oră a reapărut să mă informeze că m-a transferat pe un alt avion, care decola spre Karachi cu două ore mai devreme. Mi-a găsit un loc excelent cu vedere neîntreruptă şi mi-a plasat bagajele pe avion fără nicio suprataxă, deşi aveam 7 kg peste greutatea permisă.

Zborul la Karachi a fost fără evenimente. Peisajul de la înălţimea la care zburam, cca. 4.000 metri, relativ neinteresant. India, pe acest traseu, pare foarte aridă. Am lăsat Benares [Varanasi] la dreapta Jhansi şi Kota. Am traversat râuri cu vad mare, nisipos, dar puţină apă. În general, podiş şi dealuri, habitaţiile umane răsfirate peste tot.

Vineri, 12 mai 1961

Imediat după sosirea mea la Karachi am vorbit la telefon cu ambasadorul Spaniei. Politicos, civilizat, dar n-a făcut niciun efort să-mi fie de folos. Panjwani, omul de afaceri pe care mi l-a prezentat Nicky Mantia, însă, a fost cu totul diferit. A venit să mă vadă la hotel chiar în aceeaşi seară. M-a plimbat cu maşina să-mi arate districtul Clifton unde se clădeşte mult, mai ales ambasade, reşedinţe particulare elegante etc. E pe malul mării. O briză sănătoasă şi răcoroasă te învigorează şi te face să uiţi căldura copleşitoare a zilei. Ieri, joi, 11 mai, am discutat afaceri şi apoi mi-a pus la dispoziţie maşina şi şoferul lui.

Pe drum, ore întregi. Karachi e un oraş frumos fără ca să fie excepţional. Clădiri impozante prea multe nu are, dar cele noi – şi mai toate sunt noi – împletesc armonios utilul şi esteticul. Clădirea poliţiei, a băncii pakistaneze de stat, moscheea spaţioasă, simplu ornamentată şi foarte elegantă. Toate simt plăcute ochiului. Moscheea în special m-a impresionat mai ales datorită mulţimii de credincioşi care-şi făceau rugăciunile. Pakistanezii aparţin ambelor mari ramuri ale islamului: *suni* şi şi-a Reforma wahabită din secolul trecut îşi are şi ea mulţi adepţi. O ţară religioasă.

Portul este foarte modern. Încă neterminat, dar bine conceput, amplu şi, evident, eficace. Loc destul pentru 36 de vapoare mari în doc. La fel, o nouă clădire, abia terminată acum doi ani, serveşte portul pescarilor. În fine, secţia industrială a oraşului este foarte impresionantă, fabrică după fabrică, toate noi sau aproape noi. Cu un cuvânt, Karachi este un fel de miracol crescut din deşert. Această impresie este potenţată când ieşi din oraş şi parcurgi cei 20 de km. În plin deşert, până la Hawksbay, resortul balnear cu frumoasă şi lungă plajă unde se recreează burghezimea Karachiului.

Panjwani, la prânz, a invitat doi membri ai delegaţiei comerciale poloneze cu care este în legătură de afaceri. Au nevoie de nişte vapoare pentru transportul a 30.000 de tone de ciment de la Gdynia la Chittagong. Nu şi-au dat seama că nu sunt englez, aşa că i-am întrebat de soarta scriitorului Hlasko, pretinzând că nu-i ştiu numele precis. Unul dintre ei mi-a răspuns că astfel de defecţiuni se mai întâmplă dar că el este sigur că Hlasko regretă acum şi că se va întoarce în Polonia. Actualmente se găseşte în Israel, ceea ce eu ştiam, de altfel. Buni comunişti, ambii polonezi. Panjwani, un om de vreo 52 de ani (arată mai mult) e îndrăgostit de tânăra lui secretară care n-are mai mult de 19 ani. Ea îl însoţeşte peste tot. O cheamă Molly. Situaţia e puţin ridicolă şi conversaţia puerilă. Cum am luat şi cina aseară cu ei şi cu factotumul lui (Mubarek) n-am putut să

evit gândul că, de fapt, fac multe „sacrificii” pentru a strânge ceva bani pe care să-i pot folosi pentru politică.

Caricaturistul Aziz de la *Morning News* a venit să mă vadă după-masă. împreună ne-am dus la ziar şi am stat de vorbă cu redactorul şef – Ahmad. Simpatic băiat, cu idei sănătoase. Mi-a luat el un interviu pe care l-a publicat astăzi, cu fotografia mea. Am atacat birocratismul pakistanez, exprimându-mi în acelaşi timp admiraţia pentru impresionantul progres realizat în domeniul industrializării.

Persia e un podiş în toată regula, brun-roşietic la culoare, întrerupt de lanţuri muntoase. Impresia superficială este una de izolare şi ariditate totală. Foarte puţine aşezăminte omeneşti. Mult nisip gri-roşietic. Păduri aproape deloc. Când am văzut forma rectangulară a oraşului Gorgan mi-a părut că e o iluzie optică. Nici că te aşteptai să vezi un oraş acolo. Nisip şi dealuri peste tot Ţarini cultivate parcă n-ar exista. Adevărul, bineînţeles, nu este aşa de grav, dar verdeaţă multă nu există şi de la înălţimea la care zburăm, peste 10 km, nu o poţi identifica pentru că se pierde în oceanul roşietic al nisipului.

În apropierea Teheranului peisajul se schimbă. Terenuri cultivate – o adevărată fâşie largă, orientată nord-sud – se perindă şi sentimentul că eşti în mijlocul pustiului dispare. Am stat abia 50 de minute la Teheran, dar am avut ocazia să-l văd bine la decolare. Zi însorită fără nicio urmă de nor. Casele sunt frumoase, bine construite, cu acoperişuri plate; par nişte cutii de chibrituri, mai mari, mai mici, aşezate în ordine de bătaie – de-a lungul străzilor drepte ca lumina – de un copil meticulos. Centrul are parcuri şi zgârie-nori. Trebuie să fie un oraş frumos. La aeroport am văzut vreo câţiva ofiţeri. Extrem de eleganţi, mi-au adus aminte de ofiţerii noştri dinainte de război.

Curând după ce lăsăm Teheranul în urma noastră încep munţii Zagros. De data aceasta vegetaţia, dacă abundă, este prezentă aproape neîntrerupt. Şi-apoi, iată-ne în Câmpia Mesopotamiei de faimă biblică. Bagdadul este

aşezat pe circumvoluţiile râului Tigru, mai ales pe malul drept. Gândul mi s-a îndreptat spre generalul Qasim, dictatorul actual al Irakului. Sunt oare musulmanii organic predispuşi dictaturii? Peste tot acelaşi tip de regim. Democraţia n-a reuşit să se stabilească nici în Pakistan şi nici în Turcia. Libanul e un caz discutabil, dar poate că puternica influenţă creştină este factorul decisiv. Până şi în ţări ca Ghana sau Tunisia, democraţia e mai mult o formalitate pentru a întări regimul autoritar al lui Nkrumah şi Bourguiba. Siria, Jordanul, Egiptul, Iordania, toate au început ca „democraţii" parlamentare şi astăzi toate sunt regimuri de guvernare personală. Nu mai menţionez, bineînţeles, Iranul, Arabia Saudită, Yemenul, Kuweitul sau Afghanistanul care n-au fost niciodată guvernate sub un regim parlamentar reprezentativ al întregii populaţii.

În loc să trecem şi Eufratul, imediat ne îndreptăm spre nord-vest şi, curând, ajungem din nou deasupra deşertului ce pare nesfârşit. N-am putut să identific exact punctul la care am ajuns la Eufrat, însă lipsa totală de vegetaţie este singura impresie ce mi-a rămas în minte. Şi aşa, cu mici excepţii, până ce am lăsat Damascul la dreapta rutei noastre. Cum eu sunt plasat la o fereastră la stânga avionului nu l-am văzut Am văzut, însă, în imediata apropiere vârfurile înzăpezite ale munţilor Libanului, aşa cred cel puţin, dar nu sunt sigur căci aceşti munţi au fost urmaţi de o vale verde intens, cu multe sate, de o frumuseţe rară. Pe urmă, un alt lanţ de munţi – Antilibanul – sau o fi ordinea pe dos!? Al doilea lanţ de munţi, adică cel mai apropiat de mare, nu este aşa de înalt ca primul însă mult mai împădurit Aş putea spune că e total acoperit de vegetaţie luxuriantă, fie de păduri, fie de culturi şi de case, peste tot. Populaţia aici trebuie să fie foarte deasă. Pe banda îngustă de pământ – dealuri şi coline şi foarte puţin şes – până la mare, satele şi oraşele sau, mai bine zis, casele cu grădinile, viile sau orangierii lor se succed fără întrerupere. Beirutul l-am descris la venirea mea în Asia.

Rămâne să adaug, doar, acum, că această mică ţară, Libanul, îţi dă din avion o impresie de mare bogăţie, un fel de bonanză a confruntării munţilor cu marea.

Vineri, 2 iunie 1961

În drum spre Paris cu avionul. După întoarcerea mea la Londra, concentrarea tuturor energiilor pentru a pune la punct trei acţiuni:

1. Conferinţe, discuţii, convorbiri cu toţi cei interesaţi în problema transporturilor de iută. Este într-adevăr un eşafodaj cu totul excepţional. Pot să spun acest lucru fără nicio falsă modestie pentru că s-ar putea câştiga peste un milion de lire sterline fără a fi nevoit să avansez un singur ban. Dinu Daponte, Mimis Chandris şi N. Vlassopoulos sunt cei cu care m-am consultat. Dacă ar reuşi, rezultatele vor fi cu totul excepţionale.

2. Lansarea apelului pentru amnistie. Am luat masa cu Peter Benenson, Eric Baker şi Louis Blom-Cooper şi am căzut de acord asupra planului. Pe ziua de 28 mai ziarul *Observer* publică o pagină întreagă dedicată „Prizonierilor uitaţi", dând loc de frunte lui Dinu Noica. Wendy Muston, bineînţeles, este încântată. Imediat după publicare cer lui Wendy să bată la maşină o scrisoare identică tuturor ziarelor şi revistelor româneşti din exil. O face cu mare bucurie şi total devotament. Când îi spun să ceară şi altor români să o ajute îmi răspunde: „Dă-i în mă-sa! Numai critică. Altceva nu fac!"

Cu Ion Podea cădem de acord asupra traducerii. El nu crede că filosofia lui Hegel va avea un răsunet în Anglia. De aceea se îndoieşte că lucrarea lui Noica, „Povestiri din Hegel", ar putea să aibă un succes aici. îl calmez. Sunt de acord că tendinţa filosofiei engleze a fost spre definirea cunoaşterii pe linia trasată de Wittgenstein. Totuşi, Noica va avea toate şansele, din motive neacademice, să acapareze atenţia publicului. Şi, în felul acesta, să devină chiar un precursor al renaşterii interesului în filosofia hegeliană, fenomen care, de altfel, se poate vedea peste tot şi mai ales în ţara noastră la ora

actuală.

În fine, am rămas înţeleşi că el, Podea, va face traducerea pe care apoi un englez, de preferat un filosof de profesie, o va stiliza. Tot acest sau poate un altul şi mai bine calificat, va scrie o introducere pentru a explica caracterul de popularitate a lucrării prezentate.

3. Cartea lui Vintilă Horia a fost publicată pe ziua de 25 mai sub titlul englez *God Was Born în Exile*. Am pregătit un articol special, tradus din franceză de Barnes, şi am pregătit un cocktail party pentru a ajuta lansarea. Legătura cu el este excelentă.

Vineri/Duminică, 2 – 4 iunie 1961

Am plecat vineri seara cu avionul din Londra împreună cu Silviu Crăciunaş pentru a lua parte la şedinţele Comitetului Europei Răsăritene strâns în jurul prietenului meu, lordul St. Oswald. Am ajuns cu bine la Paris pe la miezul nopţii. Am închiriat o mică maşină şi, după o îmbucătură în restaurantul aeroportului, ne-am aşternut la drum. Era aproape ora unu dimineaţa. Noapte frumoasă, înstelată. Călătorie fără dificultăţi şi fără evenimente. Vreo 220 de km. Silviu, har Domnului, avea multe de spus aşa că mă ţinea treaz. Totuşi, de vreo două ori cât pe ce să aţipesc la volan. Mai cu vorba, mai cu ţigări, mai cu deschiderea geamului cât se poate mai larg totul a mers bine. Am trecut prin fitampes, Orléans, Blois. De acolo însă au început dificultăţile. De găsit am găsit micul sat Chouzy-sur-Cisse, dar casa, ioc. Ne-am învârtit în dreapta şi în stânga, am traversat satul în toate direcţiile şi am rămas consternaţi să vedem cât de mare este! „Isle Vert”, destinaţia noastră, însă, n-am găsit-o nicăieri. În disperare, am bătut la uşa unui cetăţean, pe la orele patru dimineaţa, până ce ne-a răspuns. Nici n-a fost măcar supărat pe noi că l-am sculat din somn. Politicos şi binevoitor, a acceptat scuzele noastre şi apoi ne-a îndrumat. Curând după aceea, am mai întâlnit şi un muncitor în salopetă aşa că totul a mers bine.

Proprietatea e mare, frumoasă. Casă spectaculoasă

în stil grandios. Parte în secolul al 17-lea. Dar majoritatea completată abia în secolul trecut. Aparţine unui domn „bine”, pe nume „de Quesne”, socrul tânărului ungur, membru al cercului nostru, Filipovicz. Şedinţele au decurs, mai mult sau mai puţin, potrivit aşteptărilor. Sâmbătă dimineaţa, 3 iunie, şi apoi, în după-amiaza aceleiaşi zile, s-a trecut în revistă situaţia din Europa Răsăriteană. Teza principală susţinută în general de polonezi şi de unguri, şi exprimată elocvent de către ungurul Schneiber, se poate rezuma în felul următor. Schimbări profunde au avut loc în întreaga regiune. Teroare nu mai există, decât în mod excepţional. Cei care vin în Apus, cu paşapoarte în regulă, se întorc în ţara lor de origine, de bunăvoie. *Ei acceptă socialismul*, *dar resping regimul totalitar*. Cu un cuvânt, trebuie să ne adaptăm acestei noi situaţii, dar dorim să împlinim un rol constructiv.

M-am consultat cu Silviu şi împreună am elucidat anumite principii asupra situaţiei din ţară. Am vorbit eu în numele amândurora. Elocvent, mi s-a spus din mai multe surse. Eu am susţinut că nu există o societate sovietică în Europa Răsăriteană. Socializarea care, fără îndoială există, nu este ceva cu totul nou. Marile industrii erau deja în mâna statului. Astăzi procesul a fost potenţat de către comunişti. Lealitate şi entuziasm din partea populaţiei pentru „noile” instituţii nu există pur şi simplu *deloc*.

În şedinţa de duminică dimineaţa s-a căzut de acord asupra propunerilor mele: 1. Să venim fiecare, în viitor, cu o scurtă contribuţie de 10 – 15 minute. 2. Să arătăm activitatea noastră în intervalul în care nu ne-am văzut. 3. Cei care dorim să o facem să cerem ajutorul celorlalţi pentru acţiuni specifice, ca de exemplu acţiunea noastră de la Londra susţinută de ziarul *Observer* „Appeal for Amnesty”.

Cehul Zdeněk Suta de la REL Mimich m-a susţinut imediat şi a propus ca un fel de publicaţie, pentru consum intern, să fie redactată căci în felul acesta se asigură contribuţii *serioase* din partea participanţilor. S-a propus

apoi ca la următoarea şedinţă ce va avea loc la Nostel la 4 noiembrie a.c. să invităm şi alţi oameni activi aici în Apus ca, de exemplu, fiul primului ministru britanic, Maurice Macmillan, şi Denis Healey, din partidul laburist.

Printre cei prezenţi m-a impresionat, în special, Vane Ivanovic, armatorul iugoslav. Înalt, subţiratic, inteligent. Plin de bun simţ şi de politeţe, deşi este un om extrem de bogat. Ne-am înţeles foarte bine. Ungurul Tar mi-a plăcut şi el. Lucrează astăzi la o bancă franceză. E căsătorit cu o franţuzoaică foarte drăguţă.

Mai interesante decât discuţiile publice, însă, au fost cele private. În special cu Silviu care cred că regretă toată „neînţelegerea", cum îi spune el acum, ce a survenit între noi. El doreşte foarte mult să o înlăture ca să fim cât se poate mai strâns legaţi. N-am pretins că am uitat totul. Dimpotrivă. Am subliniat faptul că există un nor destul de mare şi de opac care acoperă soarele şi lumina neechivocă în care ar trebui să lucrăm. A insistat mult că prin corespondenţa pe care a avut-o în ultimul timp cu Collins, totul a fost pus la punct şi poziţia mea revendicată. Mă îndoiesc, dar să văd corespondenţa înainte de a mă pronunţa în mod definitiv. În tot cazul, atmosfera dintre noi s-a îmbunătăţit mulţumită acestei călătorii.

Aceste discuţii dintre noi au avut loc tot timpul, dar mai ales duminică după-amiază, când ne-am dus să vizităm câteva din castelele Loarei. Castelul de la Blois, cu scara cu balustrade din piatră ce urcă de jur-împrejurul turnului din curtea interioară; Chaumont, dominând maiestuos apele fluviului; Chenonceaux, în mijlocul râului, dar mai ales Amboise, cel mai impresionant, cu o poziţie strategică şi estetică de neegalat. Aici zac osemintele lui Leonardo da Vinci, a cărui casă, din cărămidă roşie, se vede în depărtare. Regii Franţei, sau mare parte din ei, de la Francisc I-ul, au locuit aici din când în când şi tablourile lui Louis-Phillipe sunt foarte frumoase. La ieşire i-am spus lui Silviu, care era evident impresionat de tot ce a văzut, că una din condiţiile cele mai importante ale dezvoltării

armonioase a unui popor este continuitatea. I-am povestit apoi istorioara vizitei la Christ Church Collège, Oxford, cu Grigore Gafencu şi Leslie Hoare-Belisha spre sfârşitul războiului. După ce am admirat arhitectura, ne-am oprit să examinăm, pe îndelete, picturile din Hall-ul Colegiului. Deasupra mesei rezervate pentru profesori şi conferenţiari trona portretul lui Henry al VIII-lea, de Holbein. La ieşire, Gafencu mi-a spus: „Un singur lucru nu putem să emulăm oricât de talentaţi, serioşi şi dedicaţi am fi. Ne lipseşte tradiţia unei continuităţi politice neîntrerupte”.

Într-una din seri (sâmbătă) ne-am dus aproape toţi participanţii la castelul Chambord să asistăm la un spectacol „son-et-lumiere” [sunet şi lumină]. Excepţional de bine. Puternice reflectoare scăldau diverse părţi ale castelului sau ale pădurii înconjurătoare, pentru a ilustra naraţiunea stentoriană, impresionantă, difuzată prin puternice megafoane. Întreaga istorie a castelului, de la Francisc I-ul şi până la ultimul Duce de Chambord, a fost dramatic ilustrată prin scurte episoade, bine selecţionate, în aşa fel încât rolul dramatic al acestui castel în istoria Franţei a fost bine scos în evidenţă. Şi, în înţelepciunea galică, episoadele prezentate se succedau, nu monoton, ci antipodal. O situaţie marţială era imediat urmată de una picantă, pentru ca ambele să fie înlocuite de una total romantică sau speculativă.

M-a interesat, de exemplu, să aud că după perioada restaurării, imediat după revoluţia din 1848, coroana Franţei a fost oferită Ducelui de Chambord din acea vreme. Revenit în ţară dintr-un îndelungat exil, acesta a acceptat toate condiţiile reprezentanţilor parlamentului revoluţionar, cu o singură excepţie: a insistat ca vechiul drapel alb să fie stindardul Franţei. La rândul lor, delegaţii au căzut de acord asupra tuturor punctelor ridicate de Chambord, dar au insistat să se menţină tricolorul revoluţionar. Intransigent şi incoruptibil, Chambord a plecat din nou în exil, făcând astfel drum liber lui Napoleon al III-lea.

Printre cei cu care am asistat la acest splendid spectacol era şi Vane Ivanovic, armatorul iugoslav, fiul d-nei Banac. Ne-am înţeles foarte bine. Înalt (1, 85 m), subţiratic, bărbat distins şi frumos. Are o inteligenţă vie fără a fi sclipitoare şi, în discuţii, dovedeşte o judecată sănătoasă. Fără îndoială, este un om al viitorului. Lordul St. Oswald (Roland) a condus dezbaterile cu o competenţă variabilă, dar satisfăcătoare. Insuficienţa, ori de câte ori s-a manifestat, denotă o prea mare toleranţă din partea lui. E, deci, o slăbiciune atrăgătoare, uşor de acceptat, care duce însă la o oarecare pierdere de timp pentru că, datorită spiritului său îngăduitor, St. Oswald permitea tuturor a să vorbească şi să vorbească chiar şi atunci când nu spuneau nimic. În general, însă, am fost mulţumit de rezultatul conferinţei.

De ziua mea de naştere, 6 iunie, 44 de ani, am dat o recepţie pentru Vintilă Horia la mine la birou. 63 de persoane. În afară de Sanda şi Mişu Cârciog, Ioana Herescu, Sanda şi Silviu Crăciunaş, şi Mihai Niculescu, toţi cei prezenţi au fost scriitori, editori de cărţi sau jurnalişti, englezi şi străini. Notez pe deputatul William Teeling, Subsecretarul de Stat de la Ministerul Ştiinţei, Denfil Freeth, comentatorul de politică externă de la *Sunday Times*, Nicholas Carroll, Henri Pierre (*Le Monde*), Halstroen (*Suedez*), Brian Segrew, Kenneth Martin (*Punch*), L. Lederer (*Observer*), Patrick Maitland, Anthony Rhodes, Manya Harari, Paul Elek etc. Se pare că a fost un cocktail foarte reuşit.

Vineri, 9 iunie 1961, am dat o nouă recepţie în calitatea mea de preşedinte al Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi în onoarea preşedintelui nostru din Statele Unite, Bolesław Wierzbiański. Am invitat doar pe membrii organizaţiei şi pe John Leich şi Ed McHale de la „Europa Liberă”.

Am luat cina cu aceştia din urmă şi cu Z. Racişski, secretarul nostru. S-a stabilit ca programul nostru să includă:

a. Pregătirea unui seminar afro-asiatic organizat în colaborare cu IFJ. Pentru a obţine suportul acestei organizaţii urmează să-l invităm pe preşedintele ei, elveţianul Nef, să vină la Londra pentru a face o conferinţă. Proiectul „seminar" pentru primăvara anului 1962, iar conferinţa Nef pentru toamna 1961.

b. Să luăm parte la expoziţia ziarelor ADEX[347] organizată de „Worlds Press News" în toamna 1962 (septembrie). Să pregătim terenul şi să întocmim bugetul cât mai curând posibil. Este esenţial însă ca „stand-ul" nostru să fie tot atât de impresionant prezentat ca şi cele pregătite de marile organizaţii de presă mondiale. Emfaza noastră însă trebuie să fie plasată pe mărimea efortului nostru (sute de mici ziare) şi pe paucitatea [puţinătatea] resurselor ce ne staii la îndemână.

În acţiunea pentru Constantin Noica totul se desfăşoară foarte bine. Joi, 15 iunie, am avut o nouă întrunire la „White Swan", în Tudor Street, pentru a discuta scoaterea unei noi publicaţii *World Conscience*. Toţi cei prezenţi au fost jurnalişti de profesie. Ne-am împărţit în mici comitete de studii, mie încredinţându-mi cel asupra conţinutului publicaţiei. Fington, Pewitt, O'Shanghessy (*BBC*, *Observer*, *Financial Times*) şi vreo patru alţii au fost în subcomitetul meu. Am făcut raportul necesar şi cred că ceva va ieşi şi din iniţiativa aceasta.

Marţi, 13 iunie 1961, s-a lansat acţiunea la Paris, cerându-se amnistierea feţelor bisericeşti. Eu, cu ajutorul lui Josten, l-am propus pe părintele iezuit ceh Lang pentru a expune cazul episcopului Beran. Cu ajutorul lui Margaret Feeny am obţinut un mesaj de la Arhiepiscopul de Westminster, Cardinalul Godfrey. Totul a mers perfect de bine.

Wendy Muston-Noica m-a ajutat mult la această campanie. Ei i-am dictat scrisorile trimise tuturor redactorilor de publicaţii româneşti din exil. Răspunsul a

347 Advertising Services Exhibitions (ADEX), târg expoziţional organizat sub egida World s Press News.

fost foarte satisfăcător, mai ales din partea lui Uscătescu de la Madrid.

Amuzant incidentul cu Ghiţă Ionescu de la REL, München. îl văd, cu totul din întâmplare, la restaurantul Bentley, unde lua masa cu Shapiro (profesor la Universitatea din Londra, ginerele lui Madariaga). Vorbim de cazul Noica şi-mi promite să-mi telefoneze după masă. Nu o face, iar la scrisoarea pe care i-am trimis-o răspunde că Wendy Noica este împotriva oricărei publicităţi. Răspund pe larg, în englezeşte, reproşându-i că nu vrea să lupte pentru libertatea şi poate viaţa lui Noica şi-l acuz formal că a schimbat în mod maliţios sensul convorbirii lui cu Wendy Noica: cum putea ea să fie contra publicităţii pentru acesta, când ea însăşi a fost aceea care a bătut la maşină scrisoarea prin care îi cerem lui, Ghiţă Ionescu, să-i dea cât mai mare publicitate!? Rezultatul a fost aproape instantaneu. Doar câteva zile mai târziu primesc un telefon de la Talbot Hood, şeful american REL de la Londra, cerându-mi schema unui program de 16 minute sau a doua programe de opt minute pentru a fi difuzat de la München. QED.

Wendy îmi spune că, pe lângă oarecare critici la BBC, unde lumea se întreabă dacă este bine ceea ce fac, multă lume i-a vorbit şi i-a scris în termeni foarte elogioşi. Bosnier-Paraschivescu, un avocat român, fost doi ani la Canal, acum la Paris, i-a scris, textual: în faţa unei acţiuni ca cea din *Observer* mă înclin mai mult decât admirativ şi dacă eventual ai ocazia să întâlneşti pe cel ce a iniţiat-o şi a întreprins-o, spune-i că toată suflarea românească, de care mă port garant, îi este şi-i va fi recunoscătoare… Pentru prima oară parcă întrevăd o licărire de speranţă…”. Chiar Emil Cioran, care este cel mai pesimist dintre toţi, cum spune Wendy Noica, „a găsi că e bine ce s-a făcut”.

Zevedei Barbu a acceptat să traducă lucrarea lui Noica „Jurnal de Zi Filosofic” (titlul exact nu-mi vine în minte) [348]. E bucuros să ne reluăm legăturile şi cred că pe

348 Constantin Noica, Jurnal filosofic, prima ediţie, Editura „Publicom”,

el se va putea conta pentru că este un om foarte capabil. Nimic însă de la Podea. El trebuia să-mi prezinte primele capitole traduse deja (la 19 iunie cel mai târziu). Dar aşa e el. Leneş.

Organizaţia Sword of the Spirit, care va pune în aplicare un important program educativ asupra Europei, mi-a dat următoarele însărcinări: a. Să scriu tuturor şefilor de misiune diplomatică europeni din Londra pentru a le cere o contribuţie bănească şi numele a trei conferenţiari capabili, în limba engleză, asupra problemelor ţării lor respective, b. să scriu 3.500 – 4.000 de cuvinte pentru o broşură: articol asupra însemnătăţii noţiunii de „Europa". c. să pregătesc un program la televiziune (Ronald Brech şi Christopher Hollis mă ajută).

Ziaristul O'Shaughnessy de la *Financial Times* vine să mă vadă pentru că merge în România. Îi dau multe indicaţii fără a-i da nicio însărcinare. Lavrenele şi el pleacă în România. Lui îi încredinţez o scrisoare din partea lui Silviu pentru Panaitescu. Este foarte important să avem o confirmare că totul s-a desfăşurat bine. Suntem oarecum îngrijoraţi căci n-am primit niciun răspuns la scrisorile trimise lui prin Daghi Mureşan. Cum era vorba de scoaterea din Basarabia a unei fete tinere, se prea poate ca Daghi să fi distrus această scrisoare pentru că riscurile erau prea mari1. Pe de altă parte, nu este exclus ca ea să fi încăput pe mâini rele şi ca Panaitescu să se găsească acum

Bucureşti, 1944 (n. red.).

în dificultăţi[349][350]. Oricum ar fi, vrem o confirmare.

Vineri, 16 iunie 1961 la Bryanston. „Speech Day”. Zi frumoasă însorită. Un amfiteatru în aer liber, stil grec: mic, compact cu o acustică excepţională. Cuvântări: preşedintele Comitetului de Direcţie, fost elev „Board of Governors”, un scriitor, fost elev, personalitate la televiziune şi radio, şi directorul şcolii Fisher. Ultimul a vorbit foarte bine. Ceilalţi, mai puţin. Niciodată însă n-am fost atât de izbit de stratificarea pe clase a structurii sociale britanice ca în această zi!

Am făcut cunoştinţa domnului Hubbock, subsecretar de stat permanent la Finanţe. Mi-a vorbit în termeni foarte elogioşi de Selwyn Lloyd, „Chancellor of the Exchequer” [Ministru de Finanţe], care, afirmă el, are o capacitate nemaipomenită de a prinde esenţialul unei probleme şi de a lua rapid o decizie.

Seara, cină la ambasada olandeză. Masă mică, 16 persoane. Stau lângă sora lui Nehru, d-na Lakshmi Pandit, şi lângă Mariola Choremi. Vorbim mult şi animat. O

---

349 în realitate, Ion Mureşan nu a mai răspuns la scrisori pentru că a fost arestat în februarie 1961 „de Serviciul IV din Direcţia a II-a deoarece din declaraţiile numitului Mihălcescu, fost cu serviciul la Maşinimport, a rezultat că Mureşan a primit o serie de cadouri de la Hausman, reprezentantul firmei vest-germane Krebs cu care venea în contact pe linie de serviciu în schimbul favorizării proiectelor acestor firme” (ACNSAS, fond Reţea, dosar 34955, ff. 3-4). A fost condamnat la 5 ani de închisoare corecţională, dar eliberat după numai un an pentru că, în timp ce se afla în închisoarea Văcăreşti, Mureşan a fost din nou recrutat de Securitate în iulie 1962 şi folosit în problema Raţiu, în anii următori.

350 Autorul se referă la Ionel Scipio Panaitescu, medic veterinar în comuna Ţoiţa, în apropierea oraşului Bucureşti. Ion Raţiu nu ştia că, în realitate, Panaitescu era agent al Securităţii recrutat încă din anul 1956, după ce a fost ameninţat că va fi trimis la închisoare pentru a executa o condamnare pe care o primise în timpul regimului Antonescu pentru vina de a fi fost legionar. Panaitescu a fost recrutat cu scopul de a fi folosit în problema legionară, dar începând cu anul 1958 a fost folosit în special în „acţiunea Victor”, adică pentru monitorizarea corespondenţei cu Silviu Crăciunaş, influenţarea acestuia, precum şi pentru a fi plasat serviciului de spionaj englez (ACNSAS, fond Reţea, dosar 452463).

interesează observaţiile mele asupra Calcuttei, mai ales chestiunea livrărilor americane de grâne (nimeni nu credea că reprezintă un dar, deşi pe fiecare sac e imprimat: „This is a free gift of the people of The United States”). Rezultatul acestei convorbiri a fost o invitaţie la ambasada Indiei pe ziua de joi, 22 iunie. Relativ puţină lume (vreo 50 de persoane), însă foarte selectă. (N.B. Am fost într-adevăr surprins să mă găsesc acolo!?). Lordul Attlee, Pethick-Lawrence, amiralul lord Mountbatten, John Strachey, Reginald Maudling (ministrul de Comerţ), Sir John Finker, şeful „British Council”, şi corpul diplomatic, dar nu sub rangul de ambasador. Recepţia a fost în onoarea Guvernatorului Statului „West-Bengal”.

Finker a fost plăcut impresionat când am lăudat activitatea organizaţiei „British Council” al cărei produs, am subliniat, simt şi eu. Am vorbit mult cu ambasadorul Finlandei, Tuominen, şi cu Reginald Maudling. Intrarea Finlandei în EFTA[351] întâmpină doar greutăţi minore ridicate de Portugalia. Odată ce Marea Britanie va intra în „Piaţa Comună” şi celelalte ţări membre ale EFTA-ului vor urma.

Reminiscenţe din timpul războiului cu profesorul Catlin [Brittain] şi cu Vera Brittain, care e foarte bătrână. El se ţine bine, deşi e mult îngrăşat. Să nu uit: în timp ce vorbeam cu Sir John Finker acesta mă întrerupe cu cuvintele: *„Excuse me, but you must see this. Ifs an historical moment. The Earl Mountbatten together with the Pakistan High Commissioneri”*[352]. M-am uitat în direcţia indicată. Erau, de fapt, angajaţi într-o conversaţie foarte amicală.

---

351 Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (European Free Trade Asso- ciation, EFTA), organizaţie înfiinţată în 1960, în urma semnării Convenţiei de la Stockholm, cu scopul de a încuraja comerţul dintre statele membre prin eliminarea taxelor vamale asupra produselor industriale.

352 „Scuză-mă, dar trebuie să vezi asta. Este un moment istoric. Earl Mountbatten, alături de Înaltul Comisar pakistanez!” (în lb. engl.) (n. red.).

N-am avut însă ocazia să vorbesc cu guvernatorul statului Bengalului Occidental, deşi aceasta fusese scuza invitării mele. Dar o recepţie, de genul acesta, ţinută afară, pe gazonul ambasadei, într-o zi luminată de razele plăcute, dar nu prea calde, ale soarelui londonez, este greu de uitat. Decor perfect. Ţinută impecabilă. Eleganţa sartorială [vestimentară] sobră scoasă în evidenţă doar de minunata împletire de culori produsă de sari-urile indiene.

Prinţul Stanisław Radziwifl, Stash, cum îi spunem noi, prietenii lui intimi de la St. Jamess Club, s-a găsit dintr-odată aproape de centrul atenţiei generale. Jack Kennedy, în loc să stea la ambasada Statelor Unite a stat în casa lui de sâmbătă până luni, 3 – 5 iunie, căci vizita lui la Londra a fost explicată drept vizită de familie, el fiind naşul copilului lui Stash. Botezul a fost administrat potrivit canoanelor bisericii catolice, deşi Stash fusese căsătorit de două ori înainte de a lua de nevastă pe sora Jacquelinei Kennedy.

Prea puţină lume însă auzise de Radziwiłł aşa că atunci când am sugerat lui Lederer, la cocktailul meu pentru Vintilă Horia, să scrie ceva despre Stash acesta a căzut de acord imediat. Prin Zbigniew Racişski şi prin alţii am obţinut o serie întreagă de date personale şi apoi am cerut aprobarea şi verificarea lui Felix Fenston, financiarul, care-i este prieten. Pe Stash nu l-am putut contacta pentru că el era prin insulele din Marea Egee cu Jacqueline Kennedy şi cu nevastă-sa. Stash, de fapt, acceptase încă de mult să vină la cocktailul pentru Horia, însă, evident, situaţia s-a schimbat radical între timp şi n-a mai venit, cina fiind luată în seara aceea la colonelul Astor. Rezultatul tuturor acestor manevre însă a fost un frumos articol favorabil lui Stash în *Observerul* din 11 iunie 1961. Încă nu l-am văzut pe Stash după apariţia acestui articol, însă sper că i-am făcut o plăcere, căci eu am insistat ca el să fie prezentat drept un om de caracter, cu calităţi importante ale lui proprii, indiferent de relaţiile lui de rudenie cu preşedintele Statelor Unite.

Luni, 19 iunie 1961

Dimineaţa îmi soseşte „recomandat” cu poşta o scrisoare din Viena din partea doctorului N. Oprean1, care-mi spune că l-a văzut pe tata cu două zile înainte de plecarea lui din ţară şi că ţine neapărat să mă vadă fără întârziere pentru că are lucruri importante să-mi comunice. Am luat primul avion şi am sosit încă în aceeaşi zi la Viena. Pentru a mă acoperi, în caz că este vorba de o încercare de răpire a mea [pentru a fi dus] în ţară, înainte de a-l contacta potrivit indicaţiilor lui, am luat imediat contact cu Ambasada Britanică de la Viena. L-am căutat întâi pe Cyril Rolo, însă el era plecat. În cele din urmă, un tânăr secretar II, Brown-White, a fost gata să mă primească[353][354]. Sosit la el acasă, am stabilit ca să-i

---

353 Nicolae Oprean (1925-?), medic. în 1948, în timp ce era student la medicină, a fost exmatriculat pentru că era fiu de negustor, iar în 1950 a fost arestat din cauza unor „manifestări duşmănoase” pe care le-a avut în timp ce casa şi magazinul părinţilor săi erau naţionalizate. Fără să fie judecat, a fost trimis să execute o pedeapsă administrativă de 9 luni la Canalul Dunăre-Marea Neagră. în 1955, după ce s-a întâlnit cu Gheorghiu-Dej, i s-a aprobat reîn- scrierea la Facultatea de Medicină de la Cluj, iar la începutul anului 1957 Oprean a fost recrutat ca agent pentru că „a dovedit sinceritate şi ataşament faţă de organele de securitate”. A colaborat cu aceste organe mai bine de două decenii, până la deconspirarea sa în 1979. A primit mai multe nume de cod, precum Ene, Ionel sau Silvia (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, f. 24).

354u n anume doctor Nicolae Oprean. Acesta îl invita pe Iancu Raţiu la o întâlnire urgentă la Viena sub motivul că-i aducea veşti din România de la tatăl său. [...] Colonelul Brown mi-a cerut să analizez, împreună cu el şi I. Raţiu, situaţia produsă, pentru a se putea lua o decizie. De la început, analiza am facut-o toţi trei, dirijând întreaga problemă pe linia a două ipoteze: a), doctorul Oprean este un autentic curier binevoitor care aduce ştiri din ţară etc. b). doctorul Oprean putea fi agent al Securităţii RPR, iar scrisoarea lui putea însemna atragerea într-o cursă diabolică etc. Lipsa de detalii împiedică continuarea analizei. în final, soluţia cea mai indicată era ca I. Raţiu să se deplaseze la Viena sprea a contacta pe dr. Oprean ca din detaliile culese să se poată deduce cât de cât dacă acesta este autentic trimis din ţară de oameni la tatăl lui I. Raţiu sau dacă fusese trimis de Securitatea RPR în aceeaşi luni, I. Raţiu a plecat cu un avion britanic la Viena la ora 13.00, sosind acolo la ora 17.00. Conform instrucţiunilor colonelului Brown, Iancu Raţiu a mers

telefonez după întrevedere şi să-i spun cum stau lucrurile, iar pentru a stabili identitatea mea şi faptul că sunt cu totul liber să-i telefonez şi să intercalez în conversaţie fraza: *„Vil seeyou în Oxford”* *1*.

Locul întâlnirii a fost fixat de d-rul Oprean la clinica Universităţii din Alser „Abteilung fur Physikalische Medizin”, la prof. dr. J. Kowarschik. Sosesc acolo dimineaţa pe la 9 ca să mi se spună că d-rul Oprean nu era prezent. Am telefonat din nou, pe la orele 11.00. Am vorbit cu Oprean şi i-am spus că vin din partea domnului Raţiu de la Londra. M-am dus la clinică imediat. Am fost primit şi dus într-o mică încăpere unde erau patru persoane în halate albe. Între ei, docentul Jantschek. Drept să spun, ca un fulger mi-a trecut prin minte că uşor de tot mi-ar putea înfige o seringă în corp ca să mă scoată din acţiune şi apoi să mă transporte clandestin în ţară. De asemenea, chiar dacă aceşti oameni sunt de bună credinţă, ei nu pot să fie complici cu doctorul Oprean (presupunând că acesta din urmă este demn de toată încrederea). Cu cât aş vorbi mai puţin, deci, cu atât mai bine pentru că nu ştiu ce le-a spus Oprean. Deşi s-au sculat cu toţii în picioare să mă primească, eu m-am comportat cam ursuz, am întrebat care este dr. Oprean şi am ieşit din cameră, spunându-i să vină cu mine. Ieşiţi în curte, Oprean mi-a spus: „Dvs. sunteţi chiar dl Iancu”. I-am confirmat acest lucru şi apoi l-am ascultat. Săracul om, avea atâtea de spus că nu ştia de unde să înceapă şi ce să spună mai întâi. El s-a reîntors apoi la ceilalţi medici şi, în fine, ne-am revăzut din nou pe la orele 11.30 dimineaţa. De atunci încolo, până după

---

mai întâi la şeful Intelligence Service-ului pentru Europa de Sud-Est (inclusiv România), anume maiorul Brown-White. [...] Brown-White i-a pus la dispoziţie lui Iancu Raţiu doi agenţi însoţitori, plus un cod de mesaje transmise telefonic spre a rămâne în permanent contact şi a-1 proteja în caz că întreaga afacere ar fi fost o cursă. După trei zile, Iancu Raţiu s-a întors la Londra. în aceeaşi seară am avut o întâlnire cu el şi cu colonelul Brown, Lordul St Oswald şi Ralph Muray, subsecretar la Foreign Office şi şeful tuturor serviciilor de informaţii britanice” (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, fif. 60-61).

1 „Ne vedem în Oxford” (în lb. engl.).

miezul nopţii, am rămas tot timpul împreună. Am luat masa la hotelul meu, Regina, de lângă Votivkirche, Rooseveltplatz, ceaiul la Kahlenberg, deasupra Vienei, şi cina în Grinzing. A doua zi a venit să mă vadă la orele 8.00 a.m. Am luat micul dejun la mine la hotel şi apoi am continuat convorbirile noastre până ce a sosit timpul să mă duc la aeroport. E greu să pun ordine în aceste convorbiri şi este imposibil să redau actuala conversaţie. Mi-ar trebui sute de pagini. Acestea sunt principalele chestiuni ridicate de el:

1. Situaţia lui personală şi a familiei mele. Dr. Oprean este fiul comerciantului cu acelaşi nume, frate al mamei lui Şerbu Ionică, cumnatul meu. Deci văr primar al meu prin căsătorie, dacă o astfel de înrudire ar exista. În tot cazul, el este văr primar cu Şerbu Ionică. În aprilie 1950 a fost arestat şi dus la Ghencea. De acolo, la Canal. A lucrat acolo vreun an şi jumătate şi apoi a fost pus în libertate. El nu fusese condamnat. Era deţinut sub articolul de lege „pedeapsă administrativă" care putea fi aplicată tuturor celor ce trebuie „reeducaţi". În timpul săpăturilor, care se făceau după metode rudimentare, a avut un accident. Săpau la baza şanţului, un fel de ic destul de profund. Se urcau apoi sus, pe mal, şi băteau răngi de fier în pământ, în linie cu vârful icului. În cele din urmă, întreg malul se prăvălea în fundul şanţului. Pământul era apoi cărat cu roabele. Ca pe vremea faraonilor. Din când în când, însă, malul se prăbuşea chiar în timp ce se săpa icul, aşa că lucrătorii erau prinşi ca într-o capcană. Şi el a fost o astfel de victimă, îngropat fiind aproape. Presiunea pământului, nu numai că i-a fracturat picioarele, dar i-a şi cauzat o leziune serioasă la şira spinării.

După ce a fost eliberat, şi-a terminat studiile luându-şi doctoratul în medicină. Astăzi locuieşte la Cluj cu familia, dar de luni până sâmbătă este la Năsăud, unde funcţionează ca medic. Infirmitatea lui la şira spinării se agravează şi ameninţă să ducă la un fel de paralizie treptată a braţelor. Cum e medic chirurg, o astfel de

dezvoltare ar fi cu totul dezastruoasă. După tot felul de demersuri a ajuns, în cele din urmă, prin mijlocirea secretarului general de la preşedinţie (Frăţilă) în faţa lui Gheorghiu-Dej, care i-a aprobat plecarea la Viena pentru tratament. A trebuit să-şi dea cuvântul de onoare că se va întoarce în ţară şi nu va fugi.

2. Mi-a adus povestea amănunţită a tuturor tribulaţiilor prin care a trecut familia mea întreagă. Tata a fost dus la Canal şi tratat în mod ruşinos. S-a comportat cu o demnitate admirabilă încât astăzi, deşi este aproape complet lipsit de mijloace, este respectat de întreaga urbe. Le-am cauzat multe neplăceri atunci când i-am telefonat în vara anului 1958, dar altfel, el aprobă activitatea mea şi este mândru de mine1. Toţi sunt sănătoşi, deşi o duc greu. Mia[355] este cea care îi ajută pe bătrâni mai mult, ea nefiind căsătorită şi având un post bun de inginer chimist la Ploieşti.

3. Evident, el trebuie că exagerează, într-o oarecare măsură cel puţin, pentru simplul motiv că în mod inconştient sau poate chiar conştient, vrea să mă măgulească, să-mi facă plăcere. Potrivit spuselor lui, însă, se pare că s-a creat o adevărată legendă în jurul numelui meu şi nu numai în Transilvania, ci şi în restul ţării. Pe lângă Comitetul Naţional Român, noi am avea şi un guvern

355 Redăm cum a decurs aceeaşi scenă a discuţiei, dar din perspectiva agentului Securităţii, Nicolae Oprean: „Apoi m-a rugat să îi povestesc de acasă, de ai lui, de preocupările părinţilor, de viaţa şi traiul şi suferinţa lor. Aici am început şi 6 ore în şir i-am povestit frumos, lent, domol, cu amănunte şi cu suspine şi lacrimi o poveste lungă, începând din 1939-1952. O istorie a ţării, a familiei lui şi rude, precum şi crâmpeie din «lupta noastră» şi am culminat cu canalul. Apoi am povestit viaţa părinţilor şi fraţilor lui, iară să calomniez, dar lăsând să se zărească că «clocotesc de revoltă» şi nemulţumire şi că speranţele îmi sunt spre Occident şi D-zeu. Am lăsat să se contureze fin, delicat, aceste sentimente pe care Iancu Raţiu le-a înregistrat perfect £1 asculta şi nota mereu, plângea şi mă ruga să povestesc mereu, mereu. [...] Apoi i-am povestit despre canal şi arestarea mea şi a tatălui său facându-1 să suspine şi să fiarbă de ură şi ciudă. Mereu, mereu spunea bestiilel” (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 105-106).

secret în exil al cărui şef aş fi eu, dat fiind că eu sunt inamicul public numărul *unu* al actualului regim comunist. Se crede că locuiesc într-un castel, că simt unul dintre marii magnaţi ai industriei de sticlă din Marea Britanie, că soţia mea e multimilionară şi că ea finanţează activitatea mea naţională prodigioasă. I-am spus foarte clar că, în afara faptului că încerc să apăr cauza adevăratei Românii din răsputeri, nimic din toate celelalte afirmaţii nu este adevărat. Nu sunt „prim-ministru în exil", locuim în casa noastră, dar e o casă relativ modestă, n-am nici legătură cu industria de sticlă din Marea Britanie, aceasta aparţinând familiei soţiei mele, care, deşi are banii ei proprii, e departe de a avea milioane de sterline. Toată activitatea mea românească este finanţată de mine, soţia mea necontribuind absolut cu nimic. Eu îmi câştig viaţa în navlosire, în care meserie mi-am creat singur societatea mea proprie. Sunt fericit, însă, că eforturile mele au un răsunet şi în ţară.

4. Regimul din ţară încă tot n-a reuşit să obţină un sprijin popular. Chiar comuniştii nu socotesc că pot conta pe mai mult de 30 – 40% din populaţie. Totuşi, e clar că regimul actual nu mai e respins de totalitatea poporului român. Majoritatea însă îl respinge şi, ceea ce este foarte important, această majoritate, în opoziţie ca să zicem aşa, este astăzi foarte unită. Ţărănimea, bineînţeles, din motive în fond nepolitice, ci economice, este în mare parte contra regimului, dar este de importanţă neglijabilă din punct de vedere al unei acţiuni politice. Dintre clasele intelectuale, adevăraţii conducători naţionali, cei mai hotărâţi împotriva regimului, sunt medicii şi tehnicienii. Cum spunea Oprean: „Nu putem fi fabricaţi într-o zi şi suntem necesari regimului. Deci ne putem permite să nu fim cu ei şi totuşi să fim toleraţi". Opoziţia ţărănimii faţă de regim este bine prinsă într-un bocet care circulă prin ţară. Gheorghe X moare. Nici măcar sicriu nu-i pot face şi în loc de linţoliu îl învelesc în ziare; căci sunt săraci lipiţi pământului. Soţia îl plânge:

Gheorghe, Gheorghe ai murit Vai de tine ce-ai păţit;
Colectiv ţi-a trebuit, într-o ladă te-au vârât Cu „Scântei” acoperit Bine că te-ai lămurit!

Bisericile sunt pline. Religiozitatea tradiţională a poporului este în ascendenţă. Dar cadrele comuniste sunt acum bine stabilite. Trupe în uniformă ruseşti nu se mai văd nicăieri decât în mod cu totul excepţional. În locul lor este miliţia (în albastrul cerului „bleu-ciel”) şi Securitatea (în kaki). Mare parte din cei închişi din motive politice au fost puşi în libertate. Muncă forţată pentru crime politice în teorie nu mai există. Omul politic însă poate cere să meargă la muncă primind 1/3 remisiune de pedeapsă. Astăzi, condamnatul politic poate să trimită cărţi poştale acasă şi să primească „la vorbitor” membri ai familiei. „La stuf”, pedeapsa cea mai grea astăzi, în Delta Dunării, munca este limitată la 9 ore pe zi şi mâncarea este acceptabilă.

Problema locuinţelor rămâne extrem de acută. O familie de patru persoane, cuplu cu 2 copii, are „dreptul” la o locuinţă de bx6 metri (una sau două camere) şi o bucătărie de 3 x 2 m. Chiar şi acest *drept* teoretic nu este întotdeauna tradus în fapte. Hrană este destulă, mai ales legume. Dar pentru pâine tot trebuie să dai tichet. Învăţământul obligatoriu prevede 10 ani de şcoală. Astăzi este de 11 ani şi, potrivit planurilor, la anul viitor va fi ridicat la 12 ani (4 primare, 8 liceu). Studiul obligatoriu al latinei a fost sistat în 1948. La fel şi în cazul limbii franceze. Au fost însă reintroduse în 1959. Universitatea din Cluj se cheamă Babeş-Bolyai (unită). Studenţii sunt aleşi pe bază politică, dar elementele foarte bune nu pot fi total excluse.

Nimeni nu ştie dacă armata este leală regimului sau nu. Se fac enorme eforturi ca în perioada serviciului militar „educaţia” politică să fie completată. Toţi cei care au origine socială sănătoasă (ţărani şi muncitori) au arma în mână. Ceilalţi sunt respinşi sau trimişi la construcţii de drumuri, căi ferate etc. Ei poartă chiar numele de „ostaşi

constructori”, fără arme. Recrutarea se face la vârsta de 20 de ani şi încorporarea la 21.

Toate eforturile posibile se fac pentru a crea o loialitate faţă de regimul comunist. Educaţia politică începe foarte de timpuriu. Cei mai deştepţi copii sunt aleşi pentru „onoarea” de a fi „pionieri”. Li se dă, la o ceremonie bine organizată, cravata roşie. Copiii, bineînţeles, sunt atraşi. Chiar în Turda, băiatul de 8 ani al unui fost „burghez” n-a primit cravata. Tragedie mare cu plânset etc. în cele din urmă, părintele acestui copil a fost nevoit să meargă la învăţător şi să pledeze pentru ca să se dea şi copilului său cravata roşie, căci nu putea explica acestuia că nu este o „onoare” să fii pionier. De la pionier la tineret muncitoresc, apoi „pontatori” şi „normatori”, şi „concurenţă socialistă”. Nimic nu este neglijat. Nicio poziţie de adevărată responsabilitate nu poate fi deţinută decât numai de comunişti. Dar odată intrat în rândurile lor, o duci mult mai bine decât restul populaţiei.

Pe lângă aceste „premii” şi avantaje s-a creat un adevărat eşafodaj de pedepse pentru cei care îndrăznesc să se manifesteze, câtuşi de puţin, în contra regimului. Sunt foarte frecvente, de exemplu, condamnările la 5 ani închisoare „pentru afirmare de ură naţională”. În ciuda acestor măsuri opoziţia faţă de regim este foarte puternică şi tineretul, dacă ajunge până la universitate, tinde să se alăture ei, deşi adeseori numai pe ascuns. Foştii deţinuţi la Canal sau prin puşcării sunt respectaţi de toată lumea, inclusiv de către comunişti. Glumele reflectă adevărata stare de spirit a populaţiei. Iată vreo câteva:

Un cetăţean se repede la o maşină venită din Occident şi cu un cuţit taie pneurile. Miliţianul, venit să-l aresteze, îi zice:

— Ce faci omule? Eşti nebun?

— Câtuşi de puţin. Vreau să respir aer liber!

Un englez admiră edificiul Ministerului de Interne (în beciurile căruia se face instrucţia celor arestaţi). Aprobativ, mormăie:

— Yes, yes…

Românul, care-l aude, îi spune:

— Mai ieşi tu pe dracu', dacă apuci acolo.

5. Mi-a relatat, apoi, diverse ştiri despre o parte dintre cunoscuţii mei. Puşa, nepoata mea, fiica surorii mele Eugenia (Pica) măritată cu Ion Şerban, este inginer, căsătorită cu un alt inginer, Dan. Locuiesc la Bucureşti, aleea Circului, Bloc 5, el. 2, ap. 28. Sunt amândoi complet de partea noastră. Fata lui Ilie Lazăr, Monica, a fost arestată din motive religioase. Mircea Balint este inginer-şef la Sfatul Popular orăşenesc, secţia arhitectură, Cluj. Ionel Balint este inginer-şef la Gaz Metan, Cluj. Oct. (Tăvi) Balint, fost conferenţiar la Politehnică, condamnat acum doi ani la 10 ani de închisoare. Daghi Mureşan este inginer chimist inspector. Niţu Rusu, căsătorit, cu 4 copii, este şofer de taxi în Turda. Ionel Ghilezan a fost recent înmormântat la Cluj. Zini Manta, farmacistă la Policlinica CFR Cluj – 2 copii: Nicolae (Niki), de 23 ani, campionul României de scrimă, a fost scos din avionul care trebuia să-l ducă în străinătate pentru a participa la Olimpiada din Melbourne; Lia, de 22 ani, căsătorită cu dr. Prelipceanu. Tăvi Gărduş e în închisoare. Fata profesorului Goia de la Cluj este o „curvă", trăieşte acum, după ce a trecut prin diverse mâini, cu un pianist din Braşov, Teclu. Genu Marinca este medic-şef al oraşului Cluj, iar sora lui, Lia, este căsătorită cu Mircea Pop Luca. Prof. Gheorghe Marie, care a avut o atitudine proverbial de curajoasă şi demnă în toată această perioadă tulbure, din 1940 încoace, a făcut şapte ani de puşcărie şi este acum exilat la Iara. Emil Cheţianu locuieşte la Cluj la prof. Hăngănuţ. Iuliu Hossu, episcop catolic, suferind fiind de arterioscleroză gravă a fost mutat din închisoare, acum vreo 2 – 3 ani, cu domiciliu forţat la mănăstirea Maria Radna. Astăzi este în aceeaşi situaţie la Curtea de Argeş. A trecut printr-un spital (Panduri sau Pantelimon[356]) din Banat. Zaharia Boilă e tot arestat. Rubin Popa, fratele lui Guşti Popa, a murit de

356 Ambele în Bucureşti (n. red.).

cancer pulmonar cu metastaze, la clinica medicală nr. 1 din Cluj, sub îngrijirea doctorului Secărea. A lăsat cu limbă de moarte să fie înmormântat la Ciugud. Nepoata lor, Toto, este căsătorită cu Constantin Vonica din Aiud, frate cu mama lui Niculiţă Oprean.

Pe aceşti oameni, şi pe mulţi alţii, se poate conta în întregime. Alţii însă au dat dovadă de mare slăbiciune. Legionarii, mai ales, sunt foarte discreditaţi căci ei au fost aceia care s-au alăturat comuniştilor din tot începutul. Horia Sima, ca să-l citez pe Oprean, „a ajuns să fie considerat în ţară drept o nulitate, mediocritate, un zero la cub”. Ionel Pop este evitat. Lumea îşi întoarce capul când trece pe stradă. Fostul colonel de jandarmi la Turda, Craioveanu, a fost căpitan de lagăr la Ghencea, soţia lui fiind rudenie apropiată a lui Gheorghiu-Dej, dar astăzi, este pensionar. Locuieşte la ginerele lui, Comşa, la Bucureşti. Croitorul Albon, după ce a făcut o carieră fulgerătoare sub Teohari Georgescu, a căzut cu acesta şi a revenit la starea lui primordială, după o perioadă în puşcărie. Astăzi este calfa de croitor la Bucureşti. Emil Maior este „o lepră ordinară” – avocatul Cerghizan a lucrat cu el şi este astăzi dubios. Comandantul Poliţiei Legionare Coman, din Luduş, a trecut la comunişti şi s-a purtat execrabil: „O altă lepră”.

6. Rezistenţa în ţară este reală şi puternică. Mulţi aşa-zişi comunişti sunt, de fapt, cu totul de partea noastră. Unii dintre aceştia sunt foarte sus puşi. Dar nu sunt organizaţi. Ei doresc ca noi să-i ajutăm să o facă. Dorinţa este ca întreg poporul român să se ridice dar nu înainte de realegerea preşedintelui Statelor Unite, Kennedy, deci nu înainte de 5 ani. Sunt aşa de convinşi că vor izbuti încât deja fac planuri pentru perioada de *după* captarea puterii. Iată punctele principale:

a. Comuniştii nu trebuie pedepsiţi decât numai dacă au comis crime împotriva celorlalţi. Mulţi nu sunt comunişti adevăraţi şi mulţi n-au avut încotro.

b. Exilaţii să nu se întoarcă în ţară cu pretenţii de a

conduce. „Să lucraţi alături de noi. Apoi vom vedea”. E datoria exilaţilor să joace rolul principal în lupta de eliberare naţională, dar greul tot cei din ţară îl duc.

c. „Pe rege să nu ni-l aduceţi înapoi. Să nu veniţi cu el ambalat în cufere pentru că atunci lupta dintre fraţi va începe”. Ei se gândesc la stabilirea unei democraţii de tip francez (De Gaulle) sau american, cu un preşedinte cap al puterii executive în stat. L-am întrebat ce înţelege el, şi ceilalţi din ţară care gândesc ca el, prin democraţie. Mi-a răspuns: „Să pot să-mi dau părerea în orice chestiune, după convingerea şi capacitatea mea, fără nicio impoziţie[357], atâta timp cât nu dăunez ţării şi concetăţenilor mei”. O definiţie foarte frumoasă cu excepţia intercalării intereselor „ţării”, căci cine le poate interpreta dacă nu guvernul?! Şi apoi a adăugat: „Pentru noi, libertate înseamnă să pot crede ce vreau şi să o afirm în public fără nicio consecinţă dăunătoare mie. Dacă vreau, să pot să mă închin la un plop”. În ce priveşte regele: plebiscit.

d. Cei ce au luptat în ţară pentru eliberare să nu fie daţi la o parte. Să nu se ajungă la o luptă între cei dinafară şi cei dinăuntru.

e. Dintre partide PNŢ-ul tot are un renume foarte frumos de luptă demnă naţională. Dar noile situaţii trebuie luate în considerare. Astăzi sunt mulţi muncitori. Nu e destul să-i spui partid ţărănesc. Poate Ţărănesc-Muncitoresc?!

f. Puţini din exil sunt cunoscuţi şi respectaţi. Comitetul Naţional Românesţe este o noţiune foarte nebuloasă. Vişoianu nu este legat de nicio acţiune concretă naţională. „Tu eşti cunoscut, cu conferinţele la radio, dar mai ales pentru Berna, pentru cartea ta, pentru Opriş, pentru Congresul Mondial al Tineretului de la

Viena şi ciclul tău de conferinţe din America. Viorel Tilea este cunoscut ca un foarte activ publicist în presa engleză. Emil Onaca este cunoscut, dar a făcut o greşeală

357 Probabil de la imposition (în lb. engl.) - impunere (n. red.).

când a scris acasă «Băiat din Iacobeni, cu patru doctorate, vă trimite salutări din Los Angeles»”. Am fost impresionat să aud cât de exact cunoştea unele din acţiunile mele de aici, deşi efectul lor era mult mărit în ochii lui, mai ales în cazul Congresului de la Viena. Cum însă am fost atacat în *Scânteia* pe chestiunea aceasta, nu este de mirare căci ei s-au învăţat să citească printre rânduri.

7. Dintre toate posturile de radio apusene cel mai ascultat este BBC-ul. Ar fi bine să se facă transmisiuni între orele 10 – 11 dimineaţa şi 11 – 12 noaptea, ora României. Au aparate bune Phillips şi Baltica (rusesc). Cei mai ahtiaţi ascultători sunt comuniştii.

M-am întors la Londra miercuri, 21 iunie, la prânz. I-am lăsat lui Oprean 3.000 de schillingi austrieci şi l-am rugat să-mi scrie toată istoria anilor grei prin care a trecut pe baza experienţei lui proprii.

Joi, 22 iunie 1961

După-masă, la Ronald Brech cu Christopher Hollis, discutăm posibilitatea unui program la televiziune asupra Europei. După cină la lordul Birdwood.

Marţi, 27 iunie 1961

Sosit la Paris, mă duc direct la Romi Boilă acasă şi de acolo mergem împreună la recepţia dată de Veniamin şi Editura Le Livre Contemporain în onoarea lui Silviu Crăciunaş a cărui carte a apărut sub numele de *Un dernier régard*. Veniamin, în numele Comitetului şi Fundaţiei Regale Carol I.

Români, destui. Francezi, aproape deloc. Întreaga presă franceză este absentă. Stau mult de vorbă cu Réné Theo şi cu Emil Turdeanu. De asemenea, cu Neagu Djuvara. De acolo mai multă lume la pictorul Dumitru Berea. Virgil Ierunca şi soţia acestuia.

Monica Lovinescu, mi-au vorbit foarte elogios despre activitatea mea şi mai ales despre iniţiativa Amnesty. Ierunca, mai ales, mi-a explicat cazul lui Petru Dumitriu1, scriitorul infamei cărţi elogioase despre canal care astăzi este în exil, venit acum vreun an de zile. Familia acestuia a

fost arestată. I-am spus să-i sugereze lui Dumitriu să-mi scrie şi vom vedea. Pia Boilă s-a cam cherchelit şi a dat o dovadă de frustrare îndelung înăbuşită, de-a dreptul penibilă. Săracul Romi, pe lângă alte cruci, o mai are şi pe aceasta.

Stau peste noapte la un mic hotel unde stăteau şi Sanda cu Silviu. Dimineaţa, pe la 7.15, vine Silviu la mine în cameră, agitat, pentru că doi agenţi de la Securitate veniseră cu o jumătate de oră mai înainte să-l aresteze şi expulzeze[358][359].

Scrisoare trimisă Domnului Ministru al Afacerilor Interne de Silviu CRĂCIUNAŞ, autorul cărţii o *ultimă privire*

Domnule Ministru.

La invitaţia Editurii „Le Livre Contemporain [Cartea Contemporană]" de a participa la o recepţie organizată cu Institutul Universitar Român Carol I pe 27 iunie, cu ocazia apariţiei ediţiei franceze a cărţii mele „O ultimă privire", m-am deplasat în Franţa pe baza unei vize eliberate de Consulatul Franţei de la Londra (viza nr. 5722 – 2-iunie-1961 valabilă pentru mai multe călătorii şi o şedere de trei luni).

Or, a doua zi după sosirea mea, la ora 7 dimineaţa, agenţi de poliţie au bătut la uşa camerei mele de la hotelul Palais Bourbon, str. Bourgogne 49 şi m-au invitat să-i urmez la Prefectura Poliţiei.

Motiv: aş fi intrat ilegal în Franţa. Au cerut paşaportul meu şi pe cel al soţiei mele care mă însoţea şi a trebuit să ne prezentăm la Prefectura Poliţiei (Etajul V,

---

358 Petru Dumitriu (1924-2002), scriitor. A fugit din ţară în 1960. Raţiu se referă la romanul Drum fără pulbere.

359e ste agent al Securităţii. Raportul lui Crăciunaş a sosit însă târziu la Bucureşti, astfel că Securitatea a aflat despre acest incident din Le Monde, ediţia din 4 iulie, şi a instruit imediat rezidenţa din Paris să obţină informaţii relevante. Răspunsul a venit pe 22 iulie, ofiţerii DIE de la Paris considerând că DST l-ar fi trecut pe Crăciunaş pe „lista elementelor suspecte" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, voi. 50, ff. 204 verso, 206-207 şi voi. 63, ff. 437-439).

Biroul nr. 309). După un scurt interogatoriu, inspectorul însărcinat cu chestiunea mi-a comunicat că viza nu este valabilă, căci Ministerul de Interne luase în 1957 o decizie care îmi interzicea intrarea şi şederea în Franţa. Declarând că ignoră motivele acestei decizii „inspectorul a anulat viza acordată de Consulatul Franţei la Londra comunicându-mi că, dacă alte chestiuni reclamă prezenţa mea în Franţa, va fi necesară o viză specială. Această viză nu va fi acordată decât după o anchetă a poliţiei şi valabilitatea ei nu va putea depăşi în niciun caz opt zile. Astfel încât m-am văzut plasat în categoria „suspecţilor".

Mi-am permis să remarc că atitudinea mea faţă de Franţa a fost întotdeauna corectă şi inspirată de cel mai sincer ataşament. În plus, nu am exprimat niciodată o opinie defavorabilă cu privire la această ţară sau la politica sa. Ideile mele şi activitatea mea din ultimii ani sunt relatate public în cartea mea „O ultimă privire". Mi-am exprimat cu cea mai mare mâhnire indignarea în faţa acestei măsuri jignitoare, ba chiar umilitoare, care fusese luată în privinţa mea. Sunt cu atât mai uimit cu cât era pentru a doua oară când mi se acorda o viză de intrare în Franţa (30 martie şi 2 iunie 1961).

Cât despre scurta amânare pe care mi-a acordat-o Prefectura în această dimineaţă, am declarat că refuz să fac uz de ea, astfel încât mă pregătesc să părăsesc fără întârziere Franţa.

Mă văd de asemenea constrâns să renunţ la interviul pe care trebuia să-l acord Radiodifuziunii Franceze, precum şi la recepţia organizată de Misiunea Catolică Română din Franţa, cu ocazia apariţiei cărţii mele.

Consider, într-adevăr, măsura care m-a lovit drept o atingere adusă demnităţii omului şi libertăţii de exprimare a gândirii, atingere care vine la exact douăsprezece ore după apariţia unei cărţi destinate să dezvăluie francezilor adevărata faţă a regimului comunist din România.

Adresându-vă, Domnule Ministru, protestul meu ferm împotriva măsurii, al cărei obiect am fost, în momentul în

care părăsesc sub constrângere acest nobil pământ al Franţei, care a fost întotdeauna pentru români o a doua patrie, îmi permit să sper că veţi binevoi să reexaminaţi cazul meu şi să raportaţi măsura în chestiune. Veţi da astfel satisfacţie sentimentelor mele de a reveni aici, ştergând astfel această penibilă impresie de a mă găsi pentru a doua oară exilat, de astă dată din ţara drepturilor omului şi a libertăţilor elementare.

Vă rog să agreaţi, Domnule Ministru, expresia înaltei mele consideraţii.

Paris, 28 iunie 1961

(Dr. Silviu CRĂCIUNAŞ)

Mă întorc la Londra luni, 3 iulie. Marţi, la masa dată de Foreign Press Association in onoarea Ministrului de Externe, lordul

Home. Ce slabă performanţă! Nu numai că nu spune aproape nimic, dar se şi bâlbâie.

Joi, 6 iulie 1961

Cu Zbigniew Racişski la Richardson, prezenţi fiind Delgado1 şi Bob Minton. Richardson ne primeşte cu cuvintele: „*Here come the activists*”. Am fost încântat, chiar dacă e vorba de o exagerare sau parţial glumă. S-a creat impresia că noi nu stăm cu mâinile în sân. Am explicat activitatea noastră din anul trecut şi am dat lămuriri asupra planurilor de viitor la FIJL. Racişski îmi spune că americanii au rămas foarte favorabil impresionaţi. Şi eu am avut aceeaşi părere.

Niculiţă Oprean s-a ţinut de cuvânt şi mi-a scris aproape în fiecare zi. Este un document zguduitor şi un rechizitoriu permanent al regimului actual[360][361].

De la întoarcerea mea şi până acum multă agitaţie şi discuţie în chestiunea „arestării” lui Crăciunaş. *Daily Telegraph* a publicat ceva şi, apoi, şi o scrisoare de-a lui

360 Mucio Fernandez Delgado, şef al secţiei de la Londra a Radio Europa Liberă. Potrivit Securităţii, Delgado a fost general CIA.

361 Nicolae Oprean a scris acest material cu acceptul Securităţii, material în care a descris viaţa sa în România comunistă şi în închisoare.

Silviu. Situaţia însă nu este plăcută pentru el. Sâmbătă, 8 iulie, vin ambii cu Manya Harari şi cu Peter Benenson. Peter spune că nu se poate face nimic pe cale juridică pentru că Franţa nu a semnat convenţia care creează Curtea Europeană a Drepturilor Omului (de la Strasbourg). Vorbesc pe urmă cu Manya care începe să se întrebe ce s-a petrecut în toată această chestiune. Astăzi este şi ea de acord că ar fi fost mai bine dacă eu aş fi scris o introducere în care să pun cazul lui Silviu în adevărata sa lumină.

Joi, 13 iulie 1961

La Andrew şi Irma Stypulkowski. El are o casă de editură pentru cărţi în limba polonă. Este subsidiat de către americani şi trimite multe cărţi interesante şi multe exemplare în Polonia, printre altele şi Dr. *Jivago* a lui Pasternak.

După cină la George Weidenfeld pentru lansarea cărţii lui Cecil Beaton. Vorbesc cu Sacheverell Sitwell, cu soţia acestuia, lordul Gladwyn (fost Gladwyn Jebb), soţia lui [Philip de] Zuluetta, (secretarul Primului Ministru), Janko Musulin, Freddy Warner de la F.O., Dolf Bentinck etc. Dna de Zuluetta îmi spune că Soldatov, ambasadorul sovietic, om înalt, îl arată pe Iuri Gagarin, care este foarte mic de statură, *„as ifhe was leading in the wining jockey”*[362].

Dolf mi-a descris ultima şedinţă a Association European-Atlantic Group. Se pare că situaţia devine absurdă: Maudling, Sir James Hutchinson, Bessborough şi apoi Elma Dangerfield, toţi sunt pentru o colaborare cât mai strânsă cu sovietele pe teren comercial. Elma a mers aşa de departe încât să spună că există mai multă represiune şi control în Anglia decât în URSS pentru că bagajele ei, când a plecat din Rusia, recent, n-au fost inspectate acolo, dar au fost deschise la sosirea ei în Londra! în cele din urmă, directorul *The Economist-ului* (Sir Geoffrey Crowther) s-a ridicat să spună că felul în care

362 „De parcă l-ar fi prezentat pe jocheul care tocmai câştigase o cursă” (în lb. engl.) (n. red.).

sunt prezentate lucrurile este cu totul absurd şi că el nu vede altă alternativă decât să-şi prezinte demisia. La fel Richard Gould-Adams.

Era cât pe ce să uit: sâmbăta trecută (8.7.1961) organizaţia olandeză studenţească NBBS mi-a adus un grup de studenţi americani ca să le vorbesc. Am făcut-o la mine la birou, căutând să explic baza ideologică a actualului conflict politic. Am plasat emfaza pe mişcarea de secularizare stârnită deja de enciclopedişti care trebuie să ducă, în cele din urmă, la comunism, pe de o parte, şi la existenţialism, pe de alta. Viitorul este întunecat, dar ciclul logic fiind completat, o nouă desfăşurare este posibilă. Acest grup condus de prof. Lawrence R. Birus (political Science at City College, New York) mi-a dat mare satisfacţie, discuţia fiind interminabilă. M-au invitat la cină. Am acceptat şi, apoi, am plătit pentru toţi. Cred că ultimul gest i-a impresionat cel mai mult, deşi la plecarea din biroul meu *prof. Birus mi-a spus*: *„You are like some Renaissance figure, making your money in shipping and then, spending it on books and politics”* *1* şi *„They came here ea ch wanting to become something different în life, doctors, engineers, politicians, but now they all want to become like you”*[363][364].

Miercurea trecută (13.7.1961) am fost la cocktailul lui Roily St. Oswald. Lady Macmillan, nevasta prim-ministrului, a fost prezentă, lord Chancellor, diverşi miniştri, numeroşi ambasadori şi Waley-Cohen, primarul Londrei (City of London). Ca să creeze atmosferă, a dat „party”-ul în vechea pivniţă a lui Henric al VIII-lea, care a fost descoperită sub actualul edificiu al Board of Trade-ului. A fost restaurată şi prezervată căci e parte din vechiul Palat Whitehall. St. Oswald a adus dansatorii spanioli de la Casa Pepe. Gălăgie şi căldură greu de suportat. Am vorbit

363 „Sunteţi o figură renascentistă, care face bani din transportul maritim, pentru a-i cheltui pe cărţi şi politică” (engl.) (n. red.).

364 „Când au venit aici, fiecare îşi dorea să ajungă ceva deosebit în viaţă: medici, ingineri, politicieni, dar acum toţi vor să fie ca tine” (engl.) (n. red.).

cu lord Chancellor-ul, cu nevasta lordului Hailsham (ministrul Ştiinţei) şi cu ambasadorul Filipinelor, Viorel şi Manuela, şi diverşi alţii.

Vineri, 14 iulie 1961

Masa la Foreign Press Association. Cuvântarea lui lain MacLeod, ministrul Coloniilor. A afirmat din nou că el caută, din răsputeri, să transforme Imperiul Britanic într-o familie de naţiuni. Cum în aceeaşi zi, Iuri Gagarin lua masa cu regina, MacLeod a povestit o conversaţie pe care a avut-o cu un actor faimos. MacLeod: „Ce succes enorm are omul acesta. De altfel, Sovietele au căutat acest lucru pentru a atrage atenţia publicului britanic asupra expoziţiei sovietice care nu prea e interesantă". Actorul: „And what a lovely plece of casting"[365].

E cu totul absurd. Fără nicio imaginaţie, guvernatorul a permis venirea lui Gagarin (care, de altfel, pare un om foarte simpatic) tocmai acum, în preajma declanşării crizei de la Berlin.

Cornea vine să mă vadă. Din nou, îmi cere sprijinul pentru a publica *Glia* sau echivalentul ei, în limba engleză. Îmi confirmă că nimeni altul n-a răspuns la apelul lui. I-am spus că nu mă miră faptul. Dacă apelul ar fi fost lansat de un grup de oameni, o şansă de reuşită ar fi existat. Aşa este foarte greu. L-am sfătuit să vorbească cu fiecare în parte, poate va reuşi să salveze situaţia. Eu, în tot cazul, îi voi da concursul meu, pentru că-l consider bun român.

Duminică, 16 iulie 1961

Apare primul articol scris de lordul Boothby în *Sunday Times*. E un dezastru. Scriu imediat redactorului şef o scrisoare de protest.

Luni, 17 iulie 1961

Cina la Rică Georgescu[366]. Mă înţeleg bine cu nevasta

365 „Şi ce bucată minunată de teatru" (în engl.) (n.red.).

366 Valeriu (Rică) Georgescu (1904-1993), inginer, om de afaceri. A fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc, secretar de stat la Ministerul Economiei (1939) şi director al Societăţii Româno-Americane. Agent britanic (nume de cod Jockey), a coordonat o reţea de agenţi români ai SOE în România în timpul războiului, prin intermediul căreia s-

lui, Ligia, dar şi cu el. Prezent şi colonelul Hostler, fost ataşat militar la Beirut, în Liban. Vorbim de toate. Pe Hostler îl interesează activitatea mea, mai ales pentru că începând din septembrie anul acesta va lucra la Pentagon, în Washington, în Departamentul Politic. Vorbeşte româneşte.

Marţi, 18 iulie 1961

La 5.30 în Camera Lorzilor la invitaţia lui Birdwood. Vreo câţiva parlamentari şi vreo 15 exilaţi. Se cade de acord să se facă o declaraţie în sprijinul ţărilor satelite. S-a acceptat sugestia mea ca această acţiune să rămână o iniţiativă britanică care să fie semnată şi de câţiva exilaţi la invitaţia expresă a Comitetului de Iniţiativă. Semnătura acestora să fie cerută şi dată în capacitatea lor strict personală.

La 7.00 seara iau cina cu tânărul agent de bursă Cohen, care îl înlocuieşte pe Lionel Bloch. Este gazda mea la şedinţa organizaţiei „Anglo-Jewish Society for International Affairs”. Foarte puţină lume. Aproape că-i puteai număra pe degete. Le-am vorbit despre „Current Trends în Eastern Europe” cu referire specială la situaţia din România. După şedinţă am stat mult de vorbă cu un israelian, Rosenthal, de origine din Iaşi. Vorbeşte perfect româneşte, cu un frumos accent, domol, moldovenesc. Mi-a făcut o adevărată teorie a antisemitismului românesc care ar fi fost importat din Rusia şi mai ales din Polonia (numele adevărat al lui Zelea-Codreanu a fost Zeliński, tatăl lui fiind complet polonez).

Miercuri, 19 iulie 1961

Mă scol pe la 5.30 dimineaţa ca să pregătesc cele două înregistrări la REL asupra lui Constantin Noica.

Duminică, 23 iulie 1961

---

au transmis informaţii britanicilor. De asemenea, „reţeaua Rică Georgescu” a funcţionat şi ca un canal de comunicare între Iuliu Maniu şi Aliaţi. A fost arestat în august 1941, dar protejat în timpul arestului de către mareşalul Ion Antonescu şi SSI pentru a nu fi preluat şi anchetat de reprezentanţii Abwehr la Bucureşti. A fost eliberat după 23 august 1944, iar în 1947 a plecat din România împreună cu soţia.

Ziarul *Sunday Times* publică scrisoarea mea la loc de frunte. Publică apoi pe cea a lui Szebestyen şi, la coadă, un extras din cea a lui Josten. Deşi eu sunt mulţumit, totuşi, e mare păcat că a tăiat şi din scrisoarea mea acele pasagii în care îl ridiculizam pe Boothby.

La masă, Podea şi Crăciunaş. Vorbim mai ales de Noica. Podea a lucrat la primele capitole şi mi le-a adus. Podea pare însă să fi devenit un om cu totul negativ. Măcar de-ar fi traducerea lui bună ca să-l putem face să devină ceva mai activ.

Seara la lordul Birdwood cu Josten. Redactăm forma definitivă a declaraţiei britanice în favoarea ţărilor oprimate din Europa Răsăriteană.

Miercuri, 26 iulie 1961

Masa cu Ronnie Burroughs de la Foreign Office. Ne cunoaştem de ani de zile. Cred că are toată încrederea în mine. îl pun la curent cu tot ce s-a petrecut la Baden, la Congresul mondial al jurnaliştilor organizat de comunişti (IOJ). E foarte interesat. Îmi atrage atenţia că şi ei ne-ar ajuta pentru astfel de acţiuni. Acelaşi sprijin ni s-ar putea da şi pentru intenţia noastră de a trimite jurnalişti apuseni în Europa Răsăriteană la toamnă ca să coincidă cu criza de la Berlin.

Scopul imediat al vizitei lui Ronnie, însă, este Silviu Crăciunaş. Dorea să afle ce s-a petrecut la Paris şi cât mai multe amănunte despre el. „Şi că vorbeşte iresponsabil despre o revoluţie în ţară”. Deşi nu mi-a confirmat totul în amănunt, totuşi, e clar pentru mine că Viorel a fost acela care a creat această atmosferă la Foreign Office în jurul lui Silviu. L-am apărat pe Crăciunaş şi am confirmat faptele aşa cum le ştiu eu. M-a măgulit, la sfârşitul mesei, cu cuvintele: „Sper că mă vei invita ca ambasador la Bucureşti când vei fi prim-ministrul ţării”.

Mircea Stoe vine la mine la birou şi-mi aduce manuscrisul lui despre Bazagonov şi Minciunin[367]: „Tu ai

367D an, Rusu a arătat că numele sub care a apărut şi a fost transmisă schiţa este de fapt numele sub care semnează el aceste materiale şi de

lansat deja doi autori români, poate mă lansezi şi pe mine”. El scrie foarte amuzant, însă nu cred că ar merge în traducere. Dacă s-ar putea însă publica o carte, care să fie apoi circulată în mod clandestin în ţară, ar fi un mare succes psihologic.

Seara, adunarea anuală generală a Societăţii „European – Atlantic Group” la Casa Belgiei. Mai multă lume îşi dă demisia din Comitet. Pe neaşteptate, se creează 3 vacanţe. Preşedintele, lordul Bessborough, cere numiri de candidaţi din sânul plenului prezent. Tăcere. Josten îşi dă seama de situaţia avantajoasă şi se ridică: „Ca un gest de solidaritate faţă de naţiunile din Europa Răsăriteană propun alegerea domnului Grigore Constantinescu (Gou)”. Toată lumea a fost luată prin surprindere. Gou însă a refuzat. Atunci Norris McWhiter l-a propus pe Josten. Bessborough, cum n-a fost nicio disidenţă, n-a putut face altceva decât să accepte.

Joi, 27 iulie 1961

La Wakefield pentru transporturile la Antofagasta. Curioşi sunt englezii ăştia din Nordul Yorkshire-ului. Sunt mai impresionaţi de faptul că Nicolae merge la şcoală la Marlborough, decât de propunerile mele concrete. Snobismul Angliei este de neegalat.

Luni, 31 iulie 1961

Flora Feier refuză să facă traducerea şi prelucrarea manuscrisului adus la Londra de Cornel Novac. Nu mă surprinde prea mult. Ea este cam dezechilibrată, fără putere de stăruinţă. Cu Podea însă totul progresează bine. El traduce textul „Povestiri din Hegel” al lui Dinu Noica.

Şedinţă de Comitet Executiv FIJL: fac raport amănunţit asupra activităţii din trecut şi asupra planurilor

---

fapt tot sub acest nume este prezentat şi la transmisiunile BBC. Totodată, Rusu i-a mai spus lui Dan că în cadrul transmisiunilor BBC pentru România el face pe speakerul care nu vorbeşte perfect limba română (face pe românul care vorbeşte, dar cu mult accent al limbii ruse). El l-a rugat pe Dan să nu spună nimănui aceste lucruri pentru că el crede că la Bucureşti nu se ştie cine este sub acest nume” (ACNSAS, fond SIE, dosar 935, voi. 1, ff. 90-91).

de viitor.

Marţi, 1 august 1961

Şedinţa la Amnesty. Sunt încredinţat să scriu un articol despre Biserica Unită din România.

Miercuri, 2 august 1961

La Camera Lorzilor, invitat de Birdwood. Vorbesc cu Sir Thomas More. Viorel Tilea ridică anumite obiecţiuni cu privire la textul Declaraţiei pentru libertatea Europei Răsăritene. Le resping pe toate foarte politicos după ce mi-am exprimat credinţa că dacă ar fi fost la prima şedinţă şi el ar fi de acord cu textul propus. A acceptat.

Este ziua declaraţiilor în ambele camere ale parlamentului britanic că se va cere intrarea în Comunitatea Economică Europeană. Macmillan vorbeşte bine, hotărât, însă lordul Home este mult mai socotit, mai logic în argumentele pe care le prezintă. Un moment istoric în viaţa poporului britanic şi poate şi a lumii.

Vineri, 4 august 1961

Cu Cornea, Mihai Niculescu şi Podea la hotelul Waldorf. Cred că vor cu toţii să scoată o publicaţie. Eu le-am spus că voi susţine această iniţiativă. M-a amuzat însă că Podea găsea că Romi Boilă n-ar trebui să fie invitat să colaboreze pentru că este prea apropiat de Comitetul Naţional Român al lui Vişoianu. Eu am fost întotdeauna susţinătorul acestui comitet pentru că trebuie să avem o instituţie în exil, dar întotdeauna am spus, şi continui să spun, că este prost constituit, nu face nimic important şi este incapabil să servească interesele naţionale în momentul acesta. Pe vremuri însă, eu eram criticat de oameni ca Podea pentru atitudinea mea „obiectivă” faţă de comitet. El, şi ceilalţi, erau sută-n sută pentru Comitet. Astăzi ei sunt total opuşi Comitetului pentru că şi-au dat seama că nu-şi descarcă obligaţiile naţionale. Şi eu sunt acela care îl apăr nu mai mult decât pe vremuri, ci tot pe aceeaşi bază instituţională care trebuie păstrată. Situaţia are un element amuzant de ironie.

Luni, 14 august 1961

Cina acasă cu Rică şi Ligia Georgescu, Silviu şi Sanda Crăciunaş. Foarte plăcută seară.

Marţi, 15 August 1961

Cină tot acasă cu Mucio Delgado şi Austice, şi Victor Goodman (Camera Lorzilor). De asemenea, Henri Pierre, corespondentul *Le Monde* la Londra. Toată lumea încântată. E clar că Romi este impresionat de legăturile mele, demonstrate oarecum involuntar în ultimele trei zile! Mă amuză situaţia.

Miercuri, 16 august 1961

Iau masa la Flegon care se căsătoreşte cu o nemţoaică foarte de treabă, harnică şi deşteaptă. La orele 5.00 p.m. cocktail la casa NBBS (studenţii olandezi). Cunosc pe Esslin, care este astăzi subşefid secţiei de „Dramă" de la BBC. Cunoştea problema teatrului modern extrem de bine. Mi-a vorbit chiar de Caragiale şi de Lupaşcu (Lupasco), filosoful român care trăieşte în Franţa.

Joi, 17 august 1961

Cina la Rică Georgescu. Vorbesc cu Masterson. Băieţii lui Rică sunt foarte drăguţi şi serioşi, deşi pentru moment arată mai mult a americani decât a români.

Vineri, 18 august 1961

Dăm o cină mai mare la noi acasă pentru „elita" coloniei române de la Londra. 39 de persoane au fost prezente şi jumătate dintre aceştia au stat până la 3 dimineaţa[368]. S-a cântat mult românește.

---

368 în trevederi separate cu fugarii Tilea Viorel, Raţiu Ion şi Crăciunaş Silviu. Fugarul Raţiu Ion a afirmat că vizita celor doi fugari sosiţi recent la Londra a fost în legătură cu situaţia creată în prezent în urma evenimentelor de la Berlin (probabil referire la ziua de duminică, 13 august 1961, când s-a început construcţia Zidului Berlinului, n.n.). în această direcţie, ei au discutat şi problema selecţionării de elemente tinere din rândul fugarilor care ar urma să fie instruite şi trimise în RPR pentru acţiuni de sabotaj şi diversiune în caz de război. Pentru a masca scopurile adevărate ale vizitei celor doi fugari la Londra ei au lansat versiunea că au venit pentru a-şi petrece concediul în Anglia. Spre a întări această versiune şi mai mult, fugarul Raţiu Ion a organizat la 18 august o masă în cinstea lor la el acasă la care a invitat mai mulţi fugari din Londra, chipurile pentru cunoaşterea reciprocă a fugarilor"

Balaban, Jules Băleanu (de la Paris) şi Pia Boilă excelând. Până şi Gou Constantinescu a venit. De asemenea, Rosenthal, ziaristul israelian de origine din Iaşi.

Marţi, 22 august 1961

Cina acasă, pregătită în mare parte de Pia pentru dr. Markus, milionarul de origine din Turda.

Miercuri, 23 august 1961

Criza de la Berlin este în toi. Delgado îmi sugera ca FIJL să facă o declaraţie. Asta ieri după-amiază. Imediat am vorbit cu unul dintre ataşaţii de presă de la ambasada germană, Schneppar/ Schnapper?? care-mi trimite de urgenţă toată literatura disponibilă asupra subiectului. Redactez o declaraţie şi o citesc lui Delgado la telefon. E complet de acord. De asemenea, Bajorinas şi Racişski. În fine, Josten, care s-a înapoiat la Londra, dar n-o ştiam, nu ridică nicio obiecţie. Expediem o mulţime de astfel de declaraţii peste tot. Toată lumea este încântată. Atât germanii, cât şi americanii de la RIAS şi REL transmit declaraţia noastră peste tot.

Joi, 24 august 1961

Trebuie să notez că Romi Boilă stă tot la noi în casă. Elizabeth şi cu Pia se înţeleg foarte bine. Şi eu cu ambii. Ieri dimineaţă, de exemplu, i-am cerut lui Romi să-mi facă o notă asupra Berlinului, căci aş vrea să am vederile lui. Nu numai că s-a executat, dar mi-a făcut un adevărat studiu al situaţiei care mi-a fost foarte folositor la redactarea „Declaraţiei FIJL”. Cum i-am spus apoi: „Ce păcat că nu suntem în acelaşi oraş ca să colaborăm în mod eficace zi de zi”. Sunt sigur că ar merge.

Masa cu Rică Georgescu. Vorbim afaceri. Cred că

(ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, f. 284). Câteva săptămâni mai târziu, la 27 septembrie 1961, Sandu revine cu mai multe informaţii despre întâlnirile organizate de Băleanu şi Boilă într-un nou raport în care se afirmă că cei doi „au sosit la Londra cu scopul de a câştiga sprijinul conducătorilor emigraţiei române din Anglia în vederea înfiinţării unei organizaţii unice prin unificarea tuturor organizaţiilor de fugari români”. Informaţia a fost utilă pentru DIE care avea drept obiectiv dezbinarea exilului românesc (Ibidem, f. 293).

vom putea lucra împreună. Mie-mi place Rică, dar m-am găsit plin de difidenţă [neîncredere], pentru că eu de fapt nu caut prietenie cu el, pentru că îmi poate fi utilă din punct de vedere comercial.

Seara la cină la Allied Circle invitaţi fiind de Gou Constantinescu. Gou e plin de spirit Bun raconteur, ne-a delectat cu o serie întreagă de mici anecdote politice şi diplomatice. Foarte interesante. Pe de altă parte, trebuie să spun că nu pot să-l consider mai favorabil ca în trecut. Pentru mine el rămâne o mică paiaţă amuzantă. Civilizat, citit etc., n-are nicio greutate. Felul extrem de drăguţ în care se poartă cu mine este un semn al vremilor. El prinde din aer schimbările iminente. O fi vorba de posibilitatea numirii mele la REL (de care mi-a scris Brutus Coste)? Sau respectul indiscutabil pe care-l au pentru mine americanii de aici de la FEOP şi de care el ştie? în fine, schimbarea atitudinii lui faţă de mine nu schimbă nimic în mine. Cina de astă seară a fost dată de Gou în cinstea lui Romi, dar în afară de Pia, numai noi, Elizabeth şi cu mine, am fost invitaţi.

Sâmbătă, 26 august 1961

Luăm cina acasă numai noi patru. Vorbim mult despre situaţia noastră, a românilor în exil. Este pentru prima dată că o facem, deşi Romi este deja aici mai bine de două săptămâni. Iată un scurt rezumat al părerilor exprimate de el.

1. Comitetul nu mai îndeplineşte nicio funcţiune utilă. Vişoianu admite că a făcut o greşeală în cazul Beldeanu şi la fel în problema Crăciunaş. „Degeaba recunoşti greşeala făcută după ce evenimentele te-au depăşit, a adăugat Romi. Aşa nu se face politică”. Vişoianu e mult prea comod. Stilul Eisenhower, care spunea că atâta timp cât el rămâne preşedinte nu va fi război. Atâta timp cât Vişoianu ţine Comitetul Naţional Român în mâna lui, nu va fi nicio schimbare în problema românească. E o atitudine cu totul negativă şi falsă. Noi trebuie să fim activi pentru o schimbare. Noi trebuie să facem totul pentru a provoca o

schimbare.

Cornel Bianu nu are calificaţia necesară ca să prezinte lucrurile într-o formă ştiinţifică. Un caz concret. Bianu i-a trimis lui Romi un articol despre recolta românească de grâne indicând o producţie totală (1959) de 9 Vi milioane tone. Romi şi-a dat seama că era o eroare şi că Bianu a citat o cifră oficială românească (repezistă) asupra producţiei de grâu şi porumb, iar cifra corespunzătoare pentru toată producţia de grâne era peste 11 milioane de tone. Romi a recalculat totul şi a publicat articolul. Bianu, furios, i-a cerut să publice în numărul următor o rectificare „pentru că noi (Comitetul) vom baza toate calculaţiile pe viitor pe cifra eronată utilizată de Bianu". Abia mai târziu Romi şi-a dat seama că Bianu et Co. nu mai puteau da înapoi pentru că toate raporturile lor faţă de americani au utilizat cifra eronată a lui Bianu şi, ce e şi mai rău, au adresat în acelaşi sens o scrisoare ziarului *New York Times* care a fost publicată!?

Guşti Popa nu mai poate fi schimbat. A avut destule ocazii să o facă. E prea comod şi strâmt la vederi. El vrea să-şi păstreze doar poziţia actuală. Interesele de lungă durată ale naţiunii el şi le explică drept identice cu păstrarea formulei actuale a Comitetului, în felul acesta atitudinea lui actuală este perfect justificată şi lămurită. I-am povestit ce curios a fost că, deşi eu am scris tuturor celor 17 preoţi uniţi din Statele Unite, oferindu-mă să-i vizitez şi să le vorbesc cu ocazia vizitei mele în Statele Unite în 1960, niciunul dintre ei nu mi-a răspuns măcar. Faptul că nu m-au invitat nu este complet concludent, dar unanimitatea tăcerii tuturor trebuie să fie mai mult decât un accident sau coincidenţă.

Spre surprinderea mea, Romi a fost foarte hotărât în interpretarea lui. E vina lui Guşti Popa. El a fost acela care a indicat atitudinea tuturora. El, Romi, n-are nicio dovadă de acest lucru, însă totala lipsă de bună creştere şi politeţe măcar, din partea *tuturor* preoţilor uniţi, fără excepţie, nu se poate explica altfel.

Sabin Manuilă a căutat să construiască o arhivă pentru referinţe. Vişoianu s-a opus pe motiv că este o cheltuială inutilă. „Nu se mai poate face politică cu metodele de acum 60 ani, cum face Vişoianu” a spus Romi. În fine, ceilalţi sunt cam „nulităţi”. Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă le dă acum $300 numai pentru 7 persoane. Pentru a reţine pe toţi însă, cei 9 împart suma totală între ei. Niciunul nu poate fi dat afară fără riscul de a-l lăsa să moară de foame. Pentru *Nation* Roumaine1 ei au un buget separat la fel pentru *România*[369][370]. Romi găseşte *România* teribil de partizană şi prost concepută. Eu nu sunt cu totul de acord în ce priveşte punctul al doilea.

2. Romi mi-a dezvoltat apoi în amănunt planul lui pentru constituirea unui Stat Major de acţiune. Să aibă doar un secretariat general. Nimic mai mult. Le-a spus deja, Comitetului, că el nu le mai prezenta niciun plan pentru că n-are rost. Şi acest plan, ca şi atâtea altele, nu a dus la nimic. Tot pe ce pune Vişoianu mâna, moare. A vorbit însă cu americanii şi va continua să insiste tot pe această cale.

3. Este imperios să se facă un studiu serios al nivelului de viaţă din România. Există un om de ştiinţă, dr. În economie, sosit din ţară abia acum un an, care vrea să facă acest studiu. îl cheamă Schildkraut. Veniamin i-a dat 20.000 de franci francezi şi apoi n-a mai vrut să-l susţină deloc. Omul însă trebuie să-şi devoteze toate energiile pentru această lucrare, cel puţin timp de 3 luni de zile. Şi apoi trebuie să se socotească şi cheltuielile de publicare. I-am spus lui Romi că sunt de acord cu însemnătatea acestei lucrări şi în comparaţiile care se fac trebuie să se utilizeze „coşul” englez, francez şi american, cât şi comparaţia cu situaţia dinainte de război. Să se utilizeze metodele lui Colin Clark să-mi prezinte mie un buget şi apoi să vedem dacă nu putem noi găsi banii necesari.

---

369 La Nation Roumaine, publicaţie în limba franceză care a apărut în Franţa, în perioada 1948-1973, sub îngrijirea lui Romulus Boilă.

370 Publicaţie editată în SUA de Comitetul Naţional Român.

Mi-am exprimat, de asemenea, dorinţa de a face un studiu din care să arătăm ce sume s-ar fi obţinut din vinderea excesului de petrol (producţie totală minus consum intern) pe piaţa mondială de la război încoace. Eu suspectez că suma e aşa de ridicată încât ar putea acoperi toată industrializarea ţării făcută sub regimul repezist. În fine, este esenţial să se facă studii comparative serioase capabile să reziste unei scrutări excesiv de critice. Numai aşa vom avea muniţii pentru argumentele noastre contra aşa-ziselor realizări comuniste. Studiile făcute de [Jan] Wszelaki (polonezul pe care l-am cunoscut bine de tot pe vremea când venea la Viorel Tilea, la Holton, în timpul războiului) sunt foarte indicate. Ele trebuie continuate şi aprofundate.

Aproape toată această discuţie a avut loc după plecarea soţiilor noastre la culcare. Dar în timpul cinei am depănat amintiri şi reminiscenţe, şi el, şi eu. Voia, de exemplu, să ştie de ce l-am botezat pe băiatul meu mai mare Indrei şi nu Andrei. Le-am povestit istoria revenirii familiei mele la Turda, după îndelungatul proces de recuperare a moşiilor confiscate de guvern, şi le-am explicat că numele strămoşului meu care s-a întors în oraşul nostru de baştină a fost Indrei.

Sâmbătă, 2 septembrie 1961

Săptămâna aceasta a fost foarte agitată. În primul rând, Romi şi Pia Boilă sunt tot la noi, deşi ei nu ne fac absolut niciun deranj. Dimpotrivă. Totuşi, ieşim la mese mult mai des decât în mod normal. Apoi, a sosit şi Gaby Bentinck joi şi seara am luat cina cu ea.

Joi dimineaţa vorbesc la telefon cu Bolek Wierzbiański la New York. El îmi ceruse să-l trimit pe L. Lederer la Belgrad pentru Conferinţa „la vârf” a celor 24 de ţări aşa-zise neutre. Acolo urmează să se orienteze puţin şi apoi să invite vreo câţiva ziarişti „neutri”, dar proapuseni (ha! ha! o să meargă la Berlin pe cheltuiala noastră, FIJL). Nu le cerem să scrie nimic. Au libertate completă de acţiune. Noi vrem doar ca să-i ducem să vadă

cu ochii lor proprii ce au făcut est-germanii, la ordinele Moscovei. Pe Lederer nu l-am găsit, dar după oarecare bătaie de cap l-am convins pe Anthony Rhodes să meargă şi, în cele din urmă, am reuşit să-l expediem cu avionul la Veneţia şi de acolo cu trenul până la Belgrad. Sper că va face treabă bună. Conferinţa a început ieri-dimineaţă şi astăzi e mare agitaţie căci Hruşciov a anunţat o nouă explozie atomică. Atât Nasser, cât şi Nehru au denunţat acţiunea Sovietelor.

John Leich îmi spune că s-a aprobat proiectul nostru „Expoziţia ADEX" pentru toamna anului 1962. De asemenea, vizita lui Max Nef la Londra. Sunt încântat.

Azi la prânz mergem toţi patru la nunta lui Frank Westwater cu Adriana Georgescu. Frank a fost foarte fericit cu Ioana Carp, cu care are o fetiţă foarte drăgălaşă. S-a decis să se căsătorească tot cu o româncă după moartea subită a Ioanei. Cum e soarta omului! Poate Adriana îşi va găsi în cele din urmă liniştea sufletească de care are atâta nevoie. N-a fost prea multă lume. În afară de prietenii englezi ai lui Frank, doar Titinica Iliescu, nevasta lui Bobiţă Nasta (sosiţi abia în ianuarie din ţară), familia Alastair MacDonald, Iv ştiubei-Walton, Mircea şi Toto Stoe.

Pe drum am vorbit mult cu Romi şi Pia. Eu cred că noi am ajuns acum la o înţelegere totală în chestiunile naţionale. El, e clar, apreciază ceea ce fac eu aici în Anglia şi eu socotesc eforturile lui printre cele mai importante funcţiuni ale exilului. Mă refer, în special, la *Nation Roumaine*. Îmi spunea, între altele, că-l găseşte pe Alastair MacDonald foarte bun „român", gata să ne sară în ajutor. Păcat că nu facem uz de el şi de alţii ca el. Iva mi-a oferit să vină să mă ajute. Sunt încântat.

Tot azi-dimineaţă am vorbit la telefon cu Preda Bunescu la München. Ghiţă nu era acolo (plecat în Italia în vacanţă). I-am cerut să-mi transmită numele vreunui om de ştiinţă din România care se găseşte în închisoare. Profesorul de matematici de la Universitatea din

Birmingham, care pleacă în România pe ziua de 6 septembrie, este dispus să intervină pentru un astfel de „prizonier de conştiinţă”. Totul se face în cadrul acţiuni noastre pentru *amnistie*. Şi, vorbind de amnistie, Margaret Feeney e furioasă pe felul în care Peter Benenson a prezentat persecuţiile comuniste împotriva Bisericii Catolice. Mi-a trimis copie după scrisoarea de protest ce i-a expediat ieri.

Duminică, 3 septembrie 1961

Duc pe Romi şi pe Pia la gară. Pleacă la Paris după o vacanţă petrecută la noi în casă de trei săptămâni. Îmi pare rău căci m-am obişnuit cu ei şi am ajuns să o plac pe Pia pentru frumoasele ei calităţi reale şi pe care nu le vezi la primul contact, căci ea pare puţin artificială. Nu e adevărat câtuşi de puţin. E serioasă şi drăguţă. Îi cam plac năzbâtiile şi, săraca, n-are nicio şansă să se mai amuze. Cu Elizabeth s-a înţeles de minune.

Ziarele sunt pline de cuvântarea lui Nehru. Seara sosesc la Copenhaga, după complicaţii destul de serioase la Amsterdam din cauza întârzierii avionului de la Londra. Dar nu trebuia să mă sperii că voi pierde avionul Amsterdam-Copenhaga. Nu m-a aşteptat nimeni la aeroport. Cum oraşul e plin, abia dacă am găsit un hotel de mâna a doua. În fine, e mai bine decât să dormi în parc. Pe drum, în avion, mi-am pregătit cuvântarea pentru Societatea Academică Română de la Veneţia.

Copenhaga este un oraş foarte plăcut. Piaţă mare în centru, cu o primărie din cărămidă roşie acoperită cu tablă de cupru oxidat. Verdele sumbru produce un contrast puternic şi atrăgător. De altfel, majoritatea clădirilor principale dau aceeaşi impresie. Christiansborg, care este palatul parlamentului, Bursa şi Amalienborg, reşedinţa actualului rege. Faimoasa sirenă, mult fotografiată, era înconjurată de vilegiaturişti. Am găsit-o mică, aproape neînsemnată, la marginea parcului, dar dacă te uiţi la ea, având portul drept peisaj, devine deodată foarte impresionantă. Nu e o mare operă de artă, dar are un

şarm, o gentileţe, de o delicateţe greu de egalat.

Am luat şi cina şi prânzul la două din restaurantele din Tivoli. Dacă există democraţie undeva, aici o găseşti. Plăteşti o coroană la intrare (1/se în monedă engleză) şi pe urmă poţi să te amuzi ziua întreagă. Teatru şi Circ în aer liber, mare sală de concerte, tren în miniatură, „Luna" Park şi „Festival" Gardens combinate. Foarte multă lume deşi era destul de răcoros.

Marţi, 5 septembrie 1961

În avion de la Copenhaga la Milano citesc în ziarul *Times* despre operaţia organizată de Josten „In Memoriam". Este vorba de publicarea unei liste a astronauţilor sovietici care şi-au pierdut viaţa înainte de succesul lui Gagarin. Se organizase o demonstraţie în faţa cinematografului în care se arată filmul despre Gagarin. Ambasadorul sovietic, Soldatov, a renunţat la vizita lui din cauza acestei proiectate acţiuni. Este un succes indiscutabil pentru organizaţia „Friends of Free Russia" cu sediul la Glasgow.

Miercuri, 6 septembrie 1961

Am sosit aseară la Veneţia, dar nu am luat contact cu Societatea Academică Română decât azi-dimineaţă. În schimb, impresionat de frumuseţea lagunelor oraşului, am făcut tot parcursul vaporaşului, de la un capăt al Canalului Grande-ului până la Lido şi înapoi. Este marmora albă care încadrează toate ferestrele, porţile şi profilează clădirile şi care străluceşte în lumina reflectoarelor, sau se desprinde de fondul roşu sau cenuşiu al cărămizii din care sunt clădite majoritatea caselor, care dă această impresie feerică, de neuitat. Obosit, m-am culcat fără nicio ezitare.

Azi de dimineaţă primesc mai întâi lista participanţilor ziarişti la Congresul Neutrilor de la Belgrad. Apoi îmi telefonează Anthony Rhodes pentru a-mi da numele celor pe care ar trebui să-i invităm la Berlin. Indienii Sharma şi Ahooja, care-l însoţesc pe Nehru la Moscova. Indonezianul Sosrojoedho (ziarul *Antara*), arabii Hawari (*Arab Weekly-Beirut*) şi Kamal (*Rose* El *Yonsef*,

Cairo) şi indienii Basu, Bhatt, Singh şi Shelvankar. Trimit telegramă imediat la New York pentru obţinerea aprobării.

De la Londra îmi telefonează Johnny Troiano ca să-mi confirme că Jalil doreşte colaborarea noastră în chestiunea transporturilor de iută. Îi spun lui Johnny să ceară imediat o audienţă la ambasadorul Pakistanului, Yusuf.

La Congres reînnoiesc cunoştinţa cu unii dintre delegaţi: generalul Ion Gheorghe, Mircea Eliade, prof. Dim. Marin, Iroaie, Monsignorul Bârlea, Popinceanu etc. Şi fac cunoştinţa altora, ca de pildă, Beldiceanu, Cerbu (Columbia, N.Y.), Mircea Popescu, [Constantin] Sporea, Nicolae Iliescu (conf. de limba italiană la Cambridge Massachusetts), Braga, tatăl şi fiul (prof. la Univ. din Saarbrücken), dra Mititelu (conf. la Padova), Onciulescu (conf. la Napoli), Caragaţă.

Şedinţă solemnă de deschidere în memoria lui Nicolae Herescu. Mircea Popescu[371] citeşte apoi, prea repede şi anost, comunicarea pe care Herescu dorise să o facă la acest congres. Sunt sigur că Herescu ar fi protestat la această lipsă de bun simţ dacă ar fi putut să o facă, săracul.

Am luat masa cu toţii la Seminarul Teologic de lângă Biserica della Salute. După-amiaza şi seara le-am petrecut vizitând oraşul. Biserica dei Frari, cu cele două frumoase tablouri de Tizian, unul mai mic de Bellini şi două mari, frumoase, dar prea încărcate de Tomba. Acesta din urmă utilizează aceeaşi tehnică şi culori ca şi Tizian dar nu are viziunea, claritatea şi grandoarea lui de concepţie. Foarte impresionantă încă este Scuola San Rocco. La parter, mari panouri de Tintoretto pe pereţi şi două tablouri mai mici şi mai lascive, cu o frumoasă delicateţă feminină. Pe scară şi la etaj, atât încăperea principală, cât şi cea anexă e o adevărată simfonie de culori. Marea majoritate simt pânze aplicate pe pereţi sau fresce toate pictate de Tintoretto, iar

371 Mircea Popescu (1919-1975), profesor, scriitor, critic literar. A fost secretar al Societăţii Academice Române de la Roma, redactor al Revistei Scriitorilor Români şi profesor de filologie romanică la Universitatea de Stat din Roma.

intervalele dintre ele sunt acoperite în întregime în foiţe de aur. Sunt, de asemenea, prezentate la loc de cinste două tablouri de Tizian (Prevestirea şi Capul lui Iisus) şi unul de Giorgione. Tabloul de căpetenie al întregii fantastice colecţii este Crucificarea lui Iisus, care acoperă un perete întreg în camera anexă de la etaj. Totul e gândit cu multă grijă, ca să nu mai vorbim de talentul remarcabil pe care-l demonstrează Tintoretto. Îmi reamintesc, de exemplu, un mic detaliu semnificativ. Jos, la stânga tabloului, în planul stâng este o scară pe pământ şi pe ea se reazemă un fierăstrău şi alte instrumente de dulgher. Impresia de trei dimensiuni este aproape perfectă. Cum spunea Elizabeth, toate problemele artei reprezentaţionale au fost soluţionate de pictorii clasici. Astăzi nu se mai poate continua pe aceeaşi linie dacă se urmăreşte originalitatea. [Pietro] Anigoni, de pildă, este un pictor foarte bun în stil clasic. El nu este un inovator, un căutător de noi soluţii pentru noi probleme.

Joi, 7 septembrie, vorbeşte bine Zevedei Barbu. Seara sosesc Silviu şi Sanda Crăciunaş cu Coca Davis. Ei au venit cu maşina din Anglia. Sunt încântat că am reuşit să organizez vizita ziariştilor neutri la Berlin. Am telefonat aproape toată ziua şi toată noaptea, când la Belgrad, când la New York, când la Londra, când la München. În fine, totul a fost organizat şi 12 ziarişti plus Anthony Rhodes sunt în drum spre Berlin, doi dintre ei venind din Moscova unde s-au dus să-l însoţească pe Nehru, 4 din Varşovia, 4 din Belgrad, unul din Paris şi ultimul din Geneva. A fost o încercare de forţă extrem de greu de realizat, dar am avut noroc şi totul a mers perfect de bine.

Vineri, 8 septembrie 1961

La Congres vorbeşte generalul Ion Gheorghe. Foarte anost, dar menţionează anumite lucruri care trebuiau discutate. La sfârşit nimeni nu ia cuvântul. Mă ridic atunci eu şi fac următoarele observaţii:

a. Concepţia a doua naţiuni, conducători şi orăşeni pe de o parte, şi cei de la sate, pe de alta, nu corespunde

realităţii. Este cu totul greşit să se afirme că aceste două naţiuni au fost reunite pentru prima dată cu ocazia revoluţiei naţionaliste (vezi legionare). În realitate, în România, chiar şi în vechiul Regat, în perioada fanariotă, a existat o liberă circulaţie a valorilor între straturile sociale.

b. În timpul opresiunilor din trecut arma tradiţională de rezistenţă a poporului român au fost biserica şi satul, a spus Generalul şi a tras concluzia că de data aceasta „ea nu mai poate fi biruitoare pentru că vreo cinci milioane de români s-au revărsat în oraşe de la sate. Aceşti oameni sunt pierduţi tradiţiilor naţionaliste şi câştigaţi comunismului”. M-am ridicat împotriva acestei concepţii arătând că, pe baza tuturor informaţiilor recent venite din ţară, fenomenul comunizării reale prin îndoctrinare este cu totul periferic şi că marea majoritate a românilor resping comunismul chiar şi cei care au fost recent aduşi de la sate la oraş.

c. „Fără o acţiune din partea lumii libere nimic nu se poate realiza” (spre eliberarea ţării). Implicaţia a fost război de eliberare. Am arătat că războiul nu trebuie exclus, dar că el ar surveni doar ca accident. „Este un vis, o iluzie, am spus eu, să ne închipuim că Apusul ar declanşa un război pentru eliberarea Europei Răsăritene”. Am exprimat oroare faţă de concepţia războiului atomic şi am dezvoltat teoria acţiunii noastre la momentul oportun de echilibru atomic al terorii când o revoluţie a tuturor popoarelor din Europa Răsăriteană n-ar fi curmată prin opresiune din partea ruşilor de frica intervenţiei americane sau vest-europene. Am fost foarte surprins să-l văd pe filosoful Teodorescu ridicându-se să spună că nu trebuie să ne fie patologic frică de război, căci de murit toţi trebuie să murim odată şi odată.

Vizităm biserica San Marco. E o frumuseţe, în ce priveşte plafonul complet acoperit în mozaicuri pur bizantine, aurul predominând peste tot. Pereţii mi s-au părut cam anoşti din cauza marmorei întunecate din care sunt construiţi. În ansamblu, impresia este plăcută.

Sâmbătă, 9 septembrie 1961

Toată dimineaţa lucrez la intervenţia pe care urmează să o fac marţea viitoare despre „Orizonturi 1961”.

Masa cu Coca Davis. Îmi spune că eu dau impresia de om foarte impulsiv. Trec la acţiune imediat fără să judec consecinţele, pe când, „uite ce calculat este Silviu”. Ce mult a realizat el prin concentrare asupra unui singur subiect, scrierea cărţii lui. Din păcate, Elizabeth nu s-a putut controla şi pe urmă am intrat şi eu în horă. Am aflat că nici Sanda şi nici Silviu nu spun nimănui, niciodată, că salvarea lui Silviu, conceperea cărţii, ajutorarea lui financiară, aducerea lui în Anglia şi plasarea cărţii mi se datoresc exclusiv mie. Dimpotrivă, totul este amestecat aşa că lumea crede că eu am fost introdus în carte doar la cererea mea. El vorbeşte foarte frumos de Basil Raţiu, dar eu apar cu totul periferic. De altfel, este o confuzie între Basil şi mine pe care poate Silviu a căutat-o. Ea, Coca, de exemplu, a fost ferm convinsă că Basil a fost cel care l-a ajutat pe Silviu şi nu eu.

Am fost cu adevărat furios că m-am lăsat antrenat în această discuţie, dar slăbiciunea omenească este prea mare văzând fantastica ingratitudine de care Silviu şi Sanda dau dovadă. I-am spus doar lui Coca că eu sunt fericit să nu mă concentrez pentru a obţine un rezultat (o faimă) pentru mine personal (ceea ce mă sfătuia ea să fac, aşa cum a făcut Silviu), ci să continui să mă pierd într-o serie întreagă de acţiuni care, fiecare, promovează interesele naţiunii române.

Cina cu Silviu, Sanda şi Coca. Vorbim de una, de alta. Apoi Silviu îmi explică de ce nu poate veni la Congresul Societăţii Academice Române, pentru că n-a fost invitat. „Eu nu sunt un oarecare venit aici din întâmplare. Vintilă Horia mi-a spus că voi fi invitat. Nici până astăzi n-am primit absolut nimic de la nimeni”. E clar că este foarte dezamăgit, rănit şi chiar jignit că nu i s-a trimis o invitaţie. I-am spus că trebuie să fie la mijloc o scăpare din vedere. Că am spus tuturor a la Congres că a sosit la Veneţia şi că

toţi cei cu care am vorbit doresc foarte mult să-l vadă. Elizabeth, care şi ea a vorbit cu diverşi oameni despre Silviu şi Sanda, a confirmat acelaşi lucru. Va fi foarte bine venit la şedinţe, în orice caz, ar trebui să vie la slujba divină, căci liturghia se celebrează mâine în biserica San Marco în limba română pentru prima dată în istorie. Interesantă reacţia lui. În loc să accepte explicaţia simplă, că este vorba de o simplă eroare şi că a fost trecut din vedere în mod neintenţionat, Silviu mi-a spus că el n-a fost invitat datorită unei intrigi împotriva lui. Mons. Bârlea şi părintele Pali, când am fost la Londra, l-au văzut pe generalul C. Petre Lazăr. Acesta i-ar fi montat împotriva lui Silviu pentru motive pe care Silviu nu le explică, dar dă să înţeleagă că sunt foarte sinistre. Cred că întreaga situaţie e de-a dreptul absurdă. Vanitatea de care dă dovadă completează noua şi mult mai amănunţita imagine a lui Silviu pe care mi-o făuresc încetul cu încetul, nu din vorbele şi scrisorile lui, ci din faptele sale în ultimii patru ani şi mai bine. După multe argumente mi-a spus că va căuta să vină la liturghie.

Duminică, 10 septembrie 1961

Mă scol dis-de-dimineaţă, pe la 6 a.m., şi continui să-mi scriu cuvântarea. Termin pe la orele 9.00 şi, apoi, ne pregătim să mergem la biserică. Silviu şi cu Sanda nu vor să vină (!?). Coca Davis vine cu noi. Atât la micul dejun, cât şi pe drum îmi tot exprimă regrete că m-a supărat când mi-a vorbit ieri-dimineaţă. Am liniştit-o şi am asigurat-o că nu m-am supărat câtuşi de puţin pe ea, căci ea poate să aibă orice păreri despre mine, e dreptul ei doar. M-am simţit extrem de prost însă şi am fost furios pe mine însumi pentru că m-am lăsat antrenat în această discuţie asupra cărţii lui Silviu, pe care o evit în mod studios[372], ori de câte ori mă întreabă cineva de ea. Mai târziu, Elizabeth mi-a spus că aceleaşi scuze i-au fost repetat prezentate şi ei de Coca.

Liturghia a fost cu adevărat cerească. Un moment

372 Stăruitor (n. red.).

istoric, fără îndoială. Soborul preoţilor celebranţi era format din Monsignorul Octavian Bârlea, Flaviu Popan, Bărbat (S.J.), Zăpârţan şi Arpad. Bârlea, figură de ascet, a condus liturghia cu o gentileţe şi delicateţe cu totul excepţionale. În faţă, în apropierea iconostasului eram noi, românii, cu soţiile şi prietenii noştri. Dar biserica era plină. Mulţi alţii au urmărit sfânta slujbă; Elizabeth mi-a spus că o doamnă o urmărea în textul de limbă engleză. Chiar şi turiştii care mişunau, ca de obicei, la poarta bisericii şi în prima parte a navei, se opreau, minunaţi de frumuseţea şi măiestria corului care umplea întreaga biserică de sunete şi atmosferă divină. Nu ştiu care aranjament muzical a fost întrebuinţat, dar corul condus de părintele Don Alfredo Bravi al Capelei muzicale San Marco a fost întărit de vreo opt români special sosiţi peste noapte de la Roma sub conducerea Monsignorului Tăutu, având pe baritonul Chiuzbăian de solist.

E greu de descris emoţia crescândă, frumuseţea şi simplicitatea cu care s-a desfăşurat liturghia spre culmea împărtăşaniei. Dacă „Sfânta Cuminecătură” – „communion” – are vreo semnificaţie la origine, aceasta trebuie să fie. Cei cinci preoţi au înaintat încet, figura firavă a Monsignorului, cu capul său pleşuv şi barba mică, concentrând, inevitabil, atenţia tuturor. Dar el, complet absorbit, ţinea în ambele mâini potirul de aur, cu „sângele Domnului”. Au coborât treptele până erau aproape la acelaşi nivel cu spovediţii ce aşteptau împărtăşania. S-au strâns apoi într-un fel de trei sferturi de cerc, în aşa fel, încât împreună cu comunicantul cercul era aproape complet având aproape la mijloc Potirul de Aur. Adevărată împreunare a preoţilor cu păcătoşii, cuminecaţi şi unii, şi alţii „spre iertarea păcatelor”. În fundul altarului marea placă de aur, argint şi pietre preţioase lucea cu raze sublime. Sus în cor, vocile alese intonau, repetat, simplele versete care, după tipic, întovărăşesc cuvintele preotului: „Cuminecă-se fiul… spre iertarea păcatelor”. În centrul bisericii, săvârşirea marii taine cu toate privirile, a sute,

poate mii de ochi, aţintite asupra ei. Şi unul după altul, pocăiţii nu se mai sfârşeau. M-au podidit lacrimile de emoţie. Elizabeth, mai târziu, mi-a spus că niciodată, în toată viaţa ei, n-a văzut o slujbă religioasă mai frumoasă şi mai înălţătoare.

De acolo, cu toţii, la Chiesa della Salute, la Seminarul unde sunt încartiruiţi congresiştii. L-am îmbrăţişat pe Vasile Ilea, astăzi călugăr carmelitan (Fratele Terezio della Croce) pe care nu-l mai văzusem de 27 de ani. Mi-a făcut mare bucurie să ne revedem. L-am îmbrăţişat, de asemenea, pe părintele Zăpârţan şi am strâns mâna părintelui Bărbat, iezuitul care a fost la noi la Londra şi a făcut o atât de bună impresie. După-masă, coriştii noştri, dirijaţi de Mons. Tăutu, au cântat, splendid, câteva arii naţionale. Chiuzbăian, care a venit apoi să-mi vorbească, a excelat.

Luni, 11 septembrie 1961

Dimineaţa îi ascult pe Drăguţescu şi pe Camilucci. Primul, aşa şi aşa. Camilucci, foarte bine. Orator înnăscut.

Masa la prânz cu Sanda şi Silviu. Situaţia e cu totul absurdă căci iarăşi revine la chestiunea prezenţei sale la Congres. Omul trebuie să fie de o vanitate feroce dacă această chestiune îl frământă atât. Îi spun că, în definitiv, de ce nu face şi el ca mine? Şi eu am avut destule şi grave dezamăgiri (mă gândeam tocmai la cazul lui), dar dacă din punct de vedere naţional oamenii sau acţiunile pe care mi se cere să le susţin sunt utile, atunci sprijinul meu este dat. După o lungă conversaţie pe tema şi în tonul acesta, îmi spune că va veni să mă asculte, ca invitatul meu special.

După-masă îi ascult pe Bonfante şi pe Bârlea. Fac cunoştinţa fostei cine Drăgan, născută Cifarelli. Trăieşte la München şi-mi spune că o cunoaşte bine pe Sanda şi ţine foarte mult la ea. Luăm cina la Lido. E frumos, dar în comparaţie cu unicitatea Veneţiei este fără însemnătate.

Uitasem să menţionez că duminică am vizitat, de asemenea, Murano (unde se fabrică obiectele de sticlă

faimoase), Torcello şi Burano. La Burano un turn de biserică de mare înclinaţie. La Torcello o bazilică din sec. al 7-lea cu un mare mozaic al judecăţii celei din urmă şi o biserică pur bizantină, de mare frumuseţe arhitectonică din sec. al II-lea.

Părintele Bârlea îmi vorbeşte (o făcuse şi Barbu Zevedei înainte de întoarcerea lui la Glasgow) ca să încerc organizarea Congresului din anul viitor la Londra sau, în tot cazul, în Anglia. I-am spus că voi încerca, dar numai după ce îmi va da toate amănuntele necesare: numele participanţilor (invitaţilor).

Dna Zoe Gârbea-Tomellini îmi spune că este fata d-nei Smara, faimoasa Maica Smara, care fusese şi pe la noi în casă şi „admira familia Raţiu pentru activitatea ei naţională". De fapt, eu îmi aduc aminte de Maica Smara, care, mi se pare, venise la Turda când eram copil mic.

Marţi, 12 septembrie 1961

Racoveanu1 vorbeşte foarte frumos. Eliade, apoi, se ocupă de „chamanism"-ul la români şi neagă posibilitatea lui. Bufinus, pe care-l citează şi care descrie un astfel de fenomen (sufletul părăseşte corpul şi se reîntoarce abia după câteva ore), se referă la ceea ce a văzut în Bacău. Or, şamanismul este caracteristic Asiei Centrale, se găseşte la unguri şi în regiunea Bacăului erau stabiliţi ceangăii. QED[373374]. Fenomen izolat la români, dar neromânesc în origine. Vine apoi prof. Francesco Canelutti din Comitetul de Onoare. I se oferă preşedinţia şedinţei şi vorbeşte, şi vorbeşte. Banalităţi, de altfel. Am plecat.

La masă cu Silviu şi Sanda. Cum eram preocupat oarecum de comunicarea mea, am fost cam tăcut. Silviu iar începe că ar trebui să vină să mă asculte. N-am reacţionat deloc. Sanda însă s-a revoltat: „E stupid să o faci acum după ce aproape o săptămână tot îmi argumentezi că nu

373 Gheorghe (George) Racoveanu (1900-1967), teolog, ziarist. A lucrat la revista Cuvântul fiind un colaborator apropiat al lui Nae Ionescu. A fost membru al Mişcării Legionare. S-a refugiat în Germania în 1941.

374S cris ilizibil.

trebuie să mergi nici măcar în apropierea Congresului". Le-am spus la revedere şi i-am părăsit.

Şedinţa de după-masă a început târziu, pe la 6.00, pentru că congresiştii au făcut o scurtă şi cam rapidă vizită la Torcello.

Primul a vorbit părintele Flaviu Popan. Apoi fostul ministru albanez Dem. Beratti. Şi apoi mi-a venit mie rândul să vorbesc, ultima cuvântare a Congresului. „O onoare îndoielnică, le-am spus, dar care îmi dă ocazia să urez transformarea Societăţii Academiei Române în Academia Română a viitorului apropiat" Când am spus aceste lucruri m-au întrerupt şi au aplaudat prelung. Nu mai descriu restul cuvântării pentru că am scris-o, aşa că poate fi găsită. Remarc doar că am fost foarte răspicat când le-am spus că „pentru mine orice om care acceptă o gândire doctrinară totalitară şi, ceea ce este mult mai grav, se încadrează într-un partid totalitar, fie de stânga, fie de dreapta, dovedeşte o tristă lipsă de maturitate politică". Fără îndoială, Popinceanu, care a venit să mă felicite după şedinţă, s-a referit la acest pasaj, când mi-a spus: „Nu numai că te felicit, dar te admir pentru curajul de a spune *aici* anumite lucruri". Toţi m-au felicitat. Mircea Eliade mi-a spus cât admiră judecata mea limpede cu care este complet de acord, dar se teme ca nu cumva de Gaulle să fie ucis şi Franţa să cadă într-un război civil, ceea ce ar distruge toată analiza mea asupra viitorului apropiat. Bârlea mi-a mulţumit, iar preşedintele şedinţei, Prea Cuviosul Bonaventura Morariu, care este unul dintre şefii tagmei iezuite, a fost foarte mişcat când a încheiat şedinţa. „Ca preot, a zis el, eu nu pot să propovăduiesc violenţa sub nicio formă, dar sunt sigur că frumoasele cuvinte ale domnului Raţiu găsesc aprobarea în sufletul fiecărui bun român". Dna…1 care a trăit până recent de tot cu arhitectul George Cantacuzino (decedat acum un an), soţul Sandei şi tatăl lui Şerban şi Marie-Lyse, mi-a zis: „Tot din Ardeal ne va veni salvarea". Caragaţă, un om difuz, agresiv, chiar violent, a venit totuşi să-mi strângă mâna şi

să-mi spună *tot ce mai trebuia să adaugi la urmă este* „Haideţi, fraţilor, să mergem!” Alţii mi-au spus că eu am fost singurul orator adevărat din tot Congresul. Niculiţă Pop, vărul lui Daghi, care este medic la Nijmegen, în Olanda, de origine din Turda, mi-a spus că e mândru că suntem concetăţeni. Mircea Popescu, legionar feroce, mi-a zis: „Dta ai lansat un apel, să vedem ce facem”. Şi multe alte comentarii favorabile. Doar [Constantin] Horodniceanu, alt legionar convins, mi-a spus: „Ai vorbit foarte frumos, dar ai ridicat unele probleme care mai trebuie discutate”. Cred însă că a fost bine pentru că Elizabeth a fost de faţă, a văzut reacţia audienţei şi a fost plină de elogii.

13 – 18 septembrie 1961

De la Veneţia cu avionul la Palma de Mallorca, cu întreruperi la Milano şi Nisa. La Nisa am luat masa cu Doina şi Claude Laroque (Trandabur). Sunt foarte drăguţi şi, cred, fericiţi. Fetiţa lor e adorabilă.

Petrec weekend-ul acesta cam îndelungat cu Gaby Bentinck. Mă aşteaptă la aeroport cu o maşină închiriată, cu care mergem la Puerto de Pollenza pe Coasta de Nord-Vest. I-am văzut de mai multe ori pe Nigel şi Barbara Campbell (Goalen) care au o casă foarte frumoasă la Calla San Vincente (împreună cu Felix Fenston). Ne-am dus apoi, tot cu maşina închiriată, la Formentor unde am vizitat hotelul şi casa lui Vane Ivanovic, plasată frumos pe colină la deschiderea golfului.

Mi-a plăcut Mallorca. Mai ales casele cu două roţi trase de catâri sau căruţele mai mici în faţa cărora tropăie măgăruşi simpatici. Ţară stâncoasă, dar de o mare frumuseţe şi, fără îndoială, destul de fertilă graţie irigaţiei extensive obţinute cu ajutorul morilor de vânt care împuesc tot peisajul. Peste tot domneşte un calm profund, o atmosferă de pace şi mulţumire. Iar în spatele noii biserici din Puerto de Pollenza, care aduce mult a stil bizantin, cu mari cupole aşezate în centrul unei cruci cu braţe egale, se întinde un teren puhos, aproape fără

vegetaţie, care dă impresia că ar fi lavă împietrită. Mai degrabă e vorba de dealuri, dar localnicii le spun munţi, destul de colţuroşi de altfel. Dar marea e limpede, caldă şi îmbietoare. E prima mea vacanţă în timpul verii de 21 de ani, dinainte de război. Mi-a plăcut enorm şi-am fost încântat că am putut să ridic în picioare pe apă, prima dată când am încercat, skiurile. E un sport foarte plăcut deşi destul de limitat. Trebuie să mă întorc la Mallorca sau în altă parte în Spania, curând.

18 – 20 septembrie 1961

Copleşit de lucru. Raport asupra vizitei la Berlin a jurnaliştilor neutri duşi acolo de Anthony Rhodes, chestiuni de transporturi pentru d-rul Markus, de origine turdean, şedinţă la mişcarea Amnesty, vizită la înaltul Comisar al Pakistanului, generalul Youssuf, în chestiunea iutei şi aşa mai departe. Dar germanii sunt încântaţi de eforturile noastre în ce priveşte problema Berlinului. Dl Michaelis, şeful Press und Informations amt des Bundes Regierung1, mă invită să fac şi eu o vizită la Berlin. Accept.

Sâmbătă, 23 – Miercuri, 27 septembrie 1961

Plec dis-de-dimineaţă cu avionul la Berlin, via Hamburg. Nu fără oarecare trepidaţie, căci un accident se poate oricând produce. Şi apoi, îmi aduc aminte că Puiu Beldeanu a fost atras în capcană la Berlin, împuşcat şi apoi arestat. Dacă e mort, nu se ştie precis. Dar dacă ar fi viu l-ar fi judecat până acum căci prins a fost în august 1958[375][376].

Ajung cu bine la Templehof şi de acolo cu taxiul la

375 Biroul de presă şi informare al guvernului federal (în lb. germ.) (n. red.).

376 Oliviu Beldeanu a fost răpit din Berlin în ziua de 31 august 1958, după ce a fost atras în capcană de un agent al Securităţii. Acesta l-a ademenit în partea estică a oraşului fără ca Beldeanu să-şi dea seama că a trecut linia de demarcaţie a sectorului estic. După un schimb de focuri, a fost arestat de o echipă a STASI, o altă echipă de ofiţeri de Securitate români asistând şi monitorizând acţiunea. A fost executat în 18 februarie 1960 la Jilava. Răpirea lui a produs o puternică emoţie printre românii din exil, aşa cum menţionează şi Ion Raţiu.

hotelul Kempiński. Sunt ataşat unui grup de patru ziarişti marocani, dintre care doi – Ahmed (Amidon) Guerraoni şi Larbi Essakali – sunt foarte bine; tineri, deştepţi, extrem de bine educaţi. Ne-am împrietenit imediat.

Amănuntele acestei vizite sunt descrise în raportul meu. Adaug aici doar câteva observaţii de ordin personal. Árpád Pukas, unul dintre ghizii noştri, e de origine din secuime, aşa că, într-un sens, suntem compatrioţi. Ne-am înţeles perfect de bine de la început. Celălalt, Boehm, adevărat prusac, fără niciun sens al umorului, deşi perfect de bine informat asupra tuturor datelor relativ la problema Berlinului.

Indiscutabil, ruşii (prin intermediul regimului est-german) sunt decişi să schimbe situaţia în Berlin. Ei urmăresc, după mine, două lucruri: a. Închiderea porţilor exodului spre apus; b. oprirea oricărei acţiuni anticomuniste executate prin Berlinul Apusean. Primul obiectiv a fost deja în mare parte atins prin construirea „zidului lui Ulbricht”. Sunt convins că vor reuşi să obţină şi pe cel de al doilea foarte curând, fie prin declararea Berlinului Occidental drept oraş liber, fie prin aducerea la Berlin a Naţiunilor Unite, într-un fel sau altul, ruşii şi est-germanii vor putea controla intrarea şi ieşirea din Berlinul Occidental.

E într-adevăr tragic cât de neînţeleasă este adevărata situaţie în Berlin. Englezii trăiesc într-o lume de vise. Aici, la Berlin suntem în plin război rece. La plecare am avut ocazia să stau de vorbă, în avion, cu Willi Brandt, primarul Berlinului. Om tânăr, viguros a fost foarte prietenos.

Soarta omului e curioasă. Fără exagerare, eu am fost acela care am salvat trei copii din sistemul de canalizare al Berlinului. Veniseră trimişi de mama lor, căci tatăl lor scăpase în Apus cu câteva zile mai înainte. Am dat istoria ziarului *Daily Mirror*. Reporterul Barry Stanley a fost entuziast. N-au publicat-o. Berlinul nu e prea interesant şi nimeni nu şi-a pierdut viaţa în aventură!!

La Bonn am fost primit de Herr Paul Mattar de la

secţia Vest-Africană a Ministerului de Informaţii. Am vorbit apoi cu dl Von Randow pentru că Michaelis nu era la Bonn. Randow e un adevărat aristocrat german. Mi-a făcut însă o bună impresie şi ne-am înţeles bine. Seara, până târziu, a doua zi dimineaţa (la orele 4.30 a.m.), ne-am petrecut cu Hans Dawill, secretarul Sindicatului Jurnaliştilor Germani, cu soţia lui şi cu Sepp Ostermeyer. O seară de pomină. Toţi germanii pomeniţi sunt de acord cu programul FIJL pentru Africa. Cred că vor fi încântaţi să colaboreze cu noi şi să plătească 50% din cheltuieli.

Luni, 2 octombrie 1961

Podea vine să mă vadă. E mulţumit că traducerea cărţii lui Noica pe care a făcut-o este acceptabilă. Mi-a cerut 30 drept aconto. I-am dat banii.

Marţi, 3 octombrie 1961

Masa cu Dinu Daponte. Vorbim mai ales despre chestiunea iutei şi Pakistan.

Miercuri, 4 octombrie 1961

P.N. Sharma, ziaristul indian, vine să mă vadă. El este acela care s-a dus cu Nehru la Moscova şi apoi, de-acolo, la Berlin, la invitaţia noastră. El prevede un război apocaliptic între Statele Unite şi Rusia, la sfârşitul căruia Anglia şi China vor rămâne puterile principale din lume. El este însă contra Chinei Comuniste şi ţine mult la Tibet şi la Dalai Lama, astăzi refugiat în India. I-am spus să-mi dea numele a 2 – 3 tineri tibetani pentru că dorim să-i pregătim pentru jurnalism.

Joi, 5 octombrie 1961

Masa la „Northampton Collège for Advanced Technology" cu corpul profesoral. Am făcut apoi o cuvântare în faţa a peste 300 de persoane despre „Semnificaţia crizei de la Berlin". De fapt, eu am fost invitat în ultimul moment ca s-o înlocuiesc pe Lady Jackson (Barbara Ward). Totul a mers de minune şi mi-a făcut mare plăcere să-l întâlnesc din nou pe colonelul Tokaev care îşi spune acum Tokaty[377]. El predă ceva cursuri de

377 A dministraţiei Militare Sovietice din Germania de Est. A rămas în

aerodinamică. Discuţia care a urmat după conferinţa mea a fost extrem de interesantă dovedind cât de infiltrată de agenţi comunişti este această importantă instituţie tehnică.

E vorba nu atât de studenţi, cât despre membri ai facultăţii (conferenţiari, docenţi etc.).

Joi, 12 octombrie 1961

Silviu Crăciunaş îmi telefonează. Îi spun că sunt puţin cam plictisit de zvonurile ce s-au lansat în legătură cu cartea lui. M-a întrebat la ce mă refer. Ca să fiu precis, i-am spus că mai mulţi români mi-au confirmat că: 1. eu am fost acela care am insistat să fiu introdus în carte şi că el, Silviu, a scris despre mine numai la cererea mea; că 2. Basil Raţiu şi nu eu a fost cel care l-a ajutat. Eu „m-am găsit, doar, în treabă", şi, în fine, că 3. eu caut să fac bani din cartea lui; că i-aş fi *impus* să accepte să dea 25% din drepturile de autor organizaţiei mele FRP.

În cuvinte cu grijă alese şi pe un ton foarte prietenos, dar ferm, i-am cerut să lămurească măcar această chestiune a banilor, odată şi pentru totdeauna. I-am cerut să aranjăm o întâlnire cu Collins la care să confirme că înţelegerea asupra drepturilor de autor a existat *de fapt* între noi şi că n-a fost câtuşi de puţin vorba nici de cea mai mică presiune din partea mea. El a acceptat, pur şi simplu, de bunăvoie. Mi-a promis că o va face.

Prânzul la Doussa Hazlerigg cu lordul Lovat (marele erou din războiul trecut). Am vorbit mai ales de situaţia din lumea arabă. Nasser nu mai are sprijinul popular din trecut. Racişski la mine după-masă. Discutăm pe larg ultimele cereri ale lui Bolek. Wierzbiański vrea acum ca ei, la New York, să conducă seminarul pentru Africa. Eu găsesc că e o prostie. La cererea lui Racişski, însă, nu voi respinge propunerea lui Wierzbiański, dar nici nu voi asuma nicio răspundere.

Vineri, 13 octombrie 1961

Pregătesc numărul 9 al revistei *Amnesty* pe care o

Anglia unde a scris cărţi şi a predat studenţilor ştiinţa aerodinamicii.

scoatem mai mulţi ziarişti sub conducerea lui Peter Benenson. Tipograful îmi spune: „It's easily the best number, so far" 1. Sunt, evident, încântat.

Masa cu Hugh O'Shaughnessy de la *Financial Times*, cel care a fost vara trecută în România. Îmi confirmă că la Mamaia românii n-au ce căuta. Plaja este rezervată pentru religiaturişti din alte ţări, mai ales cele comuniste. Oriunde a fost, însă, a avut impresia unei populaţii ostile regimului.

Sâmbătă, 14 octombrie 1961

Recepţie la ÎNEC. Sidsikauskas, Maseus şi vreo 2 – 3 alţii dintre cei veniţi din New York. Ferenc Nagy nu ne-a onorat cu prezenţa lui, deşi invitaţiile au fost lansate în numele lui, el fiind actualul preşedinte al ÎNEC. Sidsikauskas şi-a adus aminte de cuvântarea pe care am făcut-o la Strasbourg, spunându-mi, în faţa lui Gou Constantinescu, *„You're a man ofgreat talent You were quite right and only now the Kennedy administration puts into practice the same ideas as you developed them in that speech"*[378][379]. El nu vorbeşte o englezească prea elegantă şi am căutat să încrustez aici exact cuvintele lui. Evident, am fost măgulit, mai ales că ştiu că are dreptate. Eu susţinusem că conducerea politicii externe occidentale este şi va rămâne paralizată atâta timp cât strategia militară se bazează pe arme nucleare. Numai după realizarea unei oarecare parităţi a armelor convenţionale va avea Occidentul o mai mare libertate de acţiune.

Am vorbit cu Torma[380], ministrul plenipotenţiar la Londra al Estoniei. I-am spus că intrăm într-o fază în care problema Estului

European poate fi readusă în centrul preocupărilor şi discuţiilor conduse între Marile Puteri. Din păcate, oamenii

---

378 „Este, de departe, cel mai bun număr de până acum" (în lb. engl.) (n. red.).

379 „Eşti un om de mare talent. Mereu ai avut dreptate, iar administraţia Kennedy abia acum pune în practică ideile pe care le-ai dezvoltat în acest discurs." (în lb. engl.) (n. red.).

380 August Torma (1895-1971), diplomat. A fost ambasadorul Estoniei la Londra în perioada 1934-1940.

care reprezintă interesele noastre nu sunt la înălţime. „Noi ne-am lăsat să devenim instituţionalizaţi. S-a făcut oare vreodată o revoluţie prin instituţii bine stabilite, cu funcţionari salarizaţi, dorind să-şi stabilească şi un drept la pensie?” Nu s-a exprimat pe faţă de acord cu această analiză, dar mi-a dat să înţeleg că acceptă punctul meu de vedere drept o critică justificată. În definitiv, ÎNEC nu trebuia să devină niciodată o instituţie cu reprezentaţii naţionale *permanente*. Doar moartea celor salarizaţi produce, din când în când, o schimbare căci nu pot să vorbesc de o primenire.

Vineri, 20 octombrie 1961

David Hubbock, Patrick Maitland, Francis Witmore şi Dinu Daponte cu soţiile vin la noi la cină. Hubbock este subsecretar de stat permanent la Finanţe. E în favoarea intrării în Piaţa Comună.

Luni seara, 23 octombrie 1961, aniversarea revoluţiei maghiare la Caxton Hall. Fiecare naţiune din Europa cotropită este reprezentată. Eu vorbesc din partea românilor şi le-am spus că sunt născut în Transilvania *„that lovely land which has so often divided us in the post but which, if we only had the wisdom to see it, could unite-us, inextricably in the future” 1*. Am fost îndelung aplaudat. Prof. Macartney (nevastă-sa este bulgăroaică de origine), marele prieten al ungurilor, a venit special să mă felicite.

Marţi, 24 octombrie 1961

Gigi Filderman[381][382], care lucrează cu Mişu Cârciog, a

381 „Acea ţară frumoasă care ne-a despărţit atât de des în trecut, dar care, dacă am avea înţelepciunea să o vedem, ne-ar putea uni în viitor.” (în lb. engl.) (n. red.).

382s -a angajat la BBC, secţia Reading, de unde a demisionat în 1951. S-a angajat la firma lui Mihai Cârciog, iar începând cu anii 1960 a lucrat la mai multe firme din Marea Britanie, în special la Easter Industrial Corporation. A vizitat România de mai multe ori, fiind considerat de Securitate „un om cu o fire temperată, calculat şi politicos. Are spirit de observare şi orientare, caută să pară dezinteresat, dar în realitate este foarte curios şi interesat de ceea ce se întâmplă”. A fost suspectat că desfăşoară acţiuni de „spionaj în favoarea Angliei”, însă Filderman nu a

venit să mi se plângă de tratamentul pe care-l primeşte. El afirmă chiar că

Mişu l-a înşelat şi nu s-a ţinut de cuvânt. îl cred, căci a făcut acelaşi lucru şi cu Larry Galia, dar ce pot eu să fac? Mişu e un băiat extrem de muncitor şi eu ţin mult la el, dar eu ştiu de asemenea că el este cam zgârcit. Într-un cuvânt, mi-este imposibil să intervin.

Joi, 26 octombrie 1961

După cină la Paul Elek ca să stăm de vorbă cu Ivân Boldizsar, redactorul-şef al revistei trimestriale *New Hungarian Review*. Curios cum a încercat să mă convingă că totul e bine acum în Ungaria. Scriitorii sunt toţi împotriva regimului dar toţi sunt astăzi puşi în libertate. E un fel de propagandă foarte subtilă, mai ales că mi-a spus că astăzi oricine vrea poate să plece din Ungaria cu viză în toată regula. Că n-ar mai fi niciun fel de control la graniţe. I-am spus că se înşală şi i-am descris „Cortina de Fier" văzută la Mörbisch. Povestea mai multe glume despre regim. Cea mai bună: care este diferenţa între un teolog, un filosof şi un filosof marxist? Primul caută o pisică neagră într-o cameră complet întunecată. Al doilea caută o pisică neagră imaginară într-o cameră întunecată imaginară, iar marxistul caută o pisică neagră imaginară într-o cameră întunecată imaginară şi strigă în gura mare „Am găsit-o".

În fine, Boldizsar este invitatul British Council şi pare un om foarte liniştit. Evident, îşi face treaba foarte eficace, căci, îmi închipui, personalitatea lui atrăgătoare împrăştie o atmosferă favorabilă oriunde se duce. Mă întreb însă care este adevăratul tovarăş

Boldizsar, căci doar nu degeaba a fost în guvernul comunist maghiar în calitate de ministru-adjunct la Externe sub Rajk?

Sâmbătă, 28 octombrie 1961

Dimineaţa îl văd pe dl S. Ralea, astăzi stabilit la

---

intenţionat decât să identifice oportunităţi comerciale cu România (ACNSAS, fond SIE, dosar 13641, f. 116 v).

Toronto, dar de origine din Buzău. L-a trimis la mine vărul meu, Nucu Pătăceanu.

Masa cu soţii Nasta (Bobiţă şi Mariana). El îmi place chiar mai mult decât ea.

Luni, 30 octombrie 1961

Primesc două scrisori care mă bucură foarte mult. Prima de la Vasile Ilea, astăzi călugăr carmelitan, fost coleg de-al meu din liceu de la Turda. Îmi scrie că a fost foarte fericit să mă vadă la Veneţia, la Congresul Societăţii Academice Române. A doua e de la Romi Boilă, care îmi dovedeşte încă o dată că este un om foarte capabil şi de caracter. Mi-a explicat cum s-au desfăşurat şedinţele de la ÎNEC şi cum nu s-a realizat nimic. El, Romi, pentru a marca pasivitatea lui a fost foarte „gripat" aşa că n-a putut să ia parte. A discutat mult cu Vişoianu şi a ajuns să obţină promisiunea acestuia că se va face ceva. Mare speranţă, însă, Romi nu-şi face şi nu-mi fac nici eu.

Tânărul Hatfield, care se ocupă de publicitatea Editurii Weidenfeld & Nicolson, vine să-mi vorbească despre publicitatea pentru cartea lui Anthony Rhodes, *The Profets Carpet*. Vrea să utilizeze operaţiunea Berlin-Belgrad în care Anthony a jucat un rol important. I-am dat permisiunea atât timp cât nu se pomeneşte numele meu în nicio conjunctură.

Iau cina cu Brutus şi Tanţi Coste. Îmi spun că astă vară se vorbea foarte insistent la New York despre numirea mea în locul lui Ghiţă Ionescu la REL München. Se pare că [Pascal] Valahu era foarte favorabil mie. Lucrurile însă s-au liniştit din nou acum şi se pare că Ghiţă şi-a consolidat poziţia pentru moment. Tanţi spunea, între altele, că Liviu [Venetu de] Gatterburg, cu care au stat de vorbă la Paris, găseşte că aş face o mare greşeală dacă aş accepta acest post. „O schimbare a echipelor la ÎNEC este absolut necesară", îmi spune Coste. „Nu este însă uşor de realizat". Îmi dă să înţeleg că o astfel de soluţie este deja contemplată de americani, dar s-ar putea să mai treacă foarte mult timp până s-ar traduce în fapt. Voia apoi să ştie

care sunt oamenii pe care-i socotesc eu valabili. I-am vorbit de Dinu Daponte, Alex. Şandru, Lionel Bloch, Nicky Mantia, Leontin Constantinescu.

Deşi am luat o cină admirabilă la Bentley's, Coste era cam încruntat tot timpul. El este însă de acord că Romi Boilă trebuie să joace un rol important în această schimbare. I-am spus apoi că am încercat să merg la ÎNEC la Paris în calitatea mea de preşedinte pentru Europa al FIJL-ului.

— Ar fi fost cel mai uşor lucru. Nimeni nu mi-a pomenit chestiunea. Vina însă este a lui Wierzbiański care nu vrea să fie în categoria de consultare. El vrea ca FIJL-ul să fie pus în aceeaşi categorie cu Internaţionala Verde, Internaţionala Socialistă etc., adică unde sunt şi partidele. Asta nu merge. De altfel, a continuat Coste, Wierzbiański nu este serios. Culege bani de peste tot şi se plimbă-n toată lumea.

Joi, 2 noiembrie 1961

La adunarea editorială a revistei *Amnesty*. Mi-am cerut scuze lui Harker că n-am utilizat ceea ce scrisese el despre Ghana. Îmi sosise însă prea târziu.

Cina la Anthony Rhodes cu Barley, directoare la Editura Weidenfeld şi Nicolson, şi cu soţii Moulinier, fost ministru din diverse guverne franceze până la venirea lui de Gaulle la putere. Curios pentru că Moulinier era foarte strâns legat de de Gaulle, în timpul războiului fiind refugiaţi aici la Londra împreună. Seară foarte interesantă, Moulinier povestind cum a lăsat pilotul automat, care era montat complet pe vremea aceea, să conducă avionul în care-i căra pe de Gaulle şi o serie întreagă de alţi generali francezi în Orientul Mijlociu. De Gaulle, afirmă Moulinier, a fost extrem de speriat când Moulinier a lăsat, în mod intenţionat, să se vadă că a părăsit controlul avionului.

Emil Nadler, fost comerciant de automobile la Bucureşti, a venit la Londra să-şi valideze creanţa pe care o are asupra fostului Nunţiu Papal în România, Arhiepiscopul Gerald P. O'Hara. Discuţie lungă cu acesta.

Mi se pare om cinstit şi serios.

Vineri/Duminică, 3 – 5 noiembrie 1961

Şedinţa Comisiei de Lucru a Secţiei Răsăritene din Mişcarea Europeană. S-a ţinut la lordul St. Oswald acasă, la Nostell, lângă Wakefield, în Yorkshire. E unul dintre cele mai impozante palate particulare din toată Anglia. Construit de arhitectul Payne, după planurile originale ale lui Paladio. Interiorul însă este şi mai impresionant pentru că este opera unei echipe cu totul excepţionale: arhitectura de Adam şi mobilierul construit pe loc de Chippendale.

Mie mi-a revenit sarcina să deschid dezbaterile printr-o scurtă cuvântare de 25 de minute. Am susţinut că astăzi problema Europei Centrale şi Răsăritene poate să fie adusă în centrul discuţiei dintre Marile Puteri. Polonezii, în frunte cu Labedz, cum era de aşteptat, au luat linia coexistenţialistă – relaţii culturale potenţate şi sporite etc. Iugoslavii au fost de partea mea. M-am înţeles mai bine cu Vane Ivanovic şi cu Tosic. Lavrenele, şi el e un băiat foarte bun, dar cam vag, nebulos în exprimarea gândirii sale aşa că dă posibilitatea unei interpretări ambigue.

Ungurii (Schneiber şi Filipovicz) s-au găsit cam la mijloc. Dar mă întreb cât de autentică este această reprezentanţă maghiară. Senatorul de la Văile Pousin a prezidat. Atât Wanda St. Oswald, cât şi June Ivanovic sunt foarte simpatice şi deştepte.

Duminică, 12 noiembrie 1961

Cina la Arthur Butler (de la *Reynolds News*). îl necăjesc că ar trebui să intre în partidul liberal înainte de a fi prea târziu.

Miercuri, 15 noiembrie 1961

Masa cu Mucio Delgado şi John Leich de la FEOP. Îmi spun că se face o reorganizare şi că, în cele din urmă, FIJL va depinde direct de ei, de aici din Londra. Aş fi grozav de fericit să se ajungă la o astfel de soluţie. Pentru moment lucrurile merg extrem de greu pentru că B. Wierzbiański nu aprobă sau, mai degrabă, nu prezintă cu destulă

insistenţă decât numai proiectele care-i aduc lauri lui însuşi. În orice caz, Delgado îmi dă să înţeleg că el e de partea mea în întregime.

Seara o văd pe Gaby Bentinck. Îmi povesteşte în oarecare amănunt fantasticul scandal de la Banca Thyssen din Berlin. Cecuri false, postdatate, scontate şi pe piaţă; arme clandestin expediate în Algeria, unele confiscate de francezi, altele tot încă în Spania etc. O istorie cu totul fantastică. Iar Heini, şeful familiei Thyssen, se găseşte *în vacanţă* în Jamaica!?

Vineri, 17 noiembrie 1961

Arhitectul Tweddell[383] şi cumnatul meu Godfrey cu soţiile lor la noi la cină. Tweddell este cel care a împiedicat reconstruirea Piccadilly Circus-ului aşa cum fusese proiectată pe motiv că strica armonia estetică. Avea dreptate.

Sâmbătă, 18 noiembrie 1961

La cină la Doussa Wissa-Hazlerigg şi apoi la Eric şi Wanda Newby. Cât pe ce să uit marele succes al agenţiei mele de presă FRP. Pentru prima dată, duminica trecută, ziarul *Observer* a dat un mare articol informaţiilor aduse în lumea apuseană de noi. Lajos Lederer a fost acela care a semnat articolul. Au trecut cinci ani până am obţinut acest succes, dar a venit. Păcat că ceilalţi români din exil nu înţeleg rostul unei astfel de agenţii şi importanţa ei.

Marţi, 21 noiembrie 1961

Silviu Crăciunaş şi Nicky Mantia, care e aici la Londra de vreo câteva zile, intră la mine la birou deodată pe la orele 5 p.m. De la o vorbă duce la alta, de la un pahar de whisky la altul. Am tot vorbit până pe la 11.30 p.m. făcând reminiscenţe peste reminiscenţe din timpul studenţiei noastre, căci eram colegi de an la Cluj. Trebuie să spun că dacă trebuie să aleg, îl aleg întotdeauna pe Nicky[384]. Am şi uitat să notez aici; nu de mult, am primit

383 Noel Tweddell, arhitect. Fiul său, Crispin Tweddell, a fost coleg de şcoală cu Nicolae, fiul lui Ion Raţiu.

384 Silviu Crăciunaş, Nicolae Mariţia şi Ion Raţiu au fost colegi de

confirmarea scrisă de la Niculiţă Oprean şi de la tata că misiunea primului a fost absolut autentică şi perfect de bine împlinită.

Miercuri, 22 noiembrie 1961

Andronescu, pe care l-am ajutat să se stabilească aici, prin Lady Birdwood (Jane), şi apoi cu ceva bani când era în „pană", a venit să mă vadă şi să-mi mulţumească. Nu sunt prea mulţi cei care o fac.

Vineri, 24 noiembrie 1961

Masa cu Dinu Daponte. Şi-a schimbat total punctul de vedere asupra intrării Angliei în Piaţa Comună. De unde era împotrivă, astăzi este pentru. I-am povestit aventurile mele în Berlin.

Sâmbătă, 25 noiembrie 1961

Cina la Mişu şi Sanda Cârciog. Toată „elita" românească din Anglia prezentă. Viorel cu Manuela, Rică Georgescu cu Ligia.

Horia[385] cu Paddy Georgescu, Mircea şi Toto Stoe,

---

facultate la Cluj, dar nu au avut relaţii apropiate în perioada studenţiei, probabil şi pentru că Mariţia şi Crăciunaş erau simpatizanţi legionari. Două decenii mai târziu, cei trei s-au împrietenit la Londra. Crăciunaş însă era agent al Securităţii şi inamic direct şi ascuns al lui Raţiu, urmărind să profite de pe urma lui din punct de vedere financiar şi relaţional. Mai târziu, când Mariţia a devenit agent de influenţă al aceluiaşi serviciu de informaţii, afirmaţiile sale despre Raţiu au fost echilibrate, spre deosebire de ale lui Crăciunaş. într-o discuţie cu un informator din anul 1966, Mariţia spunea despre prietenul său că este „foarte ambiţios", că „are o mare experienţă în afaceri şi că a muncit mult ca să realizeze o situaţie materială", dar şi că „are obsesia ideii că trebuie să fie şi un om politic", fiind „puţin cu capul în nori" şi „omul americanilor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 3200, voi. 2, ff. 98, 107).

385 Horia (Isbăşoiu) Georgescu (1914-1988), diplomat, jurnalist. A fost secretar de legaţie la Roma (1941-1943), Lisabona (1943-1946) şi Paris (1946-1947). în 1947 a fost demis pentru că a refuzat să se întoarcă în România. în 1949 s-a stabilit la Londra şi s-a angajat corespondent la agenţia France Press. Securitatea a încercat să-l recruteze ca agent la începutul anilor 1950 folosind metoda şantajului. Considerat „un element inteligent, cu mare capacitate de munca, oportunist", Georgescu a fost contactat de mai multe ori, în august 1952, de un ofiţer DIE care i-a explicat „consecinţele pentru familia lui dacă nu acceptă să lucreze", sugerându-i-se că mama sa, aflată în ţară, ar

Bobiţă şi Mariana Nasta. Restul, italieni de la ambasadă. M-a surprins că Silviu şi Sanda Crăciunaş nu erau şi ei acolo.

Mişu mi-a vorbit îndelung să mă „convingă" că Gigi Filderman nu este un om capabil de afaceri, ci doar un executant care-i face viaţa mai uşoară. Mi-a cerut să-i spun să nu fie un prost şi să plece de la el (Mişu).

Rică Georgescu a fost foarte prietenos. Poate sub imboldul şampaniei – dar nu cred – afirma cu voce tare că eu sunt „băiat de treabă". Iar Ligia, caracteristic, m-a atras într-un colţ să-mi spună că sunt un om de mare talent, multă voinţă şi energie, dar să nu las totul să se irosească cum a făcut Viorel.

Păcatul meu cel mai mare ar fi că sunt „curvar" „Ambiţia", care până acum era la loc de frunte, se vede că a trebuit să cedeze. Apoi, ca să încunune totul cum trebuie s-a dus Ligia la Viorel ca să verse câteva lacrimi adevărate, chiar dacă oarecum alcoolice induse la gândul copilăriei şi tinereţii lor petrecute împreună.

Duminică, 26 noiembrie 1961

Ceaţă mare la aeroport. În loc să decolăm la 8.40 dimineaţă, plecăm abia la 13.30 şi nu la Luxemburg, cum ne era planul, ci la Frankfurt. În fine, Racişski, Bregman (redactorul-şef al ziarului *Polish Daily*) şi cu mine sosim la Saarbrücken pe la 10.30 p.m., cam obosiţi, dar întregi. Noi trei suntem delegaţii FIJL la Conferinţa redactorilor-şefi organizată de „Europa Bildingswerk" la Saarbrücken. Secretar General este un domn Freiherr von Ledebur, tip bine, care şi-a pierdut un braţ în ultimul război.

Luni, 27 noiembrie/Miercuri, 29 noiembrie 1961

---

putea fi acuzată de trafic de valută. în final, Georgescu a refuzat „să colaboreze cu noi în munca informativă. De această dată s-a putut constata că pe el nu-1 leagă niciun sentiment faţă de mama sa, pe linia care s-a mers la recrutarea lui". Mama sa a reuşit să părăsească România în 1963. A continuat să fie urmărit de Securitate în special în anii 1960, când a devenit unul dintre colaboratorii apropiaţi ai lui Ion Raţiu. începând cu 1984 relaţiile dintre Raţiu şi Georgescu s-au răcit (ACNSAS, fond SIE, dosar 7320, f. 202).

Luni dimineaţa, la prima şedinţă, vorbeşte redactorul-şef al ziarului *Basler Nachrichten*, d-rul Dürrenmatt, despre Europa şi relaţiile ei cu Răsăritul. Concluzia: Nu trebuie să uităm Europa Răsăriteană căci aceasta este cheia luptei cu Răsăritul (comunismul). Am vorbit şi eu mai pe larg în sensul contribuţiei pe care am făcut-o la lordul St. Oswald la Nostell.

După şedinţă a venit Douglas Brown de la *Sunday Telegraph* să mi se prezinte. Voia să înţeleagă mai bine sensul comentariului meu. Am stat destul de mult de vorbă, şi în repetate rânduri, mai apoi, deşi el este cam monosilabic. După-masă a vorbit Bökke de la NATO. Foarte bine. Pe un ton de adevărat funcţionar înalt internaţional.

Marţi, toată şedinţa de dimineaţă a fost luată mai întâi de întârzierea conferenţiarului care venea cu elicopterul de la Bonn şi apoi de cuvântarea cam dezlânată a profesorului Carlo Schmidt, vicepreşedintele parlamentului german, după ce a sosit. Totuşi, ceea ce spunea era destul de interesant. Marţi, a treia zi a congresului, a vorbit d-na [Alva] Myrdal, suedeză, care a deţinut o poziţie importantă în Organizaţia Naţiunilor Unite. Subiectul: Obligaţia Europei faţă de ţările nedezvoltate. Am intervenit şi eu sugerând că Europa ar trebui să înceapă o nouă metodă de ajutorare. America ajută pe bază militară şi de alianţă anticomunistă. Rusia se concentrează asupra proiectelor spectaculare ce atrag publicitate favorabilă. Europa, acuma că intră în acest domeniu de activitate politico-economică, ar fi bine să atragă o colaborare strânsă cu ţările de recepţie a ajutorului. împreună să facă o listă de prioritate şi în felul acesta să aloce sumele disponibile, eficace şi de comun acord. O astfel de metodă nu ar atrage decât laude.

Preşedintele Josef Schmitt al parlamentului din Saargebiet ne-a dat un banchet fastuos. Şi aici am luat cuvântul, la cererea colegilor mei, Racişski şi Bregman, şi se pare că intervenţia mea a fost foarte bine primită. Bregman era plasat lângă americanul Farson

(vicepreşedinte *Am. Newspapermeris Guild*) şi Martin Bradley, preşedintele „Nat. Union of Journalist" din Marea Britanie. Bregman îmi povesteşte: „Impresionat de felul cum vorbeai, Farson a întrebat cine eşti şi unde lucrezi. Te ştia după nume dar voia şi alte amănunte. Eu (Bregman) i-am răspuns: «Raţiu contrazice definiţia exilatului, adică a omului care a pierdut tot ce avea cu excepţia accentului prost atunci când vorbeşte în limbile occidentale»".

Ne-am despărţit de organizatorul Congresului Freiherr von Ledebur, de Max Nef şi de preşedintele organizaţiei ziariştilor germani, d-rul Giesler. Masiv bombardat în timpul războiului, Saarbrücken-ul este acum reconstruit cu mare înfrigurare. Întârzierea, în comparaţie cu celelalte oraşe germane, se datorează exclusiv regimului francez, care a dăinuit aici până în 1958. Clădirile noi, de pe malurile râului, sunt interesante deşi cu totul moderne. Altfel, oraşul nu are nimic deosebit. Universitatea, unde au avut loc şedinţele, se găseşte la câţiva kilometri în pădure. Pe vremea lui Hitler erau cazărmi.

Cu autobuzul apoi la Luxemburg. Frumos oraş. Pe drum am fost impresionat de furnalele de fier şi oţel, împrăştiate peste tot. Regiunea este foarte industrializată, dar nu este aşa de urâtă şi tristă ca cea din jurul Liverpool şi Manchester.

Cetăţenii Luxemburgului vorbesc un dialect german cu totul aparte, greu de înţeles şi cam pocit. Dar cetăţuia lor din centrul oraşului este cu adevărat splendidă. Cazemate naturale şi prăpăstioase au făcut-o până la sosirea avionului cu totul impregnabilă.

Palatul Ducal însă nu este nici frumos şi nici mare. M-am plimbat ore de-a rândul cu Racişski şi mi-a trecut prin minte lanţul nesfârşit de lupte faimoase date aici de-a lungul secolelor. Vauban şi Napoleon sunt cei mai faimoşi dintre generalii care s-au perindat pe aici.

Sâmbătă, 2 decembrie 1961

La lordul Birdwood. M-a chemat de urgenţă ca să

punem la punct chestiunea „Declaraţiei” pentru Europa Centrală şi Răsăriteană. Am descoperit că Josten, din moment ce el nu fusese ales să semneze, a căutat să restrângă numărul exilaţilor la abia trei: generalul Anders, cehul [Václav] Hlavaty (matematician) şi Anna Khetly (unguroaică). Eu m-am opus. Din moment ce este o declaraţie a cetăţenilor din Marea Britanie, exilaţii care semnează să fie rezidenţi în această ţară. Nici Hlavaty şi nici Anna Khetly nu locuiesc aici. Dacă situaţia este aşa, eu sunt gata ca să renunţ a semna această declaraţie, deşi fusesem invitat. Să o semneze doar britanicii. E păcat, dar aşa este omul. Pentru că n-a fost invitat, Josten a tot presat şi învârtit lucrurile până când şi noi, ceilalţi exilaţi, am renunţat. E din nou aceeaşi miopie prevalentă printre exilaţi.

Am fost însărcinat să obţin publicarea Declaraţiei sub formă de scrisoare la *TIMES* – şi dacă se poate şi la *Guardian*, *Daily Telegraph*, *Yorkshire Post* şi *Scotsman*. Nu cred că va fi posibil, însă, pentru că *Times* insistă să aibă exclusivitate.

Luni, 4 decembrie 1961

Părintele Pali soseşte de la Roma. Urmează să organizeze vizita canonică a episcopului nostru unit, Vasile Cristea. Toată sarcina, din păcate, îmi revine mie şi de data aceasta.

Miercuri, 6 decembrie 1961

La cină, la Liviu Cristea. E ziua numelui tatălui său, Nicolae. Am vorbit mult cu un avocat, Marsh, tip interesant, care colaborează la organizaţia Amnesty International. Cristea a făcut teoria „neamestecării” exilaţilor în această mişcare. Foarte politicos, dar foarte ferm, am respins această idioată atitudine. De fapt, este o scuză generală pentru a nu face nimic! Din moment ce o acţiune de exilaţi – cum pretinde el – strică situaţiei prizonierilor politici de dincolo de Cortina de Fier, este clar că e mai bine să stăm cu braţele încrucişate!! Logica e bună, dar ipoteza de la care se pleacă este complet

eronată.

Vineri, 8 decembrie 1961

Masa cu M. Delgado. Ne-am înţeles foarte bine şi, cred, ne-am împrietenit ceva mai mult. Mi-a vorbit, de asemenea, despre intenţia lui de a deschide un birou subsidiar şi la Roma. Cred că e o bună idee, căci, în definitiv, Vaticanul este cea mai veche instituţie occidentală în viaţă. Semn oarecum că are o politică de lungă durată sănătoasă sau cel puţin destul de înţeleaptă.

Duminică/Miercuri, 10 – 13 decembrie 1961

La Rotterdam, să mă ocup de un vapor sosit din Golful Mexicului.

Vineri, 15 decembrie 1961

Vorbesc cu Titinica Iliescu la telefon şi-i cer adresele românilor din Anglia pentru ca să le trimit câte o invitaţie pentru slujba de Crăciun şi pentru recepţia care va avea loc după aceea. Îmi spune că nu mi le va da pentru că sunt vechi, deci poate neexacte, şi apoi pe „ăştia nu-i interesează". Am insistat. Doar ar fi interesant şi pentru aceştia să fie ţinuţi la curent de o manifestaţie românească. N-am putut să o mişc. Stă pe adresele ei ca pe o comoară de aur. Ce să-i faci, aşa e patriotismul românesc de aici din Anglia!?

La cocktail la Pepa Josten. Lavrenele, care a fost recent în România, îmi dezvoltă din nou teoria că acolo se găsesc cei mai convinşi comunişti?! „Peter Simple" (Michael Wharton) de la *Daily Telegraph* îmi spune – de faţă fiind şi Silviu Crăciunaş – că buletinul nostru FRP este foarte bun.

Luni, 18 decembrie 1961

Îmi soseşte publicaţia românească *Semne* care se ocupă pe larg de cazul Noica şi-mi aduce un frumos elogiu pentru activitatea mea.

Seara la teatru cu Gaby Bentinck. Derek Patmore vine să-mi vorbească. De asemenea, Ducesa Argyle şi alţii.

Marţi, 19 decembrie 1961

Şedinţă în Camera Comunelor asupra declaraţiei

Birdwood „Peace & Freedom”. Stabilim să se facă o scurtă declaraţie de suport care să fie semnată de câte un reprezentant de fiecare naţiune captivă. Rămâne ca Dargas să culeagă semnăturile. Se formează apoi un comitet de lucru sub preşedinţia Gen. Bedall pentru culegerea a cel puţin un milion de semnături în sprijinul Declaraţiei.

Masa am luat-o cu George Serdici. E un băiat foarte de treabă care cred că ţine la mine şi apreciază – aşa cel puţin spune el – activitatea mea. Îmi spune un lucru interesant. „Atâta timp cât noi nu organizăm atentate peste tot în Europa răsăriteană nu se va vorbi de libertatea noastră. Este cazul «algerienilor». Bombe plastice – asta ne trebuie”[386]. Are, în fond, dreptate.

Miercuri, 20 decembrie 1961

Aproape ziua întreagă am petrecut-o cu Dinu Daponte şi Mimis Chandris. E vorba de planuri amănunţite pentru transporturile de iută din Pakistan.

Joi, 21 decembrie 1961

La cocktail la George şi Charlotte Serdici. Lume multă, dar neinteresantă.

La cină la Gaby Bentinck. Cel puţin 70 de persoane. Băieţii au fost şi ei cu noi (inclusiv Pedro Rosello, tânărul peruvian care stă la noi). La un moment dat l-am prezentat pe Nicky lui Hugh Gaitskell, care a fost foarte drăguţ cu el. Am vorbit, de asemenea, cu Maudling şi Hugh Fraser (subsecretar la Foreign Office). Am necăjit-o puţin pe Ducesa de Argyll căci ne cunoscusem în Washington la o masă dată în onoarea ei, în aprilie 1960. În fine, o seară

386d iscuţiile purtate cu doctorul Nicolae Oprean, agentul trimis de Securitate să se reîntâlnească cu el în vara anului 1962. Discuţia, fără doar şi poate, a fost una copilărească, Raţiu spunându-i lui Oprean că românii, „trebuie să treacă la acte de sabotaj, dar fără victime, ca să zgândărească continuu conştiinţa Occidentalilor”. Agentul însă a raportat la Bucureşti subiectul „bombelor plastice” dându-i un caracter dramatic şi inevitabil, ceea ce a alarmat Securitatea care nu lua în calcul aspectul naivităţii lui Raţiu. Din acel moment, Raţiu a fost considerat nu numai trădător de ţară şi spion, dar şi potenţial terorist (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, f. 223).

foarte plăcută.

Vineri, 22 decembrie 1961

Cu părintele jezuit Francisc Pali la aerodrom să-l primim pe Episcopul Vasile Cristea. Soseşte cu oarecare întârziere din cauza ceţii. Tot cu noi – în acest comitet de recepţie ad-hoc – se găsea şi părintele Teamer, englez asumpţionist, care vorbeşte foarte bine româneşte. Teamer fusese chiar şeful Ep. Vasile în timpul noviciatului acestuia, căci ambii sunt asumpţionişti. Episcopul e un om impunător, cu barbă mare aproape albă. Are însă ochi vioi, tineri, care denotă o dispoziţie sănătoasă, plăcută şi optimistă. Ne-am înţeles foarte bine dintru tot începutul.

Sâmbătă, 23 decembrie 1961

La cererea lui, l-am primit azi-dimineaţă pe Silviu la mine la birou. A tot amânat această întrevedere pe care o anunţase deja de vreo două săptămâni. Aşa că, ştiindu-i mecanismul mintal caracteristic, trebuie să trag concluzia că tot ce mi-a comunicat a fost foarte, foarte bine gândit şi răzgândit.

Mai întâi de toate, mi-a confirmat dezamăgirea lui şi a editurii cu vânzările cărţii lui. S-au vândut în Anglia ceva mai bine de 10.000 exemplare, dar nu s-a pus în circulaţie ediţia (sau mai degrabă imprimarea) a doua. El nu-şi poate da seama de ce, pentru că oriunde s-a dus prin librării, cartea a fost epuizată. De ce nu se distribuie celelalte 5.000 de exemplare şi mai bine care aşteaptă în stoc la Collins? Este oare o conspiraţie, o lucrătură împotriva lui? Ca de obicei, el vede ceva persecuţie de ordin personal.

Încasările până astăzi s-au ridicat la vreo 5 100 (cincimii una sută sterline). Din astea s-au scăzut 600 bani avansaţi d-nei Nandriş pentru traducere şi 500 bani avansaţi lui Silviu prin mine. Aşa că rămâne să primească circa 4.000. A primit deja vreo 2000, acum câteva săptămâni, şi în curând va primi restul. El, spunea Silviu, îmi este obligat cu circa 1.000 (una mie). Aceşti bani însă ar fi trebuit să fie plătiţi de către Comitet. *Doresc eu ca să-i am pe cei din Comitet obligaţi* mie? I-am spus clar, cu un

zâmbet pe buze, ce simt convins că nu i-a scăpat: „Nw, fusese vorba ca aceşti bani să-mi fie restituiţi îndată după sosirea ta în Occident. Iată, însă, că au trecut 5 ani de zile de atunci şi eu tot n-am văzut niciun ban”.

— Bine, atunci îţi voi replăti eu întreagă această sumă. Nu pot însă să o fac în întregime acum. Îţi voi plăti jumătate imediat după Crăciun şi restul până înainte de sfârşitul anului financiar (5 aprilie 1962), totul fiind în funcţie de sfatul pe care-l voi primi de la contabilul care se ocupă de impozitul meu pe venit, mi-a răspuns Silviu.

L-am asigurat că întreaga propunere îmi este acceptabilă. I-am spus apoi: „Ei, ce zici? Până acum încă nu s-au vândut 25.000 exemplare. Cu alte cuvinte încă tot nu ai nicio obligaţie faţă de FRP. De ce ai repudiat înţelegerea dintre noi? Tu tot trebuie să explici lui Collins, Manya Harari şi Marjorie Villiers toată chestiunea financiară dintre noi. Eu, repet, sunt mândru de felul cum am acţionat în această chestiune, cerând puţinul pe care l-am cerut, nu pentru mine, ci pentru o organizaţie ce serveşte doar interesele româneşti. Eu nu pot să mă ating, pentru mine personal, nici de un penny din banii FRP. De ce atunci nu explici adevărul celorlalţi de la editură? Fapt este că în ciuda celor petrecute între noi, tu ai permis ca cei de la editură să mă acuze de afacerism. Tu ai doar o conştiinţă. Nu trebuie să-mi răspunzi nici da, nici ba. A fost însă vorba de cea mai mică presiune din partea mea ca să dai ceva pentru FRP? Adevărul este că tu ai acceptat imediat acest lucru. Datoria ta este să clarifici lucrurile, dacă ai o conştiinţă”. Drept să spun, eu nu cred că se va executa.

Mi-a vorbit apoi îndelung de planurile lui de a cumpăra o casă pe care să o administreze el însuşi. Apartamente de locuit sau hotel. A căutat să mă cointereseze şi pe mine demonstrându-mi ce mulţi bani se pot face în felul acesta. L-am ascultat cu multă răbdare, dar n-am reacţionat. Chiar dacă ideea e bună, nu vreau să mă ambalez cu el pentru că nu mai am încredere în el.

Fiind vorba de o afacere bani-peşin, eu depind de onestitatea lui. Or, din experienţă am învăţat că el reinterpretează lucrurile în mod fundamental neonest pentru a servi propriile interese financiare egoiste. De ce să risc o nouă dezamăgire? De ce să pun în faţa lui o nouă tentaţie? îi doresc tot succesul, dar fără mine.

Duminică, 24 decembrie 1961

Ajunul Crăciunului. Pomul nostru frumos a fost binecuvântat de Episcopul Vasile. Părintele Pali a fost şi el la noi. Lume multă. Vreo 26 de persoane, dar mai toţi membri ai familiei. Ziua Naşterii Domnului a fost celebrată de o Sfântă Liturghie arhierească (Ep. Vasile, Părinţii Pali şi Teamer) la „Notre Dame de Sion”. Episcopul a ţinut o predică simplă din inimă, foarte frumoasă. La recepţie multă lume, peste 70 de persoane; i-am adresat eu, în numele coloniei româneşti, vreo câteva cuvinte de bun sosit şi de mulţumită. Nimic deosebit. Doar o demonstraţie a credinţei noastre în Dumnezeu şi o confirmare a acestei instituţii străbune care este biserica noastră de rit bizantin. Cred că a fost bine, căci lumea m-a ascultat cu atenţie şi simpatie. Maica Prisca, care este la Cambridge de obicei, mi-a mulţumit călduros pentru „generozitatea” mea, pentru că plătesc abonamentul revistei *British Medical Journal* care este expediat unei prietene de-a ei, doctoriţă la Bucureşti.

Miercuri, 27 decembrie 1961

La Chris Birdwood la Spital. Nu-i merge deloc bine şi medicii nu-i dau mai mult de 6 luni de viaţă. E îngrijorat de soarta *Declaraţiei*. Îi spun că totul s-a aranjat satisfăcător şi că toate semnăturile au fost culese pentru declaraţia de sprijin din partea exilaţilor.

— Da, dar devenim ridicoli dacă semnează Constantinescu din partea românilor!

— Nu e cazul. Eu a trebuit să-i ofer lui această onoare când mi-a vorbit Dargas, căci el este reprezentantul Comitetului Naţional Român aici, la Londra. Nici el însăşi nici Tilea nu vor semna, aşa că

alegerea a căzut asupra mea.

Birdwood s-a declarat mulţumit cu această soluţie. I-am citit apoi lista celorlalţi semnatari şi i-am confirmat că Dargas a expediat scrisoarea prin mesager, vineri, 22 decembrie. Atât el, cât şi Jane au fost foarte mulţumiţi cu cadoul meu: un mic aparat de radio tranzistor. Pentru un bolnav e ceva foarte util.

Joi, 28 decembrie 1961

Am terminat de citit cartea lui Petru Dumitriu, *Rendez-vous au jugement demier*[387]. E un roman autobiografic destul de necruţător.

În orice caz, e cea mai reuşită oglindire a vieţii suspuse într-un stat comunist. Mă bucur să văd că Dumitriu se afirmă cum trebuie. În numărul din decembrie al revistei *East Europa* publică un articol [intitulat] „The lonely managerial class”[388], un rechizitoriu aspru al stărilor de lucruri de dincolo de Cortina de Fier.

Vineri 29 decembrie 1961

Scrisoare de la Romi care este plictisit de posibilitatea „balcanizării” cazului Noica. El nu vrea ca traducerea lui Sfinţescu să fie publicată, ci cea a Amăriuţei. Eu sunt de acord. Nicky Mantia îmi trimite exemplarul din *Arriba* din Madrid, în care a fost publicat articolul meu asupra Berlinului.

Sâmbătă, 30 decembrie 1961

Am scris toată ziua, un fel de apreciere generală a situaţiei mondiale cu trimiteri speciale la problema Europei Centrale* şi Răsăritene. Ea va fi trimisă lui Filipovicz la Paris, care, apoi, prin senatorul belgian de La Valee-Poussin, va expedia-o tuturor miniştrilor de Externe ai puterilor Pactului Nord-Atlantic. Cred că argumentarea mea este sănătoasă. Sunt curios să văd ce reacţie voi avea.

Duminică, 31 decembrie 1961

Josten îmi comunică agitat, la telefon, că a reuşit să

387 Ne întâlnim la judecata de apoi, trad. de Andriana Fianu, Editura Univers, Bucureşti, 1992 (n. red.).

388 „Numai clasa conducătoare” (în lb. engl.) (n. red.).

dea o lovitură regimului comunist de la Praga. Îmi citeşte apoi textul care se referă la el în coloana „Albany” din ziarul *Sunday Telegraph*. După ce se laudă că este cel mai „periculos” exilat cehoslovac, fiind condamnat la închisoare de două ori, afirmă că se aşteaptă ca ataşatul militar de la Ambasada Cehoslovaciei să fie rechemat pentru că a stat de vorbă cu el o oră întreagă la Ambasada Indoneziană. Fotografia lor, împreună, e publicată în textul coloanei.

Evident, este o lovitură contra *unui* comunist, dar nu contra comunismului şi nu contra regimului de la Praga. În ce măsură a avansat cauza ideii de libertate sau a democraţiei? Ceea ce a făcut este oarecum neînţelept, ca să nu zic murdar. Şi, apoi, strică celorlalţi anticomunişti cu care Josten este asociat. Din punct de vedere personal, el, Josten, a obţinut oarecare publicitate; dar din punct de vedere politic, al nostru, al exilaţilor, gestul lui, lovitura lui dată pe la spate, ca să zic aşa, nu ne este decât dăunătoare. Păcat. El însă nu vede acest lucru, căci n-are nicio senzitivitate în această chestiune. Sunt convins că publicitatea a obţinut-o prin Wharton, care are dreptate că o publică. E o situaţie amuzantă.

De „revelion” numai noi, familia, cu Mia şi Nini Prodan-Bjomson, Bobiţă cu Mariana Nasta şi mama lui, şi George şi Charlotte Serdici cu fetiţa lui, Simona. O seară foarte plăcută, petrecută după tradiţiile româneşti. Cum s-a făcut, cum nu s-a făcut ne-am trezit 13 la număr. Mie, până acum, numărul ăsta mi-a adus noroc (în ziua de 13 am plecat din ţară, în aprilie 1940, ceea ce poate mi-a salvat viaţa). Să vedem ce ne va aduce în 1962.

Am turnat plumb, cum făceam pe vremuri, în casa părintească. Ne-am dus la culcare abia pe la 3 dimineaţa. George Serdici a fost în mare formă. L-am auzit vorbind lui Indrei despre „faima” familiei mele şi, apoi, a ridicat paharul să-şi exprime „fericirea de a fi alături de mine care i-am adus, prin existenţa şi viaţa mea, o linişte sufletească şi o încredere în viitorul neamului nostru”. Cuvinte cu

ajutorul şampaniei băute. Totuşi, m-au bucurat, căci eu ţin la George foarte mult.

1962

Luni, 1 ianuarie 1962

În timpul zilei, la birou. Pierd o mulţime de timp cu textul contribuţiei mele la şedinţa Secţiei Est-Europene a Mişcării Europene. Mia îl bătuse ieri la maşină pentru a fi multiplicat. E însă un dezastru. Trebuie făcut din nou. Josten e plin de sine însuşi. Atât *Daily Telegraph*, cât şi *Daily Express* publică un articol despre oferta „făcută de o societate londoneză guvernului cehoslovac de a demonta marea statuie de marmură a lui Stalin din centrul oraşului Praga”. E, fără îndoială, un mare succes. Situaţia destalinizării în Cehoslovacia va fi ridiculizată când se va da în vileag că „oferta” de mai sus este doar o „glumă” politică.

De mult deja, Petre şi Leontina Lazăr ne-au tot invitat să fim oaspeţii lor la o masă, căci doreau să-şi arate recunoştinţa pentru ce am făcut eu pentru ei. În fine, am acceptat pentru astă seară. Jane Birdwood, care a contribuit enorm la salvarea lor, cât şi d-na Walls, care mi s-a adresat mie în primul rând ca să ajut familia Lazăr, au fost şi ele invitate. De asemenea, Andronescu cu soţia lui italiancă de origine. O adevărată masă mare românească. Cum se făcea la noi la ţară. Lungă de tot, acoperită cu o faţă de masă albă, plină de farfurii încărcate cu tot felul de bunătăţi culinare. Ne-au servit ţuică în ţoiuri şi vin roşu. Apetitiv, ciorbă de perişoare, sarmale, friptură, mămăligă şi prăjitură. Abia am putut să răzbesc, deşi fusesem aşa de ocupat ziua întreagă încât n-avusesem timp să iau prânzul.

Dar mi-a făcut mare bucurie să-i văd aşezaţi şi mulţumiţi. Sunt plini de recunoştinţă. Petre m-a luat deoparte şi mi-a mărturisit: „Eu o duceam bine în Italia. Dar era necinstit ştiţi, d-le Raţiu, de ce m-am decis să mă îndrept? De dragul celui mic”. Se referea la copilaşul lor care abia are 4 ani acum. Andronescu, şi el, e tot atât de recunoscător. Puţin jenat, le-am spus că eu voi fi pe deplin

recompensat dacă ei îşi vor aduce întotdeauna aminte să facă cinste numelui de român.

Dna Walls mi-a spus în timpul mesei că lumea comenta foarte favorabil asupra mea şi a băieţilor mei la recepţia din ziua de Crăciun, când am rostit cuvântarea în cinstea Episcopului Vasile Cristea. „E un adevărat boier vechi, cu adevărată demnitate şi fără nicio pretenţie" ar fi spus cineva despre mine.

Doar complimente de Anul Nou. Să ne ajute Dumnezeu să ne facem datoria faţă de neam, oricât de slabe ne-ar fi puterile şi oricât de nemeritate laudele ce mi se aduc din când în când. Astă-noapte din partea lui Serdici, şi astăzi din partea acestor oameni simpli, dar sinceri, am primit nişte acolade care mă umplu de o umilinţă greu de exprimat, chiar şi aci, în taina jurnalului meu de zi. Evident, exagerările inevitabile trebuie luate în considerare. Totuşi, faptul că aceşti oameni şi-au dat osteneala să se exprime în felul acesta este o încurajare nespusă, încetul cu încetul, dorinţa de a servi neamul devine tot mai întărită de evidenţa că tot mai mulţi compatrioţi aşteaptă acţiune din partea mea.

Marţi, 2 ianuarie 1962

Plecăm la schi în Austria (Zürs).

Marţi, 9 ianuarie 1962

Citesc în ziarul de alaltăieri, *Sunday Times*, că bunul şi marele nostru prieten Chris Birdwood a decedat vinerea trecută, 5 ianuarie. Sunt zguduit. Expediez următoarea telegramă: Lady Birdwood, London, „*Deeply grieved about Chris. It is a terrible loss to us all. Our Iove & sympathy to you. Elizabeth & Ion*"[389]. Va fi greu să-l înlocuim. Niciun alt parlamentar britanic nu ne-a ajutat aşa de mult şi de eficace ca el.

Filipovicz îmi scrie că prezenţa mea la şedinţa Mişcării Europene, care va avea loc la Paris (20.1.1962), i

389 „Profundă întristare în legătură cu Chris. Este o pierdere teribilă pentru noi toţi. Dragostea şi simpatia noastră pentru tine, Elisabeth şi Ion." (în lb. engl.) (n. red.).

se pare indispensabilă din moment ce memorandul meu va fi discutat. Pomian mi-a confirmat că eu voi fi ales membru plin în locul rămas liber prin moartea lui Gafencu.

Miercuri, 31 ianuarie 1962

La 7 ianuarie am avut un accident stupid de schi. Rezultatul, hemoragie internă în coapsa dreaptă cu un hematom mare şi un altul mai mic şi o coastă ruptă. În pat mai bine de trei săptămâni. La început în Austria, la Zürs, apoi în Elveţia la Klosters, în Chaletul Eugenia. Din când în când mă mai sculam pentru o masă sau cină. Însă sfatul insistent al medicului a fost să nu fac nicio mişcare violentă şi să odihnesc piciorul cât se poate mai mult.

La Zürs l-am cunoscut pe tânărul Petersen – îi spun tânărul pentru că abia s-a recăsătorit cu o fată de 19 ani, deşi el are 40 şi o fetiţă din prima căsătorie de 16 ani – de la Foreign Office. El îl asistă pe MacDonald la Conferinţa de la Geneva asupra Laos-ului.

Ca de obicei, lume multă. Kay Cavendish-Bentinck, Charles Harding, Tom şi Doussa Hazlerigg, kwin şi Marian Shaw, Rüsch, Mariola Choremi şi o mulţime alţii. Scriitorul englez [Richard] Mason ([cunoscut ca autor al romanului *Lumea lui*] Suzie Wong) şi cu soţia sa americancă, care au venit într-o seară la cină, m-au interesat cel mai mult. El l-a cunoscut bine pe Hugh Toye pe vremea când erau în Extremul Orient, în timpul războiului. Tip interesant din Darbyshire (Sandhills). Stimulat, le-am vorbit mult despre nevoia de a aplica ideile lui Keynes pe plan mondial, Occidentul având datoria de a se ocupa de eradicarea sărăciei de pe întreaga suprafaţă a pământului. Mi s-a părut că au fost profund impresionaţi.

În *Times*-ul din 15 ianuarie a apărut un mare articol despre comunism. O serie întreagă de baliverne, dacă nu prostii, pur şi simplu. Am socotit că era de datoria mea să atrag atenţia redactorului şef asupra acestor „greşeli”. Mă găseam însă în faţa unei dileme. Pentru a mi se publica intervenţia, trebuia să scriu ceva foarte concis. Greşelile însă sunt atât de profunde şi numeroase încât am preferat

să le ridic pe toate, deşi ştiam prea bine că în felul aceste şansa de a vedea scrisoarea mea publicată este aproape inexistentă. Cred că am făcut bine, pentru că Sir William Haley va citi-o şi acest lucru este important.

Abia sosit la Londra, Ronnie Burroughs de la Foreign Office mă invită la masă (30.1.1962) şi-mi sugerează ca FIJL să organizeze conferinţă de presă etc. pentru ziaristul cubanez Herminio Portell1. Bineînţeles, Foreign Office-ul va plăti totul. Rămâne ca noi să organizăm influenţarea opiniei publice cum putem mai bine. L-am asigurat că vom examina cazul şi-i vom da un răspuns la începutul săptămânii viitoare. El este oarecum plictisit de atitudinea unora din ziarele britanice faţă de Cuba, în special ziarul de Duminică *Observer*. Sunt încântat că ni s-a adresat nouă. Este încă o dovadă că FIJL-ul este socotită drept o organizaţie eficace în cercurile guvernamentale occidentale.

Joi, 1 februarie 1962

La cererea lui Manya Harari îl primesc pe Oleg Lenchevsky[390][391], rusul care a venit în Occident în calitatea lui ştiinţifică de specialist în transformarea apei marine în apă dulce şi a rămas apoi aici ca refugiat politic. Scrisoarea adresată lui Hruşciov a fost publicată aici în Londra de ziarul *Observer* şi acum o a doua scrisoare a fost publicată în ziarul *New York Times*. Vrea publicitate. Vom face ce vom putea. Pentru moment însă, el doreşte să facă tot posibilul pentru a obţine o viză de ieşire din Rusia pentru soţia şi cele două fete ale sale.

Silviu Crăciunaş îmi dă un telefon să mă informeze de cazul lui Livezeanu[392], fratele lui Marie-Jeanne

---

390 Herminio Portell (1901-1992), ziarist şi scriitor cubanez.

391 Oleg Lenchevsky (1915-1997), om de ştiinţă sovietic care, în timp ce se afla la o bursă UNESCO de studii în Marea Britanie, a decis să nu se mai întoarcă în URSS.

392 Ion Mihai Livezeanu (1917-?), aviator. Cariera sa de ofiţer navigant s-a oprit la sfârşitul anilor 1940 când a fost trecut în rezervă cu gradul de căpitan. Ulterior s-a angajat la Institutul de Studii Proiectări Energetice. A fost condamnat la 6 luni de închisoare pentru

MacDonald, de curând sosit din ţară. Îmi cere să intervin căci este un tip interesant, trimis de către comunişti pentru a o aduce pe Marie-Jeanne în ţară!? Un fel de agent cu misiune specială. Nu iau nicio acţiune. Să intre el în legătură cu mine.

Părintele Pali îmi scrie din Chicago o scrisoare nemaipomenită. Îmi face reproşuri de felul „umilitor" în care l-am primit eu, „nepotul memorandistului greco-catolic", pe episcopul român Vasile Cristea. N-am să-i răspund. Omul trebuie că este sărit la minte. Eu înadins n-am exagerat atenţiile mele faţă de Cristea şi nu l-am monopolizat, tocmai pentru că nu voiam să se spună că eu îmi fac un titlu de glorie din venirea lui la Londra. Felul în care am aranjat însă lucrurile a fost aşa de bine gândit, încât la biserică au fost vreo 70 de persoane prezente, deşi doar doi dintre noi eram greco-catolici (Cornea şi cu mine). Toţi ceilalţi fiind ortodocşi. În aceste circumstanţe, eu nu puteam să vorbesc decât aşa cum am făcut-o, în numele tuturor românilor din Anglia, fără a mă referi măcar o singură dată la Biserica Catolică.

Vineri, 2 februarie 1961

La Paris pentru nişte treburi urgente. După ce le rezolv, mă duc la Romi Boilă acasă. Îmi spune următoarele:

1. A avut o discuţie vehementă cu Vişoianu pe chestiunea asigurării continuităţii reprezentanţei exilului românesc. A ridicat şi problema mea. De ce nu sunt inclus

---

neglijenţă în serviciu. în decembrie 1961 a ajuns la Londra, de unde a refuzat să se mai întoarcă în România. A afirmat că venirea sa în Anglia s-a făcut cu acordul autorităţilor din România, fiind trimis de Securitate, „care a suportat toate cheltuielile" şi i-a încredinţat „sarcini informative". Misiunea lui Livezeanu ar fi fost aceea de a se interesa „de situaţia fugarilor" şi de a o determina pe sora lui, Marie-Jeanne MacDonald, să viziteze România. Afirmaţiile „trădătorului de patrie" Livezeanu, potrivit DIE, „a creat confuzie în rândul fugarilor români care nu mai ştiu ce să creadă, suspectându-se unii pe alţii ca agenţi provocatori ai organelor din ţară". Stabilit la Londra, Livezeanu a primit cetăţenia Marii Britanii în 1968 (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, voi. 2, ff. 60-62 şi dosar 53927, voi. 2, ff. 343, 347, 353, 367-370 şi voi. 6., ff. 1, 153-156).

acolo unde trebuie să fiu, printre oamenii care sunt formal recunoscuţi în fruntea exilului? Vişoianu ar fi fost de acord în principiu şi se pare că, curând după aceea, a trimis mai multe scrisori prin care a invitat oamenii din generaţia mea să colaboreze cu Comitetul Naţional Român.

2. Reorganizarea Fundaţiei. Bârlea şi Societatea Academică Română fac exact ceea ce Fundaţia ar fi trebuit să facă. Ar trebui să se strângă rândurile tuturor intelectualilor români. Nici Vişoianu şi nici Veniamin însă nu sunt de acord dacă nu se fac sub egida Fundaţiei. Bârlea şi ceilalţi ar fi de acord. Romi s-a gândit să aleagă o personalitate independentă şi neutră la preşedinţie şi a numit trei posibilităţi: a. Inventatorul Coandă, om mai în vârstă, de statură mondială, a cărui pompă de purificare a apei a fost recent adoptată de UNESCO pentru a fi distribuită în lumea întreagă. b. Alex Ciorănescu1, învăţat, autoritate în studii „clasice”, respectat peste tot. Profesor la Salamanca, este acum la Paris. El nu ar primi însă, pentru că are familie în ţară şi-i este teamă să nu le îngreuneze situaţia, c. Teologul şi filosoful[393][394]... care a lucrat sub Patriarhul Justinian şi care a fost lăsat să iasă din ţară pentru a face nişte cuvântări în India. Acum este stabilit la Paris. Un om de o cultură excepţional de înaltă care a impresionat pe toţi cei cu care a luat contact. Rămâne acum de văzut ce va face Vişoianu căci el stă greu vis-à-vis de FEC pe chestia fundaţiei, tocmai pentru că s-a făcut atât de puţin.

3. În orice caz, s-ar putea publica toate lucrările inedite ale exilului sub o singură egidă. Să i se spună *Revista Scriitorilor Români*, căci aici este continuitatea tradiţiilor româneşti independente şi nu la Bucureşti. Toţi ar fi de acord. Vişoianu e din nou cel care face dificultăţi.

---

393 Alexandru Ciorănescu (1911-1999), scriitor, istoric literar, traducător, diplomat. A fost membru al Academiei Române, fiind o personalitate recunoscută internaţional. Pentru că a scris o istorie a insulelor Canare, una din străzile din Santa Cruz îi poartă numele.

394 Text ilizibil. Cel mai probabil, este vorba despre teologul Andrei Scrima, care între 1956-1959 a făcut călătorii de studii la Geneva, Paris,

N-a respins însă propunerea în mod definitiv.

4. Vorbim de Silviu. Nu m-am mirat s-o aud pe Pia Boilă spunând că Silviu nu are nicio căldură şi nicio lealitate personală. Este interesul lui care primează. Fiind însă un om neobişnuit, de multe ori ceea ce face este bine din punct de vedere naţional. Nu se poate însă conta pe el. Eu n-aş merge atât de departe, însă dezamăgirile mele au fost atât de profunde şi de multe, tocmai în direcţia aceasta, încât opinia Piei mă surprinde numai că am auzit-o de la ea. Romi a fost de faţă şi n-a contrazis-o. Şi, în definitiv, ambii recunosc că Silviu a fost acela care i-a scos din ţară în 1947.

5. Livezeanu, fratele lui Marie-Jeanne MacDonald, venit din ţară cu viză în toată regula, a vorbit pe faţă despre misiunea lui cu Max Manolescu. Max îmi spune că a venit să se informeze asupra activităţii aici în Anglia a doi români: Berindei şi Hillary. Habar n-am despre cine este vorba. S-ar putea însă să fie unii dintre cei care afirmă că ei pot scoate oameni din ţară contra plată, bani peşin. De fapt, există doar un om extrem de influent care poate face acest lucru. Este vorba de Henry Jakober[395][396], evreu român, care face mari averi cu guvernul comunist de la Bucureşti. Jakober are aşa o influenţă în cercurile comuniste de la Bucureşti, încât, dacă el pune o vorbă bună, de obicei chestiunea se aranjează şi viza este acordată.

6. Îmi arată apoi calendarul „America” pe 1962, dedicat lui Iuliu Maniu. Pare foarte bine făcut. Romi a scris aproape tot ce s-a publicat, deşi materialul lui a fost împărţit şi „prelucrat”, în mare parte de alţii ca Guşti,

---

395 M untele Athos şi Varanasi (India). în 1960 s-a stabilit la Paris şi a primit cetăţenia franceză (n. red.).

396 Henry Jakober (1900-?), om de afaceri englez care a intermediat răscumpărarea de persoane din România în schimbul unor sume de bani Jakober s-a aflat în legătură directă cu ofiţerii DIE însărcinaţi cu această operaţiune începând cu anul 1959 (vezi Radu Ioanid, Securitatea şi vânzarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România şi Israel, Editura Polirom, Iaşi, 2015).

Popa, Cornel Bianu etc. Şi care au şi îndrăznit să semneze aceste fragmente ale lucrării lui Romi. Aşa este profunzimea conducătorilor naţionali ţărănişti în exil! Seara mă întorc la Londra.

Joi, 8 februarie 1962

Donald Martin vine la mine la birou cu pictorul Forbes-Dalrymple. Pictura lui nu mă entuziasmează, dar îmi plac culorile lui violente, mai ales albastrul şi violetul său. Am cumpărat un tablou şi i-am promis să-l sprijin în viitor, căutând să dau oarecare publicitate prin prietenii mei din Fleet Street[397].

Un oarecare Rădulescu (Florian?) vine să mă vadă. Îmi cere să-i găsesc ceva de lucru. I-am spus că-mi este extrem de greu să mă ocup cu astfel de probleme. Dar dacă găseşte el de lucru îi voi da eu recomandaţia necesară ca să fie angajat, deşi, la drept vorbind, n-ar avea dreptul de lucru în Anglia pentru că a intrat aici doar cu viză temporară. Este „concierge" de meserie la unul din marile hoteluri din Paris şi a venit în Anglia să-şi perfecţioneze cunoştinţele de limba engleză.

Luni, 12 februarie 1962

Primesc ultimul număr din *Glasul Patriei*, publicat la Berlin-Pankow de către comunişti. Sunt atacat vicios pentru declaraţia făcută asupra Berlinului. Mă bucur însă că n-au găsit nimic contra mea decât că „toată lumea ştie că mă îndeletnicesc cu spionajul"!?

Masa cu Ed McHale la ambasada americană. El se ocupă de „Labour Relations" Vorbim de toate şi de nimic. Mă asigură că el este şi a fost întotdeauna pentru activitatea mea pozitivă la FIJL. Când a plecat de la Europa Liberă le-a spus el vreo câteva, m-a asigurat McHale. Scopul invitaţiei a fost să mă întrebe dacă putem scoate pe cineva din ţară. La răspunsul meu afirmativ şi la insistenţele mele mi-a comunicat că însuşi ambasadorul se interesează de această problemă. Îmi va da amănunte

397 Autorul se referă la faptul că multe din redacţiile ziarelor din Londra aveau sediul pe Fleet Street.

asupra persoanei din România.

Joi, 14 februarie 1962

John Leich vine la mine la Birou şi-mi spune că „ADEX Exhibition" a fost aprobată. $12.000 nu-l sperie, dar $15.000 ar fi maximum acceptabil. Eu cred că se poate face cu $12.000 şi foarte bine! Discutăm diverse alte lucruri. Mă bucură extrem de mult că operaţiile în Europa depind acum de Londra, deci Delgado şi Leich sunt cei care vor aproba activitatea noastră. În fine, am ajuns să obţin o oarecare independenţă de Bolek Wierzbiariski.

Joi, 15 februarie 1962

Jaime Bellalta, arhitectul, vine să mă vadă. Plănuim expoziţia. Rămâne să-mi dea planurile şi desenele până vinerea viitoare.

Peter Benenson vine să punem la punct operaţia Noica. Eu sugerez să-l trimitem pe profesorul Freddie Ayer să meargă la Bucureşti şi să ceară eliberarea lui sau măcar permisiune să-l vadă. Îi vorbesc de planurile noastre în legătură cu publicarea cărţii „Povestiri din Hegel". E încântat de progresul pe care l-am făcut. Ar trebui să sincronizăm totul ca să obţinem maximum de publicitate. Peter îmi dă amănuntele vizitei recente la Praga a fostului Ministru de Externe irlandez. Deşi n-a reuşit să-l vadă pe Beran, a vorbit în dreapta şi în stânga, mai ales „în stânga", jenând considerabil oficialităţile comuniste cehoslovace.

Vorbesc cu Josten la telefon şi-i spun că „ADEX Exhibition" a fost aprobată. îl rog să se gândească la acest proiect ca să-l discutăm apoi pe îndelete şi să distribuim rolurile. Îmi cere să-i trimit copii după toată corespondenţa FIJL. Refuz. Îşi pierde cumpătul, ridică vocea şi îmi reproşează că nu-l ţin la curent nici cu operaţia Herminio Portell, deşi Foreigh Office-ul mi-a încredinţat acest rol datorită direct acţiunii lui în 1958 când a cerut şi obţinut colaborarea Foreign Office-ului la culegerea de caricaturi politice din publicaţiile comuniste. Expresia utilizată de el a fost *„I caused it directlyv* referindu-se la operaţiunea

Portell. Bineînţeles, el habar n-are de Ronnie Burroughs şi de discuţiile dintre noi, căci am păstrat totul cu cea mai mare discreţie. Când l-am auzit spunând aşa o mare prostie nu m-am putut reţine. Am început să râd şi i-am zis: „Acuma reclami şi această operaţiune drept meritul tău. Dă-i înainte, dar să ştii că nu e serios”. Reacţia lui a fost peste aşteptări de violentă. A început să mă insulte. Nu l-am mai ascultat. Am închis aparatul de telefon. Într-adevăr, Josten e un om imposibil. Încă nu m-am decis, dar dacă nu-şi cere scuze în toată regula, am să rup legăturile de prietenie cu el, menţinându-le doar cu totul oficial.

Vineri, 16 februarie 1962

Aranjez o întrunire între Podea şi Maurice Cranston de la LSE, care a acceptat să verifice traducerea făcută de Podea a cărţii *Povestiri din Hegel* Totul a mers excepţional de bine. S-au înţeles de minune. Podea este impresionat, cred, de felul de gândire al lui Cranston pe care-l recunoaşte drept filosof hegelian. Vor apărea împreună ca traducători. Le spun de planul de a-l trimite pe Freddie Ayer la Bucureşti. Şi, apoi, de intenţia mea de a-l invita să scrie „introducerea” cărţii. „Din păcate, nu este hegelian nici el. Poate Isaiah Berlin ar putea să o facă, deşi şi acesta este anti-Hegel. Cel mai de seamă filosof hegelian din Anglia, este, bineînţeles, Stuart Hampshire”.

Le-am atras atenţia că ne trebuie, mai degrabă, un nume binecunoscut decât un specialist. Decât să-l avem pe St. Hampshire, mai bine să scrie el, Cranston, introducerea. Podea a avut bună idee de a-i cere lui [Constantin] Amăriuţei să pregătească materialul pentru această introducere căci el este şi filosof, şi român, deci capabil să aprecieze la justa valoare forma literară întrebuinţată de Noica.

Am discutat mult, inclusiv latinitatea limbii române şi teoria mea favorită pentru a explica curiosul fenomen de discrepanţă între cultura franceză şi română, aşa cum s-a manifestat între 1920 – 1940. Cranston şi-a exprimat surpriza că intelectualii români din această perioadă nu i-

au copiat pe cei francezi, ci au adoptat o orientare de dreapta în loc să se alăture stângii sau extremei stângi. Adevărul este, după credinţa mea, că mişcarea socială radicală română, mai ales în provinciile alipite patriei mume, avea un caracter naţional şi acest naţionalism încă nu avusese timpul necesar să dezamăgească înainte de 1940. Dacă însă o Românie Mare ar fi continuat să existe încă vreo 50 de ani, e sigur că intelectualitatea română ar fi urmat calea bătută de cea franceză şi în acest domeniu, cum, de altfel, românii au avut tendinţa, de la fraţii Văcăreşti încoace, să copieze tot ce venea din Franţa.

La plecare Podea s-a referit la atacul împotriva mea din *Glasul Patriei*. Abia câteva minute după plecarea lui, Murgu vine pe neanunţate. Şi el tot la *Glasul Patriei* s-a referit. I-am spus că nu mă interesează şi că nici nu vreau să exagerez importanţa acestui atac. Dar n-am stat cu el prea mult pentru că eram extrem de ocupat.

Pe la orele 6 p.m. vine Racişski. Plănuim vizita lui Dawill şi a lui Wierzbiański. Le vom da o recepţie împreună la sediul nostru. I-am povestit conversaţia pe care am avut-o cu Josten şi că mă gândesc să mă despart de el în ce priveşte FRP. A fost încântat. E complet de acord să organizăm expoziţia fără el şi se opune categoric cererii lui să-i trimit copii de pe corespondenţa IFFJ.

Pictorul Forbes-Dalrymple vine să-mi aducă tabloul pe care l-am cumpărat. Elizabeth îl găseşte cam grosolan.

Marţi, 20 februarie 1962

Masa cu doctorul Basu, preşedintele Asociaţiei Ziariştilor Indieni de la Londra. El este unul dintre cei pe care i-am trimis la Berlin de la Conferinţa Neutrilor, care a avut loc la Belgrad. Spre marea mea surpriză a fost la Cambridge, la universitate, în acelaşi timp ca şi mine. Mi-a spus că Dalai, cu care am jucat tenis, este astăzi şeful biroului „Air-India" de la Londra. Am stabilit un raport între noi fără nicio dificultate. Basu consideră acţiunea FIJL la Berlin *excelentă*.

Miercuri, 21 februarie 1962

Delgado mă invită la masă la restaurantul Ivy. Cred că a fost începutul apropierii adevărate în legăturile dintre noi. Nu numai că mi-a arătat fără niciun înconjur că apreciază enorm de mult activitatea mea, dar a început să discute şi alte chestiuni şi probleme ale exilului care n-au nicio legătură directă cu FIJL. Iată, punctele principale:

1. Activitatea FIJL, dirijată de la Londra, va depinde de biroul lui FEOP, adică de el, Delgado, personal, dar numai în ce priveşte activitatea ce urmează a fi desfăşurată în Europa. Când i-am spus că nu vreau să prejudiciez interesele lui Wierzbiański în niciun fel, căci în orice caz, eu nu pot să fac ceea ce face el în legăturile cu americanii, Delgado m-a întrerupt ca să-mi spună: „Har Domnului, că nu eşti ca el!" Am rămas surprins. A adăugat apoi că el apreciază lealitatea mea faţă de Racişski şi faţă de ceilalţi ziarişti exilaţi din Londra, dar când îl văd pe Richardson, să nu mă ocup de chestiuni din astea, minore. Cu un cuvânt, s-a arătat „de partea mea".

2. Memoriul meu asupra unei noi politici faţă de Soviete cu referinţe directe la Europa Răsăriteană l-a interesat foarte mult. Mi-a spus că el nu înţelege atitudinea ANEC-ului faţă de problema integrării Europei Occidentale. De ce se opun? Şi el, Delgado, a făcut un raport scris la şefii lui la New York ca să sublinieze această contrazicere. El, ca şi mine, cum am arătat în acest Memoriu, este pentru integrarea Europei Apusene. Nu s-a exprimat mai răspicat asupra ANEC-ului şi eu n-am împins lucrurile mai departe.

3. În chestiunile româneşti am aflat lucruri noi şi surprinzătoare. Admiră inteligenţa lui Vişoianu, dar nu ceea ce face şi ceea ce a construit. Mi-a dat să înţeleg că eu sunt mult mai bine văzut decât ceilalţi români din exil.

Seara la Newmarket unde am făcut o conferinţă „A look at the world în 1962" în cadrul organizaţiei „English-Speaking Union"; a fost dată sub auspiciile Federaţiei Internaţionale a Femeilor Profesioniste. Am rămas plăcut impresionat de ceremonia aprinderii lumânărilor pe care

le-am primit de la alte organizaţii-surori din lumea întreagă. Ceea ce le-am spus n-a fost prea interesant sau original. După şedinţă, la Ron Robinson la Cambridge. Tony este foarte drăguţă şi-l iubeşte pe Ron extraordinar. E de-a dreptul mişcător, după patru copii. Ea ar vrea să-l vadă în politică.

Cu Ron am vorbit mai mult despre cariera academică a lui Indrei. Am pomenit, însă, în treacăt, posibilitatea organizării unui seminar pentru jurnaliştii din Africa, pentru că el face parte din Comitetul Britanic care plănuieşte activitatea viitoare a guvernului faţă de fostele colonii britanice în Africa. În ce-l priveşte, Ron este cam dezamăgit de atitudinea strict pragmatică, adoptată de ceilalţi. A încercat să-i facă să creeze o nouă categorie de „experţi" profesionişti, şcoliţi în toată regula pentru treaba aceasta. În zadar.

Joi, 22 februarie 1962

La masă la Dorchester cu vărul lui Elizabeth, deputatul Conservator Sir Richard Pilkington. E o recepţie dată în onoarea lui Bertrand Russell de către *Foreign Press Association*. Lordul Russell a spus multe prostii pe lângă vreo câteva – din păcate, foarte puţine – lucruri înţelepte. S-a asociat însă total cu cei şase trimişi la închisoare pentru partea pe care au luat-o în demonstraţiile antinucleare. La sfârşit au fost mai multe întrebări. Eu l-am rugat să răspundă: „*Lord Russell just said*: «*We must sometimes go against the government of the day*. *This is universally thought to be right*. *Would Lord Russell then avocate revolution in Eastern*

Europe where the majority of the people oppose their present governments?»" Şi Russell a răspuns: „If it were true that the people opposed their governments – which I don't know – and if it could be brought about without unleashing world war; then, yes, I would avocate revolution"[398]. Acest răspuns însă a venit numai după mai

398 „Lordul Russell a spus doar atât: «Uneori, suntem siliţi să acţionăm împotriva mai-marilor zilei. O atitudine universal considerată

multe ezitări.

Vineri, 23 februarie 1962

Anne-Marie Callimachi vine să ia masa cu mine la Café Royal. Este entuziasmată de rescrierea glumelor lui Novac. Mă bucur, căci este şi săracă, săracă, şi are şi nevoie de o ocupaţie pentru mintea ei foarte ageră. Din punct de vedere fizic este o epavă, cu reumatisme, şchiopătează etc., dar mintea-i este extraordinar de lucidă, demonstrând aceeaşi inteligenţă din trecut Mi-a spus, printre altele, cum a fost influenţată spre marxism şi comunism de Scarlat Callimachi când acesta s-a întors în România după Primul Război Mondial şi cum, la insistenţa soţului ei, a studiat marxism-leninismul în mod serios pentru că prinţul Callimachi a găsit teribil de pueril ca ea să fie influenţată pe alte baze decât cea strict intelectuală.

La teatru cu Gaby să vedem piesa *Luther* a lui John Osborne. M-a impresionat. Bună. Sâmbătă, cu Elizabeth la şcoala lui Indrei, Bryanston. Am scos-o şi pe prietena lui, Diana Petersen. Duminică dimineaţa stăm de vorbă cu profesorii lui Indrei, Penton, Pygh şi Murrey, şi cu directorul şcolii, Fisher. Toţi vorbesc despre Indrei în termeni foarte elogioşi.

După-masă la Richard Pilkington, la casa lui din Poole, care este chiar în circumscripţia lui electorală şi apoi ne-am oprit la Upton House, fosta casă a lordului Llewellyn (prietenul lui

Churchill) pe care au cumpărat-o Carol şi Ioana de Hohenzollern, mai bine cunoscut sub numele de Mircea Lambrino.

Au fost extrem de drăguţi şi de prietenoşi. Ne-am plimbat peste tot pe proprietate. Deşi era frig, camelia era înflorită de sus până jos. Casa este într-o stare de dărăpănare generală, dar cu puţină muncă şi oarecare

---

ca justă, în acest caz, lordul Russell ar sprijini declanşarea unor revoluţii în Estul Europei, unde majoritatea oamenilor se opun guvernelor actuale?»"; „Dacă ar fi adevărat că oamenii se opun guvernelor - lucru de care nu am ştiinţă - şi dacă revoluţia s-ar putea produce, fără să ducă la un război mondial, da, aş sprijini-o." (în lb. engl.).

cheltuială va arăta splendid cred. Am vorbit de toate. Elizabeth şi tinerii au mers înainte cu Ioana. Eu şi cu Carol după ei. Am vorbit în româneşte şi Carol mi-a spus că şi-a botezat băiatul Alexandru Ion sau, mai degrabă, Ion Alexandru. I-am amintit că Alexandru Ion a fost şi numele lui Cuza, făuritorul unirii. A fost încântat de această coincidenţă, se pare, nedorită.

Hall-ul central al casei este foarte frumos, circular, cu un acoperiş de sticlă la etajul al doilea. Fiecare din etaje are un fel de balustradă de unde poţi să priveşti în jos şi să vezi întreg hall-ul. Ambii, atât Carol, cât şi Ioana, au fost încântaţi căci cu o zi înainte, când Carol a prezentat o cupă celui mai bun fotbalist din Poole, i-au dat un buchet de flori în culorile tricolorului naţional românesc şi cu panglici de mătase roşie, galbenă şi albastră. Frumos gest. Ne-au invitat să stăm să luăm un sherry, dar eram extrem de grăbiţi căci plimbându-ne prin grădina casei şi restul proprietăţii, trecuse pe nesimţite mai bine de o oră şi trebuia să ne întoarcem la Blandford.

Marţi, 27 februarie 1962

Florian Rădulescu vine să-mi ceară 15 împrumut. Îi dau un cec. Seara la Rosenthal. Vorbim de toate. El e ieşean. I-am descris naţionalismul radical, de stânga, din Ardeal. Cred că a înţeles, dar a tras concluzia că există un regionalism feroce între ardeleni! Ceea ce nu este adevărat, deşi, şi noi, ardelenii, „ştim” că suntem mai serioşi şi mai bine pregătiţi decât cei din Vechiul Regat, chiar dacă ne lipseşte inteligenţa lor sclipitoare.

Mi-a arătat două tablouri de Iser. Portretul unui ţăran dobrogean (turc?) îmi place. L-am luat cu mine acasă. Îmi cere 300. E prea mult, dar îmi place. Mi-a dat o carte a portului românesc, excelent de bine prezentată din punct de vedere tehnic. De asemenea, cartea lui [George] Oprescu asupra picturii române de la 1800 încoace. Am luat tabloul cu mine, dar n-am promis că-l voi cumpăra. Am discutat apoi posibilitatea colaborării lui la scoaterea buletinului FRP. Cred că l-ar interesa.

Miercuri, 28 februarie 1962

Masa cu Frank Masters & Jack Denchar. La 3.30 p.m. (la mine, la birou), discut programul „Declaraţiei Birdwood” cu Jane. Ea va începe să lucreze la mine la birou luni, 5 martie. Dargas vrea o întrunire a tuturor organizaţiilor de exilaţi. Îi spun că Josten devine imposibil şi eu nu-l voi mai susţine în viitor. Şi ea e alarmată de comportarea lui Josten.

Curând după ora 4 p.m. vine Gâldău. Stăm de vorbă despre vacanţa pe care a avut-o în casa soţilor [Andrei] Porumbeanu (Gamble Benedict). Ea ar fi devenit foarte „ortodoxă”. Vrea să-şi schimbe religia în mod formal, iar Gâldău speră să obţină de la ea „pământ, o biserică (unică), şcoală şi spital”. Cam ambiţios şi nerealist, ca de obicei, dar nu poate să facă rău nimănuia încercând să realizeze aşa de mult. Chiar dacă în cele din urmă va trebui să se mulţumească cu mult mai puţin, efortul actual nu va fi în zadar.

Mergem împreună la recepţia pe care Organizaţia Femeilor Ortodoxe Române i-au pregătit-o în Casa Sârbilor. Lume relativ puţină, dar atmosferă foarte caldă şi prietenească. Părintele Gâldău a băut cam mult şi era vesel. A adresat vreo câteva cuvinte celor prezenţi, promiţând, mai mult sau mai puţin, că odată ce Gamble [Porumbeanu-Benedict] îşi va deschide punga şi problema Londrei se va aranja, tot prin ea. Cam iresponsabil, dar ce să-i faci.

La încurajarea lui [Vasile] Mimicopol am luat şi eu cuvântul şi am subliniat viaţa monahală pe care o duce Gâldău la New York şi pe care am avut ocazia să o împărtăşesc şi eu acum doi ani de zile. Mult mai târziu, la spargerea târgului aproape, a venit şi Cornea şi a vorbit în felul lui caracteristic şi a cerut sprijinul tuturor a pentru noul lui ziar *Rumanian Spokesman*. După părerea mea, penibil. Totuşi, a impresionat pe unii dintre cei prezenţi prin tenacitatea patriotismului său.

Livezeanu, fratele lui Marie-Jeanne MacDonald, mi-a

făcut impresie bună. Am stat de vorbă cu el destul de mult şi mi-a confirmat ceea ce ştiam deja despre cazul lui. Trebuie să-l văd, din nou, de unul singur şi pe îndelete şi apoi voi încrusta aici impresiile mele.

Vineri, 2 martie 1962

Primesc răspunsul lui Portell, ziaristul cubanez pe care l-am invitat la sugestia Foreign Office-ului. Comunic totul lui Ronnie Burroughs.

Cornea îmi telefonează şi-mi cere să-i dau sprijinul meu la *Rumanian Spokesman*. Îi spun că da, cu plăcere. Să vină şi să-mi arate în mod practic cum să-l ajut. El însă vrea bani şi-mi spune să-i dau parte din cei 1.000 pe care-i primesc de la Foreign Office. îl întreb de unde a auzit năzbâtia asta căci, din păcate, eu nu primesc nicio subvenţie din partea Foreign Office-ului pentru FRP.

— Aşa vorbesc mai mulţi oameni! Degeaba îl întreb cine flecăreşte în felul acesta. Refuză să-mi răspundă. îl asigur din nou că eu sunt gata să-l ajut dacă vine să colaborăm în toată regula. Îi ofer din nou să se ocupe de FRP. Nu va face-o. În cele din urmă suntem de acord să trimitem vreo 20 de exemplare din *Rumanian Spokesman* oamenilor din viaţa publică engleză pe care-i cunosc şi-i ofer să expediez 500 exemplare celor de pe lista de abonaţi a FCI-ului.

Sâmbătă, 3 martie/ Duminică, 4 martie 1962, la Nicky, la Marlborough Collège. Frumoasă capelă, însă am rămas impresionat de monumentul arheologic de la Stonehenge, datat cca. 2400 înainte de Christos. Amnesty International a avut un program la televiziune. Ar fi trebuit să iau şi eu parte în el, dar am preferat să rămân în umbră şi să-mi văd băiatul la şcoală.

Miercuri, 7 martie 1962

Maurice Cranston merge la un congres pentru filosofi, la Florenţa. M-a întrebat dacă e bine să ridice chestiunea Noica, mai ales că şi reprezentanţi RPR vor fi acolo. Am fost de acord imediat.

La 5.30 p.m., Comitet Executiv la Sword of the Spirit.

Mă amuză cum Margaret Feeny a reuşit să se transforme într-o cantitate indispensabilă. Atât Sword of the Spirit, cât şi the Africa Cttee se bat pentru ea. Am adoptat o atitudine pasivă.

La orele 8.30 p.m., în Camera Comunelor, şedinţă sub preşedinţia lui Gresham Cooke asupra răspândirii *Declaraţiei Birdwood*. Lucrurile se dezvoltă mulţumitor. Dorim obţinerea a peste un milion de semnături.

Duminică, 11 martie 1962 y cu Gaby Bentinck la Heinemann, la Berkeley Hotel. Vorbim de cele două tablouri Goya ale Marchizului Cuevas de Vera, pe care mi le-a oferit Nicky Mantia.

Miercuri, 14 martie 1962

La restaurantul L Apetitif Grill invitaţi de June Ivanovic, cu Rolly St. Oswald, Pomian şi Sir Edward Beddington-Behrens ca să discutăm viitorul Comisiei Est-Europene a Mişcării Europei. Sir Edward a indicat de mai multe ori că el nu este pentru atitudinea defunctului lord Birdwood: condamnare a tot ce este comunist. Doreşte o atitudine constructivă, nu de colaborare ci de „coexistenţă”. N-a pomenit acest termen, însă aşa am înţeles eu. El e împotriva comunismului, dar nu vede posibilitatea obţinerii de schimbări în Europa răsăriteană decât printr-o atitudine paşnică ce va duce, în cele din urmă, la concesii din partea ruşilor. Eu cred că o astfel de politică nu va duce la nimic. Cred însă că din punct de vedere tactic nu strică să subliniem atitudinea noastră paşnică pentru a obţine sprijinul unor oameni activi şi influenţi în viaţa publică occidentală. Acesta este scopul imediat. Şi putem să o facem pentru că ultima şedinţă, care a avut loc la Paris în luna ianuarie, dă posibilitatea comitetului să coopteze pe oricine. Intenţia, deci, este de a coopta parlamentari activi în ţările occidentale şi, apoi, de a le cere intervenţia în parlamentele lor respective, ori de câte ori interesele Europei Răsăritene o cer.

După plecarea lui l-am întrebat pe Rolly St. Oswald, care joacă un rol tot mai important în Guvernul Macmillan:

— Crezi că momentul este propice ca prietenii noştri în Europa Răsăriteană să înceapă să plaseze bombe plastice?

Toţi au fost luaţi pe neaşteptate, nefiind siguri dacă vorbesc serios sau nu. În cele din urmă, şi-au exprimat opinia că este prea devreme. De fapt, şi eu cred acest lucru, dar nu suntem prea departe de o situaţie favorabilă nouă, anticomuniştilor.

Joi, 15 martie 1962

Recepţie pentru Hans Dawill şi Bolek Wierzbiański. Mare succes. Lume foarte multă. Vorbesc despre felul în care ne onorăm prietenii. Dawill ne-a înţeles la Baden-Baden în 1956. Acum guvernul de la Bonn îl urmează şi cere, tot mai des, nu numai unificarea Germaniei, ci eliberarea întregii Europe Răsăritene. E singura politică sănătoasă. „Tot aşa îl onorăm pe neuitatul lord Birdwood, care a stăruit neobosit ca drepturile noastre să fie recunoscute. Colegul nostru ungur, care este şi sculptor talentat, a făcut un basorelief pe care trebuie să-l popularizăm peste tot”. John Leich, Bradley, secretarul National Union of Journalists, David Floyd etc., prezenţi. Cred că au rămas impresionaţi. Paul Ignorus, Wierzbiański, Dawill, David Floyd şi Cornea au vorbit, de asemenea. Cornea a atras atenţia asupra ziarului său *Rumanian Spokesman*. Omul ăsta e un mare patriot. Păcat că este aşa de fanatic şi că n-are suficientă înţelepciune să înţeleagă atmosfera momentului. A fost extrem de penibil să vedem cum marea majoritate a celor prezenţi nu-l ascultau deloc.

La cină cu Silviu şi Sanda Crăciunaş, şi Hans şi Gerda Dawill, la Casa Pepe în Soho. Nimic interesant. Îi spun doar Sandei că mă bucur că Silviu a fost numit reprezentant al Comitetului Naţional Român pe lângă ÎNEC. Mă amuză însă întreaga numire căci Silviu fusese lăsat în baltă de Vişoianu şi de Comitet; eu am fost singurul care l-a ajutat. Acum însă, la prima invitaţie de a colabora cu CNR, deşi a fost nesocotit complet cinci ani de zile, a acceptat imediat să lucreze cu ei. E mare slăbiciune,

după părerea mea. Mă bucur însă pentru că nu mai este aşa de izolat. Şi apoi, eu cred că întreaga politică a [Comitetului Naţional pentru] „Europa Liberă” se îndepărtează de conceptul ÎNEC şi se îndreaptă spre susţinerea integrării apusului Europei, cum se poate vedea şi din raportul confidenţial făcut de Delgado.

Vineri, 16 martie 1962

Wierzbiański şi Racişski aici la birou: 1. Lămurim neînţelegerea referitor la programul nostru pentru Africa. Eu insist însă că noi nu putem să organizăm un seminar dacă New York-ul păstrează puterea de decizie. Îmi comunică, de asemenea, că proiectul acordării de burse pentru doi viitori gazetari tibetani a fost ucis de şefii Europa Liberă. 2. Congresul FIJL trebuie să aibă loc pentru că UNO şi UNESCO încep să ridice obiecţii la cererea comuniştilor. Data congresului: toamna, 1962.

La cină i-am avut pe Priestman (de la Editura Heinemann), pe Peter şi Mimi Lipton, pe Lionel Bloch şi pe soţii Dawill. Seară plăcută. Priestman nu e deloc surprins că Billy Collins nu s-a purtat corect faţă de mine în chestiunea Crăciunaş. Îmi cere manuscrisul despre comunism. I-am dat un exemplar din *Policyfor the West* şi dacă-i place stilul meu sunt gata să discutăm publicarea celeilalte cărţi.

Sâmbătă, 17 martie 1962, soţii Dawill părăsesc Londra încântaţi, cred, de recepţia ce le-am acordat, atât eu, personal, cât şi FIJL.

Duminică, 18 martie 1962

Cornea îmi telefonează. îl invit la cină. Vorbeşte de datoria pe care o are faţă de ţară, de carele de grâu care au fost vândute peste hotare ca să se plătească pentru educaţia lui la Oxford. Scopul vizitei lui însă a fost să obţină sprijinul meu pentru *Rumanian Spokesman*, noul ziar în limba engleză, pe care l-a scos el acum, în martie. Îi expun criticile mele şi sugerez ca el să vină să lucreze cu mine la birou. Acceptă.

Marţi, 20 martie 1962

Michael Croneen aduce desenele pentru ADEX Exhibition (standul FIJL). Îmi place. John Jensen, caricaturistul de la *Sunday Telegraph*, acceptă să producă vreo câteva caricaturi pentru cartea de glume a lui Corneliu Novac, adaptată de către Anne-Marie Callimachi.

Miercuri, 21 martie 1962

Vergotti vine să mă vadă şi-mi spune că Hedlund nu vrea să vândă tablourile româneşti sub 2000. Mă plâng lui că Vaticanul m-a criticat, prin părintele Pali, pentru felul cum l-am primit pe Episcopul Vasile Cristea.

Masa la Sir Edward Beddington-Behrens. Rolly Oswald (căruia nu i-am amintit că el profeţise o victorie conservatoare la Oprington de cca. 3 – 4.000 voturi, până când în realitate liberalii au câştigat cu o majoritate de 8.000 voturi!), Pomian, Vane Ivanovic. S-a discutat pregătirea unui text care să atragă un sprijin real în parlamentul britanic. Beddington-Behrens vorbea în continuu de a nu se antagoniza Rusia Sovietică. Totul era bazat pe ipoteza că Sovietele continuă subjugarea Europei Răsăritene pentru că le este frică de Occident. Am arătat această raţionalizare a atitudinii lui Beddington-Behrens şi am respins-o ca total nejustificată. Şi în timp ce ceilalţi continuau să discute, cam dezlânat, eu am scris pe hârtie un text ce, am sugerat eu, ar putea să servească drept preambul la Declaraţia noastră. îl alăturez aici:

Într-o epocă în care toate ţările civilizate acordă rapid libertate politică tuturor teritoriilor dependente, cu garanţiile de rigoare că drepturile individuale vor fi respectate, credem că şi Uniunea Sovietică ar trebui să ofere dovezi concrete că doreşte o coexistenţă paşnică cu Occidentul, permiţând tuturor ţărilor est şi central-europene să îşi aleagă propria formă de guvernământ, prin organizarea de alegeri libere, în prezenţa unor observatori internaţionali.

Evident, n-a fost acceptabil. Nici nu mă aşteptam, dar a servit să limpezească puţin aerul şi să sublinieze elementele esenţiale ale problemei. Beddington-Behrens a

insistat că el este total pentru noi, dar că din punct de vedere tactic este mai bine să nu spunem totul pe şleau. Odată ce am reuşit să creăm un comitet parlamentar, atunci ne vom putea servi de membrii acestuia pentru a prezenta problemele noastre într-o lumină favorabilă nouă. Ne-am înţeles ca Pomian şi cu mine să pregătim câte o ciornă, care apoi să fie rescrisă de Beddington-Behrens. Să vedem.

Beddington-Behrens e de o vanitate feroce. Ne-a citit pasagii întregi din manuscrisul lui. Întâlniri cu Attlee, Churchill, călătorie în avionul său particular cu Sandys, Thorneycroft etc. Şi în special referinţe la strânsa colaborare între el şi Macmillan, actualul prim-ministru. Am admirat însă minunatele lui tablouri. Are patru mari Kokoschka, vreo trei Del Chirico şi mulţi alţii. Foarte frumoase.

În loc de masă, ne-a dat doar nişte sandviciuri şi câte o sticlă de bere. Cum eu nu beau nimic până la Sf. Paşte, m-am mulţumit cu apă de fântână! Este ospitalitatea oferită de un multimilionar. După-masa, la John Leich la FEOP. Îi explic planurile pentru standul FIJL la ADEX. Îi plac.

Joi, 22 martie 1962

Masa cu Gaby Bentinck. Cădem de acord să cumpărăm jumătate/ jumătate tablourile româneşti ale lui Hedlund. I-am spus că eu le voi lăsa naţiunii române. Am insistat ca să accepte ca eu să o identific ca donatoare la această iniţiativă care are drept scop organizarea unei expoziţii la Londra, să marcăm 150 de ani de la răpirea Basarabiei. N-a acceptat. Nu pentru moment, în orice caz. Vrea să rămână anonimă.

Am aranjat ca Indrei să rămână la Fribourg în timpul vacanţei de Paşte, la Arhiducesa Anna de Habsburg, care are doi băieţi, Mihai şi Max, cam de vârsta lui Indrei. Istoria are curiozităţile ei, căci, în definitiv, descendenţi direcţi ai lui Franz Josef şi ai doctorului Ioan Raţiu de la Turda devin astăzi prieteni, deşi în 1892 împăratul n-a

putut să primească pe Memorandişti din cauza miopiei Cancelariei Imperiului Austro-ungar.

Vineri, 23 martie 1962

Dimineaţa vine Wendy Muston-Noica să-mi spună că l-a văzut pe faimosul Jakober care trafichează vieţi umane. S-a dus azi-dimineaţă la orele 8.00 la el acasă într-un apartament extrem de elegant din Park Lane. Jakober e un tip scund, extrem de spilcuit, negricios la faţă. Pare mai mult armean decât evreu. Wendy a fost însoţită de Hillary Cartwright de la Amnesty.

Când a auzit că Noica a fost condamnat la 25 de ani, a răspuns că trebuie să fie vorba de un trădător. În cele din urmă, cărţile au fost puse pe faţă şi Jakober a căzut de acord că este vorba pur şi simplu de o tranzacţie financiară care costă un minimum de 1.000 – maximum 3.000 lire sterline. În cazul lui Noica, probabil maximum. Banii nu trebuie plătiţi decât numai după ce totul a fost aranjat şi cel în pricină se găseşte deja în Apus (!?). Trebuie, de asemenea, ca Noica să fie convins să semneze ceva. Şi acest lucru este destul de delicat căci cei de acolo, din România, nu au încredere când li se spune că vor fi puşi în libertate şi că li se va da drumul în Occident. În consecinţă, foarte des refuză să semneze, cu consecinţe nefaste. El, Jakober, însă, îi va explica lui Wendy cum trebuie procedat ca să i se explice lui Noica să nu aibă nicio teamă şi să semneze. Wendy i-a spus că a obţinut numele lui de la doctorul Meţianu. Iar Jakober a explicat că el reprezintă interesele româneşti în domeniul cerealelor. Este în drum spre Perú şi Chile, dar că se va întoarce înapoi în România spre sfârşitul lui aprilie, iar Noica va putea ajunge în Apus prin luna mai.

I-am spus lui Wendy că eu garantez ridicarea sumei necesare, dar că ar trebui acum să verificăm cine este dispus să dea ceva în acest scop. Eliade i-a scris deja că-i va da 500 dolari. Cioran nu poate pentru că este foarte sărac şi locuieşte într-o mansardă. Basil Munteanu are multe legături. El va putea face ceva.

Cina la Sanda şi Silviu Crăciunaş. Roşu, Gicu Pop cu Babsby, Sanda Cârciog, Coca şi Lawrence Davis. Am vorbit, mai ales, afaceri cu Gicu Pop. După plecarea celorlalţi am rămas cu Roşu şi soţii Crăciunaş. După părerea lui Silviu, eforturile lui Cornea sunt pierdere de vreme şi de bani. Lui Silviu îi este de-a dreptul „penibil" să-l vadă pe Cornea. O face numai din milă şi la insistenţa Sandei. Cu alte cuvinte, Cornea m-a indus în eroare în ce priveşte atitudinea lui Silviu faţă de publicaţia lui, *Rumaniart Spokesman*.

Duminică, 25 martie 1962

Răspund SOS-ului de la Nicky Mantia din Madrid şi-i împrumut 2.500 cu condiţia ca el să-mi dea o opţiune de cumpărare a unei părţi din proprietatea lui de pe coastă la sud de Peniscola. Cu ceilalţi bani pe care mi-i datorează totul se ridică la cca. 25 de hectare. Gaby Bentinck îmi facilitează transferul şi poate va participa şi ea la dezvoltarea acestei proprietăţi. Totul s-a aranjat la telefon.

Joi, 29 martie 1962

Cocktail party la ambasada olandeză. Sunt prezentat mai multor diplomaţi şi, la un moment dat, Gaby mă duce la un grup de patru: ambasadorii Libanului, Afghanistanului, Libiei (JISR) şi al RPR-ului:

— Un care de ambasadori, am spus eu.

— De fapt, nu, răspunde românul. Eu sunt doar ministru plenipotenţiar. Suntem însă cu toţii din Răsărit.

— În cazul acesta eu mă încadrez perfect de bine, pentru că şi eu sunt „răsăritean".

— Cum asta? mă întreabă, tot românul.

— Pentru că eu sunt român.

— Da? Şi care este numele dv?

— Ion Raţiu.

Efectul a fost într-adevăr amuzant. Deşi tăcerea cu care a primit revelaţia mea arăta clar că ştia perfect de bine cine sunt şi ce fac aici, eu am căutat să-l angajez într-o conversaţie. Vorbeam englezeşte tot timpul, bineînţeles. Tot ce am obţinut de la „românul" nostru a fost o

confirmare că a venit la Londra abia acum patru luni. Imediat după aceea şi-a cerut scuze şi a părăsit „party”-ul. Am explicat, pe urmă, întregul incident ambasadorului Libanului care l-a găsit extrem de nostim. Vorbeam de data aceasta în franţuzeşte la cererea lui, căci insistase să înţeleagă bine ce s-a întâmplat şi engleza lui nu-i faimoasă.

Acest tip nu poate să fie român neaoş. Are o faţă de şoricel, îngustă, cu bot şi nas ţuguiat. Este scund, figură linsă cu cărare, păr negru, dar nu negru, negru, caracteristic românesc. Cred că este evreu, crescut aiurea, nu în România. Cu pantaloni largi, neelegant. Figură diminutivă, ca să nu fiu critic prea aspru. „Săraca ţară săracă”. Aşa a ajuns România să fie reprezentată în Anglia! îşi spune Lăzăreanu[399], dar numele lui trebuie să fie Grunbaum sau Dezso Asztalos sau cam aşa ceva, pentru că vorbeşte englezeşte cu un accent distinct şi puternic de origine maghiară. Am vorbit, de asemenea, cu ambasadorul Sovietelor, Soldatov, şi cu cel al Cehoslovaciei, [Zdeněk] Trhlik. Ultimul părea o figură distinsă.

Anne-Marie Callimachi îmi telefonează să-mi spună că a fost numită să traducă în englezeşte din operele scriitorilor români. L-a ales pe Ionel Teodoreanu şi eu l-am sugerat şi pe Panait Istrati. E clar însă că *La Medeleni* ar

---

399 Alexandru Lăzăreanu, fost Lazarovici (1913-?), ziarist, diplomat. în perioada interbelică a lucrat la diferite publicaţii ca ziarist, între 1938-1939 fiind corespondent al ziarului Lumea Românească la Londra. între 1944-1946 a fost redactor la Dimineaţa şi Tinereţea şi şef al serviciului de presă la întreprinderea „Filmul Popular”. în 1946 a fost numit consilier de presă la Legaţia României din Washington. însărcinat cu Afaceri a.i. la Paris (1951-1953) şi adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1957), în 1960 a fost numit şeful misiunii diplomatice a RPR în Marea Britanie, de unde a fost rechemat în 1965 şi numit şeful Direcţiei Politice de sinteză din MAE. A mai fost ambasador în Islanda (cu reşedinţa la Londra), Belgia şi Luxemburg. A fost monitorizat de Securitate pentru că „este un element suspect şi este posibil să fi fost atras într-o activitate de trădare de patrie” din cauza legăturilor strânse pe care le-a avut la Londra cu jurnalistul evreu de origine română Remy Hefter (ACNSAS, fond Informativ, dosar 235749, voi. 1, f. 6).

face o foarte bună impresie în Anglia. Curios cum această bătrânică inteligentă, după o viaţă furtunoasă şi foarte internaţională şi internaţionalizantă, şi-a regăsit vocea sângelui acum la sfârşitul vieţii. Ca un adevărat descendent al familiei

Văcărescu, ţine să dea Angliei ce e mai frumos din literatura română. „Nu Duiliu Zamfirescu; e prea apă şi sirop. Ceva mai profund”.

Am şi uitat să scriu că luni seara, 26 martie, Silviu Crăciunaş a venit să mă vadă. Eu îi telefonasem cu o zi înainte să-i spun că am urgentă nevoie de 3.000 de sterline ca să salvăm pe un român care se găseşte astăzi în închisoare (mă refeream la Noica). I-am cerut să-şi ţină cuvântul şi să-mi restituie banii ce i-am avansat. E vorba de circa 1.000. Nu i-am cerut însă nicio contribuţie în plus. Îmi dă un cec de 250 cu o serie întreagă de explicaţii, proteste de prietenie şi asigurări că este încântat să poată să-mi plătească datoria. Am fost foarte calm, dar rece. I-am spus clar că este vorba de salvarea vieţii unui om care se găseşte astăzi în închisoare. În definitiv, omul pe care încercăm să-l salvăm este într-o situaţie mai gravă decât era Silviu când eu am dat banii pentru el fără nicio ezitare. El, Silviu, a încasat de pe urma cărţii mai bine de 5.000. Eu nu-i cer nicio contribuţie de la el. Îi cer doar să restituie banii pe care i-am dat eu. Dar am nevoie de ei *acum*.

Silviu, ca de obicei, cu faţa lui de mironosiţă, mi-a spus că nu poate să o facă pentru că ar pierde ceva bani din cauza impozitelor etc. Explicaţii puerile. Fapt este că el refuză să facă un efort deşi i l-am cerut expres. Omul dovedeşte tot mai mult că este de statură relativ mică, în ciuda anilor petrecuţi în închisoare. Nu i-am lăsat însă nicio scuză. N-am insistat să facă plata banilor ce-mi datorează, dar i-am pus în vedere că este vorba de viaţa şi libertatea unui om, bun român.

Duminică, 1 aprilie 1962

Cornea îmi telefonează şi-mi cere ajutor pentru ziarul lui. Discutăm din nou fără prea mult rost. În fine, nu-i

promit nimic, dar cred că ar fi bine să-l ajut.

Miercuri, 4 aprilie 1962

Cină acasă de ziua de naştere a lui Elizabeth. Soţii Borrows, el este „clerk” la Camera Lorzilor, sub Sir Victor Goodman.

Simpatic om. Crede că ar fi bine să avem o renaştere a partidului liberal. Roger şi Gocki Watson şi Godfrey cu Eve (Pilkington).

Joi, 5 aprilie 1962

A doua zi dis-de-dimineaţă plecăm la aeroport. Indrei pleacă la Düsseldorf să stea acolo cu familia Malitz ca să-şi perfecţioneze cunoştinţele de limba germană. Eu la Cologne [Köln], la Congresul Deutsche Journalisten Verbând.

Seara recepţie în onoarea Preşedintelui Republicii Germane Federale, Lübke. Omul vorbeşte bine şi afirmă dreptul poporului german de a-şi decide soarta şi în răsărit. Doctorul Giesler, preşedintele DTV, e bine, dar anost, primarul Köln-ului e amuzant, iar cuvântarea de căpetenie asupra libertăţii presei este frumos construită, deşi nimic nou sub soare. Profesorul Ridder de la Universitatea din Bonn pare a fi autoritate asupra acestui subiect.

Vineri, 6 aprilie 1962

Masa dată în onoarea congresiştilor de primarul Köln-ului. Are mult umor. Stau mult de vorbă cu redactorul Robert Klein de la *Rheinort Nachrichten* din Dortmund. La cină suntem invitaţi de West Deutsche Rundfunk la hotelul Excelsior. Gazdă: Klaus von Bismark, şeful „W.D.R”. Şi descendent al faimoasei familii. Spre marea mea surprindere, sunt plasat la dreapta lui, eu fiind musafirul de onoare. Rând pe rând, vorbesc Von Bismark, doctorul Giesler şi apoi eu. Insist asupra posibilităţii unei colaborări strânse între noi, cei veniţi din Răsăritul Europei şi Germaniei, mai ales în ţările foste colonii. Am fost viu aplaudat spre marea satisfacţie a lui Racişski, care nu se mai termină lăudându-mă: „*You are the best Chairman, we*

could possibly have. Your English is more than excellent”[400]. De fapt, eu am terminat alocuţiunea mea în limba engleză cu câteva fraze în germană: „*Ich möchte einige worte auch în Deutsch sagen. Eigentlich Ich schäme mich dass Ich, obwohl Ich aus Siebenbürgen stamine, so wenig Deutsch spreche. Es ist aber cine Ehre für mich here mit Ihnen zu sein n*. Nu ştiu câte greşeli am făcut, însă cred că dovada practică a unor cunoştinţe destul de profunde asupra limbii germane a fost în mare măsură responsabilă pentru succesul pe care l-am obţinut.

Sâmbătă, 7 aprilie 1962

Cina cu Hans Dawill. Ne explică greutăţile lui şi ale comitetului. E absurd, însă, majoritatea membrilor „D.J. VT au votat ca cele 5.000 DIN, primite de la Biroul Presei al Guvernului din Bonn să fie restituite, căci altfel libertatea presei este „ameninţată”. În circumstanţele acestea, eu şi Racişski am renunţat la oferta lor de a plăti toate cheltuielile noastre. Am ajuns la un compromis, noi plătind drumul, „D.J. VT, hotelul. Comitetul a fost reales cu două excepţii. Giesler este, însă, mulţumit.

Un alt jurnalist cu care am vorbit mult în nemţeşte a fost Wenger, redactorul ziarului *Berliner-Telegraph*. Simpatic om. Opinia lui despre „Tarantel” este foarte slabă, dar politicos, a refuzat să intre în detalii.

Azi-dimineaţă, utilizând puţin timp liber, ne-am dus să vedem muzeul de pictură. Frumoase tablouri, mai ales cele de Chagal, un mare Piccasso şi multe picturi de prima calitate din epoca de aur a Ţărilor de Jos. O expoziţie temporară a lui Delanney mi-a confirmat că nu este vorba de un pictor de mare valoare, ci de un decorator. Spre marea mea bucurie, la ieşire mă izbesc faţă în faţă cu Indrei, cu directorul Malitz, unde stă Indrei pentru a perfecţiona germana, şi cu băiatul acestuia. Au venit tocmai pentru a vizita muzeul din Düsseldorf.

Cologne-ul este un oraş interesant, deşi aproape în

400 „Eşti cel mai bun preşedinte pe care l-am putea avea. Engleza ta este mai mult decât excelentă.” (în lb. engl.) (n. red.)

întregime distrus în ultimul război. Catedrala însă a fost reconstruită foarte frumos şi s-a descoperit un remarcabil mozaic roman de la începutul sec. al II-lea î.Hr. Podul Hohenzollern arată greoi, dar interesant. M-a amuzat să observ asemănarea dintre felul în care se îmbrăca regele nostru Carol al II-lea şi statuia de la Capul podului a lui Wilhelm al II-lea. Acelaşi sânge!

Azi-seara la Londra, Gaby Bentinck a dat un cocktail party în onoarea profesorului Coppe, care este un important personaj în Comunitatea de Fier şi Oţel. Mâine, duminică, organizaţia Sword of the Spirit va avea o zi întreagă de dezbateri asupra problemelor Europene. M-au invitat pe mine ca să prezidez, însă n-am putut să accept din cauza vizitei la Cologne.

Joi, 12 aprilie 1962

Lajos Lederer de la *Observer* mă invită la „Press Club". Stăm de vorbă, foarte conspiraţionist, în biblioteca goală, la ora aceea, a clubului. Îmi spune că tocmai s-a întors de la Belgrad şi Viena (articolul lui despre interviul cu Tito a apărut duminica trecută. Interesant.). Îmi spune că toate informaţiile lui dovedesc că transformări profunde au loc în România. Peste 70.000 de evrei au fost lăsaţi să plece în ultimul timp1. Gh. Dej ţine mult să fie invitat de Tito la Belgrad. Relaţiile cu Iugoslavia sunt bune astăzi, cu Austria şi mai bune. Kraitzky i-a confirmat acest lucru la Viena. Se negociază acum o înţelegere Austro-Repezistă, pentru înlăturarea tuturor problemelor restante între cele două ţări. Ministrul plenipotenţiar repezist la Belgrad i-a spus lui Lederer că ei caută o lămurire cu Apusul. Greutatea e la Londra, unde emigranţii sunt foarte activi. I-a vorbit de mine în special, deşi l-a pomenit şi pe Viorel. Ei ar face concesii dacă noi i-am ajuta să reabiliteze regimul în ochii Apusului. Eu aş putea să fiu numit ambasador la Londra, dacă aş fi gata să servesc regimul[401].

401 Informaţia potrivit căreia regimul comunist de la Bucureşti ar fi fost dispus să-l numească pe Ion Raţiu ambasador la Londra a circulat uneori în rândul românilor aflaţi în exil la Londra sau în alte capitale occidentale, fără a avea însă niciun temei.

În loc să-i spun lui Lederer ceea ce simţeam şi să resping total *cu indignare* o astfel de propunere, am căutat să obţin cât mai multe informaţii. Am stabilit în felul acesta exact conversaţia pe care a avut-o din care reieşea că, într-adevăr, Gheorghiu-Dej şi echipa lui încearcă să găsească o nouă formulă pentru a se putea menţine la putere.

M-a întrebat, apoi, ce cred despre toate acestea şi care este reacţia mea. Fără ezitare, am confirmat opinia mea că se merge vertiginos spre o revoluţie. Comunismul a eşuat total [din punct de vedere] ideologic şi economic, însă se menţine la putere prin forţa inerţiei. Cred deci că cele afirmate de ministrul RPR la Belgrad corespund adevărului. Spre surprinderea mea, Lederer mi-a sugerat apoi să cer o întrevedere cu ministrul RPR la Viena. El, Lederer, va aranja întrevederea. În prealabil însă, ar fi bine ca să-l văd pe Mason, şeful South-East European Departament de la Foreign Office.

N-am refuzat în principiu. I-a spus însă că este esenţial ca efervescenţa actuală în România să nu fie utilizată pentru o tragedie ca în Ungaria în 1956 sau ca în Germania de Răsărit în 1953. Această situaţie explozivă care se va potenţa crescând până prin 1964 – 1965 ar trebui utilizată pentru a duce la o destindere generală în Europa Răsăriteană cu o retragere eventuală a Sovietelor din acea regiune.

Duminică, 22 aprilie 1962

Liturghie la Westminster Cathedral pentru „Biserica tăcerii”. Gatterburg e la Londra. De asemenea, George şi Charlotte Serdici. George îmi cere să-i sugerez un avocat pentru Mircea Lambrino, alias Carol de Hohenzollern. I-am spus că voi face-o cu mare plăcere, dar nu direct, ci prin el, Serdici, pentru că eu nu vreau să mă amestec în chestiunea dinastică. De altfel, George gândeşte la fel cu mine. Noi avem un rege, pe Mihai, dar din păcate Ioana (Jeanne Williams) este foarte ambiţioasă şi-l împinge pe Mircea tot mai mult. E o greşeală, căci în Anglia nu se poate zidi nimic pe pretenţii false. Au cumpărat casa

enormă de lângă Poole şi n-au bani acum să o pună la punct. Mai curând sau mai târziu, se va afla acest lucru. Urmarea va fi un dezastru total pentru ei. George are dreptate în mare măsură, deşi nu absolut.

Vinerit 4 mai 1962

Masa cu Dinu Daponte la el la birou. Vorbim de toate, mai ales politică românească.

Sâmbătă, 12 mai 1962

Sărbătorim ziua de „Zece Mai" organizată de Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române. Cea mai reuşită serbare românească ce am văzut vreodată la Londra. Foarte multă lume şi mulţi tineri. Mie mi-a revenit sarcina să ţin cuvântarea ocazională. Am fost mişcat şi fericit să văd atenţia cu care am fost urmărit, unii cu lacrimi în ochi.

Luni/ Vineri, 14 – 18 mai 1962

În Spania. Sosim luni seara, iar a doua zi Nicky Mantia ne duce cu maşina de la Valencia la Peniscola unde îşi are el proprietatea pe malul mării. Vreme frumoasă. Soare, soare peste tot. Satele, de la distanţă, par nişte torte cu mult zahăr, nuci etc. presărate deasupra, iar în mijloc o cireaşă sau alt fruct zaharisit mare. Case albe-albe lipite împreună. Catedrala, disproporţionat de mare, domină totul. Ca o cloşcă înconjurată de pui, nu galbeni, ci albi. În lumina de seară, curată, limpede, dar domoală, drumul drept, flancat de arbori verzi, e ca o săgeată într-un văzduh de cenuşă de hârtie aproape albă la culoare. Ajunşi aproape, formele se disting. Acoperişuri de cărămidă roşietice. Diverse niveluri ca nişte trepte. Şi iată că lăsăm satul în urmă cu zidurile groase ca să reţină răcoarea. De ce cresc măslinii în toate direcţiile, când te uiţi la trunchiurile lor, în profil? E o zăpăceală completă. Desfiderea condiţiilor externe? Ca rasa umană, măslinii înfăptuiesc un instinct înnăscut, mai degrabă decât un conformism al circumstanţelor de existenţă. De aceea, Dumnezeu a ales Grădina Ghetsimanilor pentru marea decizie.

E seară acum. Lumina slăbeşte. Dar sentimentul de

mister rămâne şi se adânceşte în umbra tot mai deasă a măslinilor, portocalilor, platanilor şi fagilor. Doar roşcovii, cu frunzele lor mai delicate şi mai pale reamintesc căldura şi lumina acum apusă. Ne oprim în Beni Carlo. Intru în Biserica San Bartolomeo. Masivă, cu porţi mari de lemn acoperite de metal ţintuit cu mii şi mii de cuie. Pare tablă, dar nici urmă de rugină. O suprafaţă ce aminteşte urmele lăsate de vărsat pe faţa bătută de soare şi vânt a ţăranului valencian. Copiii în smocuri albe. Muncitorii în pantaloni albaştri, cu cămăşi colorate felurit, roşul violet predominând. Bătrâna se apropie încetinel şi face o cruce mare până la pământ. Altarul e impresionant, dar pare baroc pentru gustul meu. E linişte înăuntru. Răcoare. Geamuri nu sunt, căci lumina ce pătrunde prin cele două găuri din vârful boitei navelor laterale ajunge şi la ora aceasta târzie. Preotul scoate aparatul amplificator de sub amvon şi înaintează spre o uşă din dosul altarului. Grijuliu, grijuliu. N-am putut să resping gândul ireverent şi cinic ce mi s-a formulat ca un fulger. Reprezintă „darurile” în această epocă modernă. Mijlocul „convingerii” maselor?! Unde e Dumnezeu? în copii, în muncitori, aici în biserică, sau în pacea care învăluie totul? Dumnezeu e pace.

Peniscola e un oraş aproape insulă. Interesant. Terenul lui Nicky e destul de departe. N-are plajă. Deci nu mă interesează pentru a clădi eu pe el. De altfel, ca să-mi fac o casă aici în Spania aş prefera să fie aproape de un aeroport ca să pot veni pentru un weekend din când în când.

La Madrid am auzit amănuntele despărţirii şi de la Nicky, şi de la Carola. Sper că se vor reuni. Ce poate să facă Nicky în definitiv. Aici divorţ nu există. Îndrăgostit – îmi spune – nu mai este. Nu-şi poate abandona copiii1.

Ştefan Chendi[402] îmi laudă, în termeni cam exageraţi,

402 Nicolae Mariţia s-a căsătorit în anul 1943 cu una din fiicele Contelui José de Casa Rojas (1893-1973). în anul când a avut loc mariajul, José de Casa Rojas era ambasador al Spaniei în România, îndeplinind această misiune în perioada 1941-1943. Contele de Casa Rojas a fost o persoană influentă în Spania până la sfârşitul vieţii sale,

articolul meu din *Destin*. E vorba de o adaptare a cuvântării făcute, în cadrul Societăţii Academice Române, la Veneţia, toamna trecută, îmi vorbeşte apoi de manuscrisul său, pe care-l am deja la Londra, dar pe care încă nu l-am citit. Este vorba de o descriere amănunţită şi critică a unor aspecte ale legionarismului românesc. El, Chendi, afirmă că această carte, dezvăluind anumite aspecte grave ale mişcării, ar fi capabilă să pună lucrurile la punct odată şi pentru totdeauna. Las că eu nu sunt deloc convins că, în politică, lucrurile se „lămuresc" *pentru totdeauna*!? Pe urmă, Chendi nu mi-a făcut o impresie complet bună. Pare mult mai realist şi mai sănătos la minte decât majoritatea românilor din Spania cu care am intrat în legătură. Totuşi, am anumite rezerve. Mi-a cerut să-l ajut să-şi publice cartea. Nu i-am promis nimic, decât că voi citi manuscrisul[403].

Chendi mă duce apoi la Pamfil Şeicaru. Omul m-a interesat. Deştept-foc. Figură simiană. Picioare scurte, crăcănate tare, de parcă şi-ar fi petrecut toată viaţa pe cal

---

fiind considerat un diplomat şi un politician cu mare experienţă, echilibrat şi extrem de direct atunci când îşi exprima opiniile, având simpatii profunde pentru România. Nicolae şi Carola au avut trei copii, dar s-au separat la începutul anilor 1960, fără însă a divorţa. Potrivit fratelui lui, informator al Securităţii, afacerile „după despărţire de soţie nu-i merg prea strălucit" (ACNSAS, fond SIE, dosar 3200, vol. 1, f. 110).

403 Autorul se referă la manuscrisul lui Ştefan Chendi pe care îl primise deja prin intermediul lui George Pop. Acesta din urmă, aflat la Madrid în martie 1962, s-a întâlnit cu Ştefan Chendi care i-a spus că „a scris o carte împotriva legionarilor simişti şi mai ales împotriva lui Horia Sima". O copie a manuscrisului i-a fost dată de Chendi lui Pop cu rugămintea să o predea lui Ion Raţiu care să-l ajute să o publice. Pop a predat manuscrisul Securităţii „pentru a vedea dacă prezintă interes şi cu rugămintea de a fi restituită pentru a o preda lui Raţiu Iancu", iar la Bucureşti s-a făcut „o lectură sumară a cărţii". Concluzia Securităţii a fost că „eliminând anumite pasagii care au un caracter reacţionar faţă de ţara noastră, după apariţia ei (deocamdată se află în ciornă) poate fi exploatată de noi în condiţiuni bune pentru dezmembrarea organizaţiei legionare, având în vedere că autorul ei este în anturajul imediat a lui Horia Sima în Spania" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, ff. 376-377).

călare. Trunchi mare, robust; cap lătăreţ, mustaţă, păr, pieptănat la spate, cărunt şi creţ şi ochii mici, vioi. Despotic în discuţie, el ştie totul. Nu însă agresiv, cel puţin cu mine, deşi Chendi îmi spune că este aşa de pornit şi violent încât, după ce te cunoaşte mai bine şi dacă-l contrazici, devine obraznic şi insultător. Ştie însă multe, nu totul, însă, exact. Ori de câte ori e posibil, ceea ce spune tinde spre glorificarea lui Şeicaru. M-a amuzat, de exemplu, cinismul sau dezinvoltura cu care mi-a povestit, zâmbind, cum el este sau, mai bine zis, a fost un adevărat deputat „al neamului". A fost ales pe lista naţional-ţărănistă, pe lista liberală şi pe cea a lui Iorga. Apoi, în timpul războiului a fost de partea lui Antonescu!

Plin de complimente la adresa mea şi a strămoşilor mei, a relatat cum soţia lui Ioan Raţiu cânta la pian *Deşteaptă-te române* în timp ce ungurii aruncau pietre în casă prin ferestre. L-am corectat, căci Felicia[404], şi nu Emilia Raţiu, a fost eroina acestui episod.

Luni, 21 mai 1962

Ieri s-a căsătorit Lionel Bloch. Din păcate eu nu m-am putut duce, dar Elizabeth m-a reprezentat. Seara la Anthony Rhodes cu Maurice Cranston care îmi confirmă că manuscrisul Noica este aproape gata, tradus şi pus la punct.

Văd astăzi reclama, pe o pagină întreagă, a revistei de stânga *Tribune*, asupra „Campaniei pentru dezarmare nucleară" cu referinţe speciale la şedinţa tumultuoasă care a avut loc la Glasgow. Imediat mi-a trecut prin minte să fac ceva similar pentru a marca 150 de ani de la răpirea Basarabiei. Telefoane, discuţii etc. În fine, Hetherington, redactorul şef al *Guardian-ului* a fost de acord. La fel şi Zorza.

Marţi, 22 mai 1962

Toată ziua scriu prezentarea cazului „Basarabia" pentru *Guardian*.

Miercuri, 23 mai 1962

404 Felicia Raţiu (1868-1938), fiica doctorului Ioan Raţiu.

Glan Williams, caricaturistul de la *Reynolds News*, e gata să pregătească ceva pentru a ilustra şi uşura prezentarea „Basarabiei”. Black de la *Guardian* vine să discute problema cu mine. Mă va costa 800. Îi spun lui Dinu Daponte că şi el trebuie să contribuie.

Joi, 24 mai 1962

I-am spus ieri lui Viorel despre pagina pe care am obţinut-o în ziarul *Guardian*. I-am dat textul articolelor şi i-am cerut opinia. A făcut anumite observaţii în legătură cu recunoaşterea unirii Basarabiei de către aliaţi la 3 martie 1920. El voia ca să explic că amânarea recunoaşterii, timp de doi ani, s-a datorat doar faptului că trupele româneşti ocupau Ungaria. Îndată ce Vaida a promis că se vor retrage, unirea Basarabiei a fost recunoscută. Cred însă că este o greşeală să menţionăm acest lucru. Dacă nu atragi atenţia asupra faptului, nimeni nu-şi dă seama că recunoaşterea a fost tardivă. În definitiv, în chestiunile diplomatice doi ani e un timp relativ scurt.

Sâmbătă, 26 mai 1962

Scriu lui Romi Boilă, profesorului Grigore Nandriş şi lui N. Dianu la Paris. Confirm că am utilizat material publicat deja în broşura „Pro Bassarabia & Bucovina” pentru pagina ce va fi publicată în ziarul *Guardian*.

Luni, 28 mai 1962

Zi însemnată pentru lupta noastră naţională. E clar că pagina despre Basarabia din *Guardian* a făcut o impresie profundă peste tot. Galia de la BBC îmi citeşte la telefon textul dat în buletinul de ştiri adresat României. E lung şi, bineînţeles, cu citate importante. Miss Berry, şefa secţiei, mă felicită şi-mi promite o copie a textului transmis pentru ca să o păstrez la dosar. Viorel Tilea e şi el încântat: „ai făcut o treabă excepţională; extrem de importantă. Tu ştii doar că eu întotdeauna îţi recunosc meritele”. I-am spus că ar fi cazul să se urmărească chestiunea prin scrisori adresate redactorului şef al *Guardian-ului*. Să vorbească cu nişte deputaţi etc. Mi-a promis că va face-o.

Dar dezvoltarea cea mai interesantă este reacţia

ziarului *Observer*. Lederer îmi telefonează să-mi spună că ei sunt gata să publice vreo 800 de cuvinte „Lead Story" în pagina a doua. De asemenea, el va căuta să reia ideea şi să o comenteze cum va putea mai bine. S-ar putea, de asemenea, cu Edward Crankshaw să scrie despre această problemă poate cu o altă ocazie.

Aseară la Radio Londra s-a dat un program (Home Service) despre „Prizonierul Politic". Opt personalităţi au fost descrise de prietenii lor, regizor şi narator fiind Peter Benenson. Wendy Muston (Noica) a vorbit despre Constantin Noica. Programul a fost prezentat extrem de bine, producând o impresie cu adevărat dramatică.

Ron Black de la *Guardian* vine să mă vadă azi după-masă. E încântat de impresia creată de articolul asupra Basarabiei. La cererea lui îi dau un exemplar din cartea mea *Policyfor the West*.

Cornea îmi telefonează. Mă felicită şi el pentru articolul din *Guardian* şi-mi cere să-l adaptez şi scurtez pentru a fi publicat în *Rumanian Spokesman*. Îi promit că voi face-o şi, de altfel, îi dau 25 pentru a scoate următorul număr cu data iunie 1962 (la trei luni după apariţia primului număr).

Duminică, 3 iunie 1962

Observer publică articolul prescurtat de ei din *Guardian*. De asemenea, o scurtă notă în pagina *Daylight* în care mă prezintă pe mine personal drept enorm de bogat şi şef al unui grup de „Scarlet Pimpemd". Cam aiurea, deşi există un grăunte de adevăr. În tot cazul, nu poate să-mi strice faptul că am fost pomenit alături de lordul Beaverbrook şi lordul Montgomery. Eu aş fi preferat să fi fost menţionat mai sobru, dar Lederer mă asigură că este mult mai bine aşa. Un element oarecum romantic nu strică.

După-masă un reporter de la *Daily Express* îmi telefonează. Ar vrea să publice un reportaj despre mine. Mi-am dat imediat seama că este vorba de senzaţionalism, aşa că am prezentat o scuză foarte plauzibilă (aveam un

angajament prealabil să joc tenis!).

Miercuri, 6 iunie 1962

Am 45 de ani. Vorbesc la Bognor Regis, la Convenţia anuală a Asociaţiei Caricaturiştilor Britanici. Ian Scott, preşedinte, şi Lilley, secretar general. Josten e cu mine. El mă prezintă audienţei. Se pare că micile mele glume au prins foarte bine.

Joi/Vineri, 7 – 8 iunie 1962

La München, la Congresul al 4-lea al Mişcării Europene. Delegaţia românească e formată din Veniamin, Ghiţă Ionescu, Preda

Bunescu şi George Ciorănescu. Nimic deosebit. Totul se desfăşoară potrivit aşteptărilor. Este o greşeală însă ca problema est-europeană să fie prezentată de babalâci, căci aşa s-a întâmplat. Auer abia dacă a putut să citească rezoluţia, iar Racişski, deşi mult mai bine, este, săracul, aproape orb. E esenţial ca mişcarea de eliberare a popoarelor est-răsăritene să fie reprezentată de elemente riguroase. E greu să fac o afirmaţie categorică, însă cred că „eşecul" nostru s-a datorat în mare măsură prezentării făcute de aceşti reprezentanţi ai noştri. Rezoluţia Est-Europeană a fost respinsă. Aşa că trebuie să ne mulţumim cu formula generală a raporterului Wigny, care se referă la dorinţa de a lărgi scopul federaţiei europene aşa încât să includă şi pe celelalte ţări europene, pe măsură ce îşi vor realiza independenţa. Aş spune, o formulă cu totul insuficientă.

Ghiţă Ionescu s-a purtat foarte prietenos cu mine de data aceasta. Toţi ceilalţi de la REL au fost plini de laude la adresa articolelor mele din *Guardian* şi *Observer*. Atât Veniamin, cât şi eu am făcut câte o declaraţie la radio despre însemnătatea dezbaterilor Mişcării Europene. Am vorbit mult cu Ciorănescu. El îl găseşte pe Ghiţă un dezastru. Ranchiunos, incorect, intrigant, aplică metodele pe care le-a învăţat ca tânăr în şcoala de cadre comunistă căreia îi aparţinea.

Dacă cineva e specialist în chestiuni de literatură

este însărcinat să scrie despre ştiinţă; cel interesat în politică trebuie să facă literatură. Îndată ce unul se afirmă mai mult decât ceilalţi Ghiţă îl pune în situaţii imposibile pentru a-i distruge elanul şi pentru a-l împiedica să-i devină „concurent" periculos. Toţi, fără excepţie, chiar şi cei care au fost aduşi la München de el, sunt astăzi împotriva lui. E greu chiar de imaginat o unanimitate mai uimitoare. Toţi doresc plecarea lui. El însă se menţine pentru că, faţă de superiorii lui americani este slugarnic şi serviabil, pe când faţă de cei care depind de el se poartă foarte urât şi fără niciun menajament. Valahu de la New York le spune, ori de câte ori vine la München, că Ghiţă e sfârşit. Însă iată că rezistă!

Ceea ce m-a surprins în această condamnare calmă şi aparent obiectivă a lui Ghiţă din partea lui Ciorănescu a fost faptul că o spunea aproape pe faţă ca să o audă toată lumea. Eu credeam că Veniamin şi Ghiţă sunt prieteni. Ciorănescu însă nu se jena să vorbească în felul acesta în bătaia urechilor lui Veniamin.

Seara am luat cina cu toţii (8 iunie) la Ratskeller (Ghiţă, ca să-mi facă plăcere, a făcut glume că după cina de astăzi i se va spune în viitor Ratziukeller). Haralamb mi-a vorbit mult şi foarte elogios. Şi-a exprimat regretul că nu vin pe la München mai des ca să-i ascult păsurile. El are multe să-mi spună. La fel, Cizmărescu e nemulţumit de echipa lui de şase oameni, dintre care unii nici nu ştiu să vorbească bine româneşte. [Vintilă] Motaş, din familie veche ieşeană, simpatic, râdea pe socoteala lui Gou Constantinescu, imitând unele din reportajele lui. Horia Rădulescu (venit de la Bruxelles) şi Vladimir Ionescu (adus de Ghiţă de la Roma) au fost mai reticenţi. [Armand] Gurian (turc[405] din România, administratorul secţiei) şi Preda Bunescu, foarte atenţi şi curtenitori faţă de mine.

Cina a fost extrem de plăcută şi de prietenoasă. Ghiţă

405 De fapt, Armand Gurian era armean născut în Turcia şi naturalizat în România. Gurian a fost un pseudonim, numele său real fiind Armenok Gurdikian.

a insistat să plătească pentru mine. I-am cerut să-mi trimită materialul românesc al REL-ului ca să-l public în FRP. Nu mi-a promis, dar voi insista din nou. De asemenea, i-am spus că aş vrea să clarific obiecţia împotriva mea, care trebuie să existe la dosarul meu de la REL. Cel mai bun lucru ar fi ca el să-mi dea nişte comentarii şi dacă securitatea nu ridică nicio obiecţiune atunci pot să trag concluzia că totul s-a clarificat. Era, de fapt, sugestia pe care Ciorănescu mi-a făcut-o câteva ore mai devreme. Ghiţă însă n-a marşat. „Nu există nimic împotriva ta", mi-a declarat el. Or, eu ştiu precis că există. Bernard mi-a afirmat-o categoric. Ciorănescu, care ţine mult ca eu să vin la München, o suspectează căci altfel nu se explică de ce nu sunt utilizat mai des. I-am declarat lui

Ciorănescu categoric că eu personal nu voi face nimic ca să-l scot pe Ghiţă de la München. Dacă însă îşi pierde locul şi postul mi se oferă mie îl voi accepta.

Am fost pe la Secţia de Cercetări şi Evaluare. Au vorbit Ion Gheorghe, Deplair şi un bucovinean sosit abia în 1960 din ţară (Vasilenco?). Şi acolo atmosferă caldă şi prietenească. Cred că vizita mea le-a făcut plăcere şi mi-a sporit simpatiile printre membrii secţiei româneşti. Să nu uit două lucruri care merită să fie pomenite în ce priveşte săptămâna trecută:

1. Inspectorul Tite, de la Special Branch, Scotland Yard, mi-a telefonat. M-a rugat să-l văd în legătură cu cele publicate în ziare despre mine. I-am spus că-i stau la dispoziţie imediat, dar că sunt foarte ocupat. Trebuie să merg seara (era miercuri, 6 iunie) la Bognor pentru a vorbi caricaturiştilor şi, apoi, a doua zi voi pleca la München pentru Congresul Mişcării Europene. „*You are a busy mar Py* mi-a spus Tite şi m-a asigurat că nu e nimic urgent. Că-mi va telefona din nou după sărbători, adică marţi, 12 iunie.

2. Cehul Mastnik, de la BBC, a venit să mă vadă marţi, 5 iunie. Mi-a spus categoric că el vrea să colaboreze la activitatea FIJL, dar că-i este foarte greu să o facă atâta

timp cât Josten e acolo. I-am promis că eu nu mă voi amesteca în alegerile pentru Comitetul FIJL-Londra care vor avea loc la toamnă. Să intre în organizaţie şi să aleagă pe cine vor.

Tot la München l-am văzut pe dl Grozier de la Radio Europa Liberă. I-am explicat ce vreau pentru a reuşi în chestiunea Expoziţiei ADEX. Mi-a promis că va căuta să ne dea fotografii potrivite.

Sâmbătă, 9 iunie 1962

La Ioana Ellerington, verişoara mea, fata lui Viorel, la botezul fetiţei ei Marina. Naşă a fost Marie-Lyse Cantacuzino, măritată cu tânărul Ruhemann (Frank) – tatăl lui este la National Gallery. Am vorbit mult cu Viorel şi cu Titinica. Amândoi sunt plini de complimente în ce priveşte acţiunea mea pentru Basarabia.[406]

Noaptea târziu, în drum spre casă, m-am oprit la casa lui Silviu şi Sanda Crăciunaş şi i-am sculat din somn. A fost un gest impulsiv, oarecum sub influenţa vinului consumat, deşi nu eram beat. Ne-am plimbat pe stradă împreună şi am discutat tot felul de lucruri. Curios că ei au fost „încântaţi" că i-am deranjat în felul acesta.

Marţi, 12 iunie 1962

Inspectorul Tite de la Scotland Yard vine la mine la birou. Mă întreabă următoarele:

1. „Reclamele" despre Basarabia. Cine a produs banii. I-am spus că mai mulţi patrioţi (patru, inclusiv eu) care au bani, dar care nu se afirmă în politică, au contribuit. Eu am dat peste 50% din cei 800 cât a costat anunţul din *Guardian*. Anunţul din *Observer* a costat 300, dar n-am explicat de unde vin aceşti bani. Am confirmat că ceilalţi români doresc să rămână anonimi. Nu este vorba de o grupare politică, ci de un grup de prieteni1.

2. Free Rumanian Press – Cine e la spatele ei? Dacă eu o scot cu Josten? I-am confirmat, din nou, că Josten face multiplicarea şi distribuţia şi că este plătit 25 pe lună pentru această treabă. Din punct de vedere politic nu

406 „Eşti un om ocupat" (în lb. engl.).

suntem băgaţi şi eu doresc chiar, dacă se poate, să mă despart de el şi să fiu complet independent. Aceasta însă nu înainte de a putea scoate cel puţin două pagini dacă nu trei din FRP. Eu sunt singurul care este la spatele FRP.

3. Există o organizaţie care scoate oameni de dincolo de Cortina de Fier? Am eu legături acolo? Cu cine? Sunt oficiali ai[407]

Guvernului? I-am confirmat că am legături acolo. Toţi oamenii din „câmpul muncii" sunt în slujba guvernului, deci oficiali. Altfel nu se poate. Legăturile mele pot să fie la nivel mai ridicat sau mai scăzut. E greu de precizat. Eu însă nu sunt Scarlet Pimpernel. Eu nu m-am dus după Cortina de Fier. Aş face-o, însă, dar prietenii mei sunt siguri că aş fi recunoscut imediat oricum aş fi deghizat.

Cum se face că ziarul m-a descris aşa? I-am dat o serie întreagă de reproduceri ale articolelor despre mine. Aceleaşi au fost şi în mâna ziariştilor. Ei au tras concluziile lor proprii. Eu însă nu m-am prezentat nicăieri ca un Scarlet Pimpernel. Nu este tipul de publicitate care mă atrage. I-am povestit cum duminică, 3 iunie, un reporter de la *Daily Express* a căutat să obţină un interviu cu mine şi cum eu nu l-am încurajat.

4. Care este adevărul asupra lui Jakober? De unde am auzit de el? Sunt în legătură cu el? I-am spus că am refuzat să am orice legătură cu acesta. Ceea ce face, dacă o face, este dezgustător. Eu însă nu am nicio dovadă şi vorbesc doar din auzite. Romi Boilă, de la Paris, şi comandorul Manolescu au fost cei care mi-au vorbit de el pentru prima dată. Dacă însă unii oameni pot fi salvaţi prin

---

407 Curiozitatea inspectorului Tite de la Scodand Yard a fost şi a Securităţii, care a fost informată prin intermediul lui George Pop că Raţiu a primit suma de 800 de lire sterline de la Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă, în timp ce Raţiu a însemnat în jurnal că cea mai mare parte din bani i-a suportat singur. Potrivit lui Pop, Comitetul Naţional pentru Europa Liberă „l-a însărcinat cu pregătirea şi publicarea unor materiale (articole, hărţi etc.) prin care să demonstreze că Basarabia ar fi, chipurile, teritoriul românesc anexat URSS-ului" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, voi. 2, f. 382).

activitatea acestuia, ea, după părerea mea, trebuie tolerată chiar dacă Jakober face bani din acest trafic de sclavi.

Tite mi-a explicat că această convorbire este cu totul prietenească şi că este de datoria lui să se asigure că „nu se aduc în ţara aceasta agenţi comunişti cu bani britanici, căci ar fi foarte uşor să se strecoare printre cei care vin şi astfel de agenţi ai regimului RPR”. În ce-l priveşte pe Jakober, el are un dosar foarte corect. E cetăţean britanic şi are o societate care se ocupă de vânzarea de turtă de ulei (*oii seed cake*), în mare măsură de provenienţă românească. El călătoreşte regulat la Praga, dar după câte ştie el nu la Bucureşti. S-ar putea ca totul să fie de fapt acceptat de către autorităţile din Anglia pe plan foarte înalt, la Foreign Office de pildă, dar el, Tite, trebuie să-şi facă raportul cum ştie mai bine. L-am asigurat că atâta timp cât voi rămâne în ţara aceasta eu voi respecta legile ţării şi că nu voi face niciun act de violenţă.

Vorbind despre Jakober, m-a întrebat dacă n-aş sfătui pe cineva să meargă să-l vadă. I-am indicat că au fost două persoane care mi-au cerut sfatul şi eu le-am spus să se ducă, dar am refuzat să le acompaniez. El n-a menţionat niciun nume, însă m-a întrebat dacă una din aceste persoane nu este o doamnă care locuieşte lângă Clapham Common şi lucrează la BBC. Am spus că da. „Iar cealaltă?” m-a întrebat Tite. „E o persoană venită la Londra în vizită din Elveţia”, gândindu-mă la Liviu [Venetu] de Gatterburg. Tite n-a insistat să afle numele acestor două persoane. A vorbit de predilecţia românilor de a se deda la „imaginative thinking”[408] aşa de mult că e greu să desparţi zvonurile de realitate. De aceea am insistat că eu n-am absolut nicio probă. Cârciog însă şi-a scos recent trei membri ai familiei sale din ţară. El ar putea să explice cum a făcut-o. Mie nu mi-a spus. Eu nu fac nicio afirmaţie. Însă m-ar interesa şi pe mine să cunosc precis toate amănuntele acestei afaceri şi cât mai mult despre domnul Jakober. „E

408 „Lucruri imaginare” (în lb. engl.), în sensul de a avea o imaginaţie bogată (n. red.).

greu să afli ceva precis, pentru că cei vizaţi şi care au luat legătura şi negociază cu Jakober sunt speriaţi. Ei nu vor să vă dea nicio informaţie pentru bunul motiv că se tem de soarta familiilor lor din ţară”. Cred că a înţeles.

Impresia mea însă este că Liviu Cristea este cel care a raportat lucrurile la Scotland Yard. El cunoştea cazul Noica şi eforturile făcute de Wendy Muston. El ştia că ea m-a consultat. Şi gândul îmi alunecă un pic mai departe. Tot Cristea a avut posibilitatea să se amestece în cazul Crăciunaş şi să-l descrie drept „legionar” când i s-a refuzat viza. Tot el trebuie că m-a denunţat cu ocazia scăpării lui Opriş, căci şi de data aceea ei, cei de la Scotland Yard, au venit să mă vadă imediat şi să-mi dea un avertisment serios ca să nu mă mai amestec în aceste lucruri. N-am nicio dovadă, însă totul îl indică pe Puiu Cristea care, ştiam deja, are legături la Scotland Yard, adică este „informator”. Se potriveşte, de altfel, şi cu caracterul lui. Mă reţin însă de la o condamnare clară pentru simplul motiv că încă nu pot dovedi nimic. Dar să vedem…

Raciçski vine să mă vadă. Târziu. A primit o telegramă de la Bolek Wierzbiański în care se aprobă ca unul din noi să meargă la Evian. Eu nu vreau să mă duc. Va merge el, deci.

Joi, 14 iunie 1962

La şcoala lui Indrei, Bryanston. O producţie excelentă a piesei *Hamlet* în aer liber. A durat patru ore.

Sâmbătă, 16 iunie 1962

Şedinţa Amnesty asupra Estului Europei. Noi n-am participat prea bine pentru că îl rugasem pe Romi Boilă să pregătească materialul. Din păcate, Romi, care este atât de conştiincios, a trebuit să se mute din casă. A avut multe complicaţii, inclusiv un proces.

Luni, 18 iunie 1962

Vorbesc cu Manya căreia i-am trimis manuscrisul, tradus gata, al lui Noica. I-am spus însă că vreau ca totul să fie aranjat în scris între noi, ca să evităm repetarea cazului Crăciunaş.

Joi, 21 iunie 1962

Kenneth Young, redactorul şef al ziarului *Yorkshire Post* publică articolul meu despre România. E foarte mulţumit şi aşa sunt şi eu, deşi m-au descris în prima ediţie drept „ziarist şi om de afaceri ungurW Doreen Berry de la Secţia românească BBC mă felicită şi-mi comunică planurile ei de a transmite extrase din acest text în România.

Cina la Noël Bernard. Acest om e total contra tuturor regimurilor din România de dinainte de război. N-are absolut niciun respect pentru poporul român; doar dispreţ. Cum a putut să reziste atâta timp la München (REL) e un mister. Cred că l-am şocat puţin când i-am spus: „Noël, oricât de mult ai nega tu originea ta românească, de dincolo de Carpaţi, te dai de gol pentru că tu ai atitudinea caracteristică şi mintea ascuţită, vioaie a regăţeanului. Noi, cei din Ardeal, suntem mult mai proşti şi mai înceţi”.

Vineri., 22 iunie 1962

Masa cu prinţul Carol de Hohenzollern. S-a ambalat la Poole fără a fi sigur că va obţine banii tatălui său. Situaţia este destul de gravă pentru el. Are acum un avocat, pe John Elliot Brooks, care pare să fie specialist şi care a cerut „scrisoare de administraţie” a lăsământului regelui Carol al II-lea. Între timp, are nevoie urgentă de 5.000. Eu i-am spus că n-am, dar că voi căuta. De altfel, ideile lui sunt extrem de nebuloase. Doreşte să-şi câştige pâinea din pictură, snobismul englez asigurându-i vânzarea. Mă cam îndoiesc. Sâmbătă, duminică cu Elizabeth la Nicky la Marlborough.

Luni, 25 iunie 1962

Masa cu Viorel care crede că ar trebui să lansăm un apel pentru crearea unui fond care să acopere cheltuielile de „cumpărare” a românilor ce vor să iasă din ţară. Fratele Manuelei se găseşte printre cei care vor să iasă. I-am spus că în principiu este o foarte bună idee. Când a revenit şi mi-a cerut 1.500 împrumut am fost foarte drăguţ (sper) cu el şi politicos, dar nu am promis nimic şi nici n-am intenţia

să-i dau aceşti bani. În definitiv, el tot îmi mai datorează o mulţime de bani din 1948!

Mi-a explicat apoi că Gicu Pop a fost acela care a luat scrisoarea mea către Nicky Mantia din geanta acestuia (lăsată la biroul Brispa1). Gicu a fost acela care a fotografiat-o şi dat-o lui Viorel. „Mi-am dat seama că e un om mârşav. Am fost dezgustat şi de atunci prietenia noastră s-a terminat. N-am mai avut încredere în el”, a încheiat Viorel descrierea incidentului, adevărată tiradă de moralitate şi caracter. Eu nu prea îl cred[409][410], însă este semnificativ că încearcă să mă convingă că el e basma curată. Cu alte cuvinte, doreşte relaţii bune cu mine, din nou. Asta mă bucură, însă nu le vom avea decât dacă acceptă condiţiile mele. Şi moralitatea mea, în ce priveşte relaţiile dintre prieteni, este incomparabil mai stringentă decât a lui.

Primesc o scrisoare de la Niculiţă Oprean. E din nou la Viena şi-mi cere să merg să-l văd. Îi răspund că voi face-o imediat ce găsesc un moment de răgaz. Sunt oarecum îngrijorat, însă pentru că e curioasă venirea lui la Viena imediat după acţiunea mea pentru Basarabia în *Observer* şi *Guardian* şi după articolul meu din *Yorkshire Post* şi din moment ce am pomenit acest articol trebuie să menţionez că am primit multe complimente din toate părţile, îl menţionez doar pe Cziolkosz, bătrânul conducător socialist polonez, care l-a găsit admirabil.

Marţi, 3 iulie 1962

În avion spre Viena. Mă duc să-l văd pe doctorul

---

409 Autorul se referă la BRISPA Ltd., firmă înfiinţată de Viorel Tilea împreună cu George Pop. Printre asociaţi s-au numărat şi soţia Lordului St. Oswald, Ducele Miguel Primo de Rivera (fost ambasador al Spaniei la Londra), S.G.B. Wallace, Nicolae Mariţia ş.a. în calitate de asociaţi.

410 Deşi Ion Raţiu nu l-a crezut pe Viorel Tilea care îi mărturisea că George Pop a fotografiat scrisoarea în cauză, în realitate Tilea a avut dreptate atunci când şi-a manifestat suspiciunile faţă de Pop. Nu cunoaştem dacă Pop a

Oprean. Poate aduce ceva interesant[411][412]. Multe s-au petrecut săptămâna trecută, dar din moment ce n-am agenda mea la mine nu-mi mai aduc aminte. Ştiu că am avut o criză cu Gaby Bentinck şi că Zbigniew Racişski a intervenit din pură coincidenţă. Am luat masa cu Anne-Marie Callimachi, care este gata să lucreze pentru mine şi pentru efortul pe care-l fac eu pentru naţiune. Cred însă – în ciuda „urmaşilor mei Văcăreşti" – că elementul predominant este faptul că eu plătesc pentru activitatea ei. Totuşi, nu cred că ea ar face ceva împotriva intereselor de lungă durată ale poporului român. Este o adevărată regăsire, în cazul ei, la apus de viaţă.

Herr von Bismarck, şeful celei mai importante staţiuni Radio din Germania Federală, şi-a trimis reprezentantul să mă vadă. Este un tânăr profesor de ştiinţele politice, Schäffer, la universitatea Freiburg, care acum a fost însărcinat să organizeze şcoala de radio-difuziune şi televiziune pentru ţările nedezvoltate. Are abia 32 ani. E inteligent, personalitate atrăgătoare, vorbeşte englezeşte excelent. Cred că va face treabă foarte bună. Sper că noi – FIJL – vom colabora strâns cu ei.

Phoebe Darlington s-a întors din Rusia. A fost acolo timp de 6 săptămâni. Impresiile culese, nesemnificative din

411f otografiat sau nu această scrisoare, dar ştim că una din misiunile importante ale lui Pop dată de Securitate a fost aceea de a sustrage şi fotografia documente din arhiva lui Tilea şi a lui Raţiu, odată cu trecerea anilor devenind un adevărat specialist în această activitate. Misiunea a primit-o la scurt timp după ce a fost recrutat, în vara lui 1958, când a sustras primele documente din arhiva maiorului Iliescu, decedat în 1957, arhivă aflată în grija soţiei sale. Apoi, în noiembrie 1958, ofiţerul de Securitate a discutat cu el „problema sustragerii documentelor lui Tilea". Pop a acceptat, dar „s-a interesat dacă în cazul că ne va putea ajuta va fi recompensat corespunzător". Agentul trebuia să sustragă documentele din casa lui Tilea de regulă seara şi să le readucă acestuia a doua zi dimineaţa după ce ofiţerii le fotografiau în timpul nopţii, ceea ce a făcut deseori. Mai târziu, pentru că Pop s-a plâns de riscurile acestei operaţiuni, rezidenţa DIE i-a cumpărat un aparat de fotografiat.

412C răciunaş, ce deplasări urmează să facă şi în ce ţări sau cu cine plănuieşte să se întâlnească în timpul acestor vizite.

punct de vedere politic. Se confirmă totul. Regimul este dictatorial şi aparte. Nu urât, nu iubit. Nimeni însă nu va face nimic pentru a-l schimba.

Ieri a venit von Nostitz, de la ambasada germană, să mă vadă. Am discutat cu el expoziţia „ADEX”. Vreau o secţie a zidului din Berlin pentru a fi erijată în mijlocul expoziţiei. Cred că voi obţine colaborarea lui.

După-masă la Delgado. John Leich este de faţă. Atât, mai întâi de toate, nemulţumirea mea faţă de atitudinea noastră la München. Rezoluţia a fost prea lungă. A fost prezentată prost, de Auer şi Raczyński. N-a fost susţinută de apuseni. În fine, participanţii est-europeni n-au avut un rol bine definit. S-a făcut act de prezenţă – ceea ce este foarte important –, dar se putea face mult mai mult. S-ar fi putut, de pildă, distribui rolurile în a stabili relaţii cu ceilalţi participanţi etc.

1. Le expune planurile Sir Edward Beddington-Behrens pentru Comisia Est Europeană a Mişcării Europene. Sunt de acord să mergem înainte. Nu este vorbă de copiere a eforturilor. Eu am ridicat această chestiune, căci doream să am aprobarea lor. Delgado mi-a spus: „Ce face ÎNEC în definitiv? Să fim serioşi. Cu cât puteţi să obţineţi mai mult rezultat, cu atât mai bine. Activitatea trebuie să devină cât mai puţin a exilaţilor. Apusenii pot să realizeze ceva pentru Europa de Răsărit”. Aceste idei se potrivesc perfect cu ale mele, căci şi eu doresc ca viitoarea Comisie Est-Europeană să fie un instrument britanic şi noi, exilaţii, să rămânem în culise. Până astăzi cei care contează sunt Vane Ivanovic, Jan Pomian şi eu.

2. Le spun că Crozier mi-a scris refuzând să participe la expoziţia „ADEX”, Răspunde-le, mi-a zis Delgado, că eşti surprins şi că eu sunt şocat. În definitiv, voi faceţi treaba lor. Mii de oameni vor vedea această expoziţie”. Am fost mulţumit să văd că nu este vorba de o schimbare de politică vis-à-vis de FIJL.

3. Chestiunea Josten. Le-am spus că doresc să mă despart de el. De data aceasta, prin atacul împotriva REL a

mers prea departe. Nu pot să o fac însă dacă n-am material suficient pentru FI Press. Pentru moment eu pot pregăti o pagină. Am nevoie de minimum două pagini pentru a continua să fac o impresie bună în Fleet Street. Le-am cerut, deci, să-mi dea tot materialul REL, secţia românească, chiar dacă nu este verificat şi nu „pentru distribuire generală”. Mi-a promis că se va ocupa de această chestiune.

Cina la Sir Edward Beddington-Behrens. Roland St. Oswald (care are sarcina de a se ocupa de Raportul Pilkington[413] (Harry) în

Camera Lorzilor), contele Raczyński, fostul ministru de Externe polonez şi Jan Pomian. Discutăm proiectul de declaraţie pregătit de Pomian. Este bun, dar are multe insuficienţe. Ne vom întâlni din nou pe ziua de 11 iulie crt.

Ziarul *Daily Telegraph* de astăzi are un articol execrabil semnat de Jeremy Woolpenden1 din România. îl citesc cu consternare. Sosit la Viena, sunt aşteptat de Vania Scanavi[414] la aeroportul Schwechat. Mergem împreună, în maşina lui, la restaurantul Regina, lângă Votivkirche, unde mi-am dat întâlnire cu Oprean. îl găsim aşteptându-mă în faţa hotelului. îmbrăţişări, exclamări de bucurie etc.[415] Vania – pe care l-am prezentat drept

---

413 Harry Pilkington, politician recunoscut pentru faptul că nu s-a abătut de la principiile conservatoare pe care le-a îmbrăţişat, a devenit celebru pe scena politică din Anglia în urma unui raport realizat în 1962 de Comisia Pilkington, al cărui preşedinte a fost. Raportul Pilkington a analizat felul în care se dezvoltă piaţa media în Marea Britanie, în special radioul şi televiziunea. După ce critica influenţa americană asupra radioului şi televiziunii, afirma că nu se doreşte existenţa unor actori privaţi de radio şi televiziune ceea ce era eronat din moment ce nimeni nu chestionase publicul în acest sens. Drept urmare, la scurt timp piaţa radiourilor pirat s-a dezvoltat în mod agresiv.

414 Jeremy John Le Mesurier Wolfenden (1934-1965), corespondent de presă străin şi agent britanic în timpul Războiului Rece (n. red.).

415 în raportul său către Securitate, redactat la 12 iulie 1962, Oprean a prezentat detaliile întâlnirii foarte minuţios: „La orele 13.20 soseşte o maşină elegantă marca Mercedes [...]. Din ea mă strigă pe mine Iancu Raţiu care era mai gras ca anul trecut şi îmbrăcat la ultima modă. Mi-

german trăit în România – ne lasă la restaurantul Gosser Halle de lângă Operă. Luăm o masă liniştită la subsol şi rămânem toată ziua împreună. Seara ne scoate Vania la cină la restaurantul Balkan Grill.

Miercuri, 4 iulie 1962

Mă trezesc dis-de-dimineaţă, la orele 4.30 a.m., ca să fiu exact şi redacţionez o scrisoare în care resping imaginea prezentată de

Jeremy Woolpenden. O adresez, bineînţeles lui Coote, redactorul şef al ziarului *Telegraph*, dar o expediez cu o scurtă scrisoare de acoperire lui David Floyd.

Curând după orele 10 dimineaţă mă întâlnesc din nou cu Niculiţă Oprean şi facem tot felul de cumpărături pentru cei din ţară. Medicamente pentru tata, Puşa şi alţii. Cărţi de medicină pentru doctorul Goia. 5.000 şilingi austrieci împrumut lui Niculiţă, căci are nevoie de ei ca să-şi facă o operaţie la ochiul stâng. Îmi promite că va restitui banii în rate lunare lui tata de minimum 200, maximum 300 de lei. De asemenea, va obţine bani de la Goia pe care-i va transmite tot lui tata. Am stat cu Niculiţă Oprean în total aproape 14 ore. E greu deci să reproduc totul, mai ales că nu are o minte ordonată şi se repetă adeseori, face lungi paranteze sau divagaţii întregi pentru a reveni din nou la aceeaşi materie pe care a tratat-o ore înainte. Impresiile pe care le-am avut la prima noastră întâlnire s-au potenţat simţitor. Poate eu sunt deja foarte afectat de mediul britanic în care am trăit atâţia ani însă mie îmi vine greu să accept drept autentică o efuziune de sentimentalism fără nicio reticenţă sau o laudă nelimitată ce mi se face mie personal.

---

am manifestat o bucurie mare, ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat. Imediat mi-a deschis uşa la maşină, s-a uitat în jur şi mi-a prezentat «şoferul» care vorbea o limbă românească stricată cu accent englezesc. Raţiu mi-a spus că pot să-i spun numele căci este un bun prieten al său care ne ajută eliberarea şi care doreşte să mă cunoască personal. [...] Şoferul s-a dus să dea nu ştiu unde un telefon că totul e în regulă, iar Raţiu mi-a spus: «faţă de el poţi să vorbeşti orice, dar nu vorbi nimica de problemele mele intime familiare. Acestea le vom discuta noi ulterior»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 182-183).

Vasăzică, în măsura în care sunt afectat de această repulsie subconştientă poate greşesc în felul în care-l judec pe om. Iată însă concluziile mele: minte dezlânată, fără putere de sintetizare sau ordonare a ideilor. Inteligenţă redusă. Sensibilitate aproape inexistentă căci nu şi-a dat seama deloc de impresia defavorabilă ce-mi făcea prin felul în care îmi povestea lucrurile. Judecată şi putere de decizie determinate mai mult de latura afectivă a personalităţii sale decât de raţionament. Lipsă de putere de convingere; gata imediat să-şi schimbe atitudinea sau opinia deîndată ce-mi exprim eu părerea în mod neechivoc. Teribil de emotiv. Pare bun patriot, dar nu ştiu în ce măsură ar putea fi folositor cauzei în afară de stabilirea de contact pe care o face în momentul actual. Totuşi, sunt gata să accept că omul are adevărat curaj, deşi mă îndoiesc. Este foarte interesat în chestiunile materiale, în *bani* mai ales. Scund de statură, seamănă cu Ionică Şerbu la trăsături, dar nu prea mult, căci are faţa mult mai plină. Păr foarte negru, pieptănat lins cu cărare. Robust, tors puternic, aproape gras. Şi-i place mâncarea; nu refuză nimic din ce i se oferă. Unele din problemele asupra cărora ne-am întreţinut au fost dezvoltate de Oprean pe larg şi în scris la cererea mea. Fac aici doar un mic rezumat:

1. Ai mei sunt relativ bine. Tata se plânge că nu-i trimit destui bani. Acest lucru mă surprinde, căci i-am trimis cu siguranţă 5.000 de lei direct prin bancă şi apoi pachete şi din cei 6.000 de şilingi pe care i-am dat lui Oprean ultima dată acesta îmi spune că i-a dat lui tata 2 100 de lei. Lucrează la dicţionarul moţesc care este aproape gata. De asemenea, monografia satului Lupşa, pe care a scris-o cu Emil, e şi ea gata. Vor fi ambele publicate de Editura de Stat. Duce o viaţă extremă regulată. Mănâncă şi bea regulat, poate chiar prea mult pentru vârsta şi condiţia lui arteriosclerotică. Face siestă după masă şi apoi începe să-şi aranjeze fişele frumos catalogate şi să scrie 3 – 5 ore. Radu se îngrijeşte foarte bine de sănătatea lui. De aceea are nevoie de injecţiile ce mi-au

cerut căci i se înţepenesc degetele şi braţele din când în când. Dacă este imediat ciupit şi frecat circulaţia şi flexibilitatea vaselor sanguine tind să-şi revină.

Radu[416] este cel mai bine văzut specialist de boli de inimă din Turda. Cu o populaţie de peste 65.000 locuitori şi mulţi medici, aceasta nu este puţin lucru. A fost ales pentru un curs de specializare, dar „ştabii" s-au opus. L-au trimis pe altul care a declarat că el nu este specialist şi că Radu este cel care poate să tragă foloase din acest curs. Chestiunea încă nu s-a rezolvat, dar speră că, în cele din urmă, Radu va fi ales. Altfel este foarte apreciat, dar dă impresia de om ce nu şi-a realizat potenţialul. Scump la vorbă, e cam morocănos.

Mircea de curând (cca. 5 luni de zile) a fost numit director general la Institutul de Metrologie pentru Construcţii. Lucrează direct sub Ministerul Industriei Grele şi Energiei Electrice. Toate construcţiile mari de hale, uzine etc. trebuie mai întâi aprobate de el căci el este marele specialist în problemele „rezistenţei materialelor". Cartea lui a fost complet epuizată. Se pregăteşte acum ediţia a doua.

Mia, şi ea, s-a dovedit un inginer foarte capabil în materia analizelor de petrol, după ce a fost mutată de la Sanepid Turda, la Ploieşti. A făcut o intoxicaţie. I s-a dat concediu. Readusă la bibliotecă. Nouă intoxicaţie. Toţi speră că de data aceasta se va vindeca complet (unele medicamente au fost pentru ea).

În repetate rânduri Oprean mi-a redat plin de emoţie conversaţia pe care a avut-o cu ai mei la vreo trei luni după întoarcerea lui din Viena, anul trecut. Când Niculiţă a sosit la Turda, tata a fost luat pe neaşteptate. Au închis uşile şi ferestrele. Au tras perdelele[417]. Apoi au ascultat ore

416 Radu Vasile Raţiu (1920-1998), medic, fratele lui Ion Raţiu.

417 Pentru a completa controlul informativ asupra lui Augustin Raţiu, Regionala din Cluj a Securităţii, condusă în acel moment de Nicolae Pleşiţă, a considerat „că este necesar a se instala T[ehnică].0[perativă]. la domiciliul părinţilor din Turda în scopul stabilirii discuţiilor pe care le poartă despre fugar, a identificării eventualilor curieri ce vor trece pe la

întregi. Nesăţioşi îl întrebau incontinu „Cum arată? Ce a spus?” etc. Tata, se pare, şi-a făcut cruce şi a mulţumit lui Dumnezeu când a auzit că eu mi-am croit o viaţă respectabilă aici în Apus şi că sunt foarte activ politiceşte. I-a cerut să-mi transmită de data aceasta că atât el, cât şi fraţii mei, aprobă toată activitatea mea. „El să facă ce l-am învăţat eu şi să nu se gândească la greutăţile pe care ni le cauzează Principala preocupare a tatii astăzi este refacerea mormintelor familiale. Ar avea nevoie de vreo 5.000 de lei, căci cimentul s-a deteriorat foarte mult. De asemenea, el speră că va putea veni să mă vadă peste vreo cinci luni de zile. O va face-o cu Niuţa. Îmi cere să vin să-l întâmpin la Viena. Evident, voi face-o, deşi mă îndoiesc că i se va da paşaport.

2. Ştiri despre tot felul de oameni cunoscuţi şi necunoscuţi mie[418]: Medan, fiul lui Emil Haţieganu, nu este

părinţii spionului, cât şi a verificării sincerităţii agentului Ionel. Spre a reuşi ca instalaţia să fie făcută în bune condiţiuni, propunem să se procedeze în felul următor: prin Tov. Preşedinte al Sfatului Raional Turda să se aprobe ca OCL Alimentara Turda să cedeze una cameră mai mare şi una cameră mai mică (ce în prezent sunt folosite ca depozit-arhivă) familiei Raţiu Augustin, conform cererilor făcute de tatăl spionului la Spaţiul Locativ Turda [...] înainte de efectuarea schimbului, organele tehnice MAI au posibilitatea şi condiţii pentru instalarea T.O. în camerele respective”. în acelaşi timp, faptul că Ion Raţiu îl ruga pe Nicolae Oprean să-i aducă veşti de acasă despre părinţii săi însemna pentru Securitate că spionul şi trădătorul de ţară Raţiu, „fiind un element ce nutreşte profunde afecţiuni filiare [sic] faţă de părinţii săi, a ignorat din această cauză legile spionajului modern şi a trasat ca sarcină curierului ca să-i viziteze şi pe aceştia” (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, voi. 1, ff. 75, 67).

418 Tot la ordinul lui Nicolae Pleşiţă s-au iniţiat măsuri de urmărire informativă, în cazul în care nu existau deja, pentru toate persoanele despre care Ion Raţiu a pus întrebări, în mod nevinovat, în discuţia cu Oprean: „Vor fi luate în studiu persoanele despre care s-a interesat spionul Raţiu Iancu de la agentul Ionel Dintre aceştia, vom mai recruta unul sau două elemente, cărora însă nu li se vor trasa sarcini legate de spion, ci vor fi instruiţi la general de felul cum să se comporte în diferite situaţii, inclusiv atunci când vor fi eventual contactaţi de elemente din exterior”. în acelaşi timp, pentru că Oprean îşi dovedise loialitatea faţă de Securitate, acesta urma să fie utilizat „pentru verificarea sincerităţii

serios, beţiv. Profesorul Ion Onaca (de matematică) vine adesea cu echipa naţională de fotbal a tineretului. Petre Dumitriu, scriitorul exilat, este om de încredere. Dna Grecu, originară din Cluj, astăzi în străinătate, e periculoasă. Soţul ei e tot în ţară şi ar putea să fie agentă. Vasile Vaida, ungur, prim-secretar la Regionala Cluj. Membru al CC, fost ministru al Agriculturii, fost pantofar. Rusu Clemente, preşedinte al Sfatului Popular Regional Cluj. Membru CC. Mecanic electrician. Fost cinci ani la Moscova. Duca Ion, membru CC. Prim-secretar al Comitetului Orăşenesc de Partid Turda. Fost mecanic la fabrica de Ciment din Turda. Ing. Ion Lepădatu, preşedinte al Sfatului Popular Cluj (orăşenesc). Inginer agronom, fiu de ţăran din Gherla. Ion Gligor, fiul învăţătorului din Turda cu acelaşi nume, este maior de Securitate la Târgu-Mureş. Este unul dintre cei mai mari călăi ai regimului. Se spune că ar avea pe conştiinţă peste 300 de victime. Ion Felezeu, căpitan, şef de Securitate la Turda (fost plutonier acolo). Se poartă bine. Face foarte multe arestări de drept comun. A curăţat oraşul de pungaşi, dar o lasă cam moale faţă de politici. Totuşi, nu poate fi criticat, pentru că are multe arestări de drept comun, deci e vigilent.

Ciorba Ioan l-a scos pe Ionel Pop acum vreo câţiva ani din puşcărie pentru a fi transferat într-un al loc. Cum nu se simţea bine, l-a dus mai întâi pe la Iuliu Haţeganu. Acesta l-a examinat şi a constatat pleurezie. A reuşit să-l interneze în spital şi astfel i-a salvat viaţa. „Şi acum, a adăugat Niculiţă, te înjură pe tine”. Nu ştiusem, dar Ionel Pop m-a atacat direct într-un mare articol în care am fost prezentat într-o caricatură cu Viorel Tilea călare pe mine. Petre Zgândău este medic la Ministerul Sănătăţii. Mişu Şerban[419] a publicat cartea despre peşterile din România şi

persoanelor ce vor fi recrutate” (Ibidem, f. 73).

419 Mihai Şerban (1921-?), speolog, profesor. A fost cercetător ştiinţific la Institutul de speologie din Cluj. A fost recrutat ca agent de .Securitate cu numele conspirativ Vadan la 29 mai 1961, după ce a fost supus unor operaţiuni de şantaj „în baza materialelor compromiţătoare care au constat în faptul că facea parte dintr-o

a scris împreună cu Rişcuţia şi cu Niculiţă Oprean o carte intitulată „Biogenetica cromozomilor” Ar vrea să scoată manuscrisul din ţară şi ca eu să iau legătura cu Sir Julian Huxley pentru a-l publica aici în străinătate după ce voi fi aranjat scoaterea lui din ţară[420]. Acest Mihai Şerban este fiul marelui savant, rector al Academiei de Agricultură din Cluj, care a locuit în vila lui Viorel din Eforie.

Pitu Pop este antrenor la echipa de ping-pong. Neserios. Bubi Socol este dulgher la Cluj. Mama lui a

organizaţie contrarevoluţionară, a deţinut armament şi a transmis informaţii fostului consul elveţian din Cluj, Chappuis Pierre, om cu care se găsea până în 1949 în strânse relaţii”. Tatăl agentului Vadany potrivit Securităţii, a fost „în regimurile burghezo-moşiereşti în diferite posturi de răspundere, ales fiind chiar ministru, iar din declaraţiile agentului cu ocazia recrutării sale a rezultat că tatăl său a colaborat cu organele serviciului de informaţii englez până în 1940. Este de profesiune şef de lucrări la Universitatea Babeş-Bolyai, catedra de speologie, fiind foarte bine pregătit profesional. Este apreciat în lumea speologilor, atât în ţară cât şi în străinătate, de altfel are numeroase lucrări de specialitate publicate. Pe plan profesional s-a remarcat pe parcursul anilor ca colaborator apropiat al lui Emil Racoviţă […]. Agentul Vadan este un element inteligent, […] are prestanţă şi se bucură de stima elementelor ce interesează organele Securităţii. […] De la recrutare şi până în prezent s-a dovedit a fi punctual la întâlniri şi conştiincios în executarea sarcinilor primite, furnizând materiale de interes operativ. […] S-a dovedit sincer şi ataşat organelor noastre” (Ibidem, ff. 89-90). Securitatea a urmărit menţinerea sa la Institutul speologic şi întărirea poziţiei sale profesionale cu scopul organizării unor combinaţii informative în care să atragă alţi români fugiţi din ţară.

420 Istoria călătoriei clandestine de la Cluj la Londra a acestui manuscris, al cărui autor era profesorul Mihai Şerban, a fost, în realitate, o capcană întinsă de Securitate, iar medicul informator Nicolae Oprean a fost exploatat în orb acesta crezând că acţiunea este iniţiativa lui. Pe de o parte, Securitatea a urmărit ca să-l introducă pe Şerban Mihai în anturajul lui Ion Raţiu, folosindu-se de faptul că acesta a fost coleg de şcoală al lui Radu Tilea şi binecunoscut în familia Tilea. Pe de altă parte, s-a dorit crearea „unui canal între RPR şi Occident şi plasarea acestui canal lui Raţiu Iancu în scopul controlării lui de către organele noastre” (Ibidem, f. 71). Pentru a realiza acest lucru, Securitatea i-a manipulat pe cei doi agenţi ai săi, Şerban şi Oprean, îndemnându-1 pe Şerban să intre în contact cu Oprean şi să-i solicite săvârşirea unei infracţiuni, anume facilitarea trimiterii la Londra, lui Raţiu, a unei lucrări ştiinţifice scrise de el. Securitatea nu i-a comunicat

murit şi a fost înmormântată la Abrud. Dorinţa ei a fost să fie dusă la Cluj ceea ce se poate aranja, dar costă 2000 lei. Buba Socol-Nadler este la BOAC-Roma. Ea ar putea ajuta eventual. Liviu Pop (Libuş) este paralizat. Silviu Dragomir a murit. Nu cu mult înainte de a comunica tatălui meu că un parlamentar englez a cerut să-l vadă, fără rezultat însă. Ionel Mariţiu, căpitan de Stat Major, profesor de topografie. Col. Merchişan. Ambii rude apropiate ale lui Niculiţă. Ei au fost în anturajul regelui Mihai.

Zaharia Boilă a fost eliberat în 1959. Anul trecut însă era împreună cu mai mulţi pensionari într-un restaurant din Cluj. Discutau politică şi puneau ţara la cale. Au făcut chiar o listă a unui guvern pentru înlocuirea comuniştilor. Din străinătate au inclus doar pe Viorel Tilea, Avram Cotruş şi pe mine. Nu se ştie cum s-au petrecut lucrurile exact pentru că toţi au fost arestaţi şi condamnaţi deşi n-a fost trădător printre ei, dar în timpul nopţii următoare [au avut] percheziţie domiciliară. La unul dintre ei – Opriş Ioan – au găsit lista „guvernului”. La sfârşitul anului 1961 a avut loc un mare proces la Cluj, 40 de persoane fiind acuzate şi condamnate pentru complot. Sentinţele variază între trei şi douăzeci de ani. Zachi a obţinut pedeapsa

---

lui Şerban că Oprean este informator, aşa cum nici Oprean nu a ştiut că Şerban a fost recrutat de Securitate. în acelaşi timp, acţiunea a fost un prilej pentru Securitate de a verifica loialitatea lui Oprean, aşteptând să vadă dacă acesta va raporta solicitarea lui Şerban, ceea ce Oprean a făcut. Lucrarea ar fi trebuit să ajungă, în final, la Hugh Esmor Huxley, om de ştiinţă britanic în domeniul biologiei moleculare. Oprean a descris iniţiativa sa referitoare la Raţiu în raportul făcut la 12 iulie 1962: „i-am întins o cursă: iată despre ce e vorba: am arătat că lucrarea lui Şerban este o lucrare extrem de importantă, dar că nu am avut curajul să o scot peste graniţă. [...] Am arătat că lucrarea, dacă ar fi scoasă şi ar fi publicată de Huxley sub un alt nume românesc, ar fi un lucru mare deoarece el, Raţiu, ar putea scrie o prefaţă şi ar arăta că lucrarea a fost scoasă din ţară de ei, de patrioţi, şi ar fi un lucru senzaţional. [...] Deoarece lucrarea satisface şi susţine tezele lui Huxley şi Darlington cred că va fi acceptată, iar Raţiu, care e cointeresat, va trebui să găsească modalitatea, deci persoana, prin care eu să scot lucrarea din ţară şi o parte din informaţiile cerute de el” (Ibidem, fond SIE, dosar 771, voi. 2, f. 187).

maximă. Printre cei condamnaţi se găsesc Zaharia Pop, fost ministru, prieten al lui Viorel Tilea, Grigore Mureşan, preot ortodox la Cluj, Ion Truţă, fost preot unit, dr. Negru Agenor, medic la clinica lui Goia (Medicală 2 – Semiologică şi Terapeutică), dr. Nic. Ganea, medic primar la Cluj. Procesul a avut loc la Tribunalul Militar din Cluj.

3. Mi-a adus date precise despre Silviu Crăciunaş. Pentru că ceea ce mi-a spus este destul de grav, i-am cerut să pună totul pe hârtie. La câtva timp după întoarcerea lui în ţară anul trecut, Oprean s-a dus să-l vadă pe Goia aşa cum i-am cerut eu şi să-l întrebe cât i-a dat lui Silviu. Când i-a pus întrebarea aceasta, după preliminariile obişnuite, Goia s-a speriat grozav. „Ce e asta? Provocare? Trebuie să anunţ Miliţia". Şi a pus mâna pe telefon. Oprean l-a oprit cu forţa şi i-a trebuit mult timp să-l calmeze şi să-l convingă că este un mesaj autentic primit de la mine. I-a spus apoi, categoric: Nu i-a dat absolut niciun ban lui Silviu. N-a avut absolut nimic de a face cu el. Omul minte. Silviu este suspect patrioţilor şi rezistenţilor din ţară. Îmi cere, apoi, să fiu cu cea mai mare grijă în felul în care-l utilizăm aici în străinătate. Ar putea să ne fie periculos[421].

421 Potrivit lui Oprean, discuţia referitoare la Crăciunaş s-a purtat în felul următor: „Raţiu mi-a spus: «te rog acum să-mi spui care este situaţia cu Goia şi Crăciunaş». Aici am spus următoarele: «nu ţi-am scris deoarece codul stabilit era foarte sărac, mă temeam de confuzii şi problema nu e aşa de amplă cum se pare. Te rog să notezi bine ce am să-ţi relatez şi să ai încredere în mine căci îţi reproduc exact ceea ce Goia mi-a spus». Aici Raţiu a spus: «Am încredere în tine, am verificat persoana ta şi la exterior şi la interior. Despre tine avem numai date pozitive şi aproape toţi cei fugiţi te cunosc şi apreciază că nu te-ai schimbat. Din ţară posedăm informaţii exacte şi fi sigur că dacă nu aş avea încredere nu aş fi venit de la Londra ca să cheltuiesc 20 000 de schlingi şi, mai mult, fi sigur că ai fi luat-o la cap ca oricare trădător dacă nu eram siguri de tine. Aşa că spune şi nu avea nicio grijă!». M-am dus la Goia pe care îl cunosc bine - i-am spus că am un comision de la V. Tilea şi I. Raţiu de la Londra. Goia a rămas ca şi trezit din morţi. Apoi i-am spus că voi trebuie să ştiţi cu precizie dacă Goia a plătit şi cât a plătit pentru scoaterea lui Crăciunaş din ţară. Goia [...] s-a făcut palid, a rămas trăsnit şi a arătat o mare încordare, o mare îngrijorare şi o teamă destul de evidentă. Câteva minute nu a spus nimic, [...] apoi s-a calmat,

Sunt bucuros să am această confirmare că Silviu este, la bază, necinstit. Am suspectat-o deja mai de mult, pentru că s-a purtat faţă de mine personal în mod incorect. Totuşi, am căutat să nu las dezamăgirea mea personală să-mi coloreze judecata faţă de el. Acum însă nu mai încape nicio îndoială. Omul este necinstit. Totuşi însă, eu nu iau lucrurile prea grav. Eu nu am teama că el este agent comunist pentru simplul motiv că el ştia de legătura mea cu Oprean şi iată că Oprean tot este liber şi astăzi. Dacă lucrurile ar fi stat altfel, Oprean ar fi arestat acum[422].

---

a încuiat uşa şi mi-a spus aşa: «comunică te rog lui Tilea şi Raţiu că eu nu am şi nu am avut nimica, nici în din, nici în mânecă, cu scoaterea lui Crăciunaş. Eu nu am plătit nimănui nimica şi nu am nimic a face cu acest lucru». [...] «Apoi dacă este aşa, a spus Raţiu, eu mi-am dat demult seama că nu e ceva în regulă cu acest Crăciunaş. Când a venit în Occident el a afirmat că Goia l-a ajutat şi că şi-a vândut o casă ca să plătească fuga lui. Eu personal, spunea Raţiu, ştiu că Crăciunaş a trecut graniţa de 3 ori, iar aici, în Occident, eu l-am lansat. El are vreo 46 de ani şi a scris o carte despre felul cum a trecut Cortina de Fier şi l-am ajutat ca să-şi facă un rost. Acum e la Londra şi eu l-am propus şi făcut delegat în America la Comitetul Internaţional al Ţărilor Captive. Se poate ca el să fie un spion, lucru ce nu se poate, dar e sigur că a minţit în legătură cu Goia ca să-şi câştige autoritatea şi nu e bine dacă a procedat aşa. Noi vom verifica deşi eu cred că nu e spion [...]. Te rog să ne dai în scris. Singurul lucru ce-1 putem face este să-l scoatem din funcţiile ce le deţinem şi să părăsească Anglia oriunde doreşte el»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 185-186).

422 Ion Raţiu l-a informat imediat pe Silviu Crăciunaş de faptul că a fost contactat, în 1961, de doctorul Oprean. Astfel, după ce a cules informaţii despre discuţiile dintre Raţiu şi Oprean, la 3 septembrie 1961 agentul Victor (Silviu Crăciunaş) a redactat un amplu raport pe care l-a trimis Securităţii în care a făcut şi o analiză a primei întâlniri dintre Ion Raţiu şi agentul Ionel (Nicolae Oprean), cea realizată în iunie 1961. Crăciunaş nu cunoştea faptul că Oprean este agent al Securităţii, dar îl suspecta că are această calitate. Simţind că informaţiile oferite de Oprean despre el îl pot deconspira, Crăciunaş a încercat să-l discrediteze pe Oprean în ochii lui Raţiu căruia îi spunea că Oprean este agent al regimului comunist. De asemenea, pentru că nu avea informaţii dacă Oprean este sau nu agent şi îi era teamă că ar putea periclita o eventuală operaţiune a Securităţii, Crăciunaş a transmis la Bucureşti că, în cazul în care Oprean este curierul Securităţii, el ar trebui implicat în operaţiunea aflată în desfăşurare, cerând în acest

Nu, după părerea mea, Silviu, la întoarcerea lui în Apus, efectuată exclusiv cu banii primiţi de la mine, s-a găsit în dificila situaţie de a da explicaţii celor care l-au trimis în ţară. El primise sume importante de la americani pe care le-a păpat complet. Misiunea lui a fost un eşec total. În plus, el avea nevoia de a stabili capacitatea lui de a ieşi *singur* din încurcătură. A căutat să obţină ambele rezultate cu o singură lovitură. Nu banii trimişi de mine (care au ajutat puţin, dar nu prea mult), ci marea sumă pe care i-a pus-o Goia la dispoziţie i-a ajutat ieşirea din ţară. În felul acesta a minimalizat efortul meu. S-a ridicat pe sine însuşi. A explicat sumele cheltuite şi cele pe care le-a cerut din nou americanilor şi pe care le-a primit odată sosit la Viena. În concluzie, Silviu Crăciunaş, după părerea mea, nu este agent comunist, dar este un om slab de înger, tentat de posibilitatea realizării succesului său *cu orice preţ*. Prietenia şi eforturile mele pentru el au fost date la o parte de el fără nicio jenă. La fel, nu l-a deranjat deloc să afirme o minciună sfruntată în ce priveşte pe Goia din moment ce această minciună i-a fost de folos.

Curios, chiar şi acum, când trebuie să fiu bucuros că situaţia s-a limpezit complet, regret enorm că omul nu are calităţile pe care le speram. Păcat că n-am putut să fac din el un colaborator strâns pe picior de egalitate. Simt sigur însă că-l voi putea utiliza şi că el va fi încântat să lucreze cu mine dacă-i voi da vreodată posibilitatea. Dar eu îl dorisem prieten şi egal.

4. Situaţia în ţară s-a schimbat simţitor în ultimul timp. Lozinca, după completarea colectivizării – este: „agricultura trebuie să fie consolidată” (de exemplu: la Cluj numai 4 din 43 de ingineri agronomi au fost lăsaţi.

---

sens o întâlnire lămuritoare cu un mesager din partea lui Gheorghiu-Dej. însă în situaţia în care Oprean a fost trimis la Londra nu de Securitate, ci de „inamici autentici ai partidului [...] înseamnă că la un nivel foarte înalt se pregăteşte o lovitură de stat de mari proporţii. Cei care o pregătesc caută sprijin în Occident, unul din fire conducând spre Londra, spre englezi, prin mijlocirea lui I. Raţiu” (Ibidemy dosar 21346, f. 76).

Restul, expediaţi la ţară.) Gheorghiu-Dej a făcut o mare cuvântare în care a insistat că „partidul trebuie să aibă o atitudine mai înţelegătoare faţă de intelectuali”. În trecut abia 5% din membri erau intelectuali. Acum se acceptă până la 20%. Ziarele *Scânteia*, *Contemporanul* etc. publică zilnic scrisori-cereri de înscriere în partid din partea oamenilor care până ieri erau consideraţi rezistenţi, Nichifor Crainic, Demostene Botez şi a altora care lucrau cu guvernul comunist, dar care nu făceau parte din partid. De pildă, Tudor Vianu, Condurache (prof. de drept, academician), Moraru (geologie), Mihail Ralea etc. Această năvală în partid a cauzat confuzie în rândurile rezistenţilor. Ei vor să ştie cum trebuie să se comporte în faţa noii situaţii astfel create. Doresc indicaţii de la noi.

5. Evreii sunt scoşi, rând pe rând, din poziţiile de conducere. Noua elită copiază vechea burghezie. Tata se bucură de mare prestigiu personal în Turda. Copiii sunt daţi la şcoala de muzică, lecţii de franceză şi germană etc. Maimuţărie. Conducătorii de astăzi chiar înjgheabă conversaţii cu „ai noştri”. îl acostează pe tata pe stradă şi-l întreabă: „Cum o mai duceţi, d-le dr?” Sunt mândri chiar că tata stă de vorbă cu ei.

6. Nivelul traiului este foarte scăzut („covercoat”, cea mai scumpă stofa!?). Am dat preţurile curente în buletinul FRP. Carne nu se găseşte aproape deloc. Cozi, când este. Gluma curentă: „Mănânci cartofi, bei monopol (ţuică ieftină) şi vezi meciuri de fotbal; asta-i viaţa!” „Astăzi se râde foarte puţin în România”. Lucrul începe la 7.00 dimineaţa. 8 ore pe zi. Radiologii, 6 ore.

7. Orientare proengleză, nu profranceză sau americană. Tanţi Cutava-Barozzi[423] a devenit foarte importantă. Utilizată de regim.

8. Circulaţia între RPR şi RP Ungară este foarte simplă. Un bilet de liberă trecere ajunge. Este eliberat de la Miliţia locală. Tito este foarte popular printre comuniştii români.

423 Tanţi Cutava-Barozzi, cunoscută actriţă în perioada interbelică.

9. Organizarea statului:

Sfat Popular (Primăria), controlat de org. raională de partid. Organizaţia sindicală este subordonată partidului. 1. Comitet Central 2. Preşedinţia Cons. şi Ministere 3. Sindicate.

Organizaţiile de Mase: Crucea Roşie, Uniunea Naţională a Femeilor Democrate, Org. pentru Strângerea Relaţiilor cu Uniunea Sovietică, Regiunea (18 regiuni), Raionul, Comuna, Satul (org. săteşti). Toate organizaţiile de mai sus au astfel de ramuri. Poliţia/ Miliţia – crime de drept comun, paşapoarte (numai recent). Securitatea (Kaki).

10. Trei categorii de oameni astăzi în România: 1. Cu regimul; 2. „Necăjiţi" în fabrici, viaţă grea; 3. Rezistenţă – o duc foarte greu, sunt „englezii" poporului pentru că nu se plâng. Multe divorţuri. 8 m^2 minimum garantat – nu se aplică. Cartea este ieftină. Întârzierea la lucru – reţinerea salariului pe ziua întreagă şi a treia oară – dat afară. Festivalul Mondial al Tineretului la Bucureşti – „Bestival" pentru că restul ţării a îndurat foame. Acum, cu venirea lui Hruşciov: „Vin flămânzii!" Diverse: muncitori englezi sunt utilizaţi la o fabrică de radiatoare. La „stuf", în Deltă, numai muncitori voluntari sau deţinuţi. Teroarea este cimentul societăţii. Muncitorii necalificaţi care vin la oraş, în actualul exod, sunt trimişi înapoi. Trebuie să ai un Buletin de Identitate (Biroul populaţiei) ca să te stabileşti la oraş. Gluma curentă: Ion, abia ieşit din închisoare, e întrebat de Gheorghe:

„— De ce te-au închis, mă?

— Pentru că i-am înjurat pe americani.

— Cum asta? Ce ai zis?

— Futu-le mama-n cur; de 12 ani tot spun că vin şi tot n-au venit. De-atunci puteau să vină şi cu roaba".

Niculiţă Oprean mi-a adus stema familiei, pictată de Capidan, pe care i-a încredinţat-o tata. N-a fost uşor, dar a pus-o între geamantan şi cuvertura geamantanului. Cum am pomenit deja, Vania Scanavi ne-a dus la restaurantul

Balkan Grill. Ţiganii, din taraful de lăutari, au venit cum le e obiceiul, la noi la masă. Unul din ei, auzindu-ne vorbind româneşte, l-a întrebat, în limba germană, pe Niculiţă dacă vine din România. Niculiţă, puţin alarmat îi spune: „nu, din Grecia”. Trec vreo două ore. Mâncăm şi bem bine. Devine clar că nu e niciun pericol. Reasigurat, Niculiţă îl întreabă pe acelaşi ţigan dacă nu cumva e, ca şi el, din Cluj. Ţiganul râde şi răspunde, imediat, tot pe ungureşte, că e din Milano. Am râs de ne-am prăpădit, iar „Milano” a devenit parola noastră de recunoaştere. În cele din urmă, ne-am lămurit. Ţiganul vorbea bine româneşte, nu numai ungureşte, şi era de origine din Arad[424].

424e xces de zel, întrebându-mă şi căutând să afle punctajul sau eventual cifra exactă a oamenilor devotaţi regimului nostru. Ei erau informaţi că numărul celor devotaţi nu atinge nici 20% din totalul populaţiei aptă de viaţă publică şi politică activă. Ei contau pe o masă mare reacţionară, oprimată şi ţinută în frâu de poliţia politică şi membrii de partid. Se interesau de omogenitatea şi unitatea de partid şi căutau să găsească fisuri deoarece ei spuneau «oare toţi ăştia înscrişi în partid sunt convinşi şi sunt ei devotaţi sau mulţi din ei au făcut-o de formă şi sunt pretabili la diversiune?». Aici le-am spus că disciplina şi compoziţia a fost supusă unor verificări aşa de meticuloase încât s-a ajuns la eliminarea oricăror elemente dubioase şi nesigure încât în această direcţie nu avem ce lucra [...]. Ei considerau că poliţia politică este ceva pe deasupra partidului şi că ea ţine în mână masa de oameni. Ori eu am arătat că [...] forul suprem şi conducător [este] partidul şi el nu e subordonat niciunei poliţii”. La sfârşitul lui octombrie 1962, Nicolae Pleşiţă a aprobat un plan de măsuri în debutul căruia menţionează alte concluzii, de data aceasta ale Securităţii, după cea de-a doua întâlnire dintre Raţiu şi agentul Ionel Astfel, se considera că prin „activitatea spionului”, adică a lui Raţiu, se urmărea să i se traseze lui Nicolae Oprean următoarele sarcini: „să se organizeze în interiorul ţării, atrăgând în jurul său cât mai mulţi «patrioţi» care la un moment dat, la semnalul transmis de spionajul englez, să treacă la acţiuni; să se organizeze în interiorul ţării acţiuni directe prin care «să se atragă atenţia Occidentului», procurând şi folosind bombele plastice - fără victime omeneşti - prin care să se facă zgomot în legătură cu existenţa opoziţiei, pe baza acestor acţiuni; solicită o comunicaţie directă cu Occidentul prin care să se poată exploata în timp util aceste acte teroriste. Să se facă stocuri de «bombe cu plastic», aducând la cunoştinţa lor, după care să aştepte instrucţiuni”. Generalul Doicaru, şeful DIE, analizând rapoartele lui Oprean făcute după discuţiile cu Ion

Joi, 12 iulie 1962

Masa la V. Popescu, la el acasă lângă Virginia Water. Îmi spune că şi-a pierdut poziţia pe care o avea la societatea franceză, el fiind expert tehnic. I-am oferit să-l ajut să-şi înceapă societatea lui, eu garantându-i un minimum de 1.000 pe an. Dacă reuşeşte în acest timp, el va putea cumpăra jumătate din societate. A fost enorm de mişcat.

Miercuri, 18 iulie 1962

La Mucio Delgado. Generalul Hughes, şeful Consiliului de administraţie al Comitetului Europa Liberă. Nevasta lui cunoştea pe toţi exilaţii de căpetenie. Mi-a vorbit foarte frumos de Gafencu şi de ceilalţi români.

Lunit 30 iulie 1962

Talbot Hood la mine la birou. Îi spun că doresc să o rup cu Josten, dacă mă susţin din plin.

Vineri, 3 august 1962

Şedinţă cu polonezii la mine la birou asupra expoziţiei ADEX. Cred că sunt cu toţii mulţumiţi. Marţea trecută, 31 iulie, eu n-am putut să merg la masa dată în onoarea lordului Home de către FPA, Talbot Hood însă îmi spune că a şezut lângă ataşatul de presă RPR. Acesta se întreba cum voi trata eu explozia de la legaţie în buletinul meu FRP. Interesant că-l primeşte şi că-l interesează.

Mircea Lambrino, care îşi spune „His Royal Highness Prince Carol of Rumania" mi-a cerut să-i garantez un împrumut de 2000 sterline. Am făcut-o cam „contre-coeur", dar era aşa de insistent când mi-a vorbit la telefon de la Poole, încât mi s-a făcut milă.

Era cât pe ce să uit. Sâmbătă, 21 iulie, am fost invitat la nunta de argint a lui Roger şi Miriam Pilkington (fratele lui Sir Harry, de faimă „televizionară"). Hugh, băiatul lor, m-a invitat pe mine să răspund în numele familiei la

---

Raţiu din iunie 1962, a scris cu satisfacţie o rezoluţie pe document, adresată colonelului Eugen Szabo şi şefilor Serviciilor 2 şi 9 ale DIE: „Iată câte poate face şi un agent trimis în exterior. De ce serv. [idile] în cauză nu folosesc această metodă?" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 189-190,235 şi fond M FI Cluj, dosar 103529, voi. 1, f. 70).

cuvântarea ocazională rostită de profesorul McGuiness. M-am pregătit cu grijă şi am avut satisfacţia că toată lumea râdea în hohote îndată ce rosteam vreo câteva fraze. A fost foarte amuzant. Logodna lui Cynthia cu John Horne a fost anunţată cu această ocazie.

Duminică, 5 august 1962

Geoffrey Cousins vine la mine la cină (el e manager al unei sucursale a băncii Westminster).

În timpul cinei îmi telefonează Sanda. Le promit să mă duc la ei după cină. Stăm până pe la 2.30 a.m. Le citesc din scrisorile lui Niculiţă Oprean fără ca să le spun că vin din partea lui. Le-am spus doar că este vorba de un mesager al său. Le-am spus că Goia confirmă că nu i-a dat lui Silviu Crăciunaş niciun ban. Silviu a rămas consternat. Agitaţie etc. Reproşuri, de ce nu i-am spus că am făcut această verificare ş.a.m.d. N-am intrat în nicio polemică. I-am declarat chiar că pentru mine ceea ce îi reproşez eu lui Silviu este că, poate, nu mi-a spus totul. Eu nu mă îndoiesc de autenticitatea patriotismului său sau de calitatea sa de anticomunist.

Miercuri, 8 august 1962

Vine Ion (Nelu) Chirilă să mă vadă, cu nevastă-sa, care este nemţoaică. A fost coleg cu Mircea la Charlottenburg în timpul războiului. Mircea însă (în 1942) n-a primit index de student din cauza mea. Săracul băiat a pierdut un an degeaba. Apoi s-a întors acasă – altfel, Chirilă o duce bine. Este şeful unei secţii de studii, calculaţii şi cercetări aparţinând unui mare şantier de vapoare.

Întorşi de la prânz găsesc pe Maica Consolată cu Sanda Crăciunaş. Maica este de origine din Constanţa, fostă directoare la Institutul de Fete „Pitar Moş”, astăzi la o mănăstire din Barcelona. Îmi cere să o ajut să strângă toate maicile de origine din România şi să înfiinţeze un centru românesc. Ideea e splendidă. I-am promis ajutorul meu şi am scris imediat Arhiepiscopului O’Hara.

Joi, 9 august 1962

Silviu îmi telefonează şi mă roagă să vin la o întrunire cu Viorel ca să găsim un fel de a verifica situaţia.

Cina cu Maureen Howell.

Vineri, 10 august 1962

Cina la Ligia Georgescu. Fraţii Berindei cu soţiile lor. Arată foarte la fel. Cel mai mare a fost în închisoare în România timp de 11 ani. A fost scos, în cele din urmă, acum aproape un an de către organizaţia IBM căreia îi aparţinea şi-i mai aparţine şi acum. Ştie multe. A trecut prin multe şi a împărţit celula cu mulţi oameni cunoscuţi ai vechiului regim. I-am cerut să-mi dea o listă a celor care tot se mai găsesc în închisori, pe măsura în care-şi aduce aminte. Mi-a promis că o va face, dar să nu-i dau sursa. Fratele lui, sosit în Anglia în 1920, căsătorit cu o englezoaică, uscată şi „prim & proper" aproape că a uitat româneşte. Un tip de mic-burghez, cu pantaloni necălcaţi – neinteresant. La fel şi copilele lor, căci ambii au câte o fată. Cam de aceeaşi vârstă, 16 – 17. Românca vioaie, drăguţă, deşi abia sosită dintr-un regim totalitar care-i persecuta familia. „Englezoaica", mult prea tăcută şi nesigură de sine.

Mariana şi Bobiţă Nasta au fost şi ei. Ambii îmi plac foarte mult. Am vorbit foarte mult cu d-na Sever Bocu, mama Ligiei. E plină de laudă la adresa soţului ei. Mi-a descris în amănunt cum şi l-a ales de bărbat când venise la Bucureşti să strângă bani pentru ziarul ardelean *Tribuna*. Apoi contribuia şi ea cu o coloană în mod regulat.

Sâmbătă, 11 august 1962

La orele 3 p.m. la Viorel. Stăm la masă foarte formal. Problema este pusă. Sau Silviu este bun patriot sau este agent comunist. Eu nu accept că acestea sunt singurele alternative. Îi cer chiar lui Silviu să ofere o verificare pe care eu voi accepta-o necondiţionat. El spune că dacă i se dă o parolă lui Goia acesta va confirma faptul că a dat bani pentru ieşirea lui Silviu din ţară. *Nu cred că o va face însă*. Vreau să spun că Silviu nu va oferi parola de care vorbeşte. „Şedinţa" neconcludentă. Viorel ne sfătuieşte să

lucrăm împreună foarte strâns, căci ne completăm foarte bine, mai ales din punct de vedere al temperamentului. N-am spus nici da, nici ba.

Luni, 13 august 1962

Masa cu Grozier (David) de la München, Mucio Delgado, John Leich, Talbot (Tal) Hood, de la Londra. Toţi sunt de acord cu planurile noastre pentru expoziţia „ADEX”, şi ceea ce a adus Grozier este foarte bine. Sunt încântat. Grozier e un tip foarte deştept, bine citit.

Primesc o scrisoare, „Iubite prieten”, de la Pamfil Şeicaru. Nu văd cum merit calificaţia, dar, în sfârşit. Îmi scrie mult şi despre de toate. Bate apa-n piuă asupra actului de la 23 August 1944. Nu sunt de acord, dar trebuie să respect tenacitatea şi argumentele nefasciste pe care le întrebuinţează, deşi nu sunt juste, şi concluziile eronate. Continuă, apoi: „Am valorificat cum se cuvine actul politic care a însemnat pentru mine publicarea unor articole asupra Basarabiei în ziare de importanţă mondială; ziarele *Guardian*, *Observer* etc. Gicu Pop a înregistrat spontana mea reacţie când mi-a arătat *The Guardian*. „În sterilitatea exilului, iar îmi este dat să înregistrez o manifestare care merită, fără reticenţe, o caldă aprobare. Pentru că dumneata aparţii generaţiei din jurul vârstei de 40…”. Şi mai departe: „Să ştii că în viaţă ţi se va ierta orice, dar succesul nu ţi se va ierta”.

Marţi, 14 august 1962

Arhiepiscopul O’Hara îmi telefonează ca să ne invite la el. O găsesc pe Maica Consolată şi mergem. Ne primeşte cu multă blândeţe şi dragoste. Ascultă păsul nostru şi ne promite că va susţine proiectul cu toată tăria. De îndată ce va primi memorandul nostru îl va trimite Cardinalului Valeri care cunoaşte România şi are o afecţiune reală pentru poporul român.

Dr. Tonfar, cehul care îmi promisese că se va ocupa de aranjarea panourilor expoziţiei „ADEX”, se supără când îi spun că nu se ţine de cuvânt. Închide telefonul furios. Rezultatul: eu va trebui să fac şi lucrul lui. Era însă

inevitabil. De trei săptămâni ne tot duce cu vorba.

George Mikes, cel care a scris cartea *How to be an Alien*, este de acord să scrie introducerea *How to be a Refugee* pentru broşura noastră FIJL la ADEX Exhibition. Sunt încântat.

Miercuri/Duminică, 15 – 19 august 1962

Stau la Gaby în „Chalet Eugenia" din Klosters. Vorbesc cu Hans Ruesch, romancierul elveţian care scrie în englezeşte aproape tot atât de bine ca şi Conrad. Ultima lui carte, *The Stealers*, nu e grozav de bună. Duminică seara la cină la Irvin Shaw. Regizează acum un film, al lui, propriu. Orice s-ar spune despre el, mie îmi place omul. Cezare Laupa mă sfătuieşte puţin în ce priveşte investiţiile mele pe Continent.

Nu demult a venit să mă vadă un ofiţer de marină comercială pe nume Alexandru Bogdan Buziński (Vladimir). E un om de vreo 45 – 50 de ani. Lucrează ca ofiţer interpret pe vasele liniei Cunard. Într-unul din voiajurile sale din anul trecut l-a avut pe profesorul Mihail Haţieganu, ministrul RPR la Naţiunile Unite. Au încercat să-l convingă să se întoarcă în ţară. După mai multe astfel de conversaţii, plictisit, Buziński i-a trimis pe toţi în portul Marsiliei. Rezultatul a fost că la despărţire ciracii lui Haţieganu i-au atras atenţia că s-ar putea să fie împins în mare dacă nu-şi ţine gura în viitor. Haţieganu e cel care a luat locul lui Silviu Brucan.

Ceea ce m-a impresionat foarte mult însă a fost decizia lui Buziński de a-mi lăsa toată averea lui prin testament „pentru a fi utilizată în folosul cauzei naţiunii române". Cum spunea el: „Eu n-am pe nimenea. Nicio rudenie. Dacă s-ar întâmpla să mor, tot ce am să fie folosit pentru ţara mea".

Joi, 23 august 1962

Curios, la aniversarea loviturii de stat l-am avut drept invitat pe Rică Georgescu. Ceilalţi, în afară de Ligia, Lajos Lederer cu nevasta, Stavros şi Flora Papastavros, Michael Cummings cu nevasta. Rică ne-a descris partea jucată de

el în acele negocieri decisive deşi el era la închisoare.

Luni, 27 august 1962

Prinţesa Caragea i-a cerut lui Allan Gould-Lee să aranjeze o întrunire între noi. A făcut-o astăzi după cină la el acasă. Am vorbit de toate, mai ales despre „faima" noastră reciprocă în calitatea de conferenţiari în Statele Unite. Trebuie să recunosc că nu sunt deloc măgulit să mă compar cu acest exponent pur al reacţiunii. O admir însă pentru munca neostoită în serviciul cauzei naţionale. O femeie de caracter şi personalitate. Şi când te gândeşti că are peste 70 de ani. Mi-a spus că prinţesa Ileana trebuie să intre la mănăstire pentru a se divorţa de al ei soţ. Altfel nu poate să-şi păstreze situaţia ce a câştigat, cu multe eforturi, în sânul bisericii ortodoxe.

Miercuri, 29 august 1962

Viorel Tilea insistă să mă duc la el acasă. Îmi propune mai multe planuri financiare care însă mi se par cam aiurite. Îmi cere apoi un împrumut masiv. Îi spun că mă voi mai gândi la această chestiune[425].

Vineri, 31 august 1962

Dan Ellerington vine la mine la cină. Gătesc eu nişte

425C uantumul acestei sume nu se cunoaşte deoarece sursa (directorul băncii respective) a spus că legea nu-i permite să o divulge". La finalul raportului, rezidenţa a propus spre aprobare un plan de măsuri privind activitatea de la Londra în cursul anului 1961 pe linia emigraţie. Referindu-se la Tilea, ofiţerii de DIE din Anglia au propus să se continue dirijarea în anturajul său a informatorului Sandu (George Pop) „pentru a urmări activitatea lui şi în special pentru a intra în posesia documentelor din arhiva acestuia. [...] în ceea ce priveşte situaţia lui Tilea, care din datele ce le deţinem rezultă că are o situaţie materială proastă, având o serie de datorii, iar pe deasupra mai este şi deprimat şi din punct de vedere moral, credem că s-ar putea lua în considerare şi eventuala lui contactare. în acest sens vom lua măsuri să stabilim cât mai precis posibil situaţia lui materială şi datoriile ce le are". Raportul a primit mai multe rezoluţii din partea lui Nicolae Doicaru, şeful DIE, una dintre ele solicitând grăbirea realizării acestui contact dintre Securitate şi Tilea: „se vorbeşte de un an de contactarea lui, dar nu vrem să ne mişcăm din loc" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, voi. 2, ff. 56-57,62). După câteva luni, măsura contactării lui Tilea s-a materializat.

crevete mari din Arhipelagul Caribean şi bem o sticlă de şampanie. Discutăm şi decidem asupra textului exact ce va fi utilizat pe fiecare din panourile expoziţiei ADEX. Muncă fructuoasă.

Vineri, 7 septembrie 1962

Începe Congresul Societăţii Academice Române. Iau preşedinţia şedinţei de deschidere. Am înregistrat totul. Menţionez doar că am fost încântat de mulţimea prezentă. Matila Ghyka, David Mitrany şi mulţi alţii. Arhiepiscopul O'Hara a vorbit cu multă căldură despre România şi poporul român, iar Allan Gould-Lee a afirmat eroismul poporului român în acea perioadă dezastruoasă când am fost complet abandonaţi şi l-a comparat cu „cea mai splendidă oră (finest hour)".

Episcopul român Vasile Cristea a încheiat şedinţa de deschidere printr-o cuvântare despre „Responsabilitate în împărăţia lui Dumnezeu". Deja la Crăciun anul trecut, când a fost aici la Londra, am decis că nu este un om prea inteligent. Acum sunt sigur. Am înfrumuseţat cu puţin lucrurile şi am vorbit despre înţelepciunea Sfântului Părinte care ne-a dat un nou episcop. De asemenea, despre tradiţiile bisericii unite române şi astfel de marea sarcină ce cade pe spatele episcopului Vasile. Cred însă că el nu este prea indicat pentru o luptă naţională susţinută. Interpretarea pe care o dau eu este simplă: Vaticanul nu găseşte că o transformare radicală va avea loc în Europa Răsăriteană în această generaţie. Deci au sfinţit un episcop care nu le va da nicio bătaie de cap. De altfel, istoria bisericii noastre arată că Vaticanul a ales întotdeauna pe cei mai moderaţi dintre candidaţii la episcopatul român. De data aceasta cred că alegerea a fost între [Carol] Capros şi Bârlea, deşi Bârlea cu trecutul său prolegionar n-a fost un candidat prea puternic. Capros însă avea şi are toate calităţile necesare. N-are însă personalitatea placidă şi împăciuitoare a lui Cristea şi nici barbă!

Toată lumea a găsit această şedinţă excepţional de

bine reuşită. Cuvântarea inaugurală a profesorului Tappe a fost interesantă. S-a referit mult la scrierile lui Codru-Drăguşanu, făcând lungi citate din scrierile lui pe care le-a tradus el singur. Indrei a fost de faţă la întreaga şedinţă de deschidere, căci el a fost acela care a înregistrat totul pe bandă; a plecat, din păcate, înainte de conferinţa lui Tappe. Cred că l-ar fi interesat şi intrigat. Mai mulţi dintre noi mergem la o cafenea să bem ceai. E amuzant să vezi mutrele românilor trăiţi în Italia când sunt confruntaţi cu austeritatea engleză[426].

Sâmbătă lucrez pe capete să terminăm expoziţia ADEX. Ray Bradley vine să mă vadă seara. îl încurajez. Duminică. Slujba are loc nu în criptă, cum doream eu, ci în biserica propriu-zisă. Păcat. Ar fi fost mai interesant şi mai semnificativ în criptă. În fine, trebuie să fie rezultatul aceleiaşi tendinţe curioase a Episcopului Vasile de a se afirma în chestiuni neimportante de prestigiu.

Puiu Cristea organizează turul Londrei pentru congresişti şi totul merge bine. Seara, recepţie la casa nouă a lui Elizabeth. Lume foarte multă, Kosta Pavlovici care este acum bibliotecar la Cambridge, Donald Hall, Barbara Miller, Matila Ghyka. Pachelbel şi Schulte-Stratthaus de la ambasada germană, Arhiepiscopul O'Hara, Margaret Feeney, Gaby Bentinck, care a venit special de la Mallorca, şi mulţi alţii. Petre Lazăr a pregătit „mititei". O seară foarte reuşită.

Luni, 10 septembrie 1962

426e ste şocat de lipsa de prioritate cu care a fost tratat în susţinerea prelegerii lui, neacceptând sub nicio formă să figureze în urma unor fugari din alte ţări pe care îi consideră inferiori faţă de el". Murgu a mai raportat şi faptul că „Tilea Viorel s-a remarcat prin absenţa totală de la ceremoniile şi şedinţele ordinare ale celui de-al VI-lea congres al Societăţii Academice Române. [...] Mulţi dintre fugari au comentat această absenţă", fiind chiar „dezamăgiţi", iar „o serie de fugari sunt de părere că lui Tilea nu-i convine să apară ca «auxiliar» al lui Raţiu Iancu, în asemenea împrejurări preferând să se izoleze pentru a evita astfel comparaţia cu Raţiu I. care dispune la ora actuală de o situaţie materială foarte bună" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, voi. 9, ff. 189,213).

Deschiderea expoziţiei ADEX. Sunt mulţumit. Standul nostru, FIJL, este foarte interesant şi elegant. Simplu, dar bine conceput. Delgado şi John Leich sunt încântaţi. Delgado ne trimite o telegramă de felicitare. La deschiderea oficială Ministrul Comerţului, Erroll (President of the Board of Trade), a stat cu mine aproape un sfert de oră. I-am dat explicaţii desluşite. Voia să ştie totul. Lui Gaby însă nu i-a plăcut. Găseşte că prea domin întregul stand. Adevărul e că eu am vrut să-l avem pe lordul Morrison care să facă anunţul. Cum acesta se găsea în vacanţă, Racişski a insistat ca eu să înregistrez frazele menite să atragă atenţia publicului. Teoria lui era că dacă unul dintre noi vorbeşte, „gloria" este a noastră – atâta timp cât efortul nostru va fi notat. Dacă însă anunţul este făcut de Morrison, toată lumea va spune că Herbert Morrison şi nu noi – FIJL – a fost cel care ne-a atras aplauze. Deşi sunt cam nefericit că Gaby n-a apreciat natura adevărată a motivelor care m-au determinat să joc un rol atât de proeminent în această expoziţie, e clar că Racişski a avut dreptate. *Times* din 11 septembrie a scris elogios despre standul nostru, referindu-se în mod special la anunţul făcut de mine.

Cina, aseară, am luat-o cu Vergotti. Ca de obicei. Om extrem de simpatic. îl cam critică pe general acum, dar sfătuieşte moderaţie. Primim o telegramă de felicitări de la Wierzbiański. Totul, deci, a mers perfect.

Miercuri, 12 septembrie 1962

Generalul Anders vine să vadă expoziţia. Nimic interesant. Wonhut, redactorul-şef al ziârului *Polish Daily*; e cu el. La insistenţa lui Viorel Tilea am aranjat să vadă banca mea pentru a ridica un împrumut de 1 200 sterline[427]. Nu s-a putut însă face pentru că nu a fost în

427f uncţionar al Ministerului Comerţului Exterior, care să deschidă discuţii despre eventuale raporturi comerciale dintre firma lui Tilea şi companiile de stat româneşti. După mai bine de un an de pregătiri, în decembrie 1961, Securitatea a trimis la Londra un ofiţer care însă nu vorbea limba engleză şi care nu a reuşit să găsească adresa lui Tilea pentru că avea ordin de la Bucureşti să nu contacteze pentru sprijin nici

stare să ofere nicio garanţie. Cum el îmi datorează deja 500 lire din 1949, am refuzat să-i dau aceşti bani fără o garanţie satisfăcătoare. Am acceptat însă să-i cumpăr trei tablouri: un car de boi al lui Grigorescu şi două (tempera) ţărănci de Iser pentru 300 sterline. El s-a târguit o mulţime de timp însă n-am ridicat preţul.

Seara, cuvântarea mea „The Limits of Europe – Rumania Through the Centuries" la Newman Circle, în cadrul Congresului Societăţii Academice Române. Am înregistrat şi această cuvântare pentru că trebuie să dau textul Monsg. Bârlea pentru publicarea lui în Actele Congresului. Nu fac deci niciun comentariu aici. Sala însă a fost arhiplină, revărsându-se pe culoar. Toată lumea care mi-a vorbit apoi mi-a dat impresia clară că a fost un mare succes… Am început încet pentru că eram extrem de obosit. N-a trecut mult însă şi interesul meu şi al audienţei stârnit, m-am lansat din plin. Am avut sentimentul că am fost ascultat cu atenţie. Discuţia care a urmat a fost foarte „trepidantă" ca să zic aşa, cu referire specială la comentariile tânărului Radu Florescu care i-a apărat pe fanarioţi, şi în tot cazul, plină de miez.

Înainte de plecare, Viorel Tilea mă felicită călduros şi-mi comunică decizia lui de a-mi da tablourile cu condiţia ca el să le poată răscumpăra până la 30 octombrie, dacă găseşte pe cineva gata să ofere mai mult. Am acceptat, căci vreau să-l ajut.

Vineri, 14 septembrie 1962

Nina Bătălii e adusă la mine de Ioana Herescu. Voi căuta să-i organizez o expoziţie de pictură aici la Londra. Vintilă Horia dă peste ele, dar rămâne pe urmă să-mi

ambasada, nici rezidenţa. Mai târziu, în 1963, generalul Nicolae Doicaru a aprobat propunerea maiorului Mihai Pacepa de a se relua iniţiativa contactării lui Tilea de către un reprezentant al ambasadei ceea ce s-a întâmplat. La întâlnire, Tilea „a avut o atitudine rezervată, rece, însă nu s-a manifestat duşmănos. […] Deşi sursa noastră a accentuat în câteva rânduri că ţara noastră importă din Anglia în principal maşini şi utilaje (obiecte ale firmei sale)", Tilea a păstrat discuţia în termeni vagi, acceptând alte întâlniri pe viitor (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, voi. 1, ff. 151,232-233,289).

vorbească între patru ochi despre intenţia lui de a-l contacta pe Jakober pentru a-şi scoate din România nişte rude apropiate.

Seara decidem cu Fleming şi Michael Croneen ce trebuie reţinut din expoziţie şi cum trebuie împachetat totul.

Sâmbătă, 15 septembrie 1962

Lucrez pe rupte la birou pentru a pune totul la punct căci vreau să-mi iau o scurtă vacanţă. Petrec weekendul cu Jean K., căci Elizabeth e plecată cu Indrei şi Nicky la Aylesbury, cu micul nostru yacht cu motor.

Duminică noaptea, 16 septembrie, până duminică noaptea, 23 septembrie 1962

Încep vacanţa dormind în avion căci eram cu adevărat extenuat după un efort aşa de mare şi atât de îndelungat. Am fost trezit însă de o privelişte cu totul neobişnuită. Deasupra Barcelonei am ajuns la marginea unei furtuni fantastice. Trăsnet, după trăsnet. Aş putea spune că întreruperile erau mai mari decât iluminaţia. Căci iluminaţie era. Pilotul, înţelept, ne-a explicat că el va încerca să înconjoare furtuna cu ajutorul radar-ului său. Aşadar, am făcut un ocol de zeci de kilometri în jurul unei coloane masive de nori al cărui diametru trebuie că a fost cel puţin o sută de kilometri. Ei bine, aceşti nori erau iluminaţi feeric aş putea spune, şi aproape continuu. Câteodată, trăsnetul se producea la periferie, aşa că puteam vedea bine zigzagul fulgerului. De cele mai multe ori însă întregul nor producea o lumină opacă, iluminat dinăuntru. Furtuna a continuat încă două zile la Cala San Vincente, şi a doua zi conduceam maşina de la Formentor la Cala. Adevărat potop, atâta apă a curs. Dar după aceea vremea a fost excelentă.

Vere Harmsworth, băiatul lordului Rothermere, a venit să ne vadă cu soţia lui, care este o femeie foarte frumoasă. Peter Carter, John Tildesley (tipograf), Dna Lilley (Lilley & Skinner) şi Nigel Campbell cu soţia lui, Barbara Goalen. Oameni cu bani, simpatici, dar

neinteresanţi în fond. I-am văzut din când în când, fie la noi, fie la ei, în casa lui Vane Ivanovic.

Miercuri, 26 septembrie 1962

Zamattio, un italian originar din România, care are o galerie de pictură aici la Londra, vine să mă vadă. Doreşte să-l ajut la vinderea de tablouri importante. Seara îl văd pe Jalil. Din nou îmi dă impresia că s-ar putea face ceva în chestiunea transporturilor din Pakistan.

Joi, 27 septembrie 1962

Masa cu Delgado, John Leich şi Z. Racişski. Delgado este foarte mulţumit de activitatea noastră şi doreşte ca să se activeze de aici, de la Londra, şi nu tot timpul prin Bolek Wierzbiański la New York. Noi, FIJL, suntem ajutaţi de FEC. El, Delgado, reprezintă FEC în Europa. N-are niciun sens ca noi să-l considerăm pe Wierzbiański drept reprezentantul FEC sau chiar numai „legătura" între FIJL şi FEC. Să-l aducem pe Bolek la Londra. Invitat de noi, pe cheltuiala noastră (Delgado ne va restitui costul). Să discutăm totul şi să ne punem de acord în aşa fel încât în viitor să putem lucra nestânjeniţi şi eficace de aici. Racişski este şi el de acord însă are multă grijă să nu prejudicieze lealităţii lui faţă de Wierzbiański. Wierzbiański însă trebuie să-şi dea seama că „*We have a good instrument în FIJL. He* (*Wierzbiański*) *must protect it*"[428], ca să citez din nou cuvintele lui Delgado, repetate de Racişski.

Marţi, 2 octombrie 1962

Zdeněk Mastnik vine să mă vadă. Ei, cehii, vor să colaboreze la FIJL. Pleacă în America. Va vorbi cu Wierzbiariski.

Joi, 4 octombrie 1962

„Sandwichuri" la Sir Edward Beddington-Behrens: „Bandiţii", cum spunea Macmillan acestui grup pentru ridicarea problemelor est-europene. Lordul St. Oswald, Vane Ivanovic, Pomian şi ziaristul... Stabilim forma

428 „Avem un instrument bun în FIJL. El (Wierzbianski) trebuie să-l protejeze." (în lb. engl.) (n. red.).

declaraţiei pe baza căreia se vor colecta semnături în sprijinul acestei acţiuni. Nu avem nevoie de multe semnături, ci de personalităţi marcante sau cel puţin cu adevărat influente în viaţa politică a Occidentului.

Se va organiza, apoi, o întrunire a câtorva dintre noi şi o şedinţă la „European-Atlantic Group" în care să expunem problemele noastre în mod constructiv „nu à la Birdwood", ca să-l citez pe B.-B.

La cină la noi acasă, Sir Richard & Lady (Rosemary) Pilkington, Anthony & Roşie Rhodes, Billy şi Veronica de Majo, Henri Pierre (corespondentul la Londra al lui *Le Monde*) cu nevasta. Seară extrem de reuşită. Rosemary îmi spune că prinţul Carol de Hohenzollern, care locuieşte în „Upton House" de la Poole, are mare trecere în circumscripţia lor electorală. Toată lumea îşi dă seama că Ioana este foarte deşteaptă şi că el are mult şarm.

Luni, 8 octombrie 1962

Flegon îmi spune că tânărul australian Keith Buxton va duce o maşină în ţară cu material tipărit pentru expoziţia de mostre (britanică) de la Bucureşti. El, Flegon Press, a tradus şi tipărit broşurile a patru firme mari engleze care expun la Bucureşti. Mi-a oferit să trimit şi eu pe cineva. L-am ales pe Nibbs Davis de la ABC – TV, care acceptă cu alacritate[429][430]. Silviu Crăciunaş vine să mă vadă. Este de acord să trimită un mesaj lui Panaitescu (medicul veterinar de la Bucureşti şi de la Joiţa). Silviu îmi declară *scris* (alăturat) că am făcut o greşeală prin contactul cu Oprean, care este agent al Securităţii! Nu-l cred1:

Dragă Iancu.

Aziy 8 septembrie 1962, ţin să-ţi împărtăşesc convingerea mea că dr. Nicu Oprean şi aşa [zisul Ion Popescu sunt agenţi acoperiţi ai Securităţii comuniste din Bucureşti. „Timpul" te va convinge şi pe tine, într-o zi.

Silviu

---

429 Scris ilizibil.

430 Entuziasm (în lb. lat.) (n. red.).

Marţi, 9 octombrie 1962

Masa cu Nico Henderson de la Foreign Office. Ne înţelegem bine, poate pentru că amândoi am suferit de tuberculoză, el însă de oase. Îmi spunea că lordul Home a câştigat mult din punct de vedere spiritual când a fost forţat să stea în pat. Care a fost experienţa mea? i-am răspuns fără ocol: „Consider cei doi ani petrecuţi, mai mult sau mai puţin, în pat, extrem de importanţi pentru formaţiunea mea, atât caracter cât şi intelect". Nico are mare pasiune pentru „prinţul Eugen" al Austriei. A scris o carte care va fi publicată de Weidenfeld & Nicolson.

După-masă la orele 3.00 vin dra Harris şi Lady Birdwood să mă vadă la birou în legătură cu posibilitatea salvării surorii Hildegard[431] din închisoare din România. Vom face tot ce putem.

Miercuri, 10 octombrie 1962

Nibbs Davis pleacă în România încărcat de cadouri pentru a-i mei1. Eu plec la Rotterdam pentru afaceri, mai ales cu firma Vulcaan.

Joi, 11 octombrie 1962

Se deschide expoziţia exilată internaţională a cărţii PEN. La secţia românească, Silviu şi-a pus toate traducerile „Paşilor pierduţi" Pe Vintilă Horia l-a pus la un colţ. Aşa cel puţin mi-a spus Gaby Bentinck. Eu n-am putut să mă duc căci mă găseam la Rotterdam. Gaby îmi spune, de asemenea, că Erroll, Ministrul Comerţului, a fost foarte impresionat de standul nostru la Expoziţia ADEX. A fost însă sfătuit să nu se oprească la noi. Din fericire, noi l-am reperat şi Racişski l-a adus.

Sosesc de la Rotterdam seara la 7.45 şi mă duc direct la cină cu Gaby Bentinck, unde aflu toate acestea.

---

431 Deranjat de faptul că Ion Raţiu a încercat să verifice o parte din legenda sa prin intermediul lui Nicolae Oprean, Silviu Crăciunaş a încercat să-l discrediteze pe doctorul Oprean afirmând că este agent al Securităţii. Crăciunaş avea dreptate, dar nu avea de unde să ştie acest lucru dincolo de orice îndoială, scopul său fiind compromiterea lui Oprean ca sursă veridică de informaţii (vezi şi însemnările din 5 august 1962 şi 25 martie 1963).

Vineri, 12 octombrie 1962

După-masă, d-na...[432] de la „Amnesty” vine să mă vadă. Îi spun fără ocol că doresc să ajut, dar că am avut impresia că Peter Benenson nu ţine prea mult ca să mă aibă printre membrii comitetului.

Luni, 15 octombrie 1962

Panică. Maşina cu Davis şi Keith Buxton n-a sosit încă la Bucureşti.

Marţi, 16 octombrie 1962

Panica continuă. În cele din urmă, cer lui Nico Henderson să mă ajute. Acesta e de acord şi trimite mesaj la Bucureşti, la ambasada britanică. Sunt foarte neliniştit pentru că, dacă scrisorile mele au fost descoperite asupra lui Nibbs, o să avem complicaţii enorme pentru el şi pentru cei din România.

Miercuri, 17 octombrie 1962

Mă liniştesc puţin. Nico îmi spune că a fost un real accident şi că nu este vorba de nicio implicaţie politică. Maşina, forţată, s-a stricat la Sibiu. Toţi trei (căci, fiind neserioşi, tinerii au luat o fată cu ei) se găsesc la ambasadă şi se vor întoarce la Londra vineri, 19 crt. Explicaţia lor este că au întârziat din cauza ceţii. Eu nu cred că acesta este singurul motiv.

După-amiază vine Cornea să mă vadă. Îi dau adrese

---

432 Nibbs Davis, curierul lui Ion Raţiu, a fost aşteptat în România cu nerăbdare de către Securitate. în viziunea lui Nicolae Pleşiţă, care a aprobat planul de măsuri privind monitorizarea lui Davis, acesta nu era un simplu jurnalist, ci un mesager profesionist, agent al spionajului britanic. însă pentru că nu era cunoscut, Securitatea avea de rezolvat problema aflării identităţii aşa-zisului spion trimis de Londra: „întrucât la data de 15.X.1962 curierul serviciului de spionaj englez şi-a făcut apariţia pe teritoriul RPR, urmând ca în scurt timp să-l contacteze pe agent, în scopul identificării sale vor proceda în felul următor: se va organiza cu lucrătorii biroului T.O. ascultarea permanentă a discuţiilor din locuinţa agentului, iar în momentul apariţiei curierului vor anunţa imediat organele operative. Ne vom deplasa - în timp ce curierul va discuta cu Ionel la locuinţa acestuia - la casa de întâlnire «9 septembrie» ce se găseşte în apropierea locuinţei lui Ionel şi cu aparat telegrafic cu telescop vom efectua fotografierea secretă a curierului” (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, voi. I,ff. 71-72).

în Germania. Îi doresc succes. El vrea să lanseze ziarul său. Din nou trebuie să-l asigur că *Buletinul FRP* nu este subvenţionat de nimeni. Nu pot să-i promit ajutor financiar pentru *East-European Spokesman*.

Wierzbiariski îmi telefonează din New York. Cădem de acord să avem o întrunire FIJL aici la Londra pe ziua de 12/13 noiembrie. El va veni la 7 noiembrie. Între timp, urmează ca eu să fac o vizită la Paris, Roma, München, Bonn şi Stockholm. „Congresul" va fi restrâns. Doar patru persoane din New York şi câte două din celelalte centre. Să stabilim o formulă acceptabilă tuturor a şi schimbarea constituţiei. Să pregătim apoi un congres în toată regula pentru anul viitor. El, Wierzbiański, a renunţat la poziţia lui de preşedinte la New York şi Valahu a fost ales în locul lui. Probabil că el, Wierzbiański, este numai preşedinte al federaţiei în general. Îmi spune că va pleca în Brazilia peste vreo câteva zile.

Vineri, 19 octombrie 1962

Toată săptămâna aceasta am fost extrem de îngrijorat. Luni dimineaţa primesc un telefon de la Flegon. Flegon, alarmat. Maşina a luat foc. La graniţă au fost căutaţi la piele, Buxton e rănit în pat la ambasada britanică. Tipăriturile lui Flegon n-au ajuns la Bucureşti. Marţi, Flegon îmi telefonează din nou. De data aceasta îmi spune că e ruinat. Tragedie etc. A vorbit de două ori cu Bucureştiul la telefon. Situaţia e gravă.

Aranjez să-l văd pe Nico Henderson de la Foreign Office. Îi explic situaţia şi-l rog să mă ajute. Îi spun totul, exact cum s-a întâmplat. Îi arăt suspiciunile şi, mai ales, temerile mele. Sau Nibbs a fost grav rănit sau a fost percheziţionat la frontieră şi i s-au găsit scrisorile mele către tata, Niculiţă Oprean şi ale lui Silviu către Panaitescu. Nico Henderson m-a primit la Brookes, a fost extrem de gentil şi mi-a promis să se ocupe de chestiune. Miercuri dimineaţă îmi spune că totul e în regulă. Sunt trei, şi nu doi, pentru că au o fată cu ei. Vor fi repatriaţi vineri, adică astăzi. Au avut un accident real. Nu este

nicidecum vorba de complicaţii de ordin politic.

Merg cu Flegon la aeroport să-i primim. Ajungem, din cauza informaţiei eronate obţinute de Flegon, o oră după sosirea avionului. Seara însă îl văd pe Nibbs. Luăm cina împreună cu Anne Gilman şi Jean Kenilworth. Îmi explică totul. Au plecat cu întârziere. Au scăpat vaporul. Rezultatul, au sosit târziu la Ostend. Ceaţa din următoarele două zile i-a împiedicat să meargă repede. Totuşi, pentru a ajunge la timp, au forţat maşina după sosirea lor în Austria şi am mers înainte fără întrerupere. Pe dealurile de la nord de Cluj motorul s-a stricat. Au primit un ajutor neaşteptat de la un mare camion care i-a luat în remorcă şi i-a dus, toată noaptea, până la Sibiu. Acolo au luat trenul la Bucureşti ducând cu ei broşurile tipărite de Flegon pentru Expoziţia Industrială Britanică de la Bucureşti.

S-au întors apoi din nou la Sibiu şi au scos ce au putut din maşină înainte de a fi abandonată. Mare parte din lucrurile mele

(cadouri pentru a-i mei) au fost aduse din nou la Londra cu excepţia fustelor plisate, ciorapilor şi „tween – set” – urilor. Simt foarte dezamăgit. Şi din moment ce am scris despre aceste întâmplări de două ori, e clar că toată povestea m-a preocupat mult.

Dna Deeds vine să mă vadă în legătură cu Amnesty. Îi promit că o voi ajuta şi că, de fapt, am făcut mai puţin în ultimul timp numai pentru că aveam impresia că Peter Benenson nu doreşte să se afişeze prea mult cu mine. La rândul ei, ea îmi spune că Peter e oarecum dezamăgit căci se aşteptase ca eu să fac mai mult decât am făcut. Neînţelegere! Voi face ce voi putea pentru a compila o listă de oameni din închisoare.

Sâmbătă/*Duminic*ă cu Nibbs Davis, Jean Kenilworth şi Anne Gilman. Încetul cu încetul reuşesc să reconstitui întreaga poveste a expediţiei în România. Deşi e clar că Nibbs nu are partea leului pentru responsabilitatea eşecului, totuşi, nu sunt prea impresionat de performanţa

lui. Sosiţi la Oradea, a pus scrisorile la poştă, cum ne-am înţeles. Pe urmă, însă, după accident n-a mai ştiut ce să facă. N-a dat dovadă de nicio iniţiativă. Pe de o parte, e bine că n-a făcut nimic pentru că n-a luat riscuri pe care el nu putea să le aprecieze la justa lor valoare. Totuşi, scopul plecării lui în România a fost să stabilească contact cu cei indicaţi şi să transmită nişte hărţi şi cadouri. Stabilirea contactului şi livrarea cadourilor trebuiau să înceapă la călătoria de întoarcere. Aceasta n-a mai fost întreprinsă. Nicio explicaţie însă nu explică eşecul lui de a-l contacta pe Panaitescu. Îmi spune că în ziua indicată în scrisoarea trimisă lui Panaitescu nu s-a putut dezbăra de cei doi australieni, aşa că s-a dus abia a doua zi. Bineînţeles, nu l-a mai găsit pe Panaitescu care era la Joiţa, la practica lui de medic veterinar. A vorbit doar cu mama acestuia şi a văzut un copil mic acolo.

La fel, putea să expedieze unele pachete prin poştă pe adresa tatălui meu, sau să afle de la ambasadă dacă există cenzură internă la coletele poştale etc. Cu siguranţă însă, trebuia să expedieze, prin poştă, articolele lui Sir Julian Huxley, pe care trebuia să le predea lui Niculiţă Oprean1. Concluzia mea, Nibbs Davis, deşi

1 Securitatea a aşteptat vizita în România a curierului trimis de Ion Raţiu, consecinţă a operaţiunii pe care o iniţiase în vara anului 1962. Pentru acest lucru au fost angrenaţi agenţii Nicolae Oprean (*Ionel*) şi Şerban Mihai (*Vadan*). Lucrarea însă nu a mai ajuns la Londra din cauza curierului. Raţiu, pe bună dreptate, l-a învinovăţit pe Nibbs Davis pentru nerealizarea contactului cu Oprean, în timp ce ofiţerii de Securitate din Cluj au dat vina pe colegii lor din Bucureşti care l-au filat pe Davis: „La data de 14. III. 1962 s-a aprobat de către conducerea Direcţiei Regionale MAI Cluj un plan privind interpunerea agentului *Vadan* spionului Raţiu Iancu prin intermediul lui *Ionel*. În baza aceasta s-a efectuat legătura dintre cei doi agenţi, fără deconspirare, problemele preconizate realizându-se pozitiv. Agentul *Ionel* cu ocazia unei discuţii avute la Viena

cu spionul, i-a amintit acestuia că *Vadan* are o lucrare valoroasă în ţară – care în momentul de faţă se află la el (agentul *Ionel*) acasă – pe care neputând-o publica doreşte să o scoată din RPR spre a fi supusă prima dată observaţiilor critice a acad. englez Huxley, iar apoi să fie publicată în Occident. Tot cu această ocazie, agentul i-a amintit că *Vadan* apelează la Tilea Radu cu care a fost coleg de liceu în scopul de a-l ajuta în această problemă. Raţiu Iancu, după ce a verificat afirmaţiile lui Ionel prin intermediul acad. Huxley şi a lui Tilea Radu, i-a comunicat agentului că în vederea scoaterii acestei lucrări va trimite în RPR un curier, care odată ajuns pe teritoriul ţării îl va anunţa de sosire printr-o scrisoare ce va conţine cuvântul «Milano». Totodată, spionul i-a subliniat că oricine va veni la el cu această parolă este un om de încredere al lui, căruia să-i predea atât lucrarea lui *Vadan* cât şi informaţiile culese între timp. După reîntoarcerea lui *Ionel* în ţară timp de mai bine de două luni nu a venit nimeni, agentul neobservând nimic suspect în anturajul său. La data de 15 octombrie a.c. Însă agentul a primit o scrisoare expediată cu ştampila poştei Oradea – tranzit care era scrisă de mâna lui Raţiu Iancu fiind anunţat cu ajutorul parolei cunoscute căci curierul se găseşte în ţară şi să-l aştepte pregătit, conform celor discutate anterior (la Viena). „Faţă de această situaţie, organele noastre au elaborat măsurile necesare cu scopul identificării şi lucrării active a curierului respectiv pe teritoriul RPR. Datorită unor cauze necunoscute până în prezent, curierul nu a mai venit la agentul *Ionel* deşi pe teritoriul regiunii Cluj, respectiv oraşul Cluj, au venit în intervalul de timp de la 15.X. la 10. XI. a.c.

om simpatic şi gata să ia anumite riscuri, nu este potrivit deocamdată pentru o activitatea subversivă, fie ea cât de inofensivă.

Marţi, 23 octombrie 1962

Masa la ambasada olandeză. Julian şi Christopher au sosit direct de la şedinţa de cabinet asupra Cubei. Între

patru ochi, Julian mi-a spus: „Suntem plictisiţi că n-am fost consultaţi în prealabil, dar îi vom susţine pe americani din plin. Poate acum nu vor mai insista atâta asupra integrării Katangei în Federaţia Congo-ului”. Nu-l mai văzusem pe Julian de vreo şase ani. Tot tânăr arată; dar am impresia că a dezvoltat ochi de beţiv, pleoape uşor umflate şi roşietice, cu puţină umezeală peste tot. Cu siguranţă, nu e vorba de conjunctivită!? Poate alcoolul ajută la menţinerea atenţiei.

Ce snobi sunt englezii. Îi spuneam lui Edward Beddington-Behrens că eu am fost pentru acceptarea la St. James’ Club a lui Felix Fenston şi că a fost mare opoziţie împotriva lui chiar din partea unor oameni ca Nicky Elliott (lordul St. Germans). Mi-a făcut cu ochiul, zâmbind: „În definitiv, de ce să fie admis? Pentru că a făcut o mulţime de bani? Whites şi St. Jamess sunt poate cele mai selecte cluburi din Anglia. Părinţii, bunicii şi străbunicii fiecărui membru pot fi identificaţi. Cine a fost tatăl lui Fenston?” L-am invitat pe Fenston să ia masa cu mine la proxima ocazie. Mi-a spus că e încântat să accepte.

Mrs de Miller vine să mă vadă. Soţul ei e important în organizaţia subversivă rusă NTS. Eu i-am mijlocit ei să vină să se stabilească cu copiii în Anglia. Va lucra începând de luni, 5 noiembrie, un număr de 7 cetăţeni englezi […]. Bănuim însă că ziaristul englez Davis, ce a trecut prin oraşul Cluj la cca. 10 zile după primirea scrisorii de către agent, având destinaţia Viena, a avut această sarcină din partea spionului care însă a eşuat prin faptul că a fost supravegheat operativ din Bucureşti, iar organele Direcţiei a VII-a s-au deconspirat în apropiere de oraşul Mediaş, în acest fel, curierul dându-şi seama că este filat, nu a mai riscat să treacă la îndeplinirea sarcinilor primite” (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, vol. 1, II. 511 – 512).

la FIJL. Cred că-mi este recunoscătoare. Astă-seară trebuia să fiu la Paris să iau cina la Beţina şi Attolico. Păcat că n-am făcut-o. Am jucat table la St. James şi am pierdut o mulţime de bani. Nu mi-a fost însă uşor să mă deplasez la

Paris, pentru o cină, când am atâta de lucru.

Luni, 29 octombrie 1962

Weekendul l-am petrecut la Upton House, Poole, în Dorset, unde locuieşte acum Mircea Lambrino cu soţia lui americancă, Jean. Lambrino îşi spune acum *Alteţa Sa Regală Principele Carol al României*, iar Jean, *Principesa Ioana*. Curios că sunt acceptaţi ca atare în regiune. În fine, a fost un weekend plin de surprize şi interes. În primul rând, trebuie să spun că ambii îmi plac ca oameni. Sunt simpatici, par serioşi şi foarte prietenoşi faţă de noi. Îmi dau perfect de bine seama că această prietenie poate să fie doar de circumstanţă căci astăzi eu pot să fiu de folos, cum le-am fost deja când am garantat datoria lui de 2000 lire la bancă. Totuşi, aş putea uşor să mă împrietenesc real cu ei dacă într-adevăr ar dori o astfel de prietenie. Din punctul meu de vedere, ea n-ar avea niciun substrat politic. Eu nu exclud, bineînţeles, posibilitatea ca într-un viitor oarecare, poate după dispariţia generaţiei mele, Carol (căci aşa am să-i spun de acum înainte) sau, mai degrabă, descendenţii lui să-şi revalideze un drept la tronul României. În ce mă priveşte însă, eu i-am spus, cu toată claritatea, că o problemă dinastică română nu există. Dacă circumstanţele ar favoriza şi permite restaurarea monarhiei în România, regele Mihai şi descendenţii săi se găsesc în linie directă de succesiune. L-am sfătuit chiar ca niciodată să nu conteste dreptul regelui Mihai la tronul României. Discuţia a fost foarte agreabilă şi Carol s-a arătat complet de acord cu acest principiu.

De vineri seara, când am sosit la Upton House şi până duminică seara, am stat de vorbă nenumărate ore. Totul însă a decurs în cea mai perfectă atmosferă de prietenie. Nimic n-a fost forţat. Niciodată nu s-a deschis vreo discuţie, decât pentru că „veni vorba” E imposibil să redau totul în ordine cronologică şi nici nu vreau să o fac, de altfel. Iată însă punctele principale ce mi-am notat ca demne de a fi încrustate în acest caiet:

Odată ce a rămas însărcinată, Ioana dorea foarte

mult ca să nască în Anglia. La fel Carol, care n-are prea bune amintiri în Franţa, dorea o schimbare definitivă. Şi gândurile lui se îndreptau spre Anglia. Au scris (nu mi-au indicat unde, dar mi-au dat să înţeleg că la Palat) şi au cerut permisiunea de a se stabili în Anglia. Au cerut, de asemenea, un sfat în ce priveşte posibilitatea de a se instala într-o casă potrivită rangului lui Carol şi faptului că este descendent direct al reginei Victoria. Li s-a trimis o listă de case din care au ales această clădire splendidă ce aparţinuse familiei Titchborne şi apoi lordului Llewellyn, fost ministru în cabinetul de Război al lui Churchill.

Aranjamentul pe care l-a făcut cu oraşul Poole, căci casa aparţine astăzi oraşului, este ca el să plătească 150 pe an, primii doi ani, şi după aceea 450 pe an. Suma este de-a dreptul derizorie, dovadă concludentă că autorităţile locale sunt fericite să-i aibă „musafiri" în această frumoasă reşedinţă. De altfel, Richard Pilkington, vărul lui Elizabeth şi deputat de Poole, confirmă că prinţul şi prinţesa de Hohenzollern sunt foarte apreciaţi şi respectaţi pentru seriozitatea lor. Aduc doar fală numelui de român.

Cum n-au bani, au început restaurarea casei pe credit. Carol a făcut un aranjament cu nişte zidari şi-i va plăti abia peste un an. De asemenea, creditul lui e bun aşa că nu este presat prea mult deocamdată. Ceea ce au restaurat deja este foarte bine făcut. Trăiesc însă extrem de simplu. Mănâncă foarte modest. Covoare, perdele n-au deloc. Mobilier foarte puţin. Chiar şi vesela şi tacâmurile sunt de calitate cu totul inferioară. Servitori nu au. Au un grădinar şi un argat în curte, dar nu ştiu care este forma angajamentului acestora, căci ar putea să fie plătiţi chiar de oraş!? în fine, în casă Ioana munceşte din zori până târziu noaptea. Nu exagerez. Are o energie şi o dedicaţie greu de închipuit. Cu toate acestea, arată mulţumită, veselă şi foarte distinsă. Dacă reuşesc să obţină ceva bani sunt convins că vor transforma Upton House într-un giuvaier. Au idei foarte clare şi nu economisesc niciun efort pentru a reda atmosfera autentică a perioadei de la

sfârşitul secolului al XVIII-lea când casa a fost clădită.

Până acum Carol n-a reuşit să obţină nici măcar un sfanţ din moştenirea tatălui său. Instanţele judiciare din Portugalia, până la Casaţie, i-au recunoscut dreptul de succesiune şi stabilit calitatea decrede [433] din căsătorie validă. „Marchizul" George Berea, fratele pictorului, a fost cel care l-a ajutat cu finanţarea procesului. Banii însă au fost avansaţi de o societate a lui Berea, cu sediul la Vaduz (motive de fisc). El, Carol, a semnat o hârtie recunoscând obligaţia sa de a acoperi cheltuielile de judecată şi de a da (lui Berea, în definitiv) 37% din tot ce poate realiza. Cum încă n-a primit nimic, nici n-a plătit nimic. Firma Theodore Goddard din Londra, care se ocupă acum de caz, tot amână lucrurile. Regele Carol are vreo 5.000 aici la Bancă. Pentru a le putea ridica are nevoie de un „afidavit" din partea unui avocat român. Se pare că Weinreb ar fi singurul în Anglia, şi din moment ce el a funcţionat pentru regele Mihai, nu mai poate să o facă acum pentru el. Banii însă au fost popriţi de avocatul român Ion Cosăcescu, care pare să joace un rol dublu. Îi informează pe Vişoianu de tot ce se petrece deşi, în teorie, ar fi avocatul ce urmăreşte interesele lui Berea, respectiv Carol.

Nu ştie ce să facă. Ar vrea mult ca eu să-i dau un sfat sau mai degrabă să încep să mă ocup de aceste probleme însă n-am intenţia să o fac. Voi căuta însă să-l ajut (fără ca să apar undeva) ca să-şi recupereze partea din moştenire. În definitiv, atâta lucru merită. Mi-a dat un lung extras din dosarul din Portugalia pregătit de avocatul său de acolo, João Paulo Cancella de Abreu. De aici reiese că partea sa a bunurilor inventariate revine la cca. 45.000 – şi nu e vorba de sumele, tablourile, bijuteriile, argintăria etc. pe care Mme Lupescu şi Urdăreanu le-au sechestrat şi ascuns de îndată ce regele Carol a murit.

Interesantă este explicaţia pe care o dă Carol relativ la anularea căsătoriei mamei lui. Prinţul moştenitor Carol s-a căsătorit cu Zizi Lambrino la Odessa. Tatăl lui George

433 Moştenitor, succesor (n. red.).

Serdici a fost unul dintre martori[434]. Opoziţia însă n-a fost mare la ora aceea. E vorba de 1918, după ce România lui Ferdinand şi Maria a fost învinsă de trupele germane ale lui Mackensen şi Falkenhayn. Victoria finală a Germaniei nu putea deci să fie total exclusă. Într-o astfel de eventualitate, Ferdinand ar fi fost „persona non grata” Germaniei. Singura speranţă de a salva dinastia ar fi fost prin urcarea la tron a lui Carol care, căsătorit fiind cu o româncă, ar fi avut şi rădăcini în viaţa poporului român. Odată ce Germania a fost învinsă, menţinerea căsătoriei cu Zizi Lambrino nu mai avea decât dezavantaje. Regina Maria, în special, era hotărât opusă, poate sub influenţa principelui Ştirbey, amantul ei şi tatăl principesei Ileana. Căsătoria a fost anulată.

Mariajul cu principesa Elena a Greciei a fost în întregime o afacere de stat. Mircea-Carol spune chiar că nu este sigur că Mihai este cu adevărat fiul fostului rege Carol al II-lea. În definitiv, „s-a născut prematur”, deci a fost aproape sigur conceput înainte de consumarea căsătoriei. Oricine ar fi putut să fie tatăl, deşi Carol a petrecut oarecare timp cu Elena în Elveţia înainte de nunta lor. [Photo] „Keystone” Picture Press Agency a cerut permisiunea să ia nişte fotografii de ale lor pentru un articol în presă. Ioana ar vrea să dea venitul bisericii ortodoxe din Paris. Eu am sfătuit-o să-l ofere Asociaţiei Femeilor Ortodoxe Române din Anglia. A acceptat cu alacritate.

Carol ar vrea mult ca să instituie un trust pentru recuperarea banilor ce-i revin din moştenirea regelui Carol al II-lea al cărei beneficiar, după acoperirea cheltuielilor de la Upton House, să fie comunitatea românilor din Anglia. Conceptul este sănătos. Ar implica două lucruri: a. averea românească revenită în slujba fiilor naţiunii – un fel de justiţie imanentă; b. intrarea lui Carol (Mircea) în viaţa

434 Vasile Serdici şi Nadejda, părinţii lui George Serdici, i-au însoţit pe Carol şi Zizi Lambrino la Odessa în 1918, unde cele două cupluri s-au căsătorit.

comunităţii româneşti.

Sâmbătă seara Constantin Silvestri a venit cu soţia şi cu maiorul Spearman, care este căsătorit cu o româncă. Silvestri mi-a plăcut mult. Simpatic, simplu. Mă asigură că Petru Dumitriu, fost marxist convins, a plecat din ţară datorită deziluziei şi nu pentru că ar fi avut vreo dificultate personală. La fel şi el, Silvestri. O ducea extrem de bine, dar nu mai putea suporta atmosfera. Repeziştii îi poartă sâmbetele acum. Au insistat, de exemplu, ca să nu i se permită să conducă în Israel un mare concert, ameninţând să nu mai dea vize de plecare evreilor din România.

Carol are doi băieţi. Pe Paul din prima căsătorie şi pe Ion Alexandru Nicolae din căsătoria cu Ioana. Primul, născut în 1947 şi al doilea în 1961. Foarte simpatici. Amândoi au sprâncenele subţiri şi frumos arcuite, caracteristice Hohenzollernilor.

Marţi, 30 octombrie 1962

Masa cu Maurice Cranston, care a fost în România însărcinat de Amnesty să se intereseze de soarta lui Noica. L-a văzut pe Victor Eftimiu care, deşi bătrân, pare complet „compus menti”. I-a arătat cu mândrie cartea lui de identitate, ca fost preşedinte al PEN Club-ului International din Londra. Cranston a fost foarte mirat că l-au lăsat pe Eftimiu să-l vadă fără martori sau „interpreţi”. N-a avut însă nimic interesant de spus. O duce relativ bine. Are apartament luxos în comparaţie cu alţi români. Alt om interesant a fost Mihai Beniuc. Acesta părea mult mai dedicat regimului. Este, în definitiv, dictatorul vorbei scrise din RPR.

Cranston însă nu a ridicat problema lui Noica decât cu totul incidental şi neoficial. E mare păcat. În definitiv, nu şi-a îndeplinit misiunea. El vrea să se întoarcă din nou. Va scrie un articol pentru *Encounter* şi nu găseşte formula acceptabilă regimului. Nu ştie cum să prezinte realitatea. I-am cerut doar să nu spună neadevăruri cu gândul şi intenţia de a face bine, de a-şi asigura posibilitatea de întoarcere în RPR şi de a „îndupleca” pe ştabi să-i dea lui

Noica mai multă libertate. De altfel, i s-a spus că nu mai este în închisoare, ci cu un fel de domiciliu forţat, fără a se specifica unde îşi are acest domiciliu.

În definitiv, Cranston mi-a făcut impresia unui om destul de slab şi de influenţabil. Sper că n-am făcut o greşeală atunci când l-am ales pentru această misiune. Dar să nu disperăm. Cred că nu va reuşi să facă mare scofală cu metodele lui inocuoase1, deşi el îmi spune că are mari speranţe să-l înduplece pe Graham Greene să intervină pentru Noica. Graham Greene are o mare posibilitate de a face ceva pentru că regimul publică romanele lui, mai ales cele în care îi critică pe americani. I-am atras atenţia lui Cranston că dacă metoda lui nu va da niciun rezultat, e absolut necesar să trecem la acţiune directă de a cere autorităţilor repeziste să-l pună pe Noica în libertate.

Miercuri, 31 octombrie 1962

Masa cu Rică Georgescu şi Boxshall la St. James's. Invitaţia lui Rică. Vorbim despre toate. Rică însă se gândeşte la plasarea unui român, Balica[435][436], ce fusese om de serviciu la ambasada britanică de la Bucureşti. După ce a trecut prin puşcărie a fost, în cele din urmă, eliberat şi la insistenţa britanicilor lăsat să plece din ţară. Rică ar vrea, de altfel, să organizeze un fel de comitet care să se întâlnească regulat pentru a facilita plasarea acestor refugiaţi.

Miss Harris, care lucrează la Foreign Office şi care m-a rugat să ne ocupăm de cazul surorii (călugăriţei) Hildegard (e), vine să mă vadă. Ea mi-a fost prezentată de

435 Inofensive, de la innocuous (în lb. engl.) (n. red.).

436d e coordonare şi comision, căci personal este incapabil de a asigura o bună traducere sau redactare", după cum se menţionează într-o scurtă caracterizare făcută pentru Securitate de Liviu Cristea, colegul lui George Balica la BBC. Merită menţionat şi faptul că, deşi în momentul în care a ajuns la Londra s-a manifestat împotriva regimului comunist, cu trecerea anilor consecvenţa lui Balica a dispărut, la începutul anilor 1970 făcând eforturi să construiască legături economice avantajoase cu regimul de la Bucureşti şi să întreţină relaţii cordiale cu diplomaţii români din Londra (ACNSAS, fond SIE, dosar 772, f. 631 şi dosar 9800).

Lady Birdwood. Voi face ce voi putea; ar fi cea mai mare bucurie, dar nu cred că se poate face prea mult. Ar trebui să aflăm cel puţin unde se găseşte acum. Mi-a adus apoi şi numele a doi alţi preoţi care au dispărut. Ambii călugări catolici.

Sâmbătă, 3 noiembrie 1962

Manya îmi cere să mă duc să o văd. Stăm de vorbă cu ea şi Poremsky (unul dintre şefii NTS-ului, organizaţia revoluţionară rusă anti-bolşevică). Doreşte crearea unui grup de intelectuali sub numele „Noua Teorie Socială" (A New Social Theory). El este puţin cam vag în ce priveşte scopurile acestui grup. E dirijat într-o direcţie potrivită. Deşi nu o spune, această grupare ar fi complementul intelectual, de lungă durată, al activităţii revoluţionare NTS. Îi vorbesc de planurile noastre de a crea un grup de presiune în sânul tuturor guvernelor occidentale.

Duminică, 4 noiembrie 1962

Trec pe la Gaby după-masă şi-l găsesc pe Dolf în salon. Se scuză şi pleacă imediat după aceea. Gaby se poartă teribil în faţa Henriettei.

Joi/Vineri, 8 – 9 noiembrie

La München. Totul merge bine în legăturile cu americanii. Fac raport asupra Expoziţiei „ADEX" lui Minton şi Ott. Le expun, de asemenea, planurile noastre de viitor. Cred că sunt impresionaţi. Minton îmi spune că ar trebui să aducem totul la cunoştinţa lui Sallinger, secretarul de presă al lui Kennedy. Îi spun că am convingerea că vom reuşi să prezentăm totul chiar preşedintelui Statelor Unite în persoană.

Cina o iau cu David Grozier. Mâncare splendidă şi apoi ieşim la „Gisela". Văd pe toţi şefii de departamente, Novak (polonez), Bede (ungur), Belus (slovac) – cehul lipsea – şi Mileff (bulgar). Toţi sunt de acord să lucrăm împreună în această chestiune. Ghiţă Ionescu îmi spune că pe el FIJL nu-l mai interesează. Îmi face însă o figură nemaipomenită. Deşi sunt invitat să iau parte la Conferinţa politică de dimineaţă şi stau acolo cu Grozier pentru cea

generală, Ghiţă îmi cere să plec înainte de începerea conferinţei secţiei româneşti. Toţi cei care au auzit acest lucru sunt indignaţi. Explicaţia este că Ghiţă s-ar teme de concurenţa mea la şefia „Desk”-ului. N-am nicio intenţie.

Am văzut o mulţime de oameni din secţia românească. Amiralul Dumitrescu, de Flers, comandorul Gheorghel, Ciorănescu, Preda Bunescu, Haralamb etc. Cizmărescu este tot aşa de simpatic ca în trecut. Atmosfera este teribilă. Toţi îl detestă pe Ghiţă, chiar şi aceia care au fost duşi acolo de el personal. Doar Bunescu, fiind subşeful secţiei, e foarte grijuliu. Altfel, toţi îl critică pe faţă.

Marţi/Miercuri, 13 – 14 noiembrie 1962

Congresul FIJL la Londra. Totul decurge potrivit planului elaborat de Wierzbiański. Atmosferă plăcută. Valahu, recent ales preşedinte FIJL pentru America, vine la Londra. Nu-l poate suferi pe Ghiţă Ionescu deşi acesta îi este şef sau poate chiar de aceea, în tot cazul, Ghiţă a protestat la FEC împotriva alegerii lui Pascal Valahu la FIJL New York. Omul e cam nebun. De altfel, lui

Ciorănescu i s-a oferit de către Vişoianu ca el să reprezinte Comitetul Naţional Român în Germania. Ghiţă l-a „sfătuit” pe Ciorănescu să refuze!

Joi, 15 noiembrie 1962

Masa cu colonelul Boxshall la Union Club. Îmi vorbeşte de următoarele probleme:

1. Sunt trei români (cu familiile lor) protejaţi [de] Foreign Office pe care doreşte să-i plaseze: Sergiu Vorboreanu cu soţia, Paul Bandu şi George Balica cu soţia şi fiica lor. Urmează să intru în legătură cu miss Conville de la Foreign Office, Welfare Section Personel Departament, dacă pot să le fiu de folos.

2. Guvernul intenţionează să organizeze o linie de vapoare cu Extremul Orient, bazată la Hong-Kong. Mă întreabă dacă m-ar interesa. Răspund DA.

3. Nu poate să mă ajute să-l verific pe Silviu Crăciunaş. Îmi dă însă să înţeleg că sunt anumite

nedumeriri asupra lui. De ce l-au arestat francezii1, de exemplu? I-am spus că dacă Silviu ar fi agent comunist ar trebui să fie un mare artist.

— Au mai fost şi alţii, mi-a răspuns zâmbind.

La rândul meu, am atras atenţia că britanicii nu fac nimic în România. Este doar apanajul unei mari puteri de a se ocupa de toate problemele lumii chiar dacă nu interesează direct. Mi-a ripostat: „Dar noi suntem astăzi putere de mâna a doua”. Totuşi, el crede că situaţia ar fi schimbată dacă s-ar exclude formal întrebuinţarea armelor atomice. Când i-am cerut să mă pună în legătură cu cei competenţi în materie de activitate în România, mi-a spus că el este, astăzi, ieşit cu totul din aceste probleme.

Vineri, 16 noiembrie 1962

Vorbesc cu Mucio Delgado la telefon. Îmi spune că l-a văzut pe Wierzbiariski. „He strikes me as a very confused man”[437][438]. N-a elucidat, însă, am aranjat să luăm masa împreună vineri, 23 noiembrie. Vom vorbi atunci despre toate.

Era să uit. Romi Boilă a fost aici la Londra, adus de mine cu ocazia congresului FIJL. La dezbateri a ridicat o serie întreagă de dificultăţi de ordin pur tehnic. Are, în definitiv, dreptate, dar numai din punct de vedere legal. Când este vorba de a trece la acţiune, aceste formule perimate, adoptate în 1948 de către FIJL, trebuie date la o parte pentru că nu mai corespund realităţii. Altfel, m-am înţeles cu el de minune. I-am dat două costume de ale mele în care nu mai încap bine şi un pardesiu. Sper că nu mi-o va lua în nume de rău, deşi, din experienţa mea, dacă-l obligi, în felul acesta pe un om de principii, cum este Romi, el caută să meargă împotriva ta pentru a-şi dovedi independenţa faţă de propria lui conştiinţă.

Seara mă duc la Victor Styrcea care îmi arată nişte

437 Autorul se referă la evenimentul petrecut în luna iulie 1961 când Silviu Crăciunaş a fost acuzat de poliţia franceză că a intrat ilegal în Franţa.

438 „Mi se pare un om foarte confuz.” (în lb. engl.) (n. red.).

tablouri de transilvăneanul ungur Endor. Vederi ardelene. Nu sunt prea bune şi nu sunt semnate. Cred că n-am să le cumpăr. Are însă nişte „print”-uri, probabil tăiate din vreo carte. Toate bune, depictă1 viaţa românească.

Marţi, 20 noiembrie 1962

Tânărul Balica, scos din ţară de către Foreign Office, vine să mă vadă. Îmi povesteşte cum a fost închis şapte ani[439] pentru singura vină că a funcţionat ca amploiat la Legaţia Britanică din Bucureşti. Ştie multe. Trebuie să-l văd din nou.

Împreună cu Serge Ovsievsky la bazarul organizat de asociaţia anglo-olandeză. Gaby Bentinck face cuvântarea de deschidere. Seara, cină cu Gaby. Situaţia devine din ce în ce mai grea.

De joi, 22 noiembrie, până sâmbătă, 24 noiembrie inclusiv Mircea (Carol) şi Ioana de Hohenzollern stau la noi acasă. Joi am ieşit la teatru (*The Premisse*) şi cină în oraş în patru. Vineri le-am dat o cină acasă. Ceilalţi invitaţi: Gaby Bentinck, Peter Ryde, Derek şi

Bunny Priestley, George şi Rosemary Mitchell. Atmosferă extrem de plăcută. Toţi au rămas până pe la orele 1.00 dimineaţa. Sâmbătă la prânz am mers toţi patru la restaurantul Fu Tong.

Tot acest timp am avut diverse discuţii cu Carol şi Ioana. Ei, şi mai ales Ioana, încearcă să mă atragă cât mai profund în „apele” lor. Încetul cu încetul şi în repetate rânduri, politicos dar ferm, le-am explicat că eu nu pot să mă asociez în niciun fel politiceşte lor. Voi căuta însă să-l ajut pe Carol, pe cât îmi va fi cu putinţă, să-şi stabilească o independenţă financiară sănătoasă. I-am sfătuit, de asemenea, să nu se agite. „Cea mai sănătoasă atitudine pentru Carol, după părerea mea, este una cu totul pasivă”. Ioana nu prea a fost încântată, dar n-a zis nimic. Carol însă a fost cu totul de acord.

Vineri, 23 noiembrie 1962

Masa cu Mucio Delgado, care este de data aceasta

439 Din engl „to depict” - a înfăţişă, a picta (n. red.).

mai deschis faţă de mine decât oricând. Îmi spune fără înconjur că el nu crede în dezvoltarea FIJL-ului pentru că totul va depinde de bugetul aprobat la New York. Or, acolo elementul decisiv sunt Truet (fost Trojanowsky) şi Bolek. Niciunul, nici altul nu sunt convinşi de importanţa Europei. În consecinţă, ei vor plasa emfaza pe activitatea sediului New York în America Latină şi în Asia, lăsând sediul Londra la coadă. El, Delgado, însă face deosebire între mine şi FIJL. Dacă nu poate să susţină FIJL-ul, pentru că acesta depinde tot de New York, aceasta nu înseamnă că nu mă poate susţine pe mine. Să găsesc un alt instrument eficace şi mă va susţine din plin, din fondurile pe care le are la dispoziţia lui pentru activitatea FEC în Europa.

Nu putea să fie mai deschis. Am fost încântat şi oarecum mâhnit. Paradoxal, dar explicabil. Am contribuit mult la crearea FIJL; e greu să te desparţi! Am rămas înţeleşi ca eu să prezint un buget impresionant pentru activitatea FIJL în Europa şi Africa. Dacă este tăiată serios, atunci să continui cu FIJL, dar să mă concentrez pentru activitatea serioasă în a crea un alt „instrument" de acţiune.

L-am văzut pe dl Nasta de la Paris, care lucrează pentru o mare firmă americană. Am vorbit de Vintilă Popescu, pe care căutăm să-l ajutăm.

Luni, 3 decembrie 1962

Sosesc la Paris pentru Conferinţa UNESCO. FIJL şi-a pierdut status-ul datorită lipsei noastre aparente de interes faţă de activitatea UNESCO. Acum trebuie să ne revalidăm poziţia. îl întâlnesc pe Jankowski cu care iau masa la restaurantul românesc Sinaia. Aflu că nici el şi nici Racişski n-au făcut nimic până acum. Finlandezul Lund, norvegianul Gjesdal şi cehul Hercik sunt funcţionarii care contează.

Vorbim apoi despre Bolek şi Rodwund Piłsudski. Bolek are 49 de ani. E de origine din Cracovia şi are şi acum un frate în Polonia. Partidul lor putea să facă ceva, să fie deosebit de celelalte. N-au fost însă suficient de

capabili pentru a-i imprima o astfel de direcţie. Acum Bolek se îndepărtează, imperceptibil, de Piłsudski pe plan politic intern polonez, ca să zic aşa.

Marţi, 4 decembrie 1962

Îl văd pe Hercik. Îmi explică de ce ne-am pierdut poziţia. Ne sfătuieşte să producem evidenţa activităţii noastre şi să invităm reprezentanţi ai UNESCO să ia parte, fie ca participanţi activi, fie ca observatori, la congresele şi activităţile noastre. Miercuri toată ziua încerc să-l văd pe Lund, fără rezultat. Asist în schimb la două dezbateri, una plenară şi una pentru determinarea programului de activitate. Comuniştii sunt foarte activi. Iau parte continuă la discuţie. Reprezentanţii RPR vorbesc o franţuzească impecabilă. Americanii par cu totul absenţi. Mă întreb dacă este rezultatul unei politici internaţionale?!

Aseară, 4 decembrie, am luat cina la Romi şi Pia Boilă. După cină a venit şi un domn [Nicolae] Tabacovici, cumpărat din ţară acum nu tocmai un an prin Jakober. Om inteligent, fost prieten şi colaborator al lui Titulescu. Ştie multe, vorbeşte mult şi interesant. A fost în închisoare ani şi ani de-a rândul, dar n-a fost torturat niciodată. Are 81 de ani, dar arată de 60. „Anii petrecuţi în închisoare, nu lasă urmă”, se zice prin China. De, o fi adevărat!!

Cina cu Gaby Bentinck şi apoi la „L’Eléphant Blanc” unde ne-am luat nişte fotografii foarte reuşite.

Joi, 6 decembrie 1962

Din nou eşec total la UNESCO, atât Lund, cât şi Gjesdal mă evită. Nu mă refuză pe faţă, dar tot amână. Îi voi lăsa în pace cred şi mă voi întoarce la Londra ca să tratez chestiunea în scris.

Masa la Vintilă Horia acasă, cu el şi cu Dimitrie Berea, pictorul. Vorbim despre toate. Apoi mergem împreună la UNESCO şi, în cele din urmă, la studioul lui Berea. Patriotismul acestor doi oameni este impresionant. Mi-au făcut propunerea să începem un fel de societate secretă căreia să-i spunem „Cavalerii Resemnării”, după titlul uneia din cărţile lui Vintilă. Am acceptat cu bucurie,

dar le-am cerut să nu introducă niciun misticism. Am respins, de exemplu, propunerea lui Berea de a administra un jurământ. Cred că totul va fi mult mai serios şi eficace dacă se bazează pe o colaborare dată de bunăvoie şi atâta timp cât este dorită. Fără niciun fel de demnitari sau titluri, „Societatea" să se compună doar din oameni independenţi din punct de vedere financiar, aleşi prin *cooperare*. Toţi să fie legaţi prin cuvânt de onoare să păstreze secretul. Odată ieşiţi, obligaţia păstrării secretului rămâne. Să ne întâlnim cât mai des pentru a stabili direcţia efortului naţional.

Cina am luat-o cu Berea şi cu logodnica lui. Femeie simpatică. Am discutat pregătirea expoziţiei lui la Galeria O'Hara în aprilie 1963.l-am făcut o ciornă pentru scrisoarea ce va trimite lordului Snowdon, soţul principesei Margareta, pe care intenţionează să-l invite ca Patron. De asemenea, pe principesa Marina de Kent.

Vineri, 7 decembrie 1962

Abia sosit, de la Paris, cu vaporul pentru că „smog"-ul londonez a imobilizat tot transportul aerian de 4 zile, ne-am dus la

Liviu şi May Cristea. Lume multă. Avocatul Marsh şi Peter Benenson, ambii din mişcarea Amnesty. Soţii Voroveanu, abia sosiţi din ţară. Ea extrem de dezamăgită. El e bine, senin, curajos. Vorbeşte englezeşte excelent şi e împăcat cu viaţa. A stat mult la închisoare pentru că fusese angajat la Legaţia Britanică din Bucureşti. Silviu şi Sanda Crăciunaş, Iva şi Lala Walton. N-am stat mult pentru că eram foarte obosit, dar am avut ocazia să vorbesc puţin cu Peter Benenson care ţine mult ca noi să-l ajutăm în ce priveşte prizonierii de conştiinţă din RPR. Iva mi-a spus că e gata să mă ajute.

Sâmbătă, 8 decembrie 1962

Petrecere românească. Lume multă. Vreo 80 de persoane. Atmosferă caldă. Vorbesc cu mama lui Mişu Cârciog şi cu mama lui Horia Georgescu, ambele abia

sosite din ţară[440]. Horia mă prezintă: „El ar fi preşedintele nostru dacă am avea un preşedinte. Pe el l-am alege”. M-a surprins şi bucurat mult acest semn de apreciere din partea unuia care n-a fost niciodată printre prietenii mei intimi. Părintele sârb Nicolic a făcut o scurtă predică subliind prietenia dintre popoarele noastre „care n-au avut nicio luptă, nicio ciocnire, de-a lungul secolelor”.

Marţi, 11 decembrie 1962

Primesc o scrisoare de la Ion Iliu din Viena, alăturându-mi „pentru munca pe care o depun în slujba neamului” o mică broşură a unei plângeri la împăratul Austro-Ungariei semnată la 1867 de Georg Baritiu şi dr. Johan Raţiu. Sunt încântat să o primesc.

Joi, 13 decembrie 1962

Balica vine să mă vadă. Îmi spune că a auzit că eu am fost autorul moral al cărţii *The Lost Footsteps* a lui Silviu Crăciunaş, şi-mi cere sfatul dacă ar trebui să încerce să scrie şi el ceva despre experienţele avute. L-am încurajat, bineînţeles, şi i-am cerut să-mi arate vreo câteva capitole imediat ce le are gata. Îmi place omul şi am fost foarte

---

440 Potrivit informaţiilor din dosarul său, Mihai Cârciog i-a plătit intermediarului Henry Jakober 45 000 de dolari pentru ca acesta să negocieze cu Securitatea obţinerea acordului de a părăsi România şi a actelor legale pentru mama sa, Zoe Cârciog, şi pentru cumnatul său, Radu Boroş împreună cu soţia şi fiica. Câţiva ani mai târziu, din cauza neadaptării, mama sa a cerut repatrierea. Aflat la petrecerea menţionată de Raţiu în jurnal, Ion Murgu a raportat Securităţii că „persoanele de atracţie la această serbare au fost mama lui Cârciog Mihai şi mama lui Horia Georgescu, sosite recent din ţară după afirmaţiile lui Cârciog şi Georgescu prin intermediul lui Henri Jacober contra unor sume de bani. Referitor la această problemă în special Cârciog Mihai a rugat pe toţi cei cărora le-a spus să nu divulge şi mai ales să nu publice în presa fugarilor date despre modul în care a ajuns mama lui în Anglia deoarece s-ar putea ca autorităţie române să nu mai dea drumul nimănui din ţară. Silviu Crăciunaş, care a participat la această serbare împreună cu Sanda Stătescu a fost mai vesel şi mai bine dispus ca oricând, căutând să se facă admirat de toată lumea. Sursa explică acest lucru prin faptul că, după mai mulţi ani de mizerie, prin publicarea cărţii sale a câştigat ceva bani” (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, voi. 2, f. 2 şi dosar 104, voi. 9, ff. 400-401).

amuzat să am confirmarea că se cam ştie astăzi care a fost adevărul – sau măcar parte din adevăr – în ce priveşte producerea cărţii lui Silviu.

N. Dianu îmi scrie de la Paris şi alătură un articol publicat de *Soviet Weekly* în care atacă pagina dedicată Basarabiei în *Guardian*. E clar că-i doare chestiunea. E păcat însă că am făcut o eroare nevoită. Şi comuniştii s-au legat, evident, tocmai de ea. În pagina din *Guardian* eu am publicat reproducerea unui afiş sovietic referindu-mă la el drept „decretul de evacuare" a românilor din Basarabia. De fapt, a fost prezentat drept „invitaţie" de a emigra în terenurile virgine din Asia. Am verificat. Este explicaţia dată în broşura „Pro-Basarabia" publicată de Nandriş-Dianu. Cum nu înţeleg ruseşte, eu am fost cu totul de bună credinţă. Nu este acum nimic de făcut. Păcat, însă, că nu se poate conta deloc pe sobrietatea şi exactitudinea românilor. Am vorbit cu Victor Zorza de la *Guardian* şi mi-a confirmat opinia aceasta. Să scriu o scrisoare editorului dacă vreau, m-a sfătuit Zorza. E o greşeală. Abia atrag atenţia asupra erorii mele, căci sovieticii nu răspund niciuneia dintre acuzaţiile mele. Relevă doar eroarea! Caracteristic.

Vineri, 14 decembrie 1962

Masa cu Alastair MacDonald. Îmi spune că e foarte dezamăgit de cumnatul său. N-are caracter. Nu luptă. N-ar fi surprins dacă Livezeanu s-ar întoarce în RPR într-o bună zi. De seara până dimineaţa la Woodbridge (Seckford Hall) în Suffolk. Weekend plăcut şi odihnitor.

Luni, 31 decembrie 1962

Vane Ivanovic la mine la birou. împărţim rolurile pentru şedinţa European Atlantic Group, asupra relaţiilor cu Europa Răsăriteană. Îi explic, de asemenea, că după părerea mea drepturile noastre în Europa Răsăriteană nu vor fi validate niciodată fără o luptă susţinută. Trebuie să evităm sacrificii de oameni, însă, este esenţial să începem să aruncăm în aer sediile partidului comunist. El a fost de acord. Prea ne-am englezit în metode.

Abbot, Frank 276, 277, 290, 292 Acheson Gooderham, Dean 369, 386

Adám, István 305 Afrim, Adrian 120, 121 Albon, Augustin 505 Amăriuţei, Constantin 560, 572 Amery, Julian 58 Anders, general 259, 553, 633 Andronescu 549, 562, 563 Anghel, Atanasiu episcop 315 Anghelescu, Petre 452, 460, 462 Apponyi, conte 445 Ardeleanu, Florea (Floricã) 293, 296 – 298

Arsene, Constantin 161, 409 Arion, Constantin 382 Arion, Radu Scarlat 382 Arion, Scarlat (fiul) 382 Arpad, pr. 533 Asher 257 Askew 377 Astor, colonel 496 Atholl, ducesa de 306 Attlee, Sir Clement 6, 66, 82.

495, 583

Auer, Paul 365, 599, 608 Aver, Paul 358

Ayer, Sir Alfred Jules 570, 571 Aziz 483

Back, J.L.P. 210, 250 Baicu, Virgil 55 Bailey, Mike 223 Baistow, Tom 153 Bajorinas 324, 520 Baker, Eric 486 Balaban, Iulian 392, 427, 520 Balica, George (Gelu) 650, 651, 653, 654, 659 Balint, Ionel 504 Balint, Mircea 504 Balint, Octavian (Tavi) 504 Bandu, Paul 653

Barbu, Zevedei 440, 493, 529, 535

Barker, Noel 422 Barley 546 Barnes 445, 462, 487 Bart, Răul (Jean) 175 Bartók 360 Bateman, Chew 267 Bateman, Katlleen 267

Baverstock 244 Bădescu, Coca 388 Băleanu, Jules (Jean) 359, 519, 520 Bălţei, Domiţian 69, 70, 516 Bărbat, V., preot 274 – 276, 280, 281, 288, 533, 534 Bârlea, Octavian 271, 272, 397, 398, 410, 528, 532 – 536, 567, 631, 634

Beaton, Cecil 512 Beaumarchais, conte de 365 Beaumont, Binky 197, 218 Beddington, Claude 216 Beddington-Behrens, Sir Edward 368, 454, 579, 582, 583, 609, 637, 644

Beldeanu, Oliviu 21 – 23, 31, 52, 71, 75, 76, 92, 137, 138, 143, 147, 201, 221, 255, 280, 303 – 305, 308, 318, 319, 321, 322, 325, 330, 334, 340 – 347, 353, 405, 522,

538 Beldiceanu 528 Belitoareanu, Ketty 273 Belitoareanu, Traian 273 Belu, Gelu 179, 181, 273, 293 – 300, 304, 318
Bell, Ronald 285, 289, 305, 324 Bellalta, Jaime 570 Belville, Rupert 274 Benenson, Peter 208, 268, 429, 430, 439, 447, 462, 486, 511, 526, 542, 570, 597, 639, 642, 658
Beneš, Edvard 162, 223 Beniuc, Mihai 649 Bentinck, Dolf 365, 512 Bentinck (Thyssen), Gabrielle (Gaby) Wilhelmine Hedwige
Marie 20, 118, 178, 183, 185, 215, 240, 278, 315, 365, 370, 392, 417, 524, 537, 548, 555, 556, 579, 583, 585, 590, 608, 632, 639, 654, 657 Benvenuti, Lodovico 360 Beran, episcop 492, 570 Berea, Dumitru (Dimitrie) 55, 65, 507, 647, 657 Berger, Josif311, 312 Berlin, Isaia 175, 176 Berk, Curtiss 198 Bernard, Willem 356, 368 Bernard (Bercovici), Noël 23, 71, 80, 90, 91, 99, 100, 144, 154, 174, 199, 208, 211, 277, 290 – 293, 319, 320, 322, 329, 357, 361.
407.447.600.605
Berry, Doreen Marguerite 69, 85, 86, 108, 109, 118, 124, 133, 135.
144, 145, 168, 286, 305, 308.
324.346.363.597.605 Beeryman, Jim 373 Bessborough, Frederick Ponsonby al IX-lea lord de 198, 391, 512, 517
Bevan, Aneurin 66, 69, 82, 348
Beza, Marcu 479
Bianu, Cornel 58, 62, 83, 84, 117.
145, 155, 165, 224, 342, 367, 376, 379, 382, 386, 395, 522, 569
Björnsson, Bjørn 372, 561 Björnsson, Maria Elena Viviane Eva 372
Birdwood, Christopher (Chris) 145, 146, 162, 265, 307, 311, 342, 343, 368, 463, 507, 515, 516, 518, 553, 555, 559, 563, 579, 580
Birdwood, Jady Jane 146, 307, 347, 461, 471, 549, 562, 563, 638, 651
Black, Ron 596, 598 Blackburn, Albert Raymond 170,

245
Blidaru, Ana 325 Bloch, Lionel 158, 218, 453, 454, 456, 515, 546, 581, 596 Blom-Cooper, Louis 486 Bocu, Sever (doamna) 141, 626 Boilă, Pia 508, 520, 524, 568, 656 Boilă, Romulus (Romi) 112, 143, 144, 159, 164, 165, 179, 185, 210, 240, 242, 322, 332, 359, 361, 380, 395, 430, 436, 465, 507, 518 – 521, 523, 545, 547, 567, 597, 603, 605, 654 Boilă, Zaharia 505, 617 Boldizsar, Ivan 544, 545 Boling, Betty, 128 Bonham Carter, Mark 334, 404, 444
Boothby, Sir Robert 198, 514, 515 Bordş, Caius 276 Botez, Demostene 288, 290, 620 Botnar, Marcela 244 Botnar, Octavian 243, 244 Bourguiba, Habib 485 Bowles, Chester 378, 408 Boxshall, Edwin George 45, 422, 435, 650, 653
Bradley, Martin 552, 580, 632 Bramford-Griffits, Francis 172 Brandt, Willi 539 Brass, Sally 206, 348 Bratescu, Stanciu 410 Bratianu, Vintila 65
Brâncoveanu, Constantin Basarab 452
Brâncoveanu (Ştirbey), Marina 450, 452
Brech, Ronald 493, 507 Bregman, Aleksander 97, 131, 146, 363, 552 Brittain, John Catlin 495 Brittain, Vera 495 Brook, Sir Norman 209, 269 Brown, colonel 273, 379, 404, 497, 498, 508 Brown, Douglas 551 Brown, George 134 – 136, 146 Brown, Irene 68 Brown-White 497, 498 Brunschvig 138 Bryant, Sir Arthur 213 Bulganin, Nicolai 24, 117, 122, 126, 134, 201, 251 Bunescu, Alexandru 79, 113, 349, 465
Bunescu, Preda 179, 182, 546, 599, 600, 652
Burileanu, Aristide 359, 362 Burroughs, Ronald (Ronnie) 101, 102, 300, 301, 516, 565, 571, 578 Butariu, Miron 371, 382 Butcher, Sir Charles 290 Butculescu, Elena 396 Butler, Arthur 44, 217, 339, 340, 401, 402, 405, 422, 425, 436, 547 Buxton, Keith 637, 640, 641 Buziński (Vladimir), Alexandru Bogdan 628
Callimachi, Anne-Marie 314, 452, 575, 582, 586, 608 Camilucci 534
Campbell, Nigel 537, 636 Campbell-Johnson 261

Canetty, Peter 67 Canini, Marco Antonio 358 Cantacuzino, Marie-Lyse 170, 277, 362, 601 Cantacuzino, George 536 Capros, Carol episcop 631 Caragaţă 528, 536 Carandino, Nicolae 297, 298 Caranfil, Nicolae Gh. 126 Cardi, Pierre 397 Carr, E.H. 217

Carnac, Robert 197, 215, 226, 272, 325, 343 Carp, Ioana 525 Carp, Mircea 372, 525 Carroll, Nicholas 213, 305, 491 Cartwright, Hillary 584 Casassovici 163 Cassing, Ella 206, 348, 445 Castro, Fidel 373, 381, 382, 386 Cavendish-Bentinck, kay, 564 Cazaban 179, 182, 395 Călinescu, Adela 141, 252, 395, 396, 397

Călinescu, Barbu 251, 395, 397 Călinescu, Viorica 187 Cârciog, Mihai (Mişu) 61, 69, 81, 89, 99, 171, 172, 194, 195, 197, 220, 281, 283, 284, 437, 438, 491, 543, 544, 549, 604, 658 Cârciog, Alexandra (Sanda) 81, 197, 245, 247, 283, 305, 363, 434, 437, 438, 549, 584 Cerbu 528

Cercega, Traian 134, 135 Cerghizan 505 Chandris, Mimis 486, 556

Cheetham, Sir John 418 Chendi, Ştefan 594, 595 Cheţianu, Emil 504 Chintescu, Bobi 294 Chirilă, Ion 52, 75, 138, 330, 406 Chiuzbăian, Todi 179, 533, 534 Chivari 179 Chişinevski 259 Choremi, André 418 Choremi, Mariola 418, 495 Churchill, Randolf 274 Churchill, Winston 110, 250, 576, 583, 646

Cânta, doamna 237 Ciochină, Teodor 52, 75, 140, 255, 265, 267, 269, 303, 304, 318, 319, 321, 326, 330, 405 Cioran, Emil 346, 493, 584 Ciorănescu, Alexandru 355, 567 Ciorănescu, George 179, 181, 355, 357, 358, 359, 599 – 601, 652, 653

Ciorba, Ioan 615 Cizmărescu, Mihai 292, 652 Clayton, Sam 147 Codrescu, Stan 52, 72, 75, 92, 138, 221, 303, 305, 345 Codru-Drăguşanu, Ion 407, 631 Cojocaru, Iancu 390 Collins, Billy 244, 267, 269, 323, 328, 401, 420, 427, 439, 581 Collins, Ian 209 Collins, Sarah 244, 420 Colvin, Ian 65

Comaniciu, Horaţiu 181, 186, 321, 349, 367 Conant, Melvin 386 Constant (Danev), Steven 338, 341

Constantinescu-Ialomi ţa, Gheorghe 197, 245, 247, 363 Constantinescu, Grigore (Gou) 58, 59, 62, 136, 155, 158, 219, 224, 284, 306, 308, 325, 361.

517, 520, 542, 600 Constantinescu, Leontin 225, 546 Constantinescu, Miron 259 Convers, Tony 153 Cooch-Behar 473 – 476 Cooke, Roger Gresham 579 Corbally, Diana 220 Corcoran, Thomas Joseph 377 Cornea, Victor 117, 118, 121.

123, 124, 145, 154, 173, 179, 180, 194, 203, 206, 210, 213, 214, 217, 218, 244, 250, 270, 275, 276, 279, 284, 305, 333, 336, 343, 345 – 348, 351 – 355, 386, 398, 405, 445, 462, 514.

518, 566, 577, 578, 580 – 587, 598, 640

Cosma, Gheorghe 271 Coste, Brutus 223 – 225, 353 – 356, 361, 371, 375, 376, 382, 521, 545, 546

Coşereanu, Alexandru 325 Contos, George 347, 351, 405 Cordero, Harry 220 Crainic, Nichifor 620 Craioveanu 505 Crankshaw, Edward 597 Cranston, Maurice 571, 572, 578, 596, 649, 650 Crawfield 53

Crawley, Aidan Merivale 196 Crăciunaş, Silviu *passim* Cresiu, Roman 276

Cretzianu, Alexandru G. 64, 179, 188, 210, 327

Cristea, Liviu Nicolae (Puiu) 87, 114, 171, 191, 203, 253, 255, 256, 275, 284, 332, 333, 440, 553, 658, 604, 632, 651 Cristea Savel (Crăciuna§), 231, 233 Cristea, Vasile (episcop) 553, 556, 563, 566, 582, 630, 631 Cristoloveanu, Gheorghe 95, 100, 103, 279

Crockett, Gib 373 Crozier 292, 609 Crowther, Sir Geoffrey 512, Crosfield, George Rowlandson 170

Cummings, Michael 363, 628 Cutava-Barozzi, Tanfi 621 Czerwiriski 416

Daines, Percy 82 Dangerfield, Elma Tryphosa 512 Daniel, Norman 58, 203, 439 Dargas, Antoni 223, 325, 555, 559, 577

Daponte, Dinu 8, 61, 89, 195, 207, 283, 284, 355, 461, 486, 540, 543, 546, 549, 556, 592, 596 Davis, Clement 198 Davis, Ecaterina (Coca) 69, 86, 89, 99, 123,

124, 213, 280, 529, 531
Davis, Lawrence 69, 584 Davis, Nibbs 637, 639, 642, 643 Dawill, Hans 128, 539, 572, 580, 589
De Chastelain 86 De Freitas, Geoffrey 58, 63
De Gatterburg, Liviu Venetu 397, 604
De Gaulle, Charles 365, 409, 536, 546
De Madariaga, Salvador 179, 425, 453
De Maistre, Joseph 222, 348 De Pargas, baroneasă 445 De Wohl, Louis 444 Deakin, Bill 284, 286 Debousse 360 De cei, Aurel 22 Dehling 257
Delgado, Mucio Fernandez 410, 411, 511, 519, 520, 547, 548, 554, 570, 573, 581, 608, 609, 624, 627, 632, 636, 653, 655 Denchar, Franck 577 Dene§, Ivan 285, 312, 313 Denny, Lundwell 374 Derrick, Michael 316 Devaux, Alexandra 55, 104, Dianu, Nicolae 597, 659 Dimăncescu, Dimitrie 250 Dimitrov 180, 376 Djuvara, Neagu 291, 293, 446, 507 Doerflinger 333
Doicaru, Nicolae 10 – 12, 32, 464, 623, 630, 634 Doncaster, miss 343 Donelley, Desmond 422 Douglas, Lon 392, 393, 418 Drăguescu 534 Drămba 178, 181 Drinkwater 257 Du Mont, Neven 215, 216 Dubois, René 68, 71, 72, 78, 80, 87, 92, 221, 326
Dudinţev, Vladimir 276, 346 Dulles 309
Dumitriu, Petru 508, 559, 560, 614, 649
Dumitru, Tudor 345 Dumitru, Vasile 164 Dumitrescu, Gheorghe Ştefan 319, 320, 322, 349 Dutt, C.S. 479 Dürrenmatt 551
Eftimiu, Victor 649 Eisenhower, Dwight 65, 215, 305, 309, 315, 323, 329, 373, 522 Ehrenburg, Ilia 172 Elder, Duke 393 Elek, Paul 491, 544 Eliade, Mircea 346, 395, 528, 535, 536, 584
Ellerington, Dan 106, 630 Ellerington, Ioana 601 Elliot (lord St. Germans), Nicky 274, 370, 644 Elliot, Walter 210, 219 Emilian, Ion Valeriu 90, 111, 318, 319
Eppstein, John 336, 346, 351, 352, 354
Epuran, Ionel 317 Ermenţi, Abas 182 Evans, Robert French 265, 377

Farr, Walter 227 Farringdon 314 Farson 552 Fay, Gerald 97
Fărcăşanu, Mihai 56, 62, 67, 72, 73, 77, 84, 91 – 99, 102 – 106.
110, 115, 126, 131, 138 – 143, 158, 175, 191, 201, 279, 321, 353, 379, 383
Feeney, Margaret 24, 121, 526 Feier, Flora 433, 517 Fekett 143, 144 Felezeu, Ion 614.
Feltin, arhiepiscop 460 Fenston, Felix 452, 453, 537, 644 Ferenc, Nagy 180, 356, 542 Figl 374
Filderman, Gabriel 543, 550 Filderman, Wilhelm 74, 76, 89, 543
Filipovicz 487, 547, 560, 564 Fington 492 Finker, Sir John 495 Finney, căpitan 199 Finnigan 218
Fish-Armstrong, Hamilton 386 Fischer, Louis 172 Fletcher-Cooke, Charles 58, 63, 89
Flegon, Alecu (Olec Flegonf) 197, 243, 247, 248, 259, 346, 350, 444, 519, 637, 641 Florescu, Radu 634 Floyd, David 98, 260, 342, 343, 450, 452, 580, 611 Forster, Franck 160 Foster, Arthur 239 Franasovici, Richard 38, 157, 244 Fraser, Tom 125 Fraser, Hugh 556 Freeth, Denfil 492 Fulbright 373, 374, 406 Fürst, Jakob 277
Gafencu, Grigore 73, 74, 78, 84, 89, 91, 94, 99, 126, 127, 138 – 141, 161, 180, 193, 194, 211, 215, 224, 257, 308, 489, 564, 624 Gagarin, Iuri 512 – 514, 527 Gaitskell, Hugh 134, 135, 556 Galante, Pierre 418 Galia, Adolf Clarence 67, 90, 111, 125, 220, 266, 308, 597 Galia, Larry 220, 544 Gáli, József 258, 260 Ganea, [Iosif], secretar 1275, 314 Gane, Petrica 389 Ganea, Nie. 617 Gardner 316 Gârliński, Joe 192, 395 Gatti, Robert 218 Gavrilescu, Kitty 245 Gavriliuc, Mihai 32 Gawrilović 368 Gärdu§, Tavi 504 Garnea-ä 329, 330 Gäzdaru 291
Gáldáu, Florian (Florea) 24, 56, 122, 148, 169 – 173, 177, 378, 383, 387 – 390, 577 Gárbea-Tomellini, Zoe 535 Gelsey 210 Gemne 310
Georgescu, Adriana 139, 275, 280, 287, 525
Georgescu, George 437 Georgescu (Izbaşoiu), Horia

550, 658
Georgescu, Teohari 505 Georgescu, Valeriu (Ricá) 514, 519, 521, 549, 550, 628, 650
Germenţi 356 Gerson, Jack 279, 281 Gherman, Eftimie 39, 40, 79, 126, 127, 139 – 141, 159, 211, 291, 406 Gheorghe, Ion 69, 73, 74 – 78, 88, 94, 292, 304, 318, 322, 349, 528 – 529, 601
Gheorghe, Ionel Nicolae 292 Gheorghel (comandor) 294, 322, 349, 652
Gheorghiu, Constantin Virgil 165 Gheorghiu, Nicolae (Nicky) 86, 101, 308
Gheorghiu-Dej, Gheorghe 7, 343, 368, 497, 500, 505, 591, 619, 620 Ghilezan, Emil 8, 138 – 143 Ghilezan, Ionel 504 Ghyka, Matila 450, 452, 630, 632 Gibson, Gladys 283 Gibson, John 25, 122, 151, 153, 364, 366
Giesler 129, 588, 589 Gilman, Anne 641, 642 Giurgiu, Coca, 388 Giurgiu, Mircea 388 Gladwyn, lord 512 Glenville-Brown 136 Gligor, Ion 614 Goedhart, Frans 360 Goia, medic 238, 423, 426, 504, 611, 617, 618, 620, 625, 626 Gomułka, Władysław 225, 350 Goodman, Austice 196, 267, 364, 519
Goodman, Sir Victor Martin Reeves 200, 247, 267, 364, 519, 587
Gordon-Walker 146 Goss, John Mitchell 196, 199, 209, 216
Gould-Adams, Richard 512 Gould-Lee, Allan 628, 630 Graham, D.M. 85, 124, 125, 145, 324, 346 Graner 195, 278 Gray 359 – 362 Greene, Graham 650 Greenwood, Anthony 339, 340 Greenwood, Arthur 170 Gregorian, Alexandru 90, 142 Gretton, dr. 107, 133 – 135, 144, 286, 305, 307, 308, 333, 346 Griffiths, François 68 Griffiths, William 309 Grocholski 259, 311 Grodzicki, L. 182, 183 Groza, Petru 161, 286, 289 Grozier, David 601, 627, 652 Gurian (Armenok Gurdikian), Armand 600 Gurdjieff, G.1.226
Habsburg, Anna de 583 Hailsham (Quintin Hogg), lord 274, 513 Hagipetru 442 Hajdu 199
Haley, Sir William 565 Hall, Glenville 219 Hambro,

Carl Joachim 68 Hamilton-Kerr 463 Hampoliere, Paddy 305 Hankey, Dodo 68, 155 Harman, William 323

Harari, Manya *passim* Harding, Charles 418, 444, 564 Hargreave, Sir John 207 Harkeness, Dorothy 155 Harmsworth, Vere 636 Harvey, Ian 261, 264, 265, 267, 269

Harriman 359 Hafieganu, Emil 614 Hayes 153, 154, 247, 252, 253, 262, 263, 287 Hayward, Max 127, 173 Hazlerigg, Doussa 541, 548, 564 Hanoi, Mihaiu 373 Healey, Denis 107, 488 Heath, Ted 206 Hefter, Rémy 117, 363, 586 Heim, George 445 Heller 365

Henderson, Nico 638, 640, 641 Herescu, Ioana 70, 86, 89, 124, 308, 491, 635

Herescu, Nicolae 70, 78 – 80, 96, 528

Heressy 104 Heusinger, Jimmy 418 Hewitt, John 243 Hill, Charles 265 Hinchinghrooke, Lord 119, 124, 125 – 126 Hinterhof 311

Hiott, Constantin (Dinu) 164 Hire? 149, 150 Hlavaty, Václav 553 Hoare, Marigold 59 Hoare-Belisha, Leslie 489 Hobbs, inspector 25, 121, 177 Hodza, Feodor 180, 182, 183

Hohler, H.A.F. 59, 60, 64 Hollingworth 208 Hollis, Christopher 493, 507 Holmes, Mary 343 Home, Lord 511, 518, 624, 638 Hood, Talbot 493, 624, 627 Horia, Vintilă 415, 445, 462, 464, 486, 491, 496, 531, 635, 639, 657 Hormos, Carol 288 Horodniceanu, Constantin 537 Horne, Nina 206, 445 Horne, John 624 Horrocks, Sir Brian 422 Hossu, Iuliu 504 Hostler, col. 514

Hru? ciov, Nikita 24, 117, 122, 126, 127, 134, 201, 264, 276, 343, 368, 409, 411, 525, 565, 622 Hubbock, David 495, 543 Hudson, G.F. 212 Hulton, Sir Edward 367 Humphrey, Hubert H. 6, 369, 370, 372, 408

Hunt, Carew 269, 312, 343 Hunter-Blair, Kitty 269 Hutchinson, Sir James 358, 512

Iacobescu, dr. 217, 218 Iasiński 329, 330 Iddon, Don 363 Ienciu, Doru 294 Ierunca, Virgil 159, 165, 287, 507, 508

Ignorus, Paul 580 Ilea, Vasile 534, 545 Iliescu,

Ecaterina (Titinica) 65, 88, 170, 209, 269, 283, 453, 525, 554

Iliescu, Gheorghe Emil 47, 65, 66, 94, 98, 155, 170, 172, 174, 191, 194, 195, 200, 202 – 204, 250, 265, 306, 329, 607 Iliescu, Nicolae 528 Iliu, Ion 186, 238, 294, 659 Iliuska, Fira contesă 272 Ionescu (Ionesco), Eugen 272, 325 Ionescu, Ghiţă 58, 69, 80, 81, 87, 88, 111, 112, 126, 220 Ionescu, Naum 372 Ionescu, Vladimir 355 – 357, 600 Iovanovici 383 Iroaie 528 Ironmonger 198 Ivanovic, Ivan (Vane) Stefan 454, 488, 490, 537, 547, 582, 609, 636, 637, 660

Jakober, Henry 568, 569, 584, 603, 604, 635, 656, 658 Jalea, Victor 276 Jantschek 498 Jahr, Konrad 74 Jasinsky 84

Jeffcote, inspector 21, 24, 25, 121, 122, 198, 199, 261, 262, 344, 350 Jefferson 70, 71, 91 Johnson, Lyndon 374 Johnson, Paul 222 Johnston, Elizabeth St. 116 Joynson-Hicks, Lancelot William 170

Josten, Josef (Josif Stein) *passim* Justus, Roy 370, 371, 375

Kaenel, von 129 Karastojanova, Vlada 332

Kastly, Tony 177 Kavan, Pavel 327 Kazak 463 Keegan, Mary 364 Keller (Gottfield), Friedrich (Freddy) 62, 64, 67, 72, 73, 80, 101, 326, 343, 344, 446.

Keller, Gertrude 326, 446 Kenilworth, Jean 641, 642 Kennan, George F. 329, 334 Kennedy, Jack 496, 505 Kennedy, Jacqueline 496 Kennedy, John F. 409 Kennedy, Ludovic (Ludo) 169, 203, 355, 444 Kent, Stella 226, 657 Kerby, Henry 394 Kerenski 205 Kerry, miss 167 – 169 Kersten, Charles 77, 143 Kessi, inspector 138 Khan, Ali 365, 392 Khan, Ayub 472 Khan, Axel 477 Khetly, Anna 553 Kindersley 208 King, John 340 Kirk, John 172, 383, 384 Kircklehmer, avocat 318 Kissinger, Henry 360 Kleinmichel, conte 247 Koestler, Arthur 301 Korboriski, Stefan 376 Kowaleski, colonel 368 Kowarschik, prof. dr. J. 498 Koziell 453

Kovago 382

Kretzman, Edwin 374, 375
Labetz 455 Lahiri, Anjali 473 Lambert 53
Lambrino, Carol Mircea, alias Carol de Hohenzollern 98, 99, 179, 415, 576, 591, 624, 645 Lancaster, Caryl 342 Lancelot, lordul William 170 Lang, pr. iezuit 492 Lan za, Alice 445 Lan za, Cesare 445 Lapedatu, Aureliu 353 – 355, 397 Laroque (Trandabur), Doina 350, 351, 363, 364, 394, 405, 537 Latey 116, 117
Lavrenele 455, 465, 493, 547, 554 Lazăr, Constantin Petre 55, 98, 104, 105, 156, 161, 200 – 204, 225, 319, 333, 338, 357, 376, 465, 532
Lazăr, Ilie 276, 504 Lazăr, Petre 414, 461, 462, 562, 632
Lăzăreanu (Lazaroviri), Alexandru Le May, general 373 Lecuyer, Emilienne 235 Lederer, Lajos 97, 107, 108, 198, 212, 410, 412, 418, 419, 491, 496, 525, 548, 590, 591, 597, 598, 628 Lee, Jenny 198 Leeston, Osyth 333 Leich, John 491, 525, 547, 570, 580, 583, 608, 627, 632, 636
Lejeune, Anthony 223 Lenchevsky, Oleg 565 Lepàdatu, Ion 614 Levi, Ben 268 Lewis, Jack 70 Lewisham, Lady 370, 444 Libitch 365 Librach, Jan 272
Liddell, Guy Maynard 167, 193, 268
Liman, Horia 410 Lindsay, Martin 119, 120 Lipton, Mimi 581 Lipton, Peter 581 Livezeanu, Ion Mihai 566, 568, 578, 660
Lloyd, Selwyn 495 Lobey, Radu 397 Lovat, Lady 445 Lovat, lord 541 Loveridge 352 Lovinescu, Monica 287, 508 Lorinc, Tamas 257, 260 Luca, Mihai 159, 164 Luns, Joseph 391 Lurie, Stan 151, 221, 343, 351 Lücke, bancher 472
MacDonald, Alastair 168, 246.
266, 280, 287, 311, 324, 394, 525, 564, 566, 660
MacDonald (Livezeanu), Marie-Jeanne (Jeanette) 246, 266.
267, 275, 351, 363, 394, 566 MacLeod, Iain 513 Macmillan, Harold 305, 324, 329.
409, 518, 579, 583, 637
Macmillan, Maurice 488 Maior, Emil 505 Maitland,

Patrick 58, 206, 274, 276, 284, 285, 287 – 289, 305, 323, 394, 444, 491, 543 Maitland, Stanca 206 Malaxa, Nicolae 224 Mallattien 135 Manea, Gruia 30 Maniu, Iuliu 58, 84, 113, 117, 181, 210, 213, 255, 314, 360, 514, 569 Manley 217

Manuilă, Sabin 186, 523 Marffy-Mantuano, doamna 307 Marffy-Mantuano, Tomy 260 Marinca, Genu 284, 504 Mantia, Nicolae (Nicky) 431, 433, 445, 482, 546, 549, 560, 579, 585, 592, 594, 606 Mantia, Gheorghe 432 Martin, Kenneth 491 Márton, Aron 289 Masaryk, Jan 327, 363 Massens, Willis 382 Masters, Frank 198, 577 Masterson, Thomas Samuel 519 Mastnik, Zdeněk 601, 637 Mastronardi 92, 138, 303, 304 Mattar, Paul 539 Matti, Hans 74

Maudling, Reginald 495, 512, 556 Maurer, inspector 71 Maurer, Ion Gheorghe 140 – 143, 251

Maxwell-Scott, Michael 450, 452 Marie, Gheorghe 504

McArthur 181 McCarger 325, 360 McCarthy, Julia 216 McGee, Warren 139 McHale, Ed 131, 181, 325, 360, 381 – 385, 491, 570 McKitterick, T.E.M. 217 McLean, Billy 100 McNaughton, Bunty (Jane Cobb) *passim*

McWhirter, Ross 149 Me Whiter, Norris 517 Menache, Adrien de 305 Menczer, Bela 310 Mercier 326

Meţianu, Silviu 179, 584 Mikes, George 627 Mikołajczyk, Stanisław 183 Mikoyan, Anastas 237 Milford-Haven, David 274 Milne, Alasdair 154, 244 Miller, Bruce 218 Minton, Bob 511 Mitchell, George 195, 226, 655 Mitrany, David 630 Moiş, Aurel 32 Moldovan, Vasile 177 Monroe (Gheorghiu), Manuela 89 Montblat, Eileen 348 Montblat, Freddy 348 More, Thomas 518 Moore, Harvey 258 Morariu, Bonaventura 536 Mordler, fraţii 67 Morrison, Herbert 463, 632, 633 Mortimore 365 Moscopol 389

Mota§, Vintilă 600 Moulinier 546 Mountbatten, Earl 495, 496 Moussou, Vasile 382, 383 Munteanu, Basil 584 Munteanu, Neculai Constantin 372

Mureşan, Grigore 617 Murşn, Ioan (Daghi) 181, 295,

402, 403, 494, 504 Murgu, Ion 7, 18, 19, 35 – 39, 45, 49, 130, 157, 174, 222, 249, 250, 254, 265, 288, 289, 313, 341, 370, 406, 408, 410, 572, 631, 532, 658 Murri, A. 303, 304 Muston (Noica), Wendy 346, 393, 394, 430, 446, 462, 463, 486, 492, 584, 597, 604 Musulin, Janko von 512 Müller, Florian preot 139 Myrdal, Alva 551

Nagy, Ferenc 180, 182, 356, 542 Nadler, Emil 547 Nandriş, Grigore 87, 126, 136, 137, 147, 155, 171, 192, 199, 209, 275, 282, 284, 293, 306, 347, 351, 440, 597, 631, 659 Nandri? Mabel 428, 462, 557 Nedelcu (Nedelcu Mihailov), Mihail 11, 12, 28 – 31 Nef, Max 525, 552 Neferu 184 Negru, Agenor 617 Nehru 476, 479, 495, 525, 526, 528, 529, 540

Nestor, Ignat 410 Newman, Bernard 363 Nicoll, Maurice 226 Nicola, Ion 383

Nicolae, prinţul 73, 74, 329, 397 Nicolson, Harold 227 Niculescu, Barbu Gh. *passim* Niculescu, Barbu Mihai 63 Nixon, Richard 369, 372, 375, 398, 406, 409, 436 Nkrumah, Kwame 485 Noica, Constantin (Dinu) 346, 393, 430, 439, 446, 447, 462, 486, 492, 493, 515, 517, 540.

555, 570, 572, 578, 584, 587, 596, 604, 605, 649, 650

Nolting 365

Norstad, general 391

Novae, Corneliu 517, 575, 582

Obersovszky, Gyula 258, 260 Ochiu', Dumitru 52, 75, 138, 318, 321, 322, 403, 406, 409 O'Hara, Gerald arhiepiscop 172, 276, 547, 625, 627, 630, 632 Onaca, Emil 507 Onaca, Ion 672 Opper 153, 156, 174, 311 Opran, Mihail 185, 293, 294, 295 Oprean, Nicolae 7, 35, 316, 497 – 500, 502, 505, 507, 511, 549.

556, 607, 610 – 619, 622 – 625, 638, 641, 643

Oprescu (Edelstein), Dorel 10 Opriş, Ion *passim* Orchard 205

O'Shanghessy 492 Ostermeyer, Sepp 539 Osusky, Stefan 223 Otparûc, Gheorghe 325 Oudemond-Naville 257 Ovsievsky, Serge 453, 654 Owen 59, 85, 86, 108, 109, 133, 144, 153

Paica319
Pacepa, Mihai 432, 634 Paget311
Pall, Francisc 392, 532, 553, 556, 558, 559, 566, 582 Palmer, Doris 104 Palmer, Eve 216
Panaitescu, Ion (Ionel) Scipio 389, 493, 494, 637, 641, 642 Pancev 381 Pandit, Lakshmi 495 Panjwani 482, 483 Pannch 139, 143 Papastavros, Flora 251, 628 Papastavros, Stavros 251, 433, 628 Papendorf, Théodore 310 Papirnik, Miça 162, 219, 258 Pasternak, Boris 51, 172, 173, 175, 176, 404, 512 Patmore, Derek 213, 555 Paulin, Joachim 410 Patru, Mircea 293 Pârâu, D. 304, 316, 318, 321 Pârvulescu, preot 139 Pender, John 274 Perdichi 389
Perian, Eugen Virgil 242, 243, 245, 266
Pethick-Lawrence 495 Petrescu, Dumitru 294 Petru (Petrescu), Mircea 389 Petrie, Charles 342 Petropuliadi, D.G. 382 Pewitt 492 Peyer 324
Pierre, Henri 491, 519, 637 Pinay 180
Pilkington, Barry 333 Pilkington, Christopher 235 Pilkington, David 240 Pilkington, Eve 223, 588 Pilkington, Godfrey 61, 223, 326, 457, 588
Pilkington, Harry 90, 240, 609 Pilkington, Miriam 206, 624 Pilkington, Sir Richard 261, 443, 574, 575, 634, 646 Pilkington, Roger 333, 624 Pilkington, Rosemary 443, 634 Pilkington-Miksa, Angela 447 Playfair, Giles 67, 197 Pleşi (a, Nicolae 613, 614, 623, 639
Podea, Ion 440, 462, 463, 486, 493, 515, 517, 518, 540, 571, 572
Pollock 306
Pomian, Jan 350, 453, 455, 564, 579, 582, 583, 609, 610, 637 Pop, Barbara 239 Pop, Gheorghe 346 Pop, Ion (Pitu), alias *Pancu Viorel* 239, 319, 616 Pop, Ionel 86, 142, 239, 274, 284, 505, 615
Pop Luca, Mircea 504 Pop, Zaharia 617 Popa, Augustin (Gusti) 95, 165, 178 – 183, 194, 224, 242, 256, 273, 291, 326, 327, 339, 342, 353, 361, 379, 395, 400, 427, 466, 505, 522, 523 Popa, Rubin 505 Popan, Flaviu pr. 533, 536 Popescu, Dumitru 410 Popescu, Mircea 341

Popinceanu 528, 536 Popp 104
Portell, Herminio 565, 571, 578 Porumbeanu (Gamble Benedict), Andrei 577
Pospielovsky, Dimitri 443, 444 Prager, Otto 155 Prăsăd 475 Precul 217, 218 Precup, Riţă 207, 287 Primois, Guillemette 183 Prodan, Mia 325, 372, 561 Prodan, Nini 561 Profir, Ion 294 Pupăză, Ion 237, 238
Qasim, Abd Al-Karim 484
Racişski, Zbigniew Edward 129 – 132, 256, 257, 258 – 260, 311, 324, 410, 412, 491, 496, 511, 520, 541, 551 – 553, 572, 573, 581, 588, 589, 599, 605, 608, 632, 639, 656
Racoceanu, Ştefan 77, 126, 143
Racoveanu, Gheorghe (George) 535
Raczyński 608, 610 Radziwiłł, Stanisław (Stash) 274, 496
Raikes, Victor 274 Rainier, de Monaco 261 Ralea, Mihail 620 Ra-iu, Augustin 12, 16, 28, 29, 31, 613
Ra-iu, Elizabeth 70, 251, 372, 417, 457, 606, 635 Rafiu, Ioan dr. 596 Rajiu, Indrei 7, 99, 251, 417, 457, 605, 631, 635
Rajiu, Nicolae (Nicky) Christopher 235, 251, 348, 417, 457, 578, 606, 635
Rafiu, Vasile (Basil) 183, 185, 221, 294
Razi, Maki 370, 372 Rädäuf, Petre 266, 267 Rädescu, Nicolae 57, 60, 62, 69, 76, 83, 138, 161, 175, 224, 275, 308
Rădulescu, Florian 576 Rădulescu, Horia 600 Răutu, Gheorghe 78, 79 Răutu, Mihai (Mă) 79, 126 Reissner, Hildegard Frederica 638 Rendel, Sir George 264 Rendel, Mona 264 Rendel, Peter 264 Rentoul 218 Richardson 511, 573 Rickover, amiral 375
Ripka, Hubert 52, 210, 219, 226, 249, 259 Ritner 177
Rizescu-Brăneşti, Nicolae (Nae) 81, 163, 164
Robens, Alfred 116, 218, 311 Roberts, Frank 365 Robertson Conpor, Anne 153 Robinchon 138, 139, 303 Robinson, Fitzgerald 216 Robinson, Ron 252, 574 Robson, 153 Roland, Toby 68, 104 Rhodes, Anthony 275, 285, 312 –

314, 368, 410, 412, 422, 491, 525, 527, 529, 538, 545, 546, 596, 637 Rolo, Cyril 148, 163, 497 Rolo, Jackie 123, 127, 144, 162, 193, 220, 305, 334 Rolo, Max 311 Rolo, Yvonne 311 Romanoff, Dimitri 247 Romaşcanu 217 Roosevelt, F.D. 128, 374 Rosenthal 515, 520, 576 Rossi-Lemeni 245 Rothschild, Eddy 437 Rotondo, Vincent 373 Rubinstein, Michael 333, 337, 355 Rugină, Anghel 155 Rumbold, Sir Anthony 370 Rusell, Donn (Harvey) 249 Russell, Sir Bertrand 574, 575 Russell, William 366 Rusu, Niţu 182, 504 Rüsch, Hans 564

Rüssel, Jr. F.T. 74 Ryde, Anne 200, 206, 218 Ryde, Cane 64

Ryde, Peter 64, 124, 200, 206, 364, 654

Rydon, John 243, 245

Sabäu, Lani 318 Sandys, Duncan 235, 391, 583 Saramet, Gheorghe (Gigi) 297, 298

Saroux, François de 147

Savel, Ilie 175

Sayer, Jasper 267

Säläjan 139

Sävescu 149, 150, 152

Scanavi (Scanavy), Vania 610, 622

Scheiner 140

Schmidt, Carlo 551

Schmitt, Josef 552

Schneiber 487, 547

Schuman, Sigmund 188

Schildkraut 523

Schyler, Cortlandt V.R. 455

Scrima, Andrei 567

Secaçiu, Claudiu 10, 69

Segrew, Brian 491

Seibert 67

Sepianu, Florica Cleopatra (Cleo) 91

Serdici, Gheorghe (George) 8, 120, 121, 179 – 181, 208, 392, 555, 556, 561, 563, 591, 592, 648

Seton-Watson, George Hugh Nicholas 195

Shapiro 492
Shaw, Irwin 365, 418, 445, 564, 628
Shawcross, Sir Hartley 58, 59, 64, 67, 70, 75, 77 Shearer, Moira 169 Sidsikauskas 360, 542 Silvestri, Constantin 649 Sima, Horia 181, 432, 505, 594, 595 Singh, Anant 311, 410, 412, 528 Sitwell, Sacheverell 512 Skacel 383, 384 Şlepian, Vladimir 398, 403 Smith, Robert 257 Smutny, Jaromir 162 Smythe 261
Soames, Christopher 110, 111 Soldatov, Andrei 512, 527, 586 Solomon, Barbu 288 Solomon, Flora 272 Speckert 95, 103 Sporea, Constantin 528 Spring, Gerald 348 St. Oswald, Rowland Denys Guy Winn 277, 278, 284 – 289, 291, 307 – 309, 312, 313, 322 – 325, 334, 335, 342, 362, 453, 454, 487, 490, 498, 508, 513, 547, 551, 555, 579, 582, 609, 629, 637
St. Oswald, The Dowager Lady 454, 606
Stalin 127, 250, 276, 346 Stanham, Tania 349 Stanley, Barry 539 Stanley, Oliver 170
Stănculescu, Victor Atanasie 49 Stănescu, Eugen 316, 317 Stătescu-Longo, Sanda Viorica *passim* Stelea 288
Stevens, St. John 268 Stevens, Peter 77 Stevenson, Robert Louis 358 Stijns 162
Stoe, Mircea *alias* Academicienii Bazagonov şi Minciunin 69, 70, 86, 89, 99, 100, 104, 217, 308, 516, 525, 550 Stoe Victoria (Toto) 69, 86, 89, 99, 525, 550 Stoffel, Emeric 139 Stoicănescu, căpitan 190 Stoienescu, Savel 164 Strachey, John 495 Stypulkowski, Andrew 511 Styrcea, Victor 86, 282, 440, 654 Summerskill, Edith 306, 312, 316, 324 Susman 452 Suta, Zdeněk 488 Szabó, Eugen 623 Szebestyen 515 Szelig, Imre 307
Şandru, Alexandru452, 454 – 456, 546
Şeicaru, Pamffl 39, 329, 595, 627 Şerban, Mihai (Mişu) 615, 616 Şerbu, Ionică 499, 611 Şeţu, Aurel 72, 221 Ştiubei-Walton, Iva 525
Tabacovici, Nicolae 656 Tar 488
Tănase, Nicu 294 Tătărescu (Tătărăscu), Gheorghe 250

Tăutu, monsenior 533, 534 Teeling, William 261, 286, 342, 491
Templeton, Clive 198
Teodoru, Costel 387, 388
Teofil, episcop 315
Theo, Réné 507
Thorneycroft, Clara 215
Thorneycroft, Peter 215, 236, 583
Thurn und Taxis, prinţ de 74
Tigrid, Pavel 410
Tilea, Ioana 106, 206, 277
Tilea, Radu 121, 616
Tilea, Stanca 196
Tilea, Viorel V. *passim*
Tuney, John 58
Tite, E.R., inspector *passim*
Tito 97, 107, 350, 590, 621
Titulescu, Nicolae 256, 257, 656
Tokaev (Tokaty), Grigory A.
Tonfar 444, 627
Torma, August 542
Tormay413
Tosic 455
Toynbee, Arnold 282 Tozan, Satvet Lutfi alias *Pants* 255 Trifa, Valerian 172, 383 Troiano (Tilea), Ileana 206, 217, 272
Troiano, Ion (Johnny) Tavoularis 148, 206, 217, 272, 282, 321, 347, 365, 437, 443, 454, 528
Trujillo 373, 382 Truţă, Ion 617 Tunnard, Peter 70 Tuominen, Leo 495 Turcu, Eugenia 407 Turdeanu, Emil 507 Tuth 417
Tweddell, Noel 548 Tynstra, Edna 226 Tyssen-Bornemisza, Heini 453 Tzincoca 129
Ureche, doctor 238 Ureche, Grigore 282 Ureche, Ion 355, 356
Uscătescu, Gheorghe (George) 193, 329, 432, 492 Utechin 444 Vaida, Vasile 614 Valahu, Mugur 377 Valahu,

Pascal 545, 599, 640, 652 Vallée-Poussin, Charles Jean de la 360
Van Roon 452
Vardala, Ion Constantin 379, 386 Vasilache, Mircea 255 Vasilescu-Karpen, Elena 78 Vasiliu-Cluj, Dana 291 Vasiliu, Şerban 390 Văleanu 76, 77 Vârgolici (Vărgolici) 217 Vetsera, Mary 413 Venetu (de Gatterburg), Liviu 139, 143, 397, 545, 604 Veniamin, Virgil 178, 179, 181, 183, 186 – 189, 240, 242, 259, 303, 308, 322, 323, 328, 329.
332, 355, 356, 361, 362, 380, 395, 400, 436, 507, 523, 567, 598 – 600
Vergotti, Jacques M. 155, 160, 161, 202, 407, 582, 633 Vianu, Tudor 620 Villiers, Marjorie 51, 166, 209, 223, 397, 400, 401, 405, 420, 421, 424, 426, 433, 441, 449, 558
Vintilă, Horia 415, 445, 462, 464, 486, 491, 496, 531, 635, 639, 657
Veianu, Constantin *passim* Vâlcu, Vasile 11, 12, 32 Vlaje 226
Vlassopoulos, N. 486 Vodička 352
Voinea, Çerban (Gaston Boeuve) 40, 41, 355 – 357 von Bismark, Klaus 588 von Gordon, Edmund 282 von Ledebur, Freiherr 551, 552 Vorboreanu, Sergiu 653 Vuia, Octavian 318, 319
Wakefield 363 Waldman, Milton 404, 420 Waley-Cohen, Sir Bernard Nathaniel 513 Wallace, Billy 100, 103 Walls, doamna 461, 562, 563 Walsh 342
Walti, Rudolf Peter 74 Ward, Barbara Lady Jackson 540 Ward, Jack 59, 60
Warmington, Sir Marshall 160 Warner, Freddy 512 Watteeuw, Magda 272, 273, 354, 355
Watteeuw, Ronny 272, 273, 355 Weidenfeld, George 418, 422, 512
Weizsàcker, Ernst von 139 Wells, Bartlett 116 West, John 395
Westwater, Frank Lorimer 525 White, Martin 217 White, „Tommy” (general) 373 Wierzbiański, Bolesław (Bolek) 131 – 133, 162, 256, 260, 325, 381, 383, 384, 395,

491, 525, 541, 546, 548, 570, 572, 573, 580, 581, 605, 633, 636, 637, 640, 652, 653 Wild, Frank 138, 303, 304 Wilkinson, Laurence 98, 105, 106, 116, 117, 136, 153, 340 – 345, 348 Williams, David 325, 330 Williams, Gian 596 Williams, Jeanne 415, 592 Williams, R. E, inspector 25, 121, 173, 344, 346 Wilson, Doug 152, 213 Witmore, Francis 543 Wolfe, Bernard 116 Wolfenden, Jeremy John Le Mesurier 610 Wood, Duncan 257 Woodard, Alfred Nathaniel Peter 389 – 391
Wright, Elizabeth 343
Wszelaki, Jan 524 Wurmser, André 415
Yadin, Yigael 51 Yarrow, Bernard 381, 384, 385 Young, Gordon 444 Young, Kenneth 198, 605
Zaiman 444 Zaleski 256
Zaslavski, A. 384 Zaturof 55
Zapär-an, Vasile preot 461, 533, 534
Zgândau, Petre 615 Zeani, Virginia 245 – 247 Zissu, Iancu 39, 40, 291, 353, 386
Zofos, Helen 258
Zorza, Victor 275, 276, 596, 659
Cuprins
Prefaţă de Nicolae C. Raţiu 5
Pe urmele lui Tony de Stejărel Olaru 9
1955 51
1956 115
1957 207
1958 336
1959 367
1960 399
1961 417
1962 562
Index 661
3 Josef (Pepa) Josten (1913 – 1985), MBE, jurnalist ceh, scriitor, activist al luptei împotriva comunismului. Înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a lucrat la Praga ca redactor la ziarul *Lidové noviny*, alături de scriitorul Hubert Ripka. În 1940 a plecat în Franţa,

unde a participat la război ca voluntar. După căderea Parisului, Josten s-a refugiat la Londra şi a lucrat pentru guvernul cehoslovac din exil, în care Ripka a fost ministru. Josef Krolik, ofiţer de informaţii care a defectat din Cehoslovacia, a mărturisit în 1974 că Josten a fost una dintre ţintele importante ale poliţiei politice de la Praga care urmărea să-l asasineze. În 1984 a fost onorat de regina Elizabeta a II-a cu distincţia *Member of the Order of the British Empire*. Pentru că Viorel Tilea şi Ion Raţiu au avut o relaţie strânsă cu Hubert Ripka, este posibil ca acesta să-l fi introdus pe Josten în anturajul exilaţilor români A creat propria sa agenţie de presă, intitulată *Free Cechoslovak Information* (FCI), care a

3 Barbu Gh. Niculescu (1911?), avocat, om politic, secretarul particular al generalului Nicolae Rădescu. În vara anului 1945 a fost arestat şi internat în lagărul de la Caracal, fiind acuzat că a contribuit la răspândirea manifestului „Ţara în lanţuri”. A fugit din România în 1946. În exil a fost secretar general al Comitetului Executiv al Ligii Românilor Liberi. În anii 1970, Niculescu a devenit agent de influenţă al DIE, după ce Securitatea

2 Ion Gheorghe Maurer (1902 – 2000), lider comunist. A fost ministru al Afacerilor Externe (1957 – 1958) şi preşedinte al Consiliului de Miniştri (1961 – 1974). La întoarcerea în ţară, membrii delegaţiei conduse de Maurer au scris declaraţii privind desfăşurarea procesului la care au fost martori. Redăm, spre comparaţie, fragmente dintr-un referat făcut de şase dintre aceştia, reprezentanţii sindicatului transporturilor din România: „La intrarea în sală, grupul nostru a fost condus spre o intrare separată, după ce în prealabil am fost fotografiaţi de ziariştii străini şi locali, care au venit să asiste în mare număr la proces. La repartizarea locurilor, ca primă surpriză, care ne-a făcut în acelaşi timp să ne dăm seama că nu am

1 Christopher Bromhead Birdwood, al doilea Baron Birdwood (1899 – 1962), ofiţer şi politician britanic. Ion

Raţiu a colaborat îndeaproape

1 Comitetul Anglo-Român pentru ajutorarea refugiaţilor, organizaţie constituită la Londra la începutul anului 1949, având sediul în locuinţa maiorului Gheorghe Emil Iliescu. Preşedinţi de onoare ai comitetului au fost Arthur Greenwood, parlamentar laburist, şi Oliver Stanley, în timp ce Viorel Tilea a fost preşedinte, iar „chairman" a fost numit maiorul Iliescu. În conducerea comitetului au mai fost cooptaţi ca vicepreşedinţi Albert Raymond Blackbum, parlamentar laburist, prinţesa Cantacuzino, colonelul George Rowlandson Crosfield, militar de carieră, decorat cu Ordinul Steaua României în grad de comandor, lt. comandor Lancelot William Joynson-Hicks, parlamentar conservator, şi lordul Lancelot William. Soţia maiorului Iliescu, Ecaterina Iliescu, a fost secretar. Organul de presă al comitetului a fost ziarul *Făclia*. Organizaţia a fost condusă efectiv de Iliescu, ajutat de părintele Gâldău. Comitetul primea fonduri de la diverse asociaţii umanitare engleze, precum şi de la organizaţia „Ajutorul american". Activitatea a fost totuşi redusă pentru că Londra nu oferea prea uşor vize de intrare pentru apatrizi, ceea ce făcea ca numărul acestor exilaţi să fie mic, la mijlocul anilor 1950 în jur de 50 de persoane fiind în această situaţie. Securitatea a monitorizat activitatea comitetului despre care spunea că se ocupă cu „plasarea fugarilor români în cămine şi la muncă. Acest lucru îl face Iliescu, Tilea şi Gâldău […] Asociaţia de ajutorare de la Londra se ocupă cu culegerea de informaţii în folosul englezilor prin membrii din conducerea

1 Eugen Virgil Perian (1925?), ofiţer de Securitate cu acoperire diplomatică. A fost angajat al SSI începând cu anul 1949 şi între 1951 – 1957 a

1 Potrivit informaţiilor Securităţii, în timp ce se afla în misiune la Londra, Perian „a avut relaţii intime cu informatoarea *Helen Osvald* din legătura sa, fiind prinşi în flagrant de soţul acesteia (şi poliţia engleză). […] Tot în aceeaşi perioadă, Perian Eugen Virgil a contactat pe

cetăţeanul englez Hewitt John şi, prezentându-i la sediul ambasadei o scrisoare de la rudele sale din România, venită pe căi neoficiale, i-a cerut colaborarea în schimbul unor foloase materiale. Cetăţeanul englez s-a adresat autorităţilor locale care au pornit o acţiune de demascare”. Revenit în România în 1957, Perian a continuat să lucreze ca ofiţer de Securitate detaşat la MAE până în 1961, „când a fost arestat pentru divulgarea sarcinilor pe care le-a avut în Anglia, faţă de cumnatul său Botnar Octavian” şi a fost condamnat la 3 ani de închisoare şi degradare militară. După eliberare s-a angajat tehnician la UREMOAS până

1 Alecu Flegon sau Olec Flegonţ (1924 – 2003), inginer mecanic şi jurnalist. S-a născut în Basarabia şi s-a refugiat la Bucureşti după 1940. În anii 1950 a fost angajat la Ministerul Agriculturii şi Silviculturii ca redactor la revistele de specialitate ale ministerului. În 1956, în timp ce se afla în Ungaria, Flegon a profitat de amploarea evenimentelor din octombrie şi a fugit în Austria, iar de acolo a ajuns în Anglia. Cunoscând limba rusă, Flegon a încercat să-şi câştige existenţa iniţial ca translator, apoi ca editor după ce a înfiinţat Flegon Press, colaborând uneori şi cu secţia română a BBC. Din informaţiile culese de agenţii Securităţii din Londra, Flegon a fost descris de unii români din Anglia drept „un om lipsit de scrupule” şi „veşnic în pragul falimentului”. A fost implicat în mai multe scandaluri legate de neplata drepturilor de autor.

1 Pentru eliberarea ţârilor satelite (în lb. engl.) (n. red.).

1 „Trebuie să fii înainte de toate ambasadorul românilor” (în lb. engl.) (n. red.).

2 Securitatea a avut informaţii privind felul în care Ion Raţiu şi Viorel Tilea s-au implicat pentru a-i pregăti pe membrii delegaţiei britanice care

1 Silviu Crăciunaş a menţionat în raportul către Securitate pericolul în care s-a aflat Sanda Stătescu după ce a înghiţit o parte din proteza sa dentară, prilej cu care a introdus şi o aluzie la efortul financiar pe care l-a făcut

pentru a o salva: „Sanda, la 7 octombrie, a înghiţit o proteză dentară ruptă în gura ei pe când mânca, ceea ce a necesitat o grea operaţie, făcută de cel mai bun chirurg din Viena, Prof. Schönbauer. A stat la clinică până la finele lunii octombrie, apoi am adus-o la locuinţa mea […]. E foarte slăbită, are dureri

1 Potrivit lui Silviu Crăciunaş, tânărul s-ar fi numit Eugen Stănescu şi a fugit din România în Austria. Acesta l-ar fi rugat insistent pe Ion Raţiu, prin intermediul scrisorilor, să vină în Germania pentru că are veşti din partea fratelui său, Mircea Raţiu. „Ion Raţiu, trimis de Intelligence Service, s-a deplasat în Germania unde l-a contactat pe Eugen Stănescu, având nenumărate convorbiri împreună. […] Ca până la urmă Eugen Stănescu să se înapoieze în RPR, să publice articole în *Glasul Patriei*, fiind considerat unanim, în Occident, că fusese agent comunist” (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, f. 69). Informaţii similare despre Stănescu au fost date Securităţii şi de Nicolae Oprean, care le obţinuse tot de la Ion Raţiu: „Iancu Raţiu mai vorbeşte de un fost fugar Stănescu care a fost trimis special de Securitate ca să pătrundă în tainele lor organizatorice. L-a cunoscut personal şi l-a depistat că este spion al Securităţii deoarece, fără ca să-şi dea seama, Stănescu a procedat greşit şi

2 Autorul se referă la stilul de viaţă eremitic al generalului Constantin Petre Lazăr care în acel moment se afla singur în exil. Potrivit Securităţii, atunci

1 Silviu Crăciunaş juca de fapt rolul emigrantului „dezgustat de felul cum sunt primit aici”, neavând intenţia de a emigra. Potrivit raportului său către

1 Despre relaţia cu Sanda Stătescu, Silviu Crăciunaş a raportat în mai multe rânduri Securităţii, relatând inclusiv sentimentele pe care le nutrea faţă de aceasta. De exemplu, Crăciunaş considera că viitoarea sa soţie „are însă un caracter extrem de dificil şi sistemul nervos extrem de şubred, fiind foarte iritabilă. Eu trebuie să fac un efort constant pentru a mă stăpâni şi continua legătura cu ea,

fiind în favoarea executării misiunii mele. Aceasta îmi cere multe sacrificii de ordin nervos şi moral, ştiind ce viaţă familială perfectă am avut în trecut în ţară lângă soţia şi fiica mea şi părinţii mei”. Ion Raţiu confirmă în jurnal lipsa afecţiunii lui Crăciunaş faţă de Sanda Stătescu, doar că Raţiu găseşte o explicaţie diferită şi eronată, anume urmele lăsate în sufletul agentului Securităţii de viaţa extraordinară şi teribilă pe care a avut-o în România. Raţiu nu ştia că Silviu Crăciunaş a fost recrutat de Securitate şi în urma presiunilor psihologice intense, căci soţia sa din România, Eugenia Crăciunaş (născută Iordache), pe care obişnuia să o alinte Iana sau Enia, a fost şi ea arestată în condiţiile în care era bolnavă. Eliberarea Eugeniei Crăciunaş s-a produs după ce soţul ei a acceptat să colaboreze cu Securitatea. O notă a Securităţii menţionează că Eugenia Crăciunaş a „fost recrutată de

1 Dean Gooderham Acheson (1893 – 1971), om politic american. A fost Secretar de Stat în perioada 1949 – 1952 şi consilier în domeniul politicii externe pentru mai mulţi preşedinţi americani.

1 Deşi ideea creării unei reviste a apărut în timpul discuţiilor menţionate de Ion Raţiu în jurnal, fiind propunerea lui Augustin Popa şi a lui Comei Bianu, Silviu Crăciunaş a încercat să speculeze această informaţie astfel încât să fie pe placul Securităţii, transformând-o într-un proiect al spionajului englez. Într-unul din rapoartele sale, Crăciunaş le-a transmis acestora că, „în ceea ce priveşte revista de studii, […] este vorba de o veche intenţie a lui Iancu Raţiu de a publica la Londra o revistă sub egida Partidului Naţional Ţărănesc, al cărui membru este; dorinţa lui este ca, prin această revistă, să-şi consolideze situaţia în PNŢ şi să strângă un grup cât mai important de români din Londra în jurul revistei. După explicaţiile lui, rezultă că tot Intelligence Service-ul se află şi în spatele acestui proiect, ideea col. Brown fiind aceea de a-i asigura

1 Wendy Muston, de origine engleză, s-a căsătorit în anul 1934 cu filosoful Constantin Noica şi a divorţat de

acesta în 1948. Divorţul a fost realizat ca parte a planului de a părăsi ţara, ceea ce s-a şi întâmplat în anul 1955, când Wendy Muston şi cei doi copii, Alexandra şi Răzvan, au fugit din România. Constantin Noica a fost arestat trei ani mai târziu, în anul 1958.

2 în ceea ce priveşte cartea sa, *The Lost Footsteps*, Silviu Crăciunaş a fost nevoit să-şi dovedească abilitatea atât în relaţia cu Ion Raţiu, care a iniţiat şi

1 Un alt raport din 18 noiembrie 1960, de această dată semnat de Ion Murgu şi adresat rezidenţei din Londra a Securităţii, face referiri la deplasarea lui Ion Raţiu în Austria. După o întâlnire pe care a avut-o cu Raţiu, agentul *Dragoş* a raportat referitor la această deplasare că „după cele afirmate personal de el, Raţiu a fost prezent la Congresul Federaţiei Ziariştilor care ar fi avut loc revent în Austria […]. Raţiu a asistat ca «observator» cu misiunea de a raporta generalului Delgado de la Free Europe London dezbaterile şi atmosfera din sânul acestui congres şi, de asemenea, cu însărcinarea specială (afirmă el) de a fotografia individual pe delegaţii români şi unguri. Referitor la acest detaliu mi-a precizat că a reuşit să obţină fotografierea individuală a următorilor delegaţi români: Ignat Nestor, Stanciu Brătescu, Horia Liman, Dumitru Popescu. Referitor la Dumitru Popescu mi-a făcut remarca că «probabil este vorba de un pseudonim deoarece acest Dumitru Popescu, după chip şi asemănare, nu pare a fi român neaoş. Sunt sigur că prezenţa mea la congres a fost cunoscută de delegaţii români. Am evitat să iau contact cu ei personal însă dacă ei ar fi încercat să stea de vorbă cu mine mi-ar fi făcut plăcere»”. La finalul raportului, informatorul Murgu mai face următoarea afirmaţie: „Părere personală: cu cât intru mai adânc în intimitatea lui Raţiu

1 Sunt începuturile demersurilor care au dus la înfiinţarea cunoscutei organizaţii Amnesty International, Ion Raţiu fiind alături de Peter Benenson, avocat englez şi fondatorul organizaţiei. Mai târziu, Raţiu va povesti cum i-

a venit ideea lui Benenson de a porni acest demers. Avocatul britanic, care era un om religios, a citit la începutul anului 1961 într-un ziar ştirea că doi

1 Autorul se referă la National Alliance of Russian Solidarists, organizaţie fondată în 1930 de un grup de emigranţi ruşi anticomunişti. Activitatea

1 Gheorghe (George) Pop (1927?), om de afaceri. A fugit din România şi s-a stabilit la Londra în 1948. Începând cu anul 1956 a intrat în atenţia Securităţii, care a organizat întâlniri cu el în vederea recrutării. Planul a fost concretizat după ce Pop a contactat Agenţia Economică a României de la Londra cu intenţia de a cumpăra şi importa o cantitate de lemne din România. Procedura recrutării s-a finalizat în februarie 1958. Iniţial, Pop a fost încurajat să-şi petreacă timpul în anturajul lui Viorel Tilea, apoi în cel

2 Deşi entuziasmat de faptul că a fost contactat de cineva din partea tatălui său, Ion Raţiu s-a temut nu numai că acea persoană ar putea fi un agent al Securităţii, dar şi că întâlnirea la care este chemat în Viena ar putea fi o capcană, o operaţiune de răpire sau asasinare organizată de regimul de la Bucureşti. În acest sens, a solicitat măsuri de protecţie din partea autorităţilor britanice, pe care le-a descris în jurnalul său. Silviu Crăciunaş (alias Victor), în raportul trimis Securităţii în septembrie 1961, a prezentat pe larg, dar exagerat, aceste demersuri făcute de Ion Raţiu, adică în stilul agentului *Victor*. „Într-o dimineaţă de luni, în jurul datei de 19 iunie a.c., colonelul Brown m-a invitat la o consfătuire urgentă la War Office. Acolo, în prezenţa lui Iancu Raţiu, mi-a arătat o scrisoare sosită din Viena în acea dimineaţă, expediată de

2 Felicia Maria (Mia) Raţiu (1927 – 2010), inginer chimist, fiica lui Augustin şi Felicia Raţiu şi sora vitregă a lui Ion Raţiu. Începând cu anul 1958

2 Autorul se referă la doi agenţi de poliţie francezi care i-au confiscat paşaportul sub pretextul că a intrat în mod ilegal în Franţa, ceea ce Crăciunaş a contestat

arătând vizele franceze din paşaport, obţinute de la consulatul francez din Londra în anii 1960 şi 1961. Crăciunaş a raportat Securităţii evenimentul menţionând şi faptul că „după retragerea agenţilor, am urcat la etajul II, unde locuia Ion Raţiu, istorisindu-i întreaga întâmplare. El a plecat imediat la Ambasada Angliei de unde a telefonat col. Brown şi Lordului St Oswald la Londra, alarmându-i", ceea ce Raţiu nu menţionează în jurnal şi probabil ar fi făcut-o dacă s-ar fi întâmplat aşa cum spune Crăciunaş. În final, a fost chemat la Prefectura de Poliţie unde, spune în raportul către DIE, a fost interogat de un „director al serviciului de informaţii". În timpul interogatoriului, acesta l-ar fi ameninţat cu „bătaia, trimiterea la celulă la secret, darea în judecată etc" în urma unui telefon primit, „directorul a schimbat tonul şi mi-a declarat că faţă de dispoziţiunile primite chiar de la Ministrul de Interne simt liber să mă reîntorc în Anglia. El mi-a explicat că mandatul de arestare împotriva mea a fost emis întrucât în 1957, după ajungerea mea la Viena, Ministerul de Interne francez a emis o decizie ministerială care interzicea intrarea mea în Franţa". Atitudinea poliţiei franceze, determinată să-l aresteze (cel mai probabil ameninţările cu bătaia nu au existat şi reprezintă doar o tactică de victimizare a lui Crăciunaş), şi existenţa unei decizii de interdicţie de a intra în Franţa vizându-l pe Crăciunaş, decizie luată în 1957, confirmă că serviciul secret francez, Direction de la Surveillance du Territoire (DST) l-a suspectat că

1 *Academicienii Bazagonov şi Minciuniny* pseudonimul sub care Mircea Stoe a semnat articole în ziarele româneşti din exil cu intenţia de a păstra în anonimat numele său. În ianuarie 1958, în timpul unei întâlniri a lui Stoe cu ofiţerul de Securitate Domiţian Bălţei (atunci cu grad de căpitan şi nume conspirativ *Dan*) *y* acesta şi-a devoalat singur micul secret, pe care oricum Securitatea îl cunoştea. În raportul său, căpitanul Bălţei a informat cum Stoe (nume conspirativ *Rusu*) i-a povestit că,

în noiembrie 1957, a publicat în *România muncitoare* „o schiţă la rubrica «Humor în libertate» intitulată «în toiul revoluţiei» semnată de academicienii Bazagonov şi Minciunin. Schiţa a fost transmisă şi la *Radio Londra*, secţia română. Fiind într-un moment de sinceritate şi manifestând o oarecare prietenie şi confidenţă aparentă faţă de

1 Despre cina organizată de Ion Raţiu a fost informată şi Securitatea prin agentul *Sandu* (George Pop), prezent la eveniment. În primul raport al agentului se menţionează că „fugarul Boilă Romulus” şi „Jean Băleanu din RFG, negustor de vinuri” au sosit la Londra „unde au avut mai multe

2 *Quod Erat Demonstrândum* (în lb. lat.) – „ceea ce era de demonstrat”.

1 Grigory A. Tokaev, locotenent-colonel în Armata Roşie, scriitor, profesor. A fugit în Occident în 1947 împreună cu soţia şi fiica sa, la acel moment fiind consilier în probleme de aviaţie al mareşalului Vasili Sokolovsky, comandantul

2 Gabriel Filderman (1914?), fiul lui Wilhelm Filderman. A ajuns în Anglia în anul 1938 sau 1939 pentru a-şi continua studiile, iar după o perioadă

1 Inspirat de protestele de la Poznari şi evenimentele din Ungaria din 1956, Raţiu a sperat permanent că o revoluţie care să dărâme regimul comunist trebuie să aibă loc în România, iar la această revoluţie poate contribui şi el în mod direct, cum nota în jurnal la 17 septembrie 1956. Însă Raţiu a preluat şi ideea lui George Serdici, potrivit căreia o astfel de revoluţie nu poate să se nască decât după ce vor fi organizate atentate pe teritoriul României. Apoi, Raţiu a împărtăşit şi altora ideea lui Serdici ca şi cum ar fi a lui. De exemplu, a abordat acest subiect cu Lordul Oswald, pe care l-a întrebat dacă „momentul este propice ca prietenii noştri în Europa Răsăriteană să înceapă să plaseze bombe plastice? Toţi au fost luaţi pe neaşteptate nefiind siguri dacă vorbesc serios sau nu. În

cele din urmă şi-au exprimat opinia că este prea devreme. De fapt şi eu cred acest lucru, dar nu suntem prea departe de o situaţie favorabilă nouă, anticomuniştilor" (vezi însemnările din 14 martie 1962). În acelaşi timp, Raţiu a făcut comentarii referitoare la un nou tip de rezistenţă armată în interiorul ţării, de tipul războiului de gherilă, şi în

1 Lui Nicolae Oprean Securitatea i-a trasat mai multe sarcini informative care ar fi trebuit îndeplinite la a doua întâlnire cu Ion Raţiu. În nota de sarcini redactată pe 18 iunie 1962, se menţionează că Oprean trebuia să afle de la Ion Raţiu, printre altele, informaţii despre aşa-zisele misiuni primite de acesta de la spionajul englez, despre cum evoluează relaţia dintre el şi Silviu

1 Oprean a elaborat mai multe rapoarte referitoare la vizita pe care a făcut-o la Viena şi discuţiile cu Ion Raţiu. Medicul informator a scris rapoartele când încă se afla la Viena şi le-a trimis Securităţii prin intermediul rezidentului de la ambasadă, semnând *Ionel* şi încheind cu formula de salut *în slujba RPR*\ Unul dintre acestea, scris pe 16 iulie, cuprinde şi concluziile sale, „o serie de probleme ce au fost discutate şi decurg din discuţiile şi contactul cu I. Raţiu. Problema centrală care îi frământă este lipsa lor de cunoaştere absolut sigure a situaţiei noastre interne. […] De aceea ei au accentuat şi au pus atâta zel şi

1 Situaţia financiară a lui Viorel Tilea a început să fie studiată cu atenţie de către Securitate, solicitându-se agenţilor culegerea de informaţii în acest sens. Într-un raport realizat în februarie 1961 de rezidenţa din Londra se fac referiri ample asupra acestuia fapt: „Din informaţiile deţinute de noi mai rezultă că afacerile familiei merg destul de prost, iar Tilea, ca director [al companiei Brispa], fiind un element avar după bani, a făcut în numele firmei o serie de împrumuturi, iar pe ceilalţi membri ai consiliului de administraţie al firmei i-a escrocat, în sensul că banii realizaţi prin definitivarea unor afaceri erau însuşiţi de el. Astfel, rezultă că în urmă cu câteva luni, firma respectivă a

realizat un câştig de 20.000 de dolari SUA de pe urma unei afaceri realizată în Spania, bani care trebuiau împărţiţi între asociaţii firmei. […] Aceşti bani au fost scoşi din bancă şi însuşiţi de către Tilea. Acest fapt a produs nemulţumirea celorlalţi membri ai consiliului, frustraţi de către Tilea de sumele ce li se cuveneau din realizarea acestei afaceri şi au cerut convocarea consiliului de administraţie. În cadrul acestui consiliu Tilea a fost obligat să recunoască că şi-a însuşit suma respectivă şi amenințat că dacă nu va restitui celorlalţi asociaţi, printre care se află şi soţia deputatului englez St. Oswald, vor demisiona cu toţii şi vor cere Ministerului Comerţului (Board of Trade) să radieze firma. Acest fapt a produs multe greutăţi lui Tilea care, în prezent, se teme că va rămâne şi fără această unică sursă de câştig pe care o mai are. Din unele informaţii rezultă că Tilea a făcut recent un împrumut la o bancă engleză (Midland Bank) pentru a-şi plăti datoriile şi să salveze firma.

1 Autorul se referă la deschiderea celui de-al VI-lea congres anual al Societăţii Academice Române, eveniment de care s-a arătat interesată şi Securitatea. Ion Murgu, după ce a cules informaţiile chiar de la Ion Raţiu, a raportat despre această „organizaţie a fugarilor cu sediul la Roma. Congresul a fost organizat cu concursul direct al lui University College din Londra, iar deschiderea lucrărilor a fost făcută de profesorul Tappe, şeful secţiei de limbi slavonice a Universităţii din Londra. Printre organizatorii principali ai congresului respectiv figurează Raţiu Iancu care la 9 septembrie va da o recepţie în cinstea participanţilor. […] Pe tema desfăşurării lucrărilor au apărut unele divergenţe între Raţiu Iancu şi Nandriş Grigore. Nandriş Gr.

1 La sfârşitul anilor 1950, Viorel Tilea avea o situaţie financiară precară, fiind plin de datorii George Pop, într-o informare dată Securităţii în decembrie 1959, a relatat că „starea lui morală în prezent este extrem de scăzută şi chiar în trecutul apropiat ajunsese la o asemenea

disperare încât era pregătit şi decis să se sinucidă. Faptul că nu s-a sinucis se datorează că una din afacerile lui din Spania părea să aibă o şansă de succes şi între timp s-a născut băiatul (Ion) care i-a schimbat puţin înclinaţia spre sinucidere”. Aşa cum Pop raporta Securităţii, Viorel Tilea într-adevăr parcurgea o perioadă complicată nu doar din punct de vedere financiar. Fiul său, Ion, avea o severă boală neurologică din cauza unei naşteri premature care necesita îngrijiri speciale şi cheltuieli semnificative pentru tratament. În aceste condiţii, Securitatea a decis că este un moment prielnic pentru a organiza primul contact cu Tilea. La această întâlnire urma a se specula dificultăţile sale financiare, contactul trebuind să fie „temeinic organizat” din moment de Tilea „este un vechi spion englez”, întâlnirea trebuia realizată de un ofiţer trimis de la Bucureşti legendat ca

2 George (Gelu) Balica (1923 – 1976), secretar la BBC, secţia română, om de afaceri. Părinţii săi au lucrat la Legaţia Marii Britanii din Bucureşti. Tatăl, Gheorghe Balica, a fost portar şi apoi telefonist, iar mama, Maria, femeie de serviciu. Cu ajutorul tatălui său, George Balica s-a angajat la legaţia engleză, în septembrie 1945, la început curier, apoi a ocupat diverse funcţii administrative. Potrivit Securităţii, George Balica ar fi fost recrutat de SSI la începutul anului 1948 şi folosit pentru a obţine informaţii despre diplomaţii britanici. În dosarul său nu se regăsesc însă aceste rapoarte fiind posibil să se fi făcut o confuzie între fiul, George, şi tatăl, Gheorghe. Acesta din urmă a fost recrutat în perioada octombrie 1952-ianuarie 1953, având aceeaşi misiune, dar a fost abandonat după câţiva ani din cauza ineficienţei şi suspiciunilor că este agent dublu. Fiul său a fost arestat în 1950 şi eliberat probabil în 1953. În 1962 împreună cu soţia şi fiica sa a reuşit să părăsească România în mod legal, în urma presiunilor diplomaţilor britanici. Ajuns la Londra, Balica s-a angajat la BBC şi a deschis o agenţie de traduceri „care este mai mult un efort